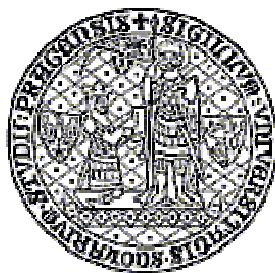

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Historické vědy – české dějiny

Jan Šimek

**Kriminalita v raně novověkých Čechách
na příkladu Říčán (1667-1757)**

**Criminality in Early Modern Bohemia.
The Case of Říčany (1667-1757)**

Disertační práce

vedoucí práce – prof. PhDr. Jaroslav Čechura, DrSc.

2011

Prohlašuji, že jsem tuto disertační práci napsal samostatně s využitím pouze uvedených a řádně citovaných pramenů a literatury a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 27. 5. 2011

.....
podpis

Svému školiteli, prof. PhDr. Jaroslavu Čechurovi, DrSc., děkuji za cenné rady a připomínky při psaní této práce a rovněž tak za neobyčejnou trpělivost.

ABSTRAKT

Kriminalita v raně novověkých Čechách na příkladu Říčan (1667-1757)

Práce je příspěvkem k poznání kriminality v raně novověkých Čechách, pojímané v tradici české historiografie posledních desetiletí jako součásti sociálních dějin.

Hlavním pramenem je šest soudních manuálů vzniklých činností hrdelního soudu v poddanském městečku Říčany u Prahy, které pokrývají časové období 1667-1757 a obsahují záznamy 289 kriminálních procesů. Ve struktuře kriminality analyzované dle již ustavených metodologických schémat jednoznačně převažují delikty proti majetku (37%), výrazný podíl připadá na spory o čest (26%), menšími podíly jsou zastoupeny činy proti životu a zdraví (12%) a mravnostní delikty (8%). Vedle kvantitativního zpracování pramenů je pozornost věnována i typickým rysům jednotlivých deliktů a z hlediska historické antropologie i jejich pachatelům.

Pozornost je věnována i vlastnímu fungování říčanského soudu a jeho vazbám na patrimoniální správu, která byla až do prvních let 18. století velmi těsná. Mezníkem je josefinská soudní reforma roku 1707, od kdy přebírá určující úlohu ve vedení říčanských procesů pražský apelační soud. Z hlediska udílených jsou dominantní tresty odnětí svobody (25%) a tresty podmíněné (23%), vykonané tresty smrti jsou naopak marginální (8%). Pro první polovinu 18. století jsou u většiny procesů doloženy i výčty nákladů, jejichž analýza pro dané období je prvním pokusem svého druhu (téměř polovinou se na celkových výdajích podílely náklady na soudní aparát a vedení procesu, výdaje za výživu obviněných dosahovaly 40%, pouhých 10% připadalo na útrpné výsledky a exekuce).

Vzhledem k nedostatečnému zpracování problematiky úřadování a vedení městských knih v prostředí malých poddanských městeček v 17. a 18. století je pozornost věnována i rozboru říčanských soudních manuálů i z diplomatického hlediska. Až do roku 1718 tvoří převažující část agendy zaznamenané v manuálech záznamy hospodářsko-správní povahy, záznamy kriminálních procesů zcela převažují pouze v knize první (1667-1675) a posledních dvou (1719-1757).

ABSTRACT

Criminality in Early Modern Bohemia. The Case of Říčany (1667-1757)

This work is a contribution to understanding of criminality in Bohemia in early modern period, which is conceived as a part of social history by the Czech historiography of the last decades.

The main source comprises six volumes of court manuals that originated from the activities of the court for capital crimes in a serf town of Říčany u Prahy, and that cover time span of 1667-1757 and consist of 289 records of criminal trials. If we consider the structure of criminality analyzed by the established methodological schemes, the torts of property prevail unequivocally (37%), a considerable part is made up by the honour disputes (26%), and a lesser part is formed by offences against life and health (12%) and offences against morality (8%). Apart from the quantitative processing of the sources the attention is paid also to the characteristic features of the individual offences and the respective culprits in the perspective of historical anthropology.

The very functioning of the court in Říčany in relation to the patrimonial administration, which was very tight till the beginning of the 18th century is analysed, too. A boundary marker is the court reform of Josef I. in 1707 – from that time the determinant role of the court in Říčany was taken over by the court of appeal in Prague. The prevailing sentences are the imprisonment (25%) and suspended sentences (23%), on the other hand, the accomplished death penalties are marginal (8%). For the first part of the 18th century there is evidence about the expenses of the most trials. Analysis of these costs for the given period presents a first attempt of this kind: almost half of the costs were spent for the court expenses and the administration of the trial, expenses on the subsistence of the accused created only 40%, and only 10% was spent on interrogations and torture and executions.

With the respect to the fact that the issue of administration and keeping of the municipal books in the milieu of smaller serf towns in 17th and 18th century not sufficiently elaborated, the attention is paid also to the analysis of Říčany court materials from the perspective of diplomatics. Till 1718 the most part of the agenda recorded in the court manuals consists of the data of the economic-administrative character. The records of the criminal trials are prevailing only in the first book (1667-1675) and in the last two books (1719-1757).

OBSAH

ÚVOD	11
1. PŘEDMĚT, METODY A CÍLE PRÁCE	11
2. LITERATURA.....	16
3. PRAMENY	22
4. GEOGRAFICKÉ VYMEZENÍ OBLASTI A PŘÍRODNÍ PODMÍNKY	30
4. 1 <i>Seznam sídel na panství Uhříněves</i>	31
4. 2 <i>Seznam sídel na panství Škvorec</i>	32
 I. ORGANIZACE A VÝKON HRDELNÍHO SOUDNICTVÍ SE ZŘETELEM K ŘÍČANŮM	 33
1. TRESTNÍ PRÁVO VE STAVOVSKÉ DOBĚ	33
2. VÝKON HRDELNÍHO SOUDNICTVÍ V ŘÍČANECH.....	39
2.1 <i>Personální zajištění fungování soudu</i>	39
2.2 <i>Materiální zajištění fungování soudu</i>	47
 II. EKONOMICKÉ SOUVISLOSTI VÝKONU HRDELNÍHO SOUDNICTVÍ.....	 55
1. VZNIK A VÝVOJ PANSTVÍ UHŘÍNĚVES A ŠKVOREC.....	55
2. HOSPODÁŘSKÉ A DEMOGRAFICKÉ POMĚRY NA PANSTVÍ UHŘÍNĚVES A ŠKVOREC	58
2.1 <i>Obráz panství v berních katastrech</i>	59
3. FINANČNÍ NÁKLADY NA VEDENÍ TRESTNÍCH PROCESŮ	64
3.1 <i>Výčty nákladů v říčanských manuálech</i>	65
3.2 <i>Úhrada nákladů</i>	67
3.3 <i>Rozbor výčtů nákladů</i>	69
4. DÉLKA PROCESU.....	78
 III. DIPLOMATICKÝ ROZBOR MANUÁLŮ ŘÍČANSKÉHO SOUDU	 83
1. CHARAKTERISTIKA ŘÍČANSKÝCH SOUDNÍCH MANUÁLŮ	85
2. ÚPLNOST MANUÁLŮ	92
3. TYPY ZÁPISŮ A JEJICH CHARAKTERISTIKA	101
A. <i>Případ pohnaný před soud ve veřejném zájmu</i>	103
B. <i>Případ vyšetřovaný na základě soukromé žaloby</i>	108
C. <i>Zápisy nesporné agendy</i>	110
 IV. STRUKTURA KRIMINALITY	 115

V. CHARAKTERISTIKA ZÁKLADNÍCH TYPŮ DELIKTŮ	133
1. ČINY PROTI MAJETKU	133
1.1 Krádeže	133
1.2 Loupeže	142
1.3 Lesní a vodní pych	143
1.4 Žhárství	146
2. ČINY PROTI MRAVNOSTI	150
2.1 Smilstvo, cizoložství	150
2.2 Bigamie, sodomie	153
3. ČINY PROTI ŽIVOTU A ZDRAVÍ	156
3.1 Infanticidia	156
3.2 Zbití, zabití, vraždy	161
3.3 Travičství	165
4. ČINY PROTI OFICIÁLNÍ IDEOLOGII	167
4.1 Čarování	167
4.2 Rouhání, kacířství	171
4.3 Svatokrádeže	173
5. ČINY PROTI VRCHNOSTI A MÍSTNÍ ADMINISTRATIVĚ	175
6. ČINY PROTI CTI	178
6.1 Charakteristika sporu o čest	180
6.2 Způsoby zhanění a nářku cti	182
6.3 Čest představitelů úřadu a čest obce	189
6.4 Zakončení sporů o čest a jejich účastníci	194
VI. TRESTY.....	196
1. TRESTY DLE SOUDNÍCH INSTANCÍ	197
2. NEPODMÍNĚNÉ TRESTY	199
3. PODMÍNĚNÉ TRESTY	205
4. EKONOMICKÉ SOUVISLOSTI TRESTÁNÍ PACHATELŮ	208
A TRESTÁNÍ RECIDIVY	208
ZÁVĚR.....	215
 SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	 221
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	223
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	224
1. PRAMENY	224
Vydané:	224
Nevydané:	225
2. LITERATURA	226
R - Š	234
T - W	236
 PŘÍLOHA: REGESTA ŘÍČANSKÝCH SOUDNÍCH MANUÁLŮ 1667-1757	 239

ÚVOD

1. Předmět, metody a cíle práce

Výzkum dějin kriminality, resp. hrdelního soudnictví, je v českých zemích neodmyslitelně spjat se jmény Jaroslava Pánka a Evy Procházkové, jejichž systematická a intenzivní činnost na tomto poli začala v první polovině 70. let a trvala přibližně dvě desetiletí. Ačkoliv – až na jednu výjimku – pracovali a publikovali tito badatelé samostatně, jejich výzkumy jsou úzce provázány nejen regionálním vymezením (jižní část dnešního Středočeského kraje) a časovým záběrem sahajícím od konce 15. století přibližně do poloviny 18. století, ale i metodickými východisky. Jejich studie jsou totiž výrazným zlomem v do té doby obvyklém právněhistorickém pohledu na hrdelního soudnictví a prvním pokusem v české historiografii ukázat tuto problematiku jako součást sociálních dějin a dějin mentalit. Trvalou hodnotu si tyto práce uchovávají i díky připojeným registům pramenů, s nimiž pracovali, rovněž mimořádný je význam jejich prací coby příspěvků k dějinám správy a raně novověké diplomatiky.

Výsledky svých výzkumů publikovali Pánek s Procházkovou formou dílčích analytických studií k jednotlivým lokalitám,¹ k syntetickému zpracování dějin hrdelního soudnictví celé oblasti však ani jeden z nich nepřikročil.² Jediným celkovým pohledem na problematiku městského hrdelního soudnictví tak v podstatě až do dnešní doby zůstává příspěvek Jaroslava Pánka z poloviny

¹ PÁNEK, J. Smolná kniha městečka Divišova z let 1617-1751. *SSH* 8/1973, s. 71-128; PÁNEK, J. (ed.) *Smolná kniha městečka Divišova z let 1617-1751*. Praha: Ústav čs. a světových dějin ČSAV, 1977. 292s.; PÁNEK, J. Hrdelní soudnictví městečka Čechtic v 17. a 18. století. (Příspěvek k poznání pozdně feudálního hrdelního soudnictví v Čechách a k charakteristice smolných spisů). *SSH* 12/1977, s. 129-181; PÁNEK, J. Hrdelní soudnictví města Příbramě v 17. a 18. století. (Příspěvek k poznání pozdně feudálního hrdelního soudnictví v Čechách a metodice studia jeho dějin). *SSH* 13/1978, s. 87-195; PÁNEK, J. Hrdelní soudnictví městečka Neveklova v 18. století. (Příspěvek k poznání pozdně feudálního hrdelního soudnictví v Čechách a k charakteristice patrimoniálních trestně-právních pramenů). *SSH* 14/1979, s. 71-109; PÁNEK, J. Křivsoudovské kriminální reversy ze 16. a 17. století. *SSH* 15/1980, s. 163-182; PÁNEK, J. Hrdelní soudnictví na Vlašimsku v 16-18. století. (Příspěvek k poznání pozdně feudálního hrdelního soudnictví v Čechách a k charakteristice jeho sociálně-ekonomického zázemí). *SVPP* 23/1982, s. 163-197; PÁNEK, J.-PROCHÁZKOVÁ, E. Hrdelní soudnictví města Sedlčan v 15.-18. století (Příspěvek k poznání pozdně feudálního hrdelního soudnictví v Čechách a k charakteristice soudní praxe na lobkovickém dominiu). *Sedlčanský sborník* 3/1979, s. 23-87; PROCHÁZKOVÁ, E. Hrdelní soudnictví města Benešova v 16.-18. století. *SVPP* 21/1980, 211-254; PROCHÁZKOVÁ, E. Hrdelní soudnictví města Votic v 16.-18. století. *SVPP* 22/1981, 203-244; PROCHÁZKOVÁ, E. Hrdelní soudnictví městeček Prčice a Sedlce v 16.-18. století. *SVPP* 24/1983, s. 239-258; PROCHÁZKOVÁ, E. Hrdelní soudnictví města Miličína v 16.-18. století. *SVPP* 26/1985, s. 249-270; PROCHÁZKOVÁ, E. Hrdelní soudnictví města Berouna v letech 1621-1680. *SSH* 18/1992, s. 5-49.

² K tomuto problému viz PEŠEK, J. Hrdelní soudnictví mezi Sázavou a Brdy v 16.-18. století. *PHS* 27/1986, s. 223.

80. let,³ kde sice shrnuje výsledky svých dílčích středočeských sond, ovšem spíše než jako konstatování obecně platných závěrů jich používá k názornému předvedení problémů spjatých s jeho výzkumem a ukázání dalších perspektiv jeho studia. Bádání v oblasti dějin kriminality se sice za dvacet let od publikování Pánkova článku v mnohém posunulo dále: v polovině 90. let dospěl výzkum svého materiálového vrcholu v podobě soupisu pramenů a literatury k dějinám hrdelního soudnictví pro celé české země,⁴ vznikla řada dalších studií analyzujících hrdelní soudnictví v různých lokalitách v Čechách i na Moravě,⁵ ale nejdůležitější změna souvisí s radikálně novými metodickými postupy, se kterými dnes historici ovlivnění západoevropskými historicko-antropologickými modely uvažování přistupují k pramenům trestněprávní povahy.⁶ Právě aplikace historicko-antropologických badatelských konceptů, čerpajících svá teoretická východiska z prací kulturních antropologů (C. Geertz) a především pak sociologů (M. Weber, N. Elias, P. Bourdieu aj.) umožnila klást těmto pramenům otázky, které ještě do nedávné doby českou historickou vědou nebyly formulovány (např. fenomén cti u jednotlivých složek stavovské společnosti, myšlenkový svět neprivilegovaných vrstev, interpersonální vztahy v rodině, modely sexuálního chování apod.).

Nové impulzy k postihu každodennosti a mentality individua bere tato práce v úvahu, primárně ovšem navazuje na metodu studia hrdelního soudnictví ustavenou v české historiografii J. Pánkem. Konkrétně to znamená jednak zpracování struktury kriminality a rozbor jejího postihu na základě komplexní a detailní analýzy všech typů zachovaných pramenů, jednak zodpovězení otázek po sociální a ekonomické podmíněnosti kriminality a výkonu hrdelního soudnictví v dané lokalitě vůbec. Velká pozornost je rovněž věnována fungování zkoumaného soudu, způsobu jeho úřadování, jeho personálnímu a materiálnímu zabezpečení a konečně vazbám mezi městskou a patrimoniální správou. Kvantitativní zpracování pramenné základny a důkladná diplomatická analýza poskytuje základní rámec pro rozsáhlé pojednání o jednotlivých typech kriminálních deliktů, v nichž dochází i na otázky po myšlenkovém obzoru, sebepojetí a mezilidských vztazích lidí, jejichž osudy se v určitém okamžiku protnuly s raně novověkou justicí. Tato interpretace kriminálních zápisů tvoří jistou protiváhu přehledných, ale dosti neosobních tabulek a grafů.

³ PÁNEK, J. Městské hrdelní soudnictví v pozdně feudálních Čechách. (Výsledky, problémy a perspektivy studia). *ČsČH* 32, 1984, s. 693-728.

⁴ FRANCEK, J.; ŠIMEK, T. (eds.). Hrdelní soudnictví českých zemí. Soupis pramenů a literatury. Praha: SOA Zámorsk ve spolupráci s Východočeským muzeem v Pardubicích, 1995. 188s.

⁵ např. KREUZ, P. Hrdelní soudnictví města Nymburka v době předbělohorské a jeho výkon. *PHS* 33/1993, s. 53-88; HRACHOVÁ, H. Kriminalita na Rokycansku v letech 1575-1600. *ČNM-A* 169/2000, č. 1-2, s. 40-55.

⁶ HIML, P. Myšlení venkovských poddaných v raně novověkých jižních Čechách pohledem trestně právních pramenů. *Opera historica* 4/1995, s. 153-194; SOKOL, P. Hrdelní kriminalita v 16. a první polovině 17. století. (Sonda do života a mentality obyvatel raně novověkého venkova). *FHB* 20/2002, s. 7-106; TINKOVÁ, D. Předcházet či trestat? Problém infanticidia v osvětské společnosti. *ČČH* 101/2003, s. 27-76; TINKOVÁ, D. Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa. Praha: Argo, 2004. 413s.

Nezpochybnitelnou výhodou zvoleného přístupu je možnost srovnání dosažených závěrů s množstvím publikovaných studií vypracovaných dle stejného (či jen mírně modifikovaného) metodického schématu, najmě pak z pera samotného J. Pánka, který byl ale v uplynulých desetiletích následován dalšími badateli rozšiřujícími poznání hrdelního soudnictví o stále nové lokality. Těžištěm poznání hrdelního soudnictví zůstává řada výzkumů hrdelních soudů v řemeslnicko-zemědělských městech a městečkách v jižní části Středočeského kraje.⁷ Při shrnutí výsledků svého bádání v polovině 80. let J. Pánek mimo jiné stanovil i další perspektivy výzkumu. Jelikož zpracování agendy všech hrdelních soudů v Čechách se jevílo jako nereálné, navrhl postupovat formou provedení sond, které by postihly vývoj hrdelního soudnictví „*se zřetelem k ekonomickm typům měst, k jejich právním kategoriím a k regionální diferencovanosti země.*“⁸ Z těchto úvah vykryštovalo šest oblastí, stanovených „*s ohledem na vystižení hlavních rysů sociálně ekonomických, demografických a právních i specifiky jednotlivých částí země*“:⁹

1. Praha a vybraná města v jejím blízkém okolí (Český Brod, Říčany, Unhošť)
2. dosud nezpracovaná oblast středních Čech – horní město Kutná Hora a okolí, Nymburk či jiné královské město ve středním Polabí
3. východní Čechy – Pardubice se srovnávacím zřetelem k Hradci Králové + Broumov jakožto exportní měst s vyspělou textilní výrobou
4. severní a severozápadní Čechy – Litoměřice coby starobylé středisko magdeburského práva + Česká Lípa, v jejímž okolí došlo k jedinečnému nakupení hrdelních soudů
5. západní Čechy – Plzeň a Rokycany + Cheb a Jáchymov kvůli specifickým poměrům v těchto městech
6. jižní Čechy – jedno z královských měst (Tábor, Písek, České Budějovice) + některé ze středisek velkých dominií (Český Krumlov, Třeboň, Jindřichův Hradec)

Po pětadvaceti letech od vytčení těchto dílčích cílů dalšího bádání byl do konce doveden výzkum pouze u menší části uvedených lokalit - mezi dosud uspokojivě nezpracované lokality patří i Říčany u Prahy zmiňované v prvním bodě. Vedle polohy v bezprostředním zemědělském zázemí pražské aglomerace jsou Říčany pozoruhodné i mimořádně kvalitním souborem dochovaných pramenů, které až na několik menších mezer pokrývají období mezi lety 1667-1757. Jedná se o zvláštní typ městských knih, tzv. soudní manuály, kterých se z výše uvedeného devadesátiletého časového úseku zachovalo šest o celkovém rozsahu cca 1300 folií. Přestože tato v českých zemích ojedinělá řada soudních

⁷ Jediným zpracovaným hrdelním soudem v čistě řemeslnickém městě byla v době vzniku této Pánkovy studie Příbram, až o několik let později vznikla práce E. Procházkové o Berouně – viz pozn. 1.

⁸ PÁNEK, J. Městské hrdelní soudnictví v pozdně feudálních Čechách. (Výsledky, problémy a perspektivy studia). ČsČH 32, 1984, s. 722.

⁹ PÁNEK, J. Městské hrdelní soudnictví v pozdně feudálních Čechách. (Výsledky, problémy a perspektivy studia). ČsČH 32, 1984, s. 723 – výčet je převzat v úplnosti, specifikace jednotlivých bodů je zkrácena.

spisů neunikla pozornosti regionálních dějepisců a v posledních dvou desetiletích bylo dokonce publikováno i několik odborných prací těžících z tohoto materiálu, studie měly vždy pouze charakter předběžných zpráv.¹⁰ Komplexní systematická studie využívající říčanský materiál v úplnosti zatím nikdy publikována nebyla.

Cíle práce již byly fakticky formulovány v pasáži, kdy jsem se přihlásil k Pánkovu pojetí výzkumu hrdelního soudnictví. Pro přehlednost opakuji, že mě bude především zajímat

- povaha písemného materiálu vzešlého z činnosti soudu a jeho zhodnocení z diplomatického hlediska
- způsob fungování daného soudu a vazby mezi městskou a patrimoniální správou při vedení procesů
- ekonomická podmíněnost výkonu hrdelního soudnictví
- struktura trestné činnosti v daném místě během daného období, její specifika či podobnosti s již zpracovanými lokalitami
- typy udělených trestů a jejich výše
- sociální a ekonomická podmíněnost kriminality v daném místě během daného období
- vztah mezi běžnou dobovou soudní praxí a prvními pokusy zeměpanské moci o regulaci této sféry – změny ve fungování soudu po josefinské soudní reformě 1707

Odpovědi na tyto otázky jsou podány v jednotlivých kapitolách, a to na základě komplexní analýzy všech dochovaných pramenů, především však říčanských soudních manuálů. Po úvodním přehledu dosavadního bádání, stručné charakteristice pramenů a vymezení zkoumané oblasti následuje po obecném pojednání o trestním právu v raném novověku kapitola o personálních a materiálních předpokladech fungování říčanského hrdelního soudu. Smyslem druhé kapitoly je načrtnout širší rámec, v němž hrdelní soud fungoval a ukázat sociální, hospodářské a demografické podmíněnosti jeho činnosti. Po nezbytném seznámení se základními fakty o vývoji panství, které bylo zároveň soudním okrskem říčanského hrdelního soudu, následuje popis panství coby hospodářské základny tohoto soudu. Kapitulu uzavírá rozbor finančních nákladů na vedení procesů u říčanského hrdelního soudu a pokus o naznačení vztahu mezi délkou procesu a náklady na něj. Vlastní obsahový rozbor a zjištění struktury kriminality předchází diplomatická analýza říčanských soudních manuálů. Po předvedení

¹⁰ TRNKA, G. *Město Říčany v minulosti i přítomnosti*. Říčany: Obec Říčanská, 1913. 396s.; HONCOVÁ, J.; HONC, J.; OULÍK, J. *Kapitoly z dějin Říčan*. Říčany: Městská rada Říčany, 1997. 531s.; HONCOVÁ, J. Vývoj kriminality a hrdelního soudnictví ve světle říčanských smolných knih z let 1605-1757. In FRANCEK, J. (ed.). *Hrdelní soudnictví českých zemí v 16.-18. století*. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 1996, 109-118; HONCOVÁ, J. Z říčanských smolných knih. *GaH* 3-4/2005, s. 19-32.

struktury kriminality (především grafickém) následuje nejrozsáhlejší část práce, která detailně představuje jednotlivé kriminální delikty se zřetelem na charakteristiku osob pachatelů i obětí. Závěrečná část je věnována pojednání o způsobu trestání provinilců.

Bylo již řečeno, že říčanské soudní manuály, v nichž je pouze s nepodstatným přerušením kontinuálně dokumentována činnost soudu v tomto poddanském městečku mezi lety 1667-1757, jsou pramenem zcela mimořádného významu jak pro studium kriminality a každodennosti v raném novověku, tak i pro poznání fungování obecní samosprávy v malých poddanských městečkách a jejího vztahu s úřady patrimoniální správy. Vzhledem k rozsahu téměř 1300 folií je jejich zpřístupnění formou edice nereálné, za nejvhodnější jsem proto považoval zpracování formou regist. Mnohokrát citovaný J. Pánek zavedl ve svých sondách do činnosti jednotlivých hrdelních soudů ve středních Čechách tabelární formu zpracování jednotlivých případů. Hlavní výhodou tohoto přístupu je předvedení maximálního počtu informací na minimálním prostoru, domnívám se ovšem, že právě nezbytná stručnost u tohoto způsobu zpracování by výrazným způsobem a ke škodě věci omezila bohatství říčanského materiálu. Přílohu této práce proto tvoří regista k jednotlivým kriminálním kauzám (zápisy nesporné agendy byly ponechány stranou), kde je kromě datace a základních informací o obviněném (příp. žalobci) zaznamenána skutková podstata spolu se stručnou charakteristikou případu, to vše doplněno výčtem všech dochovaných zápisů vztahujících se k danému případu (včetně odkazů na komplementární prameny).

2. Literatura

Snaha poznat život lidí v minulých staletích skrze prameny vzniklé činností hrdebních soudů sahá hluboko do 19. století, vesměs se ovšem jednalo o příspěvky předkládající jednotlivé případy jako pozoruhodné kuriozity. Jedním z důvodů proč se tehdejší historici nezačali věnovat trestněprávní problematice intenzivněji byl i idealizovaný obraz národní minulosti, který nemohl být poskvřen předváděním jejích temných stránek.¹¹ Soustavně se snažila těchto pramenů využít až trojice kulturních historiků Svátek – Zíbrt – Winter, přičemž první z nich našel zalíbení v efektním líčení exekucí a života katů, druhý i zde projevoval svůj folkloristický zájem a zaměřoval se na sběr dokladů lidové pověrčivosti a čarování a konečně třetí pojednával o hrdebním soudnictví v souvislosti s vykreslením obrazu života českých měst.¹² V jejich pracích lze jistě najít řadu zajímavých informací, z metodického hlediska jsou ovšem neujasněné. Pomineme-li právněhistorické studie, které spíše než ze soudních zápisů vycházely ze studia dobových juristických textů, a různá regionalistická pojednání, užívající soudních zápisů k plastičtějšímu (či senzačnějšímu) vyličení dějin dané lokality, omezily se prakticky až do 70. let 20. století práce týkající se hrdebního soudnictví na více či méně zdařilé edice smolných knih.¹³ Za zmínku ještě stojí práce lingvistické, které smolných zápisů využily pro poznání lidového vyjadřování či zločineckého argotu v minulosti.¹⁴ Přestože bylo vydáno několik vynikajících edic smolných knih,¹⁵ za zlom v bádání o hrdebním soudnictví můžeme považovat první práci Jaroslava Pánka o divišovském hrdebním tribunálu¹⁶ a jeho edici divišovské smolní knihy pak za edici vzorovou.¹⁷

Jak už bylo řečeno, v 70. a 80. letech vznikla řada studií založených již na moderních historických postupech.¹⁸ Výzkum v těchto letech se soustředil

¹¹ Jaroslav Pánek uvádí jako příklad úvodní poznámku Jana Erazima Wocela k Ehrenbergově edici solnické smolné knihy, kde se Wocel čtenářům omlouvá za předvedení „rmutných stránek života staročeského“ a zároveň upozorňuje, že jen skrze poznání i těchto nepříjemných záležitostí můžeme získat pravdivý celkový obraz minulosti. Ve velmi podobném duchu se pak nesou poznámky editorů všech smolných knih vydaných až do prvních desetiletí 20. století. PÁNEK, J. Městské hrdební soudnictví v pozdně feudálních Čechách. (Výsledky, problémy a perspektivy studia). *ČsČH* 32, 1984, s. 698.

¹² Podrobně o tomto a vůbec o počátcích výzkumu hrdebního soudnictví viz PÁNEK, J. Městské hrdební soudnictví v pozdně feudálních Čechách. (Výsledky, problémy a perspektivy studia). *ČsČH* 32, 1984, s. 723-724.

¹³ K edičnímu zpřístupnění smolných knih do 70. let podrobně PÁNEK, J. Smolná kniha městečka Divišova z let 1617-1751. *SSH* 8/1973, s. 73-76.

¹⁴ Zřejmě nejznámější a nejdůležitější prací tohoto druhu je OBERPFALCER, F. Jazyk knih černých jinak smolných. Praha: Akademie věd a umění, 1935. 356s.

¹⁵ Jedná se zvláště o zpřístupnění moravského materiálu Antonínem Verbíkem a Ivanem Štarhou – VERBÍK, Antonín (ed.). Krevní kniha městečka Bojkovic. Uherské Hradiště: Slováké muzeum, 1971. 179s.; VERBÍK, A. ; ŠTARHA, I. (eds.). Smolná kniha velkobítešská 1556-1636. Brno: Blok, 1973. 270s.; VERBÍK, A.; ŠTARHA, I. (eds.). Černá kniha města Velké Bíteše. Brno: Blok, 1979. 342s.; VERBÍK, A. (ed.). Černé knihy práva loveckého na hradě Buchlově. Brno: Blok, 1976. 308s.

¹⁶ PÁNEK, J. Smolná kniha městečka Divišova z let 1617-1751. *SSH* 8/1973, s. 71-128.

¹⁷ PÁNEK, J. (ed.) *Smolná kniha městečka Divišova z let 1617-1751*. Praha : Ústav čs. a světových dějin ČSAV, 1977. 292s.

¹⁸ Především se samozřejmě jedná o práce Pánka a Procházkové – viz pozn. 1.

především na vytěžení všech dostupných pramenů vzniklých činností institucí, které zasahovaly do soudního řízení – výsledkem potom bylo kvantitativní vyhodnocení získaných údajů, ze kterých pak vyplynulo složení kriminality, formy postihu, sociální a ekonomické postavení aktérů soudních řízení i pohled na fungování soudu obecně. Příspěvky tohoto typu se spíše než na větší městské lokality (královská města) soustřeďovaly na města a městečka poddanská. I když prací založených na těchto metodických východiscích bylo do dnešních dnů publikováno řádově několik desítek a jedná se tak o zdaleka nejpropracovanější a nejmohutnější proud výzkumu, zdaleka ještě nebyly prozkoumány ani všechny lokality s dobře zachovanými prameny.¹⁹ K výzkumu hrdelního soudnictví začali nově přispívat i archeologové zkoumající hmotné památky především na výkon exekucí,²⁰ zkoumána je vedle trestně právní i speciálně civilně právní agenda raně novověkých soudů.²¹ Na Moravě se na rozdíl od Čech věnuje pozornost také soudní síti a problematice vytváření právních okruhů a mechanismů jejich fungování.²² Souběžně se snahou o celkové postižení struktury kriminality byla věnována speciální pozornost i některým marginálním skupinám společnosti. Existují tak práce o čarodějnických procesech,²³ pronásledování Cikánů²⁴ či obecně okrajových společenských vrstvách obyvatel.²⁵

¹⁹ V posledním desetiletí rozšířili počet takto zpracovaných lokalit např. HRACHOVÁ, H. Kriminalita na Rokycansku v letech 1575-1600. *ČNM-A 169/2000*, č. 1-2, s. 40-55; KOPEČKOVÁ, Jana. Kriminalita na Ostrovsku v letech 1666-1705. *ZHS 8/2003*, s. 129-154; MATLAS, P. Hrdelní soudnictví na panství Hluboká nad Vltavou (1661-1765). *SAP LVII./2007*, s. 3-156.

²⁰ KOVÁŘ, D. Historická popraviště v Bechyňském kraji. *Sborník Společnosti pro výzkum kamenných křížů 2008*, s. 120-127; SOKOL, P. Šibenice v Bečově nad Teplou, hrdelní soudnictví a archeologie. *ZHS 8/2003*, s. 101-128; ŠPAČEK, J. Poznámky k nové interpretaci pohřebiště s projevy vampyrismu a několik poznámek k otázce soudnictví městečka Čelákovice. *SSH 35/2009*, s. 185-205.

²¹ SLAVÍČKOVÁ, P. Civilněprávní agenda ve Vodňanech v 16. století. *Výběr 39/2002*, č. 1, s. 43-57; SLAVÍČKOVÁ, P. Civilněprávní prameny raně novověkých městských soudů. In *Miscellanea ze semináře starších dějin*. Olomouc: Univerzita Palackého 2005, s. 149-157; SLAVÍČKOVÁ, P. Soudní praxe ve Vodňanech v 16. století aneb Peripetie soudních sporů Adama Křesadla Horažďovského. *Vodňany a Vodňansko 5/2002*, s. 45-50.

²² ŠTARHA, I. K vývoji hrdelního soudnictví na Moravě. In FRANCEK, J.; ŠIMEK, T. (eds.). *Hrdelní soudnictví českých zemí. Soupis pramenů a literatury*. Praha: SOA Zámorsk ve spolupráci s Východočeským muzeem v Pardubicích, 1995, s. 21-27. Problematikou sítě hrdelních soudů se koncem 50. let zabýval B. Roučka, který výsledky svého výzkumu shrnul v práci dodnes velmi cenné zejména mapami hrdelních soudů obsažených v přílohách - ROUČKA, B. Poznámky k mapě hrdelních soudů v Čechách v první a ve druhé polovině 18. století. *PHS 3/1957*, s. 115-133.

²³ Za všechny alespoň ŠINDELÁŘ, B. *Hon na čarodějnice: západní a střední Evropa v 16.-17. století*. Praha: Svoboda, 1986. 253s.; KREUZ, P. Čarodějnické procesy na Nymbursku na počátku 17. století. *PHS 34/1997*, S. 127-161; SPURNÝ, F. Čarodějnické procesy v 16. a 17. století a jejich právní aspekty. In FRANCEK, J. (ed.). *Hrdelní soudnictví českých zemí v 16.-18. století*. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 1996, s. 133-140.

²⁴ PROCHÁZKOVÁ, E. Perzekuce Romů v českých zemích v 16.-18. století. Výsledky a další perspektivy studia. In FRANCEK, J. (ed.) *Hrdelní soudnictví českých zemí v 16.-18. století*. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 1996, 151-158; HANZAL, J. Cikáni na Moravě v 15. až 18. století: dějiny etnika na okraji společnosti. Praha: NLN, 2004. 240s., HIML, P. Milost místo smrti (v procesech s Cikány v Čechách první poloviny 18. století) aneb jak nepočítat historií. *Dějiny - teorie - kritika 2/2005*, č. 1, s. 7-43.

²⁵ PÁNEK, J. Spiknutí rybníkářů proti Petru Vokovi z Rožmberka v roce 1569. In BENEŠ, Zdeněk; MAUR, Eduard; PÁNEK, J. (edd.). *Pocta Josefu Petráňovi*. Praha: Historický ústav ČSAV, 1991, s. 245-299; KNOZ, T. "Lidé na okraji" v moravské legislativě předbělohorské doby. In VLČEK, R.; DVOŘÁK, T.; VYKOUPILOV, L. (edd.). *Milý Bore... Profesoru Ctiboru Nečasovi k jeho sedmdesátým narozeninám věnují*

Devadesátá léta minulého století přinesla kromě několika příspěvků ke specificky genderové problematice²⁶ především hitoricko-antropologicky laděné pokusy o postižení hospodářské, sociální a kulturní podmíněnosti kriminality; konfliktů mezi příslušníky okrajových vrstev a většinovou společností a jejich následné disciplinace.²⁷ Na počátku nového tisíciletí zformulovali P. Himl a D. Tinková svůj pohled na tuto problematiku ve stručných diskuzních příspěvcích otištěných v časopise Kuděj.²⁸ Zejména Himlovo vystoupení, které mimo jiné namísto výzkumu „kriminality“ prosazovalo užívání konceptu „odlišného chování“, vyvolalo ostrou reakci radikálního stoupence právně historického pojetí dějin kriminality a hrdelního soudnictví P. Kreuze.²⁹ Ten jim vytkl především volné nakládání s pevně fixovanými právními pojmy a historické antropologii v obecné rovině pak „podceňování významu práva ve společnosti – navzdory tomu, že právo je bezesporu jedním z hlavních konstitutivních proků lidské společnosti vůbec.“ Kreuz své stanovisko formuloval z pohledu právního historika zabývajícího se intenzivně konkrétní soudní praxí v raném novověku (jeho práce se v podstatě bez výjimky týkají předbělohorského období), především pak aplikací akuzačního a inkvizičního procesu a jejich odrazem v různých typech písmeností či normativním ukotvení.³⁰

přátelé, kolegové a žáci. Brno: Historický ústav AV ČR, 2003, s. 295-302; PEŠEK, J.; LEDVINKA, V. (eds.). Ponižení a odstrčení. Města versus katastrofy. *Documenta Pragensia*. Praha: Scriptorium, 1998. 353s.

²⁶ KREUZ, P. Ženy v trestněprávních případech před soudem Starého města pražského v letech 1548-1560. *Documenta Pragensia* 13/1996, s. 101-134; ŠUBRTOVÁ, A. Kontracepce, aborty a infanticida v pramenech k předstatistickému období. *HD* 15/1991, s. 9-46; TINKOVÁ, D. Předcházet či trestat? Problém infanticidia v osvicenské společnosti. *ČCH* 101/2003, s. 27-76.

²⁷ HIML, P. Myšlení venkovských poddaných v raně novověkých jižních Čechách pohledem trestně právních pramenů. *Opera historica* 4/1995, s. 153-194; HIML, P. Vrchnost a venkované v myšlení poddanské společnosti na českokrumlovském panství v 17. a 18. století. *Opera historica* 5/1996, s. 639-660; SOKOL, P. Hrdelní kriminalita v 16. a první polovině 17. století. (Sonda do života a mentality obyvatel raně novověkého venkova). *FHB* 20/2002, s. 7-106; BASTL, M. Policejní disciplinace a boj s kriminalitou v rožmberském Českém Krumlově. In *Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16.-18. století)*. Prostějov: Muzeum Prostějovska, 1997, s. 363-375; HIML, P. *Zrození vagabunda. Neusedlí lidé v Čechách 17. a 18. století*. Praha: Argo, 2007. 371s.

²⁸ HIML, P. „Odlišné chování“ v raném novověku – plaidoyer za odklon od státně-centralistické a „elitní“ perspektivy a za historicko-antropologický přístup. *Kuděj* 3/2001, s. 53-60.; TINKOVÁ, D. Úvahy nad problematikou „trestního práva“ a „hrdelního soudnictví“ v historii a historiografii. *Kuděj* 2/2002, s. 60-67.

²⁹ KREUZ, P. Aktéři bez hřiště a bez pravidel? *Kuděj* 3/2001, č. 2, s. 68-76.

³⁰ KREUZ, P. Hrdelní soudnictví města Nymburka v době předbělohorské a jeho výkon. *PHS* 33/1993, s. 53-88; KREUZ, P. K charakteristice procesního projednávání trestních případů v českých městech doby předbělohorské. In FRANCEK, J. (ed.). *Hrdelní soudnictví českých zemí v 16.-18. století*. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 1996, 63-100; KREUZ, P. Ženy v trestněprávních případech před soudem Starého města pražského v letech 1548-1560. *Documenta Pragensia* 13/1996, s. 101-134; KREUZ, P. Poprava jako divadlo práva? K otázce právní relevance popravního rituálu v českých městech doby předbělohorské. In BŮŽEK, V.; KRÁL, P. (eds.). *Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku*. České Budějovice, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích 2000, s. 421-457; KREUZ, P. *Postavení a působnost komorního soudu v soustavě českého zemského trestního soudnictví doby předbělohorské v letech 1526-1547*. Praha: Karolinum 2000. 419 s.; KREUZ, P. *Několik poznámek k otázce odrazu kriminality v písemnostech soudů předbělohorských Čech. (Příspěvek k metodice studia sociálních dějin kriminality v českých zemích v raném novověku)*. In KREUZ, P.; ŠUSTEK, V. (eds.). *Seminář a jeho hosté II. Sborník příspěvků k nedožitým 70. narozeninám doc. dr. Rostislava Nového*. Praha: Scriptorium, 2004, s. 123-161.

Představitelem „klasických“ právních dějin je v první řadě Karel Malý, který se v jedné ze svých četných prací postavených na spojení analýzy právních textů s pohledem na politické dějiny a hlavně pak dějiny státních institucí zabýval i speciálně vývojem trestního práva.³¹ V centru Malého zájmu – i našich právních dějin vůbec – je vzhledem k mimořádnému rozvoji právní kultury během 16. století opět spíše období předbělohorské.

Historicko-antropologické přístupy a výzkum každodennosti je u nás silně ovlivněn především historiografickou produkcí německé jazykové oblasti,³² svébytným způsobem přistoupil k rekonstrukci každodennosti nižších společenských vrstev J. Čechura,³³ který zpracoval bohatý aktový materiál Soběslavi z období 1650-1770 kombinací dvou přístupů, a sice tradiční metody kvantitativního vyhodnocení materiálu a narativního přístupu – význam této práce je pro nás mimořádný z toho důvodu, že se jedná o materiál ze stejného období, podobného rozsahu a z podobné lokality jako jsou Říčany, Čechurovy závěry tak budou vedle údajů zjištěných Pánkem pro střední Čechy často sloužit ke srovnání. Inspirace metodickými postupy západoevropské historiografie vedla naposledy P. Matlase³⁴ k prověření platnosti sociálně disciplinační teorie pro české prostředí, kdy tento přístup aplikoval na jihočeské trestně právní prameny (doplněné ovšem o údaje z řady jiných pramenů správní a hospodářské povahy), autor ovšem konstatuje negativní výsledek tohoto svého pokusu. Naopak úspěšně jsou čerpány zahraniční podněty při specifickém studiu cti raně novověkého člověka,³⁵ zdaleka nejdůkladnější zpracování této problematiky se

³¹ MALÝ, K. *Trestní právo v Čechách v 15.-16. století*. Praha: Univerzita Karlova, 1989. 271s. Z jeho dalších prací nemůžeme pominout základní příručky o vývoji státu a práva či sborník o městském právu v 16.-18. století, na kterém se podílel jako výkonný redaktor. Kromě výše citované monografie o trestním právu se samozřejmě Malý k této problematice vyjadřoval i v drobnějších studiích, které najdeme na stránkách různých sborníků. Viz MALÝ, K.; SIVÁK, F. *Dějiny státu a práva v Československu*. Praha: Panorama, 1988. 547s.; MALÝ, K. *České právo v minulosti*. Praha: Orac 1995. 269 s.; MALÝ, K. (ed.). *Městské právo v 16.-18. století v Evropě*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference uspořádané právnickou fakultou UK ve dnech 25.-27. září 1979 v Praze. Praha: Univerzita Karlova, 1982. 238s.; MALÝ, K. Několik poznámek k trestnímu právu v Čechách v době stavovské. In FRANCEK, J. (ed.). *Hrdelní soudnictví českých zemí v 16.-18. století*. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 1996, s. 7-14.

³² DÜLMEN, R. van. *Kultura a každodenní život v raném novověku I-III*. Praha: Argo; DÜLMEN, R. van. *Historická antropologie. Vývoj. Problémy. Úkoly*. Praha: Dokořán 2002. 116s.; SCHWERHOFF, G.; BLAUERT, A. *Mit den Waffen der Justiz. Zur Kriminalitätsgeschichte des Spätmittelalters und der Frühen Neuzeit*. Frankfurt am Main 1993; SCHEUTZ, M. *Alltag und Kriminalität. Disziplinierungsversuche im steirisch-österreichischen Grenzgebiet im 18. Jahrhundert*. München-Wien 2001; SCHWERHOFF, G. *Aktenkundig und gerichtsnotorisch. Einführung in die Historische Kriminalitätsforschung*. Tübingen 1999; SCHWERHOFF, G. *Kriminalitätsgeschichte. Beiträge zur Sozial- und Kulturgeschichte der Vormoderne*, Konstanz 2000.

³³ ČECHURA, J. *Kriminalita a každodennost v raném novověku. Jižní Čechy 1650-1770*. Praha: Argo 2008. 366s.

³⁴ MATLAS, P. *Shovívavá vrchnost a neukáznění poddaní? Hranice trestní disciplinace poddaného obyvatelstva na panství Hluboká nad Vltavou v 17.-18. století*. Praha: Argo 2011. 323s.

³⁵ DÜLMEN, R. van. *Bezectní lidé. O katech, děvkách a mlynářích. Nepočetnost a sociální izolace v raném novověku*. Praha: Dokořán 2003. 107s.; SCHREINER, K.; SCHWERHOFF, G. *Verletzte Ehre. Ehrenkonflikte in Gesellschaften des Mittelalters und der Frühen Neuzeit*. Köln-Weimar-Wien 1995; BACKMANN, S. (ed.). *Ehrkonzepte in der frühen Neuzeit. Identitäten und Abgrenzungen*. Berlin: Akad.-

týká cti šlechtické,³⁶ pro poměry ve venkovském prostředí je zatím pouze několik málo studií.³⁷

K poznání sociální struktury a běžného života v prostředí, které je předmětem našeho zájmu, mohou samozřejmě přispět i klasické práce k sociálním dějinám venkova, jako např. monografická zpracování sociálních dějin poddanské vesnice z pera A. Míky a především pak J. Petráně, ačkoliv se obě zabývají dobou předbělohorskou.³⁸ Přímo pobělohorskému období se sice věnoval J. Mikulec, ten však zkoumal poddané a venkov hlavně jako součást sociálního myšlení vyšších společenských vrstev.³⁹ Představu o poměrech na jednotlivých panstvích si lze učinit na základě množství studií od nejrozličnějších autorů, z nichž za všechny zmiňuji J. Křivku a J. Tywoniaka,⁴⁰ zdaleka nejvýznamnější jsou pak práce E. Maura týkající se komorních panství v 17. století.⁴¹ Tento autor, jehož význam pro poznání sociálních a agrárních dějin druhé poloviny 17. století je klíčový, vytvořil rovněž průkopnické práce na poli historické demografie, které lze využít jako vzor při pohledu na obyvatelstvo zkoumané oblasti.⁴²

Nezbytným předpokladem pro fungování hrdelního soudu bylo město, lépe řečeno město poddanské (drtivá většina hrdelních soudů sídlila právě ve městech a městečkách poddanských). Zatímco městům královským věnuje česká historiografie dlouhodobou a intenzivní pozornost,⁴³ literatura zabývající se městy poddanskými obecně - a 17. stoletím zvlášť - je dosti chudá. Na prvním

Verl., 1998; FUCHS, Ralf-Peter. *Um die Ehre. Westfälische Beleidigungsprozesse vor dem Reichskammergericht 1525 – 1805*. Paderborn: Schöningh, 1999. 387s.

³⁶ JANIŠOVÁ, J. *Šlechtické spory o čest na raně novověké Moravě. (Edice rokové knihy zemského hejtmana Václava z Ludanic z let 1541-1556). Historická studie a edice*. Brno: Matice moravská 2007. 470s.

³⁷ SIGLOVÁ, T. Spory o čest mezi poddanými pardubického panství. *Theatrum historiae* 5/2009, s. 227-244; SCHWALLEROVÁ, J. „Život a dobrá čest jedním krokem kráčeji“. Čest a každodennost ve Veselí nad Lužnicí v 17. a 18. století. *Kuděj* 8/2006, č. 1, s. 26-45.

³⁸ MÍKA, A. *Poddaný lid v Čechách v první polovině 16. století*. Praha: ČSAV, 1960. 439s.; PETRÁŇ, J. *Poddaný lid v Čechách na prahu třicetileté války*. Praha: ČSAV, 1964. 382s.

³⁹ MIKULEC, J. *Poddanská otázka v barokních Čechách*. Praha: Historický ústav, 1993. 139s.

⁴⁰ např. KŘIVKA, J. Čeleď v poddanském hospodářství po třicetileté válce. *ČL* 56/1969, s. 35-40; KŘIVKA, J. Litomyšlský velkostatek za Pernštejnů (Příspěvek k dějinám českého velkostatku v 16.-18. století). Rozpravy ČSAV, řada SV, roč. 69, seš. 7, Praha 1959; KŘIVKA, J. Mzdové poměry poddanské čeledě po třicetileté válce. *ČL* 57/1970, s. 100-105; KŘIVKA, J. Poplužní dvory roudnického panství na sklonku 16. století. *ČSPSČ* 53/1955, s. 78-91; KŘIVKA, J. Roudnický velkostatek na sklonku 16. století. *SČAZV – Historie muzejnictví* 29/1956, s. 117-136, 195-204; KŘIVKA, J. Významný pramen pro studium hospodářských poměrů poddaných. *AČ* 31/ 1981, s. 145-151; TYWONIAK, J. Panství Konopiště v 17. století. *SSH* 15/1980, s. 197-244; TYWONIAK, J. K hospodaření města Benešova na konci 17. století. *SVPP* 12/1971, s. 126-138; TYWONIAK, J. Statek Mrač v 17. a počátkem 18. století. *SSH* 8/1973, s. 149-166.

⁴¹ MAUR, E. *Český komorní velkostatek v 17. století*. AUC, Praha 1975, 156 s.; MAUR, E. *Geneze a specifické rysy českého feudálního velkostatku*. AUC-PH 1, Praha 1976, s. 203-226; MAUR, E. Poddaní točnického panství v druhé polovině 17. století (Příspěvek k využití katastrů, soupisů obyvatelstva a pozemkových knih pro studium hospodářského a sociálního postavení venkovského lidu). *SAP* 14/1964 57-87; *SAP* 15/1965, s.277-297; MAUR, E. Poddanská otázka v předbělohorských Čechách. *FHB* 11/1987, s. 133-155.

⁴² MAUR, E. Populační vývoj českých komorních panství po válce třicetileté. *AUC Phil. et. hist.* 3/1972, s. 9-80; MAUR, E. Problémy demografické struktury Čech v polovině 17. století. *ČsČH* 19/1971, s 839-870.

⁴³ Kritické shrnutí bádání o urbánní historii v posledních desetiletích v širším stoevropském kontextu provedli Jaroslav Miller a Petr Černíkovský – viz MILLER, J.; ČERNÍKOVSKÝ, P. Urbánní historie (raného novověku) ve středovýchodní Evropě: Stručná úvaha o minulosti, současném stavu a perspektivách oboru. *ČČH* 103/2005, s. 861-884.

místě je třeba jmenovat práci P. Vorla pojednávající komplexně o rezidenčních vrchnostenských městech v Čechách a na Moravě v průběhu celého raného novověku.⁴⁴ Studie I. Korbelařové o poddanských městech Opavského a Krnovského knížectví se pak oproti monografii Vorlově zabývá především otázkami sociálními a ekonomickými. Městečka v raném novověku pochopitelně nezůstala ani stranou pozornosti E. Maura, ten se však zabýval zejména fenoménem urbanizace Čech v raném novověku, tzn. zkoumal hlavně počet městských sídel a jejich lidnatost.⁴⁵ Zajímavé příspěvky k fungování městského organismu, vztahu města k venkovu a životě měšťanů jsou obsaženy v několika konferenčních sbornících.⁴⁶

Na závěr zbývá zmínit se o literatuře týkající se přímo zkoumané lokality, tj. panství Uhříněves, města Říčan a jeho hrdelnímu soudu. Při zkoumání městečka Říčan jakožto sídla soudu je možné opřít se o práce velmi důkladné a kvalitní, městečko je zde zasazeno i do poměrů na panství, jehož bylo součástí, byť přímo panství není předmětem zájmu autorů. Už první sepsání městských dějin amatérským historikem G. Trnkou z počátku minulého století je velmi důkladné a solidní.⁴⁷ Velmi zdařilé je ale především moderní sepsání říčanské historie, které vzniklo v polovině 90. let pod redakcí profesionálního historika J. Honce.⁴⁸ Právě tato publikace je použita jako hlavní zdroj informací o majitelích panství, jeho územních proměnách a pro hlubší poznání hospodářských poměrů městečka. Publikace samozřejmě obsahuje i kapitoly věnované říčanskému hrdelnímu soudu, a to jak pro jeho před- i pobělohorskou etapu fungování. Jejich autorka, Jaroslava Honcová, sice deklaruje vyčerpání kompletní pramenné základny, výsledky svého výzkumu ovšem vzhledem k spíše popularizačnímu zaměření této publikace předvádí po načrtnutí zběžného obecného rámce fungování soudu spíše ilustrativní metodou převyprávění jednotlivých pozoruhodných případů v manuálech zaznamenaných. Vyčerpávající a komplexní rozbor výsledků svojí

⁴⁴ VOREL, P. *Rezidenční vrchnostenská města v Čechách a na Moravě v 15.-17. století*. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 2001. 248s.

⁴⁵ MAUR, E. Urbanizace Čech v raném novověku. *HD 25/2001*, s. 5-64.

⁴⁶ LEDVINKA, V. Feudální velkostatek a poddanská města v předbělohorských Čechách. In PÁNEK, J. (ed.). *Česká města v 16.-18. století*. Praha: Historický ústav ČSAV, 1991, s. 95-120; MIKULEC, J. Města a vesničky poddaní v pobělohorské době. In PÁNEK, Jaroslav (ed.). *Česká města v 16.-18. století*. Praha: Historický ústav ČSAV, 1991, s. 139-151; POLIŠENSKÝ, J. Úvahy o typologii rezidenčních měst. In *Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16.-18. století)*. Prostějov: Muzeum Prostějovska, 1997, s. 25-37; JORDÁNKOVÁ, H.; SULITKOVÁ, L. Realita každodennosti a kritika faktů hromadné povahy. In *Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16.-18. století)*. Prostějov: Muzeum Prostějovska, 1997, s. 58-72; MATĚJEK, F. Postavení města v rámci panství. In *Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16.-18. století)*. Prostějov: Muzeum Prostějovska, 1997, s. 85-104; STEJSKAL, A. Instituce hospod v sociální teorii a praxi rožmberského dominia (1551-1611). In *Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16.-18. století)*. Prostějov: Muzeum Prostějovska, 1997, s. 376-408.

⁴⁷ TRNKA, G. *Město Říčany v minulosti i přítomnosti*. Říčany: Obec Říčanská, 1913. 396s.

⁴⁸ HONCOVÁ, J.; HONC, J.; OULÍK, J. *Kapitoly z dějin Říčan*. Říčany: Městská rada Říčany, 1997. 531s. HONCOVÁ, J. Vývoj kriminality a hrdelního soudnictví ve světle říčanských smolných knih z let 1605-1757. In FRANCEK, J. (ed.). *Hrdelní soudnictví českých zemí v 16.-18. století*. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 1996, 109-118.

práce však autorka nepředvedla ani na odborném fóru, na pardubické konferenci o hrdebním soudnictví roku 1996 prezentovala dle svých vlastních slov pouze „první průběžnou informaci“ o říčanském hrdebním soudu, kterou má v úmyslu v budoucnu doplnit.⁴⁹ Jediný další příspěvek „Z říčanských smolných knih“ otištěný v Genealogických a heraldických listech⁵⁰ sice svědčí o tom, že zájem autorky o říčanský materiál přetrval i nadále, nicméně ani po deseti letech výsledky svojí práce důkladnějším způsobem nerozpracovala.

3. Prameny

Jak už bylo řečeno, primárním pramenem pro tuto práci je šest soudních manuálů vzniklých činností soudu městečka Říčan, vykonávajícího hrdební právo z pověření lichtenštejnské vrchnosti pro panství Uhříněves a Škvorec. První z manuálů, uložený v SOkA Praha-východ pod inventárním číslem 10, zachycuje na 255 foliích případy z let 1667-1675. Druhý manuál (inv. č. 11) pokrývá na 153 foliích kratší časový interval let 1676-1680. Tři následující léta, tj. 1681-1683 jsou v celém časovém úseku 1667-1757 jediným obdobím, pro které se manuál nedochoval. Soupis městských knih pořízený roku 1738 dokládá, že existoval „Manual založený AD 1683“⁵¹, o manuálu pro léta 1681-82 zde však zmínka chybí. Vzhledem k tomu, že zápisy – ať už se týkaly kriminálních případů či správních záležitostí – se leckdy připisovaly na volná místa do již „uzavřených“ manuálů, případně občas nacházíme zápisy z hraničních let jednotlivých manuálů v manuálu předchozím (resp. následujícím), zachovaly se záznamy jednoho kriminálního a dvou nesporných zápisů z roku 1681. Zcela tedy informace o činnosti říčanského soudu schází pouze pro léta 1682 a 1683.⁵² Období let 1684-1691 je zachyceno na 202 foliích manuálu s inventárním číslem 12, nejdelší časový úsek šestadvaceti let v sobě obsahuje následující manuál inv. č. 13. Soudní agenda z let 1692-1718 zde zabírá 172 folií. Čtvrtstoletí mezi lety 1719-1744 pokrývá manuál inv. č. 14 v rozsahu 236 folií, poslední dodnes zachovaný říčanský manuál je označen inventárním číslem 15 a případy z let 1745-1757 zaznamenává na 253

⁴⁹ HONCOVÁ, J. Vývoj kriminality a hrdebního soudnictví ve světle říčanských smolných knih z let 1605-1757. In FRANCEK, Jindřich (ed.). *Hrdební soudnictví českých zemí v 16.-18. století*. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 1996, 109-118.

⁵⁰ HONCOVÁ, J. Z říčanských smolných knih. *GaH* 3-4/2005, s. 19-32.

⁵¹ M14, f. 1a – „Inventář Kniech Městských Založený A 1738 při Archivie Městečka Říčan se vynacházejících“

⁵² Podobně není žádný případ zaznamenaný v letech 1672 a 1716, které by měly být pokryty manuály inv. č. 10, resp. 13. Nabízí se vysvětlení, že se v tato léta žádný případ před soudem neprojednával. Mezerovitost pramenů trestně-právní povahy je sice běžná, v případě Říčan toto však spíš překvapuje (vzhledem k tomu, že do manuálů byly zapisovány i nehrdební, méně závažné, kauzy). Je proto možné, že tyto mezery byly způsobeny nepořádným vedením manuálů.

foliích. Hrdelní pravomoc byla říčanskému soudu odňata až reformou, která vstoupila v platnost od počátku roku 1766 a říčanský soud až do této doby fungoval (jednoznačný důkaz o tom nacházíme v torzech případů zachovaných ve smolných spisech a především pak v rozsudcích zapsaných v ortelních manuálech apelačního soudu). Manuál se zápisy zachycujícími poslední desetiletí fungování říčanského tribunálu se však nezachoval.⁵³

Celkový rozsah šesti říčanských manuálů pokrývajících léta 1667-1757 činí 1271 folií, do některých manuálů ovšem byly zapisovány případy nekriminální povahy (podrobně o tom v kapitole věnované diplomatickému rozboru manuálů). Při odkazech na zápisy v říčanských manuálech budou v následujícím textu užívány tyto zkratky:

Název a odkaz na uložení v SOKA Praha-východ	Časové rozmezí	Zkratka
Soudní manuál inv. č. 10, kt. 2	1667-1675	M10
Soudní manuál inv. č. 11, kt. 2	1675-1680	M11
Soudní manuál inv. č. 12, kt. 3	1684-1691	M12
Soudní manuál inv. č. 13, kt. 3	1692-1718	M13
Soudní manuál inv. č. 14, kt. 4	1719-1744	M14
Soudní manuál inv. č. 15, R	1745-1757	M15

Kriminální případy zaznamenané v říčanském městském archivu budou v tabulkách a odkazech zkracovány **ŘS** (= říčanské spisy), smolné spisy z archivu velkostatku Uhříněves potom **VS** (= spisy velkostatek). Pražský apelační soud bude označován zkratkou **AS**, ortelní manuály apelačního soudu **OM AS**.

Pro úplnost je třeba dodat, že kromě výše zmiňovaných soudních manuálů, jejichž analýza je předmětem této práce, je zachována ještě říčanská smolná kniha („Kniha žalob a obvinění“) dokumentující činnost soudu v letech 1605-1624.⁵⁴ (Dle inventáře z roku 1738 se tehdy ještě v městském archivu nacházely celkem 3 soudní knihy z doby, kdy panství patřilo Smiřickým, dodnes se ovšem dochovala pouze tato jediná.)⁵⁵ I tato kniha je cenným a zajímavým pramenem pro poznání

⁵³ J. Honcová vyslovuje domněnku, že poslední kniha „byla pravděpodobně předána nástupnické organizaci – krajskému soudu v Kouřimí“ - HONCOVÁ, J.; HONC, J.; OULÍK, J. *Kapitoly z dějin Říčan*. Říčany: Městská rada Říčany, 1997, s. 173.

⁵⁴ SOKA Praha – východ, fond Město Říčany, inv. č. 9, kt. 2

⁵⁵ M14, f. 1a – „Inventář Kniech Městských Založený A 1738 při Archivie Městečka Říčan se vynacházejících“

dějin hrdelního soudnictví, její charakter, daný dobou vzniku a správou panství jinou vrchností, jí však vyčleňuje ze souvislé řady říčanských soudních manuálů. Kniha žalob a obvinění je proto pouze zmiňována na příslušných místech pro srovnání se závěry učiněnými rozbořem manuálů, její analýza ale není předmětem a cílem této práce.

Vzhledem k tomu, že problematika raně novověkých městských knih je českými pomocněvědnými disciplínami opomíjena, je pro diplomatický rozbor pramenů vyčleněna samostatná kapitola. Na tomto místě tedy bude obšírněji pojednáno pouze o pramenech komplementárních.

Prvním doplňkem k manuálům jsou smolné spisy z archivu města Říčan (nyní v SOkA Praha-východ) – „Trestní agenda, rozsudky, nálezy a potvrzení Apelačního soudu v Praze“ uložená v jediném kartonu je tvořena celkem 345 volnými listy.⁵⁶ Spisový materiál se v naprosté většině týká kriminálních případů, kterých bylo identifikováno celkem 42. Pouze ve 22 případech se jedná o záležitosti, o nichž není v manuálech žádný záznam. Zbývající akta doplňují případy v manuálech zaznamenané, většinou se zde nachází korespondence mezi hejtmanem panství a městskou radou, často i misivy a rozsudky apelačního soudu, najdeme i rozsudek vrchnosti, který není přepsán do manuálu (v manuálu je zaznamenán pouze revers provinilce, nikoliv originál rozsudku). Nejstarší záznam se váže k případu z roku 1670, případů do konce 17. století je celkem šest. Akta v říčanském archivu se tedy v naprosté většině vážou k agendě projednávané soudem v první polovině 18. století. Nacházíme zde i doklady ke dvěma případům z roku 1765 – činnost soudu v posledním roce jeho existence už není v dochovaných manuálech zaznamenána.

Jelikož na říčanský soud přenesla hrdelní pravomoc lichtenštejnská vrchnost, která – prostřednictvím hejtmana panství – většinu sledovaného období činnost soudu zásadním způsobem ovlivňovala, nabízí se doplnění soudních manuálů materiálem z rozsáhlého archivu velkostatku Uhříněves, uloženého nyní ve Státním oblastním archivu Praha. Soudní spisy ze sledovaného období je zde možno najít pod třemi inventárními čísly, která vcelku čítají 230 kartonů.⁵⁷ Inventární čísla 472 a 473 (kartony 1-113, resp. 114-137), které jsou v inventáři označeny jako tzv. „stará spisovna“ jsou chronologicky vymezeny lety 1652-1820, resp. 1629-1890 a jsou charakterizovány slovy „spisy hospodářské, politické a soudní“, potažmo „nevidované chronologicky seřazené“. Ke staré spisovně však neexistuje archivní pomůcka, která by umožňovala bližší orientaci v této záplavě spisového materiálu, totéž bohužel platí i pro soudní spisy z let 1661-1850 uložené pod inventárním číslem 534 v kartonech 338-431. Mechanickým procházením

⁵⁶ SOkA Praha – východ, fond Město Říčany, „Trestní agenda, rozsudky, nálezy a potvrzení Apelačního soudu v Praze“, inv. č. 50, kart. 10.

⁵⁷ SOA Praha, Vs Uhříněves, inv. č. 472, kart. 1-113; SOA Praha, Vs Uhříněves, inv. č. 473, kart. 114-137; SOA Praha, Vs Uhříněves, inv. č. 533, kart. 338-431.

jednotlivých kartonů bylo zjištěno, že za prvé značná část spisů pochází z 19. století, za druhé drtivá většina spisů starších se týká hospodářských záležitostí.⁵⁸ Ačkoliv tedy vlastní soudní spisy jsou pouhým zlomkem z celkového množství, přesto byla zachycena řada kriminálních případů v rozsahu cca 500 listů (přesně 1023 stran).

V tomto množství bylo identifikováno celkem 76 případů řešených říčanským soudem, přičemž 60 se týká kriminality. Z nich 25 bylo možné dohledat v manuálech, 35 případů nebylo v říčanských manuálech zaznamenáno vůbec. Význam soudních spisů z archivu velkostatku spočívá především v možnosti důkladněji poznat konkrétní kauzu - oproti manuálům zde je zachována např. korespondence mezi soudem a hejtmanem, časté jsou rovněž druhé či třetí výsledky provinilců, které v manuálu chybí. Relativně početnou skupinou jsou nejrozumnější nedatované „žalobné spisy“ podané hejtmanovi panství soukromými osobami většinou v záležitostech drobných sousedských či rodinných sporů. Skutečný význam korespondence či dalších výsledků pro poznání jednotlivých kauz však není možné přeceňovat, ve většině případů zaznamenaných v říčanských manuálech a zároveň ve spisech archivu velkostatku se nejedná o poznatky, které by nebylo možno dovodit z materiálu v říčanských manuálech. Svůj význam však tento materiál má pro lepší poznání vedení procesu. Obraz kriminality v obvodě působnosti říčanského soudu samozřejmě dokresluje případy v manuálech nezachycené, kterých je – jak bylo uvedeno výše – celkem 35. O části z těchto případů v manuálech nezachycených lze říci, že se jednalo o případy řešené říčanským tribunálem (na konci výsledku městská pečeť s podpisem „purkmistr a rada městečka Říčán“, dopisy podepsané městskou radou), u části případů je sporné, zda se dostaly před říčanský soud, či byly řešeny pouze rozhodnutím hejtmana panství (týká se to zejména výsledků lidí podezřelých z krádeží na panských dvorech, kterých je mezi akty celá řada). Při rozboru struktury kriminality jsou případy zaznamenané v archivu velkostatku uváděny zvlášť.

Jako dalšího komplementárního pramene k soudním manuálům bylo využito ortelních manuálů apelačního soudu. Tento soud měl dle rozhodnutí Ferdinanda I. z roku 1548 sloužit jako odvolací instance pro všechny městské soudy v českých zemích.⁵⁹ Zřízení této odvolací stolice znamenalo důležitý

⁵⁸ Největší počet staršího sporného materiálu (přesto však většinou až od 20. let 18. století) se nachází v inv. č. 472 v kartonech cca do čísla 35. V následujících už nejsou buď soudní spisy žádné, anebo pocházejí až z konce 18. století, případně už z počátku věku následujícího (zde jsem průzkum zastavil u kartonu č. 45, kdy už se v několika kartonech po sobě opakovaly pouze hospodářské spisy z počátku 19. století). Inventární číslo 473 bylo zkontrolováno téměř celé (k. 114-135), a to s nulovým výsledkem. Stejná byla situace i u inv.č. 533, kde se sice v kartonech č. 338 a 339 nacházelo několik listů pocházejících z 2. poloviny 17. století (např. závěť hejtmana panství), ze sporné agendy zde však nebylo nic a v následujících kartonech byl bez výjimky nalezen pouze materiál z 19. století (prošel jsem tedy pouze kartony 338-345).

⁵⁹ Na počátku Ferdinandovy instrukce jsou sice výslovně uvedena města královská, tím chtěl ovšem panovník pouze zdůraznit, že královská města – coby hlavní strůjce prvního protihabsburského povstání –

přelom v evidenci kriminality – teoreticky by zde měly být zachyceny všechny významnější civilní i trestní procesy. Prakticky je tato evidence z různých důvodů dosti omezená a mezerovitá, i když pro mnoho lokalit, kde fungoval hrdelní soud, najdeme jediné pozůstatky jeho činnosti z předbělohorského období právě v agendě apelačního soudu.⁶⁰ Došlá odvolání se podle jazyka zapisovala do jedné ze dvou řad knih – české nebo německé.⁶¹ Česká řada je označována jako „manuály ortelní“, je dochována pro celou dobu existence soudu (tzn. 1548 – 1783) a čítá 82 svazků. Až do roku 1671 byly manuály vedeny jednotným způsobem jako příruční knihy, do nichž byly postupně zapisovány jednotlivé právní případy, tak jak byly vyřizovány na zasedáních apelačního soudu. Každý zápis přitom zahrnoval jméno města, jemuž byl zasílán ortel, jména obou stran, stručnou charakteristiku sporného případu, datum původního napadeného rozsudku a datum jednání odvolacího tribunálu. Tyto údaje zůstávaly stejné ve všech případech, kdy byl původní rozsudek potvrzen, pokud byl zrušen nebo podstatně opravován, byl zápis doplněn někdy i velmi pestrým právníckým odůvodněním všech změn. Zpočátku zahrnoval vždy jeden svazek manuálu jeden rok, ale od roku 1570 bylo svazováno do jednoho svazku několik ročníků. Vzhledem ke zběžnému, nedbalému písmu a množství škrťů, oprav a doplňků v knihách lze předpokládat, že do knih byly vkládány jen prozatímní zápisy, které tvořily podklad pro další úřední jednání. Po roce 1671 nastává v tomto změna, pečlivá úprava, podrobné rozepsání případů a úhledné písmo svědčí o definitivní platnosti zápisů v knihách (ty od této doby nesou označení „ortelové a naučení“).⁶² Německá řada nazývaná „knihy protokolů“ byla prakticky stejná, lišila se pouze tím, že do ní byly zapisovány i záležitosti Slezska a Lužice. Od roku 1550 do 1780 je zachováno 97 svazků.

Zápisy rozsudků zasílaných do Říčan se objevují v české řadě ortelních manuálů, celkem jich bylo v 39 svazcích ortelních manuálů (pro roky 1658-1767) dohledáno 62. Ortelní manuály je možné využít pro doplnění mezerovitého materiálu z místa působení příslušného soudu,⁶³ pro Říčany platí spíše situace opačná: v říčanských manuálech a aktech jsou zaznamenány případy svědčící

jsou podřízena jeho moci. Pravomoc apelačního soudu se vztahovala na všechny druhy měst. K tomuto viz ADAMOVÁ, K. *Apelační soud v Českém království v letech 1548 – 1651*. In MALÝ, K. (ed.) *Pocta akademiku Václavu Vaněčkovi k 70. narozeninám*. Praha: Univerzita Karlova, 1975, s. 101-112.

⁶⁰ Platí to např. pro všechny soudy na Vlašimsku kromě Divišova - PÁNEK, J. *Hrdelní soudnictví na Vlašimsku v 16-18. století*. (Příspěvek k poznání pozdně feudálního hrdelního soudnictví v Čechách a k charakteristice jeho sociálně-ekonomického zázemí). *SVPP* 23/1982, s. 171.

⁶¹ Další charakteristika písemností apelačního soudu je parafrází textu úvodu inventáře fondu - KŘEPELKOVÁ, A. *Apelační soud 1548 – 1783 (1788). Inventář*. Praha: Státní ústřední archiv, 1964. 69s.

⁶² NUHLÍČEK J. a kol. *Státní ústřední archiv Praha. Průvodce po archivních fondech II*. Praha: Státní ústřední archiv, 1955. s.

⁶³ PÁNEK, J. *Hrdelní soudnictví města Příbramě v 17. a 18. století*. (Příspěvek k poznání pozdně feudálního hrdelního soudnictví v Čechách a metodice studia jeho dějin). *SSH* 13/1978, s. 92 – jeden příklad, kdy ortelní manuály zachycují případy nezaznamenané ve smolné knize; naprosto běžná je potom situace, kdy je ve smolné knize zaznamenáno více případů, než v ortelních manuálech (protože v lehčích případech městský soud nežádal o naučení) – viz PÁNEK, J. *Smolná kniha městečka Divišova z let 1617-1751*. *SSH* 8/1973, s. 88.

jednoznačně o součinnosti s apelačním soudem, včetně opisů (i originálů) rozsudků, které se ale nedají dohledat v knihách ortelních manuálů. Naučení pro Říčany nebyla do ortelních manuálů zapisována prakticky až do konce 17. století (říčanský soud obnovil činnost roku 1667, první rozsudek pro Říčany v ortelních manuálech se objevuje až roku 1699). Vzhledem k tomu, že klíč k zapisování do české a německé jazykové řady ortelních manuálů nebyl stanoven úplně jednoznačně, resp. je možné najít rozsudky pro česká města v německé řadě a naopak, byla pro toto období zkontrolována i německá řada ortelních manuálů (celkem 7 knih pro období 1661-1683 a 1700-1721),⁶⁴ ovšem rovněž bezvýsledně. Potvrzuje se tak poznatek konstatovaný v literatuře, kdy byly z 25 případů řešených soudem královského města Loun prokazatelně v součinnosti s apelačním soudem dohledány v ortelních manuálech zápisy pouze 9 z nich.⁶⁵

Případy, ve kterých říčanský soud žádal o naučení apelační soud a rozsudek není zaznamenán v ortelních manuálech, jsou 4 pro druhou polovinu 17. století (1667, 1667, 1670, 1674), dalších 9 pro období následující až do konce činnosti říčanského soudu (1711, 1725, 1726, 1737, 1741, 1746, 1747, 1747, 1748). Po prvním zaznamenaném říčanském případě z roku 1699 se už říčanské kauzy objevují v ortelních manuálech vcelku pravidelně, ovšem pouhých 7 případů zaznamenaných v ortelních manuálech není zachyceno v pramenech říčanských (5 z těchto případů náleží k době po roce 1757, kdy končí poslední zachovaný říčanský soudní manuál – pro dobu říčanskými manuály pokrytou tedy ortelní manuály doplňují pouze 2 kauzy).

Prakticky to opět znamená, že ani vytěžení ortelních manuálů apelačního soudu nevrhne nové světlo na strukturu kriminality projednávané u říčanského soudu. Skutečnost, že od počátku 18. století říčanský soud navazuje pravidelnou spolupráci se soudem apelačním, je přirozeně pozoruhodná a bude o ní pojednáno dále.

Jedním z hlavních přínosů prací zabývajících se hrdelním soudnictvím jsou zjištění týkající se rozporů mezi platnou právní normou a soudní praxí. Aby mohla být konstatována odchylka od normy, je pochopitelně třeba se s touto normou seznámit – v našem případě se jedná o „Práva městská“ Pavla Kristiána z Koldína.⁶⁶ V tomto zákoníku z roku 1579 hledaly až do vydání Josefiny (1707)

⁶⁴ NA Praha, fond Apelační soud, sign.15/244, inv. č. 260, Knihy ortelů – německá řada (1661-1669); NA Praha, fond Apelační soud, sign.15/245, inv. č. 261, Knihy ortelů – německá řada (1670-1676); NA Praha, fond Apelační soud, sign.15/246, inv. č. 262, Knihy ortelů – německá řada (1677-1683); NA Praha, fond Apelační soud, sign.15/249, inv. č. 265, Knihy ortelů – německá řada (1700-1704); NA Praha, fond Apelační soud, sign.15/250, inv. č. 266, Knihy ortelů – německá řada (1705-1709); NA Praha, fond Apelační soud, sign.15/251, inv. č. 267, Knihy ortelů – německá řada (1710-1713); NA Praha, fond Apelační soud, sign.15/252, inv. č. 268, Knihy ortelů – německá řada (1714-1716).

⁶⁵ NEUDERTOVÁ, M.; KUTHANOVÁ, L. Ke komunikaci apelačního soudu a městských hrdelních soudů v době pobělohorské. In FRANCEK, J. (ed.). *Hrdelní soudnictví českých zemí v 16.-18. století*. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 1996, s. 120.

⁶⁶ JIREČEK, J. (ed.). *Práva městská království českého a markrabství moravského spolu s krátkou jich summou od M. Pavla Krystiána z Koldína*. Praha: Věšhrd, 1876. 511s.

právní poučení jak soudy královských měst, tak poddanských městeček a odkazy na něj najdeme i v říčanských pramenech. Život venkovské společnosti však byl bezprostředněji regulován jiným typem normativního pramene - poddanskými řády. J. Kalousek ve své edici uvádí poddanské řády pro panství Uhříněves hned dva.⁶⁷ Zachovaly se v opise z let 1706-1707 v knize, která obsahuje především formule přísah vrchnostenských zaměstnanců, přičemž první písemností je nařízení Jana Adama Ondřeje z Lichtenštejna z roku 1684. Kalousek ale dospěl k závěru, že první poddanský řád následující po těchto formulích je podstatně starší, rozhodně ho ale řadí do období pobělohorského, kdy už panství náleželo Lichtenštejnům.⁶⁸ Druhý řád, který následuje, pochází dle Kalouska z přelomu 17. a 18. století a umožňuje tak zajímavé srovnání, jakým směrem se během přibližně půl století posunuly nároky, které vrchnost kladla na chování svých poddaných.

Chronologicky je tato práce vymezena léty 1667-1757, přibližně v polovině této periody přichází josefinská soudní reforma z roku 1707. Trestní zákoník Josefa I. (česky vyšel roku 1708) platil pouze pro české země a byl prvním pokusem o začlenění městských (vrchnostenských) soudů do sféry státní moci a jejich byrokratizaci. „Constitutio criminalis Josephina“ především sjednotil postup řízení u všech soudů v zemi a stanovil pravidla inkvizičního procesu pro případy zahajované ve veřejném zájmu.⁶⁹ Pokud ovšem proces zahájila soukromá osoba, fungoval nadále proces akuzační, stejně tak Josefinu ponechávala v platnosti i normy obsažené v Obnoveném zřízení zemském i Koldínovi. Důležité je zavedení závazného dvouinstančního principu, kdy měl v každém hrdelním případě městský soud žádat o naučení soud apelační.⁷⁰ Tato dobře míněná novinka sice soudní řízení zkvalitnila, zároveň ale i prodloužila a tím pádem i prodražila. Kromě procesních otázek se Josefinu dosti podrobně věnovala i personálnímu zajištění výkonu soudní moci: každý hrdelní soud se měl skládat z předsedy a nejméně devíti přísedících (v této době, kdy byly soudy totožné s městskou radou to znamenalo purkmistr a konšelé), stanoveny byly pevné taxy pro soudní personál (kat, soudní posel, rychtář).⁷¹ Oproti dřívějším dobám došlo výraznějšího omezení užití útrpného práva, např. po dobrovolném

⁶⁷ KALOUSEK, Josef (ed.). *Řády selské a instrukce hospodářské 1627-1698*. Archiv český XXII, Praha 1906, s. 493-511.

⁶⁸ „Po několika prázdných listech následuje na stranách 73-92 řád poddanský o 61 číslovaných člancích. Čeština v něm jest obstojná, z čehož lze souditi, že byl psán dost dlouho před rokem 1684, ale vždy po převratě Bělohorském za vlády knížat z Liechtenštejna, jakž svědčí dva první články o víře katolické i jiné články se zmínkami o knížecí vrchnosti.“ - KALOUSEK, Josef (ed.). *Řády selské a instrukce hospodářské 1627-1698*. Archiv český XXII, Praha 1906, s. 498.

⁶⁹ Knihovna Národního muzea, sál starých tisků (sign. 32 A 7) - Josefa prvního nové právo útrpné a hrdelní pro království České, markrabství Moravské a knížectví Slezské, Praha 1708, f. 23 an.

⁷⁰ MALÝ, Karel; SIVÁK, Florian. *Dějiny státu a práva v Československu*. Praha: Panorama, 1988, s. 330.

⁷¹ Knihovna Národního muzea, sál starých tisků (sign. 32 A 7) - Josefa prvního nové právo útrpné a hrdelní pro království České, markrabství Moravské a knížectví Slezské, Praha 1708, f. 85 an.

přiznání neměl být provinilec vůbec mučen, děti, staří lidé a těhotné ženy byly z tortury rovněž vyňaty atd.⁷²

Pro výzkum ekonomické podmíněnosti výkonu hrdelního soudnictví, což bylo vytčeno jako jeden z dílčích cílů této práce, je mimo jiné využito dvou celozemských katastrů – berní ruly z roku 1654 a tereziánského katastru vzniklého o sto let později. Porovnání hospodářské a sociální základny hrdelního soudu založené právě na těchto dvou katastrech už bylo provedeno pro jiné soudy a umožňuje tak srovnání s publikovanými pracemi, srovnání bude zajímavé i z toho důvodu, že tereziánský katastr zachycuje panství v době míru, resp. nezasažené přímými vojenskými operacemi. V berní rule se nám totiž panství ukazuje jako takřka úplná pustina, a to navíc pustina liduprázdná, jak vidíme ze soupisu podle víry z roku 1651.⁷³ Při srovnání počtu osob v tomto soupisu (283) s počtem obyvatel zachycených v soupisu konzumentů soli z počátku 18. století (2355)⁷⁴ zjistíme, že v polovině 17. století panství obývala přibližně 1/10 osob oproti stavu půl století po válce. Soupis podle víry tedy bezpochyby zachycuje nepřírozený stav populace těsně po válečných událostech, proto jsem se rozhodl jeho údaje nijak dál nezpracovávat.

⁷² Knihovna Národního muzea, sál starých tisků (sign. 32 A 7) - Josefa prvního nové právo útrpné a hrdelní pro království České, markrabství Moravské a knížectví Slezské, Praha 1708, f. 45 an.

⁷³ KLÍMOVÁ, H. (ed.). *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Kouřimsko*. Praha: Státní ústřední archiv, 1997, s. 204-212.

⁷⁴ MAUR, E.; PÍŠOVÁ, D. (ed.). Sčítání konzumentů soli v Čechách roku 1702. Edice pramene. *HD 18/1994*, s. 62-63. Svrchu uvedené číslo je součtem zapsaných dospělých křesťanů (2341) a Židů (14), ke kterému je ještě třeba připočíst děti, které zapisovány nebyly. Početnost dětské složky populace v tradiční společnosti je jedním z hlavních problémů, se kterými se potýká historická demografie. Nemá smysl se těmito otázkami na tomto místě hlouběji zabývat, pokud bychom ale počítali se spodní hranicí odhadů, kterou je 25% dětí, došli bychom k celkovému počtu obyvatel 2 926.

4. Geografické vymezení oblasti a přírodní podmínky

Na panstvích Uhříněves a Škvorec, tvořících soudní okrsek říčanského tribunálu, žilo počátkem 18. století přes 4100 osob,⁷⁵ a to v 56 venkovských sídlech výrazně zemědělského charakteru (jmenovitý výčet sídel na konci podkapitoly).⁷⁶ Území těchto panství, které dnes leží těsně na jihovýchodní hranici pražské aglomerace, patřilo ve 2. polovině 17. století administrativně do Kouřimského kraje. Říčany jakožto ekonomické a soudní středisko panství leží 8 km východně od jeho správního centra, které sídlilo na zámku v Uhříněvsi. Škvorecké panství se k uhříněveskému přimykalo ze severu, Škvorec je od Říčan 11 km. Tato dvě panství byla ale pouze necelou polovinou majetku, který na západě Kouřimského kraje Lichtenštejnům patřil – jejich dominium pokračovalo dále od Prahy na východ obrovským kosteleckým panstvím, jehož středisko v Kostelci nad Černými lesy bylo zároveň sídlem nejbližšího hrdelního soudu v okolí (14 km východně od Říčan).⁷⁷ Další soudy najdeme až v širším okruhu přes 20 km – jedná se o Český Brod (23,5 km na sever), Benešov (32 km na jihovýchod), prvořadý soud v krajském městě Kouřimi byl vzdálen 27,5 km východně. Pro dokreslení prostorových vztahů dodávám, že na pražské Staroměstské náměstí je to z Říčan necelých 27 km směrem na západ.⁷⁸

Říčansko leží na rozhraní dvou krajinných typů: několik kilometrů jižně od města přechází žulová středočeská vrchovina s dosti členitým povrchem a rozsáhlými lesními porosty, táhnoucí se sem od Sázavy, v břidličnatou úvalskou planinu, s průměrnou výškou 350 m.n.m. a rovným reliéfem, rozrušeným především mělkými úvaly kolem vodotečí a ojedinělými vyvýšeninami s maximální výškou kolem 500 m.n.m. Obě panství spadala plně do druhého jmenovaného typu, který skýtá ideální podmínky pro zemědělství. K úrodnosti kraje, kde berní rula u nadpoloviční většiny sídel poznamenává „*roli ourodný*“ (ve zbytku případů pak „*roli prostřední*“), kromě nízké nadmořské výšky, s níž se pojí příznivé klimatické podmínky (ve 20. století platí pro tuto oblast následující

⁷⁵ Údaje o počtu osob čerpám opět ze soupisu konzumentů soli z roku 1702 – tentokrát jsem se ale snažil zohlednit i dětskou složku. Na panství Uhříněves je uvedeno 2341 křesťanů a 14 Židů (viz výše), na panství Škvorec potom 1076 křesťanů a 9 Židů, celkem tedy 3440 osob + cca 700 dětí = velmi zhruba 4140 osob.

⁷⁶ Tereziánský katastr udává na obou panstvích 56 lokalit, z toho 3 městečka (Uhříněves 41 lokalit, z toho 1 městečko, Škvorec 15 lokalit, z toho 2 městečka). Podle berní ruly je počet sídel o něco nižší (Lichtenštejnové svůj majetek systematicky rozšiřovali), vzhledem k dosti nejasným majetkovým poměrům v roce vzniku tohoto pramene (viz kapitola II.) vycházím ze stavu uvedeném v tereziánském katastru. Viz CHALUPA, A.; LIŠKOVÁ, M.; NUHLÍČEK, J.; RAJTORAL, F. (eds.) *Tereziánský katastr český. Sv. 2 Rustikál (Kraje K-Ž)*. Praha: Archivní správa ministerstva vnitra, 1964, s. 76-80.

⁷⁷ Nepravidelně fungovaly i soudy v o něco bližších obcích Ondřejově a Mnichovicích, jejich činnost byl ovšem zcela nevýznamná.

⁷⁸ Kilometrické hodnoty byly vygenerovány aplikací „Plánovač tras“ dostupnou ze serveru www.mapy.cz

průměrné teploty: 0 °C v lednu, 20 °C v červenci, 10 °C celoročně)⁷⁹ přispívá i výhodné půdní složení tvořené úrodnou hnědozemí převážně hlinitého druhu.⁸⁰ Průměrné hodnoty srážek jsou nižší (450-500mm), oblast je ale protkána hustou sítí vodních toků, protínající jí směrem severo-jihním, které od sebe nejsou vzdáleny více než 2 km (od západu k východu to jsou: Pitkovický potok, Říčanský potok, Rokykta, Výmola, Třebohostický potok a několik bezejmenných vodotečí).⁸¹ Na západním okraji Říčan dnes začíná lesní masiv táhnoucí se v šířce cca 10 km téměř souvisle až ke Kouřimi. Dá se předpokládat, že les se v těchto místech nacházel i v 17. století.

4. 1 Seznam sídel na panství Uhříněves

(dle Tereziánského katastru)⁸²

41 celkem

Babice

Babičky

Běchovice

Benice

Břeží

Dolní Měcholupy

Dubeč - městys

Hájek

Horní Měcholupy

Hostavice

Janovice (připojeno od p. Plaňany)

Jažlovice

Koloděje

Kolovraty

Královice

Kunice

Křenice

Kuří

Kyje

Lipany

Nedvězí

⁷⁹ Atlas ČSSR, Praha: Kartografie, 1972, s. 4 – mapy „průměrná teplota vzduchu v lednu“, „průměrná teplota vzduchu v červenci“, „roční průměrná teplota vzduchu“

⁸⁰ SPIRHAZL, J. *Půdy v Československé republice. In Československá vlastivěda, Díl 1. Příroda*. Praha: Sfinx, Bohumil Janda, 1930, s. 451 an.; Atlas ČSSR, Praha: Kartografie, 1972, s. 8 – mapy „druhy půd“ a „typy půd“

⁸¹ Okolí Prahy – východ. Turistická mapa 1:50 000, edice Klubu českých turistů č. 37. Praha: 1992 (1. vydání), čtverce B 3-5 a C 3-5.

⁸² CHALUPA, A.; LIŠKOVÁ, M.; NUHLÍČEK, J.; RAJTORAL, F. (eds.) *Tereziánský katastr český. Sv. 2 Rustikál (Kraje K-Ž)*. Praha: Archivní správa ministerstva vnitra, 1964, s. 78-80.

Netluky – pustá ves
Nupaky
Otice
Pacov
Pitkovice
Popovičky
Přestavlky (připojeno od p. Plaňany)
Radimovice
Radošovice
Říčany - městys
Sibřina
Strašín
Stupice
Svojšovice
Tehovec
Uhříněves
Újezd nad Lesy
Voděrádky
Tehovec
Zděřady

4. 2 Seznam sídel na panství Škvorec

(dle Tereziánského katastru)⁸³

15 celkem

Břežany
Dobročovice
Horky
Hradešín
Květnice
Limuzy
Přišimasy
Rostoklaty
Skřivany
Sluštice
Škvorec – městys
Třebohostice
Tuklaty
Úvaly - městys
Zlatá

⁸³ CHALUPA, A.; LIŠKOVÁ, M.; NUHLÍČEK, J.; RAJTORAL, F. (eds.) *Tereziánský katastr český. Sv. 2 Rustikál (Kraje K-Ž)*. Praha: Archivní správa ministerstva vnitra, 1964, s. 76-77.

I. ORGANIZACE A VÝKON HRDELNÍHO SOUDNICTVÍ SE ZŘETELEM K ŘÍČANŮM

Výzkum dějin kriminality a hrdelního soudnictví – byť pojímaný jako součást sociálních dějin – přirozeně úzce souvisí s právní historií. Proto považuji za vhodné předvést alespoň hrubý náčrt dané problematiky také z tohoto hlediska. Ve druhé části je pojednáno o personálních a materiálních předpokladech fungování hrdelního soudu v Říčanech.

1. Trestní právo ve stavovské době

Především je třeba říct, že ačkoliv se pojmu „trestní právo“ pro stavovskou dobu běžně užívá i v obci právních historiků,⁸⁴ jedná se v tomto případě o anachronismus. Rozdělení jednotlivých právních odvětví je dílem doby moderní, středověk ani raný novověk trestní právo jako takové neznal. K dělení na proces trestní a civilní nedocházelo, stejně jako se nerozlišovalo mezi právem soukromým a veřejným,⁸⁵ což bylo např. příčinou toho, že řada závažných trestných činů byla ponechána soukromé iniciativě.⁸⁶ Další podstatnou odlišností od dnešního pojetí práva je skutečnost, že raně novověká společnost zachovávala princip personalitu práva a každá z jejích složek se tak řídila zcela jiným právním systémem – to platilo i pro systém práva trestního. V důsledku toho byly soudy nuceny vyrovnávat se s kolizí práv, která nastala při konfliktu příslušníků různých stavovských skupin. Nejznámější je v tomto směru kolize práva šlechtického a městského, která byla v běžném životě tehdejší společnosti tak častá a zároveň tak závažná, že si vynutila zvláštní právní úpravu (Svatováclavská smlouva z roku 1517). Z hlediska vztahu trestního práva a společenského postavení pachatele je pro nás ale spíše než poměr mezi šlechtou a městy zajímavější právní postavení poddaných v trestním řízení.

Zde je třeba rozlišovat mezi činy spáchanými uvnitř panství, tj. v rámci jurisdikce příslušné vrchnosti, a činy spáchanými mimo hranice panství. Pokud se poddaný dopustil trestného činu mimo území ovládané svojí vrchností, anebo vůči osobě kteréhokoliv stavu, která nepříslušela pod vrchnostenskou pravomoc

⁸⁴ Viz např. název základního titulu k této problematice - MALÝ, Karel. *Trestní právo v Čechách v 15.-16. století*. Praha: Univerzita Karlova, 1989. 271s.

⁸⁵ MALÝ, K. Několik poznámek k trestnímu právu v Čechách v době stavovské. In FRANCEK, J. (ed.). *Hrdelní soudnictví českých zemí v 16.-18. století*. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 1996, s. 7.

⁸⁶ Např. vražda - s výjimkou vražd politicky motivovaných a spáchaných na představitelích státního aparátu - byla ve šlechtickém právu ponechána soukromé iniciativě až do Obnoveného zřízení zemského (1627) – viz MALÝ, K. *Trestní právo v Čechách v 15.-16. století*. Praha: Univerzita Karlova, 1989, s. 19.

jeho vrchnosti, platila jeho omezená právní odpovědnost za tyto činy.⁸⁷ Prakticky to znamenalo, že vrchnost odpovídala za svoje poddané. Tato odpovědnost mohla být realizována buď vydáním provinilce soudu, který jeho delikt projednával (potom byl poddaný osobně trestně odpovědný), anebo náhradou škody, kterou způsobil.⁸⁸ Žalobce obviňující poddaného musel vždy nejprve zjistit, ke které vrchnosti přísluší, a pak se této vrchnosti dotázat, zda poddaný nejednal na její příkaz (v takovém případě by poddaný vůbec nemohl být trestně stíhán). Důkazem toho, že toto zjišťování probíhalo naprosto automaticky je každý výsledek zapsaný v říčanských manuálech, kde po otázce na jméno a věk následuje dotaz „čí jsi poddaný“. Na druhou stranu pokud byl poddaný poškozenou stranou, nemohl se práva domáhat osobně, nýbrž výhradně skrze svou vrchnost. Omezená právní subjektivita poddaných se uplatnila až v rámci panství: poškozený tady mohl vystupovat vůči poddanému stejné vrchnosti jako půhonce a pachatel mohl být poháněn. Radikálně odlišná byla situace v případě, kdy byl poddaný poškozen vlastní vrchností – ve středověku ještě královské soudy stížnosti poddaných na vrchnost připouštěly (a tím *de facto* uznávaly jejich právní subjektivitu), od 2. poloviny 15. století však tato praxe ustávala a v raném novověku se již setkáváme se stavem, kdy se žaloba na vlastní vrchnost stala trestným činem.⁸⁹

Podstatně odlišný od dnešní doby byl také raně novověký systém trestů a jejich uplatňování. Systém trestů byl vymezen pouze v právu městském, a to až koncem 16. století v Koldínově zákoníku. Hned první článek oddílu „*De poenis*“, kde se výslovně uvádí „*pokuta jest přísná pomsta, již k ztrestání přicházejí všelijací veystupkové lidští*“,“⁹⁰ nás nenechává na pochybách, co bylo v raném novověku smyslem trestu. V dalších článcích následuje rozdělení trestů na „*poenae ordinariae*“, které jsou stanoveny zákonem, a „*poenae extraordinariae*“, které se ukládají „*vedle spravedlivého soudcův uvážení*“. Prostor pro libovůli v ukládání trestů je z tohoto dostatečně zřejmý.⁹¹ Nešlo ale jen o volnou úvahu při ukládání trestu, ze staré zásady římského práva „*nullum crimen sine lege et nulla poena sine lege*“ totiž neplatila ani její první část. Soudci tak mohli, či dokonce měli, trestat i jednání, které sice nebylo zákonem vymezeno jako trestné, ale jim trestuhodné přišlo (z tohoto pojetí mimochodem vycházel ještě trestní zákoník *Constitutio criminalis Theresiana* přijatý roku 1768).

⁸⁷ MALÝ, K. *Trestní právo v Čechách v 15.-16. století*. Praha: Univerzita Karlova, 1989, s. 26.

⁸⁸ Karel Malý k tomuto dodává, že „*těto odpovědnosti za poddaného korespondovala pak odpovědnost poddaného vrchnosti, která byla tak výlučná, že dokonce ani panovník nesměl vydat poddanému 'bezpečný list' (glejt), který by ho ubránil vůči jeho pánovi*.“ MALÝ, K. *Trestní právo v Čechách v 15.-16. století*. Praha: Univerzita Karlova, 1989, s. 26.

⁸⁹ MALÝ, K. *Trestní právo v Čechách v 15.-16. století*. Praha: Univerzita Karlova, 1989, s. 28.

⁹⁰ JIREČEK, J. (ed.). *Práva městská království českého a markrabství moravského spolu s krátkou jich summou od M. Pavla Krystyana z Koldína*. Praha: Všehrd, 1876, s. 299 (článek M I.)

⁹¹ Ještě větší prostor existoval v právu zemském, kde dle K. Malého „*celá řada právních ustanovení vůbec nestanovila určitou sankci a spokojovala se obecnou klauzulí, že pachatel bude potrestán, jak 'právo stanoví', jaký je obyčej, či jak 'král či páni rozhodnou'...*“ – viz MALÝ, K. *Trestní právo v Čechách v 15.-16. století*. Praha: Univerzita Karlova, 1989, s. 29.

Přehled trestů, které by měly následovat po různých deliktech, najdeme jako přílohu Koldínova zákoníku s názvem „*Pokuty právy městskými obsažené a v jistý pořádek uvedené skrze Jana Kristiána z Koldína*“.⁹² Tresty se zde dělí do pěti skupin: trest smrti (v nejrůznějších variacích), tresty majetkové, ztráta cti, vězení dočasné či doživotní.⁹³ Trest smrti hrozí u celkem 53 typů provinění, což prakticky znamená, že teoreticky mohlo být v podstatě jakékoliv provinění zločinem hrdelním. V říčanských manuálech nacházíme 24 typů deliktů, které jsou mezi oněmi celkem 53 hrdelními delikty vyjmenovanými v Koldínově přehledu „*Pokut právy městskými obsaženými*“. Kapitální trest byl však v Říčanech uložen a vykonán pouze u deseti typů deliktů (podrobně k tomu v kapitole pojednávající o trestech).

Co se trestů týče, vedle Koldínových práv byl pro námi sledované období významný hrdelní řád Josefa I. z roku 1707 (česky vydán 1708).⁹⁴ Smyslem vydání tohoto zákoníku bylo hlavně upravit procesní záležitosti, jeden jeho oddíl je ale věnován i výčtu deliktů a stanovení trestů za ně („*Articulus XIX. Jakým způsobem zločincové podle zasloužilosti a jich okolostojičností ztrestáni býti mají*“).⁹⁵ Výčet deliktů je rozdělen do 46 paragrafů, kromě definice skutkové podstaty a návodných otázek, které mají soudy použít při vyšetřování, je na konci každého paragrafu stanoven trest za toto provinění – stejně jako v Koldínových „*Právech městských*“ se i zde setkáváme nejčastěji s trestem smrti. Poslední paragraf určuje, že všechny jiné „*zločinnosti*“ mají být trestány podle ustanovení jiných zemských či městských zákoníků.⁹⁶

Po organizační stránce hrdelního soudnictví hrály hlavní úlohu soudy královských měst, jejichž význam stoupal od 15. století, kdy se města vymanila z bezprostředního vlivu královského podkomořího a rozhodujícím se jejich vliv stal po zákazu brát naučení ze zahraničních měst.⁹⁷ Vrchnosti, které neměly právo poprav, stejně jako krajští hejtmané, dodávali provinilce k potrestání do královských měst, která zároveň poskytovala právní naučení městům nekrálovským. Hrdelní jurisdikci totiž mohly vykonávat i soudy ve městech poddanských, pokud je na ně přenesla jejich pozemková vrchnost.⁹⁸ Ta mohla

⁹² JIREČEK, J. (ed.). *Práva městská království českého a markrabství moravského spolu s krátkou jich summou od M. Pavla Krystyana z Koldína*. Praha: Věšhrd, 1876, s. 396-400.

⁹³ Podrobně k problematice trestů u Koldína viz MALÝ, K. K některým obecným otázkám trestního práva městského v 16. století v Čechách. In MALÝ, K. (ed.). *Městské právo v 16.-18. století v Evropě*. Praha: Univerzita Karlova, 1982, 308-309.

⁹⁴ *Constitutio Criminalis Josephina 1708* (Jeho milosti Římského Císaře Uherského a Českého Krále Josefa Prvního Nové právo útrpné a hrdelní pro království České, markrabství Moravské a knížectví Sleské Anno MDCCVIII.).

⁹⁵ *Constitutio Criminalis Josephina*, s. 55.

⁹⁶ *Tamt.*, s. 78.

⁹⁷ ROUČKA, B. Poznámky k mapě hrdelních soudů v Čechách v první a ve druhé polovině 18. století. *PHS* 3/1957, s. 120.

⁹⁸ Bohuslav Roučka charakterizuje situaci, která se v oblasti výkonu hrdelního práva vyvinula koncem vrcholného středověku takto: „*Hrdelní jurisdikce patřila panovníkovi jako jeden z regálů, při čemž bylo napříště právo na vykonávání hrdelního soudnictví přiznáno jen světským pozemkovým vrchnostem* –

hrdelní pravomoc samozřejmě vykonávat i sama nebo prostřednictvím svých úředníků, a i když jí svěřila soudu v poddanském městě, mohla do řízení libovolně zasahovat (konečnou instancí vrchnost zůstávala i v případě, že se poddanské město obrátilo pro naučení do města královského), případně soud pověřit pouze výkonem trestu.

Podstatný zlom v organizaci hrdelního soudnictví znamenal zřízení apelačního soudu roku 1548, což byl akt namířený panovníkem po porážce prvního protihabsburského povstání především proti soudní svrchovanosti královských měst. Podle původního záměru měl apelační soud shromažďovat odvolání od všech soudů v zemi, pro odpor šlechty ale tak široká pravomoc nemohla být realizována a tak se zde shromažďovala především odvolání od soudů městských a těch, proti jejichž rozsudku bylo možné odvolání (tzn. např. stavovských soudů Slezska a Lužice, ovšem nikoliv zemského soudu českého nebo moravského).⁹⁹ Tento soud sehrál coby první byrokratická soudní instituce v našich dějinách významnou úlohu při prosazování Koldínových městských práv (1579) a svou činností vůbec podstatně ovlivnil praxi městských soudů. Je ovšem třeba zdůraznit, že i přes postupné oslabování bezprostředního vlivu pozemkových vrchností na soudy poddanských měst díky působení apelačního soudu, zůstávala po celé 17. století pro tyto soudy poslední instancí právě vrchnost. K jejich začlenění do sféry přímého vlivu státu (resp. panovnické moci) došlo až s vyhlášením hrdelního řádu Josefa I. roku 1707.

Jak už bylo řečeno výše, dle ustanovení Josefiny byly všechny hrdelní soudy v českých zemích (ovšem s výjimkou soudů zemských a některých soudů stavovských) podřízeny apelačnímu soudu, který se stal konečnou odvolací instancí pro rozsudky z těchto soudů a jako jediný směl vydávat právní naučení.¹⁰⁰ Najdeme tu i různá ustanovení týkající se personálního zajištění

feudálním pánům z mocných šlechtických rodů, kteří toto právo vykonávali jako svou dědičnou patrimoniální popravu

- a) *světským pozemkovým vrchnostem – feudálním pánům, kteří tohoto práva dosáhli na základě panovníkem uděleného privilegia*
- b) *duchovním pozemkovým vrchnostem, kterým bylo formou imunity panovníkem propůjčeno právo vykonávat na jejich panstvích hrdelní jurisdikci*
- c) *městům královským, pokud jim je panovník propůjčí zvláštním privilegiem, s výjimkou těch zločinnů, jejichž souzení si výslovně vyhradil pro sebe nebo podkomořího*
- d) *městům nekrálovským, a to v rámci pozemkově vrchnostenské pravomoci městům poddanským, jež mohou oprávnění k vykonávání hrdelního soudnictví dosáhnout přímo od vrchnosti, jedná-li se o města, která jsou na panstvích vrchností uvedených sub a) a výjimečně i sub c), nebo od panovníka, jedná-li se o města na panstvích vrchností sub b) nebo c), popř. i sub a), a města na komorních panstvích královských.*

Viz ROUČKA, B. Poznámky k mapě hrdelních soudů v Čechách v první a ve druhé polovině 18. století. *PHS* 3/1957, s. 116-118.

⁹⁹ MALÝ, K.; SIVÁK, F. *Dějiny státu a práva v Československu*. Praha: Panorama, 1988, s. 116.

¹⁰⁰ „... Jiným pak právům kteréby třebaš skrze obzvláštné nadání hrdelní právo, a toho užívání měli, přísně poroučíme; aby pokaždý, kdyby při právě jich, nějaký Casus arduus důležitého jednání potřebující, neb již předešlé při vrchním právě zavěšená případnost se přitrefila, aneb dokonce v samém skutku neb vbihajících okolostojícnostech pochybná byla, nikam jinam ani k vejsadním magistrátům, ani k Universitatibus neb k obecných práv Doctorům, nýbrž immediate k často podotknutému Našemu Královskému Tribunálu nad Appelacím na Hradě Pražském, pod varováním uznalé pokuty a těžkého nahlídnutí, neb dokonce ničemnosti vejnosu a stracením vejsadního práva... o právní naučení se ucházeli ...“ – viz Constitutio Criminalis

soudu, která měla pozvednout úroveň soudnictví („*Articulus II. Kterak právo hrdelné obsazené býti má*“).¹⁰¹ Dle tohoto ustanovení měl být soud tvořen předsedou („*director*“) a nejméně devíti osobami, v případě nedostatku způsobilých osob mohl být vrchností určen zvláštní úředník specializovaný na hrdelní agendu. Soudní personál by měl být dále tvořen písařem, katem, rychtáři, biřici, žaláříky aj., zákoník pamatuje i na to, že ne všechny soudy fungovaly pravidelně a neměly proto třeba vlastního kata – pro takové případy je určeno, že má pomoc poskytnout nejblíže hrdelní soud disponující kvalifikovaným personálem. Josefina rovněž přesně určuje soudní poplatky a taxy za jednotlivé soudní úkony personálem vykonávané („*Articulus XXIII. O mzdě a platu soudních*“).¹⁰²

Hrdelní řád Josefa I. byl jedním z pokusů, jak zastavit úpadek decentralizovaného soudnictví, který byl během první poloviny 18. století následován dalšími opatřeními (mj. posilováním dohlédací funkce krajských hejtmanů). Efektivně fungující byrokratický soudní aparát se ale podařilo vytvořit až po radikální reformě roku 1765 (platná od počátku roku 1766), po níž zůstalo zachováno pouze 29 soudů.

V časovém úseku, kterým je vymezena tato práce, stále v Čechách fungovalo 378 městských hrdelních tribunálů,¹⁰³ většinou personálně totožných s městskou radou, a tedy sestávajících z lidí bez jakékoliv právnické kvalifikace. Totožnost soudu s městskou radou platí i pro Říčany, kde v záznamech některých případů najdeme odkazy na Koldína – je tedy zřejmé, že soud zákoník znal, měl ho k dispozici a používal ho. Konkrétně v Říčanech byl ale mnohem důležitější než jakýkoliv zákoník názor hejtmána panství, který v podstatě určoval celé vedení procesu.

Otázkám procesu v raně novověkém soudnictví se systematicky věnoval v řadě studií P. Kreuz.¹⁰⁴ Ve svých pojednáních o metodice studia hrdelního soudnictví v raném novověku – v našich podmínkách tedy období před- i pobělohorském – opakovaně zdůraznil nutnost rozlišit dva typy procesů: inkviziční a akuzační. První Kreuz označuje jako typický veřejnoprávní proces na základě veřejné žaloby, který probíhá neveřejně a písemně, přičemž provedení rozsudku naopak veřejné je, a obžalovaný zde stojí vůči soudu v postavení formálně i fakticky nerovném. Tento typ případu byl užíván u závažných trestněprávních provinění a šel ruku v ruce s užíváním tortury. Druhý typ procesu je proces akuzační, který je typickým procesem soukromoprávním,

Josephina 1708 (Jeho milosti Římského Císaře Uherského a Českého Krále Josefa Prvního Nové právo útrpné a hrdelní pro království České, markrabství Moravské a knížectví Sleské Anno MDCCVIII.), úvod s. VIII.

¹⁰¹ Constitutio Criminalis Josephina 1708, s. 3

¹⁰² Tamt., s. 85

¹⁰³ ROUČKA, B. Poznámky k mapě hrdelních soudů v Čechách v první a ve druhé polovině 18. století. *PHS* 3/1957, příl. I.

¹⁰⁴ Jeho práce k tomuto tématu viz pozn. 30.

zahájeným na základě soukromé žaloby (ať už ve věci trestní či civilní) a formálně rovnoprávnými spornými stranami. Každý z těchto dvou typů procesů vytváří dle Kreuze specifický druh písemností a poskytuje tak jiný odraz kriminality.

Proces inkviziční je zachycen především ve smolných knihách a obsahově blízkých pramenech, jako jsou smolné spisy, případně smíšené nebo soudní knihy.¹⁰⁵ Naproti tomu procesy akuzační se odrážejí v pramenech jako jsou knihy nálezů (ortelů, rozsudků – libri sententiarum), knihy svědomí (libri testimoniorum), menší význam mají knihy rukojemství, radní a purkmistrovské manuály.¹⁰⁶ Stejně jako jsou různé typy procesů zachyceny v různých typech pramenů, pojí se s těmito procesy i specifické druhy deliktů – inkvizičním procesem byly řešeny především delikty majetkové, procesem akuzačním potom delikty proti životu a zdraví a delikty proti cti.¹⁰⁷

U počátku Kreuzova zájmu o různé typy procesů stálo zjištění, že metodiku studia hrdelního soudnictví ustavenou pracemi J. Pánka a E. Procházkové není možno mechanicky přenášet na předbělohorské období, byť pro studium soudnictví pobělohorského jejich závěry platí. Kreuzovy studie tedy vznikly především na základě předbělohorských pramenů, a to městské provenience, případně vzniklých činností komorního soudu. Pro tuto práci, která je založena na rozboru pramenů vzniklými činnostmi vrchnostenského soudu v době pobělohorské, by proto plně postačilo držet se závěrů publikovaných právě v pracích J. Pánka a E. Procházkové. Při formálním rozboru říčanských soudních manuálů jsem se však přesto pokusil zjistit, zda v nich lze rozlišit zmiňované dva typy procesů a liší-li se nějakým způsobem jejich vedení před soudem v malém poddanském městečku (s Kreuzem zmiňovaným využitím různých typů pramenů samozřejmě v tomto případě nelze počítat, jelikož v Říčanech existoval pouze jeden soudní manuál). Jelikož říčanské manuály často zachycují celý proces, poslouží výše zmíněný pokus o rozlišení zároveň k představení jednotlivých typů zápisů v manuálech (viz kapitola věnovaná diplomatickému rozboru).

¹⁰⁵ KREUZ, P. K charakteristice projednávání trestních případů v českých městech doby předbělohorské, In FRANCEK, J.; ŠIMEK, T. (eds.) *Hrdelní soudnictví českých zemí 16.-18. století*, Pardubice 1996, s. 93-94.

¹⁰⁶ Tamt., s. 80-81.

¹⁰⁷ Tamt., s. 96.

2. Výkon hrdelního soudnictví v Říčanech

Počátek říčanského hrdelního soudu není možné přesně datovat, dá se předpokládat, že soud zde byl zřízen někdy po povýšení Říčan na město privilegiem Maxmiliána II. roku 1575. Nejstarší doklad o fungování soudu pochází z roku 1605, kdy se až do dnes zachovala jedna z tehdy vedených soudních knih.¹⁰⁸ Knihu žalob a obvinění, která zaznamenává případy z let 1605-1624, doplňovala dnes ztracená kniha rozsudků,¹⁰⁹ což svědčí o tom, že počátkem 17. století byla soudní agenda vedena na dosti vysoké úrovni. Dalším dokladem o činnosti říčanského soudu je až soudní manuál založený roku 1667 – činnost soudu byla přerušena pravděpodobně po zpustošení Říčan roku 1639, kdy v následujících letech městečku ani nebyla obnovena městská rada, což trvalo až do roku 1653.¹¹⁰ Obnovení hrdelního tribunálu roku 1667 je zároveň dokladem definitivního překonání těžkých poválečných let a začátek nové éry Říčan coby ekonomického a soudního centra panství Uhřetěves, jehož vrchnostenská kancelář sídlila na uhřetěveském zámku.

2.1 Personální zajištění fungování soudu

O chod města se starala dvanáctičlenná městská rada (12 konšelů, z nichž jeden zároveň zastával funkci primase neboli primátora),¹¹¹ která zároveň – dle dobové praxe - tvořila osazenstvo městského hrdelního soudu. Konšely/soudce je možné jmenovitě identifikovat podle zápisů o obnovení městské rady, které se pravidelně objevují na stránkách soudních manuálů – ty totiž zároveň sloužily jako jediná městská kniha, a to až do roku 1702, kdy byla založena říčanská gruntovní kniha.¹¹² Konšelem se mohl stát zachovalý měšťan, ze zápisů o

¹⁰⁸ SokA Praha – východ, fond Město Říčany, Kniha žalob a obvinění, inv. č. 9, kt. 2; kromě této knihy je ve sbírce autografů Národního archivu uložen „Výpis z knih aneb protokolův pamětních města Říčan“ inv. č. 627, který mezi zápisy z let 1607-1624 obsahuje i zápisy rozsudků.

¹⁰⁹ Roku 1738 byly v městském archivu uloženy dle inventáře zapsaného v manuálu inv. č. 14 celkem 3 soudní knihy z předbělohorského období: Kniha žalobní obvinění zločincův AD 1605, Kniha jmenovaná Liber Sententiarum Juridicum AD 1606, Knihy aneb vyznání zločincův AD 1607 – viz M14, f. 1a.

¹¹⁰ HONCOVÁ, J.; HONC, J.; OULÍK, J. *Kapitoly z dějin Říčan*. Říčany: Městská rada Říčany, 1997, s. 153

¹¹¹ Primátor vedl hospodaření obce a odpovídal za obecní účty; purkmistr (v této funkci se konšelé střídali po měsíci) vedl zasedání městské rady a předsedal soudu; obecní starší vykonávali dohled nad městskými řemeslníky, mohli být pozváni na zasedání městské rady v případech projednávání závažných finančních otázek; rychtář vykonával ve městě policejní pravomoc, zatýkal obviněné, předával je katu, četl rozsudky; radní písař vedl záznamy o jednání městské rady, včetně projednávání soudních případů; desátníci dbali o vymetání komínů – požární bezpečnost; úkolem servusů bylo sloužit při vyřizování záležitostí rady - viz HONCOVÁ, J.; HONC, J.; OULÍK, J. *Kapitoly z dějin Říčan*. Říčany: Městská rada Říčany, 1997, s. 164.

¹¹² Nejstarší zápis o obnovení říčanské městské rady, jehož přepis následuje níže, pochází z roku 1668. Po zápisu říčanských městských úředníků následují zápisy o obnovení rad ve vesnicích uhřetěveského panství – viz M10, f. 2a,b.

RENOVATI ANEB OBNOVENÍ RADY A OUŘADU V MĚSTEČKU ŘÍČANECH V LÉTU 1668 DNE 15.

ÚNORA

Prymas: Pan Jan Hladík,

obnovení městských rad lze vysledovat, že pravidelně se v Říčanech objevují příslušníci přibližně šesti rodin, jejichž mužští členové zastávali místa v městské radě i po několik generací,¹¹³ nezřídka se na správě města podílelo hned několik mužů stejného příjmení (běžně dva, někdy až čtyři).¹¹⁴ Konšelé se zavazovali plnit řádně své povinnosti soudců přísahou, kterou skládali do rukou vrchnosti, resp. hejtmana panství.¹¹⁵

Přísahu vrchnosti skládali i městští písaři, jejichž povinností bylo vést soudní manuály – jak bylo řečeno výše, až do roku 1702 šlo o jedinou městskou knihu. Přísaha obsažená ve sbírce přísah vydané J. Kalouskem¹¹⁶ je v plném znění zaznamenána i v říčanském manuálu M13, a to k roku 1692, kdy jí vykonal Samuel Boemus – pod tímto zápisem následují další dva zápisy, ve kterých Boemovi další dva nástupci prohlašují, že „na podobnou povinnost Iurament vzáctnému ouřadu jsem učinil“.¹¹⁷ Úřad písaře býval pravidelně svěřován říčanským kantorům, o čemž svědčí zápisy o obnovení rad či podpis písaře pod některými zápisy, kde ke svému jménu připojuje obě svoje funkce; v manuálech se zachovalo i jedno vysvědčení pro „cantora a společně radního písaře“ vystavené městskou radou pro Jáchyma Emanuela Macháčka roku 1691.¹¹⁸ Podepsané zápisy

Konšelé: Jiřík Pokorný, Jan Tisek, Lukáš Vlachovský, Jan Hulak, Václav Janoušek, Jan Budil, Řehoř Smolík, Vavřinec Konvalinka, Jan Čubrt, Matouš Vocel, Jakub Čermák Hrnčíř,

Písař radní: Jiřík Kořínek, toho času Cantor,

Servusové: Matěj Čubrt, Jakub Rambouzek,

Rychtář: Tomáš Čermák,

Starší obecní, kteří maso sázeti, k pekařům, též k šenkýřům přihlížeti mají: Jiřík starší Vocel, Jan Hrbek, Jakub Čermák Hrnčíř,

Desatníci aby i komíny prohlíželi: Jan Holeček, Jiřík starší Vocel,

Hejní nad vysokou a lukami, též potočinami a porostlinami: Jan Hrbek, Řehoř Smolík, Jakub Tkadlec,

Při chrámě Páně a záduší Říčanském: Václav Janoušek, starší kostelník nad duchody, Jan Tisek, Řehoř Smolík, Matouš Vocel, ti 3. nad kaplou a světlem při oltáři,

Zvoníci: Jan Hrbek, Jan Holeček, Vavřinec Konvalinka, Jakub Rambouzek, Matěj Čubrt, ti všickni pořádně když p. páter potřebovati bude, a neb za potřeby bude, hledíc jen k zvonění z platu, ale ve všelikých potřebách, jako: i v času povětrí k zvonění, pod pokutou, neb trestáním aby se scházeli.

¹¹³ Pravidelně nacházíme příjmení Hladík, Čermák, Chmel, Meloun, Budil, Šubrt/Čubrt, jako příklad přechodu příslušnosti k městské elitě z generace na generaci lze uvést např. příslušníky rodiny Hladíků (Jan Hladík primátorem 1668, 1685-89 – Jiří Hladík 1709-18, 1728) nebo Budilů (Tomáš Budil primátorem 1737, 1740, 1742, 1749, 1750 – Václav Budil 1760-70) – viz HONCOVÁ, J.; HONC, J.; OULÍK, J. *Kapitoly z dějin Říčan*. Říčany: Městská rada Říčany, 1997, s. 164-165.

¹¹⁴ M13, f. 3a,b – v zápise o obnovení městské rady z roku 1692 jsou mezi konšely uvedeni Tomáš Čermák Starý a Tomáš Čermák Mladý, radním písařem je Lukáš Čermák Jeřábek a servusem je Adam Čermák.

¹¹⁵ „27. Ayt des Rath in Stadtl und Gerichten in denen Dörfen, nembl. Rath in den Stadtl: My, primas, purkmistr, konšelé a spoluouřadní ... (přísahají Bohu, P. Marii, všem svatým, knížeti a celé obci) ... soudy spravedlivě konati ... přestupníky božího přikázání, též punktovníky proti vrchnosti netajiti, nýbrž tu kdež nálež vyjeviti“ - přísaha je součástí souboru čtyřiceti přísah vrchnostenských a městských úředníků knížeti Janu Adamu Ondřeji z Lichtenštejnu z roku 1684 vydaných spolu se dvěma poddanskými řády uhříněveského panství Josefem Kalouskem – viz KALOUSEK, J. (ed.). *Řády selské a instrukce hospodářské 1627-1698*. Archiv český XXII, Praha 1906, s. 497.

¹¹⁶ Tamt., s. 497 – přísaha městského písaře, který přísahá „při vyslýchání a ortelování upřímnou jíti“ nese pořadové číslo 28.

¹¹⁷ M13, f. 17a

¹¹⁸ M12, f. 195b – zápis z 15. 1. 1691 – „My purkmistr a konšelé MŘ známo činíme tímto listem obecně přede všemi obzvláště Tu kde náleží Tak jakož ukazatel listu tohoto Jáchym Emanuel Macháček rodič z města Vlašimě že při zdejším městečku Říčanech za Cantora a společně za radního písaře jeden rok pozad

v manuálech sice umožňují poznat jmenovitě celou řadu říčanských písařů,¹¹⁹ rozhodně ale není možné identifikovat autory všech zápisů v manuálech (k tomu podrobněji v kapitole věnované diplomatickému rozboru). Na základě příslušného paragrafu hrdelního řádu Josefa I.¹²⁰ ustanovila vrchnost po roce 1708 místo zkoušeného přísedícího hrdelního soudu,¹²¹ jímž se stávali právě městští písaři – jako první Matouš Lebeda, působící ve funkci písaře 1706-1719. Na rozdíl od konšelů byli městští písaři placení, „dle starobylého obyčeje“ jim náleželo 8 míšeňských ročního platu, k tomu ještě dostávali 12 krejcarů za popsaný arch.¹²²

Obnovení městské rady (renovaci) prováděla vrchnost, resp. její zástupce – v případě Říčan to byl hejtman uhříněveského panství.¹²³ Pro chod říčanského soudu ve druhé polovině 17. století měl hejtman panství zcela klíčovou a určující úlohu: veškerá jednání soudu (ať v inkvizičním či akuzačním procesu) byla zahajována z nařízení hejtmána, který rovněž do detailů určoval jeho vedení,¹²⁴

zběhlý potřebovati se dal, též předešlého totiž nadepsaný službě půl třetího letha jest zůstával v kteréto službě po ten všecken čas jak na jednoho poctivého šlechtného služebníka náleželo ve všem upřímně a věrně se choval. Také že o něm nic jinšího než všechno dobré a chvalitebné řícti můžeme a vysvědčujeme.

¹¹⁹ Dle podpisů pod zápisy lze jmenovitě poznat následující písaře (v závorkách letopočty dle datací zápisů, skutečná doba působení písařů mohla být delší – zdaleka ne všechny zápisy jsou podepsány, vyskytují se proto relativně dlouhá období, pro která není možné písaře jmenovitě identifikovat): Jiří Kořínek (1667-1670?), Bílek (1673), Jan Pelikán (1679), Jáchym Emanuel Macháček (1685-86), Jan Jiří Slavický? (1686), Hieronym Ouzl? (1689), Jeroným Augustin Lustbergen (1689), Adam Bibra (1691), Lukáš Čermák Jeřábek (1692), Samuel Boemus (1693-94), Jan Šípek (1702), Vít Janda (1703-04), Matouš Lebeda (1706-1719), Jan Kryštof Schön (cca 20. léta 18. století) František Růžička (1743-45)

¹²⁰ Constitutio Criminalis Josephina 1708, Art. II. §4

¹²¹ Přísaha úředníka zřízeného dle josefinského hrdelního řádu byla připsána k původním čtyřiceti přísahám úředníků shromážděných za Jana Adama Ondřeje z Lichtenštejna a výtah z ní přetiskuje J. Kalousek (v říčanských manuálech se tato přísaha neobjevuje): „42. *Přísaha jednoho d JVOKcí Mti ze Savoye v hrdelních případnostech při městěčku Říčanech milostivě zřízeného aktuariusa. (...přisáhá Bohu, P. Marii, svatým a vévodkyni Savojské...) Poněvadž JVOKcí Mt milostivě resolvírovati ráčila, při hrdelním právě v městěčku Říčanech k panství Ouřinovskému patřícím v právních hrdelních případnostech dle od Jeho císařské Mti nejmil. emanírovaný hrdelní instrukcí articulo 2do paragrapho 4to jednoho aktuariusa neb ouřadníka ustanoviti, a já k tomu ouřadu mil. denominovaný jsem, a tak podle povinnosti ouřadu mého criminalium examinuj bedlivě přítomen býti...*“ - viz KALOUSEK, J. (ed.). *Řády selské a instrukce hospodářské 1627-1698*. Archiv český XXII, Praha 1906, s. 499.

¹²² M12, f. 74b – srv. HONCOVÁ, J.; HONC, J.; OULÍK, J. *Kapitoly z dějin Říčan*. Říčany: Městská rada Říčany, 1997, s. 196.

¹²³ Instrukce v deseti člancích, jak obnovovat městskou radu, je součástí knihy obsahující poddanské řády uhříněveského panství (není datována, ale pochází z doby Jana Adama Ondřeje z Lichtenštejna, vládnoucího 1684-1712) - viz KALOUSEK, J. (ed.). *Řády selské a instrukce hospodářské 1627-1698*. Archiv český XXII, Praha 1906, s. 498.

¹²⁴ Hejtman např. určoval, zda má být obviněný vsazen do klády, především ale detailně určoval postup výslechu – nespokojoval se s pouhým nařízením výslechu soudem, ale posílal i přesné seznamy otázek (nebylo tomu tak ve všech případech, otázky někdy soud kladl samostatně, v případech, že hejtmanovi přišly otázky špatně kladené či kladené málo důrazné, soud pokáral a zaslal otázky vlastní). Níže viz seznam otázek zaslanych hejtmanem soudu pro výslech Kateřiny Zarmoucené, obviněné z infanticidia, dne 16. 8. 1667 – viz M10, f. 20b-21a

„*Toto pro paměť k ouřadu Městečka Říčan dne 16. srpna odesláno, a k doptání jest zapotřebí od Pana hejtmána uznáno.*

Jak Ondřeje Bady ze vsi Roztoklat, tak manželky jeho doptání se učiniti má.

1. *Kdy jest tak Kateřina děvka v který čas vočepená byla, jak dávno před porodem.*

2. *Kdo jest na ní poznal, že vočepení zasloužila.*

3. *Když jí vočepili, proč hned o tom známost Panu hejtmanu neb někomu jinému neučinili.*

vyžadoval pravidelné informace o jeho průběhu, přičemž soud káral, pokud ho včas a vyčerpávajícím způsobem nezpravoval,¹²⁵ a nakonec dle svého uvážení proces rovněž zakončoval.¹²⁶ To znamená, že hejtman se neomezoval na schvalování rozsudku, který by městský soud vynesl, naopak městský soud pouze vynesl rozsudek určený hejtmanem panství (v manuálu např. nacházíme ostrou výtku hejtmana adresovanou soudu, který konal samostatně a bez jeho vědomí nechal jednoho obviněného vykonat revers a propustil ho).¹²⁷ Přibližně v prvním desetiletí 18. století úloha hejtmana ve vedení říčanských procesů ustupuje, ovšem nikoliv ve prospěch větší samostatnosti městského tribunálu – roli hejtmana nejprve přebírá lichtenštejnský právník a záhy pak pražský apelační soud, který je rozhodujícím faktorem ve vedení procesu a vynášení rozsudků až do konce činnosti říčanského hrdelního soudu. Těsnou závislost říčanského soudu na hejtmanovi panství a následně apelačním soudem dokládají regesta v příloze této práce, kde jsou jednak uvedeny všechny zápisy k jednotlivým kriminálním případům včetně stručného obsahu korespondence mezi soudem a hejtmanem/apelačním soudem, jednak je u rozsudků poznamenáno, na základě jakého rozhodnutí byl rozsudek vynesl. Říčanský soud byl do výkonu spravedlnosti řízené státem zapojován i působením krajského hejtmanského úřadu v Kouřimi, který rovněž spolupracoval s apelačním soudem a koordinovaně přidělovali zadržené podezřelé k různým soudům (nešlo pouze o

4. Nepochybně že jest se hned přiznala, kdo tím skutkem s ní vinen jest.

5. Či jest ten pacholek poddaný byl, a jest, jak jméno i přimění, a odkud. Jak dlouho u Bady v službě byl.

6. Jak dlouho ona u Bady sloužila.

7. Když byla vočepená, hned jak se na téhož pacholka přiznala, měl jest býti vzat.

8. Když již a jak poznali že břicha nemá, proč sou hned toho pacholka nevzali a nezaopatřili.

9. Otec tý bezbožnice aby z Vikáně, neb kde jest, obeslán byl, a doptání na něj učiniti, či poddaný jest. “

¹²⁵ M10, f. 220a,b - dopis hejtmana radě z 30. 8. 1669: „... Dověděl sem tomu, že špatnou správu máte... to též písaře žádného, kdo ví, zdali snad kdo co dle povinnosti a starého způsobu co do Manuálu se zapisuje. Jestliže radní písař jest nemocný.... máte sobě jiného obstarati a ku potřebě vzíti. Jako tyto dni má ... pan purkrabí 2 osoby z Rostok zakovaný poslati, kteříž jistě Examinováni býti, a i k přísaze připuštění býti musí, pročez jistou a spravedlivou osobu sobě obstarati musíte, nebo to co bude, kdo kam se dostane, abych i já s vámi hanby nestržil. ...“

¹²⁶ Hejtman v dopise určil, jak má být s obviněnými naloženo, soud pak pouze splnil jeho instrukce (zapsal reversy, případně zajistil provedení exekuce). V jednom hejtmanově dopise mohly být obsaženy instrukce pro uzavření vícero případů, jako je tomu např. v dopise z 5. 8. 1667 – viz M10, f. 16a: „Slovutné opatrnosti pane purkmistře a konšelé městečka Říčan. Poněvadž sousedé Beniští, za kradený jehňata, za svého slouhu k zaplacení slíbili, když se s kým náleží dle mírnosti (on nic nemá) porovná, může na podobný jako jiný: Revers propuštěn býti, a do Sv. Martina u nich dosloužiti. Podobně druhý zloděj ovčák, když se s právem urovná, na Revers propuštěn býti může. Též ten který vola ukradl, jsouc již potrestaný, když se s právem porovná, může též na Revers puštěn býti: Jako také i ten kluk čarodějný, pokudž se s právem spokojí může na ten Revers, který mně vejpis poslán jest, propuštěn býti. S tím P. Bůh s námi. Dathum z Auř. dne 5. Augustj Letha 1667“

¹²⁷ M10, f. 43a,b – dopis hejtmana panství z 26. 8. 1667: „Slovutné opatrnosti pane purkmistře a konšelé městečka Říčan. Přichází mi to dosti za podivení, že na me onehdejší psané poručení odpovědi nedáváte, zdali tomu tak jest, co Adam Strnad poddaný J. K. M. jakou žalobu na Jana Šírokého podal sem nenařídil, aby se hned nyní bez mého vědomí před ouřadem porovnali. Jestli pak on ten lotr praví že mu Adam syna zbil, proč hned nebylo pro něho posláno, a tak tudý jedno proti druhému mohlo býti souzeno, a ne tak hned někomu kvůli. Pročež na konec já k tomu nepřivoluji, nýbrž jemu lotru oznámiti, že ja z pychu a kvaltu jeho vinití chci, a na něm, 50 zl. miš. pokuty do důchodu J. M. K. žádám, a potom z gruntův J. K. M. přec vypovědin býti musí, nebo není slušná věc, aby se takovému lotru, který každého bítí chce, to trpělo. Což sem pánům pro správu tejna neučinil, s tím Pán Bůh s námi. Jakub Kolovratský, hejtman.“

dodávání na domovské panství dle jejich příslušnosti k určitým vrchnostem, např. roku 1755 byli do Říčan „přiděleni“ Henryk Salomon a Filip Jacob, členové rozsáhlé zlodějské bandy působící na Rakovnicku, jejíž členové byli po zadržení distribuováni různým hrdelním soudům, protože zajistit proces se všemi zadrženými na jednom místě bylo technicky nezvládnutelné),¹²⁸ krajský úřad rovněž zprostředkovával předávání písemné dokumentace k procesům při předání od jednoho soudu k druhému (např. kauza zlodějky Mařeny Klausové z roku 1741, jejíž procesně velmi složitý případ – kvůli žádosti o milost bylo třeba zaangažovat i právníka – byl v podstatě kompletně vyšetřován v Benešově, do Říčan byla předána těsně před vynesáním rozsudku apelačním soudem).¹²⁹

Důležitou součástí výkonu soudní pravomoci byl rychtář,¹³⁰ který v obci dohlížel na dodržování pořádku a plnil důležité úkoly i v průběhu soudního procesu – zajišťoval obviněné, předváděl je před soud, četl rozsudky a organizoval exekuce. Další osobou podílející se na výkonu spravedlnosti byl „posel právní“ neboli obecní biřic, který pomáhal rychtáři se zajištěním pořádku v obci a dohlížel na delikventy v šatlavě. Částečně se na udržování pořádku a potírání kriminality podílel i ponocný – jak stojí v zápise o zřízení ponocného k roku 1710, patřilo mezi jeho povinnosti „*kdyby jaké zlé lidi se potulovati viděl, bez prodlení nejbližšímu sousedu vědomost dal*“,¹³¹ zároveň v noci kontroloval šatlavu.

Rozsudky nad odsouzenými vykonával kat. Vzhledem k minimálnímu počtu kapitálních trestů a naprosté absenci útrpných výsledků v prvních desetiletích činnosti říčanského soudu si Říčanští kata zprvu půjčovali z větších měst – buď krajského města Kouřimi¹³² nebo Prahy.¹³³ První zmínku o říčanském katovi nacházíme v manuálu k roku 1694 a netýká se provedení exekuce, ale pronájmu kusu obecní zahrady.¹³⁴ Další zápis týkající se soukromého života „*mistra popravního*“ Václava Šimfeldta/Šenfelda (Schönfeld) je svatební smlouva z roku 1720, uzavřená říčanským katem s benešovským mistrem ostrého meče Václavem Holubem, jehož dceru Kateřinu si vzal Šimfeldt za ženu.¹³⁵ Po Šimfeldtovi se v Říčanech vystřídal ještě několik dalších katovských rodin, informace o nich je však třeba hledat v matrikách a jiných pramenech¹³⁶ –

¹²⁸ Viz příloha M15/23

¹²⁹ Viz příloha M14/32

¹³⁰ KALOUSEK, J. (ed.). *Řády selské a instrukce hospodářské 1627-1698*. Archiv český XXII, Praha 1906, s. 497 – zde je otištěna přísaha městského rychtáře, který se zavazuje „soudy spravedlivě konati“

¹³¹ M13, f. 25a

¹³² M10, f. 29a

¹³³ M12, f. 58b

¹³⁴ M13, f. 172a

¹³⁵ M14, f. 235a,b

¹³⁶ Dle zápisů v matrikách měl kat Václav Šimfeldt (Schönfeldt) - zmiňovaný v manuálu k roku 1694 – celkem sedm dětí, z nichž se dospělého věku dožily dvě dcery a syn Václav, který měl se svou ženou Rosinou v letech 1722-23 dva syny. Václav Šimfeldt starší se znovu oženil roku 1720 (rovněž zmiňovaná svatební smlouva). Další zmínky o rodině Šimfeldtů chybí, zřejmě se z Říčan odstěhovala a její místo zaujal Václav Vejlupek, Jiří Růžicka, František Semín a Jan Brajer. Posledním říčanským katem byl Antonín Vogl,

manuály hovoří kromě dvou výše uvedených zmínek pouze anonymně o „mistru popravním“, „mistru právním“ či „mistru ostrého meče“ (takto je kat označován ve výčtech nákladů na procesy, v nichž došlo na útrpný výslech obviněného či jeho exekuci). Živobyť si však říčanský kat bezesporu musel obstarávat i jinak,¹³⁷ frekvence poprav a mučení doložených v manuálech byla příliš nízká - za celé období 1667-1757 pouze 10 mučených a 19 popravených.¹³⁸ Ve vlastivědné literatuře je možné nalézt fotografie stavby, která původně sloužila jako katovna, později jako pohodnice, ještě z konce 20. století.¹³⁹

Cesta řady delikventů před říčanský soud nebyla přímá – vesniční rychtáři obvykle podezřelé předávali vrchnosti, resp. byli po oznámení podezření ze spáchání deliktu vyzváni, aby podezřelého zadrželi a dodali do sídla vrchnostenské správy, tedy na uhříněveský, příp. škvorecký zámek. Způsob vyhledávání podezřelých a jejich první zadržení je jedinou fází celého procesu potírání kriminality v působnosti říčanského hrdelního soudu, který není v manuálech ani komplementárních pramenech uspokojivě dokumentován – zřejmě tomu tak je proto, že udání se děla převážně ústně (to neplatí pro soukromoprávní žaloby, typicky ve věci zhanění, které byly hejtmanovi často

který převzal katovnu po svém otci Janu Voglovi roku 1749 za 1600 zlatých a se svou ženou Annou měl mezi lety 1751-67 deset dětí. Všechny informace o katovských rodinách v této poznámce převzaty z HONCOVÁ, J.; HONC, J.; OULÍK, J. *Kapitoly z dějin Říčan*. Říčany: Městská rada Říčany, 1997, s. 185.

¹³⁷ Roku 1705 je ze zabití svého pacholka obviněn jistý Jan Kratochvíle, označený jako pohodný (kdyby byl zároveň katem, jistě by tato informace byla uvedena). Pravděpodobně tedy v Říčanech paralelně působil jak kat, tak pohodný – kromě několika útržkovitých informací však k této problematice není možné nic říci.

¹³⁸ Taxy stanovené za jednotlivé úkony při tortuře a popravách umožňovaly katům vcelku slušný život – možná, že říčanský kat poskytoval svoje služby ještě nepravidelně fungujícím vrchnostenským soudům v okolí. Níže uvedený sazebník za úkony při mučení a popravách je převzat z Josefíny (čl. XXIII. - *O mzdě a platu soudních*, §3, s. 85), nejedná se však o úplný a doslovný přepis:

- 1 – představení kata, dotaz strašný 1 zl. 12 kr.
- 2 - přišroubování palečnic 36 kr.
- 3 - skutečné mučení, ať s ohněm či bez ohně 2 zl. 24 kr.
- 4 - vyvedení z země neb z města 36 kr.
- 5 - vymrskání 2 zl. 24 kr.
- 6 - uřezání uší a nosu 2 zl. 24 kr.
- 7 - utnutí ruky, odtržení článkův neb řemenu trhání 2 zl. 24 kr.
- 8 - vypálení cejchu 1 zl. 12 kr.
- 9 - poprava mečem 6 zl.
- 10 - poprava provazem 6 zl.
- 11 - stětí, zahrabání, probití kulem 6 zl.
- 12 - provaz, zaškrcení či stětí - následně spálení či vložení na kolo 7 zl.
- 13 - spálení za živa, lámání kolem, čtvrcení 7 zl.
- 14 - vytažení jazyku teplem 6 zl.
- 15 - zostření poprav - vláčení, řemené trhání, kleštěmi uškrtnutí - ne více než 9 zl. (když odsouzenec nemůže na popraviště dojít, nahrazuje se za každého koně 36 kr.)
- 16 - kat používá k tortuře vlastní mučící nástroje, ale dříví, kolo a jiné náležitosti k popravě zajišťuje vrchnost odpravu vedoucí
- 17 - diety pro kata a pacholka, každý 1 zl. 12 kr. (za koně 36 kr.)
- 18 - kat se stálým ročním platem nemá právo vymáhat žádné další poplatky
- 19 - v místech bez kata bude odměněn podle výše uvedených sazeb
- 20 - sebevrahové - při odklizení těl se má zabránit tomu, aby si kat pro sebe vzal cokoli, co má sebevrah u sebe (na to dohlédne rychtář), katovi za odklizení těla se nemá zaplatit víc než 9 zl.

¹³⁹ HONCOVÁ, J.; HONC, J.; OULÍK, J. *Kapitoly z dějin Říčan*. Říčany: Městská rada Říčany, 1997, s. 182

podávány písemně – na rozdíl od sporů o čest řešených přímo u říčanského soudu, kde bylo pravděpodobně oznámení i celé projednání sporu provedeno ústně a písemně bylo do manuálu vloženo pouze porovnání) a ústní byly i instrukce hejtmána rychtářům či vrchnostenským úředníkům ve věci dalšího postupu vůči podezřelému. O prvním zadržení a předání hejtmanovi jsme informováni pouze ze zmínek v hejtmanově korespondenci se soudem, kde se zmiňuje o podezřelých zadržených na zámku a nařizuje Říčanským, aby pro ně vyslali eskortu.¹⁴⁰ O tom, kdo byl k převozům vězňů vybírán, nelze nic bližšího zjistit – dá se předpokládat účast městského rychtáře, zbývající členové se pravděpodobně rekrutovali z rodin říčanských měšťanů, v každém případě se muselo jednat o muže fyzicky disponované, kteří by dokázali čelit případnému útoku a byli schopní zacházet se zbraní.¹⁴¹ Hejtman panství výslovně nařizuje poslat ozbrojenou eskortu v případech, kdy hrozí nebezpečí ze strany společníků či přátel zadrženého podezřelého (děvečka obviněná z infanticidia hájená svými souložníky, zběhlé děvečky hájené čeledíny, Cikánky hájené zbytkem cikánské tlupy), ozbrojenci jsou vysíláni i při stíhání nebezpečných uprchlíků (pytlák uprchlý s ručnicí).¹⁴² Výjimečně se dozvídáme i o provádění zatýkání delikventa rychtářem, např. Matěj Záhořanský byl roku 1747 zadržen kvůli krádeži stáda ovcí spolu se svým švagrem Janem a jakýmsi Doubkem. Rychtář trojici zlodějů zadržel s otázkou, odkud mají ovce. Nespokojil se s odpovědí, že byly koupeny v nedaleké vesnici a nechal tam poslat pro potvrzení. Během čekání na návrat posla švagr Záhořanského prohlásil, že „zatím půjde do hospody k panu páterovi“ a jakmile překročil práh domu, dal se na útěk. Zbývající dva zadržení měli být odvedeni na rychtu, přičemž stihl uniknout Doubek. Záhořanský tak byl do Říčan předán jako jediný – utéct z arestu se mu podařilo až po čtyřech měsících.¹⁴³

Poslední skupinou osob účastnících se vyšetřování, resp. procesu, byli felčaři, chirurgové a „přísežné báby“. Jejich úkolem bylo provádět ohledání těl obětí, setkáváme se tedy s nimi výhradně ve spojení se skupinou deliktů proti životu a zdraví. Nejčastějším takovýmto deliktem bylo infanticidium, při jehož vyšetřování svědčí „přísežné báby“, které provedly ohledání mrtvolky dítěte a prohlédly podezřelou, zda vykazuje známky porodu – funkce „přísežné báby“ je

¹⁴⁰ M10, f. 6a – dopis hejtmána z června 1667: „*Majíce tu dva zloděje v vězení, kteříž jehňata z ovčína Pitkovského kradli, a přeč odnášeli. Pročež pro takové škůdce noční, i hned šest osob sem na Auřeňovos vypraviti hleďte, nařizují, Věda o tom jináč nečiníce, se zachovati nepomíjejte.*“

¹⁴¹ M10, f. 18a,b – dopis hejtmána z 7. září 1667: „*Poněvadž na panství J. M. knížete milého pana pána nás všech nejmilostivějšího Škvoreckém jedna děvka ve vsi Roztoklatech jest se skurvila, a při porodu plod svůj jest zmařila i umrtvila, jej do slámy do stodoly vložila, potom ženy poznajíc na ní, jí se na to s rychtářem ptali, a ona hned se přiznala, že ho nechala v stodole, u sloupu, tu jí dodali do vězení zámeckého na Škvorec. I nejsouce slušná věc, aby v panství takový neřády trpení a přehlížení býti měli. Při vás nařizují, abyste i hned po dodání poručení tohoto, jistých 10 osob s dobrou zbraní pro ní tam na zámek Škvorec vypravili (neb jakž správu mám že by 2 klucu ní vinní býti měli, od skočnice přeč, aby jí potom s nynější poběhlou chasou zase v cestě neodjali. Což když w šatlavě míti budete, dobře za opatříc vedle práva jí examiniovati, či poddaná jest, hned bych nemeškal jejímu pánu psáti, chtěllyby sobě pro ní poslati, a jí sobě tam trestati.*“

¹⁴² M13, f. 73b – případ uprchlého pytláka Švancary

¹⁴³ Viz příloha M15/9

poprvé výslovně zmiňována až k roku 1734,¹⁴⁴ do té doby vyšetření provádějí prostě „ženy“.¹⁴⁵

První zmínku o felčarovi nacházíme k roku 1690 (tehdy ovšem sehrála roli při vyšetřování jeho absence, resp. to, že zbitý nevyhledal felčara a vrchnost tedy nemůže při posuzování činu rozhodnout, zda jeho pozdější smrt byla bezprostředně zapříčiněna rvačkou, nebo nastala z jiného důvodu),¹⁴⁶ jako skutečný účastník vyšetřování felčář vystupuje poprvé roku 1714 při ohledání mrtvého Jana Němečka.¹⁴⁷ Pravidelně se dobrozdání felčarů a chirurgů k vyšetřovaným případům objevují až od 20. let 18. století,¹⁴⁸ k roku 1734 nacházíme v manuálu zapsanou přísahu uhříněveského chirurga.¹⁴⁹ Souvisí to především se vstupem apelačního soudu do procesu – apelační soud Říčanský několikrát výslovně upomínal o posudky („atestace“) chirurgů a káral je za to, když posudky nedodali nebo nechali vyhotovit pozdě.¹⁵⁰ (S profesionalizací vyšetřování a zpísemňováním veškeré agendy ale docházelo i k tomu, že řádně zpracovaný nález chirurga vyhotovený na příkaz krajských hejtmanů v Kouřimi se na krajském úřadě ztratil – další vyšetřování tím bylo značně komplikováno, protože zemřel přísežný chirurg, který posudek vyhotovil, a apelační soud nemohl dostat požadovaný duplikát posudku.)¹⁵¹

¹⁴⁴ M14, f. 72a

¹⁴⁵ Např. M10, f. 18a – z dopisu hejtmana panství - „... na panství Švoreckém jedna děvka ve vsi Roztoklatech jest se skurvila, a při porodu plod svůj jest zmařila i umrtvila, jej do slámy do stodoly vložila, potom ženy poznajíc na ní, jí se na to s rychtářem ptali, a ona hned se přiznala...“ – srv. M11, f. 131a – výslech zběhlé děvečky obviněné z krádeže – otázka na těhotenství a údajné infanticidum spáchané jejími společníci: „Však je ta druhá skrze důmnění zlý byla, v šatlavě Kácovský, voni jí ženy prohledávaly a mně tu vona se taky v ničemž na cestě nejevila, že je taková.... Inu když jsme přišly do Strašína? vona se dala do nemoci, pravila že stůně (...) a že musí jíti pro nějaký koření do Babic a nešla do Babic než šla do lesa, a tam nevím jakým způsobem porodila, a to dítě daleko dala a zanesla a když zase přišla ženy na ní poznaly, i musela se přiznati kde jej zanesla, a potom šel s ní konšel a Stehlík (...) a přinesli to do Strašína a ze Strašína do Ouřenovsi a odtad až sem do šatlavy to přineseno bylo.“

¹⁴⁶ Viz příloha M12/18

¹⁴⁷ M13, f. 129a – dopis krajských hejtmanů z 27. 6. 1714

¹⁴⁸ M14, f. 203a – zápis z 8. 10. 1720 o soudním vyšetřování následků rvačky mezi Václavem Povolným a Vilímem Batystou (poškozený): „Při vizitaci pacienta při přítomnosti felčara byly osoby radní p. Jan Janoušek, Jiřík Vocel, Matěj Chmel. Mimo jinších ran že komoru proraženou má vyznali, že k zdraví svému dokonalému přijíti více nemůže...“

¹⁴⁹ M14, f. 76a - přísaha Daniela Ctiborského, felčara Ouřenovského

¹⁵⁰ M15, f. 119a – dopis s výtkami apelačního soudu Říčanským z 22. 8. 1748

¹⁵¹ M15, f. 89a – případ vraždy Josefa Šťastného – dopis z 26. 7. 1747

2.2 Materiální zajištění fungování soudu

Zasedání městské rady a stejně tak všechny soudy se konaly na radnici. Většina zápisů v manuálech obsahuje v dataci i poznámku o tom, že se výslech, svědectví či porovnání „*stal v místě radním*“ (datace může být na začátku zápisů i na jejich konci, kde pak obvykle stojí „*stalo se v místě radním v přítomnosti celého ouřadu letha a dne napřed psaného*“).¹⁵² První zmínka o říčanské radnici se váže k roku 1565, tato budova ale – stejně jako celé město – padla za oběť třicetileté válce. Po jejím skončení se Říčánští pustili do stavby nové budovy až roku 1671, o čemž svědčí suplika podaná vrchnosti a doporučená hejtmanem panství.¹⁵³ Vrchnost žádosti vyhověla a na podporu stavby obci přenechala výnosy z pustých vsí Radošovic a Přestavlk.¹⁵⁴ Podpora to byla nedostatečná, jak ukazuje další žádost podaná o tři roky později, kde Říčánští vyčíslují náklady na stavbu na 300 zlatých, zatímco přiznané důchody jim vynesly pouze 60 zlatých. Vrchnost na tuto druhou žádost (opět doporučenou hejtmanem)¹⁵⁵ reagovala tak, že Říčanským přenechala dosavadní výnosy z pustých vsí na tak dlouho, dokud se jim náklady na stavbu nevrátí.¹⁵⁶ Radnice ze 70. let 17. století byla přízemní budova se dvěma vchody: prvním se vcházelo do radní světnice, kde se projednávaly obecní záležitosti a zasedal soud, druhý vchod vedl do hospody, v níž měla původ a počátek řada sporů, zejména zhanění a ublížení na těle, následně soudem projednávaných. V budově bydlely rodiny šenkýře a obecního sluhy. Šatlava, kde byli drženi obvinění čekající na proces, stála vedle radnice jako samostatná roubená budova, kterou už roku 1668 postavil tesař a cizoložník Martin Krátký z trestu za své – dle Koldína přirozeně hrdelní – provinění, kterého se dopustil s manželkou Jana Šilhavého Kateřinou.¹⁵⁷ V letech 1733-36 si Říčánští postavili radnici novou, tentokrát již patrovou budovu, jejíž podobu známe díky vyobrazení z roku 1845.¹⁵⁸ Přízemí budovy s vížkou a hodinami bylo opět vyhrazeno hostinci, zasedání městské rady se odehrávalo v patře, kde byl rovněž

¹⁵² O zasedání soudu na radnici najdeme zmínky i v korespondenci, např. dopis Říčanských hejtmanovi z 27. 7 1667: „*Vedle nařízení pana hejtmana, tak sme učiniti nepominuli, a ty dva vězně, do místa radního před sebe předpustic, dostatečně z Examinirovali...*“

¹⁵³ M10, f. 247a

¹⁵⁴ M10, f. 247b-248a

¹⁵⁵ M10, f. 248b-249a

¹⁵⁶ M10, f. 249b

¹⁵⁷ M10, f. 131a – zápis z 16. 10. 1668 – „..... a tak jakž pan hejtman při nás nařídil jemu Revers vydali ... a jeho z vězení propustili, však na ten způsob, poněvadž jest se při Collatuře Služtický na gruntech J. K. M. takového velikého proti příkázání Božímu čelícího hříchu dopustil, jemu se na pokutu vynachází, aby skrze takové jeho provinění při nadepsané Collatuře 1. kůlnu na sloupích vystavěl, jako také poněvadž na gruntech J. K. M. se dopustil, při obci Městečka Říčan šatlávku z dříví roubenou vyzdvihl. Kterýžto Martin rukou dáním ouřadu J. K. M. Městečka Říčan připověděl to vše splniti.“

¹⁵⁸ Kresba Františka Tereby z roku 1845, jejíž originál je uložen v Městském Mudruňkově muzeu v Říčanech, je přetištěna v práci HONCOVÁ, J.; HONC, J.; OULÍK, J. *Kapitoly z dějin Říčan*. Říčany: Městská rada Říčany, 1997, s. 168.

byť ponocného a městský archiv.¹⁵⁹ Šatlavní vězení stálo vedle radnice, přímo v něm bydlel servus neboli posel právní, který za vězně zodpovídal.

V šatlavě mohli být vězni drženi nespoutaní, nebezpeční zločinci ale byli poutáni do řetězů na rukou i nohou, nebo byli vsazeni do klády (tohoto zostření žaláře se užívalo na příkaz hejtmána panství např. když nespolupracovali při výslechu). Bezpečnostní opatření ale mohla selhat: v manuálech jsou zaznamenány případy, kdy podezřelí utekli bezprostředně po zadržení (tedy ještě než byli předáni říčanskému právu),¹⁶⁰ doloženy jsou i případy útěku odsouzených k práci „v poutech a železech“ na obecním díle¹⁶¹ a konečně i případy několika útěků z říčanské šatlavy.¹⁶² Závažný případ útěku se stal roku 1745, kdy z říčanského vězení uprchli Pavel Novák a Václav Žežula obvinění z kacířství, kteří s sebou vzali i třetího spoluvězně, lupiče Jana Randu zvaného Čárka (odsouzeného tou dobou již apelačním soudem k zostřenému trestu smrti). Pražský apelační soud, s nímž již tehdy říčanský tribunál úzce spolupracoval, nařídil celou věc důkladně prošetřit. Po provedení výslechů rychtářů i posla právního vyšetřovací zpráva konstatuje, že vězni byli dobře zajištěni (byli spoutáni železnými řetězy a vsazeni do klády), ale pravděpodobně díky pomoci jejich příbuzných, kterým se blíže nezjištěným způsobem podařilo dovnitř propašovat zámečnické nástroje,¹⁶³ se z pout osvobodili, prolezli kamny a utekli.¹⁶⁴ Detaily o tomto útěku doplnil o pět let později uprchlý lupič Randa-Čárka, který byl - na rozdíl od svých osvoboditelů Nováka a Žežuly, kterým se pravděpodobně podařilo uniknout zpátky do Berlína, odkud se tehdy neopatrně vydali na návštěvu do staré vlasti - roku 1750 zadržen při přípravě rozsáhlé krádeže.¹⁶⁵ Nepříjemné důsledky měl tento útěk zejména pro právního posla

¹⁵⁹ HONCOVÁ, Jaroslava; HONC, Jaroslav; OULÍK, Jan. *Kapitoly z dějin Říčan*. Říčany: Městská rada Říčany, 1997, s. 169.

¹⁶⁰ V posledním manuálu je zaznamenán dopis ze škvoreckého panství z 16. 1. 1746 s žádostí o převzetí zloděje obviněného z krádeže kůží v panské koželužně – původně byla zadržena skupina pěti zlodějů, kteří ale po uvěznění vylámali mříž v okně do komory a všichni až na jednoho utekli – viz M15, f. 35a. Zaznamenán je i případ zloděje Šimona Ondráka z roku 1686, který byl uvězněn na uhřetěveském zámku, ale osvobodil se z pout a utekl, přestože mohl být propuštěn po zaplacení náhrady škody ve výši 2 zl. 30 kr. – po dopadení a postavení před říčanský soud Ondrák vypověděl, že se bál „že by po zaplacení ještě víceji trestán byl“, a proto utekl – viz M12, f. 39b – první výslech Ondráka z 2. 9. 1686.

¹⁶¹ Poznámka pod rozsudkem nad Francem Hrudou, který byl odsouzen k práci na obecním „*Item téhož roku 1727 Franz Hruďa, který z díla obecního utek, z Černého Kostelce zase ku právu našemu do arestu 4. Junij dodán byl*“ – viz M14, f. 37a.

¹⁶² M15, f. 20a – útěk kacířů Nováka a Žežuly, kteří osvobodili i svého spoluvězně, lupiče Jana Randu zvaného Čárka 28. 4. 1745.

M15, f. 86b – útěk pytláka Pavla Blažka a zloděje Matěje Záhořanského 27. 5. 1747.

¹⁶³ M15, f. 23a – výslech rychtářů Jiřího Kaliny a Mikuláše Krause z 27. 9. 1745 – „*nevíme jak se to stalo ... než že ta baba Anna Bečvařiková, která jim začastý do arestu potravu od jich přátel přinášela, že ona jim nějak nástroje přinést mohla, z kterými sobě z těch želez a pout pomoci museli.*“

¹⁶⁴ M15, f. 20a – zpráva pro apelační soud z 21. 7. 1745 - „*na obouch nohách třema na malík tlustejma nejty od kováře na kovadlině ukován, kterážto stihli v arestu pod kládou (s zámečnickejma nástroji nejty přepilovaný, též některý články od druhých pout se vynalezly a zvenčí prolomenou ve zdi dírou prolezli, tudy se poznává patrně od jejich přátel ... velikou pomoc že mít museli ...*“

¹⁶⁵ M15, f. 176a – výslech z 27. 8. 1750 – pouta byla přepilována pilkou, kterou získal od příbuzných Novák, pouta piloval od půl dvanácté do jedné hodiny v noci, posel právní nemohl nic slyšet, protože při pilování pouta mazal kolomazí.

Jakuba Holíka, kterého apelační soud pro nedbalost odsoudil na 6 týdnů práce na obecním.¹⁶⁶ Kuriózní je, že o dva roky později došlo v Říčanech k dalšímu útěku vězňů, který byl téměř identický – dva spoutaní vězni, pytlák Pavel Blažek a zloděj Matěj Záhořanský, si blíže nezjištěným způsobem odemkli pouta, počkali, až posel právní se ženou odejdou na mši, vylomili několik kachlů v kamnech, kterými prolezli na střechu a za dramatických okolností – poté, co je na střeše spatřily ženy od kostela, se k šatlavě začali sbíhat sousedé – se ze střechy spustili dolů a utekli.¹⁶⁷ Rovněž za tento útěk nesl odpovědnost posel právní, který byl uvězněn, Řičanští si ale především vysloužili ostrou výtku od apelačního soudu a nařízení zlepšit zajištění vězňů v šatlavě.¹⁶⁸

Kromě útěků mohla být šatlava i místem, v němž docházelo k dalším deliktům. Vzhledem k tomu, že muži i ženy byli drženi pohromadě, lze nejen předpokládat, ale i jednoznačně doložit páchání mravnostních deliktů ve vězení: roku 1700 se v arestu dopustili smilstva zloděj koní Matěj Novotný s Annou Krejstadlovou vězněnou kvůli podezření z infanticidia.¹⁶⁹ Skutek by zřejmě zůstal nepotrestán, pokud by zůstal bez následků – vzhledem k obtěžkání Krejstadlové se ale o okolnosti jeho spáchání podrobně zajímal i soud, který se od aktérů dožadoval podrobného vylíčení, kdy, jak a kolikrát se „bezbožného a chlípného skutku“ dopustili. Novotný svou vinu nepopíral, ale událost popsal velmi lapidárně: *„Já jsem toho příčina, když jsem z venku ráno do světnice přišel a ona Anna Krejstadlová ležela na lavici u kamen, takový sem skutek vykonal. Nic víceji než jednom jedenkrát, to k svému dobrému svědomí i na duši přijímám.“*¹⁷⁰

Exekuce odsouzenců byly vykonávány na popravišti jihozápadně za městem, dnes u vchodu na městský hřbitov.¹⁷¹ Ve městě se nezachovaly stopy po

¹⁶⁶ Rozhodující zřejmě bylo, že Holík zanedbával kontrolu přinášného jídla, které v košíku nosila Anna Bečvářiková – ta vypověděla, že Holík na rozdíl od předchozího posla právního nikdy nekontroloval, co přinášela, košík od ní někdy přebíral rovnou obviněný Novák – viz M15, f. 25a,b. Rozsudek nad Jakubem Holíkem z 7. 10. 1745 je zaznamenán pouze v ortelních manuálech apelačního soudu (kniha inv. č. 169, f. 40b), v říčanských manuálech nikoliv.

¹⁶⁷ M15, f. 86b-87a – zpráva apelačnímu soudu o útěku podezřelých z 27. 5. 1747

¹⁶⁸ M15, f. 81a,b – dopis apelačního soudu z 3. 8. 1747 – „... Jakož ale z toho se spatřuje, že vaše šatlava špatně zaopatřena a ty v ní sedící vězně dost pevně zjištění a upevnění nejsou. Pročež vy to jak opravití dáti a jak vašeho rychtáře, tak taky posla právního k lepšímu a pilnějšímu opatrování vězňův přidržeti věděti budete. ...“

¹⁶⁹ Rozsudek říčanského soudu z 21. 6. 1700 popisuje shrnuje situaci takto: „... Poněvadž Anna Krejstadlová s velikými indiciis aneb znameními podezřelosti gravírována a obviněna byla, že by ona své na svět splozené nepoctivé dítě, tejně a bez jakého zavolání, by ji kdo na pomoc byl přišel, o život připraviti jměla, však na učiněné vostré vyptání a examinování ona v tom přece setrvává, že takový dítě bez jejího, to jest bez mateřinyho provinění, mrtvý na svět narozený bylo, s tím se sice skrze vystálou torturu neb mučení téhož jináče náležitě patřícího trestání: stracení života vosvobodila, od pak skutku tělesného nevočistila, podobně jmenovaná delikventka Anna Krejstldová, v tom času co v arestu neb vězení byla, s Matějem Novotným, kterej strany kradených koní v říčanské šatlavě tím způsobem arestirovan byl, zase tělesně hřešila a skutek hanebněj páchala, i obtěžkána byla, odtud zase v témž arestu pozůstávajíc, v kterýmž se takový hříšný skutek páchal, mnoho větší pokutu oba delikventij na sebe vtáhli, i jakož se i oba sami v dobrým přiznali a právně vymluvíli...“

¹⁷⁰ SOA Praha, Vs Uhříněves, Spisy politické, hospodářské a soudní, kart. 10 - výslech Matěje Novotného z 23. 7. 1699

¹⁷¹ Jedná se o místo na kopci, pozemek je ve stabilním katastru označen pomístním jménem „U spravedlnosti“; v 19. století stály na místě bývalé šibenice dvě lípy, roku 1878 byl mezi ně postaven

pranýři, na němž byly vykonávány zneuctvující tresty. Říčanský pranýř byl původně postaven ze dřeva, roku 1738 byl postaven pranýř kamenný (stalo se tak u příležitosti vynesení rozsudku apelačního soudu nad lupičem Joachimem Jakobem, který byl odsouzen mimo jiné i k hodinovému stání na pranýři – před vykonáním rozsudku soud zjistil, že dřevěný pranýř je natolik zteřelý, že vykonání rozsudku na něm není možné).¹⁷²

Mezi materiální předpoklady výkonu hrdelní jurisdikce patří i vybavení soudu dobovými normami, jejichž ustanovení by měla být vodítkem pro vynášení rozsudků. V úvahu připadají dva zákoníky, o nichž už byla několikrát řeč – Koldínova Práva městská z roku 1579, která se prakticky používala až do vydání trestního zákoníku Marie Terezie (1768), a hrdelní řád Josefa I. (1707). Dle inventáře městského archivu z roku 1738 měl říčanský soud obě tyto normy k dispozici¹⁷³ a některé zápisy v manuálech (většinou rozsudky) na ně výslovně odkazují. Pro vynášení rozsudků ale Říčanstí zákoníky příliš nepoužívali, spíš jim sloužily pro pochopení nařízení zaslaných nadřízenými orgány, kde by se nějaké odkazy na psané právo mohly vyskytnout. Už několikrát zmiňovaná závislost soudu na pokynech hejtmána panství byla od prvního desetiletí vystřídána závislostí na pokynech apelačního soudu, v Říčanech tedy byly opět pouze tlumočeny rozsudky vynesené jinou institucí (více k této problematice v kapitole věnované trestům).

Nemnohé odkazy na příslušné články Koldína se objevují především v zápisech o porovnání sousedů při sporech o čest,¹⁷⁴ v trestně právních kauzách většinou pouze tehdy, jde-li o citaci rozhodnutí apelačního soudu, který odkaz na ustanovení právního kodexu výslovně uvádí jako podmínku např. při vykonání reversu obviněným.¹⁷⁵ Určité právní povědomí u Říčanských zcela jistě existovalo a výjimečně se setkáváme i se samostatnou aplikací právních ustanovení při vedení procesu,¹⁷⁶ v převážné většině případů ale soud pouze doslovně plnil

kamenný kříž – všechny uvedené informace převzaty z publikace HONCOVÁ, J.; HONC, J.; OULÍK, J. *Kapitoly z dějin Říčan*. Říčany: Městská rada Říčany, 1997, s. 185.

¹⁷² M14, f. 132a – nedatovaný zápis následující po rozsudku z 17. 3. 1738 – „*A tak jakož týž Žid na pranýři dle nejmilostivější sententj 1 hodinu státi měl, poněvadž ale týž starý dřevěný pranýř sešlý byl, o jiný od kamena vystavěný na slav. král. apelaci se supplicirovati muselo, kteréž psaní na zad spolu z danou a vyměřenou tastou spolu specifikatj na ten pranýř outrat se vynachází. ...*“

¹⁷³ M14, f. 1a

¹⁷⁴ M10, f. 56a – dopis říčanské rady hejtmánovi z 2. 1. 1668 informující o provedení porovnání mezi sousedy: „... Což my vedle práva postupujíce, tak sme učinili a strany, jak Práva Městská Q 22 ukazují porovnali. Nadepsaného pak Krabošáka vedle provinění jeho arestem přidrželi. ...“

¹⁷⁵ M13, f. 41b – odkaz na článek P40 v reversu pytláka Jana Drbala z 13. 12. 1708: „...jsem se do arestu šatlavního do městečka Říčan pro krádež zvíře dostal, v takovém arestu pro krádež dvě letha vystál a tak jakž slavná královská apelaci hradu Pražského na mě tu nejmilostivější Sententz a ortel vydati ráčila, abych přísahou tělesnou dostatečně dle práva 30 P Litera zvejš psaného se odřikám...“

Stejný článek měl být přečtení při reversu dvou Cikánek, rovněž v tomto případě šlo o nařízení apelačního soudu – viz M13, f. 107b – rozsudek apelačního soudu z 19. 12. 1714

¹⁷⁶ Ojedinelý doklad se týká procesu s Janem Hotovcem, který byl roku 1687 obviněn z přepadení na silnici – soud informuje hejtmána panství, že obviněnému přečetl příslušná ustanovení zemského zřízení a práv městských – viz M11, f. 108b – dopis rady hejtmánovi z 29. 11. 1678: „... přečtouce jim zřízení zemské B1.16 a 21, zdali pokuty právně vyměřené podstoupiti anebo dle O4o arest v městě krajském podstoupiti chtějí...“

instrukce hejtmanů panství. Těch se mezi lety 1667-1707 vystříдалo ve funkci několik, a ačkoliv to není možné z dochovaných písemností jednoznačně doložit, lze u každého z nich předpokládat alespoň základní orientaci v dobovém právu (instrukce předávané soudu ohledně vedení procesu a naložení s obviněnými ale rozhodně žádné odkazy na normy neobsahují). Závažná hrdelní provinění (infanticidia, loupeže, vraždy, rouhání) postupovali hejtmani už před rokem 1707 k rozhodnutí vrchnosti nebo apelačnímu soudu. Většinu běžné kriminality řešili zřejmě především dle svého uvážení, určitým vodítkem pro ně mohly být poddanské řády vydané vrchností, které se přímo pro uhříněveské panství zachovaly dva.

První poddanský řád, jehož vznik klade J. Kalousek mezi 20. léta 17. století až rok 1684,¹⁷⁷ sestává z 62 bodů, z nichž většina upravuje jiné aspekty života na panství, než jsou kriminální delikty. Těch je výslovně zmiňováno osm,¹⁷⁸ pouze u mordu, zlodějství a zprotivení vrchnosti je výslovně stanoven trest smrti, u ostatních deliktů je většinou obecná formulace o trestu „*bez milosti jak práva vyměřují*“. Druhý poddanský řád pocházející z přelomu 17. a 18 století¹⁷⁹ je promyšleněji uspořádán do osmi „punctů“, které se dále člení do paragrafů. Většina článků je buď zkrácenou nebo jen lehce modifikovanou verzí předchozího řádu, na nějž se často výslovně odkazuje. V článcích věnovaných kriminálním deliktům spočívá změna oproti předchozímu poddanskému řádu v tom, že všude už je sankce formulována obecně jako „*nevyhnutelné trestání*“ či „*přísný trest*“ (v případě cizoložství „*na těle trestán býti bude*“) – hrdelní trest je výslovně stanoven pouze v jediném článku, a to je protivení se vrchnosti.¹⁸⁰

Hejtman panství si vůči říčanskému soudu od jeho obnovení roku 1667 držel postavení nezpochybnitelné autority a nikdy mu nepřenechal iniciativu ani ve vedení procesu, ani v určování trestů. Hlavním cílem hejtmanů bylo udržet na panství klid a pořádek, uklidňovat napětí mezi poddanými (spory o čest) a kriminální delikty trestat, ovšem vždy s přihlédnutím k ekonomickým zájmům panství (tzn. nepouštět se do hrdelních procesů jindy než v nezbytně nutných případech). Tato praxe úspěšně fungovala až do vydání zákoníku Josefa I. – pouze jednou došlo ke konfrontaci s literou psaného práva, a to v případě pekaře Jiříka Baudyše, který byl důvodně podezřelý z přijímání obilí ukradeného z panského dvora.¹⁸¹ Poddaný dolnopočernického panství poukázal na sporné

¹⁷⁷ KALOUSEK, J. (ed.). *Řády selské a instrukce hospodářské 1627-1698*. Archiv český XXII, Praha 1906, s. 499

¹⁷⁸ 4. zlodějství, 5. cizoložství, 6. mord, 7. zlodějství, 8. zranění či vokrvavení, 9. zhanění, 10. sprotivení vrchnosti, 33. a 38. pych – viz KALOUSEK, J. (ed.). *Řády selské a instrukce hospodářské 1627-1698*. Archiv český XXII, Praha 1906, s. 501n.

¹⁷⁹ KALOUSEK, J. (ed.). *Řády selské a instrukce hospodářské 1627-1698*. Archiv český XXII, Praha 1906, s. 506-511.

¹⁸⁰ P IV. §5 – „Kdo by pak vrchnosti se protivil, aneb spurně odpovídal, má na hrdle trestán býti“ – viz KALOUSEK, J. (ed.). *Řády selské a instrukce hospodářské 1627-1698*. Archiv český XXII, Praha 1906, s. 508

¹⁸¹ Rozklad Jiříka Baudyše je v kontextu říčanských kauz zcela ojedinělým dokladem o právním povědomí u poddaného – žádný jiný obviněný se za celých devadesát let nehájil odkazy na psané právo – níže proto

formulace v žalobě a požadoval, aby s ním byl veden proces dle platného práva. Něčeho takového ale říčanský soud nebyl schopen a podezřelý tak trestu unikl. (Z některých zmínek v korespondenci lze soudit, že pekař při formulaci své obhajoby využil osoby s právnickým vzděláním, nic bližšího však nelze zjistit.)¹⁸²

Po roce 1707 vstupuje do většiny říčanských kauz apelační soud, který z rozhodování zcela vytlačuje hejtmana panství. Jeho úlohu přebírají zemští advokáti ve službách Lichtenštejnů, kteří pravděpodobně řešili veškeré právní záležitosti týkající se knížecího majetku a poddaných. Zatímco v prvních desetiletích 18. století prochází korespondence mezi apelačním a říčanským soudem přes hejtmana panství (např. rozsudek je poslán do vrchnostenské kanceláře a teprve odtud je předán k publikování do Říčan), od 30. let 18. století už apelační soud koresponduje přímo s Říčanskými (a hejtman panství se dozvídá o dalším postupu procesu teprve jejich prostřednictvím). Zapojení apelačního

uvádím doslovný přepis celého dokumentu (není úplně jisté, zda byl autorem skutečně pekař Baudyš, možná autorství padá na vrub osoby s právnickým vzděláním – ani s využitím služeb právníků se však u poddaných nesetkáváme).

M10, f. 76a-77a – spis Jiříka Baudyše podaný počernickému správci (nedatováno, pravděpodobně únor) 1668

„Urozený a můj laskavý pane a patrone, že jest mně od mého laskavého pana a patrona jisté psaní, a v něm includirowany přípis ouřadu říčanského od pana Kolovratského (titul) statku ouřenovského Remittirovaného odeslané propůjčeno, za to já ponížené děkování činím. Z kteréhožto po přečtení co v sobě obsahovalo, všemu náležitě sem vyrozuměl. Vedle čehož mně s nemalým podivením přichází, do téhož říčanského ouřadu, že v též jejich přislané Recognitj panu hejtmanu ouřenovskému odeslané, to že bych já (prej) za příčinou toho domnělého kradeného a z kupovaného obilí ke všemu při jejich ouřadě tomu všemu přiznati měl, Ale však já takovému s Frormirowanemu, a mně nikdy nepovědomému nepřiznalému vysvědčení jich ve všech Punktich v něm obsaženému per Generalia patrně odpírám, a toho také proti mně dokud živo nemožné jest Remonstruovati a prokázati.

Nebo když se do toho přípisu jejich dobře nahlídne, a bedlivě pováží tehdy v něm se nemalá Contrarietas že se v tom nesrovnávají patrně vynajde, a to proto poněvadž in mediate dokládají, že sem se k tomu všemu, jakž obsaženo přiznati měl, a zase in fine při konci, že se chci kdy bude toho potřeba nastávati - všudy postaviti, a svou vinnu odvésti, a tak rozuměti se musí, kdybych se již byl předešle k tomu domnělému s Formirowanemu zapsání přiznati měl, tehdy jistotně žet bych již dalšího odvodu mé nevinny budoucně nijakž zapotřebí nebylo, a mně v nitčémž nespomáhalo. Tuto pak proti mně nyní ad mala narrata dopomožení neslušně se pohledává.

I poněvadž laskavý pane a patrone Obnoveným Zřízením Zemským (23. práv Městských A. 51. 53. B. 37 a 51. jest to vše povinen dostatečně ve všech punktich a clausulich z pocztaty práva prokázati, a pakli že neprokáže, tehdy obžalovanému všechny škody a autraty vynahraditi povinen bude. Obviněný by pak nic neodvedl, očištěn osvobozen toho všeho býti má. Tuto pak já odpírající všemu světle a patrně, proti mně nejmenšího nic Liqvidirowano a prokázáno bejti nemůže a nejní. Obzvláště pak přistupuje k tomu tuto jich ouřadu říčanského s Formirowana, a ode mně nikdy nepřiznalá věc, nebo sepsání na spletek práva se vyskytuje a vyplejvá z příčiny té, nebo jakž Právo Městské A. 44. 54. to v sobě dostatečně obsahuje, a ta první Regule sebou přináší, že Actor forum rejseguatur, původ má následovati práva obžalovaného, a tu ho vinniti kdež přináleží, a ne na cizim právě. ...“

¹⁸² M10, f. 74a – v dopise hejtmana z 20. 2. 1668 je několikrát zmínka o „prokurátorovi“: „Majíce ten lotr přijímačský pekař počernický dle svého přiznání a uvolení, přijímačskou kradenou věc platiti, na mé psaní panu správci učiněné, co za odpověď dává in Originalj ku přečtení pánům propůjčuji, A nařizují, aby mně na to jistou odpověď dali, tak abych já mohl, jak jednu, druhou a třetí věc někde jinde okázati, nebo což on i s svým prokurátorem, jako právu, neb ouřadu, za klam dává a všecko tuto zapírá, a snad před ouřadem se přiznával, a ještě více k I. korci ječmene, což se zloděj pamatovati nemohl, sám dobrovolně přiznal, a jakž od sebe svou vlastní rukou podepsanou přiznání před ouřadem zanechal, toho mi vejps odešlete, není potřeby toho prokurátora mi haněti, dobře potom dle jejich mně učiněné správy a psaní, též toho jeho zapsání, já budu věděti jak potom sám odpověď panu správci učiniti, neb hned napřed jak dobře píše spatří.“

soudu znamená nejen právní podložení rozsudků, ale i dohled nad právní čistotou vedení procesu – v korespondenci s apelačním soudem se neřídka objevují výtky Říčanským nad nesprávným provedením přísah svědků,¹⁸³ nedodržováním předepsaného postupu útrpného výslechu¹⁸⁴ nebo nedostatečným zajištěním doličných předmětů.¹⁸⁵

První dvě desetiletí 18. století představují pomalou, ale zcela zásadní změnu ve fungování říčanského hrdelního soudu, který plně přechází z vlivu patrimoniální správy do sféry moci státní reprezentované apelačním soudem. Tato změna se odrazila nejen ve způsobu vedení procesu a trestání pachatelů, ale i ve vedení soudních manuálů, kde už po roce 1719 prakticky nenacházíme procesy řešené pouze uvnitř panství.

¹⁸³ M15, f. 72a – dopis apelačního soudu 17. 6. 1747 ve věci zabíjení Josefa Šťastného

¹⁸⁴ M14, f. 84a – dopis apelačního soudu 11. 1. 1735: „... *A jakož jsme my spolu z takového outrpného examinu spatřili, že jste z poddotknutou inqvisitkou torturu naproti Jozefinské hrdelní instrukci artic. 16:7 nevinně proti našemu proslovu a nařízení předsevzali, nechajíce vy jí předně s palečnicemi, pak na to teprve s vazbou mučiti.*

Pročež vám toho bezprávně jednání tímto se stěžuje s dalším poručením, aby jste budoucně v takových případnostech dle znění nadřčeného Jozefinského práva se držeti a naše nařízení lépeji jak zachovati hleděli. ...“

¹⁸⁵ M15, f. 119a – dopis apelačního soudu 22. 8. 1745 ve věci Anny Synecké obviněné z infanticida; další výtka kvůli pozdnímu povolání chirurga k ohledání těla novorozence z 22. 3. 1754 viz M15, f. 227a

II. EKONOMICKÉ SOUVISLOSTI VÝKONU HRDELNÍHO SOUDNICTVÍ

Smyslem této kapitoly je načrtnout širší rámec, v němž hrdelní soud fungoval a ukázat sociální, hospodářské a demografické podmíněnosti jeho činnosti. Po nezbytném seznámení se základními fakty o vývoji panství, které bylo zároveň soudním okrskem říčanského hrdelního soudu, následuje popis panství coby hospodářské základny tohoto soudu. Kapitulu uzavírá rozbor finančních nákladů na vedení procesů u říčanského hrdelního soudu a pokus o naznačení vztahu mezi délkou procesu a náklady na něj vynaloženými.

1. Vznik a vývoj panství Uhříněves a Škvorec

Teritoriální, populační a hospodářské zázemí říčanského městského soudu ve 2. polovině 17. století je dáno vývojem, který začal o tři čtvrtě století dříve aktivitami Jaroslava Smiřického ze Smiřic (1513-1597). S tímto bohatým a mocným šlechticem se v západní části Kouřimského kraje setkáváme poprvé roku 1558, kdy se stal majitelem panství Kostelec nad Černými lesy.¹⁸⁶ Od této chvíle začal podnikavý Smiřický s neúnavnou energií pracovat jednak na zvelebování kosteleckého panství,¹⁸⁷ za druhé, a to je pro nás důležitější, na rozšiřování svého pozemkového majetku v souvislém pásu směrem ku Praze. První krok učinil roku 1572, kdy se naskytla příležitost ke koupi zadluženého říčanského panství, sestávajícího z městečka a jediné vsi Radošovic. Dle dílčí cedule dědických dílů svých statků, kterou nechal roku 1565 vyhotovit rytíř Jan Vostrovec pro vklad do zemských desek, se jednalo sice o nevelké, avšak vcelku lidnaté panství s 46 poplatnými poddanskými usedlostmi (41 Říčany, 5 Radošovice), 6 domy nepoplatnými (2 panské domy v Říčanech, radnice, fara, pivovar a pastouška), 2 pustými panskými dvory a 2 pustými vesnicemi.¹⁸⁸ Jetřich Vostrovec, poslední majitel panství (1565-69), neměl vůli rozvíjet hospodaření ve vlastní režii a pozemky pustých panských dvorů i vesnic pronajal svým poddaným. Jaroslav Smiřický naproti tomu o režijní podnikání zájem měl, což znamenalo buď obnovit rozparcelovaný panský dvůr, vytvořit správní centrum panství nejlépe v nějakém reprezentativním šlechtickém sídle (v Říčanech byly k dispozici pouze ruiny středověkého hradu) a zvýšit výstav maličkého pivovaru, anebo si tuto

¹⁸⁶ SEDLÁČEK, A. *Hrady, zámky a tvrze království českého XV*. Praha: Argo, 1998, s. 11.

¹⁸⁷ Oprava zámku a kostela roku 1561, nákup statků Tuchoraz (1579) a Komořice (1588) – viz SEDLÁČEK, A. *Hrady, zámky a tvrze království českého XV*. Praha: Argo, 1998, s. 12.

¹⁸⁸ HONCOVÁ, J.; HONC, J.; OULÍK, J. *Kapitoly z dějin Říčan*. Říčany: Městská rada Říčany, 1997, s. 85.

nezbytnou základnu vrchnostenského podnikání obstarat jinde. Akvizice panství Uhříněves z roku 1579 svědčí o tom, že Smiřický zvolil druhou možnost.¹⁸⁹ K uhříněveskému panství patřilo kromě 9 celých a 14 neúplných vsí i všechno to, co v Říčanech scházelo – panský dvůr, tvrz, kostel, vinice, chmelnice, pivovar, mlýn a obora. Jediné, co bychom na tomto panství hledali marně, bylo městské sídlo. Úloha ekonomického centra panství, ve kterém z rozhodnutí vrchnosti sídlila i soudní stolice, tedy připadla Říčanům;¹⁹⁰ správa panství se naproti tomu nacházela na zámku v Uhříněvsi.

Expanze Jaroslava Smiřického však nákupem Uhříněvsi zdaleka neskončila. Roku 1589 přikoupil od zchudlého rytíře Václava Strnada nevelký statek Pitkovice (6 poddanských usedlostí, 1 panský dvůr) a o rok později se mu podařilo vykoupit nejvýznamnější šlechtický majetek v sousedství své državy, totiž statky Koloděje, Kralovice, Nupaky a Sibřinu, které nepřežily vypořádávání dědických nároků tří synů rytíře Václava Rouse z Vražkova a na Kolodějích (celkem se jednalo o 10 vesnic, 76 poddanských usedlostí, 3 panské dvory a zámek v Kolodějích).¹⁹¹ Po osmnáctiletém systematickém budování pozemkové državy na Říčansku se Smiřickému podařilo vykoupit 6 rytířských statků, z nichž vytvořil jednotně spravované území o ploše 76,5 km², na kterém se nacházelo 169 poddanských usedlostí a 6 panských dvorů.¹⁹² Bezdětný hofmistr královského dvora Jaroslav Smiřický tento úctyhodný majetek spolu se svým kosteleckým panstvím v závěti z roku 1594 určil jako základ nezcizitelného a nezadlužitelného rodového fideikomisu, který bude svěřen vždy nejstaršímu mužskému členu rodu. Jako uvážlivý hospodář takto chtěl zabezpečit další generace svého rodu, který v okamžiku jeho smrti zažíval vrcholné okamžiky rozkvětu a nic ani v nejmenším nenasvědčovalo tomu, že během dvaceti let nadobro zmizí z českých dějin.

¹⁸⁹ Již roku 1577 sice Jaroslav Smiřický od dalšího člena rodu Vostrovců odkoupil miniaturní statek Kuří v bezprostřední blízkosti Říčan, ten ale výše uvedené problémy vyřešit rozhodně nemohl. Celý majetek sestával z pěti usedlostí ve stejnojmenné vsi (gruntů sice bylo osm, tři ovšem patřily pražskému purkrabství, a to až do roku 1751), poloviny vsi Voděrádek a Krabošice (po dvou usedlostech) a jednoho většího poddanského gruntu ve vsi Lipanech, který plnil funkci panského dvora. Příklad Kuřího velmi pěkně ilustruje majetkové poměry na Říčansku v 16. století, pro které byla typická majetková rozdrobenost mezi řadu drobných rytířských statků, z nichž se třeba i několik dělilo o jedinou vesnici. Teprve po vykoupení jednotlivých statků Smiřickými a později Lichtenštejny se majetková situace zpřehlednila. Podrobně k této problematice viz HONCOVÁ, J.; HONC, J.; OULÍK, J. *Kapitoly z dějin Říčan*. Říčany: Městská rada Říčany, 1997, s. 95 an.

¹⁹⁰ Říčany fungovaly jako městečko už od svého založení Oldřichem z Říčan roku 1306, ovšem pouze na základě zvykového práva. O písemné potvrzení městských práv požádal až Jaroslav Smiřický císaře Maxmiliána II. roku 1575 – originál císařského privilegia povolujícího dva osmidenní jarmarky (v úterý po sv. Marku a úterý po Narození Panny Marie, tj. v dubnu a září), trh každou sobotu a zakládající právo pečeti zeleným voskem je uložen v SOKA Praha-východ, jeho fotografie a přepisy najdeme i v obou historicko-vlastivědných publikacích o Říčanech (TRNKA, Gustav. *Město Říčany v minulosti i přítomnosti*. Říčany: Obec Říčanská, 1913, příl. I.; HONCOVÁ, J.; HONC, J.; OULÍK, J. *Kapitoly z dějin Říčan*. Říčany: Městská rada Říčany, 1997, s. 110 an.)

¹⁹¹ HONCOVÁ, J.; HONC, J.; OULÍK, J. *Kapitoly z dějin Říčan*. Říčany: Městská rada Říčany, 1997, s. 99-101.

¹⁹² HONCOVÁ, J.; HONC, J.; OULÍK, J. *Kapitoly z dějin Říčan*. Říčany: Městská rada Říčany, 1997, s. 102.

Pokud bychom dál sledovali osudy majitelů uhříněveského panství, patřila by kapitola pojednávající o první polovině 17. století bezesporu k těm nejzajímavějším. Tragický osud nezadržitelně vymírajícího slavného rodu, ani jinak velmi pozoruhodné události roku 1621, kdy se riskantní akcí balancující na hraně zákona zmocnil obrovského majetku Smiřických protřelý Albrecht z Valdštejna, však z našeho hlediska nejsou podstatné. Panství jako ekonomická jednotka zůstalo všemi dramatickými dějinnými zvraty prvních desetiletí 17. století zcela nepoznamenáno, a proto není zapotřebí při líčení změn jeho majitelů zabíhat do podrobností. Jako nezbytné se mi jeví zmínit pouze fakt, že roku 1623 se stal majitelem bývalého fideikomisu Smiřických (tj. kosteleckého i uhříněveského panství) český místodržitel kníže Karel z Lichtenštejna, v jehož rodě se panství udrželo až do zániku patrimoniální správy.¹⁹³ Majetek získal koupí od Albrechta z Valdštejna, celá transakce byla ovšem natolik právně pochybná, že se roku 1653 dočkala napadení ze strany panovníka, kterému dle rozhodnutí zemského soudu o rok později obě panství propadla (z tohoto důvodu jsou v berní rule zapsána jako císařský majetek). Po tomto rozsudku začal kníže Karel Eusebius z Lichtenštejna (1611-1684) vyjednávat se zástupci královské komory a nakonec dosáhl toho, že mu byl majetek po zaplacení náhrady 400 000 zlatých a 20 000 měř žita roku 1655 vrácen.¹⁹⁴

¹⁹³ Rodová linie pocházející od Karla z Lichtenštejna (1569-1627) vymřela po meči roku 1712. Majitelkou panství se stala dcera Jana Adama Ondřeje z Lichtenštejna (1662-1712) Marie Terezie, provdaná vévodkyně Savojská (1694-1772). Tato bezdětná šlechtična, jejíž vláda trvala šedesát let a přinesla oběma panstvím nebývalý hospodářský rozkvět, odkázala svůj majetek Františku Josefovi z Lichtenštejna (1726-1781), pocházejícímu z linie založené Gundackarem z Lichtenštejna (1580-1658), mladším bratrem Karla z Lichtenštejna (1569-1627). Podrobně k této problematice viz HONCOVÁ, J.; HONC, J.; OULÍK, J. *Kapitoly z dějin Říčan*. Říčany: Městská rada Říčany, 1997, s. 206 an.

¹⁹⁴ HAASOVÁ, M. (ed.). *Berní rula 18 – kraj Kouřimský I*. Praha: SPN, 1952, s. 8.

2. Hospodářské a demografické poměry na panství Uhříněves a Škvorec

Oproti základu, který vytvořil Jaroslav Smiřický, bylo do poloviny 17. století panství Uhříněves rozšířeno nákupem statku Křenice roku 1615 (28 usedlostí, 2 panské dvory), a zejména pak šesti akvizicemi uskutečněnými roku 1623. Po těchto nákupech přibýly k Uhříněvsi statky Sluštice (23 usedlostí, 1 panský dvůr), Dubeč (32 usedlostí, 1 panský dvůr), Kyje (14 usedlostí, 1 panský dvůr), Jažlovice (4 usedlosti, 1 panský dvůr), Nupaky (20 usedlostí, 2 panské dvory), Kralovice (4 usedlosti, 1 panský dvůr) a Květnice-Dobročovice (20 usedlostí, 1 panský dvůr).¹⁹⁵ Po vykoupení dalšího panského dvora v Kralovicích, ke kterému došlo roku 1672, se panství přestalo rozšiřovat až do roku 1751 (s výjimkou vykoupení panského dvora v Benicích roku 1732). Součtem poddanských usedlostí uváděných v trhových smlouvách dostáváme číslo 314,¹⁹⁶ to se ale liší od součtu osazených a pustých usedlostí, které vyčteme z berní ruly. Důvodem je výjimečná situace, v níž berní rula vznikala – uhříněveské panství bylo v roce vzniku katastru Lichtenštejnům konfiskováno, ovšem pouze v tom rozsahu, jaký mělo za Smiřických k roku 1618. Lichtenštejnský majetek nepocházející z majetku Smiřických je zapsán jako panství Plaňany a Nupaky, které ovšem fungovalo pouze v tomto přechodném období a v okamžiku kdy Lichtenštejnové vykoupili svůj zabavený majetek zpátky, došlo k rozdělení vesnic zde uvedených mezi panství Uhříněves a Kostelec. Z administrativního hlediska mělo rovněž velmi spletné osudy panství Škvorec, v berní rule uváděné jako císařský majetek, po znovuzískání Lichtenštejny připojené nejprve ke Kostelci, poté k Uhříněvsi a od roku 1657 vedené jako samostatná správní jednotka.¹⁹⁷ Pro nás je důležitá skutečnost, že ačkoliv se na škvoreckém panství nacházela dvě městečka srovnatelná s Říčany (Škvorec a Úvaly), nebyl ani v jednom z nich zřízen hrdelní soud a toto panství spadalo do říčanské jurisdikce – to znamená, že ho budeme považovat za součást ekonomické základny říčanského soudu a zahrneme ho do našich rozborů.

¹⁹⁵ Všechny údaje převzaty z publikace HONCOVÁ, J.; HONC, J.; OULÍK, J. *Kapitoly z dějin Říčan*. Říčany: Městská rada Říčany, 1997, s. 102.

¹⁹⁶ Připomínám, že s výjimkou statku Květnice-Dobročovice se všechny nákupy odehrály nejpozději roku 1623, kdy byl kraj třicetiletou válkou ještě zcela nepoznamenán.

¹⁹⁷ DOSKOČIL, K. *Berní rula 2 - popis Čech r. 1654. Souhrnný index obcí k berní rule*. Praha: SPN, 1953, pozn. 42 na s. 306.

2.1 Obraz panství v berních katastrech

Oblast jihovýchodně od Prahy zůstávala válečných pohrom dlouho ušetřena. Přímou zásah celoevropský konflikt na Říčansko až roku 1639, kdy po průtahu Banérova vojska kromě několika vesnic lehla popelem i větší část městečka. Následující rok už nebyla obnovena městská rada a Říčany byly spravovány rychtářem jako obyčejná vesnice až do roku 1643, kdy po další vojenské akci zanikly úplně. Tento stav trval ještě roku 1649, jak dokládá poznámka v Merianově Topografii Čech, kterou cituje G. Trnka. Martin Zeiler, pověřený frankfurtským vydavatelem sběrem podkladů k tomuto dílu, sice o existenci městečka věděl, přes veškerou snahu se ale nemohl dopídit jakýchkoliv podrobností. K lokalitě Říčany tedy nakonec rezignovaně poznamenal: *„Rziczán wird auch ein Stättlein vund Sitz genandt... aber nicht gesagt, wo es gelegen vund weme gehörig seye.“*¹⁹⁸ Ve stejném duchu se nese i dobrozdání o stavu kostelů na panství Uhříněves připojené k soupisu poddaných podle víry z roku 1651. Hejtman Štefan Forchheymer z Jakešova zde píše: *„Na témž panství J.M.Kníž. auřinovském kostelův s farami za předešlých let pokojných bejvalo totiž v Auřinovsi, Kralovicích a měst. Říčanech totiž 3. Kdežto od starodávna farář chován býval, ale nyní skrze ten běh vojenský všecky spálený a do gruntu zbořený jsou, aniž odkud možnosti není je tak brzy vyzdvihnouti, kostelův filiálních na témž panství, avšak pustých, spuštěných a větším dílem bez zvonův nachází se 9. ...“*¹⁹⁹

Po tomto úvodu nás již tolik nezaskočí údaje o počtu pustých usedlostí zachycených v berní rule, které na první pohled vyhlížejí skutečně děsivě. (Čísla byla pro přehlednost sestavena do níže uvedených tabulek.) Na panství Uhříněves je evidováno celkem 30 sídel (včetně městečka Říčan),²⁰⁰ z nichž 7 je zcela pustých a v polovině zbývajících je počet zpustlých usedlostí větší než počet osazených. Ještě extrémnější hodnoty se vyskytují na panství Škvorec, kde najdeme 13 lokalit (včetně městeček Škvorce a Úval). Zcela pusté byly sice pouze 2, ovšem na druhou stranu opět pouze ve 2 lokalitách počet osazených usedlostí převyšoval počet pustých. Tři čtvrtiny pustých na Škvorci jsou pak číslem opravdu výjimečným i ve srovnání s údaji pro mimořádně zpustošená panství v Polabí, ke kterým dospěl E. Maur. Z jím zkoumaného souboru deseti komorních panství zanechala válka nejmenší škody (11%) na Křivoklátsku ukrytém v nepřístupných lesích stranou hlavních komunikačních tahů, naproti tomu krušovické panství ležící na hlavní zemské silnici bylo zničeno z 50%, panství poděbradské a brandýsko-přerovské, ležící rovněž na důležitých komunikačních

¹⁹⁸ Citováno dle TRNKA, G. *Město Říčany v minulosti i přítomnosti*. Říčany: Obec Říčanská, 1913, s. 108.

¹⁹⁹ KLÍMOVÁ, H. (ed.). *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Krouvsko*. Praha: Státní ústřední archiv, 1997, s. 212.

²⁰⁰ Městské lokality sice bývá zvykem vyhodnocovat odděleně od vesnic, v tomto případě se mi ovšem tento přístup nejevil jako smysluplný – poddanské městečko Říčany si stejně jako jeho okolí po celé 17. i 18. století uchovávalo silně zemědělský ráz a zejména v letech po třicetileté válce se ani svou velikostí nijak nelišilo od běžné vesnice.

trasách a navíc skýtající výhodná zimoviště armádám, byla zničena ze 49%, resp. 54%.²⁰¹

Tyto údaje odpovídají tomu, co jsme zjistili pro panství Uhříněves, které leželo v úrodné severozápadní části Kouřimského kraje, podobající se nepříliš vzdálenému Polabí. Důležitým faktorem byla také důležitá komunikace z Prahy do Benešova, která Říčanskem procházela, a podél níž se táhne souvislý pás zaniklých vsí. O výjimečném zpusťování severozápadní části Kouřimska se v obecné rovině hovoří i v úvodu k edici berní ruly.²⁰² Otázku postižení Říčanska třicetiletou válkou tedy můžeme uzavřít konstatováním, že bylo - stejně jako jeho širší okolí - postiženo nesmírně těžce.

Tabulka 1 – Majetková struktura usedlého obyvatelstva a počet poustek na panství Uhříněves dle berní ruly²⁰³

	USEDLÍ	PUSTÝCH	CELKEM	PODÍL PUSTÝCH
Sedláci	72	85	157	46 %
Chalupníci	29	50	79	63 %
Zahradníci	2	9	11	82 %
CELKEM	103	144	247	58 %

Tabulka 2 - Majetková struktura usedlého obyvatelstva a počet poustek na panství Škvorec dle berní ruly

	USEDLÍ	PUSTÝCH	CELKEM	PODÍL PUSTÝCH
Sedláci	25	73	98	75 %
Chalupníci	12	41	53	77 %
Zahradníci	0	5	5	100 %
CELKEM	37	119	156	76 %

²⁰¹ MAUR, E. Populační vývoj českých komorních panství po válce třicetileté. *AUC Phil. et. hist.* 3/1972, s. 28.

²⁰² HAASOVÁ, M. (ed.). *Berní rula 18 – kraj Kouřimský I.* Praha: SPN, 1952, zvl. s. 20-22.

²⁰³ Obě tabulky zpracovány dle údajů uvedených v publikaci DOSKOČIL, K. *Berní rula 2 - popis Čech r. 1654. Souhrnný index obcí k berní rule.* Praha: SPN, 1953, s. 305-306.

Se zánikem usedlostí jde ruku v ruce depopulace oblasti. Berní rula jakožto daňový soupis eviduje pouze poplatné hospodáře a nedozvídáme se z ní proto nic o neusedlém obyvatelstvu, vyšších společenských vrstvách, ale ani např. poddaných hospodařících na dominikální půdě. Naproti tomu většina obyvatelstva je zachycena v tzv. soupisu podle víry z roku 1651, který umožňuje sledovat řadu důležitých demografických ukazatelů a při tázání po charakteru populace v polovině 17. století je pramenem prvořadým. S výjimkou několika málo oblastí se zachoval pro celé území Čech a máme ho k dispozici i pro panství Uhříněves.²⁰⁴ Soupis zde eviduje 283 obyvatel (v drtivé většině nekatolíků s nadějí na obrácení), což je vzhledem k velikosti panství velmi málo – zvláště pokud uvážíme, že 76 z nich (tj. přibližně čtvrtina) je zapsána u 3 panských dvorů. Zhruba 200 obyvatel evidovaných na panství s 30 sídly je bezpochyby důsledkem postižení panství válkou, které – jak bylo řečeno výše – bylo opravdu značné. Situaci můžeme opět srovnat s podobně postiženým Polabím, které bylo dle E. Maura na sklonku války v důsledku útěku obyvatelstva „téměř liduprázdné“.²⁰⁵ Provést demografický rozbor emigrační a depopulační oblasti je samozřejmě možné, výsledná zjištění by ovšem vypovídala pouze o zcela abnormální situaci v těsně poválečném období a bylo by proto dost problematické z nich činit obecnější závěry např. o věkovém složení, rodinných strukturách či počtu čeledi v daném místě o několik let později. Coby vyhocená krajnost vynikne 283 osob uváděných soupisem podle víry např. při srovnání se soupisem konzumentů soli z roku 1702, který na uhříněveském panství eviduje 2 355 obyvatel.²⁰⁶ Zjistit cokoliv bližšího o charakteru populace z tohoto pramene odrážejícího běžný mírový stav populace bohužel není možné, neboť jeho smyslem bylo zjistit pouze sumu konzumentů bez dalšího rozlišení – kromě počtu obyvatel se tedy nedozvíme vůbec nic.

Berní soupisy jsou přirozeně mimořádně vhodným pramenem pro poznání sociální struktury usedlého poddaného obyvatelstva. Poměry zachycené v berní rule v podstatě odrážejí poměry předbělohorského období, kterými se důkladně zabýval Josef Petráň.²⁰⁷ Obecnou tendencí podle něj od počátku 17. století bylo postupné rozdrobování velkých selských usedlostí a nárůst počtu chalupníků, tzn. střední majetkové vrstvy, na jejich úkor. Tento trend potvrzuje E. Maur na komorních panstvích i v 2. polovině 17. století v ještě vzrůstající míře. Příčinu úbytku velkých selských usedlostí přitom spatřuje především v nerentabilitě udržování velkých statků, z nichž bylo třeba odvádět vysoké dávky různého typu

²⁰⁴ KLÍMOVÁ, H. (ed.). *Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Kouřimsko*. Praha: Státní ústřední archiv, 1997.

²⁰⁵ MAUR, E. Populační vývoj českých komorních panství po válce třicetileté. *AUC Phil. et. hist.* 3/1972, s. 25.

²⁰⁶ MAUR, E.; PÍŠOVÁ, D. (ed.). Sčítání konzumentů soli v Čechách roku 1702. Edice pramene. *HD* 18/1994, s. 62.

²⁰⁷ PETRÁŇ, Josef. *Poddaný lid v Čechách na prahu třicetileté války*. Praha: ČSAV, 1964, s. 53-60.

(chod velkého hospodářství navíc bylo možno zajistit jen s pomocí placené čeledi), přičemž výnosy z prodeje obilí byly dosti nízké.²⁰⁸

Při pohledu na první dvě tabulky je zřejmé, že tato teze pro naše panství naprosto neplatí. V berní ruli převyšuje počet sedláků chalupníky dvojnásobně, a to na obou panstvích. Kupodivu se tato situace takřka nezměnila ani po sto letech, neboť tereziánský katastr řadí na panstvích Uhříněves a Škvorec do této kategorie 62%, resp. 66% hospodářů. Tereziánský katastr navíc na rozdíl od berní ruly pracující se třemi kategoriemi (sedlák – chalupník - zahradník) zavedl jemnější dělení do šesti majetkových kategorií dle výměru obdělávané půdy – díky tomu je snadné zjistit, že drtivá většina sedláků na sledovaném území patřila do nejvyšší kategorie nad 60 strychů (na Uhříněvsi to bylo 40% z celkového počtu hospodářů, na Škvorci dokonce 51%).

Tabulka 3 – Majetková struktura usedlého obyvatelstva na panství Uhříněves dle tereziánského katastru²⁰⁹

OSEDLÍ	POČET	PODÍL NA CELK.POČTU
do 1 str.	4	1,3 %
1 – 5 str.	10	3,3 %
5 – 15 str.	18	6 %
15 – 30 str.	30	10,1 %
30 – 60 str.	67	22,5 %
přes 60 str.	118	39,7 %
CELKEM	297	100 %

Tabulka 4 – Majetková struktura usedlého obyvatelstva na panství Škvorec dle tereziánského katastru²¹⁰

OSEDLÍ	POČET	PODÍL NA CELK.POČTU
do 1 str.	12	6,7 %
1 – 5 str.	4	2,2 %
5 – 15 str.	12	6,7 %
15 – 30 str.	31	17,4 %
30 – 60 str.	28	15,7 %
přes 60 str.	91	51,1 %
CELKEM	178	100 %

²⁰⁸ MAUR, E. Populační vývoj českých komorních panství po válce třicetileté. *AUC Phil. et. hist.* 3/1972, s. 40.

²⁰⁹ CHALUPA, A.; LIŠKOVÁ, M.; NUHLÍČEK, J.; RAJTORAL, F. (ed.) *Tereziánský katastr český. Sv. 2 Rustikál (Kraje K-Ž)*. Praha: Archivní správa ministerstva vnitra, 1964, s. 78-80.

²¹⁰ CHALUPA, A.; LIŠKOVÁ, M.; NUHLÍČEK, J.; RAJTORAL, F. (ed.) *Tereziánský katastr český. Sv. 2 Rustikál (Kraje K-Ž)*. Praha: Archivní správa ministerstva vnitra, 1964, s. 76-77.

Závěrem zbývá říci, co zjištěné majetkové poměry na uhříněveském a škvoreckém panství znamenaly pro fungování hrdelního soudu v Říčanech. Jaroslav Pánek určil jako minimální hospodářskou bázi, která vůbec umožňuje zajištění jurisdikce po technické a finanční stránce, počet 60 hospodářů a 40 řemeslníků ve městě, které leží na panství s více než 200 hospodáři. Dlouhodobě a pravidelně přitom podle něj mohly svou funkci plnit jen soudy na velkostatecích, kde bylo více než 400 hospodářů.²¹¹ K těmto údajům dospěl po rozboru fungování 7 soudů na Vlašimsku. Zde se 42 procesy mezi lety 1575-1753 relativně nejlépe fungoval soud ve Vlašimi ležící na panství s 626 hospodáři, a naopak vysloveně živořil soud v Kamberku na panství se 146 hospodáři²¹² (viz tabulka 5). Srovnáme-li tato čísla s údaji pro panství Uhříněves, kde bylo dle tereziánského katastru 475 hospodářů, patřil říčanský soud jednoznačně do té kategorie, která měla předpoklady pro bezproblémové fungování. Toto konstatování se poněkud zproblematickuje, pokud budeme brát zřetel i na počet hospodářů a řemeslníků v lokalitě, kde soud sídlil. Zde Říčany jednoznačně zaostávají, přesto v nich ale hrdelní soud fungoval nepřetržitě po dobu 100 let a během této doby se před ním projednávalo 9x více případů než ve Vlašimi za 178 let. Pojednání zkoumající ekonomické zázemí hrdelního soudu tedy lze uzavřít s tím, že pro hladké fungování soudu byla zřejmě rozhodující hospodářská síla celého území, které spadalo do jurisdikce toho kterého soudu a jak uvidíme dále, stejně podstatný byl i zájem vrchnosti na hladkém fungování soudu vyjádřený ochotou se na vedení procesů podílet. Velikost lokality, kde soud sídlil, nebyla v tomto směru rozhodující.

Tabulka 5 – Srovnání ekonomické základny hrdelních soudů²¹³

<i>LOKALITA</i>	<i>HOSPODÁŘI BR/TK</i>	<i>ŘEMESLNÍCI BR/TK</i>	<i>POČET PUSTÝCH BR</i>	<i>HOSPODÁŘŮ NA PANSTVÍ TK</i>
Vlašim	67 / 86	48 / 60	-	626
Kamberk	29 / 33	15 / 14	-	146
Říčany	14 / 31	- / 24	23	475

²¹¹ PÁNEK, J. Městské hrdelní soudnictví v pozdně feudálních Čechách. (Výsledky, problémy a perspektivy studia). *ČsČH* 32, 1984, s. 708-709.

²¹² PÁNEK, J. Hrdelní soudnictví na Vlašimsku v 16-18. století. *SVPP* 23/1982, s. 175.

²¹³ Údaje pro Vlašim a Kamberk převzaty z práce PÁNEK, J. Hrdelní soudnictví na Vlašimsku v 16-18. století. *SVPP* 23/1982, s. 175. Jelikož v Říčanech byla většina usedlostí po třicetileté válce pustá, uvádím i počet poustek, jejichž přičtením k počtu osídlených domů získáme realističtější představu o velikosti městečka.

3. Finanční náklady na vedení trestních procesů

Jak je patrné z předchozího textu, ekonomické podmíněnosti výkonu hrdelní jurisdikce věnoval samostatnou dílčí studii už J. Pánek, který rozdílným hospodářským zázemím vysvětluje rozdíly ve fungování soudů ve dvanácti poddanských městečkách na Vlašimsku.²¹⁴ V několika dalších studiích se tentýž autor dotýká i problému přesné kvantifikace výdajů na jednotlivé procesy a vztahu těchto nákladů k celkovému rozpočtu daného města. Pokusy o přesné stanovení nákladů však mají spíše povahu ilustrativních příkladů, prameny vzniklé činností vrchnostenských na Benešovsku zaznamenávají výčty nákladů na procesy spíše nahodile: v případě Divišova se jich zachovalo dvanáct za období 1617-1751,²¹⁵ v případě Čechtice srovnává celkové roční příjmy města s jediným tehdy projednávaným případem,²¹⁶ největší vzorek podrobně rozepsaných nákladů k sedmi případům ze dvou let poskytl materiál z Neveklova.²¹⁷ Rozborem neveklovských případů autor procentuálně vyjádřil podíl jednotlivých složek na celkových nákladech (výživa 20%, exekuce 33%, náklady soudu 32%, ostatní 15%),²¹⁸ celkovou sumu vydanou na procesy během dvou let (175 zl.) považoval pro městečko za značnou zátěž, což později zopakoval i v syntéze svých dílčích studií.²¹⁹

Náklady na hrdelní procesy jsou zmiňovány i dalšími autory, vždy se ale opět jedná o jednotlivé případy. Ucelenější soubor nákladů k případům projednávaným mezi lety 1661-1765 u soudů na hlubockém panství zachytil P. Matlas.²²⁰ Z celkového počtu 54 případů řešených u soudů v Lišově a Podhradí jsou náklady vyčísleny u 20 případů; suma 947 zlatých proplacených soudům vrchnostenskými důchodovými úřady tvoří podle autora 50-70% celkových nákladů soudního řízení, vydání za všechny případy projednávané soudy mohly být podle jeho odhadu dvakrát až třikrát větší.²²¹ J. Čechura zase uvádí náklady 934 zlatých, které byly vydány na výživu vězněných v Soběslavi mezi lety 1715-1748 (není specifikováno, kolika procesů se tato částka týká, ani výše dalších soudních výdajů).²²²

²¹⁴ PÁNEK, J. Hrdelní soudnictví na Vlašimsku v 16-18. století. *SVPP* 23/1982, s. 163-197.

²¹⁵ PÁNEK, J. Smolná kniha městečka Divišova z let 1617-1751. *SSH* 8/1973, s. 84

²¹⁶ PÁNEK, J. Hrdelní soudnictví městečka Čechtice v 17. a 18. století. *SSH* 12/1977, s. 134

²¹⁷ PÁNEK, J. Hrdelní soudnictví městečka Neveklova v 18. století. *SSH* 14/1979, s. 76

²¹⁸ Tamt., s. 77-78

²¹⁹ „Přestože menší hrdelní soudy vykonávaly torturu a popravy jen občas, samotný výkon hrdelní jurisdikce pro ně znamenal obrovské finanční zatížení ... hrdelní jurisdikce zvyšovala zadluženost městské správy a neznamenal pro ni výhodné oprávnění, nýbrž tíživou povinnost.“ - PÁNEK, J. Městské hrdelní soudnictví v pozdně feudálních Čechách. (Výsledky, problémy a perspektivy studia). *ČsČH* 32, 1984, s. 706

²²⁰ MATLAS, P. Hrdelní soudnictví na panství Hluboká nad Vltavou. *SAP* 57/2007, s. 3-156.

²²¹ Tamt., s. 75

²²² ČECHURA, J. *Kriminalita a každodennost v raném novověku. Jižní Čechy 1650-1770*. Praha: Argo 2008, s. 269.

Jediné taxativní vymezení nákladů na procesy přinesl B. Roedl - ten svojí studii věnovanou nákladům na provoz hrdelního soudu v Lounech založil na excerpce lounských knih počtů, které se ukázaly být v tomto směru nesmírně cenným pramenem.²²³ Roedl zachytil celkem 85 případů v šedesátiletém období mezi lety 1571-1631 a náklady s nimi spojené rozdělil do třech kapitol: náklady na stravu vězňů (17,6%), veškeré náklady spojené s výkonem popravky a tortury (59,5%) a všechny ostatní režijní náklady (22,8%, přičemž v tomto případě nebylo možné náklady stanovit úplně přesně). Do tabelárního přehledu všech případů uvedl kromě absolutních čísel pro jednotlivé kapitoly a jejich procentuálního podílu i procento, kterými se náklady na hrdelní soudnictví podílely na celkovém rozpočtu města.²²⁴ Procento z ročních výdajů kolísá od 0,01 do 2,75%, za celé sledované období činí průměrná hodnota 0,56%. Autor konstatuje, že na rozdíl od poddanských městeček v první polovině 18. století²²⁵ nepředstavoval výkon hrdelní jurisdikce pro královské město o století dříve výraznější finanční zátěž.²²⁶

3.1 Výčty nákladů v říčanských manuálech

Vzhledem k výše řečenému představují říčanské manuály zdroj vpravdě unikátních poznatků. Najdeme v nich celkem 55 trestních procesů s vyčíslenými náklady, z větší části z první poloviny 18. století. Jelikož říčanské manuály obsahují značné procento soukromoprávních procesů (nejhojněji jsou zastoupeny spory o čest), představuje podíl případů se zaznamenanými náklady pouze malou část ze všech zde zaznamenaných případů, kterých je 289. Budeme-li však brát v úvahu pouze závažné hrdelní případy stíhané ve veřejném zájmu - za takové budeme považovat případy zakončené rozsudkem vrchnosti či apelačního soudu, jichž je celkem 80 - tvoří uvedených 55 případů většinu (skoro 70%).

První výčet nákladů nacházíme již v prvním manuálu (M10, 1667-1675) v prvním roce fungování obnoveného říčanského soudu a váže se k popravě Kateřiny Zarmoucené, odsouzené apelačním soudem za infanticidium.²²⁷ Další výčet nacházíme za rozsudkem nad zlodějem rovněž roku 1667 (rozsudek apelačního soudu), třetí a poslední se týká výčtů na likvidaci těla sebevraha

²²³ ROEDL, B. Náklady na činnost lounského hrdelního soudu v letech 1571-1631. *FHB* 16/1993, s. 97-110.

²²⁴ Celkem 85 případů přišlo Louny na 1101 kop míšeňských, což tvoří za 60 let průměrně 0,56% výdajů města. Náklady na exekuce tvořily 59,5% (655,42 kop míš.), náklady na režii 22,85% (251,40 kop míš.), náklady na stravu 17,63% (194,13%) - ROEDL, B. Náklady na činnost lounského hrdelního soudu v letech 1571-1631. *FHB* 16/1993, s. 110

²²⁵ J. Pánek uvádí příklad z roku 1730, kdy náklady dosáhly poloviny rozpočtu městečka – viz PÁNEK, J. Městské hrdelní soudnictví v pozdně feudálních Čechách. (Výsledky, problémy a perspektivy studia). *ČsČH* 32, 1984, s. 706

²²⁶ ROEDL, B. Náklady na činnost lounského hrdelního soudu v letech 1571-1631. *FHB* 16/1993, s. 98

²²⁷ M10, f. 37a

(rozsudek vrchnosti). Druhý manuál (M11, 1676-1680) obsahuje jediný výčet nákladů, opět v souvislosti se sebevraždou,²²⁸ ve třetím (M12, 1684-1692) jsou výčty u dvou případů rozhodnutých vrchností (loupež a zabití).²²⁹ Výrazný zlom v zaznamenávání nákladů na procesy přináší čtvrtý manuál (M13, 1692-1718), kde jsou náklady vyčísleny celkem u 14 případů. Kromě dvou se jedná o případy řešené po roce 1700, odkdy říčanský soud začíná pravidelně a téměř bez výjimky řešit všechny závažnější kauzy ve spolupráci s apelačním soudem. První dvě desetiletí 18. století přinášejí v činnosti říčanského soudu zásadní změnu: kromě toho, že jsou závažné trestní případy řešeny s pomocí apelačního soudu a právníků ve službách Lichtenštejnů, přestává soud řešit – resp. provádět zápisy do soudních manuálů – drobnou kriminalitu a soukromoprávní agendu. Výrazně tedy klesá počet případů zaznamenaných v manuálech, v pátém manuálu (M14, 1719-1744) nacházíme celkem 35 případů, z nichž jsou náklady zaznamenány u dvaceti, v posledním manuálu (M15, 1745-1757) je potom 24 procesů a náklady jsou zaznamenány u patnácti z nich (měly být zaznamenány i u dvou dalších, na příslušném místě pod nadpisem „*Specificati outrat právních*“ je však v jednom případě uvedena poznámka, že všechny výlohy uhradil obviněný, ve druhém potom vše hradil kontribuční úřad).

Důsledné zaznamenávání nákladů od prvního desetiletí 18. století jistě souvisí se změnami, které do soudnictví vnesl hrdelní řád Josefa I. z roku 1707. Kromě toho, že zde byly podrobně rozpesány taxy za jednotlivé úkony v trestním procesu (od odměny katovi za jednotlivé stupně mučení a různé způsoby poprav, přes platby písaři za popsání arch, rychtářům za vsazení do vězení či biřicům za vyvolávání před exekucí až po stravné pro vězně),²³⁰ se v hrdelním řádu stát přihlásil k převzetí nákladů za stíhání zločinů ve veřejném zájmu.²³¹ Toto ustanovení, rozvedené ještě místodržitelským patentem z roku 1736, je zřejmě důvodem pečlivé evidence soudních výloh v říčanských soudních manuálech. Žádný předpis přitom nerušil původní způsob úhrady soudních výloh, tj. jejich hrazení odsouzeným. Soud i hejtman panství samozřejmě zjišťovali majetek obviněných, který by mohl k úhradě posloužit,²³² ve většině případů se ale jednalo

²²⁸ M11, f. 93b

²²⁹ M12, f. 119b-120a; M12, f. 194a

²³⁰ Constitutio Criminalis Josephina 1708 (Jeho milosti Římského Císaře Uherského a Českého Krále Josefa Prvního Nové právo útrpné a hrdelní pro království České, markrabství Moravské a knížectví Sleské Anno MDCCVIII.) - čl. XXIII. - *O mzdě a platu soudních*, s. 85

²³¹ Constitutio Criminalis Josephina - čl. XXII. - *O nákladech a outratách v hrdelních a útrpných rozepřech*, s. 84 – „§3 - Nemělliby pak odpravený neb odsouzený k tomu postačitedlných neb dokonce žádných prostředkův; Ten, jenž na Executi nastupoval, outraty nahraditi má; Pokudž ale Executi, ex Officio, obzvláště in delictis publicis, státi se měla, má právo při Královské Appellacy naší o nahrazení takových se ohlásiti, která takovou žádost buď na naše Gouverno, aneb na nás vzněsti a odeslati, my pak takové vynaložené outraty ex publico vynahraditi dáti nejmilostivěji neopomineme.“

²³² Např. v kauze Anny Synecké obviněné roku 1748 z infanticidia (nakonec byla osvobozena a odsouzena pouze za smilstvo) se hejtman panství snaží zajistit její majetek, protože kontribuční pokladna už dále neunesla útraty na její výživu. Stejně problémy byly ve stejné době se zadržováním Václava Slavíka obviněného z kacířství (přechovávání luteránských knih) – přestože Slavík si útraty na výživu hradil sám, hejtman po bezvýsledném půlročním čekání na rozsudek od apelačníhou soudu, resp. konzistoře, na svou

o lidi zcela nemajetné (snaha o alespoň částečnou náhradu výdajů mohla navíc vést k nepříjemným komplikacím, důkazem toho je kauza zloděje Václava Jelínka z roku 1743, kdy byl protiprávně zabaven majetek bratra obviněného, kterému přitom spoluúčast na krádežích nebyla prokázána – pro Vavřince Jelínka to jistě znamenalo existenční starosti, pro Říčanské potom výtku od apelačního soudu, který nařídil všechny věci opět vydat).²³³ Jak bude ještě popsáno níže, pouze malá část obviněných byla schopna hradit byť jen náklady na svojí stravu.

3.2 Úhrada nákladů

V Říčanech se ve věci likvidace soudních nákladů ustavila praxe, že soudem vyhotovený výčet nákladů byl předán hejtmanovi panství, který je nechal proplatit kontribučnímu úřadu (jelikož hejtman uhříněveského panství spravoval i panství Škvorec, předpisoval střídavě náklady za procesy oběma panstvími)²³⁴ – záznam o zaplacení nákladů příslušným kontribučním úřadem bývá obvykle připsaný pod výčtem nákladů, není tomu tak ale vždy. U procesu z roku 1689 dokonce nacházíme poznámku, že soud nic nezaplatil katovi za provedení útrpného výslechu a jeho odměnu ponechává na uvážení hejtmana panství,²³⁵ městská rada rovněž hejtmana žádá o stanovení odměny ponocným za hlídání. Výčet nákladů na proces následující o dva roky později je zase místo závěrečného součtu ukončen poznámkou „to všechno při vůli laskavého pana hejtmana a k dalšímu rozvážení zanecháváme“.²³⁶

Většina soudních nákladů v první polovině 18. století byla předkládána k úhradě pražskému apelačnímu soudu. V posledních dvou manuálech proto nacházíme výčty nákladů nejen coby součást záznamů k příslušnému procesu (obvykle jsou zařazeny za rozsudkem), ale je jim vyhrazeno i posledních několik listů manuálu, kde jsou náklady uvedeny položku po položce znovu a jsou k nim

odpovědnost nařídil Slavíkovo propuštění z ekonomických důvodů. Viz M14, f. 136a,b – dopis hejtmana panství z 7. 11. 1736: „*Mně mnoho vážení páni, nejsem proti tomu, aby se ještě nějaké peníze na Alimentacy pro ty tam v arestu soucí, totiž Václava Slavíka a Annu Syneckou odeslaly. Poněvadž to ale z Contrib. Casy těžko přichází, tehdy žádám, aby vzácní páni Annu Syneckou examinirovali a se ptali, kam své věci, který co na takový outraty vynaložiti musím, dala co v Říčanech zanechala, od toho správu očekávám. Tejkajíce se Václava Slavíka, poněvadž se jeho ortel tak prodlužuje a jeho crimen illego religionis nejní útrpné, pročez Interrediruji, aby jeho proti mé písebné Cautj, že vždy takového na žádost chci dostaviti, sem na panství propustiti sobě oblíbili. ...*“

²³³ M14, f. 206a – dopis apelačního soudu z 6. 2. 1744

²³⁴ Např. náklady za zloděje Tomáše Kořínka roku 1745 hradil uhříněveský kontribuční úřad – viz M15, f. 10a („*Notandum tyto outraty Allimen-a právní pro in terim jsou z Capsy Contribuční panství Auřenovského zaplacené*“), náklady na tři obviněné ze svatokrádeže roku 1699 převzal škvorecký kontribuční úřad – viz M13, f. 157a („*... všelikých outrat vzešlo, kteréžto outraty z peněz contribučních z panství JoMK níže Škvoreckého vydány jsou*“).

²³⁵ M12, f. 120a – případ lupiče Václava Vltavského – „*co se dotýče mistra popravního za jeho vykonanou Torturu při vůli milostivého p.hejtmana se pozůstavuje, nebo od ouřadu jemu nic dáno není*“

²³⁶ M12, f. 194a – výčet nákladů na proces s Václavem Chadimou obviněným ze zabítí jistého Pohanky z roku 1691

doplněny i případné další záznamy týkající se soudních výloh (poznámky o uhrazení nákladů kontribučním úřadem či korespondence s apelačním soudem). Dopis apelačnímu soudu z 28. října roku 1747 svědčí o problémech spojených se skutečným proplácením soudních nákladů státem: Říčanští urgují proplacení nákladů (celkem 486 zl. 39 kr.), o které žádali poprvé už roku 1741 a znovu roku 1746 – odvolávají se přitom na několikrát opakované výnosy o proplácení soudních nákladů a zmiňují přitom vysoké dluhy, do kterých se kvůli váznutí plateb dostala jejich „chudobná obec“ u kontribučního úřadu.²³⁷ Stručná odpověď apelačního soudu z 27. listopadu téhož roku je vstřícná a hovoří o dobrozdání k jejich žádosti, které apelační soud vyhotovil pro místodržitelskou kancelář, která je v tomto ohledu jediným kompetentním úřadem a kam se musí Říčanští znovu sami obrátit.²³⁸ Požadovanou sumu nakonec Říčanští skutečně obdrželi a v manuálu nacházíme záznam o jejím rozdělení kontribučním úřadům panství Uhřetěves (186 zl. 55 kr. za 10 procesů) a Škvorec (124 zl. 48 kr. za 5 procesů), z jejichž důchodů byly náklady na procesy hrazeny (zbytek po odečtení nákladů na kata zůstal v městské pokladně jako úhrada za vedení procesu).²³⁹ Stejným způsobem bylo říčanskému soudu proplaceno pět procesů z let 1747-1750²⁴⁰ a zřejmě i procesy z let následujících, byť o tom už v manuálu nenacházíme jednoznačný doklad. Předposlední manuál obsahuje na konci jednak přehled procesů s provinilci stíhanými ve veřejném zájmu, ale i přehled kauz zadržených a odsouzených pytláků²⁴¹ – toto vyúčtování bylo předloženo fořtmistrovi a

²³⁷ M15, f. 228b – pod nadpisem „tejče se strany criminalnich outrat“ je zaznamenán opis dopisu na AS z 28. 10. 1747: „Vysoce král. apelaci a Milostem z nejponiženější žádostí k nejlíbeznější paměti uvádíc, přednešena činíme: kterak tak Ao 1727 od Vašich Vysoce Hrab. Exc.a Mti nám intimováno, neméně i také od J. Císař. Král. Kato Mti Slavné paměti, pánův pánův Mistodržících Hradu Pražského 1736 dne 8. 8bris skrze Slavného Král. Krajského Ouřadu prošlých Patentův /: aby se Specifictj autrat právních na delicventy vzešlých složené byly /: Nejmilostivější nařízení prošlo, kterážto Consignatj na místo patřící Nejposlušněji z poniženosti přislali jsme neprodleli ano i také pod datum 20. Martj 1741 též posledně in Decembri 1746ho skrz ponižený Memoriale zase z přiloženou Consignatj autrat právních na sumu 486 zl. 39 kr. vynášejících při Vašich Vysoce Hrab. Excel. a Mti obonificirovaní takových nejponiženěji se ucházeli a poněvadž pak chudobná obec naše skrz takové vynaložené autraty in Contribuendis u velikých restech vězeti pozůstává a zaplacení těch přísně Executj snášeti musí z té příčiny jsme se pokolikáté při Vysoce Slavném Auřadě Desek Zemských o takové Pretensy ponižené přihlásili /: že takové autraty právní až dosavade od Vysoce Slavného Králho Apell. Tribunálu neprošly /: od titul zřízeného Depositora, oustní Resoluti poudílení byli. Pročež k Vysoce Hrab. Excel. a Mtem, by nám tak milostivě Petrocinirovatj a k takovým vynaloženým autratám cum effectu Resartionis z božské prozřetelnosti dopomožení učiniti ráčili, k nohám padajíc nejponiženěji žádáme, dle čehož když Nejmilostivější Resolutj poručiti se těšice. 28. 8bris 1747“

²³⁸ M15, f. 229a – odpověď apelačního soudu Říčanským z 27. 11. 1747: „Opatrní přátelé mili! Jakož jsme my ke Král. kanceláři místodržitelské České naše zdání na vaší toužebnou žádost, by vám ty navylyžené při právě vašem zjištěné Delinqventy vzešlé právní autraty ex publico vynahrazeny byly, pod dnešním dato jsme odeslaly.

Pročež vám to k tomu cíli a konci oznamujeme, by jste se podle toho jak říditi a tam se ohlásiti věděli.

Dán na Hradě Pražském dne 27 měsíce listopadu léta 1747.

Václav hrabě z Kokořova“

²³⁹ M15, f. 230a – „Tím ztej vrchní sumy při městečku Říčanech v Casse při dostání takových peněz /: po sražce /: co by pro kata zjedné neb druhé pratensy na vzešlé autraty při týž vyhledávajícínosti připadlo /: k zaplacení přišlo.“

²⁴⁰ M15, f. 230b

²⁴¹ M14, f. 230a – „Specifictj outrat zešlých na arestantníky, který při právě městečka Říčan na poručení vzáctně urozeného pana forstmistra do arestu strany strílení zvěři přijati byly“

náklady zaplatil uhříněveský kontribuční úřad.²⁴² Stejně tak z kontribuce byly placeny náklady za delikventa, který byl z trestu postaven v Uhříněvsi za rekruta.²⁴³

3.3 Rozbor výčtů nákladů

Způsob zápisu nákladů na proces je různý v jednotlivých manuálech i uvnitř jednoho manuálu, pokud jeho vedení převzal nový písař. Obvyklá forma zápisu začíná nadpisem s intitulací, pokračuje charakteristikou trestného činu (narace), popisem rozsudku a jeho provedení (dispozice), datací, výčtem položek a konečným součtem.²⁴⁴ Nejčastější jsou zápisy sestávající ze všech těchto složek,²⁴⁵ v některých chybí narace i dispozice (či je formulována pouze obecně).²⁴⁶ Ve výčtu jednotlivých položek bývají částky psány pro přehlednost u pravého okraje stránky, obvyklé je i vytvoření sloupců pro zápis částek (jeden z písařů předposledního manuálu tyto zápisy dokonce rámoval do jakési tabulky). Pořadí jednotlivých položek ve výčtu se opět liší dle jednotlivých písařů, jako první bývají uváděny náklady na stravu, ještě častěji (zejména v posledních dvou manuálech) zaujímá první místo částka „*Jeho Milosti Knížecí ouřadu za rozličné práce a obmeškávání*“ stanovená na 3 zl. 30 kr. za každého delikventa (v případech více delikventů se tento paušál násobí) a následují náklady za další úřední úkony (písaři, rychtářům, poslům právním atd.). Náklady na provedení exekuce většinou výčet uzavírají (sem kromě plateb za jednotlivé úkony kata označovaného jako „mistr právní“ či „mistr popravní“ při exekuci, popřípadě útrpném výsledku, patří i peníze pro katovy pacholky, diety pro ně a náklady na kopání hrobu a obstarání dalších pomůcek pro exekuci jako jsou kola či dříví). Stravu si měl teoreticky obstarávat sám obviněný či jeho příbuzní, prakticky se tato zásada uplatnila pouze v šesti případech (a pouze v jediném případě zaplatil

²⁴² M14, f. 230b – poznámka na konci „*Tyto outraty jsou odvedeny panu fortmistrovi 10 Máje 1727. Tyto jsou zaplacený z důchodu JMK Auřenovského.*“

²⁴³ Jiřík Příbyl měl být roku 1747 na základě rozsudku apelačního soudu coby cizopanský poddaný postaven za rekruta na svém domovském panství, z blíže nevysvětleného důvodu byl ale nakonec postaven v Uhříněvsi – viz M15, f. 102b - „*Tyto pak outraty od panství Auřenovského k zaplacení jsou, poněvadž za to panství za Recruta odveden jest a nepůjdou více na Král. Apellatj k likvidování*“

²⁴⁴ V podstatě se jedná o třetí typ zápisu (C) určený J. Pánkem při rozboru divišovské smolné knihy – viz PÁNEK, J. Smolná kniha městečka Divišova z let 1617-1751. SSH 8/1973, s. 84

²⁴⁵ M14, f. 153b – „*Specificaczy vzešlých outrat Jana Němečka z panství JMK Škvoreckého, který in puncto furti v Veršovskym panskym dvoře dopadnutý a na poručení Slav. Král. Krajského ouřadu u právu města Řičan dne 29 Junij Ao 1738 dodaný jest byl, v téměř pak arestu až do dne 4 Decembris běžícího léta a dle nejmil. Sentency Slav. Král. Appel. Tribunálu na panské neb obecní dílo Condemnirovaný jsouc, do Škvorcez pod týmž datum vydaný a propuštěný, Allimentazy jest jemu denně po 4 kr. dávána.*“

²⁴⁶ M14, f. 32b – „*Specifictj outrat sešlých Matouše Šlechty, poddaného statku Štrančického, který dne 12. 8tobris roku 1726 podle milostivé Sententj s vyšlou pokutou propuštěný jest*“

odsouzený všechny náklady na proces).²⁴⁷ Stravné pro nemajetné vězně činilo ve druhé polovině 17. století 2 krejčary denně (takto bylo stanoveno rozhodnutím hejtmána panství),²⁴⁸ tato částka ale na výživu naprosto nemohla postačovat, což byla skutečnost, kterou si soudci dobře uvědomovali – obvinění proto buď žili z almužen nebo stanovenou částku přecerpávali a zadlužovali se (dokladem je případ třech podezřelých ze svatokrádeže, z nichž dvěma nebyla vina prokázána – v poznámce pod výčtem soudních nákladů pak kromě jednoznačného vyjádření o nedostatečnosti stanovené dvoukrejcarové taxy stojí i doklad toho, že dluhy za jídlo během doby jejich věznění vzhledem k jejich nevině přebírá soud).²⁴⁹ Od konce prvního desetiletí 18. století byla taxa zdvojnásobena na 4 krejčary, a to na základě ustanovení hrdelního řádu Josefa I. Za tuto částku se obviněným kupoval chléb (k pití dostávali vodu), pouze v době mezi vynesáním rozsudku a exekucí dostávali i maso a pivo, což byla dobově běžná praxe. Od 40. let 18. století se objevují i položky za slámu na spaní pro vězně a za dříví na otop v šatlavě. Určitým říčanským specifikem je položka „*pro ouřad Jeho Milosti Knížecí za oběd*“, která je pravidelnou součástí výčtu nákladů za procesy s vykonaným hrdelním rozsudkem a v některých případech je vyšší než náklady na stravu odsouzeného za celou dobu procesu (průměrně se náklady za pohoštění pro městskou radu včetně piva pohybují mezi 1,5-2,5 zl.). Hostina po exekuci měla dle van Dülmena symbolizovat znovunastolení pořádku²⁵⁰ a jako taková byla v raném novověku zřejmě běžnou součástí poprav i v jiných lokalitách (v jednom z říčanských zápisů se hovoří o tomto zvyku coby „*starobytném spůsobu*“),²⁵¹ o jejím zahrnování do soudních nákladů u jiných českých vrchnostenských soudů zatím není nic známo (což pravděpodobně souvisí se zmiňovanou torzovitostí pramenů k této problematice).

Výčty nákladů sice umožňují zajímavý vhled do jednotlivých položek, ze kterých sestávala výsledná suma za vedení procesu, vzhledem k jejich množství ale bude ještě cennější jejich souhrnné zpracování, které má pro větší přehlednost podobu tabulky na konci kapitoly. První dva sloupce vypovídají o poměru počtu procesů s vyčíslenými náklady k jejich celkovému počtu v jednotlivých manuálech – jak už bylo řečeno, výčty nákladů najdeme u nadpoloviční většiny procesů zaznamenaných v posledních dvou manuálech (1719-1757). Výčty

²⁴⁷ Všechny soudní výlohy byly uhrazeny v případě Matěje Nikodýma odsouzeného v roce 1746 apelačním soudem za zabití k jednoročním nuceným obecním pracím – viz M15, f. 45b.

²⁴⁸ Dva krejčary denně za stravu jsou výslovně uvedeny např. v případě lupiče Václava Vltavského z roku 1689 – viz M12, f. 119b – „*co se dotýče mistra popravního za jeho vykonanou Torturu při vůli milostivého p. hejtmána se pozůstává, nebo od ouřadu jemu nic dáno není*“

²⁴⁹ M13, f. 157a – poznámka pod výčtem nákladů na Václava Jeřichu a Jiřího Svobodu obviněné ze svatokrádeže: „*Poněvadž nám všem dobře povědomo jest, že z těch 2 kr., co se vejš na útratu počítlo, živi býti nemohli, tak se jim co za ten čas na chléb a sůl vybrali a dluhu nadělali, jsouce nevinně vynalezení, svejím věřitelům platiti se muselo 5 zl. 45 kr.*“

²⁵⁰ DÜLMEN, Richard van. *Divadlo hrůzy. Soudní praxe a trestní rituály v raném novověku* Praha: Rybka Publishers, 2001, s. 64

²⁵¹ M13, f. 71a – „*Po vykonání exekuce vedle starobytného spůsobu pro ouřad na obět a truňk piva – 2 zl. 20 kr.*“

nákladů se zpravidla zaznamenávaly u případů řešených v součinnosti s apelačním soudem, v předposledním manuálu (M14, 1719-1744) najdeme 5 případů, které sice byly řešeny s apelačním soudem, náklady u nich ale zaznamenány nejsou (ve dvou případech se jedná o případy s osvobozujícími rozsudky; ve zbývajících třech případech – travičství, loupež, krádež – apelační soud vynesl tresty nucených prací od čtvrt roku do tří let). Zbývajících 10 případů, kde výčty nákladů chybí, byly řešeny pouze v rámci panství – jednalo se o porovnání sporů o čest, čarování, podezření z krádeží a potulku; rozsudky měly podobu porovnání, reversu nebo tělesného trestu (20 ran karabáčem za krádež). V posledním manuálu už jsou všechny zaznamenané procesy řešeny s apelačním soudem, týká se to i 9 procesů, u nichž výčty nákladů chybí. Pouze u dvou z nich není jasné, proč soupis nákladů chybí – v prvním případě jde o kauzu Doroty Müllerové podezřelé z infanticidia (jelikož se nepřiznala ani po útrpném výsledku, byla osvobozena a odsouzena pouze za smilstvo), druhým případem je krádež 500 zlatých, ze které byli usvědčeni Josef Kuchař s dcerou Kateřinou – původní rozsudek smrti v této komplikované kauze nakonec apelační soud změnil na nucené práce. Všechny ostatní části procesu jsou v těchto případech zdokumentovány beze zbytku. U dalších dvou případů (zabití a krádež) je zápis pro výčet nákladů připraven, namísto výčtu položek zde však nacházíme poznámku, že náklady byly uhrazeny obviněným, resp. že je uhradil kontribuční úřad.²⁵² Zbývajících pět případů bez uvedení nákladů tvoří kauzy, kdy obvinění utekli z vězení a apelační soud odmítl náklady za ně uhradit nebo říčanský soud předal případ ke konečnému řešení do Kouřimi. Náklady na tyto procesy byly zřejmě součástí aktového materiálu, který se nedochoval. Tento podrobnější rozbor procesů s chybějícími náklady se týkal pouze posledních dvou manuálů, kde jinak většina kauz náklady zaznamenané má, v předchozích manuálech má výrazný nepoměr mezi zaznamenanými a nezaznamenanými náklady složitější důvody, z nichž hlavní je ten, že výrazná část zde zapsaných případů nenaplnovala podmínku zločinu stíhaného ve veřejném zájmu.

Další tři sloupce tabulky uvádějí náklady na proces rozdělené do tří kategorií – náklady za stravu pro vězně (sem byly započítány i náklady na slámu na ležení a otop v šatlavě, které jsou uváděny od 40. let 18. století), náklady na výkon exekuce a konečně výlohy soudu spojené s vedením procesu. Do těchto skupin jsou položky členěny i v samotných zápisech – logicky pod sebou vždy následují položky spolu související (náklady za jednotlivé úkony soudního aparátu, náklady na stravu pro obviněného během procesu a po vynesení rozsudku, náklady na útrpný výslech a exekuci),²⁵³ zcela výjimečně jsou rozděleny

²⁵² M15, f. 45a; M15, f. 81b

²⁵³ Jako modelový příklad uvádím přepis výčtu nákladů na proces s Marjánou Kořínkovou z roku 1700, která byla odsouzena k hrdelnímu trestu za cizoložství – viz M13, f. 49a:
„Specificatj neb outraty vzešlé na Marjánu Kořínkovou ze vsi Sluštice, která ode dne 7. Aprillis letho tohoto 1700 ku právu JoMKnižc Městys Řičan dodána jsoucí a v arestu šatlavním až do dne 3ho Decembris jest zůstávala. Z příčin jistých Criminalnich strany cizoložstva a s cizim mužem přeč odešla, totiž s Havlem

i graficky a opatřeny mezisoučtem.²⁵⁴ V každém manuálu se ale najde několik procesů, u nichž nejsou náklady rozepsány po položkách, nýbrž pouze v celkové sumě. Předposlední sloupec proto uvádí součet částek za jednotlivé kategorie v těch procesech, kde jsou náklady rozepsány; v posledním sloupci jsou potom uvedeny částky celkové.

Procentuální podíl jednotlivých kategorií nákladů byl vyjádřen pouze u posledních třech manuálů, kde je počet procesů s vyčíslenými náklady reprezentativnější (jedná se o 49 případů z celkových 55). Podíl nákladů na stravu je nejvyšší v předposledním manuálu (M14), kde dosahuje 44%, v knize předchozí (M13) tvoří tyto náklady 39%, což není rozdíl příliš výrazný – skokové snížení na 27% vykazují procesy zaznamenané v manuálu posledním (M15). Svojí roli v nižších nákladech na stravu v posledním manuálu zřejmě sehrála kratší doba pobytu obviněných ve vězení – procesy trvaly průměrně 4 měsíce oproti 5,6 měsíce v manuálu předcházejícím. Rovněž do nákladů není započítáno pět případů, kdy obvinění utekli a výčty nákladů proto nebyly zapsány. Doba, kterou strávili ve vězení, by se teoreticky dala propočítat podle vzorce počet dní ve vězení od počátku procesu do útěku násobeno čtyřmi krejčary denně, čímž bychom dostali částku 45 zl. Problém spočívá v tom, že ne všichni uprchlí

Šamonem, skrze kteréžto přestoupení přikázání Božího vedle práva a orte le slavné Appellatj pražské vydaného na hrdle mečem trestána byla a podle právních examenův všelikých outrat vzešlo. Kteréžto outraty z peněz Contribučních z panství JoMKnižc Škvoreckého vydány jsou.

Totíž předně JoMKnižc Auřadu za rozličné pránce a obmeškávání vydáno - 3 zl. 30 kr.

Písaři radnímu za jeho pránce - 1 zl. 10 kr.

Servusovi aneb služebníku ouřednímu - 35 kr.

Ponocným od vartování a ponocování - 1 zl. 10 kr.

Pánům rychtářům městským - 2 zl. 20 kr.

12 mušketýrům, kteří při právě rychtářským kumšojovaly dáno - 1 zl. 10 kr.

Na prach a olovo - 23 kr.

Za luntý těm mušketýrům - 12 kr.

Poslům rozdílně vysílajícím - 2 zl. 20 kr.

Item jednomu poslu, který schválně vyslán byl do slavné Appellatj, když taková Executj pozastavena byla, dle poručení pana hejtmána - 1 zl.

Za světla které se spotřebovaly v místě šatlavním - 34 kr.

Za chléb pro touž vězněnou Marjánu Kořínkovou v témž čase vydáno - 1 zl.

Za maso v týchž 14 dnech po 1/2 libře 1 každá libra po 4 kr. 3 d. činí - 22 kr.

Za pivo v těch 14 dnech po 1/2 pintě - 35 kr.

Za víno pro tuž Marjanu při provázení 2 žejdlíky - 8 kr.

Po vykonání té Executj pro ouřad JoMKnic za oběd - 45 kr.

Za truňk piva k témuž obědu - 45 kr.

Mistru Právnímu od meče - 5 zl. 50 kr.

Pacholkům od vedení a hrobu děláni - 1 zl. 10 kr.

Za motyku a lopatu - 53 kr.

Poslu práva rychtářského od hlídání týž Marjány - 1 zl. 10 kr.

Item od vyvolávání - 35 kr.

Summa týchž outrat - 27 zl. 37 kr. “

²⁵⁴ M14, f. 85a – výčet nákladů na Dorotu Othmarovou podezřelou z infanticida (1735) je rozdělen na dvě části – v první jsou položky za stravu obviněné a její útrpný výsledek ukončené součtem, druhá skupina je nadepsána „outraty právní“ a uvádí položky za vedení procesu, na konci je uveden součet za obě skupiny dohromady; stejně tak případ pytláka Franze Hrudy – M14, f. 54a,b

obvinění byli živeni na náklady soudu,²⁵⁵ za druhé při takovémto dopočítávání nákladů by musely být dopočítány náklady i na straně soudních výloh a poměr mezi těmito částkami vyjádřený v procentech by se v konečném důsledku asi příliš nezměnil.

Náklady na exekuce a útrpné výsledky vyčíslené ve druhém sloupci představují nejnížší položku ze všech tří kategorií. Již samo o sobě nízkých 16% za služby kata z celkových nákladů v M13 dále výrazně klesá v manuálu předposledním (6%) až k zanedbatelným 3% v manuálu posledním. Vysvětlení je prosté – zatímco v M13 je v nákladech započítáno 7 vykonaných exekucí,²⁵⁶ v M14 jsou už pouze dvě a v M15 není zaznamenána žádná (hrdelní tresty sice byly v několika případech vyneseny, vždy ale bylo vyhověno žádosti o milost, v jednom případě odsouzený před popravou uprchl z vězení). Náklady na kata tak spočívaly pouze v provedení několika útrpných výsledků. Je zřejmé, že údaje z Říčan jsou neporovnatelné se závěry B. Roedla, který kvantifikoval náklady na procesy v Lounech mezi lety 1571-1631. Zde tvořily náklady na samotné exekuce téměř 60%, ovšem z 85 lounských procesů byla exekuce v drtivé většině z nich rovněž vykonána.

Třetí kategorií jsou náklady soudu na vedení procesu, které v posledních dvou manuálech dosahují téměř poloviny celkových nákladů (48%), o něco nižší podíl v M13 (41%) stále zůstává v porovnání s náklady za exekuce a stravu vězňů zdaleka nejvyšší částí nákladů. Již byl zmiňován soudní paušál za každého obviněného ve výši 3 zl. 30 kr., který spolu s platem písaři (ten byl dle sazebníku honorován 12 kr. za arch a za jeden proces si v průměru odnášel 2-4 zl.) tvořil největší díl nákladů z této kategorie (pokud nebyl vykonán hrdelní rozsudek, bývaly částky soudu a písaři i vůbec nejvyššími položkami hned po částce za jídlo obviněnému). Dále sem náleží platy rychtářům, poslu právnímu, náhrady svědkům, odměny mušketýrům či ponocnému za hlídání vězňů a felčarům za jejich posudky po ohledání zraněných či mrtvých těl. Všechny tyto položky bývají pečlivě rozepisovány a náklady na provoz soudu jdou stanovit velmi přesně a jednoznačně.²⁵⁷

Naprostá převaha výčtů finančních nákladů na proces pochází z první poloviny 18. století (47 z celkových 55) a souvisí se zapojením apelačního soudu do vedení procesů v Říčanech (říčanský soud vyhotovoval přehledy nákladů jednak kvůli kontribučnímu úřadu, jednak kvůli úřadu desk zemských, který procesy vedené ex officio proplácel). Pro Říčany neplatí teze, že zapojení apelačního soudu vedlo ke zmírňování vynášených rozsudků – rozsudky

²⁵⁵ Např. Pavel Novák a Václav Žezula obvinění roku 1745 z kacířství dostávali jídlo od svých příbuzných, kteří jim do košíku s jídlem postupně přibalovali i zámečnické nástroje, díky kterým vězni uprchli – viz případ M15/2.

²⁵⁶ Z případů zaznamenaných v M13 byla poprava vykonána v 10 případech, pouze u 7 procesů zakončených exekucí se ovšem zachovaly výčty nákladů.

²⁵⁷ B. Roedl ve své práci o nákladech na provoz hrdelního soudu v Lounech poznamenává, že vzhledem k povaze zápisů nelze kategorii „soudní režie“ rozpočítat s naprostou přesností – s říčanskými prameny takovýto problém není. Viz ROEDL, B. Náklady na činnost lounského hrdelního soudu v letech 1571-1631. *FHB* 16/1993, s. 105

vynášené říčanským soudem ve druhé polovině 17. století, kdy se k tělesným či dokonce hrdelním trestům přistupovalo pouze ve výjimečných případech, totiž už ani mírnější být nemohly. Nicméně obecný trend, kdy apelační soud ve většině případů upouštěl od hrdelních trestů (a i po případném vynesení kapitálního trestu ho po žádosti o milost často měnil na nucené práce), vedl postupnému snižování nákladů na exekuce k naprostému minimu. Naopak stoupaly platby za jednotlivé úřední úkony spojené s vedením procesu (písaři za korespondenci s apelačním soudem, poslům, svědkům, za dobrozdání felčarů vyžadovaná apelačním soudem apod.), které v konečném součtu za procesy z první poloviny 18. století dosahují plných 49% veškerých nákladů.

V absolutních částkách je ze tří sledovaných kategorií nejmenší rozptyl ve vydáních za exekuce, které se pohybují v rozmezí 6-13 zl. (služeb kata bylo využito ve 20 procesech, pouze ve čtyřech z nich byla částka do 6 zl.). Mnohem větší variabilitu vykazují částky za stravu obviněných, které přímo souvisely s délkou pobytu ve vězení. Obvykle náklady na stravu nečinily více než 11 zl., tato částka byla překročena pouze ve 14 případech (náklady na stravu přitom nacházíme u všech procesů se zaznamenanými náklady, pouze ve 4 případech zde je uvedena poznámka, že jídlo si hradil sám obviněný). Zdaleka nejvyšší částka 103 zl. byla vydána za výživu pytláka France Hrudy (Rudy), který ve vězení strávil 4,5 roku.²⁵⁸ Druhou nejvyšší částkou je 96 zl. za stravu dvou Cikánek²⁵⁹ v letech 1712-1714. Částka 48 zl. na jednu zhruba odpovídá čtyřem krejcarům na den stanoveným Josefinou, ovšem případ skupiny pěti zlodějů vězněných v letech 1710-1712 dokládá, že výživa dle stanovené sazby úplně běžná nebyla: za jejich stravu bylo účtováno celkem 65 zl., to znamená 15 zl. na jednoho (nepřekvapí proto, když se v poznámce pod výčtem nákladů dočteme, že tři z nich ve vězení zemřeli - zbývající dva uprchli a po spáchání další krádeže skončili v malostranském vězení).²⁶⁰ Poslední větší částkou za stravu je 36 zl. za téměř 19 měsíců věznění zloděje Jakuba Duchoslava propuštěného roku 1727,²⁶¹ ve všech zbývajících případech nákladů na stravu vyšších než 11 zl. částka nepřekročí 30 zl.

Částka v kategorii výloh na vedení procesu je ve 26 případech vyšší než 11 zl. (v devíti z nich je vyšší než 20 zl.), ve zbývajících případech se částka pohybuje nejčastěji mezi 8-10 zl. Zdaleka nejvyšší sumou je 60 zl. v případě dvou Židů podezřelých ze spáchání loupeže²⁶² – proces trval pouze 4 měsíce, byl ovšem náročný vzhledem ke značnému množství svědků a různým komplikacím, jako byla např. sebevražda jednoho z podezřelých, která si vyžádala náročné konzultace s apelačním soudem a lichtenštejnským právníkem stran odstranění

²⁵⁸ Viz příloha případ M14/13

²⁵⁹ Viz příloha případ M14/53

²⁶⁰ Viz příloha případ M14/44; poznámka o úmrtí a útěku vězňů M14, f. 84b

²⁶¹ Viz příloha případ M14/14

²⁶² Viz příloha případ M14/25

těla. Procesní výdaje podstatným způsobem zvyšovaly žádosti o milost, které následovaly po většině kapitálních rozsudků zaznamenaných zejména v (před)posledním manuálu (tj. od 30. let 18. století). Například v kauze k smrti odsouzeného zloděje Jana Němečka (1734),²⁶³ který byl následně omilostněn, dosáhla částka 45 zl. Náklady běžně přesahovaly částky 20 zl. v těch případech, kdy byl proces veden s vícero obviněnými (Cikáni, skupiny zlodějů)²⁶⁴ či v komplikovaných kauzách, kdy byl obviněný předáván jinému soudu.²⁶⁵

Celkový součet nákladů za stravu, exekuce a vedení procesu ve 49 procesech zaznamenaných v období 1692-1757 činí 1515 zl. (suma za procesy ve všech manuálech, tj. od roku 1667 a včetně těch procesů, kde není možno náklady rozpočítat do jednotlivých kategorií, činí 1775 zl.). V manuálech M13, M14 a M15 je přitom zaznamenáno 124 kriminálních procesů,²⁶⁶ náklady tedy známe pouze pro 40% z nich. Zaměříme-li pozornost pouze na poslední dva manuály, tj. na období 1719-1757, tvoří podíl případů se zaznamenanými náklady 59% (za 35 procesů úhrnem 963 zl.). Zjištěné podíly jednotlivých složek nákladů (42% strava, 10% exekuce, 52% režie soudu) v těchto zaznamenaných procesech by pravděpodobně zůstaly velmi podobné i ve zbývajících procesech, kde náklady vyčísleny nejsou (těch je v tomto období 24). Rozložení podílů jednotlivých složek nákladů, kde přibližně polovinu tvoří náklady na vedení procesu, dvě pětiny připadají na výživu obviněného a desetina na útrpné výslechy či exekuci, lze považovat za vůbec nejdůležitější výsledek tohoto rozboru, který může být srovnáván pro danou dobu s údaji zjištěnými v jiných lokalitách.

Hypoteticky by bylo možné pokusit se i o vyčíslení absolutní částky, která byla zaplácena za všechny procesy zaznamenané v manuálech mezi lety 1719-1757. Pro dopočítání nákladů za 24 procesů by bylo možné postupovat dvěma způsoby: První variantou je spočítat aritmetický průměr sečtením všech známých částek a ty následně vydělit počtem procesů (průměr by činil 27 zl. za jeden proces, za 24 procesů tedy 648 zl.). Druhou možností je použít pro výpočet medián, který eliminuje extrémní okrajové hodnoty – hledanou hodnotou by potom byla částka 17 zl., tj. 408 zl. za 24 procesů. Domnívám se, že vhodnější by bylo právě užití mediánu, protože se do něj nepromítá např. suma 122 zl. vynaložená na případ France Hrudy, který je vůbec nejnákladnějším procesem zaznamenaným v manuálech, či rovněž v mnoha ohledech výjimečný případ židovských lupičů (82 zl.), který je stejně jako Hrudova kauza zaznamenaný

²⁶³ Viz příloha případ M14/19

²⁶⁴ Např. proces se dvěma Cikánkami z roku 1726 – 26 zl. (viz M14/10), tři svatokrádežníci z roku 1699 – 37 zl. (viz M13/12), dva zloději obilí z roku 1747 – 23 zl. (viz M15/7)

²⁶⁵ Případ Karla Františka Havlaty (1740), pomateného syna novoměstského měšťana, který v Říčanech smrtelně zranil dítě a po půldruhém měsíci byl předán soudu v Novém Městě, přišel jen na různých administrativních poplatcích na 30 zl. (viz M14/31)

²⁶⁶ Od celkového počtu zaznamenaných případů byly odečteny spory o čest, kterých je 31.

v M14 (kromě těchto dvou výjimečně nákladných procesů se zde nachází ještě další dva procesy s náklady nad 50 zl.).

Pokud bychom počítali s hodnotami zjištěnými mediánem, dospěli bychom k celkové částce 1371 zl. na provoz soudu v poddanském městečku za 38 let (v případě užití průměrných částek by to bylo 1611 zl.). Jakkoliv jsou podobné počty ošidné a plné úskalí,²⁶⁷ přeci jen nemusí být zcela zavádějící a alespoň orientačně mohou posloužit. Z literatury by mohly pro srovnání posloužit výsledky P. Matlase, který se pokoušel stanovit náklady na procesy u dvou soudů na hlubockém panství, rovněž z první poloviny 18. století. Z celkem 54 případů uvádí 20 se zaznamenanými náklady – povaha pramenů ale zřejmě neumožňovala rozčlenění nákladů do jednotlivých kategorií, proto uvádí pouze celkovou sumu 947 zl. (kromě peněz soudy dodaly 2097 liber chleba a 33 strychů obilí) a vyslovuje blíže nerozvedenou domněnku, že celková vydání mohla být dvakrát až třikrát větší.²⁶⁸ V porovnání s tímto hrubým odhadem jsou snad částky pro Říčany přesnější, v každém případě se ale náklady na provoz říčanského soudu ukazují být jako podstatně nižší vzhledem k částkám, které byly prokazatelně vynaloženy (Říčany 963 zl. za 35 procesů, Hluboká 947 zl. za 20 procesů).

Jakékoliv definitivní závěry v otázce nákladnosti procesů by přirozeně vyžadovaly mnohem širší srovnávací základnu. Ukazuje se však, že způsob financování soudu v Říčanech, totiž čerpání peněz z vrchnostenského kontribučního úřadu a částečné zpětné proplácení nákladů orgány zemské zprávy, umožňoval jeho relativně hladké fungování a činnost soudu nebyla pro obec nijak fatálním břemenem.

²⁶⁷ Nejzávažnější námitkou přirozeně je, zda prameny spolehlivě zaznamenávají všechny projednávané procesy – v otázce úplnosti manuálů odkazují na příslušnou kapitolu, na tomto místě lze pouze stručně konstatovat, že říčanské soudní manuály se jeví jako relativně spolehlivé.

²⁶⁸ MATLAS, P. Hrdelní soudnictví na panství Hluboká nad Vltavou. *SAP 57/2007*, s. 75

Tabulka 6 – Náklady na procesy zaznamenané v říčanských soudních manuálech

Manuál	Počet případů	S vyčisl. náklady	Strava	Exekuce	Soud	Celkem rozeps. nákl.	CELKEM zazn. nákl.
M10 (1667-75)	59	3	-	-	-	-	75 zl.
M11 (1676-80)	42	1	?	15 zl.	5 zl.	20 zl.	20 zl.
M12 (1684-92)	33	2	27 zl.	7 zl.	19 zl.		54 zl.
M13 (1692-1718)	96	14	225 zl. 39%	91 zl. 16%	236 zl. 41%	552 zl. 96%	581 zl. 100%
M14 (1719-44)	35	26	317 44%	50 6%	348 48%	715 98%	725 100%
M15 (1745-57)	24	17	86 zl. 27%	10 zl. 3%	152 zl. 48%	248 zl. 78%	320 zl. 100%
CELKEM	289	55	628 zl. 41%	151 zl. 10%	736 zl. 49%	1515 zl. 100%	<i>M13-15 / M10-15</i> 1626 / 1775 zl.

4. Délka procesu

Pro říčanské soudní manuály je charakteristické, že zápisy u značné části kriminálních procesů odrážejí průběh procesu, u nezanedbatelné části potom proces kompletní, tedy od nařízení (hejtmana či apelačního soudu) k převzetí obviněného přes výslechy až po rozsudek (více k tomu viz kapitolu věnovanou diplomatickému rozboru manuálů). Není proto možné nepoložit si otázku po délce jednotlivých případů či se dokonce nepokusit stanovit jakousi „průměrnou“ délku případů. Kromě poznání délky trvání jednotlivých procesů bychom tak mohli získat i oporu pro potvrzení či vyvrácení předpokladu, že vstup apelačního soudu do soudního řízení přinesl – kromě profesionálního vedení procesu – i jeho podstatné prodloužení (a tím i nárůst nákladů s procesy spojenými). Jakkoliv říčanský materiál k podobnému zpracování láká, je na místě přistupovat k němu s velikou obezřelostí. Především výše zmiňované úplné zachycení procesu je jakýmsi ideálem, který se soustavně vyskytuje zejména v první polovině prvního manuálu, další knihy už takto vzorně vedeny nebyly. Dokumentace k většině procesů v dalších manuálech nezřídka začíná záznamem až prvního výslechu obviněného, v jehož nadpise je někdy uvedeno datum přijetí delikventa soudem, někdy je zase toto datum možno vyčíst z následující korespondence mezi říčanským soudem a hejtmanem panství či apelačním soudem.

Nejspolehlivěji délku procesu udávají výčty nákladů: kvůli vyčíslení nákladů na stravu jsou vždy uvedena data přijetí a propuštění či přímo počet dní, který obviněný ve vězení strávil – tyto přesné údaje zároveň přesvědčivě dokládají, že od přijetí obviněného k jeho prvnímu výslechu může uplynout i více než týden (stejně tak až několik týdnů může uplynout mezi vydáním rozsudku a jeho publikováním, tj. přečtením obviněnému a tím i uzavřením procesu).²⁶⁹ Chceme-li tedy zjistit délku procesu v rozmezí od přijetí delikventa po jeho odsouzení či propuštění, znamená počítání délky procesu od prvního výslechu jisté zkreslení. Přesto byly tyto případy do níže uvedené tabulky zpracovány, naopak vyloučeny byly případy, které jsou zaznamenány až od opakovaného výslechu (druhého, třetího, čtvrtého) a přirozeně i ty, které nemají rozsudek nebo není možné zjistit jejich zakončení.

Stejně tak do výsledných čísel nejsou započítány případy sporů o čest, které jsou svou povahou specifické: u tohoto typu deliktu velmi spolehlivě víme, že obvyklá délka jeho vyřešení nebyla delší než několik dní – v zájmu napadené strany byla snaha vyřešit celou záležitost co nejdříve, nejlépe do druhého dne po zhanění, v komplikovanějších kauzách tohoto druhu (hánce odmítal odvolat

²⁶⁹ Např. M13, f. 180a,b – rozsudek AS nad Rozinou Levovou vydaný 13. 11. 1739 byl publikovaný 23. 11. 1739

urážky a musel být uvězněn) pak mohlo řešení trvat několik dní, zřídka však déle než týden. Po aplikaci všech výše uvedených omezení se dosti podstatným způsobem omezuje počet procesů, jejichž délku je možné stanovit: celkem je možné pracovat se 145 případy z celkem zaznamenaných 289. Při pohledu na počet „kompletně“ dokumentovaných případů v jednotlivých manuálech²⁷⁰ vidíme, že výpovědní hodnotu mohou mít zjištěné údaje především pro dobu 1667-1675 zachycenou v neobvykle pečlivě vedeném prvním manuálu a potom pro období 1719-1757, pokryté posledními dvěma knihami. V nich sice na rozdíl od knihy první jen sotva kde nalézáme pečlivě datované zápisy k postupu jednotlivých procesů, zato můžeme u podstatné části z nich dovodit jejich délku dle výčtů nákladů na proces, což je vodítko zdaleka nejspolehlivější.

Podobně jako u pokusu o určení soudních výloh můžeme pro vyhodnocení daného vzorku užít dvou statistických metod: aritmetického průměru, který dostaneme součtem daných časových rozmezí a vydělení výsledku počtem procesů, nebo mediánu, který dělí řadu seřazených výsledků na dvě stejné poloviny a eliminuje tak extrémní krajní hodnoty. Není na místě pokoušet se určit, který z obou výpočtů by bylo vhodnější použít – oba mohou přinést pozoruhodné výsledky, je však třeba nepouštět ze zřetele, že celá konstrukce výpočtu je spíše hypotetická, resp. velmi přesného početního výsledku může být dosaženo na základě velmi nepřesných hodnot.²⁷¹ Tabulka proto předvádí výsledky pro oba způsoby výpočtu.

Budeme-li za nejspolehlivější považovat údaje z M10, M14 a M15, můžeme jednoznačně konstatovat zcela zřetelné prodloužení procesu od přibližně jednoho měsíce na počátku třetí třetiny 17. století na dobu mezi dvěma až čtyřmi měsíci ve druhé čtvrtině 18. století. Důvodem je způsob vedení procesu a jeho rozhodování. Případy v M10 řešili Říčanští dle pokynů hejtmana panství sídlícího v nedaleké Uhříněvsi, který měl navíc snahu řešit všechny kauzy co nejrychleji (aby nevznikaly zbytečné náklady), a tak byla většina kriminálních kauz uzavřena do jednoho měsíce. Výjimkou je kauza Jana Drába-Šatopleta, který byl držen v arestu za vraždu Samuela Hurta spáchanou v říjnu 1673 až do srpna 1674, kdy byl vrchností omilostněn.²⁷² Do přehledu ale nemohla být započítána např. kauza rouhače Bohuslava Kavky,²⁷³ odsouzeného k trestu smrti, protože je v tomto případě zachován pouze rozsudek knížete bez dalšího určení, kdy k zločinu došlo – analogií by mohl být případ svatokrádežníka Jindřicha Tučka, který byl za svůj

²⁷⁰ Počty počítaných případů v jednotlivých manuálech jsou následující (počet kompletně dokumentovaných případů / celkový počet případů): M10 – 31/59, M11 – 16/42, M12 – 8/33, M13 – 35/96, M14 – 32/35, M15 – 23/24, celkem 145/289.

²⁷¹ Především zde vycházíme z předpokladu, že prameny odrážejí kriminalitu v daném místě a čase v úplnosti, což se může po provedení jejich kritiky jevit jako pravděpodobné, ovšem nikoliv jisté; dalším problémem je možnost omylů při zápisy dat či při jejich čtení, již byla zmíněna i ne úplné spolehlivé dochování datování u některých procesů atd.

²⁷² Viz příloha M10/50

²⁷³ Viz příloha M10/45

čin spáchaný několik let po Kavkovi držen před vynesemím rozsudku vrchností v arestu déle než 2 roky.²⁷⁴ Stejně tak je ale možné, že byl Kavkův případ vyřešen mnohem rychleji – případ infanticidia spáchaného Kateřinou Zarmoucenou, zaznamenaný rovněž v M10 a zakončený rozsudkem smrti, trval pouze měsíc (a to i přesto, že v této kauze rozhodoval apelační soud a dalo by se proto předpokládat, že bude případ rozhodnut po delší době).²⁷⁵

Naproti tomu většinu kauz zaznamenaných v M14 a M15 rozhodoval apelační soud, a to za dobu přibližně 4 měsíců. Podobně jako v M10 zde jsou převážně lehčí delikty nezakončované hrdelními tresty, najdeme ale i několik závažných případů, jejichž vyřešení se blížilo jednomu roku, např. kauza židovského lupiče Feitlebena,²⁷⁶ notorického zloděje Jana Němečka²⁷⁷ a především pytláka France Hrudy, který je s 55 měsíci pobytu v arestu vůbec nejdelším říčanským případem.²⁷⁸ Obecně nejdelší případy jsou takové, kdy apelační soud vynesl trest smrti (obvykle předcházely důkladné výsledky svědků i obviněného, někdy i útrpné, zajišťování důkazů a další časově náročné procesní úkony) a odsouzený následně podal žádost o milost. Údaje zjištěné v M15 odpovídají více delce vyřešení případu v součinnosti s apelačním soudem kolem 3 měsíců, protože v něm nejsou zachyceny podobně časově náročné kauzy jako v M14. Prohlašovat však tříměsíční délku procesů zaznamenaných v M15 za jakýsi standard, který by snad bylo možné zobecnit, by asi nebylo moudré – je třeba pamatovat na to, že tohoto výsledku bylo dosaženo rozbořem 23 procesů, což je statistický vzorek dostačující spíše k ilustraci než zobecnění.

Problém příliš úzkého vzorku zatěžuje i výsledky rozboru M11 a M12, kde se procesy řešily jako v M10 především v součinnosti s hejtmanem panství, vyskytuje se přitom ale několik náročných a dlouhých případů – zcela výjimečný je např. proces s Václavem Chadimou obviněným ze zabití Jana Pohanky, kterého se coby cizopanského poddaného prostřednictvím právníka ujala jeho vrchnost a případ byl ukončen po téměř půldruhém roce.²⁷⁹ Dále se zde vyskytuje již zmiňovaný případ svatokrádežníka Tučka,²⁸⁰ řešený přes dva roky a jen o málo kratší kauza zloděje Václava Vltavského.²⁸¹ Celou řadu komplikovaných kauz obsahuje i M13, v němž je zaznamenáno vůbec nejvíce případů ze všech manuálů (96), časový rozsah ale můžeme stanovit u pouhé třetiny z nich.²⁸² Nacházíme mezi nimi i několik kauz, jejichž okolnosti názorně svědčí o tom, jaké důvody hrály hlavní roli pro rychlé zakončení procesu nebo jeho prodlužování. Již byla zmiňována úloha apelačního soudu, jehož angažmá případy prodlužovalo kvůli

²⁷⁴ Viz příloha M11/40

²⁷⁵ Viz příloha M10/4

²⁷⁶ Viz příloha M14/2

²⁷⁷ Viz příloha M14/19

²⁷⁸ Viz příloha M14/13

²⁷⁹ Viz příloha M12/18

²⁸⁰ Viz příloha M11/40

²⁸¹ Viz příloha M12/9

²⁸² Přibližně čtvrtinu z celkového počtu ale tvoří spory o čest, které nejsou zpracovávány.

nutnosti vést proces důkladněji, provádět více výslechů, zjišťovat přesné okolnosti zločinu, zajišťovat předměty doličné a opatřovat znalecké posudky – to se týká především infanticidií²⁸³ a zabití.²⁸⁴ Nejdůležitější úlohu v rychlém zakončení procesu hrálo přirozeně jednoznačné prokázání viny – zatímco sodomitu Pavla Němečka se soud pokoušel neúspěšně usvědčit půldruhého roku,²⁸⁵ děvečka Eva přistižená při činu byla odsouzena za necelé tři měsíce.²⁸⁶ Podobně se bez dostatečných důkazů táhl téměř rok případ Jiříka Třísky obviněného ze svatokrádeže, jehož dva údajní spolupachatelé byli nakonec propuštěni bez trestu a on sám byl odsouzen k pouhým šesti týdnům obecních prací.²⁸⁷ Velmi obtížně se rozplétaly kauzy, v nichž bylo více obviněných, typicky pytlácké či zlodějské skupiny – proces mohl být v těchto případech zakončen třeba i po několika letech.²⁸⁸ Neobvykle dlouhým vězněním bez odsouzení mohly skončit i mravnostní delikty spáchané ženami,²⁸⁹ byť většinou se kauzy smilstva odbývaly rychle.

Závěrem poznámka o vztahu délky procesu k nárůstu nákladů a prodražování soudních nákladů. Jak bylo doloženo v kapitole věnované soudním nákladům, nejvýraznější položku mezi náklady tvořily v Říčanech výdaje za administraci procesu. Pouze v několika málo skutečně výjimečně dlouhých, několik let trvajících procesech, výdaje na stravu obviněných převážily položky vydané za úřadování. Jestliže přechod soudnictví ze sféry vrchnostenské pod vliv státního aparátu znamenal přibližně trojnásobné prodloužení kriminálního procesu, pak se toto prodloužení promítlo do finančních nákladů spíše skrze větší důkladnost vyšetřování a důrazu na jeho regulérnost, než nutností obviněné živit (byť Josefinou taxativně určené denní stravné, které bylo dvojnásobkem do té doby obvyklé a krajně neuspokojivé částky, znamenalo určité zvýšení této složky nákladů).

²⁸³ Např. M13/34, M13/35, M13/49, M13/52

²⁸⁴ Např. M13/29, M13/34

²⁸⁵ Viz příloha M13/14

²⁸⁶ Viz příloha M11/14

²⁸⁷ Viz příloha M13/12

²⁸⁸ Viz příloha M13/44, srv. M14/13

²⁸⁹ Téměř čtyřleté věznění Anny Krejstadlové (druhý nejdelší říčanský případ) je snad možné vysvětlit původním obviněním z infanticidia (M13/20), zcela nejasné jsou ale důvody déle než ročního arestování smilné Maři Kalinové (M13/54).

Tabulka 7 – Délka procesů v říčanských soudních manuálech
(na základě údajů z kompletně zdokumentovaných procesů)

Číslo manuálu	MEDIÁN	PRŮMĚR
	<i>(všechny hodnoty ve dnech)</i>	
M10 (1667-1675)	21	37
M11 (1676-1680)	80	137
M12 (1684-1692)	54	206
M13 (1692-1718)	165	228
M14 (1719-1744)	114	190
M15 (1745-1757)	77	117

III. DIPLOMATICKÝ ROZBOR MANUÁLŮ ŘÍČANSKÉHO SOUDU

Problematika městských knih z období raného novověku zůstává stranou pozornosti české diplomatiky. Nemnoho prací zabývajících se metodikou jejich studia vychází z materiálu 16. století, spíše ale doby ještě dřívější.²⁹⁰ Pojednání přímo o pramenech trestněprávních obsahují – spíše však v náznacích – předmluvy edic smolných knih, jedinými důkladnými pracemi tak jsou příslušné pasáže v pracích J. Pánka a E. Procházkové o hrdelním soudnictví – některé jejich práce jsou pak na tuto problematiku orientovány výslovně a pojednávají i o materiálu z poddanských městeček.²⁹¹

Klasická definice městských knih V. Vojtíška, který upozorňuje, že tato by neměla být zaměňována s pouhým jejich výčtem, zní „*knihy městské jsou knihy vedené od úřadů městských k potřebám úředním.*“²⁹² Zdůrazňuje přitom, že se jedná o knihy městskými úřady vedené, nikoliv knihy vydané od vrchnosti. Vývoj městských knih bývá členěn na tři období: v prvním, sahajícím do poloviny 15. století, se většinou užívaly pouze tři druhy knih (pamětní, soudní, finanční); poté následuje období druhé, charakterizované rychlým rozvojem městských knih a jejich užší specializací, což si vynutilo sepsání prvního teoretického pojednání o městských knihách a jejich vedení (*Praxis cancellariae* Prokopa Pražského); a konečně období třetí, po vydání Obnoveného zřízení zemského, které opět přineslo důraz na měšťanskou listinu, dochází k všeobecnému úpadku městských knih.²⁹³ Zvláště pro období druhé, tj. 15.-16. století, existují různé systémy a typologie těchto pramenů.²⁹⁴

Všechny práce shodně upozorňují, že podle originálních názvů knih není možné rozdělení stanovit, protože jsou v mnoha případech neúplné, nepřesné a

²⁹⁰ ČAREK, J.; LŮŽEK, B. Názvosloví městských knih v severozápadních Čechách. *SAP 18/1968*, s. 452-477; KASTNER, Q. Kmetický soud v Litoměřicích v druhé polovině 16. století (Paleografický a diplomatický rozbor městských knih). *SAP 19/1969*, s. 495-517; VOJTÍŠEK, V. Manuály radní Nového města pražského z let 1548-1553 a jejich písaři. In *Výbor rozprav a studií*. Praha: ČSAV, 1953, s. 11-51; VOJTÍŠEK, V. O studiu městských knih českých. In *Výbor rozprav a studií*. Praha: ČSAV, 1953, s. 52.-85.

²⁹¹ PÁNEK, J. Smolná kniha městečka Divišova z let 1617-1751. *SSH 8/1973*, s. 71-128; PÁNEK, J. (ed.) *Smolná kniha městečka Divišova z let 1617-1751*. Praha : Ústav čs. a světových dějin ČSAV, 1977. 292s.; PÁNEK, J. Hrdelní soudnictví městečka Čechtice v 17. a 18. století. (Příspěvek k poznání pozdně feudálního hrdelního soudnictví v Čechách a k charakteristice smolných spisů). *SSH 12/1977*, s. 129-181; PÁNEK, J. Hrdelní soudnictví městečka Neveklova v 18. století. (Příspěvek k poznání pozdně feudálního hrdelního soudnictví v Čechách a k charakteristice patrimoniálních trestně-právních pramenů). *SSH 14/1979*, s. 71-109; PÁNEK, J. Křivsoudovské kriminální reversy ze 16. a 17. století. (Příspěvek k poznání pozdně feudálního hrdelního soudnictví v Čechách a k charakteristice kriminálních reversů). *SSH 15/1980*, s. 163-182.

²⁹² VOJTÍŠEK, V. O studiu městských knih českých. In *Výbor rozprav a studií*. Praha: ČSAV, 1953, s. 53.

²⁹³ zpracováno dle ČAREK, J.; LŮŽEK, B. Názvosloví městských knih v severozápadních Čechách. *SAP 18/1968*, s. 453.

²⁹⁴ Nejpodrobněji k tomuto viz ČAREK, J.; LŮŽEK, B. Názvosloví městských knih v severozápadních Čechách. *SAP 18/1968*, s. 452-477.

navíc se střídají. Přesto se nyní podíváme na to, co by teoreticky mělo znamenat označení „manuál“, které stojí v názvu obou našich pramenů. Dle již jednou zmiňovaného *Praxis cancellariae* písaře Prokopa²⁹⁵ se pod pojmem radní manuál rozuměl deník, do kterého se zapisovalo bez rozdílu všechno, co se před městskou radou projednávalo. Aby tyto zápisy získaly trvalou platnost, musely být přepsány do městských knih, a to za přítomnosti většiny konšelů. K užívání manuálů vedly praktické potřeby běžného života, aby měšťané mohli vyřizovat svá právní pořízení průběžně, a nemuseli s nimi čekat na zasedání soudu (rady).²⁹⁶ Toto pojetí najdeme i u Koldína, který v článku F XXXVI. hovoří o knihách dočasné platnosti, které nazývá „*protocollum*“ či „*manuál*“ a ve kterých může na žádost stran činit změny samotný písař.²⁹⁷ Lze tedy říci, že manuál byl v 16. století (a toto pojetí se pravděpodobně přeneslo i do doby následující) chápán jako kniha pro činění sice průkazných, ale přesto jen prozatímních zápisů.

Rozborem manuálů říčanského soudu v následujících kapitolách se pokusíme ozřejmit, jakou funkci plnily tyto v úřadování daného poddanského městečka, jakým způsobem byly vedeny a jak spolehlivé jsou coby primární pramen poznání fungování říčanského hrdelního soudu.

²⁹⁵ MAREŠ, František (ed.). *Prokopa Písaře N. města pražského Praxis Cancellariae*. Praha: Česká akademie, 1908. 169s.

²⁹⁶ To je stručné shrnutí závěru, ke kterému došel V. Vojtíšek na základě rozboru tří novoměstských manuálů ze 16. století - VOJTÍŠEK, V. *Manuály radní Nového města pražského z let 1548-1553 a jejich písaři*. In *Výbor rozprav a studií*. Praha: ČSAV, 1953, s. 24.

²⁹⁷ JIREČEK, J. (ed.). *Práva městská království českého a markrabství moravského spolu s krátkou jich summou od M. Pavla Krystyana z Koldína*. Praha: Všehrd, 1876, s. 188 - F XXXVI. – „Zápisové někteří v manuálu prvé, nežliby na čisto do kněh městských voleženi byli, od písařův v přítomnosti stran, kterýchžby se dotýkalo, mohou býti opravováni.“ – srv. HLAVÁČEK, I. *Zákonodárné dílo Pavla Kristiána Koldína a městská diplomatika*. In MALÝ, Karel (ed.). *Městské právo v 16.-18. století v Evropě*. Praha: Univerzita Karlova, 1982, 284.

1. Charakteristika říčanských soudních manuálů

Manuál s inventárním číslem 10 (zkr. M10), který obsahuje agendu z let 1667-1675, je papírový foliant o rozměrech 19 x 31 cm v celokožené vazbě slepotiskově zdobené linkami, se zbytky kožených řemínků na přední i zadní desce. Zpráva o rekonstrukci knihy vlepená na zadní přidešti nás informuje o tom, že roku 1983 byla provedena nová celokožená vazba a folia 1, 10, 96-98, 101-103 a 206 byla laminována japonským papírem. Původní papír je jinak ve velmi dobrém stavu, občas jsou potřhané okraje a v zadní části jsou patrné stopy po červotoči. Mechanicky více poškozené jsou přílohy, které byly do knihy přišity dodatečně, a které mají o něco větší formát než původní listy. Celkem má kniha 255 listů bez původního značení, očíslování provedené tužkou v pravém horním rohu je novodobé. Neznačen je list první, který má vodoznak a je označen razítkem „Jubilejní městské museum v Říčanech“ a v horní části jsou dva řádky s textem „1669 19 augusti jest dodán ku právu městys Říčan hamlknecht z Hodova ovčák“. Následuje titulní list knihy nadepsaný „Manuál ouřadu jeho milosti knížete Lichtenštejna (titul) vejsadního městečka Říčan, založený Léta Páně 1667 dne 20 juni“ s podtitulem „K zapisování všelijakých pamětihodných spisův, a spravedlivých rozsudkův, kde, kdo, kdy a co proti příkázáním Božím jest prohřešil, a podle takových zlých oučinkův zasloužil, a kterého dne z vězení propuštěn. To vše vedle nařízení urozeného vladyky pana Jakoba Morariusu Kolovratského ze Zlaté Hvězdy jakožto v nové od Jeho Milosti Knížete zřízeného hejtmána panství Jeho Milosti Knížete Auřenovského a Škvoreckého, a inspektora Roztockého, těž za správy primase pana Jana Hladíka, toho času povinnost purkmistrovskou držícího.“ Druhá strana titulního listu je prázdná, na dalším listě je zápis o obnovení městské rady v Říčanech a rad ve vesnicích panství, vlastní zápisy případů začínají až na foliu 6a. Folia 2, 3, 4 a 5 byla původně prázdná, dodatečně ale byla využita k zapsání případu z roku 1676. Podobné dodatečné zápisy najdeme na více místech tohoto i následujícího manuálu.

Vlastní kniha začíná na foliu 6a, které jako jediné nese původní označení List 1, a až do folia 107 jsou zápisy psány kontinuálně za sebou a jedním písařem. Rukou tohoto písaře, kterého dle úvodního zápisu o obnovení městské rady a seznamu městských úředníků můžeme identifikovat jako Jiřího Kořínka, je psáno i přibližně 60 folií ze zbývajících 150. Kořínkova velmi úhledná novogotická kurzíva definitivně mizí až po foliu 230, kdy je nahrazena zběžnějším a hůře čitelným písmem Jana Pelikána (k zápisu latinských termínů užívají oba kurzívy humanistické). Tento písař vedl i celý manuál následující a jeho jméno opět poznáváme ze soupisu městských úředníků. Výskyt nových písařských rukou vedle Kořínkovy po foliu 107 je dán především podstatnou změnou ve vedení knihy. Od této chvíle jsou u případů ponechávány dokumenty došlé k soudu v původní podobě (především se jedná o žaloby, nejčastěji v podobě intimátu od hejtmána panství), písař pořizoval jen zápisy výsledků a rozsudků. Soukromých

žalob, podaných jako supliky hejtmanovi, který je následně předal soudu, je 9, dopisů od hejtmana 37 (psaly je pravděpodobně čtyři písařské ruce, 24 z nich přitom zřejmě psal sám hejtman),²⁹⁸ 9 folií je prázdných. Kolem folia 220 se začínají hojně vyskytovat pouhá torza případů, např. pouze soukromá žaloba, osamocený revers nebo výslech, porušována je pochopitelně i jejich chronologie.

Jazykem tohoto, stejně jako následujících manuálů je čeština. V textu je občas užito odborných právnických termínů v původní latinské podobě (graficky odlišeno užitím humanistické kurzívy). Několik dopisů v závěru prvního manuálu je psáno německy, stejně jako rozsudky vydané přímo Lichtenštejnskou vrchností – v tomto případě je ale vždy uveden český překlad. Zkratk se užívá málo a všechny jsou dobře srozumitelné. Jejich užívání bylo společné všem písařům, nedají se vysledovat nějaká specifika. Zdaleka nejvíce užívanou zkratkou jsou iniciály J.K.M(ti) = Jeho knížecí milost(i), případně J.Mti= Jeho Milosti. Počátečním písmenem S se zkracuje slovo svatý a jeho různé formy (S°=svatého), jedno písmeno je užíváno též jako zkratka pro slovo nebožtík (:N:), případně písmeno N jako náhražka příjmení (N:, N.). Časté je užití zkratk pro vyjádření peněžních jednotek (kopa, míšeňských, groš) a v datacích. U roku se objevuje především LP, řidčeji Ao=Anno, nejběžnější zkratkou je ale uvádění číslice a koncovky bris pro označení měsíce (8bris=octobris, Xbris=decembris). Datace dle církevního kalendáře je naprosto ojedinělá, drtivá část zápisů je datována dnem, měsícem a rokem, přičemž se užívají arabské číslice a v označení měsíců převládá jejich latinská forma.

Manuál s inventárním číslem 11 (zkr. M11), vymezený lety 1676-1680, je opět papírový foliant v novodobě zrekonstruované kožené vazbě, na kterou byly nalepeny původní kožené fragmenty. Jeho rozměr je 20 x 31 cm, na předním i zadním příděti jsou vlepena torza zápisů z roku 1676, na zadním najdeme záznam o rekonstrukci knihy provedený E. Beránkovou roku 1983. Listů novodobě očíslovaných tužkou v pravém horním rohu je 153, první list s titulem „*Manuál právní pro zapisování všelijakých případností, kteréž se při ouřadu J.V.K.M. v Městečku Říčanech vejsadního práva vynacházejí založeny. Letha Páně 1676*“ je nečíslován. Zápisy činěné u soudu jsou psány rukou jednoho písaře, stejně jako ve druhé části manuálu prvního jsou ale k případům přidávány i různé k soudu došlé dokumenty (největší část tvoří 11 dopisů hejtmana, 2 dokumenty jsou soukromé žaloby), a proto najdeme i rukopisy jiné. Jinou rukou jsou psány i dodatečné zápisy na volná místa z pozdějších let (např. folia 35b-37a jsou zápisy až z 90. let). Celkově je obsah knihy dost nepřehledný – pomínu-li výše zmiňované dodatečné vpisy, kterých zase není takové množství, jedná se především o nesouvislost zápisů týkajících se jednoho případu. To znamená, že

²⁹⁸ Usuzuji tak dle tvaru písma podpisu, který najdeme pod všemi dopisy a který se nejvíce podobá právě písmu těchto 24 dopisů.

např. rozsudek je zapsán na zcela jiném místě než příslušná obžaloba a výslech; nezřídka také nacházíme pouhá torza případů (pouze výslech nebo rozsudek).

Torzovitost, neuspořádanost a ledabylost zápisů je vůbec charakteristickým rysem této knihy – tímto by cele odpovídala definici manuálu jakožto knihy určené k běžné, každodenní potřebě pro činění prozatímních zápisů, které budou později zapsány do knih s trvalou platností. Kromě soudních (či právních) manuálů se však žádné říčanské městské knihy nedochovaly a až do založení gruntovní knihy roku 1702 ani žádné neexistovaly. Celá písemná agenda týkající se jak provozu soudu, tak i samotného městečka, se tedy pořizovala právě do soudních manuálů. Počínaje M11 začínají podstatnou část tvořit zápisy jiného typu než kriminálních procesů (58 nekriminálních zápisů oproti 42 kriminálním). Mezi nimi se největší počet zápisů týká šacuňků gruntů, dále je zde několik kontribučních seznamů majetku měšťanů, záznamy přijetí do poddanství, závěť a několik majetkových sporů. Změněný charakter knihy dokládá i její název (*„Manuál právní pro zapisování všelijakých případností...“*), kde už oproti titulu manuálu prvního, hlásícímu se výslovně především k zapisování *„rozsudkův...proti příkázáním Božím“*, trestněprávní akcent nenajdeme. Dodávám, že z celkem 71 případů v prvním manuálu (M10) je kriminálních 59, v prvním období tedy ještě zřejmě nevyvstala potřeba zanášet do manuálu i běžnou agendu, není přitom jasné, jak bylo písemné úřadování vedeno (možná šlo o akta, která měla být později svázána, k čemuž ale nedošlo).

Ještě daleko výraznější nepoměr mezi zápisy kriminálií a záležitostmi nesporné povahy nacházíme v následujícím manuálu, nyní evidovaným pod inventárním číslem 12 (zkr. M12), který zahrnuje agendu let 1684-1692 (tzn. tento manuál byl založen až tři roky po konci předchozího manuálu²⁹⁹ – existoval sice manuál založený roku 1683, ten je však ztracen).³⁰⁰ Na přideštiny tohoto manuálu jsou opět vlepena torza několika zápisů, koncept osvědčení o vojenských kvartýrech tvoří i první list knihy. Titulní list manuálu s nadpisem *„Anno Domini 1684 dne 10. July tento Manual jest založen za povinnosti prymasovské pana Jana Hladíka, za povinnosti purkmistrské pana Tomáše Čermáka. Pečeť městská menší přídouc k porušení když se pečetilo k zlámání přišla.“* nese v pravém horním rohu novodobé číslo 2. Stejným způsobem jsou označeny všechny následující listy, kterých je dohromady 203.

Ze zapsaných 181 případů připadá na trestní agendu pouhých 32, tzn. 149 zápisů se týká záležitostí nesporné povahy (přes 80%). Opět zde nacházíme značný počet šacuňků gruntů (23 zápisů, z toho ovšem 2 z roku 1661), oproti předchozímu manuálu se zde objevují výkazy o vyšetém obilí na knížecích

²⁹⁹ Již v úvodním pojednání o pramenech jsem upozorňoval na tříletou prodlevu mezi M11 a M12 – kromě tohoto krátkého úseku jinak dochované říčanské manuály pokrývají celý časový úsek 1667-1757 (byť se počet případů pro jednotlivá léta dost podstatně liší a je pravděpodobné, že pro některé roky zápisy nebyly pořizovány, ať už proto byly důvody jakékoliv – jedním mohlo být třeba i to, že nebylo obsazeno místo písaře).

³⁰⁰ O existenci tohoto manuálu se dozvídáme z inventáře městského archivu z roku 1738 – viz M14, f. 1a

dvorech (36 zápisů) a záležitosti vojenské (28 zápisů – většinou jde o poznamenání nově zverbovaných rekrutů a výčet nákladů na ubytování a výživu důstojníků i mužstva kvartýrujícího ve městě). Drtivou převahu ovšem mají zápisy týkající se přímo správy města: zápisů o obnovení městské rady, různých osvědčení sousedům (potvrzení o pronájmu polí, zahrad, hospody, povolení vyklučení lesa apod.), korespondence týkající se stavebních úprav radnice či zhotovení hodinového stroje a přísah městských zřízenců (servus, ponocný, písař) najdeme 66 (tj. 35% zápisů z celkového počtu).

Pozoruhodným rysem této knihy je, že se zde často objevuje pohromadě vícero zápisů stejného typu – jelikož zde převažuje nesporná agenda, týká se toto především zápisů správní a hospodářské povahy (šacuňky, obilné výkazy, obnovení městské rady). V knize následující (M13) se pak sdružování obsahově podobných zápisů týká i agendy sporné (např. kumulace zápisů o porovnání nářků cti na konci knihy). Kriminální případy jsou zaznamenány v zásadě chronologicky, i když zápisy týkající se jednoho případu nemusí nutně následovat za sebou (např. rozsudek najdeme až několik folií za záznamem výslechu). Oproti manuálu M10 (1667-1675) zde většinou schází dopisy hejtmana nařizující zahájení procesu, příp. usměrňující jeho vedení. Přestože kriminální případy nejsou zachyceny naprosto dokonale (v porovnání s manuálem prvním, resp. jeho první částí, která se vzhledem ke všem ostatním knihám jeví jako vzorová), manuál byl veden v podstatě pečlivě, a to třemi písaři: do roku 1686 Jáchymem Macháčkem,³⁰¹ následující tři roky měl vedení manuálu na starosti Jan Jiří Vltavský,³⁰² od roku 1689 se pak v písařské přísaze objevuje jméno Jeroným August Lustberger.³⁰³

Knihy o rozměrech 20x30 cm byla v prosinci 1983 převázána do celoplátěných svěšovacích desek, na které byly nalepeny původní kožené fragmenty. Při převazbě a konzervaci byly pásy ručního papíru vyspraveny i drobné trhlinky na listech, o čemž svědčí strojopisný záznam vlepený na zadním přidešti.

Žádnou zprávu o odborné rekonstrukci a konzervaci nenajdeme v manuálu s inventárním číslem 13 (zkr. M13), který obsahuje agendu let 1692-1718. Na první pohled je ovšem zřejmé, že i tato kniha o rozměrech 21x32 cm byla ošetřena podobným způsobem – zbytky původní kožené vazby jsou vlepeny na vazbu plátěnou novodobou, poškozené listy byly podlepeny. Na přidešti najdeme opět vlepené útržky listů s koncepty zápisů, na prvním listu je zaznamenána přísaha purkmistra Matouše Chmela z roku 1695, následuje titulní list manuálu s nadpisem *„Manual ouřadu J. M. Knížete z Lichteštejna (titul) vejsadního městečka Řičan založený Letha Páně 1692 dne 26. Januarij k zapisování všelijakých pamětihodných spisův, a spravedlivých rozsudkův, kde, kdo, kdy a co proti příkázáním Božím jest*

³⁰¹ M12, f. 13b

³⁰² M12, f. 26b

³⁰³ M12, f. 137b

prohřešil, a podle takových zlých oučinkův zasloužil, a kterého dne z vězení propuštěn. To vše vedle nařízení urozeného vladyky pana Jiřího Reihardta jakožto od J. M. Knte zřízeného hejtmána panství Auřenovského a inspektora panství Škvoreckého a Roztockého. Též za správy prymazské pana Matouše Chmele toho času povinnosti purkmistrskou držícího.“ Tento text je doslovným přepisem titulní formulace z prvního manuálu (inv. č. 10). Novodobé číslování tužkou v pravém horním okraji začíná na prvním listu, poslední list nese číslo 170.

Způsobem vedení se tato kniha od předchozí nijak výrazně neliší – opět zde nacházíme případy sporné i nesporné agendy, členěné pokud možno dle věcné souvislosti – názorně je možné tento fakt demonstrovat na záznamu písařských přísah, které se nacházejí tři za sebou na jednom foliu (za nimi následuje sedm záznamů o obnovení městské rady). Samuel Bohemus převzal úřad od Lukáše Čermáka v roce 1692, roku 1700 přísahu složil Jan Šípek a tři roky po něm Vít Janda – další písaře už není možné jmenovitě identifikovat.³⁰⁴ U kriminálií, které zde výrazně převažují (96 kriminálních případů : 52 nekriminálních), není dokumentován průběh celého procesu, oproti starším manuálům zde většinou najdeme pouze výsledky a rozsudek, korespondence mezi městskou radou a hejtmánem panství schází. Podobně jako v manuálu M10 nacházíme zápis o šacuňku gruntu z roku 1661, tedy z doby šest let před založením prvního manuálu, v tomto manuálu najdeme zápis ze všech manuálů nejmladší – jedná se o poznamenání útrat za postavení domobraný z roku 1848.³⁰⁵

Následující manuál s inventárním číslem 14 (zkr. M14) zahrnuje agendu z let 1719-1744, jedná se o papírový foliant o rozměrech 21 x 32 cm v celokožené dobové vazbě, která byla stejně jako 13 uhnílených a potrhaných listů celkově restaurována K. Dobiášovou a J. Hřivnovou roku 1983 (záznam o provedených restaurátorských zásazích vlepen na zadní přidešti). Novodobé číslování listů v pravém horním rohu začíná na prvním listu a končí číslem 236 – poslední 4 listy ale byly z větší části zničeny a restaurovaná torza prakticky nemožňují zjistit obsah zde učiněných zápisů, čitelné záznamy tedy končí na f. 232. U tohoto manuálu rovněž schází titulní list, místo něj na prvním listu najdeme (dodatečně vlepený) inventář říčanského městského archivu z roku 1738, což je pro nás dokument mimořádné hodnoty (podrobněji o něm viz kapitolu o úplnosti zápisů). Po inventáři následuje dopis hejtmánovi se žádostí o obnovení městské rady a manuál dál pokračuje běžnými záznamy trestních případů, kterých je 35. Zápisy nesporné agendy se zde nevyskytují, najdeme zde pouze 3 zápisy se seznamy přijatých vězňů a finančními náklady na jejich výživu. Oproti manuálu předchozímu se mezi zápisy opět začínají objevovat opisy korespondence (nikoliv přímo všíte dopisy, jako tomu bylo např. v manuálu inv. č. 11), která se oproti manuálům předchozím navíc značně rozrůstá – počínaje tímto manuálem zasahuje do soudního řízení v Říčanech velmi výrazně pražský apelační soud.

³⁰⁴ M13, f. 17a,b

³⁰⁵ M13, f. 26a,b

Přestože rozsudky apelačního soudu najdeme už i u případů v manuálu M13, až v tomto kauzy řešené podle instrukcí apelačního soudu převažují. Kromě opisů zpráv a žádostí o naučení Říčanských apelačnímu soudu a jeho zasílanými instrukcemi nově nacházíme v tomto i následujícím manuálu důsledně zaznamenávané soudní výlohy na každého obviněného.

Poslední soudní manuál městečka Říčan s inventárním číslem 15 (zkr. M15) a rozměry 22 x 36 cm zahrnuje případy z doby 1745-1757 v rozsahu celkem 253 folií. Číslování v pravém horním rohu je jako u jediného manuálu původní v rozsahu 1-245, list s označením 1 následuje až za titulním listem, který je nečíslován. Titulní list je opatřen následujícím textem s výčtem městské rady a závěrečnou básní: „*Leta Panie 1745 založen jest tento Criminalni Manual ke cti a chvále Boží a spravedlnosti Jeho Svaté Její Vysoce Vejevodské Osvícenosti ze Savoje a Piemontu /:Titulo :/ městečka Říčan za časů vzáctnie Slovných a Opatrných Respective Osob Auřadních totiž.*

1. Pana Tomáše Adalberta Budila, primátora. 2. Pana Jana Smolíka 3. Pana Jana Janouška 4. Pana Jiřího Vocele 5. Pana Václava Chmele 6. Pana Matěje Chmele 7. Pana Václava Františka Zakory 8. Pana Vavřince Čermáka 9. Pana Václava Smolíka 10. Pana Jakuba Kulhavého 11. Pana Jana Matouška 12. Pana Václava Antonína Hladíka.

Bože rač je posilniti, Duchem Svatým naplniti.

By všekno dobře řídili, tak sobě nebe dobyly.

Tam kde soudce spravedlivý, přebývá Pán Krystus mylý.

Dosáhli koruny věčné, to já vynšuju srdečně.

František Antonín Růžička,

měšťan královského města Brodu Českého,

Syndicus města Říčan“

Rukou syndika Františka Růžičky je zaznamenáno všech 24 kriminálních případů v tomto manuálu, stejně jako v předchozím M14 vedených v těsné součinnosti s apelačním soudem (opět zde nacházíme záznamy soudních výloh a opisy korespondence, které písař v některých případech činil až dodatečně, nikoliv bezprostředně po obdržení dopisu). V zápisech prakticky nenajdeme případ řešený bez instrukcí apelačního soudu, chybí záznamy o běžné kriminalitě i porovnávání nářků cti mezi sousedy, jak bylo obvyklé v manuálech předchozích (s částečnou výjimkou M14).

Manuál inv. č. 15 neobsahuje žádný záznam o restaurování, stav listů i inkoustu je dobrý, původní kožená vazba je při okrajích značně opotřebovaná, ale svou funkci plní.

Závěrem této podkapitoly se vracíme k tomu, co bylo na začátku obecně řečeno o manuálu coby prozatímním typu městské knihy. Skutečnost, že počínaje druhým manuálem najdeme v říčanských knihách i zápisy týkající se hospodářských záležitostí a správy města svědčí o tom, že soudní manuály v

Říčanech plnily funkci jediné městské knihy, do níž se činily zápisy všeho druhu. Kromě formulací na titulních listech manuálů inv. č. 11 („Manuál právní ku zapisování všelijakých případností“) a inv. č. 12 (zde je kniha označena pouze jako „Manuál“ bez jakéhokoliv bližšího určení), v nichž nacházíme největší podíl zápisů nesporné agendy, podporuje tuto domněnku velmi výrazně i soupis městského archivu z roku 1738,³⁰⁶ kde pro období 2. poloviny 17. století nejsou uvedeny žádné jiné městské knihy kromě manuálů. Nedá se ostatně předpokládat, že by v malém městečku typu Říčan byla rozvinuta správa na úrovni typické pro královská města, která činila nepoměrně víc písemných pořízení a kde mohlo mít vedení pomocných knih smysl.

Vzhledem v úvodu této kapitoly zmiňovanému nedostatečnému prozkoumání způsobů úřadování poddanských městeček v 17. a 18. století není možné způsob zachycování sporné i nesporné agendy do jedné knihy v Říčanech porovnat s jinými podobnými lokalitami, dá se však předpokládat, že Říčany v tomto nemusely být výjimkou (je třeba mít na paměti, že městečko v důsledku průtahů za třicetileté války a několika požárů ve 40. letech 17. století prakticky přestalo existovat a po obnovení se počtem domů i obyvatel v podstatě rovnalo větší vesnici – vzhledem k tomu zřejmě sousedé zpočátku nepovažovali za nutné vést specializované knihy, které se objevují až mnoho desetiletí po skončení třicetileté války - první říčanská gruntovní kniha pochází až z roku 1702.

Právě neexistence specializovaných městských knih a zároveň relativně nízká potřeba zaznamenávání písemných pořízení vedla k tomu, že se do manuálů přepisovaly veškeré písemnosti, které směřovaly k městské radě či od ní vycházely – minimálně byla snaha o to všechny písemnosti zachytit (v případě nemoci či nepořádku písaře vedení knihy upadalo a byly zaznamenávány třeba pouze rozsudky), což je neocenitelnou předností při snaze o hlubší proniknutí do jednotlivých kriminálních případů.

³⁰⁶ M14, f. 1a

2. Úplnost manuálů

Budeme-li považovat manuály za soudní knihy, které jako jediné sloužily pro zapisování projednávaných kauz – a jak bylo řečeno výše, skutečně tomu tak s téměř naprostou jistotou bylo – vyvstává důležitá otázka po jejich úplnosti.

Celkový přehled o zápisech kriminálních případů i záležitostech nesporné agendy poskytuje tabulka 8. Její řádky udávají hodnoty pro jednotlivé manuály, ve sloupcích jsou pak rozepsány případy kriminální a jiné, zvláště pro zápisy datované a nedatované. Při pohledu na počet případů kriminálních a jiných vidíme, že ze zkoumané šestice soudních knih se nápadně vydělují manuály M11 a M12. Tato dvojice manuálů zachycuje v období 1676-1691 především agendu nespornou. Jako nejpravděpodobnější vysvětlení se nabízí již jednou zmiňovaná absence jiných městských knih v tomto období (a ještě několika následujících letech). Nebývalý nárůst zápisů majetkové a správní agendy zřejmě souvisí s pozvolnou obnovou Říčan jako hospodářského centra panství, která však zatím nebyla natolik intenzivní, aby vedla k diferenciaci městské agendy do více druhů městských knih. Po založení gruntovní knihy roku 1702 se již v soudních manuálech neobjevují šacuňky gruntů, které tvoří značné procento ze zápisů nesporné agendy v manuálech M11 a M12. Do manuálů se pak i nadále činily zápisy o pravidelném obnovování městské rady, zápisy tohoto typu však mizí po roce 1709, kdy byla založena samostatná kniha renovací.

V archivu města Říčan se z námi zkoumaného období zachovala pouze kniha gruntovní, kniha renovací je dnes nezvěstná, stejně jako manuál založený roku 1683. O existenci těchto knih nás informuje inventář městského archivu z roku 1738 zaznamenaný v úvodu M14 (podobně jako „Manuál Renovatj“ a „Manuál založený AD 1683“ se nezachovaly až na knihu žalob a obvinění z roku 1605 žádné soudní knihy z předbělohorského období).³⁰⁷ Přestože nám inventář

³⁰⁷ M14, f. 1a – vzhledem k významu tohoto soupisu uvádím jeho doslovný přepis (písař každé z knih přiřadil pořadové číslo, ovšem kniha z pořadovým číslem 11 chybí – písař se zřejmě při číslování spletl):

Inventář Kniech Městských Založený A 1738 při Archivie Městečka Říčan se vynacházejících.

Kniha stará v níž se nachází kšaft a poslední vůle Jiříka Gabriele. Forma ceduly řezaných a rozličná Notata od roku 1600 až do 1658

Kniha žalobní obvinění zločincův AD 1605	1
Kniha jmenovaná Liber Sententiarum Juridicum AD 1606	2
Knihy aneb vyznání zločincův AD 1607	3
Registra purkmistrovská AD 1621	4
Manual Auřadu J. O. Knc Mti 1667	5
Manual založený AD 1683	6
Manuale založený AD 1684	7
Manuale Auřadu J. O. Knz. Mti AD 1692	8
Manuál Renovatj AD 1705	9
Manuál Právní AD 1719	10
Kniha přijímajících městských právo 1709	11
Kniha gruntovní AD 1702	12
Rejstřík sirotčí AD 1709	13
Práva Městská	14

poskytuje spolehlivou informaci o existenci manuálu založeného roku 1683, stále není úplně jasné, kam se činily zápisy v letech 1681-1682. Manuál M11 končí rokem 1680 a najdeme v něm i 3 zápisy z roku následujícího, pro rok 1682 se však nezachoval zápis žádný. Zřejmě bude nutné spokojit se s nejjednodušším možným vysvětlením, že zápisy z tohoto roku obsahoval ztracený manuál založený roku 1683 (stejně jako M11 obsahuje zápisy i z roku následujícího, mohl by tento manuál obsahovat i zápis předchozí).

Tabulku 8, která poskytuje celkové vyčíslení sporné a nesporné agendy podle jednotlivých manuálů, tj. v časových úsecích několika let až desetiletí, jimiž jsou tyto manuály vymezeny, doplňuje sloupcový graf porovnávající počet případů³⁰⁸ dle jednotlivých let, a to ve třech kategoriích: celkový počet případů, kriminální případy a jiné případy (tzn. hospodářské či správní povahy). Při pohledu na sloupec označující celkový počet případů je nejnápadnější jeho prudké snížení po dosti vysokých hodnotách v prvních třech letech (M10, 1667-1675), které dospívá až k hodnotě 0 roku 1672, načež se pomalu zvedá a směřuje k dalšímu vrcholu v závěrečných třech letech období zachyceného v M11 (1676-1680). Podíváme-li se ale na sloupce udávající zvlášť případy kriminální a jiné, vidíme že výrazný nárůst počtu případů je dán především přibýváním případů jiných než kriminálních. Tyto případy se začínají na celkovém počtu zápisů zřetelně podílet od 2. poloviny 70. let (o tom nejlépe vypovídá vývoj křivky spojnicového grafu 3 na s. 98) a v jejich závěru počet kriminálních případů překonávají. Trend převažujících zápisů nesporné agendy pokračuje po mezeře v letech 1682 a 1683 způsobené nedochovaným manuálem, i ve druhé polovině 80. a 90. let 17. století, kdy počet majetkových a správních zápisů jasně dominuje. Zároveň ovšem křivka udávající celkový počet zápisů ze svého vrcholu v polovině 80. let zvolna klesá a s výjimečnými výkyvy v letech 1702-1703 (částečně i 1714) nadále osciluje mezi jedním až pěti případy za rok, v řadě let ale přitom zůstává na nule.

Nedá se samozřejmě předpokládat, že by soud projednával každý rok stejný počet případů, výrazný úbytek zaznamenaných kauz z počátku 70. let 17. století se dá ale takto vysvětlit jen stěží. Zvlášť podíváme-li se na křivky grafů v souvislosti s tím, co bylo výše řečeno o vedení manuálů: pokles začíná v období, kdy se z manuálu pomalu vytrácejí zápisy psané rukou Jiřího Kořínka; poté co tento písař mizí úplně (tzn. po foliu 230, roku 1670), nastává hluboký úpadek vedení manuálu a tím pádem i úplnosti zaznamenaných případů. Jejich souvislejší evidence začíná až s příchodem druhého písaře, pod jehož vedením vznikl i manuál druhý. Vzhledem k naprosto vzornému a pečlivému vedení prvního manuálu v letech 1667-1669 by se snad mohla nabízet domněnka, že

Instructi Josefínska

17

Knihy v nově svázané dvoje

18 a 19

³⁰⁸ Všechny tabulky a grafy podávají přehled případů, nikoliv zápisů – případ může sestávat ze zápisu jediného, většinou se k němu ale váže zápisů více. To platí takřka bez výjimky pro případy sporné, resp. kriminální – u případů nesporného typu je oproti tomu většinou zápis totožný s případem.

počet kriminálních případů zaznamenaný během těchto tří let (12, 15 a 12 případů) by mohl být úplný. Z perspektivy celého sledovaného období devadesáti let je ale nutné tuto představu korigovat. Při pohledu na modrou křivku spojnicového grafu 3 na s. 98, která v nejdelším úseku svého průběhu osciluje kolem čísla 5, bychom počet zaznamenaných kriminálních případů vyšší než toto číslo měli považovat spíše za výjimku. Zajímavým jevem rovněž je, že počet kriminálních případů zřídka kdy překročí hranici 5 od počátku 18. století – zřejmě to souvisí se vstupem apelačního soudu do procesů vedených v Říčanech a pozvolné změně charakteru zaznamenávaných případů. Postupem doby v manuálech ubývají záznamy o lehčích proviněních, která se pravděpodobně řešila přímo na vrchnostenské kanceláři, zatímco před soud vrchnost stavěla až provinilce, u jejichž případů předpokládala projednání s pomocí apelačního soudu (těžší zločiny, recidivisté). Snížení počtu případů v posledních dvou manuálech, které je jistě dané především absencí zápisů sporů o čest (připadalo na ně kolem čtvrtiny případů), je zároveň provázeno nárůstem písemné agendy s řešením případů spojené, proto se počet folií v těchto posledních dvou manuálech oproti knihám předchozím zvyšuje.

Dramatičtější probíhá křivka značící vývoj počtu zápisů nesporné agendy – od náhlého vystřelení koncem 70. let 17. století po ještě strmější růst v polovině let 80. po zvolný pokles a ustrnutí pod hranici 5 zápisů v desátých letech 18. století až po její naprostý pokles v letech následujících – vliv založení specializovaných městských knih pro nespornou agendu je jasně patrný.

Při otázce po úplnosti říčanských soudních manuálů je jistě nezbytné neztrácet ze zřetele prameny komplementární, které by mohly náš pohled na manuály v ledasčem doplnit.

Případy projednávané před říčanským tribunálem zaznamenané v soudních manuálech v první řadě doplňují kriminální případy zachycené v aktovém materiálu z archivu města Říčan (uloženy jsou v jednom archivním kartonu).³⁰⁹ Mezi 345 listy můžeme identifikovat celkem 48 kauz projednávaných říčanským soudem, z toho 42 případů kriminálních – pouze 22 je ale takových, že se neobjevují v manuálech (vesměs přitom jde o případy po roce 1700, viz tabulka 10).

Druhým zdrojem jsou pak akta z fondu uhříněveského velkostatku. Zde se nabízí předpoklad, že by agenda vzniklá činností vrchnostenské kanceláře mohla podstatným způsobem doplnit pohled na počet kriminálních kauz řešených v obvodu působnosti říčanského soudu zejména v první polovině 18. století, kdy – jak bylo řečeno výše – z manuálů postupně mizí záznamy o lehčích deliktech neřešených v součinnosti s apelačním soudem. Bohužel však ani tento aktový materiál není nijak zvlášť bohatý – z celkem 60 zde zachycených kriminálních případů jsme z manuálů informováni o plných 25 z nich. Zbývajících 35 případů

³⁰⁹ SOKA Praha – Východ, Archiv města Říčan, inv. č. 50, kt. 10

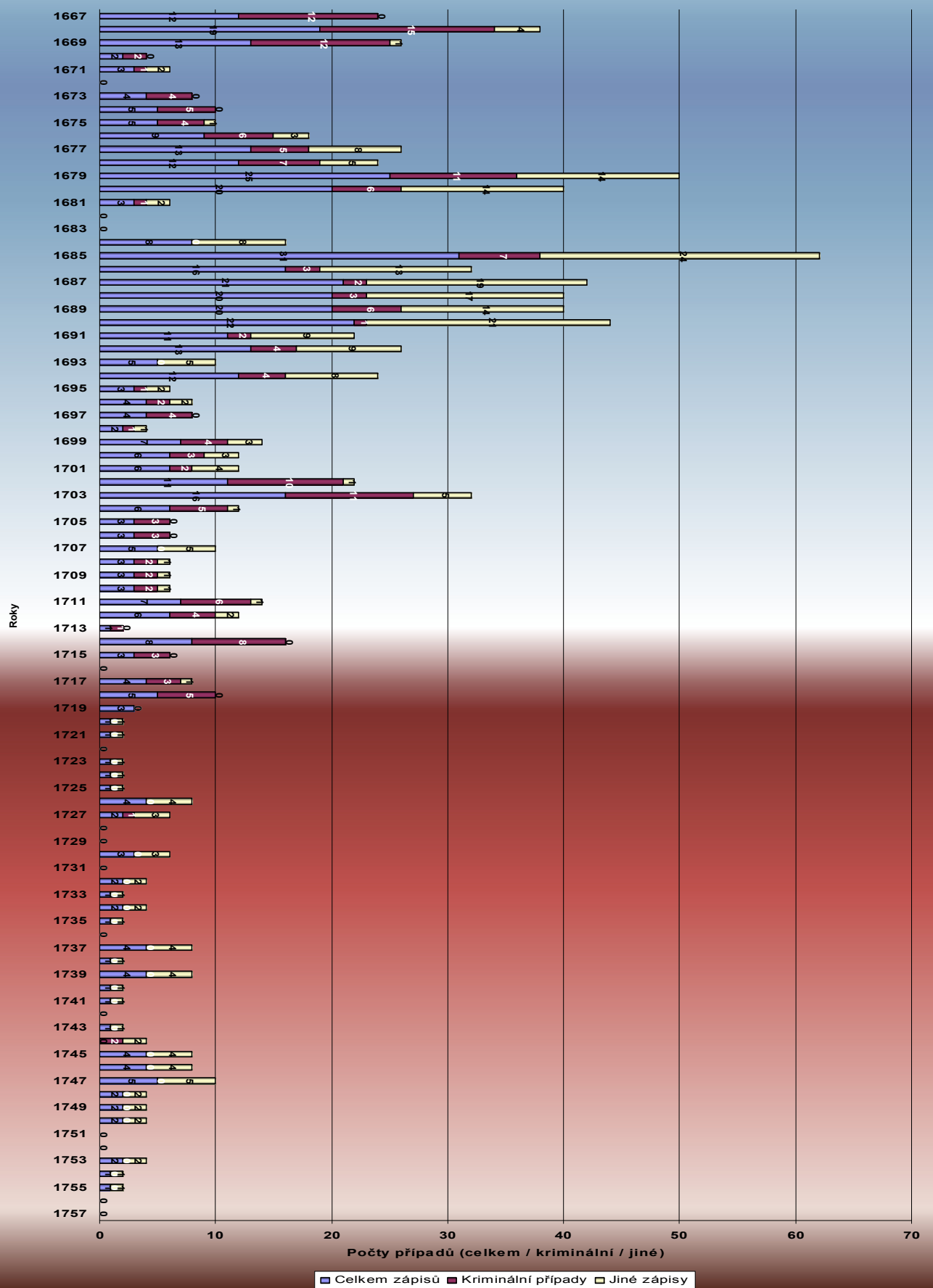
z manuálů neznámých se týká především krádeží. Celkový počet 35 kriminálních případů nezaznamenaných v manuálech však nijak dramaticky nezvyšuje roční průměr kriminálních kauz projednávaných před soudem – při vědomí toho, že většina neznámých kauz je datována po roce 1700, připadá tak až do roku 1757 méně než jeden případ na rok.

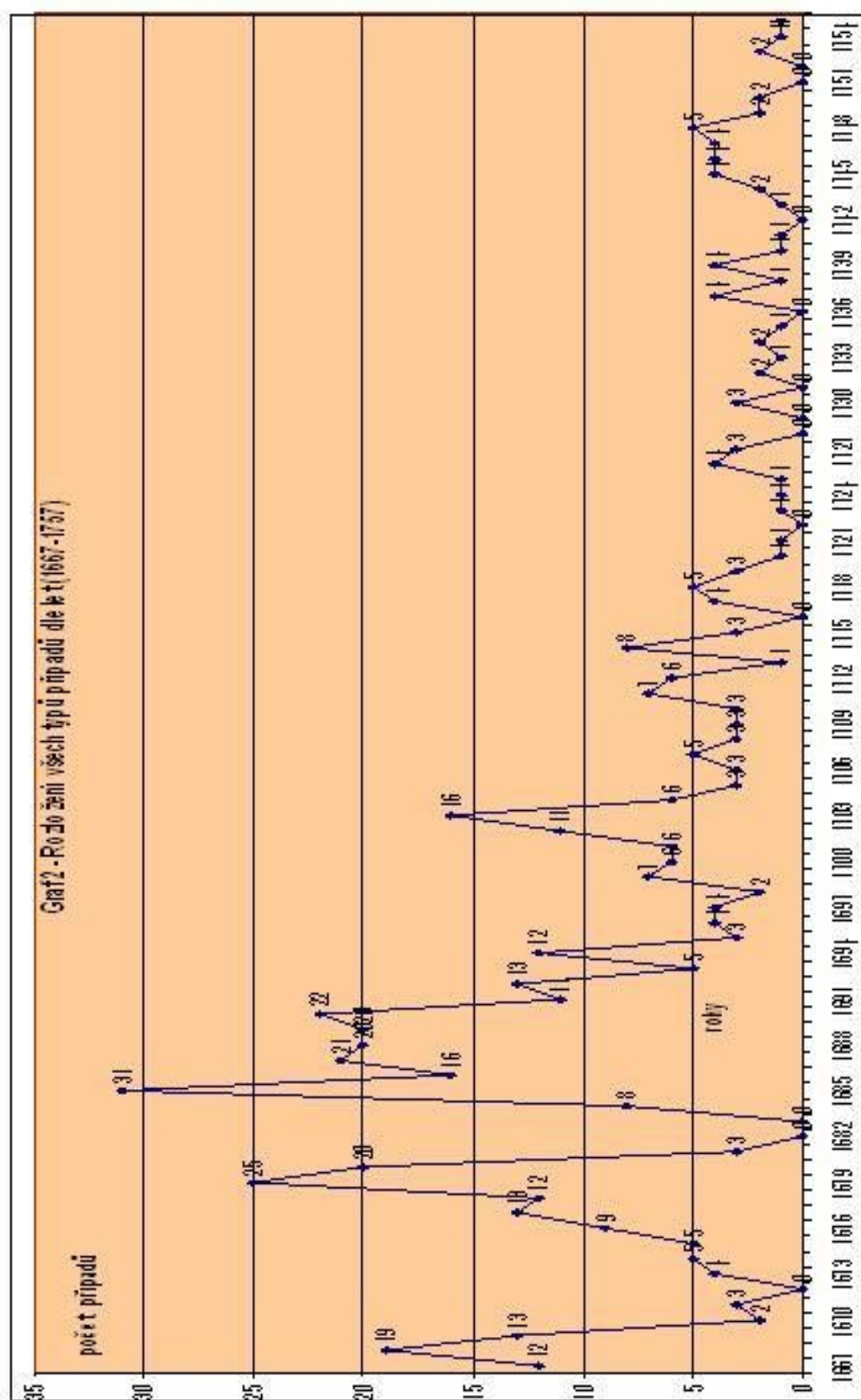
Jestliže aktový materiál nijak výrazně neovlivňuje pohled na počet kriminálních kauz řešených na Říčansku, pro hlubší poznání jednotlivých procesů může posloužit vcelku dobře. Největší díl aktového materiálu připadá na výslechy obviněných, které byly nezřídka prováděny i třikrát, výslechy a přísahy svědků, které v manuálech takřka nenacházíme, v hojné míře je zde zachována i korespondence mezi městskou radou a hejtmanem, v několika případech i dopisy mezi hejtmanem panství a knížetem z Lichtenštejna – tato korespondence je vedena německy, městské radě v Říčanech jsou ale příkazy vrchnosti tlumočeny zásadně česky. Množství procesních aktů v archivu velkostatku a částečně i městském archivu jasně signalizuje, že odraz procesu v manuálech je v řadě případů neúplný, na druhou stranu to podstatné – obvinění (příp. výslech) a zakončení případu (rozsudek) – u jednotlivých případů v manuálech většinou neschází.

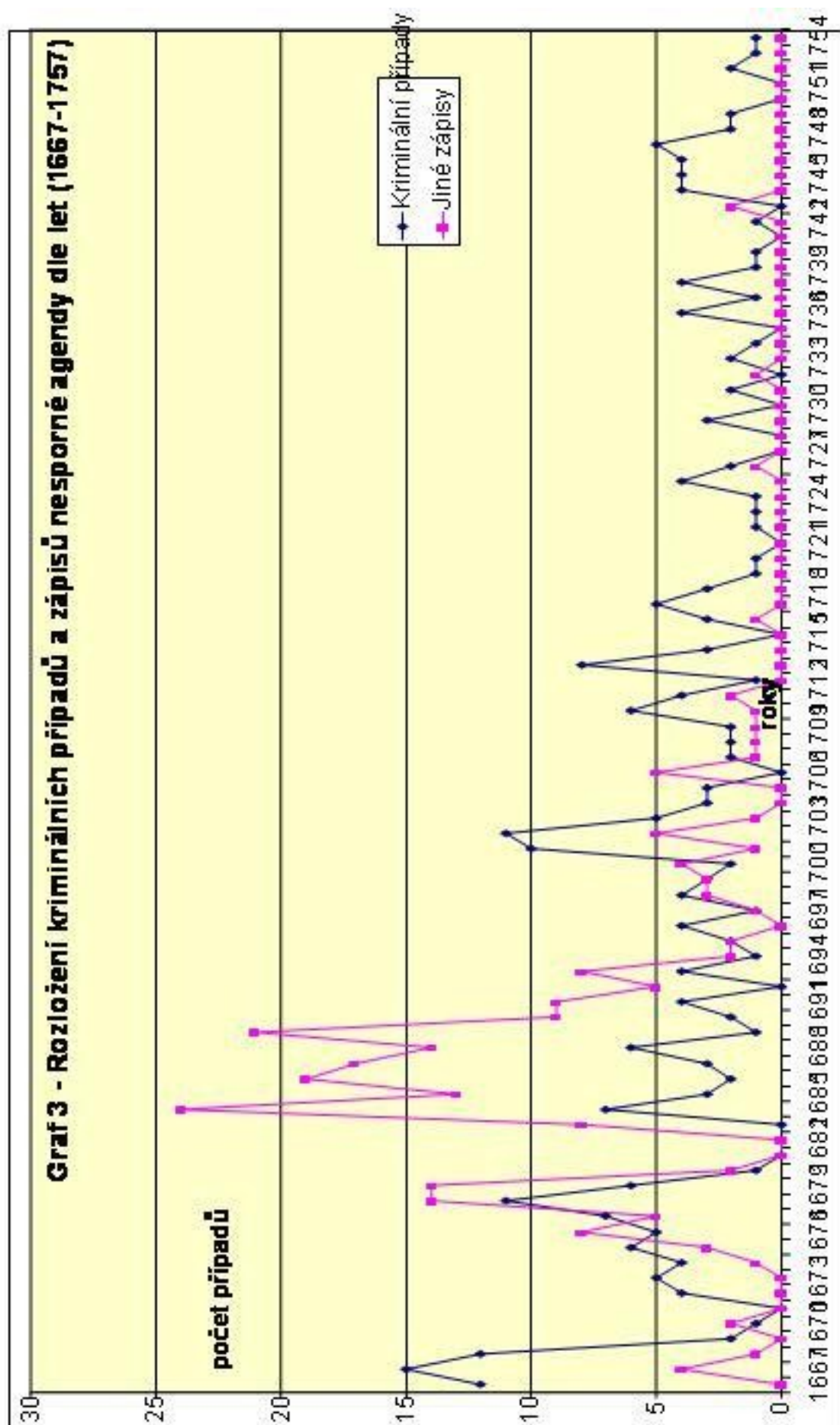
Posledním komplementárním pramenem užitým při zpracování říčanského materiálu je česká řada ortelních manuálů apelačního soudu. Již několikrát byla zmiňována výrazná úloha, kterou začal hrát apelační soud v říčanských procesech po začátku 18. století, resp. především po roce 1707, kdy vstoupil v platnost hrdelní řád Josefa I. Problém se zaznamenáváním odesílaných rozsudků do ortelních manuálů apelačním soudem byl zmiňován už v úvodu práce – podobně jako je tomu i v jiných lokalitách, i v Říčanech se setkáváme spíše s tím, že doklady o součinnosti s apelačním soudem je možné dohledat v městském archivu, ovšem nikoliv v ortelních manuálech. Případů, kdy apelační soud poslal naučení do Říčan a záznam o tom chybí v ortelních manuálech, je celkem 13 (z toho 4 před rokem 1699, kdy se v ortelních manuálech objevuje první záznam o rozsudku do Říčan). Po roce 1699 tedy v ortelních manuálech apelačního soudu chybí záznamy o 9 říčanských případech, naopak zde nacházíme záznamy 2 případů nezachycených v říčanských pramenech. Po roce 1757, kdy končí poslední říčanský manuál M15, až do roku 1765, kdy přestal fungovat říčanský hrdelní soud, můžeme obraz říčanské kriminality rekonstruovat pouze na základě záznamů v ortelních manuálech – ty zachycují pro toto období 5 případů. Celkem tedy v ortelních manuálech nacházíme 7 případů, které neznáme z pramenů říčanských.

Stran úplnosti říčanských soudních manuálů lze konstatovat, že počet kriminálních případů projednávaných v jednotlivých letech je v dlouhodobé perspektivě v podstatě konstantní a výrazně se nemění ani po prozkoumání všech typů komplementárních pramenů - je tedy možné uzavřít s tím, že co do počtu zaznamenaných případů jsou říčanské manuály pravděpodobně dosti spolehlivé.

**Graf 1 - Počty kriminálních případů a zápisů nesporné agendy
v říčanských manuálech 1667-1757 dle let**

Tabulka 8 – Počet datovaných a nedatovaných případů v manuálech

<i>Manuál číslo</i>	<i>Dat. krim.</i>	<i>Dat. jiné</i>	<i>Dat celkem</i>	<i>Nedat. krim.</i>	<i>Nedat. jiné</i>	<i>Nedat. celkem</i>	<i>CELKEM</i>
M 10 (1667-1675)	59	10	69	0	1	1	70
M 11 (1676-1680)	38	51	89	4	7	11	100
M12 (1684-1691)	29	131	160	3	18	21	181
M13 (1692-1718)	95	38	133	1	14	15	148
M 14 (1719-1744)	35	3	38	0	0	0	38
M15 (1745-1757)	24	1	25	0	0	0	25
CELKEM	280	234	514	8	40	48	562

Tabulka 9 – Počet kriminálních případů ve smolných spisech z fondu archiv města Říčana a Vs Uhřetěves

	Archiv města Říčana	Vs Uhřetěves
Kriminálních případů	42	60
z toho v manuálech	20	25
nezaznamenaných v manuálech	22	35

Tabulka 10 – Počet datovaných kriminálních případů v soudních aktech z fondu archiv města Říčan a Vs Uhřetěves nezaznamenaných v manuálech – podle let
(zbývající případy v aktech velkostatku nedatovány)

Rok	Archiv města Říčan	Vs Uhřetěves
1670	2	
1674	2	
1676	1	
1688		
1691		1
1694		1
1696		1
1699		2
1702		3
1703	1	2
1704		1
1705	2	
1706	2	
1707		1
1709		
1710	2	
1713		
1714	1	
1715	3	
1718		
1719		
1721	1	1
1723	2	
1726	1	
1727		1
1732		1
1740		
1741		1
1742		2
1743		2
1746		2
1747	2	1
Celkem	22	23
(datovaných případů nezaznamenaných v manuálech)		

3. Typy zápisů a jejich charakteristika

Ve smolných knihách najdeme zaznamenané především výpovědi učiněné při útrpném výsledku a ortely, v případě udělení podmíněného trestu reversy. Další písemnosti spojené s řešením případu (zejména korespondence s nadřízenými orgány či jinými úřady apod.) zde zaznamenaný nebývají.³¹⁰ Pokud se tyto písemnosti mající podobu aktového materiálu zachovaly, řadíme je mezi tzv. smolné spisy. Může se jednat o koncepty vzniklé při jednání samotného městského soudu, nebo písemnosti došlé od jiných institucí různé úrovně, přičemž každý z dokumentů sem řazených odráží určitou fázi procesu, souvisí s ostatními a doplňuje je. První pokus o utřídění této široké palety písemností podal J. Pánek na příkladu smolných spisů městečka Čechtic s tím, že podobné „se pravděpodobně *mutatis mutandis* vyskytnou ve všech podobných souborech, zejména ovšem ve smolných spisech z měst a městeček vrchnostenských.“³¹¹ Cílem jeho práce nebylo provedení diplomatické analýzy smolných spisů, nýbrž pouze vyčerpávající přehled písemností, které se v jednotlivých fázích mohou vyskytnout – sám přitom říká, že žádný smolný spis neobsahoval všechny typy písemností, které přicházejí v úvahu. Podíváme-li se na tento výčet, musíme konstatovat, že případy zaznamenané v říčanských manuálech sestávají přesně z těch písemností, které Pánek řadí mezi smolné spisy.³¹²

Manuály sice byly založeny a vedeny jako soudní knihy, o čemž nacházíme doklady v podobě poznámek připisovaných k jednotlivým případům (např. v M12 pod jedním ze zápisů – jedná se o poznámku pod škrtem zneplatněného šacuňku gruntu - nacházíme výslovnou zmínku „*jest vzadu manuálu psanej*“).³¹³ Přesto při jejich procházení můžeme narazit na období, kdy vedení manuálů připomíná spíše snůšku aktového materiálu – zejména se jedná o závěr M10 (1667-1675) a následující manuál M11 (1676-1680), kde se leckdy objevuje

³¹⁰ Jelikož smolné spisy zprostředkovávají zajímavý pohled na trestní proces, jsou pochopitelně vítaným doplňkem záznamů ve smolných knihách – z tohoto důvodu je např. A. Verbík s I. Štarhou zařadili do své edice velkobítešské smolné knihy. VERBÍK, Antonín; ŠTARHA, Ivan (edd.). Černá kniha města Velké Bíteše. Brno: Blok, 1979. 342s.

³¹¹ PÁNEK, J. Hrdelní soudnictví městečka Čechtic v 17. a 18. století. (Příspěvek k poznání pozdně feudálního hrdelního soudnictví v Čechách a k charakteristice smolných spisů). SSH 12/1977, s. 142.

³¹² Konkrétně v manuálech nalezneme tyto druhy písemností:

1. žaloba formulovaná buď jako nařízení vyšší instance (hejtman panství) soudu (intimát či misív), případně soukromé udání
2. listy k dalším městským tribunálům či úředním orgánům se žádostí o součinnost
3. vyznání obviněných a výpovědi svědků (v dobové terminologii examina a juramenta)
4. žádost o naučení směřovaná nadřízenému orgánu (hejtman, výjimečně apelační soud)
5. intimát či misív od nadřízené instance určující další postup
6. suplika odsouzenec o milost
7. revers (hrdelní revers)
8. žádost o zapůjčení kata
9. souhlas s vysláním kata
10. výčet nákladů na proces

³¹³ M12, f. 140b

korespondence nikoliv do manuálu opsaná, nýbrž přímo všíta (dopisy lze identifikovat nejen pouze podle jejich stylizace, ale i podle adresy).

Snaha dokumentovat proces ve všech jeho aspektech je v podstatě společná všem říčanským soudním manuálům, rozdíly mezi nimi jsou dány především pečlivostí písařů. První část prvního manuálu tak je vedena naprosto vzorně, ještě v závěru té samé knihy ovšem nacházíme všíté originály dopisů hejtmana panství. Přijatou i odeslanou korespondenci k danému případu zachycují i manuály M14 a M15, kdy už říčanský soud úzce spolupracoval se soudem apelačním i krajským úřadem v Kouřimi – korespondence zde je zachovaná výhradně v opisech, přičemž právě vzhledem k součinnosti jak s apelačním soudem, tak i krajským úřadem není výjimkou, že se objevují prakticky doslovné opisy téhož dopisu, který je pouze adresován jiné nadřízené instituci.

Jelikož je v říčanských manuálech zachycena jak agenda trestní, a to jak stíhaná z iniciativy vrchnosti, tak soukromé, ale i agenda nesporná, bude níže názorně ukázáno, z jakých zápisů se jednotlivé případy skládají. J. Pánek sice ze smolných spisů čechtických získal vyčerpávající přehled písemností tvořících smolné spisy, ovšem ani v jednom případě neměl k dispozici smolné spisy odrážející průběh případu od začátku do konce. Zejména v první části manuálu M10 naopak najdeme dostatek kompletních kriminálních případů, abychom mohli abstrahovat jejich jednotlivé ideální typy. Přestože nás zajímají především kriminalia, vzhledem ke značnému počtu zápisů nesporné agendy bude následně stručně pojednáno i o zápisech tohoto typu.

A. Případ pohnaný před soud ve veřejném zájmu

1. žaloba podávaná výhradně formou intimátu - od hejtmána panství, hejtmána krajského úřadu či apelačního soudu
2. výslech provinilce
3. oznámení soudu (městské rady) nadřízenému orgánu o vykonání nařízených úkonů
4. reakce nadřízeného orgánu na dodané materiály, stanovení rozsudku formou intimátu
5. zápis rozhodnutí případu (rozsudek, revers)
6. výčet nákladů na proces

ad 1) Na začátku každého kriminálního případu stojí intimát, který má formu dopisu adresovaného městské radě (v citovaném příkladu se jedná o intimát hejtmána panství). Začíná proto inskripcí (adresou) se salutací („*Slovutné opatrnosti pane purkmistře a konšelé městečka Řičan, od Pána Boha všeco dobré vinšuji*“), následuje narace uvádějící jméno (případně i bližší charakteristiku) provinilce a důvod jeho stíhání („*tohoto Martina, praví se býti svobodným, do vězení šatlavního a ku právu odsílám*“).³¹⁴ Dispozice potom určuje postup, kterým se má soud řídit v zacházení s obviněným a dalším vedení případu („*...za kládu za jednu nohu dáti, ostatek na svobodě. Potom v sobotu examinirovati, kolikrát jest, jaký a jak mnoho obilí a s kým ze dvora J.K.M. brával, od kolika let a kam je dodával, zdali do Prahy nebo do některého mlejna neb do hospody některý, aby dobrovolně pověděl... dobře vostře s pohrůzkami velkými, pouštíc na něj strach examinirovati*“). Na závěr přijde datace a subskripce („*Dathum z Ouřenovsi dne 5. Januarij letha 1668, Jakub Morarius Kolovratský*“).

Citované příklady pocházejí z jediného dopisu, který je velmi vhodný k tomu, aby posloužil jako modelový příklad: týká se pouze jediného případu, navíc je na něm dobře vidět, že hejtman předával stran vedení případu vyčerpávající a naprosto jednoznačné instrukce, jejichž splnění striktně vyžadoval. Co se týká otázek, které měly být obviněnému položeny při výslechu, byly tyto vždy připraveny a formulovány hejtmanem, později apelačním soudem. Přímo v dopise, jak jsme viděli výše, se nevyskytují až tak často, většinou byly soudu zaslány ve zvláštním listě (potom v dopise najdeme zmínku o tom, že otázky příkládá).

Řešil-li zrovna soud více případů najednou, mohl být úvodní dopis v případě jednom zároveň reakcí na výslech či stanovením rozsudku v případě druhém. Vyskytují se i případy, že jsou připojeny instrukce či reakce týkající se

³¹⁴ M10, f. 61a – tato i následující citace pocházejí z rozsáhlého případu M. Železného a jeho kumpánů, obviněných z rozkrádání panského obilí.

správních záležitostí města nebo panství. Toto samozřejmě odpadá v případě přijímání instrukcí od krajského úřadu či apelačního soudu po roce 1707.

Zatímco v prvním manuálu se hejtmanovy dopisy (a vůbec opisy korespondence) vyskytují pravidelně, v následujících knihách se postupně vytrácejí. Jejich znovuobjevení v posledních dvou manuálech M14 a M15 zřejmě souvisí s profesionalizací vedení procesu řízeného v této době už především instrukcemi apelačního soudu.

ad 2) Výslech obviněného následující po objektivně stylizovaném nadpisu s jeho pořadovým číslem a datem („1. Examen Martina Železného dne 7. měsíce ledna léta 1668“) má v naprosté většině případů formu otázek a odpovědí, graficky rozdělených do sloupců zabírajících vždy polovinu stránky (výjimečně se objevuje výslech v podobě otázky a pod ní zapsané odpovědi, zcela ojedinělé je pak pouhé zaznamenání odpovědi bez otázek). Obligátní jsou první dvě otázky na jméno a vrchnost („*jaké jest tvé jméno*“ / „*či jsi poddaný*“), což jsou dva nezbytné identifikační prvky obviněného – udání poddanství je obzvlášť důležité vzhledem k možné koordinaci s úřady na jiných panstvích a zejména pak možnému předání provinilce k potrestání na domovské panství (čímž by odpadly případné finanční náklady na jeho potrestání). Ve druhém manuálu se k nim přidává ještě dotaz na vyznání („*jsi-li katolický a dlouholis u svatý spovědi byl*“), který je v tomto manuálu u všech výslechů, v dalších knihách se ale už nevyskytuje pravidelně. Často se objevuje otázka na věk a místa, kde se dotyčný zdržoval a jaké činnosti tam vykonával („*kde jsi se nyní zdržoval*“ / „*kde jsi sloužila ten rok*“).

Další otázky se týkají přímo konkrétního případu a dle jejich zodpovězení je buď vyneseno rozsudek, nebo dochází k výsledku dalšímu. V případě, že první výslech není vnitřně koherentní, soustřeďuje se opakovaný výslech především na rozpory v odpovědích (případně na rozpory v odpovědích obžalovaného a jeho spoluviníků či případně svědků). Nejčastějším důvodem opakovaných výslechů ale je, že hejtman vyhodnotí odpovědi uvedené v prvním výslechu jako neuspokojivé (nedostatečně rozvedené, vyhýbavé). Typickým rysem opakovaných výslechů nařízených z těchto důvodů potom je, že jsou obviněnému položeny stejné otázky jako při výslechu prvním. Nezřídka tak dochází k situacím, že se výslechy prakticky dublují. To je jistě dáno i tím, že v absolutní většině případů se jednalo o výslechy dobrovolné, přestože soud v mnoha případech mučením hrozil.

Je otázka, do jaké míry byli zločinci informováni o běžné soudní praxi u jednotlivých soudů, a zda tedy mohli předem odhadnout, jsou-li tyto výhrůžky reálné, v každém případě byly říčanské výslechy ve 2. polovině 17. století provázeny pouze nátlakem psychologickým a v případě dostatečné otrlosti vyslýchaného mohl tento v podstatě sdělit soudu pouze to, co sám sdělit chtěl. Zvlášť u protřelých zločinců je zřejmé, že vypovídali neúplně a – často s úspěchem - zatvrzele zapírali; křivě obviněným ale zase tato soudní praxe velmi usnadnila obhájení své nevin.

Při provádění výslechu hrála důležitou roli těsná závislost soudu na instrukcích nadřízených úřadů a jimi zadaných otázkách – v případě, že soud projevil vlastní iniciativu a položil otázky dle vlastního uvážení, dostalo se mu vzápětí ostrého pokárání.

Útrpné výslechy se objevují v 17. století pouze zcela výjimečně, více jich je až v 18. století, tj. od manuálu inv. č. 13 a ve všech následujících, kdy už měl říčanský soud k dispozici i vlastního kata. K útrpným výslechům přistupoval říčanský soud na příkaz soudu apelačního, a to v případě těžkých hrdelních provinění (infanticidium, loupež aj.), kdy se obviněný odmítal doznat. Mučení se striktně řídilo předpisy Josefinského hrdelního řádu, jejichž přesné dodržování apelační soud důsledně vyžadoval. Pozoruhodné je, že poměrně značná část zapírajících obviněných odmítala přiznání i po provedení mučení (mezi nimi byl ovšem i lupič zadržený na místě činu, který i při třetím stupni trval na tom, že je náhodný kolemjdoucí).

ad 3) Oznámení soudu nadřízenému orgánu, že splnil nařízení, má opět formu dopisu, a proto většinou začíná opět inskripcí se salutací (*„Urozený pane hejtmane, nám dobrotivý a laskavý. Zdraví a jiné vše nejprospěšnější dobré od Pána Boha všemohoucího panu hejtmanu vinšujeme a přejeme věrně rádi“*), často se ale setkáváme i s formou, kdy stojí na prvním místě rovnou narace (*„Vedle nařízení pana hejtmana tak jsme se poslušně zachovali a škůdce J.K.M. jménem Martina Železného ku právu městečka Řičan přijali a ... dne 7. měsíce ledna letha 1668 v místě radním examinirovali“*). Jádrem sdělení pak je informace o průběhu výslechu (*„kterýžto škůdce a zloděj co...v jeho 1. examen zaznamenáno stojí se přiznává, k jinším pak punktům, jako k čarodějnictví... se přiznati nechce“*). Za povšimnutí stojí závěrečný obrat *„k dalšímu toho povážení panu hejtmanu zanecháváme“*, kterým shodně končí veškerá korespondence s hejtmanem. Nejedná se totiž o formalitu, nýbrž o reálný odraz fungování soudu, který fakticky samostatně nečinil žádná rozhodnutí, ale pouze vykonával příkazy hejtmana. Dopis je obvykle zakončen datací a subskripcí (*Dathum v městečku Řičanech 9. dne ledna letha 1668, Purkmistr a konšelé městečka Řičan*).

Jestliže se v manuálech postupně vytrácejí záznamy dopisů hejtmana iniciující zahájení procesu, platí to tím spíše pro dopisy soudu hejtmanovi, které ve třetím a čtvrtém manuálu (M12 a M13) už prakticky nenajdeme, opět se ale objevují ve dvojici posledních dvou manuálů M14 a M15 (1719-1757).

ad 4) Jelikož říčanský hrdelní tribunál po celou dobu své existence fungoval v těsné závislosti na nadřízených orgánech (nejprve hejtman panství, později apelační soud) a prakticky nikdy nevydal samostatný rozsudek, nacházíme před zápisem rozsudku další hejtmanův intimát, který rozsudek, resp. rozhodnutí případu, stanovuje (později se jedná o misivý apelačního soudu). Jeho struktura je

prakticky totožná s popisem uvedeným v bodě 1. V případě že hejtman považoval dodané materiály za nedostatečné pro zakončení případu, obsahuje jeho dopis další přesné instrukce jak v případě pokračovat, např. další výslech s pohružkou mučení apod. (*„Examen Martina Železného pod dathum 7. Januarij jsem přijal a co v sobě obsahuje po přečtení sem porozuměl... jak tomuto podezřelému na jeho jalový slova tak věřeno býti má, o krádeži a což o čarách jakž by se na něj prokázati mohlo, pročez nařizují, aby zase dobře vostře a s hrozením velikým examinován byl, aby dříve než na žebřík přijde raději dobrovolně se přiznal, tak aby mohl dříve z vězení vyjíti“*).

Jestliže bylo nařízeno další prošetření případu, opakuje se cyklus bodů 1.-3. až do okamžiku, kdy nadřízený úřad uzná za vhodné případ ukončit. Obvykle se opakuje 2x, v těžších případech případech i 4-5x. U závažných provinění se mezi zápisy k případu objevují např. výpovědi svědků anebo korespondence s jinými úřady, jedná-li se o provinilce cizopanského. Všechny tyto písemnosti se k soudu dostávají přes hejtmanovu kancelář.

Tři manuály – M11, M12 a M13 - tyto typy písemností zaznamenávají jen výjimečně, to ovšem neznamená, že by neexistovaly – v archivu uhřetovského velkostatku se u oněch případů, které je možné identifikovat s kauzami z těchto manuálů, zachovaly právě spisy tohoto typu (což znamená, že soud dopisy/instrukce obdržel, pouze je neopisoval do manuálu).

ad 5) Kapitálním trestem končilo pouze minimum v Říčanech souzených případů – tyto jsou pak přirozeně zakončeny standardním rozsudkem (od apelačního soudu nebo vrchnosti). Drtivá většina případů je ale zakončena reversy, ať už prostými či hrdelními. Následuje tedy rozbor reversu coby dominantní formy zakončení trestních případů v Říčanech. Podotýkám, že právě revers byl v podstatě jedinou písemností ze všech ostatních částí případu, který soud vyhotovoval samostatně (rozhodnutí o propuštění provinilce na revers samozřejmě učinil nadřízený orgán, jeho formulaci však nijak neurčoval).

Stylizace reversů je subjektivní, častý je objektivně stylizovaný nadpis s datací a jménem provinilce (*Revers Vavřince Skočdopole dne 5. měsíce března léta 1668 vykonaný*). Samotný text začíná intitulací (*„Já, Jan Vocolka jinak Muzikář ze vsi Dubče...“*) následovaný buď promulgací (*„známo činím“*) nebo rovnou narací, kde je specifikován trestný čin včetně uvedení okolností jeho spáchání, eventuálních přímlov a okolností propuštění (*„...do vězení sem se dostal...pro příčinu tu, že manželka má svadivši se s Mařou Šilhavou... jí nejprve poprala a já toliko vejš jí taky ještě holí lískovou sem bil, takže vona od toho upadnouc do nemoci po některým dni umřela. Mně pak a můj ženě se ta vina připisuje a přičítá, jako bychom my manželé společně smrti její vinni býti měli. Z kteréhožto vězení nemohouc sobě nikterak pomoci až naposledy urozený vladyka pan Martin Michal Moller, hejtman panství Ouřenovského mně tu*

milost činí a z toho vězení propustiti nařizuje na tento a takový způsob...).³¹⁵ Jádrem reversu je následná dispozice, ve které najdeme závazek vydavatele (tj. obviněného) vůči příjemci (*„...předně že to pachole sirotka po tý ženě Máří zůstalého na svou starost a péči přijíti jej jako svůj vlastní dítě jak stravou tak oděvem opatrovati chci a přitom slibuji a připovídám, že v té a takové příčině nad žádným jiným člověkem se vymstívati ani jiného navozovati nebudu“*). V závěrečné sankci jsou obsaženy podmínky přestoupení reversu (*„pak-li bych se takového nešlechetného chování víceji dopouštěti chtěl“*) a zejména pak trest, který by následoval. Reversy hrdelní samozřejmě hrozí ztrátou hrdla (*„bez milosti na hrdle ztrestán býti mám“*), reversy prosté ale mohou obsahovat i jiný druh trestu. S tímto případem se ale v Říčanech nesetkáme, jestliže revers neobsahuje podmínku hrdelní, je trest formulován pouze v obecné rovině (*„bez milosti trestán býti mám“*, příp. *„trestán býti mám vedle práva“*). Prakticky se nevyskytuje koroborace, která by měla být dána např. podpisem vydavatele reversu (tj. obžalovaného), zřídka se objevuje aprekace (*„Toho mi dopomáhej BO+BS+DS+PM+VSv“*).

Bohužel ne u všech reversů nacházíme v naraci popis provinění, kterého se obviněný měl dopustit (častá je pouze formulace *„pro takové své přečinění“* bez další specifikace okolností případu). Není úplnou výjimkou, že je z celého případu v manuálu zapsán pouze revers – potom takováto vágní formulace znemožňuje jeho zařazení do klasifikace případů.

ad 6) Po hrdelním rozsudku následují ještě další typy zápisů, jako je žádost o zapůjčení kata, poděkování za zapůjčení kata a především výčty soudních výloh na provedení útrpných výsledků a popravu. V posledních dvou manuálech M14 a M15 (1719-1757) však už pravidelně nacházíme výčty nákladů na výživu obviněných zcela pravidelně u každého případu, což zjevně opět souvisí se vzrůstajícím vlivem státních úřadů na chod říčanského soudu – začaly se zde řešit nejen kriminální případy spáchané v obvodu soudu, ale byly prováděny i výsledky obviněných z jiných míst dodaných do Říčan z nařízení apelačního soudu či krajských hejtmanů. Těmto institucím byly následně předkládány k proplacení náklady na procesy vedené vedené ve veřejném zájmu.

³¹⁵ M10, f. 5b.

B. Případ vyšetřovaný na základě soukromé žaloby

1. soukromá žaloba podaná formou suplikace hejtmanovi panství
2. intimát hejtmana nařizující soudu prošetření případu
3. písemné vyjádření pohnané strany, případně výslech
4. porovnání sporných stran
5. oznámení úřadu hejtmanovi o vykonaném porovnání

Typickým představitelem této skupiny případů jsou spory o čest. Zhanění jsou někdy provázena i fyzickým napadením a dala by se kvalifikovat jako ublížení na zdraví, to ale bývá v těchto případech až druhořadé. Půhonce svou žalobou usiluje především o to, aby obecně uznávaná autorita (soud) vyhlásila jeho zachovalost na cti a přinutila k tomuto prohlášení i hánce. Tím nejdůležitějším z výše uvedených typů zápisů tedy je porovnání, které obsahuje jednak prohlášení hánce o nepodloženosti jeho nářku a za druhé deklaruje zachovalost cti půhonce. Z tohoto důvodu se zřídkakdy vyskytují případy sestávající ze všech pěti zápisů. Nejčastěji chybí bod 3. Pohnaná strana sice měla možnost se k žalobě vyjádřit, k podání písemné odpovědi však docházelo pouze v případech, kdy se pohnaná strana cítila sama poškozená a chtěla podat vlastní verzi případu. Pokud ale pohnaný byl ochoten uznat svůj prohřešek a učinit prohlášení o zachovalosti cti půhonce, obešlo se jednání soudu i bez výsledků a rovnou se přikročilo z zápisu porovnání. Často také schází hejtmanův intimát – pokud je uveden, obsahuje pouze stručnou informaci o předání žaloby a především nařízení soudu předvolat sporné strany a přimět je k porovnání. Když toto soud provede, informuje o urovnání sporu dopisem hejtmana – tento článek ale také může vypadnout. Zbývají tedy dvě části nejdůležitější – soukromá žaloba a porovnání.

ad 1) Charakteristické pro soukromou žalobu opět je, že není směřována soudu, nýbrž hejtmanovi panství jako suplika žádající vrchnost o ochranu. Tomu odpovídá i formulace inskripce („Urozený pane a hejtmane, ke mně laskavý. Ku panu hejtmanu skrze tento můj ponížený Memorial se ucházeti a zaneprázdnění činiti přinucen jsouc za odpuštění žádám...“).³¹⁶ Následuje velice obsírná narace, popisující do nejmenších detailů jádro sporu i jeho široké souvislosti - při obsahové analýze těchto podání z nich proto lze vytěžit velmi zajímavé poznatky o všedním životě, chování a mezilidských vztazích v určitých situacích (především při popíjení v hospodě). Dispozici vlastně tvoří žádost o ochranu a nápravu křivdy („Pana hejtmana za to pro Boha žádám, že to při sobě povážiti nestíží a jakýmkoliv způsobem témuž Janovi mladýmu Rohoškovi v tom od pana hejtmana bude vyměřeno, aby potomně na budoucí časy ještě větší překážky od něho nebylo. Tou příčinou pana hejtmana pro Boha poníženě prosím, že mě tu křesťanskou lásku prokázati a jeho předvolati dáti, aby to

³¹⁶ M10, f. 126a – z obžaloby Jana Rohošky podané Danielem Šebkem roku 1668 pochází i následující ukázka.

před panem hejtmanem vyznati i taky aby mi další křivda činěna od něho nebyla laskavě naříditi ráčíte.“) Pravidlem je samozřejmě podpis, naopak velmi často schází datace (v textu se sice časová určení objevují, ale pouze relativní, odkazující k tomu kdy se popisovaná událost stala vzhledem k době sepsání žaloby, tj. minulý týden, včera apod.). Jestliže je žaloba do manuálu vevázána v původní podobě, může se datum vyskytovat na straně s adresou, kam vrchnostenská kancelář někdy učinila poznámku, kdy písemnost přijala.

Jestliže byl spor přednesen přímo před soudem, zápisy žalob chybí a je zapsáno rovnou porovnání.

ad 4) Porovnání je stylizováno objektivně a začíná datací (*„Letha Páně 1668 2 Januarij stalo se porovnání....“*)³¹⁷ následovanou intitulací se jménem a bližší charakteristikou sporných stran (*„...mezi Jiřikem Veseckým, kantorem Ouřenovským, a Jiřikem Krabošákem, kovářem Dubeckým“*) a poměrně krátkou narací, která se soustředí na vystižení jádra sporu (*„v příčině jeden druhého na poctivosti zhanění, že jest Jiřík Krabošák jsouce při truňku a dobrym rauši, jeho Jiříka Veseckého, v hospodě Ouřenovský nevážně a nenáležitě zhaněl, a na poctivosti zloupil.“*) Dispozici tvoří prohlášení hánce o poctivosti půhonce, případně oboustranné prohlášení o zachovalosti druhé strany (*„Jsouce pak před ouřad J.K.M. městečka Řičan předvolán... dotčený Krabošák před ouřadem se k ničemuž znáti nechtěl, ale že jsouce při truňku, takového hanění že nepamatuje, jeho pak Jiříka Veseckého že za dobrého a poctivého člověka má a míti bude, jeho jest odprosíl. Kdež Jiřík Vesecký...jemu Krabošákovi to odpouští, však na ten a takový způsob, že nechce proti němu nikdy nic mluvit, to jest rukou dáním potvrdil.“*) Sankce stanovuje finanční pokutu v případě porušení porovnání a obnovení sporu (*„Jestli že by pak se víceji Krabošák proti nadepsanému Jiříkovi Veseckému a neb manželce i dítkám jeho, v oči a neb krom oči dopustil, tehdy jemu od ouřadu J.K.M městečka Řičan 10 kop míšeňských se vyměřuje.“*) Oproti naší ukázce jsou obvykle pokutou výslovně zavazovány obě strany, běžné je také stanovení jejího propadnutí do knížecích důchodů, případně k záduší říčanského kostela. Běžným zakončením je datace II. (*„Což se stalo v místě radním leth a dne svrchu psaného.“*)

³¹⁷ M10, f. 56b-57a – z případu Krabošáka a Veseckého pocházejí i následující citace.

C. Záписы nesporné agendy

Zatímco případy kriminální sestávají z různých typů zápisů, které – jednaly se o hrdelní provinění, případně kauzu s několika obviněnými – se všemi (opakovanými) výsledky a související korespondencí mohou čítat až několik desítek stran, případy nesporné agendy jsou vesměs totožné se zápisem jediným a zřídka zabírají víc než jediný list.

Přestože poměr jednotlivých typů zápisů nesporné agendy je v jednotlivých manuálech různý, celkově převažují šacuňky gruntů. Po standardní formuli s datací a uvedením zástupce vrchnosti, který vydal příkaz k provedení ocenění nemovitosti („*Letha 1686 dne 18 July z nařízení urozeného a statečného vладыky pana Jiřího Raychrta panství J.K.Mti /titul/ Ouřenovského vzáctně zřízeného hejtmana a za inspectora panství Škvoreckého a Roztockého prošacováno jest spáleniště ševcovský Jiříkovi Čubrtovi v městečku Říčanech, tak jakž následuje*“)³¹⁸ sestává zápis z vyčerpávajícího výčtu všech náležitostí gruntu včetně živého a neživého inventáře, pod tímto soupisem je uvedena celková suma. Pakliže se nejedná o spáleniště, které ujímá nový soused, jako v citovaném případě, ale o šacuňk vykonaný v důsledku úmrtí majitele, následuje pod sumou soupis dědiců - „*nápadníků*“ - na gruntě a vyčíslení jejich nároků. Říčanskí sousedé sice mohli kšaftovat, prakticky ale tohoto práva využívali jen velmi zřídka – v manuálech nacházíme pouze několik málo zápisů tohoto typu.

Vedle šacuňků tvoří největší část nesporné agendy zápisy týkající se správy města – vzhledem k nesmírné pestrosti záležitostí, které je možné do této skupiny zahrnout, jsou velmi rozmanité i typy těchto zápisů. Nejtypičtějším zástupcem této skupiny je jistě zápis o obnovení městské rady, s ním souvisí dopis rady hejtmanovi psaný v předvečer obnovení, ve kterém sousedé „*dle všeobecného v tomto království způsobu*“ hejtmanovi navrhuje osoby vhodné pro výkon úřadu. Dále můžeme do této skupiny můžeme zařadit např. zápis, který má podobu smlouvy o zhotovení hodin, stanovující odměnu hodináře a podmínky, za kterých své dílo vykoná, nebo korespondenci s hejtmanem týkající se rekonstrukce radnice, položení nové střechy na ní (sousedé hejtmana informovali o nákladech, které si ta která úprava vyžádá či kolik za ní už zaplatili a většinou požádali vrchnost o finanční či naturální příspěvek), případně záznam o škodách napáchaných požárem povstalým z neopatrného zacházení s ohněm v radniční kuchyni. Hejtmanovi byly ovšem adresovány i listy stížné, týkající se – z pohledu Říčanských - nekalé konkurence jarmarků v okolních městečkách (nejúpornější boj sváděli Říčanskí koncem 70. let 17. století se sousedy z Kostelce nad Černými lesy, který byl centrem další části Lichtenštejnského dominia).

³¹⁸ M12, f. 164b

Přes kauzu s jarmarkem (byť ta byla v podstatě sporná) se dostáváme k další skupině nesporné agendy, jíž jsou zápisy hospodářské povahy: vedle kontribučních soupisů měšťanů či soupisů solních je tato skupina tvořena převážně obilnými výkazy, které se nejčastěji vyskytují v M12 – existence zápisů o výsevu obilí na panských dvorech v říčanských manuálech je věru těžko vysvětlitelná a taky se kromě tohoto manuálu nikde neobjevuje. Podstatně méně často, zato však prakticky ve všech manuálech najdeme soupis pustých gruntů v městečku a rozdělení jejich polí mezi sousedy.

Velká část nesporné agendy připadá i na „*atestace*“ – osvědčení nejrozličnějšího druhu. Může se jednat stejně dobře o zápis dosvědčující pronájem obecního mlýna, zahrady, povolení vyklučit kus obecního lesa, tak jako písemné potvrzení poctivého původu synů souseda, kteří se chtějí v jiném městě vyučit řemeslu.

Válka o falcké dědictví, kterou vedla Habsburská monarchie s Francií od roku 1688, je pravděpodobně důvodem masivního nárůstu počtu zápisů týkajících se vojenských záležitostí v M12 (většinou to jsou zápisy o zverbovaných rekrutech a nákladech na pobyt vojáků v městečku). Atestace vojákům se sice vyskytují ve všech manuálech, v tomto je jich ale zdaleka nejvíc.

Na následujících stranách je v grafické podobě předveden poměr zápisů nesporné agendy ke kriminálním případům, rovněž jsou rozlišeny poměry jednotlivých typů zápisů nesporné agendy. Jelikož poslední dva manuály M14 a M15 obsahují až na naprosté výjimky pouze zápisy kriminálních procesů, názorné grafické zpracování by postrádalo smysl – grafy jsou tedy pouze pro manuály M10-M13.

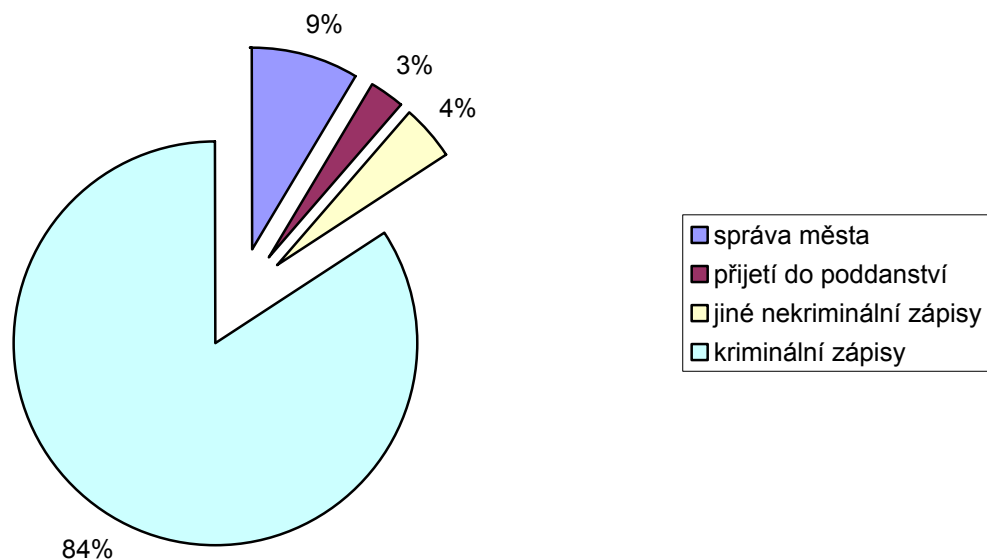
Rozbor jednotlivých typů zápisů snad vrhnul jasnější světlo na říčanské manuály jakožto zvláštní druh městské knihy. Viděli jsme, že pro činnost soudu měla zásadní význam kooperace s nadřízenými orgány, zejména hejtmanem panství, později i apelačním soudem (byť korespondence s apelačním soudem nadále procházela skrze vrchnostenskou kancelář). Lépe řečeno bez instrukcí nadřízených orgánů nevyvíjel říčanský soud vůbec žádnou aktivitu. Proto má centrální význam právě korespondence mezi hejtmanem a soudem, byť tato kromě prvního manuálu není u jednotlivých případů vždy zachycena v úplnosti: jestliže samostatně fungujícím soudům sloužily písemnosti řazené dnes mezi smolné spisy jako podklad k rozhodování a vytváření vlastních zápisů vkládaných do smolných knih, v Říčanech se soudní řízení omezovalo na přijímání dopisů, vykonání zde stanovených instrukcí a následnou informaci o jejich provedení. Pakliže v činnosti soudu a jejím záznamu hrála tak důležitou úlohu korespondence, není divu, že písař poměrně záhy připadl na myšlenku využívat obdržené písemnosti v původní podobě a přivazovat je ke svým zápisům. Po období konce 17. a počátku 18. století, kdy korespondence z říčanských soudních manuálů mizí a kriminální případy zde většinou dokumentují především výslechy obviněných a rozsudky (reversy), se korespondence opět objevuje po roce 1707, kdy do procesů začaly výrazněji zasahovat státní úřady.

Obecnou informaci o existenci soudních knih evidujících běžné sporné i trestní případy v celém průběhu (žaloba, výpovědi stran i svědků, rozsudek) nacházíme v Čarkově a Lůžkově práci zaměřené na postižení všech typů městských knih,³¹⁹ praktickou ukázkou je potom vydaná edice krevní knihy městečka Morkovic (ta je ale pouhým torzem sestávajícím ze dvou případů celých a jednoho neúplného).³²⁰ Není mi ovšem známo, že by v literatuře byla zmiňována kniha tak úplná a souvisle vedená, jako jsou říčanské manuály, jejichž dalším specifikem je vkládání zápisů hospodářské a správní povahy. Nabízí se přirovnání manuálů s knihami rychtářských soudů - povahou projednávaných případů se agenda říčanského soudu značně překrývá i s tím, co v královských městech spadalo pod tzv. rychtářské právo, v nich ale pochopitelně nejsou zápisy správní a hospodářské povahy. Poslední dva říčanské manuály M14 a M15 (1719-1757) navíc začínají zachycovat zejména těžké hrdelní zločiny řešené především ve spolupráci s apelačním soudem a běžnou spornou agendu reprezentovanou např. spory o čest v nich už prakticky nenacházíme. Říčanské soudní manuály jsou tedy pozoruhodným dokladem o postupu diferenciaci úřadování v poddanském městečku v souvislosti s jeho hospodářským a demografickým rozvojem a zároveň postupující byrokratizací.

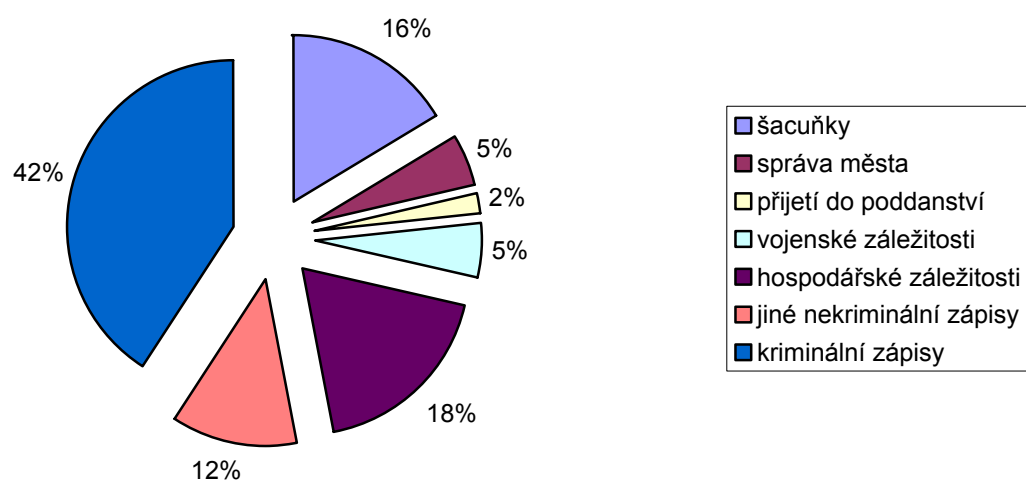
³¹⁹ ČAREK, J.; LŮŽEK, B. Názvosloví městských knih v severozápadních Čechách. *SAP 18/1968*, s. 463-464.

³²⁰ BARTOŠÍKOVÁ, J. (ed.) Krevní kniha městečka Morkovic. *Studie Muzea Kroměřížska 91/1992*, s. 115-148.

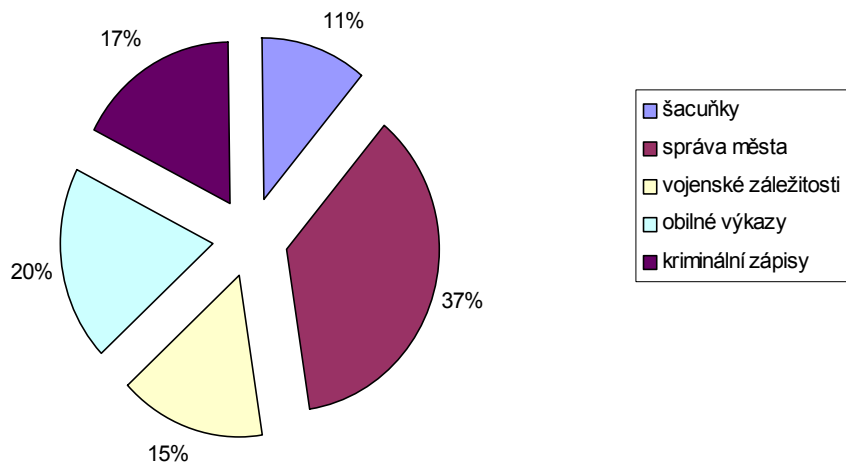
**Graf 4 - Podíl zápisů kriminálních případů a nesporné agendy
M10 (1667-1675)**

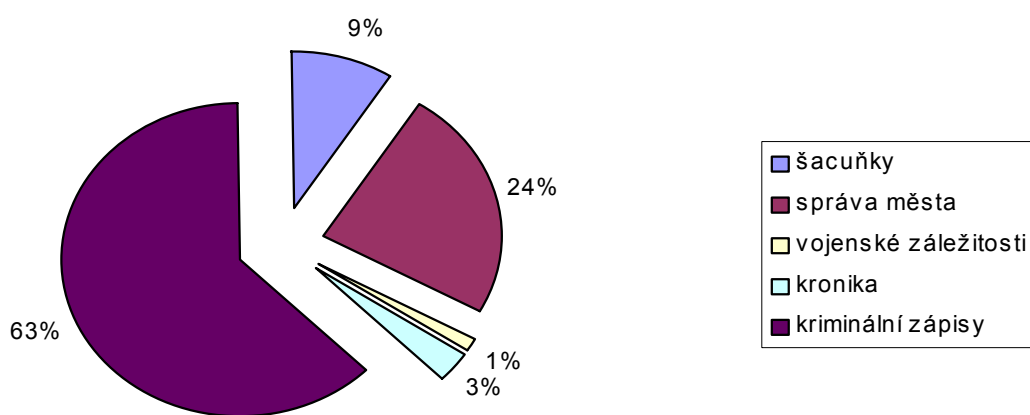
**Graf 5 - Podíl zápisů kriminálních případů a nesporné agendy
M11 (1676-1680)**

**Graf 6 - Podíl zápisů kriminálních případů a nesporné agendy
M12 (1684-1691)**

**Graf 7 - Podíl zápisů kriminálních případů a
nesporné agendy M13 (1692-1718)**

IV. STRUKTURA KRIMINALITY

Obšírné pojednání o manuálech jako takových v předchozí kapitole názorně ukázalo jejich možnosti, ale i omezení pro studium činnosti říčanského hrdelního soudu v daném období. Při jejich obsahovém rozboru už bude brán zřetel pouze na kriminální případy, tzn. hospodářské či správní zápisy jsou pominuty. Za kriminální případ je považován každý záznam o kriminálním jednání, bez ohledu na to, zda je proces před soudem dokumentován úplně nebo pouze z části (tzn. jako případ je počítán jak výslech obviněného bez rozsudku, tak osamocený záznam rozsudku bez dokladů o předchozím procesu). Struktura kriminality bude předvedena zvlášť v jednotlivých manuálech i celkově.

Rozčlenění jednotlivých kriminálních případů bylo provedeno s pomocí tzv. Pánkova klasifikačního schématu trestné činnosti. Jeho osm hlavních kategorií s řadou upřesňujících podtypů³²¹ bylo navrženo ve snaze vyjít vstříc „zájmu o poznání 'všedního' života vesnického a městského obyvatelstva a zvláště jeho konfliktních vztahů k vládnoucí ideologii, státu, pozemkové vrchnosti a místní administrativě, k zákonné ochraně života a zdraví, majetku a cti i k oficiálně prosazovanému morálnímu kodexu.“³²² K Pánkovu členění existují i alternativy, především typologie stanovená právním historikem K. Malým, která vychází

³²¹ Komplettní Pánkova typologie vypadá takto (převzato z PÁNEK, J. Městské hrdelní soudnictví v pozdně feudálních Čechách. (Výsledky, problémy a perspektivy studia). ČsČH 32, 1984, s. 712-713):

A. ČINY PROTI OFICIÁLNÍ IDEOLOGII

a) kacířství b) rouhání c) čarodějnictví, magie d) poškozování církevních symbolů (svatokrádež) e) urážka duchovenstva

B. ČINY PROTI PANOVNÍKOVI A STÁTNÍMU ZŘÍZENÍ

a) urážka panovníka b) urážka zeměpanských institucí a úředníků c) zrada, spolupráce s nepřítelem d) odmítání vojenské služby, dezerce e) zakázaný pobyt na státním území

C. ČINY PROTI POZEMKOVÉ VRCHNOSTI

a) ohrožování a urážka vrchnosti a vrchnostenských úředníků b) neposlušnost vůči vrchnostenským úředníkům c) zbíhání, potulka, ochrana zběhlých poddaných d) lesní, vodní a polní pých e) jiné formy poškozování hmotných zájmů vrchnosti

D. ČINY PROTI MÍSTNÍ (VESNICKÉ A MĚSTSKÉ) ADMINISTRATIVĚ

a) urážka městské rady b) neposlušnost vůči místním úředníkům c) napadení (zabití nebo zranění) místního úředníka d) urážka cechovní organizace e) nedbalost při výkonu služeb obci f) násilnosti v městském vězení, útěk z vězení

E. ČINY PROTI ŽIVOTU A ZDRAVÍ (s vyloučením C/a, D/c)

a) vražda b) vyhrožování vraždou nebo násilím c) zabití d) ublížení na zdraví e) infanticidium f) sebevražda

F. ČINY PROTI MAJETKU (s vyloučením A/d, C/d-e)

a) loupež b) zhářství c) krádež d) napomáhání při majetkové trestné činnosti e) falšování, podvod f) bezděčné způsobení majetkové škody

G. ČINY PROTI CTI

a) křivé obvinění b) urážka soukromé osoby

H. ČINY PROTI MRAVNOSTI

a) sodomie b) incest c) cizoložství d) smilstvo e) prostituce f) hazardní hry

³²² PÁNEK, J. Městské hrdelní soudnictví v pozdně feudálních Čechách. (Výsledky, problémy a perspektivy studia). ČsČH 32, 1984, s. 712.

hlavně z rozboru právních norem předbělohorského období.³²³ Vzhledem k tomu, že říčanské prameny se svou povahou i dobou vzniku blíží materiálu, z něž vycházel Pánek, byla použita klasifikace dle jeho návrhu.

K danému účelu nejlépe poslouží grafické zpracování, které pro svou názornost už nevyžaduje delší komentář. Ke každému manuálu vždy náleží dva grafy – jeden zobrazuje strukturu kriminality dle hlavních kategorií Pánkovy klasifikace, druhý pak zobrazuje členění dle jednotlivých skutkových podstat bez aplikace této klasifikace, která má i jistá problematická místa: zejména se jedná o rozdělování majetkových deliktů nikoliv dle jejich skutkové podstaty, ale podle toho, komu tento čin způsobil škodu – tedy krádeže na panském majetku jsou řazeny do skupiny C činů proti vrchnosti (jejíž podíl tak výrazně nabývá), zatímco všechny ostatní krádeže patří do skupiny F činů proti majetku. Druhý typ grafu tak právě v tomto ohledu nabízí alternativní pohled, navíc je detailnější než graf zpracovávající pouze hlavní Pánkem stanovené kategorie. Pánkovo členění je přes tyto drobné výhrady velmi dobře použitelné, neocenitelný je pak jeho význam pro srovnání s výsledky rozboru kriminality z jiných lokalit, které byly zpracovány rovněž s použitím tohoto schématu (takových prací je většina). Na konci této kapitoly jsou po grafech znázorňujících členění v říčanských manuálech souhrnně za celé období 1667-1757 zařazeny pro srovnání i grafy zpracované na základě údajů publikovaných samotným J. Pánkem po výzkumu řady hrdelních soudů ve středních Čechách (užita jsou čísla pro léta 1681-1740)³²⁴ a J. Čechurou pro Soběslav (1650-1770).³²⁵

Všechny grafy obsahují procentuelní vyjádření počtu případů dané kategorie. Trestné činy jsou uváděny jen v hlavních kategoriích, v případě jemnějšího dělení by grafické zpracování ztratilo přehlednost a tím i smysl. Podrobné rozdělení trestných činů proto obsahují tabulky, kde je vždy uveden absolutní počet případů. Tabulka 11 je sestavena dle kategorií Pánkovy klasifikace, naproti tomu tabulka 12 obsahuje řazení dle skutkové podstaty doplněné o výskyt kriminálních případů v komplementárních pramenech, tzn. smolných spisech z archivu města Říčan (ŘS) a smolných spisů z archivu velkostatku Uhříněves (Vs). V nich se vyskytuje celkem 57 kriminálních případů v manuálech nezaznamenaných (přibližně ke stejnému počtu případů zde nacházíme doklady k případům z manuálů známých, buď se jedná o duplikáty záznamů nebo dokumenty k nezaznamenaným částem procesu), které ovšem nijak zásadně nepozměňují pohled na strukturu kriminality zjištěnou rozбором samotných říčanských manuálů (největší část, 26 případů, se týká majetkových

³²³ Na základě tohoto členění vypracoval Malý svoje zásadní pojednání o trestním právu v 15. a 16. století – viz MALÝ, Karel. *Trestní právo v Čechách v 15.-16. století*. Praha: Univerzita Karlova, 1989, s. 28.

³²⁴ Tamt., s. 726.

³²⁵ ČECHURA, J. *Kriminalita a každodennost v raném novověku. Jižní Čechy 1650-1770*. Praha: Argo 2008, s. 35-36.

deliktů). Stejně tak ve 2 případech z ortelních manuálů apelačního soudu, které v manuálech nenajdeme, se jedná o krádeže.

Jak je patrné, v říčanských manuálech najdeme případy z celého spektra Pánkových hlavních kategorií, při rozčlenění do jednotlivých podtypů ale vynikne, že zastoupení různých typů deliktů se značně liší: v kategorii B, do které J. Pánek zařadil činy proti panovníkovi a státnímu zřízení (urážka panovníka, zeměpanských institucí a úředníků, zrada, spolupráce s nepřítelem, odmítání vojenské služby, dezerce, zakázaný pobyt na státním území) nacházíme pouze dvě kauzy Cikánů, kteří porušili panovníkův mandát o zákazu pobytu na území království. V kategoriích ostatních už je početní zastoupení případů výraznější, jejich poměry budou demonstrovány na každém manuálu zvlášť.

V manuálu M10 (1667-1675) žádná ze skupin výrazně nepřevažuje, případy jsou naopak takřka ideálně rozloženy do čtyř stejně zastoupených skupin – činy proti vrchnosti (21%), cti (20%), majetku (20%) a životu a zdraví (18%). Už zde je ale nezbytné sáhnout po tabulce a korigovat získané údaje za pomoci jemnějšího dělení. Nejpoměrnější kategorie činů proti vrchnosti totiž svého prvenství dosáhla pouze díky započítání krádeží v panských dvorech, které sice spadají do Pánkovy kategorie poškozování hmotných zájmů vrchnosti, ale skutkovou podstatou jsou v podstatě stejné jako „běžná“ krádež. Kdyby byly všechny druhy krádeží započítány do kategorie trestných činů proti majetku, stala by se z kategorie C s jediným deliktem zaměřeným opravdu vědomě proti vrchnosti jako takové, rázem kategorie nejslabší. Naopak by potom vynikla výrazná převaha samotných krádeží, na které by pak připadala plná 1/3 všech případů. Zkoumat krádeže na panském oddělení od krádeží ostatních sice může být za určitých okolností opodstatněné (může se ukázat např. rozdíl v uděleném trestu, nebo vůbec důraz na vyšetřování), je ale přitom vhodné oddělovat je od činů směřujících proti vrchnosti přímo.

Podobně matoucí situace může nastat u činů proti „oficiální ideologii“ řazených do kategorie A. Kromě svatokrádeže a rouhání sem spadá i čarování, které se také z největší části podílí na poměrně výrazném zastoupení této kategorie. Zatímco čin rouhače či svatokrádežníka byl bezpochyby proti „oficiální ideologii“, tj. katolické církvi, vědomě zaměřen, v případě nejrůznějších magických manipulací, tvořících běžnou součást lidové kultury, můžeme stěží předpokládat záměr provinilce vystupovat svým jednáním proti ideologickým základům církve. Vysoké procento připadající na případy sporů o čest jistě nepřekvapí, vzpomeneme-li si na např. na tezi R. van Dülmena, prohlašujícího čest za jednu z ústředních kategorií života raně novověkého člověka.³²⁶ Poslední z výrazně zastoupených kategorií jsou činy proti životu a zdraví. Polovina ze sem

³²⁶ K této problematice viz DÜLMEN, Richard van. *Bezectní lidé: O katech, děvkách a mlynářích: nepočetnost a sociální izolace v raném novověku*. Praha: Dokořán, 2003. 107s.

řazených případů patří provinění nejméně závažnému, jímž je zbití. Tři případy vražd je pochopitelně správné posuzovat odděleně od případů infanticidií. Slabé zastoupení deliktů mravnostních, tj. především smilstva a cizoložství, jistě neodpovídá reálnému výskytu těchto přečinů. V tomto manuálu je ještě třeba upozornit na případ bigamie – jelikož Pánek tomuto zločinu žádnou samostatnou podkategorii nevyhradil, uvádím ho v tabulce pod stejným označením jako cizoložství (nakonec se přeci jen o cizoložství *sui generis* jedná).

Struktura trestných činů v druhém manuálu M11 (1676-1680) se v hlavních rysech od prvního nijak zvlášť neliší – největší podíl připadá na majetkovou trestnou činnost a spory o čest. Krádeže se sice pořád podílejí na výrazném zastoupení kategorie C, ale už pouze polovinou případů sem řazených (přibylo tedy skutečných vystoupení proti vrchnosti). Zaznamenáváme zde nárůst deliktů mravnostních a naopak úbytek činů proti životu a zdraví, které jsou nyní rovnoměrně rozloženy do všech svých podtypů (zbití, infanticidium, sebevražda, nedokonané travičství jsem v tabulce zařadil mezi „vyhrožování vraždou nebo násilím“). Čarování se vyskytuje pouze v jediném případě.

Poměr jednotlivých typů deliktů nepřekvapí ani ve třetím manuálu M12 (1684-1691) - zajímavá je vzácná shoda procentuálního podílu sporů o čest a majetkové kriminality v grafu bez užití klasifikačního schématu. Obě skupiny mají po 38%, dohromady tedy absolutní většinu ze všech kriminálních případů (kterých je ovšem v tomto manuálu pouze 33). Zaznamenání hodný rys je počet případů lesního pychu (5), který vynikne především při pohledu na strukturu kriminality podřízenou Pánkově klasifikaci – výše zmiňovaná problematičnost dělení majetkové kriminality podle provinění na panském (typ C) a proti ostatním – soukromým – osobám (typ F) je zde naopak výhodou. „Běžných“ krádeží, tj. nespáchaných na majetku vrchnosti, sice v tomto manuálu ještě najdeme více (6), v manuálu následujícím už ale pytláci se 13 případy výrazně dominují (krádeží 6). Znamená to, že koncem 17. a na počátku 18. století buď výrazněji vzrostl počet pytláků, nebo se z nějakého důvodu posunula hranice citlivosti vrchnosti k tomuto deliktu a pytláctví začalo být důrazněji stíháno (tj. že by dříve tolerované výpravy poddaných s puškou do knížecích lesů přestaly být přecházeny a vrchnost se důrazným stíháním pytláků dávala najevo, že toto jednání nehodlá tolerovat).

V manuálu M13 (1692-1718), kde máme naopak co do činění s největším množstvím kriminálních kauz (96), zdaleka nejsilnější kategorií jsou spory o čest. Nápadný je především značné snížení podílu majetkových deliktů, jejichž podíl jindy nečiní méně než pětinu – zde dosahuje pouhých 8%. Naopak počet činů proti vrchnosti dosahuje největšího podílu, vysvětlením je pokračující důrazné stíhání lesního i vodního pychu. Kromě toho nacházíme i značné množství činů proti životu a zdraví – nikoliv ovšem vražd, nýbrž zabití. Kromě jednoho případu, kdy myslivec zastřelil pytláka, se jedná o tragická vyústění především sousedských sporů. Tento manuál rovněž ukazuje vzrůst počtu mravnostních

deliktů (14% dle Pánkovy klasifikace), s tím souvisí i značný počet infanticidií (5), resp. obvinění z tohoto činu.

Dva poslední manuály M14 (1719-1744) a M15 (1745-1757) se od předchozích knih podstatně odlišují, což je dáno změnou v úřadování říčanského soudu. Po roce 1718 už byly do manuálů zapisovány (až na výjimky) pouze kauzy řešené v součinnosti s apelačním soudem, tedy vesměs případy závažnější. Zcela mizí (až na dva ojedinělé zápisy v M14) kategorie činů proti cti, která v ostatních knihách patří vůbec k nejvýraznějším. V obou těchto manuálech připadá téměř polovina případů na krádeže – ustupují přitom krádeže na panském řazené do kategorie C (činy proti pozemkové vrchnosti). To opět souvisí se změnou úřadování – krádeže na panských dvorech už nejsou řešeny před říčanským soudem, ale přímo ve vrchnostenské kanceláři, což dokládá řada výsledků v aktech velkostatku Uhříněves. Vzhledem ke zmiňovanému zapisování pouze závažnějších deliktů jsou výrazněji zastoupeny i činy proti životu a zdraví. Jejich podíl navíc opticky zvětšují infanticidia, která už v této době zůstávají pouze v rovině neprokázaných podezření.

Kategorizace deliktů pouze na základě obvinění, třeba před soudem neprokázaného, jistě může vzbuzovat diskuze, ještě složitější je však problematika samotného určování skutkové podstaty – nezřídka stojí před soudem delikventi odsouzení za více zločinů, a to jak skutkovou podstatou velmi blízkých (smilstvo-cizoložství), tak zcela rozdílných (smilstvo-krádež). Čistě pro účely kvantifikace kriminality na daném území ve sledovaném období by se snad mohlo uvažovat o samostatném počítání všech deliktů spáchaných jedním pachatelem v rámci jednoho procesu, efekt by ale byl spíše pochybný: výsledky by jednak potřebovaly delší komentář, především je ale třeba mít neustále na paměti omezenou výpovědní hodnotu dochovaných pramenů. Kvantifikace může dobře posloužit pro přehledné zpracování určitých trendů, nikdy však není možné dobrat se „přesného“ výsledku jedinou „správnou“ cestou, kterou by nebylo možné zpochybnit. Z tohoto důvodu je ke každému zachycenému procesu přiřazena pouze jedna skutková podstata, většinou ta, která byla prvotním důvodem obvinění (další delikty v řadě případů vyplynuly až z přiznání obviněného během výslechu a mohly se později promítnout do rozsudku, kde je delikvent odsouzen už za spáchání obou činů) nebo ta vztahující se k nejzávažnějšímu obvinění. Stejně tak je za jeden případ považován i proces s více pachateli podílejícími se na jednom zločinu.

Při aplikaci Pánkova klasifikačního schématu na kriminální případy zaznamenané celkově ve všech šesti soudních manuálech, dosahují největšího podílu spory o čest (27%) následované činy proti majetku (23%). Majetkové delikty se ale zároveň do značné míry podílejí na výrazném, téměř pětinovém, podílu kategorie činů proti vrchnosti. Pokud bychom majetkové delikty takto nerozlišovali, připadl by pouze na samotné krádeže podíl 29% z celkového množství případů a staly by se tak kategorií nejsilnější. (Pro úplnost je třeba uvést, že po započítání případů zjištěných ve smolných spisech a ortelních manuálech, kde bylo dohromady zaznamenáno 26 krádeží, by se podíl tohoto deliktu zvýšil na 31% - vliv deliktů zjištěných v komplementárních pramenech na obraz celkové struktury kriminality je tedy zanedbatelný a nemá smysl uvádět zvlášť grafické zpracování i se započítáním těchto údajů.)

Kategorie činů proti životu a zdraví, oficiální ideologii a mravnosti se pohybuje kolem jedné desetiny. Nízký výskyt činů proti mravnosti je stejně nápadný jako vysoký podíl sporů o čest, což vyplývá jednoznačně ze srovnání se závěry J. Pánka. Pro názorné srovnání byly zpracovány jím publikované údaje pro celkem 17 hrdebních soudů ve středních Čechách.³²⁷ Autor zkoumané období delší než dvě století rozdělil na čtyři části přibližně po padesáti letech, říčanskému materiálu se nejvíce chronologicky blíží Pánkuv úsek 1681-1740. Vzhledem k množství lokalit, které autor do svého celkového přehledu zpracoval, vychází pro tuto dobu celkový počet 730 případů, což je více než dvojnásobek případů říčanských. (Pokud bychom se podívali na počet případů v jednotlivých lokalitách, dosahuje podobného počtu případů jako jsou v dané době zaznamenány v Říčanech pouze královské město Příbram). Souhrnně ve všech středočeských lokalitách připadá zdaleka největší podíl (43%) na majetkové delikty, pro Říčany platí, že majetková kriminalita dosahuje značného zastoupení, ale ne takto dominantního. Na druhém místě jsou činy proti mravnosti (15%), což znamená, že v Říčanech je jejich výskyt přibližně poloviční (8%) – spíše než o vyšším dodržování mravních norem to svědčí spíše o méně důsledném stíhání těchto deliktů a tedy toleranci vůči nim. Srovnatelné jsou podíly činů proti životu a zdraví, naopak v Říčanech je výrazně vyšší podíl činů proti pozemkové vrchnosti (20% oproti 8%), daný řadou majetkových deliktů (lesní a vodní pych, krádeže na panských dvorech). Naopak v Říčanech zcela marginální činy proti panovníkovi a státnímu zřízení dosahují u Pánka zanedbatelného podílu 9%. Naprosto zásadní rozdíl pak je v podílu sporů o čest, které pánek zaznamenává pouze v 8% případů, zatímco v Říčanech tvoří bezmála třetinu. Tento rozdíl jednoznačně svědčí o tom, jak moc při podobné kvantifikaci záleží na typu pramene, z něž získáváme data – byť je potom uspořádáváme dle stejného schématu. Je zcela vyloučeno, že by říčanský soud řešil takto výrazný podíl sporů o čest, zatímco v jiných středočeských lokalitách by se ve stejné době jednalo o jev spíše okrajový. Ostatně i v Říčanech samotných se agenda sporů o čest po roce

³²⁷ PÁNEK, J. Městské hrdební soudnictví v pozdně feudálních Čechách. (Výsledky, problémy a perspektivy studia). ČsČH 32, 1984, s. 726.

1718 z manuálů vytrácí – pokud bychom je vyřadili i pro dobu dřívější, vypadala by struktura úplně jinak.

Vhodnou ukázkou je pohled na graf zpracovaný dle údajů zjištěných J. Čechurou pro soběslavský soud (1650-1770).³²⁸ Srovnání je účelné jednak proto, že struktura kriminality je zpracována na základě materiálu z jedné lokality, svým charakterem velmi podobné Říčánům, jednak názorně vidíme, jak výsledky ovlivňuje použitá pramenná základna. Většina soběslavského materiálu je zachována v aktovém materiálu, který Čechura zhruba od poloviny zkoumaného období doplňuje údaji získanými excerpcí rychterní knihy. Pokud bychom celkový obraz struktury kriminality posuzovali na základě všech zjištěných údajů, ukázala by se díky započítání agendy z rychterní knihy jako naprosto převažující složka činy proti cti (37%). Kdybychom rychterní knihu z výpočtu vyřadili, klesnul by podíl sporů o čest na pětinu a převažující by se s přibližně třetinovým podílem staly delikty majetkové. Při pohledu na grafické zpracování všech soběslavských případů je jasné patrné, že struktura se v hlavních rysech shoduje s tím, jak kriminalitu odráží materiál říčanský.

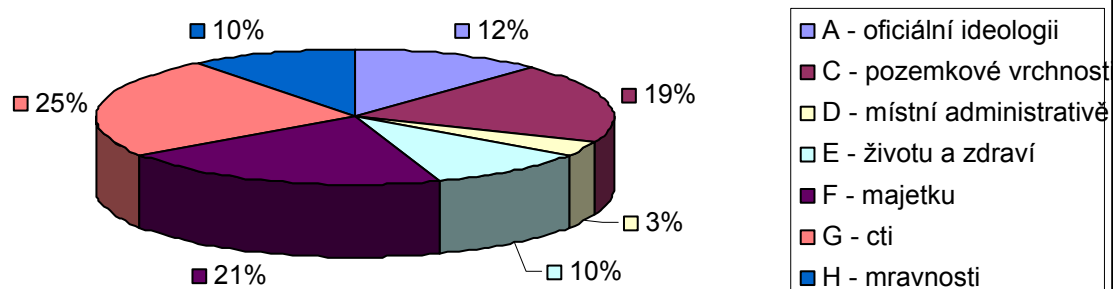
Za poslední tři desetiletí byly kvantitativně vyhodnoceny prameny z produkce již několika desítek lokalit, nemá však smysl hledat shodné či rozdílné rysy s každou z nich. Obliba tohoto způsobu vyhodnocení materiálu navíc často vede k výsledkům, které jsou bez bližšího komentáře spíše zavádějící: jako příklad může posloužit studie věnovaná hrdelnímu soudnictví na panství Hluboká nad Vltavou, kde zcela atypicky vychází největší podíl deliktů proti životu a zdraví (35%) následovaný mravnostními delikty (26%) a jinde převažující majetkové delikty (16%) jsou zastoupeny podobně jako činy proti pozemkové vrchnosti (15%).³²⁹ Tyto údaje ovšem vycházejí z analýzy 54 případů od dvou hrdelních soudů za dobu delší než sto let, tedy materiálu dosti mezerovitého. Rozhodně tím nemá být řečeno, že by nižší počet zpracovávaných případů snižoval přínos výsledků jejich rozboru (velmi důkladná a kvalitní práce P. Matlase je toho důkazem) – jde o pouhé upozornění, že výpovědní hodnota menšího vzorku může být snáze zkreslena, vhodnější je proto kvantitativní zpracování aplikovat spíše na větší a kompaktnější soubory dat. Srovnání říčanského materiálu proto bylo omezeno pouze na obě výše uvedené lokality, které se pro tento účel jeví jako nejvhodnější.

³²⁸ ČECHURA, J. *Kriminalita a každodennost v raném novověku. Jižní Čechy 1650-1770*. Praha: Argo 2008, s. 35-36.

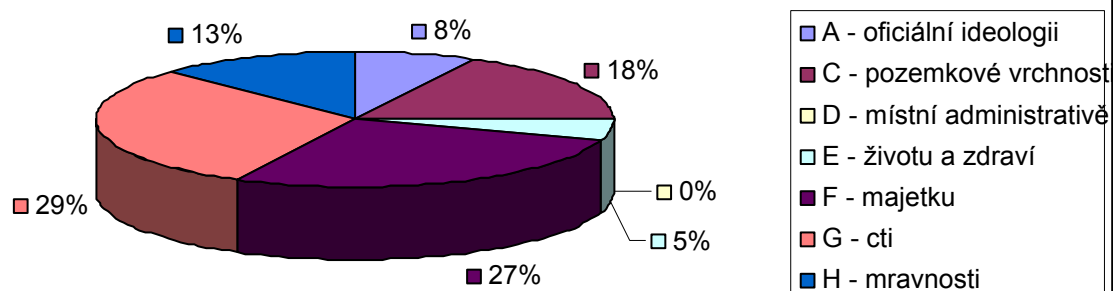
³²⁹ MATLAS, P. *Hrdelní soudnictví na panství Hluboká nad Vltavou. SAP 57/2007*, s. 87 – autor uvádí procentní údaje na desetinná místa, zde byly zaokrouhleny.

Grafy 8-13 - Struktura kriminality v jednotlivých říčanských soudních manuálech
dle Pánkovy klasifikace

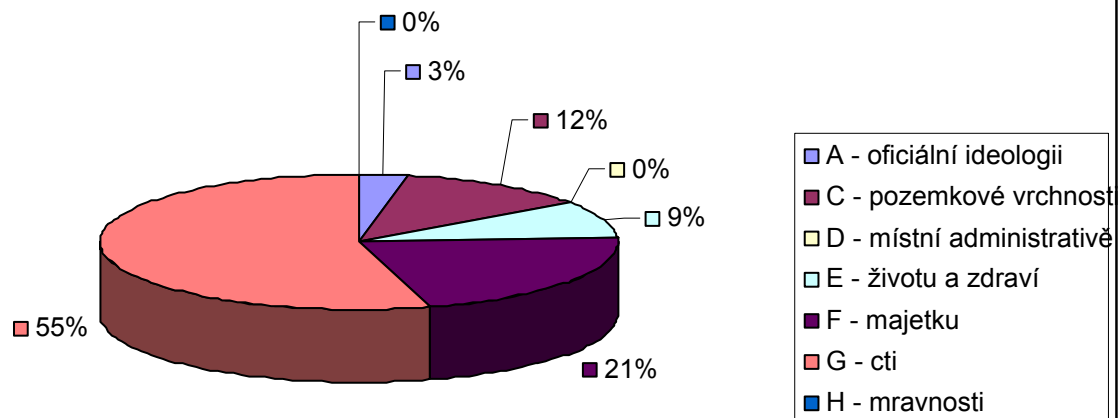
Graf 8 – M10 (1667-1675) – struktura kriminality dle Pánkovy klasifikace

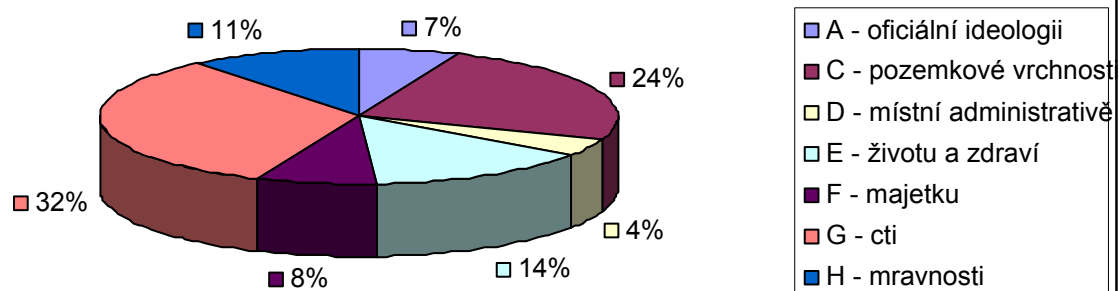
Graf 9 – M11 (1676-1680) – struktura kriminality dle Pánkovy klasifikace

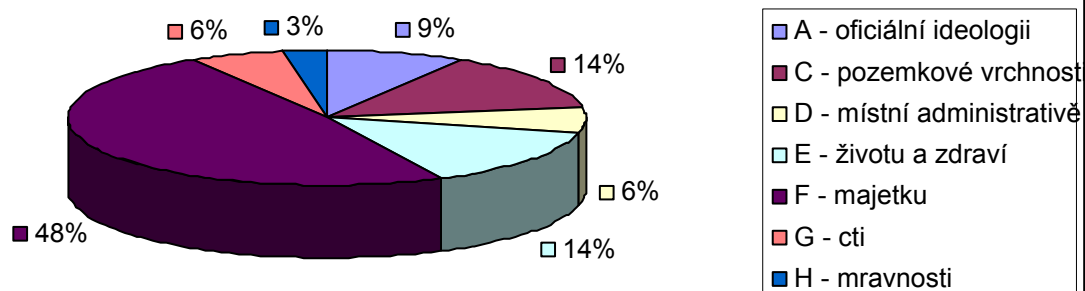
Graf 10 – M12 (1684-1692) – struktura kriminality dle Pánkovy klasifikace

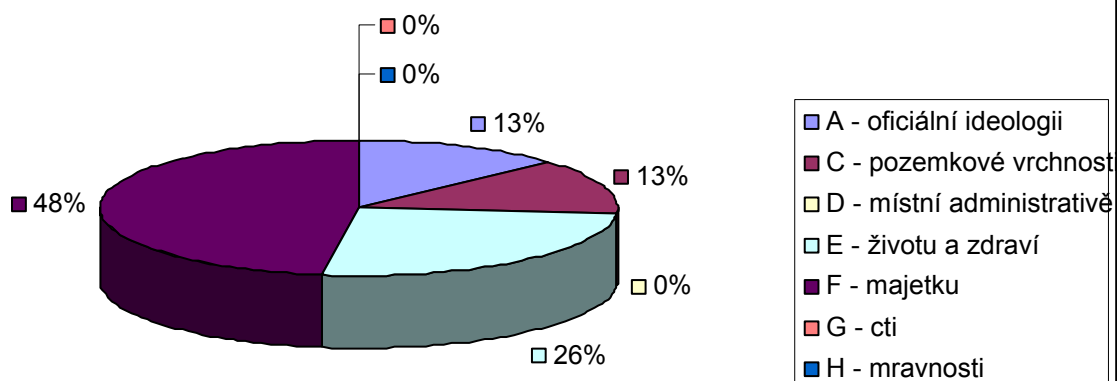
Graf 11 – M13 (1692-1718) – struktura kriminality dle Pánkovy klasifikace

Graf 12 – M14 (1719-1744) – struktura kriminality dle Pánkovy klasifikace

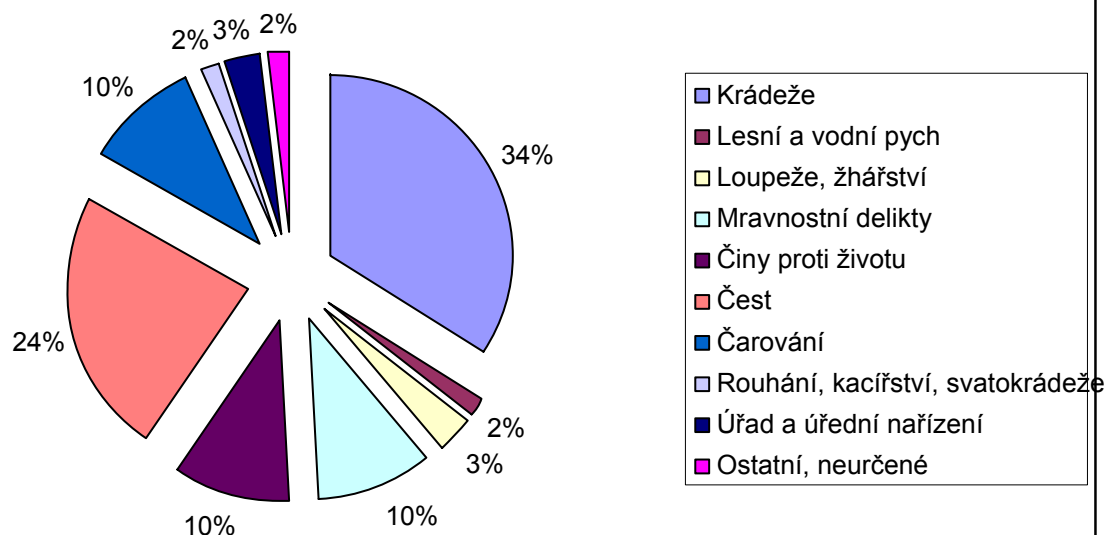

Graf 13 – M15 (1745-1757) – struktura kriminality dle Pánkovy klasifikace

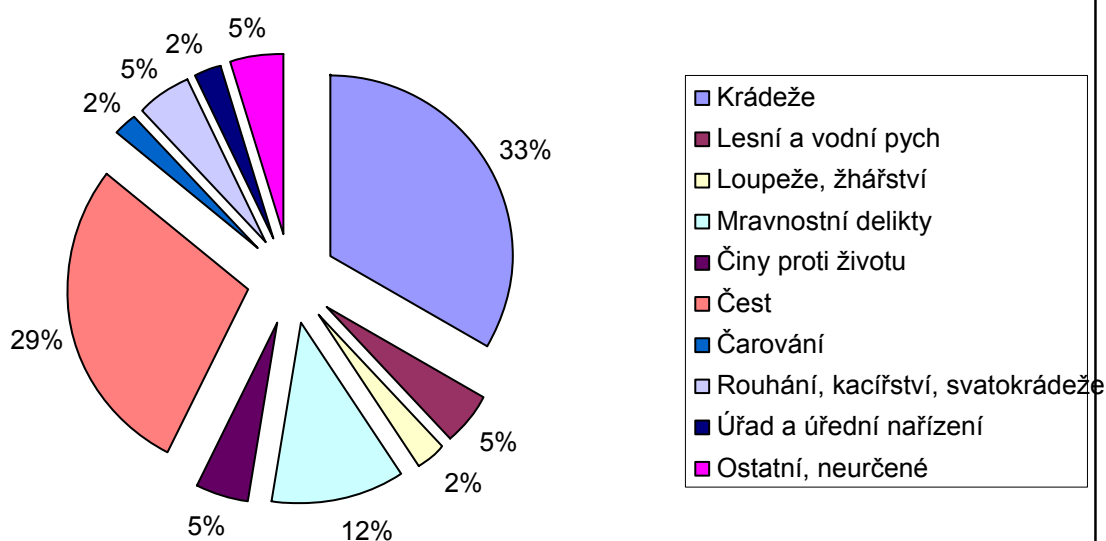

Grafy 14-19 – Struktura kriminality v jednotlivých říčanských soudních manuálech dle skutkové podstaty

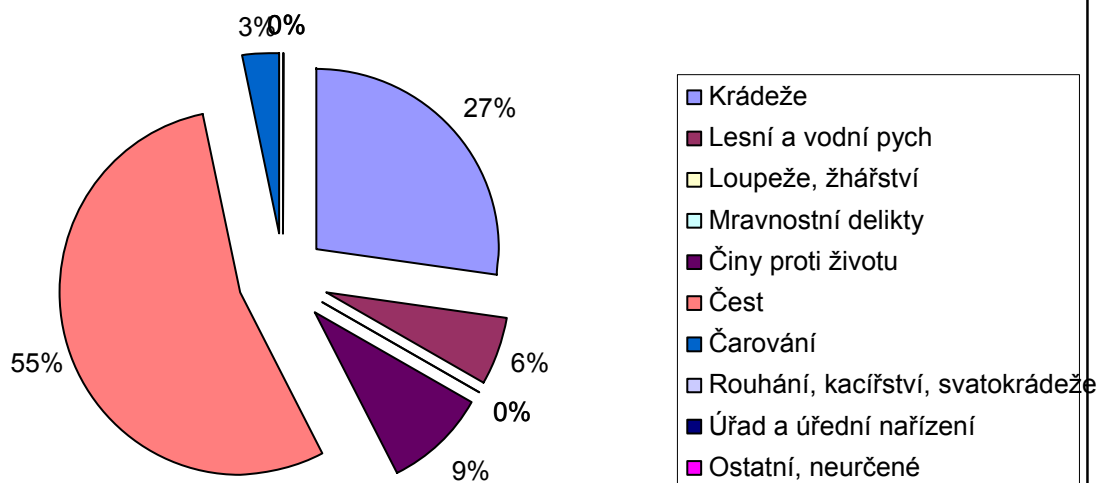
Graf 14 – M10 (1667-1675) – struktura kriminality dle skutkové podstaty

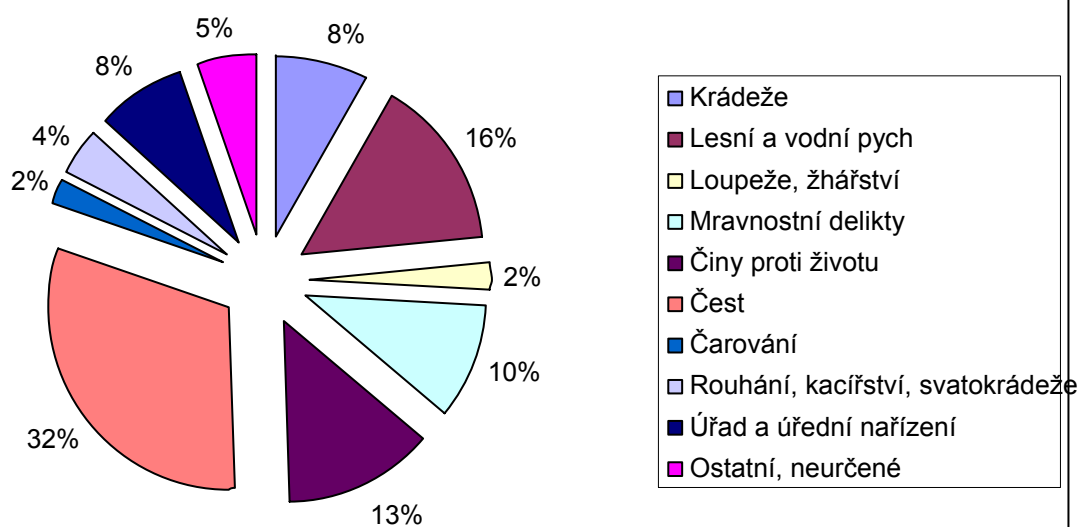
Graf 15 – M11 (1676-1680) – struktura kriminality dle skutkové podstaty

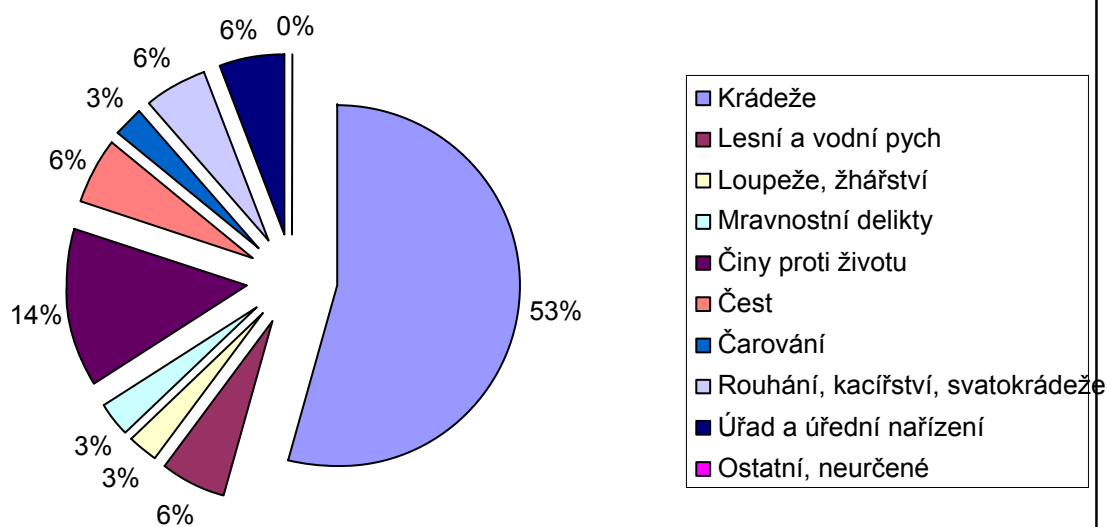
Graf 16 – M12 (1684-1692) – struktura kriminality dle skutkové podstaty

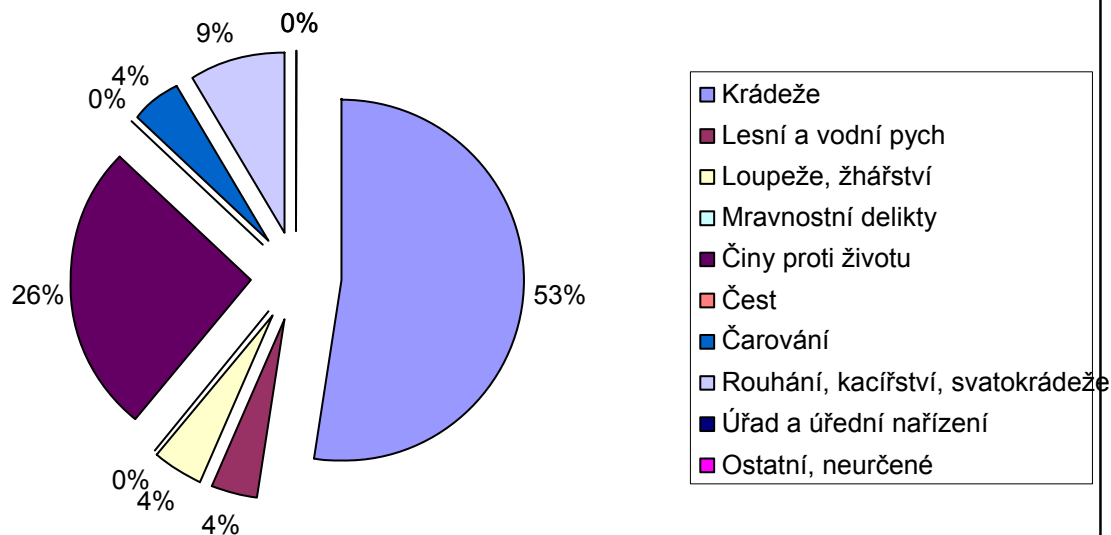
Graf 17 – M13 (1692-1718) – struktura kriminality dle skutkové podstaty

Graf 18 – M14 (1719-1744) – struktura kriminality dle skutkové podstaty

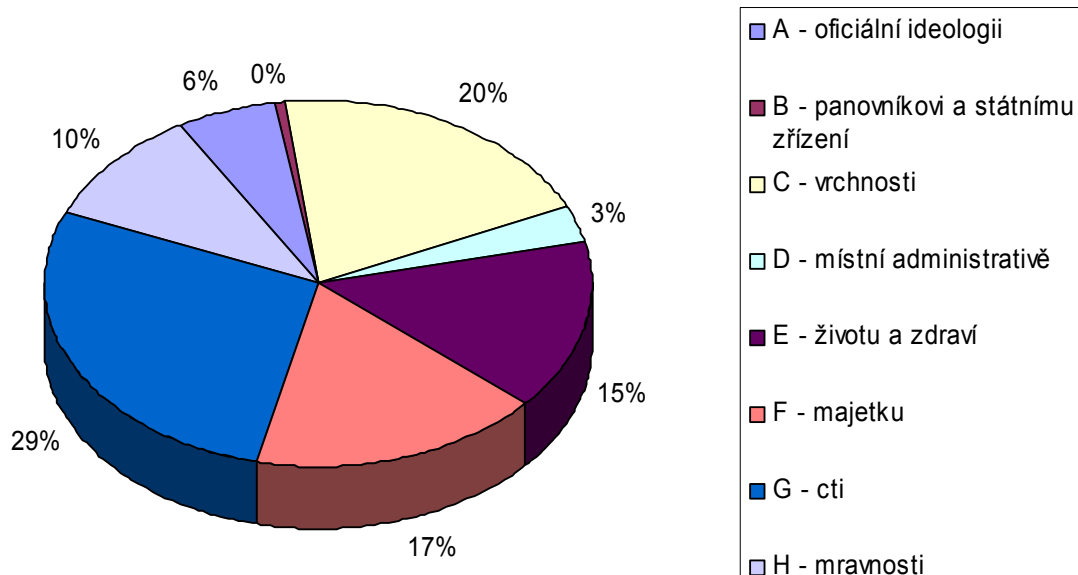

Graf 19 – M15 (1745-1757) – struktura kriminality dle skutkové podstaty

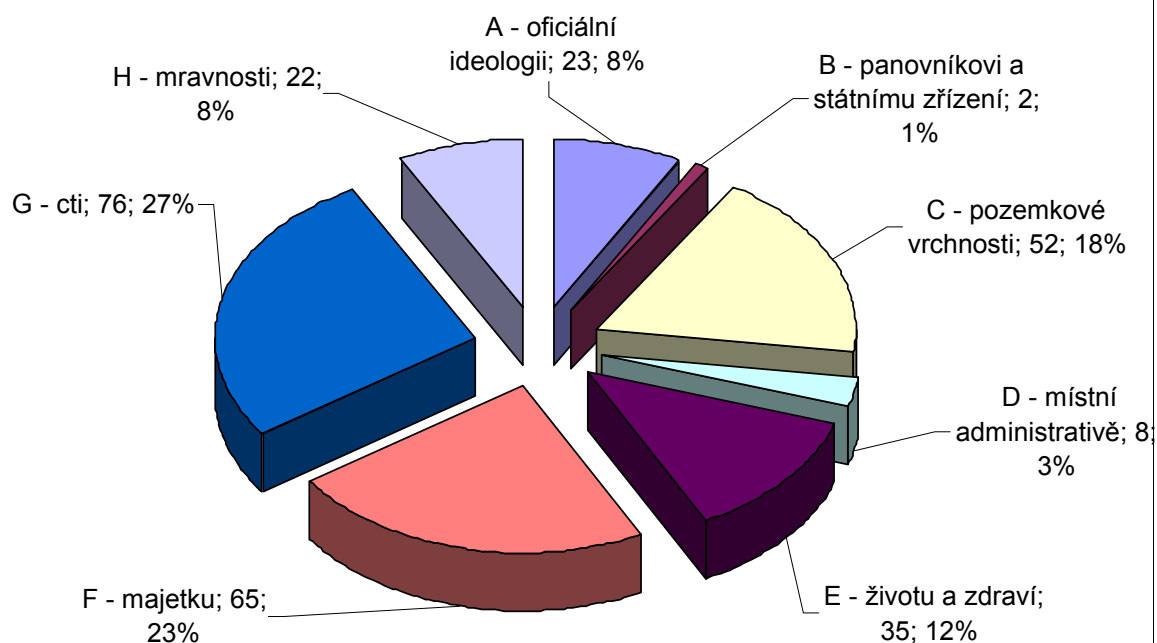

Grafy 20-21 – Struktura kriminality v M10-M13 (1667-1718) a Struktura kriminality v říčanských manuálech CELKEM 1667-1757 – dle Pánkovy klasifikace

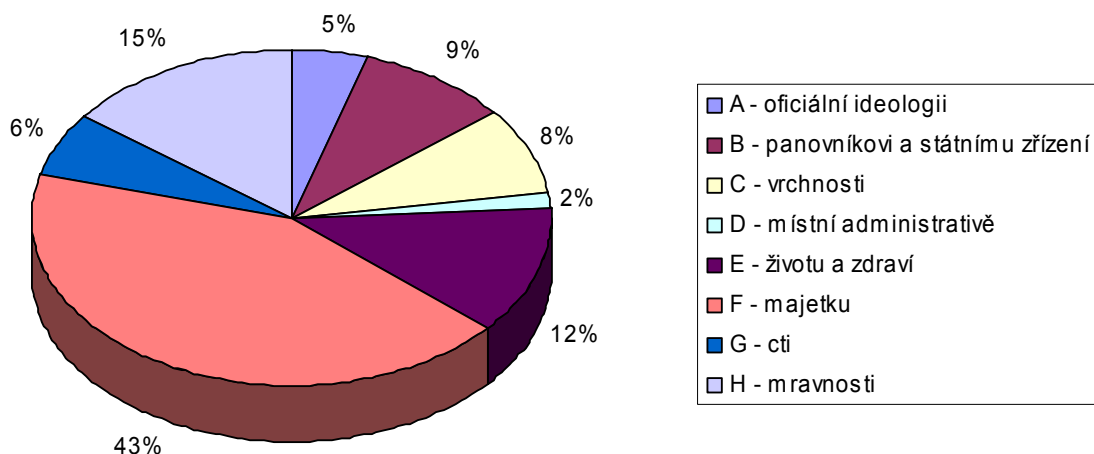
**Graf 20 - Struktura kriminality v M10-M13 (1667-1718)
- dle Pánkovy klasifikace**

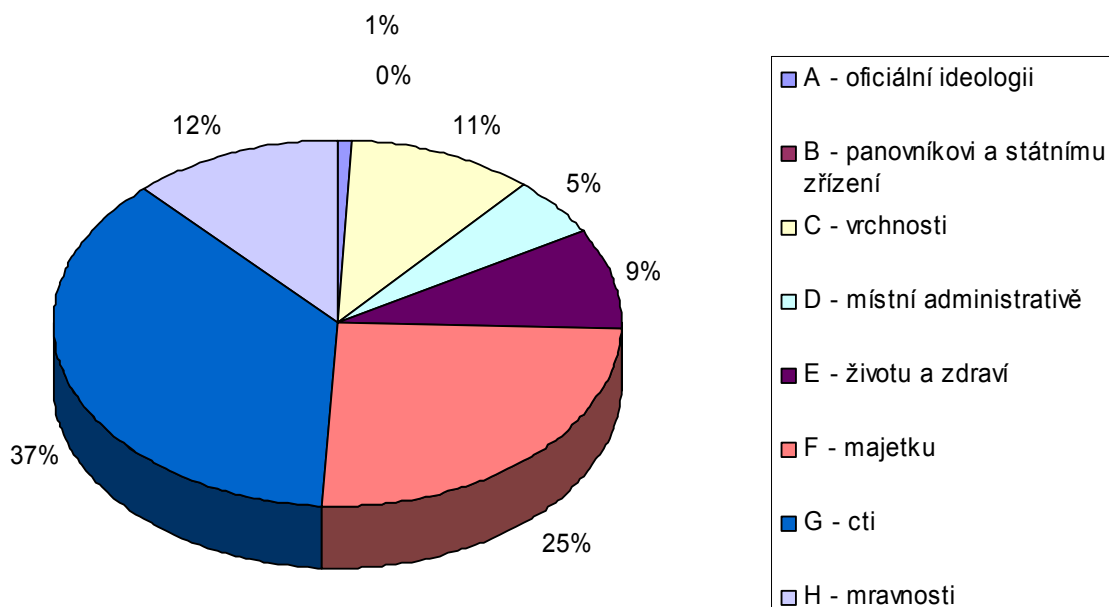
**Graf 21 – Celková struktura kriminality v říčanských soudních manuálech
1667-1757 - dle Pánkovy klasifikace**

Graf 22 - Struktura kriminality u hrdelních soudů ve středních Čechách 1681-1740 dle J. Pánka

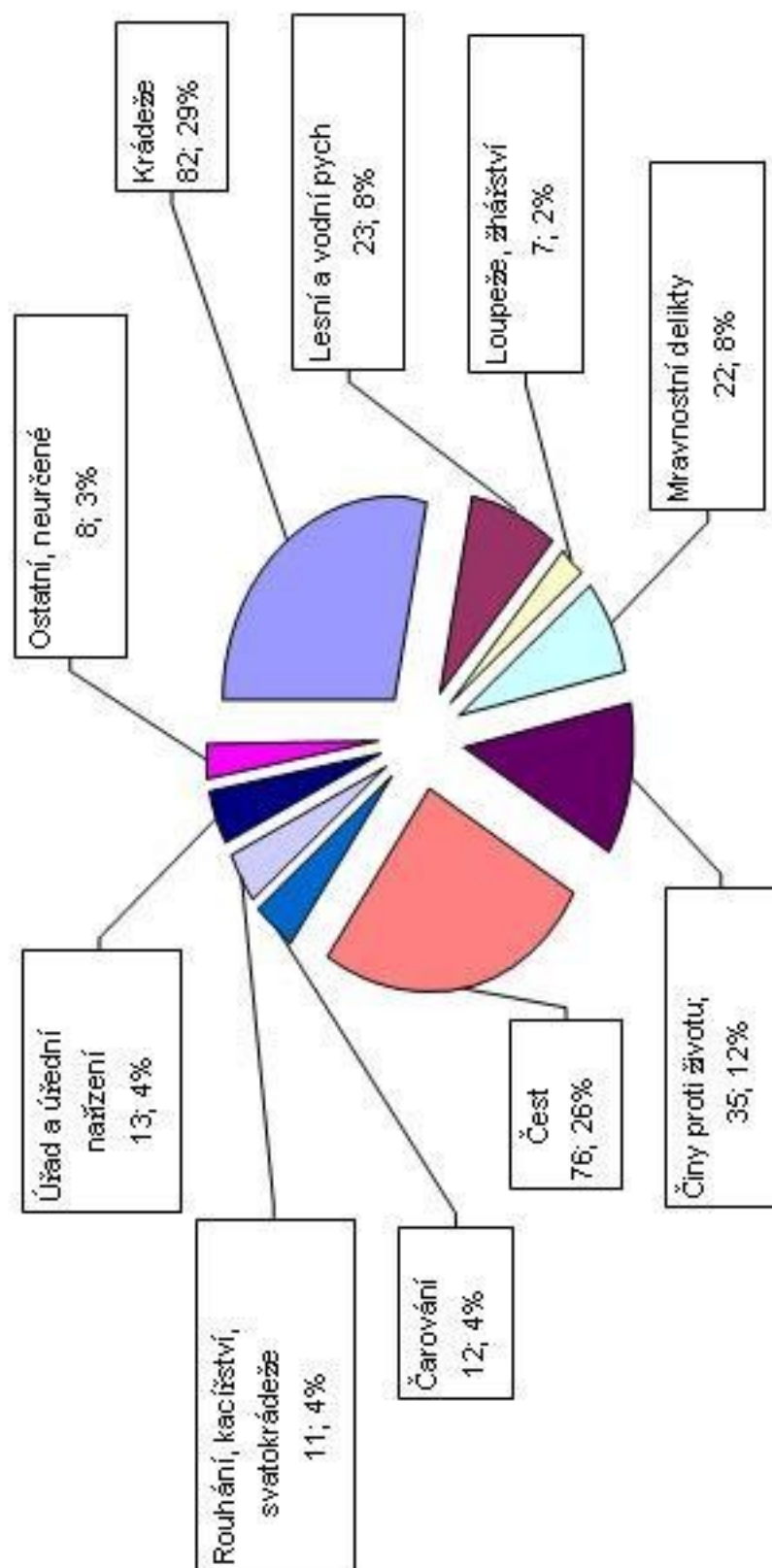
Graf 23 - Struktura kriminality na Soběslavsku 1650-1770 dle J. Čechury

Tabulka 11 – Struktura kriminality dle Pánkovy klasifikace
včetně podtypů hlavních kategorií

		M10 (1667-75)	M11 (1676-80)	M12 (1684-92)	M13 (1692-1718)	M14 (1719-44)	M15 (1745-57)	Σ
A	ČAROVÁNÍ	6	1	1	2	1	1	12
	ROUHÁNÍ	1	0	0	1	0	0	2
	KACÍŘSTVÍ	0	0	0	0	1	2	3
	SVATOKRÁDEŽE	0	2	0	3	1	0	6
celkem		7	3	1	6	3	3	23
B	ZAKÁZ. POBYT NA STÁT. ÚZEMÍ	0	0	0	1	1	0	2
celkem		0	0	0	1	1	0	2
C	KRÁDEŽE NA PANSKÉM	10	4	2	3	3	2	24
	PYCH	1	2	2	15	2	1	23
	VYHROŽOVÁNÍ, VÝTRŽNOST	0	0	0	2	0	0	2
	KVALT	0	1	0	2	0	0	3
celkem		11	7	4	22	5	3	52
D	ÚTOK NA ÚŘAD	1	0	0	3	0	0	4
	POTULKA	1	0	0	0	1	0	2
celkem		2	0	0	3	1	0	8
E	INFANTICIDA	1	1	2	7	1	4	16
	VRAŽDY	2	0	1	2	0	0	5
	SEBEVRAŽDA	1	0	0	0	0	0	1
	TRAVIČSTVÍ	0	1	0	0	1	0	2
	ZABITÍ, ZBITÍ	2	0	0	4	3	2	11
celkem		6	2	3	13	5	6	35
F	KRÁDEŽE	10	10	7	5	16	10	58
	LOUPEŽE	1	0	0	1	1	1	4
	ŽHÁŘSTVÍ	1	1	0	1	0	0	3
celkem		12	11	7	7	17	11	65
G	ČEST	14	12	18	30	2	0	76
H	SMILSTVO	4	2	0	5	0	0	11
	CIZOLOŽSTVÍ	1	1	0	2	0	0	4
	BIGAMIE	1	1	0	0	0	0	2
	SODOMIE	0	1	0	2	1	0	4
	ZNÁSILNĚNÍ	0	0	0	1	0	0	1
celkem		6	5	0	10	1	0	22
	NEURČENO	1	2	0	5	0	0	8
	CELKEM	59	42	33	97	35	23	289

Graf 24 – Celková struktura kriminality v říčanských manuálech 1667-1757 dle skutkové podstaty
(typ deliktu, absolutní počet deliktů příslušného typu, procentní podíl na celkovém množství)

Tabulka 12 - Kriminální případy dle skutkové podstaty - říčanské manuály 1667-1757 a smolné spisy Říčan (ŘS) a velkostatku Uhřetěves (Vs)

	M10 (1667-675)	M11 (1676-680)	M12 (1684-692)	M13 (1692-718)	M14 (1719-744)	M15 (1745-757)	ŘS	Vs	CELKEM
KRÁDEŽE	20	11	9	8	19	12	9	15	106
PYCH	1	2	2	15	2	1	1	2	23
ZHAJSTVÍ	1	1	0	1	0	0	0	0	3
LOUPEŽE	1	0	0	1	1	1	0	0	4
VRAŽDY	2	0	1	2	0	0	0	0	5
SEB EVRAŽDY	1	0	0	0	0	0	0	1	2
TRAVĚSTVÍ	0	1	0	0	1	0	0	0	2
ZABÍTÍ - ZBÍTÍ	2	0	0	1	3	2	0	2	13
INFANTICIDIA	1	1	1	6	1*	1*	1	1	11
ČEST	11	13	18	30	2	0	2	5	84
SMILSTVO	1	2	1*	6	1	3	2	2	21
CILOLOŽSTVÍ	1	1	0	2	0	1	0	2	7
BEGAMIE	1	1	0	0	0	0	0	0	2
ZNÁSILNĚNÍ	0	0	0	1	0	0	0	2	3
SODOMIE	0	1	0	2	1	0	0	0	4
ČAROVÁNÍ	6	1	1	2	1	1	1	0	13
SVATO KRÁDEŽ	0	2	0	2	1	0	0	0	5
ROUHÁNÍ	1	0	0	1	0	0	0	0	2
KACÍBŮSTVÍ	0	0	0	0	1	2	0	0	3
ÚMAD, SOUD	1	0	0	5	0	1	0	1	8
KVALT	0	1	0	2	0	0	0	0	3
POTULKA, ZBĚHNUTÍ	1	0	0	1	2	0	0	0	4
OSTATNÍ	1	1	0	1	0	0	3	2	8
NEZJIŠTĚNÁ PODSTATA	0	0	0	1	0	0	0	0	4
CELKEM	55	43	32	56	35	24	22	35	346

V. CHARAKTERISTIKA ZÁKLADNÍCH TYPŮ DELIKTŮ

Jednotlivé podkapitoly rozdělené vždy dle skutkové podstaty určitého kriminálního deliktu představí hlavní skupiny provinění projednávaných před říčanským soudem, přičemž bude pojednáno o motivacích jednotlivých trestných činů, osobách pachatelů a pokud možno i obětí, způsobu provedení zločinu a jeho případné organizaci a plánování. Jak už bylo řečeno, jednotlivé případy nezřídka naplňují více skutkových podstat protiprávního jednání, příklady z některých kauz proto mohou být použity na více místech. Na rozdíl od kvantitativního zpracování není nutné striktně členit jednotlivé skutkové podstaty podle předem daného schématu, pojednání o některých souvisejících typech deliktů tak byla sloučena do jednoho oddílu; co do rozsahu nejobsáhlejší pojednání o činech proti cti bylo zařazeno na konec celé kapitoly.

1. Činy proti majetku

1. 1 Krádeže

Plnou třetinu všech kriminálních případů zaznamenaných v manuálech tvoří krádeže, které můžeme rozdělit do dvou skupin: krádeže soukromým osobám (cca 2/3) a krádeže majetku vrchnosti (cca 1/3). Nedá se přitom říct, že by krádeže na panském byly zamýšlené jako poškození vrchnosti (J. Pánek je řadí nikoliv do skupiny majetkových trestných činů, nýbrž činů proti vrchnosti),³³⁰ motivace pachatelů byla čistě materiální – sledovat oba typy krádeží odděleně ale má smysl z toho důvodu, že krádeže v panských dvorech se navzájem velmi podobají a od „běžných“ krádeží se v řadě ohledů liší.

Na panském nejvíce kradli sezónní zaměstnanci (čeledi a nádeníci, nejvíce mlatci), tedy příslušníci neusedlých vrstev obyvatelstva a navíc velmi často cizopanstí. Vedle krádeží ovcí či vlny v panských ovčinech byly nejrozšířenější krádeže obilí v panských dvorech. Typický pro tyto případy je větší počet pachatelů, kteří zločin páchali v organizované skupině s přesně stanovenými úkoly (jeden hlídal, druhý šel připravit úkryt, zbývající nosili pytle s obilím). Nešlo ovšem o dlouhodobě fungující uzavřené zlodějské skupiny, pachatelé se

³³⁰ PÁNEK, J. Městské hrdelní soudnictví v pozdně feudálních Čechách. (Výsledky, problémy a perspektivy studia). ČsČH 32, 1984, s. 712, pozn. 86.

vždy dali dohromady až na místě, hlavní postavou ovšem nezřídka býval někdo, kdo už měl s krádežemi zkušenost, věděl jak nejlépe celou akci zorganizovat a disponoval kontakty na překupníky. Následný prodej ale není pravidlem, často se mohlo jednat o krádeže pro „osobní spotřebu“ – obilí si zloději nechali umlít na mouku na chleba,³³¹ ovce upekli a snědli.³³²

Kradené obilí se dodávalo mlynářům či pekařům, ovce a dobytek končily u řezníka, všechno bez rozdílu přijímali hospodští či židovští obchodníci. Jestliže zloději na panském patřili mezi nižší, neusedlou vrstvu poddaných, překupníci („přijímači“) pocházeli z vrstvy vyšší. Soud (resp. vrchnost) si velice dobře uvědomoval neblahou roli těchto překupníků, kteří leckdy mohli i zavdat podnět ke spáchání krádeže, proto je ve výsleších kladen velký důraz na otázky, komu zloději ukradené věci nosili či prodávali (podobně se u každého obvinění z krádeže objevují otázky na spolupachatele, byť se obviněný dobrovolně přizná a hned v prvním výslechu uvede, že ho „nikdo nenavozoval“ a krádež spáchal sám). Úsilí soudu však v případě překupníků mohlo narazit právě na jejich vyšší sociální status a z toho plynoucí rozhled a sebevědomí. Modelovým případem je zadržený řezník Mikoláš Stříbrský, svobodný člověk, který dle výpovědi zadrženého zloděje přijal 13 ovcí ukradených z kyjského panského dvora. Stříbrský, který již dříve strávil čtvrt roku ve vězení za přijímání kradeného dobytka, při opakovaných výsleších a přes značný nátlak soudu („*Tomu se nikoliv věřiti nemůže, jsouce ty od dávných časův přijímačem zlodějských, aby nic víceji nepřijímal.*“) přiznával pouze prokázaných 13 ovcí a jakákoliv další provinění odmítal.³³³ Z vězení byl nakonec propuštěn po slibu uhradit škodu, což u většiny zlodějů z řad čeledi nepřicházelo v úvahu.

Pozoruhodný, ovšem zcela výjimečný je případ dolnopočernického pekaře Jiříka Baudyše, který dlouhodobě přijímal od zlodějské skupiny Martina Železného obilí z běchovického dvora. Baudyš jednak důsledně trval na svojí nevině (obilí sice kupoval, ale domníval se, že se jedná o naturální plat čeledi, a to přesto, že mu obilí nosili v noci), především však svojí zdánlivě neudržitelnou pozici zvrátil dvěma písemnými rozklady, kde s odkazy na příslušné články Městských práv a Obnoveného zřízení rozebral procesní chyby, jichž se říčanský soud dopustil.³³⁴ Hejtman nakonec Baudyšovo stíhání zastavil s tím, že se případem „lotra přijímačského“ bude zabývat sám, obvinění však pravděpodobně vyznělo do ztracena (Baudyš měl kromě právních znalostí na své straně i dolnopočernického správce, který se za něj u hejtmána zaručil a prohlásil

³³¹ SOA Praha, Vs Uhříněves, Spisy politické, hospodářské a soudní, kart. 27 – výslech Jakuba Hřebíčka z 22. 5. 1767: „*Když jsem si před ním stejskal, že sousto chleba v domě nemám, tak on mě povídal, co si stejskáš, půjdem na špejchar, tam si vezmeme trochu žita. Já ho uposlechl, protože mě k tomu veliká nouze nutila, a s ním šel.*“

³³² M10, f. 10 – výslech Adama Černého z 13. 7. 1667: „*Já šel a čekal sem na něj v sadu u dvora, a on je vzal a přinesl mi je svázaný, a Cimbálek pravil, nes je domu a zab je a upeč. Já je zabil, upek a nes sem mu na pole. Však je jich víc užil než já, víc sem nic nevzal.*“

³³³ M11, f. 127a – výslech Mikoláše Stříbrského 5. 1. 1680

³³⁴ M10, f. 76a-77a – „*Spis Jiříka Baudyše proti psaní pana hejtmána auřenovského podaný správci Dolejších Počernic*“ – doslovný přepis uveden v kapitole I. 2.2, pozn. 181 na s. 51.

ho za v místě nezbytného). Baudyš při obhajobě zřejmě využil služeb osoby s právníkům vzděláním (hejtman v jednom z dopisů uvádí „což on i s svým prokurátorem, jako právu, neb ouřadu, za klam dává a všecko tuto zapírá“),³³⁵ což ale představuje naprostou výjimku (až v první polovině 18. století začíná na závažné případy předávané apelačnímu soudu dohlížet právník, jedná se ovšem o právníka v knížecích službách).

Případ Baudyš, resp. zloděje Matěje Železného, je zajímavý i tím, že Železný obilí dlouhodobě kradl zřejmě s tichým souhlasem, když ne přímo spoluúčastí, běchovického šafáře (Železný byl bratrem šafářovy ženy). Čeled' ve dvoře o jeho krádežích věděla, ale měla strach ze šafáře i samotného Železného, který měl pověst čaroděje schopného lidem uškodit („Jiná čeled' několikrát že jest mu to vyčítala, kteréž on s čarami dosti zle soužil, před vámi vyznávám“)³³⁶ – Václav Pěnčíčka ho udal důchodnímu až na smrtelné posteli.³³⁷

Rozkrádání majetku s tichým souhlasem jeho správců není nijak výjimečné. Například ke krádeži žoku vlny zavalil příčinu ovčák Jan Minčera – dalo by se říct, že Jan Pekárek-Polívka jednal přímo na ovčákův pokyn („Pravil sem Pekárkovi, aby mi něco vlny dostali a mně dali, že jim dám hořkýho piva dost, že jej mám z Prahy“).³³⁸ Důvodem tohoto neobvyklého zadání bylo, že si ovčák chtěl vynahradiť náklady spojené s tradičním každoročním pohoštěním čeledi („I proto, že na to každý rok velký náklad vedeme, aby se nám to zase nahradilo, nebo to bývá obyčej, že se jim truňk piva každý rok dává“).³³⁹ V kauze zlodějů obilí ze dvora v Kolodějích zase jeden z obviněných vypovídá, že jim při vynášení obilí otevírala vdova Doušová, milenka poklasného – sám poklasný dostal tři pytle obilí, podobných úplatků za mlčení se dostávalo třeba i ponocnému.³⁴⁰ Výsledkové protokoly proto kromě otázky na spolupachatele obsahují i obligátní dotaz, zda o krádeži věděl šafář a poklasný.

Bylo již řečeno, že na tomto typu krádeží se pravidelně podílelo více pachatelů, ne vždy ale stanula před soudem celá skupina – v řadě případů byl zadržen pouze jeden či dva zloději, kteří měli při výsleších tendenci představovat svou roli při krádeži jako marginální, např. pouhé hlídání, zatímco záměr krádeže spáchat a její skutečné provedení, tj. odnesení dané věci, přičítali svým společníkům, ať dopadeným či nikoliv.³⁴¹ Častá je také stylizace do role

³³⁵ M10, f. 74a

³³⁶ M10, f. 62b – dopis hejtmana z 8. 1. 1668 citující výpověď Václava Pěnčíčky na smrtelné posteli, dále hejtman nařizuje zadržení Železného

³³⁷ Tamt.

³³⁸ M10, f. 139a – výslech Jana Minčera, ovčáka ze dvora Kejského 2. 11. 1668

³³⁹ Tamt.

³⁴⁰ SOA Praha, Vs Uhřetěves, Spisy politické, hospodářské a soudní, kart. 11 – výslech Josefa Kodady z 16. 2. 1743

³⁴¹ M10, f. 103b - výslech Jiříka Vystrčila 5. 5. 1668: „Je pravda páni, že mně navedli druzí, kteří se mnou mlátili: totiž Lehovec Mladý, Maškův zeť, abych donesl Hubatkovi korec žita. I donesl sem a Hubatková jej přijala, a pravila Maškovému zeti, když s ní oučet udělal, aby přinesli třebas 100 korcův, co mohou, a dala nám 13 českých za ten korec žita, my je tam propili.“

„svedeného“ ke krádeži svým společníkem (přirozeně je možné, že se nejedná o stylizaci, ale pravdivý popis situace).³⁴²

Záznamy případů krádeží na panském patří mezi nejrozsáhlejší, a to nejen kvůli většímu počtu zúčastněných osob. Soud, resp. hejtman, prováděl opakované a dosti důkladné výslechy pachatelů, mezi hejtmanem a soudem byla vedena obsáhlá korespondence (pachatelé byli do říčanské šatlavy dodáváni po kratším či delším zadržení v daném dvoře či na zámku, kde s nimi první výslechy provedl některý z vrchnostenských úředníků – hejtman často zmiňuje, že tyto výslechy soudu předává, nikdy však nejsou v opisech zaznamenány). Přestože zájem vrchnosti na boji proti rozkrádání panského majetku byl značný, neodrážel se nijak ve výši trestů vyměřovaných pachatelům – ti podobně jako v případech krádeží soukromým osobám většinou vyvázli s podmíněčným propuštěním na revers, v těžších případech revers hrdelní či revers spojený s vyhnanstvím z panství nebo pokutou.

Poměrně rozsáhlý materiál k tomuto typu deliktu je zachován i v registratuře velkostatku, vždy se jedná o množství výslechů k dané kauze. Jelikož případy nebyly předávány soudu, není nikdy zaspán žádný rozsudek. Velice často, téměř u každého výslechu však nacházíme poznámky svědčící o tom, že vyslýchaní byli k výpovědím nuceni pomocí karabáče,³⁴³ přičemž se této drsné metody zřejmě nezřídka užívalo proti nevinným.³⁴⁴

Na rozdíl od krádeží na panském, kdy iniciativa při stíhání zločinců vycházela od vrchnostenských úředníků, projednával soud ostatní krádeže většinou na základě soukromého podání, což platí alespoň pro období do josefinské soudní reformy 1707. Co se týče pachatelů, nacházíme mezi zloději i ženy, čímž se liší od krádeží panského majetku (ženy se sice vyskytují jako spolupachatelky, mají za úkol např. vynášet ukradené obilí, ale obecně převažují muži). Samozřejmě ovšem není možné vést ostrou dělící linii mezi pachateli

³⁴² SOA Praha, Vs Uhřetěves, Spisy politické, hospodářské a soudní, kart. 27 - výslech Anny Krumlovské 20. 5. 1767: „Anno Krumlovská, co myslíte, proč váš muž do arestu vzatý jest? – Proto myslím, páni, že se dal jinýma přemluvit.“ srv. vyjádření Jana Hřebíčka – viz pozn.

³⁴³ SOA Praha, Vs Uhřetěves, Spisy politické, hospodářské a soudní, kart. 27 - výslech Kašpara Labského, nedatováno: „Pokudž se nepřiznáš, tehdy s 50 ranama Bohu milou pravdu vyjeviti dohnán budeš. – Kdyby do smrti utloukli, já jináče řícti nemohu, nežli že mně více nic povědomo není. Na to jemu 20 ran s karabáčem dáno bylo, nic více znáti se nechtěl.“

³⁴⁴ SOA Praha, Vs Uhřetěves, Spisy politické, hospodářské a soudní, kart. 11 - výslech Kašpara Košťála, podruha ze Stupic 13. 3. 1743:

„5 otázka - Poněvadž se dobrovolně přiznati odporuješ, tak jináč býti nemůže, nežli za 50 ran k tomu tebe přinutiti bude. Nezapírej a nedej se trýznit.

Notand: na to se jemu 10 ran karabáčem dalo.

- Jak se mám přiznati, když sem nic neukrad a aby mně třebas umřít nechali, já jináč mluvíti nemůžu.

6 otázka - Jestli ještě zapíratí budeš, tehdy se tobě svědkové, který u tebe kradený oves viděli, též také s tebou mluvili, dostavějí a teprv tebe hrozné bití následovati bude. Pověz po dobrém a nenech se trýznit.

- Jak jsem už povídal, aby mně utlouct dali, já se jináč přiznati nemůžu, neb vinnen nejsem a svědkové křivě mluvíti musejí.

Nota: na to se zasej 15 (1 škrtnuta) dobřejch ran dalo, však ale vidí v své zatvrzelosti pozůstal, na to až na další poručení každé zvláštně do arestu vzat byl.“

krádeží na panském a ostatních, vyskytují se totiž i případy, kdy zloděj kradl jak na panském (jehňata), tak soukromé osobě (podušky hospodáři).³⁴⁵ Jinak je však pro skupinu běžných krádeží typické, že namísto organizované skupiny zde většinou vystupuje pachatel jediný. Mohlo se jednat o zloděje profesionálního, který krádeže provozoval na různých místech systematicky a dlouhodobě, nebo osobu jinak spořádanou, která se zločinu dopustila buď z nouze, anebo prostě proto, že se naskytla příležitost. Mezi recidivisty nacházíme pochybné existence vedoucí potulný způsob života na okraji společnosti, ve druhé skupině se ale běžně vyskytovali i usedlí poddaní (např. šafář okradl svou děvečku o peníze).³⁴⁶

Protřelí recidivisté neváhali pro získání kořisti překonávat překážky a podstupovat rizika (vypáčení dveří, podkopání podlahy), ostatní se dotyčné věci zmocnili buď náhodně (např. šli kolem prázdného domu) anebo bez větší námahy s využitím znalosti situace (např. vysledování skryše peněz). Z toho vyplývá i rozmanitost míst a situací, kdy ke krádežím docházelo. Mohlo dojít ke krádeži odvedením zvířete z pastvy nebo z chléva, odnesením věcí z místnosti nebo sebráním věci u domu (prádlo).

Velkou variabilitu vykazují kradené věci. Nejčastěji kradeným artiklem byly různé druhy zemědělského či jiného nářadí (železa k pluhům, kola, řetězy apod.), šatstvo z truhel a zejména potom hospodářská zvířata – nejvíce volí (obvykle po jednom, maximálně dvou kusech) a ovce, které se často kradly po celých stádech (v rozmezí od 8 do 58 kusů),³⁴⁷ ojediněle koně, krávy, prasata, drůbež, kuriozitou je ukradený výr.³⁴⁸ Výsledky poškozených nebo jimi podávané žaloby na zloděje často obsahují velmi podrobný výčet ukradeného majetku, je tedy možné si udělat představu např. o šatníku šafáře panského dvora.³⁴⁹ Přibližně čtvrtinu pak tvoří případy krádeží peněz. Je třeba říct, že v naprosté většině případů lze ukradenou věc přesně identifikovat, formulace popisující provinění obecně jako „krádež“ se vyskytují pouze tehdy, kdy se k danému případu zachoval např. pouze revers obviněného.³⁵⁰

Hodnota ukradeného majetku samozřejmě značně kolísala. Soud projednával žaloby na ukradené a snědené kuře stejně jako krádež ohromující sumy 500 zlatých v hotovosti (přirozeně zatímco v prvním případě nacházíme pouze zápis žaloby a porovnání, druhá kauza zabírá několik desítek stran). Krádež 500 zlatých vdově Marii Svobodové roku 1749 je vůbec nejvyšší škodou,

³⁴⁵ Viz příloha M13/3

³⁴⁶ Viz příloha M10/39

³⁴⁷ J. Čechura naopak pro Soběslav konstatuje, že při krádežích ovcí se jednalo o nejvíce několik kusů – viz ČECHURA, J. *Kriminalita a každodennost v raném novověku. Jižní Čechy 1650-1770*. Praha: Argo 2008, s. 90.

³⁴⁸ Viz příloha M14/16

³⁴⁹ M11, f. 95a - žaloba šafáře dubčeského dvora Jana Chaloupeckého 8. 6. 1678

³⁵⁰ Zde se říčanský materiál opět liší od soběslavského, kde ukradené věci není možné identifikovat v plné třetině případů krádeží – viz ČECHURA, J. *Kriminalita a každodennost v raném novověku. Jižní Čechy 1650-1770*. Praha: Argo 2008, s. 90.

kteřou kdy způsobil zloděj postavený před říčanský soud, a to i v případě, že tuto sumu budeme brát s rezervou (500 zlatých ohlásila okradená Svobodová, u zlodějky bylo nalezeno pouze 265 zlatých).³⁵¹ Kromě překvapivého množství peněz v hotovosti u poddaného je tento případ zajímavý i z psychologického hlediska. Peníze ukradla dcera horušovického šenkýře Kateřina Kuchařová, která při sázení řepy zaslechla zmínku děvečky Běty o tom, že Svobodová má doma v truhle veliké peníze.³⁵² Ke krádeži se dle její výpovědi odhodlala proto, že byla nemocná a rodiče jí vyháněli z domu do služby s tím, že musí živit především mladší sourozence (sama Kateřina přitom udala věk kolem 20 let, jednalo se tedy o dospělou ženu – jelikož tento důvod nacházíme v žádosti o milost po vynesení kapitálního trestu, lze předpokládat, že se jedná o stylizaci, stejně tak se zde jako další důvod uvádí, že je Kateřina „rozumu nedostatečného“).³⁵³ Kateřina počkala, až se vdova Svobodová vypraví na pouť do Čestlic, podkopala se do komory, vypáčila truhlu a peníze donesla domů, kde je předala otci, který jí však „zbil a dobrého slova nedal“. Josef Kuchař peníze zakopal na hrázi rybníka, Kateřina se o svém činu svěřila zpovědníkovi v pražském klášteře sv. Josefa, který jí nařídil peníze vrátit. V pražské Žitné bráně byla posléze zadržena matka Kuchařové, která při sobě měla 265 zlatých a tvrdila, že je jde odevzdat zpovědníkovi do kláštera. Z opakovaných výsledků vyplynulo, že Kateřinu ke krádeži navedl otec, který však byl pravděpodobně zaskočen sumou, kterou dcera donesla (budeme-li věřit výčtu polehčujících okolností v Kuchařově žádosti o milost, chtěl po dceři pouze 2 zlaté, aby měl na strych žita). Apelační soud odsoudil oba provinilce k trestu smrti, po odvolání byl však trest změněn na dva (otec), resp. jeden rok (dcera) nucených prací na obecním. Jakkoliv je překvapující suma v tomto případě z roku 1749, již roku 1686 trojice zlodějů připravila šafáře ze vsi Šibřina o 450 zlatých, které měl zakopané ve sklepech (jeden z odsouzených se dozvěděl na poli při hlídání hrachu od jakéhosi Šejbala, že šafář má mnoho peněz zakopaných ve sklepech). Na rozdíl od otce a dcery Kuchařových byl na trojici zlodějů hrdelní trest vyneseny knížetem skutečně vykonán.³⁵⁴

Zloději byli obvykle propouštěni na prostý či hrdelní revers, u neusedlých spojený s vyhnáním z panství, v případech zlodějů z řad usedlých poddaných se soud většinou spokojil s náhradou škody. Usedlí poddaní si zřejmě byli vědomi, že v případě postavení před soud za krádež jim žádný větší trest nehrozí (podstatně horší by mohla být ztráta počestnosti zloděje), důkazem toho je např. případ řezníka Jana Rambouska, který ukradl mlynářovo prase (odvedl a zabil prase, které potkal na cestě od mlýna) – Rambousek se k činu několikrát veřejně

³⁵¹ M15, f. 154a – výpověď poškozené Maři Svobodové 5. 10. 1749

³⁵² M15, f. 159b – výslech Kateřiny Kuchařové z 19. 10. 1749: „Když jsme řípu sázeli, byla tam jedna žena z ouř. jménem Běta, tu tam jednomu člověkovu který na robotě voral povídala, že má Svobodka veliký peníze v komoře v truhle a že je má zabeďněný v truhle pod moukou, tak jsem já to slyšela a na to když ona na pouť do Čestlic na sv. Prokopa odešla, sem ty peníze vzala.“

³⁵³ M15, f. 168b

³⁵⁴ Viz příloha 12/8

přihlásil a ještě svých přiznání využíval k útokům na řeznické cechmistry. („Ale já se k tomu znám, že jsem prase ukradl, a jeden starší cechmistr náš starou svini.“)³⁵⁵

Od počátku 18. století bývají zloději pravidelně odsuzováni k nuceným pracím na obecním či panském díle, délka trestu je přitom odvislá nejen od výše způsobené škody, ale i sociálním postavení pachatele a případné recidivě. Není ovšem možné jednoznačně konstatovat, že neusedlý recidivista by automaticky byl odsouzen k vyššímu trestu. Pozoruhodná je zejména kauza trojnásobného recidivisty Jana Němečka, který poprvé před říčanským soudem stanul roku 1732 a za krádež stáda 58 ovcí spáchanou se svým bratrem byl apelačním soudem odsouzen k trestu smrti.³⁵⁶ Po omilostnění a odpykání čtyřletého trestu nucených prací se s ním setkáváme znovu roku 1737 kvůli krádeži množství hospodářského nářadí uhříněveskému šenkýři, zřejmě vzhledem k navrácení ukradených věcí byl odsouzen pouze k šestitýdenním nuceným pracím.³⁵⁷ Záhy po propuštění, roku 1738, ovšem Němeček kradl znovu, tentokrát železa z pluhu a šest husí z panského dvora³⁵⁸ – věci sice byly opět navráceny, ale soud nyní k notorickému recidivistovi přistoupil ostřeji. Němeček se sice při prvním výslechu (ještě na vrchnostenské kanceláři) přiznal, svou výpověď ale před soudem odvolal („Když mi dělali očištec a muka, že mě to ani 10 katů dělat nebude“).³⁵⁹ Podobně skončily i útrpné výslechy nařízené apelačním soudem – při trápení se zjištěnec doznal, své výpovědi ale po skončení mučení odvolával. Zajímavým momentem jsou přitom především otázky soudu, který se snažil získat přiznání ne pouze krádeže, při které byl Němeček přistižen, ale i řady dalších krádeží, ke kterým došlo v okolí. Obviněný možná i oprávněně poukazoval na to, že soud na něj pouze chce svést vinu,³⁶⁰ ve svém popírání jakýchkoliv dalších zločinů vytrval a nakonec byl odsouzen na půl roku prací na obecním.

Vedle výše uvedeného příkladu vyslýchání zlodějů obilí v zámecké kanceláři za pomoci karabáče je toto další doklad, že zadrženým se bezprostředně po jejich zajištění dostávalo zacházení dosti nevybíravého. Řada případů na kanceláři i skončila (nevíme přitom, s kolika z takto zajištěných vůbec začal být sepisován protokol, určitě se množství z nich zpísemnění ani nedočkalo), předání podezřelých k soudu sice znamenalo teoreticky hrozbu kapitálního trestu, v jistém smyslu ale muselo být vysvobozením. Drtivá většina výsledků před říčanským soudem totiž byla dobrovolných – tortura byla použita pouze u 3% zaznamenaných případů, je přitom možné bezpečně vyloučit, že by byl útrpný výslech používán, aniž by byl takto jeho záznam označen (útrpný výslech je pravidelně označován, zápisy většiny výsledků jsou označeny jako dobrovolné, u některých označení chybí, potom je ale třeba automaticky předpokládat, že se jedná o výsledky dobrovolné). Jistě nelze vyloučit, že se i v Říčanech používal

³⁵⁵ M12, f. 186a – zápis o případu z 30. 4. 1694

³⁵⁶ Viz příloha M14/19

³⁵⁷ Viz příloha M14/24

³⁵⁸ Viz příloha M14/26

³⁵⁹ M14, f. 135b – výslech Jana Němečka z 1. 7. 1738

³⁶⁰ M14, f. 139b – výslech Jana Němečka z 31. 8. 1738

karabáč – preciznost, s jakou je jeho užití a přesný počet ran zaznamenáno ve smolných spisech z vrchnostenské kanceláře ale svědčí spíše pro to, že když o užití násilí není zmínka, skutečně nebylo použito. Jinou věcí je nátlak psychologický, soud často vyhrožuje katem, do omrzení opakuje otázky a obviňuje vyslýchaného ze lži a zapírání, přesto jsou do značné míry překvapující výsledky těchto dobrovolných výslechů: většina obviněných vypovídá velice ochotně a nemá problém se přiznat nejen ke skutku, z nějž je obviněna, ale často přiznává i prohřešky z minulosti, které by jinak soud mohl zjistit jen stěží (v žádném výslechu nechybí obecně formulovaná otázka, co dalšího obviněný spáchal). /Je však třeba dodat, že otázky k výslechům po celou 2. polovinu 17. století většinou formuloval hejtman panství, není tedy úplně vyloučeno, že vycházel ze zmínky, kterou zadržený učinil při „ostřejším“ výslechu na kanceláři - obviněný pak už mohl tušit, na co otázka po jeho dalších prohřešcích míří a vyčerpávající odpovědi dával najevo ochotu spolupracovat./

Zajímavým příkladem je výslech zloděje Matěje Smrčky z roku 1667, který u příležitosti obvinění z krádeže ovcí v Pitkovicích podává přehled celé svojí dosavadní zlodějské kariéry, kdy se po krádeži krávy dostal do vězení v Benešově, odkud po čase uprchl, v Sulicích ukradl kolo od vozu, v Újezdci železa od pluhu, další železa ukradl v sulickém dvoře, kde byl ale přistižen a propuštěn po odejmutí ukradeného náradí a náležitém zbití a nakonec opět v Sulicích ukradl skopce, kterého ale musel nahradit. Tímto se uzavírá první kapitola Smrčkova výčtu, který pokračuje ve druhém výslechu, kde kromě krádeže krávy dozrává vztah s jakousi Zuzanou, s níž se pět dní potuloval a pak se rozešli – tato žena Smrčkovi způsobila nemalé komplikace, soud v Benešově ho totiž obvinil, že „bych jí měl zabít a do šachty hodit, ale ona chvála Pánu Bohu až posavad živa jest“.³⁶¹ Naproti tomu Smrčkův spolupachatel Adam Černý měl

³⁶¹ M10, f. 7a – výslech zloděje Matěje Smrčky 1. 7. 1667:

„23 Junij. Namluvili sme se v pastvě s pacholkem ovčáckym, synem ovčáka Petrovického, abychme mohli spolu některý krejcar dostati, já pravil pod'me, náš ovčák má jehňata, pod'me vemme je. I šli sme spolu v noci k ovčínu, a já jemu dveře otevřel, a vzali sme pět jehňat, více nic.

V luni ukradl sem krávu ovčáku Benického na panství Konopštskym, a zabil sem jí v Borku u pastuchy. To se na mě proneslo, já se dostal do vězení do Benešova, a seděl sem dlouhý čas, potom sem se z něho dobyl, zámek u pouta sem nožem otevřel, a v dveří skobu sem vytáhl a pryč utekl.

Když sem sloužil v Suliczych, vzal sem kolo v týchž Suliczych Hnátkovi s jeho synem, Druhý kolo sem vzal v Raděgowiczch, Rakowj též s týmž synem.

V Augedzczy vzal sem železa od pluhu sedlákovu jednomu ale neužil sem jich. Ve dvoře Suliczym taky sem vzal druhý železa, ale byl sem bit pro ně, a vzali mně je zas. V týchž Suliczych vzal sem Mistru svému jednoho skopce, a daroval sem ho na Weselj, i musel sem zase za něho svýho dáti.“

M10, f. 7b – druhý výslech zloděje Matěje Smrčky 5. 7. 1667:

„Ve Slapech Pánům Zbraslavským přináležející, vzal sem krávu jedný chalupnici, a dovedl sem jí do Košíř, tam sem sobě dal nalíti za 1 krejcar piva, a za krejcar chleba, oni mně tu hned krávu vzali, a mně dali do klády, byl sem v ní tři dni. Odtud mně vzali na Zbraslav, tam sem zase seděl taky tři dni musil sem tam záchody kliditi, potom mne pustili.

V týchž Slapech sloužil sem u ovčáka, a jedna žena jménem Zuzana Polka, sloužila tam taky u kováře, která prve u Nyderlandtnika v Štěchovicích za kuchařku 7. let zůstávala. I šli sme od tud pryč. Dělalí sme spolu na vinici, já ji měl u sebe 5 dní, potom sem jí od sebe odehnal. Páni Benešovští, měli na mně domnění, že bych jí měl zabít, a do šachty hodit, ale ona chvála Pánu Bohu až posavad živa jest.“

Víceji, v Benicích jak sem tu krávu ukradl, vzal sem tomu ovčáku taky zvonce.

svědomí obtížené pouze jedinou krádeží, ke které se dobrovolně přiznává. Soud se ho přirozeně táže i na další zločiny, Černý ale nic dodat nemůže – očividně chce ale soud uspokojit, protože ke svému výsledku připojuje dodatek o činu, který mu zřejmě přijde jako nepravost, ale zná ho pouze z doslechu: „*Víceji praví. Pacholci panští Beniští pravili z jara, že jest pastucha Tehovický vsázel pachole služebný na kolo toho zlý paměti, ale již ti pacholci utekli. Více nevim nic.*“³⁶²

Hladkost, s jakou pachatelé vypovídají o svých předchozích zločinech, by ale možná neměla být tak překvapivá. „Logický“ předpoklad, že by obvinění měli před soudem ostražitě popírat všechnu svou předchozí trestnou činnost, protože v případě jejího prozrazení jim velmi pravděpodobně hrozí hrdelní trest, totiž nemusí nezbytně platit – vzpomeňme na to, že kromě trojice zlodějů z roku 1686 nebyla v Říčanech za celou dobu vykonána exekuce na žádném zloději. Pachatelé třeba svoje opakované prohřešky proti cizímu majetku ani nijak úzkostlivě netajili před svým okolím. Povědomí o tom, že určitá osoba již měla co do činění se zákonem, se každopádně v dobové venkovské společnosti šířilo, i když není možné bezpečně zjistit, jakými kanály. Roku 1677 se tak setkáváme s podáním dvou sousedů z Benic proti jistému Matouši Vrabcovi,³⁶³ kterému kladou za vinu rozličné krádeže, ke kterým v poslední době začalo docházet v širokém okolí – důvodem jejich podezření je, že Vrabec byl před 5-6 lety uvězněn za krádeže v Plzni.³⁶⁴ (Po několika výsleších, při kterých Vrabec popíral jakýkoliv podíl na těchto krádežích, byl z vězení propuštěn, ale zároveň vypovězen z knížecích panství, kam se nesměl přiblížit na 6 mil.)³⁶⁵

³⁶² M10, f. 10a – výslech Adama Černého z 13. 7. 1667

³⁶³ Viz příloha M11/19

³⁶⁴ M11, f. 70a,b – podání sousedů Václava Nováka a Vilíma Melouna proti Matouši Vrabcovi 7. 11. 1677: „... *I škodlivý časy povstávají a netoliko u nás v Benicích, ale již i na místním panství i malý krádeže povstávají a se provozují, čehož patrný příklad téměř se prokázati může na Matoušovi Vrabci, podruhu nyní Václava Vokáče ve vsi Kuřím, který před 5ti nebo 6ti lety skrze své zločiny a zlodějství v kraji Plzeňském popaden, a jak předně v městě Plzni, tak posledně v Starém Městě Pražském po ta léta držen byl, a nyní jsouc téhož vězení prost, jak se na panství dostal, hned takové krádeže se činí i zhusta povstávající, jakže se u nás v Benicích stalo, a mně samému níže psanému, jako i Vilímu Melounovi uškodily...*“

³⁶⁵ M11, f. 84a,b – revers Matouše Vrabce z 16. 12. 1677 – krádeže mu sice nebyly prokázány, přesto jsou s ním jasně dávány do spojitosti: „... *proto jsouc člověk podezřelý a škůdce zemský co sem se na panství J.M.K. do vsi Kuřím dostal, krádeže veliké v panství, o kterýchž slýcháno nebylo, se vykonávaly, jako na faře J.M. dvojctihodnému panu páterovi kalich posvátný a jiné věci kostelní i jeho vlastní, též rychtáře benického všeliký nábytek od šactva a jiných věcí pokradeno bylo. A já v te všechny krádeže jako člověk podezřelý v důmnění jsem, a proto do vězení šatlavního vzat. A to proto, že když z panství J.M.K. jsem byl a uvězněn v městě Plzni, též v Starém Městě Pražském zůstával, žádných krádeží takových ani jiných se nevykonávalo, až co jsem já z vězení šatlavního Starého Města Pražského propuštěn byl a na panství J.M.K. se dostal. ...*“

1.2 Loupeže

Loupeže jsou doloženy pouze čtyři, na rozdíl od krádeží patřily k závažným zločinům, jeden z případů je navíc kombinován s brutální vraždou. Vůbec první případ kvalifikovaný jako loupež je pouhým podezřením ze spojení tuklatského poddaného Adama Skrbka s lupičskou bandou, navíc byl řešen u staroměstského soudu – do Říčan přišel pouze osvobozující rozsudek.³⁶⁶ O mnoho víc nemůžeme říct ani o kauze Jana Randy-Čárky, který byl do Říčan předán z Benešova – dokumentace se nezachovala, Randa-Čárka se zapsal do dějin říčanského soudu spíše svým skandálním útekem z arestu ještě před vykonáním hrdelního rozsudku vydaného roku 1745 apelačním soudem.³⁶⁷

Velmi dobře je dokumentováno noční vloupání k purkrabce Markytě Seyzerové v noci na Štědrý den roku 1737. Do domu vtrhla skupina maskovaných mužů, kteří domácí svázali a do pytlů nacpali vše co jim přišlo pod ruku – od peřin po stříbrné nádoby (celková škoda za 225 zlatých 47 krejcarů). Vyrušil je říčanský kantor, na jehož volání se začali sbíhat sousedé a po stopách lupičů prchajících na koních se vydala skupina pronásledovatelů. Dva údajní lupiči, Židé Josef Salomon a Joachim Jakub, byli zadrženi u Roztok – případ ale nebyl zdaleka tak jasný, jak by se mohlo zdát. Oba pronásledovaní totiž odhodili pytle s lupem a vzhledem k maskám pachatelů přepadení a šoku obyvatel domu, kteří je nemohli identifikovat, chyběl přímý důkaz pro jejich odsouzení. Joachim Jakub při výsleších (včetně útrpného) jakoukoliv spojitost se zločinem vytrvale popíral (*„Pokudž se na mě to nejmenšího dokáže, že bych já spolu v něčem Interesirovaný býti měl, tehdy se volen dávám, odlučuji se všech práv a volen se dávám, aby se mnou činili cokoli chtíti budou“*),³⁶⁸ Josef Salomon během několika dní podlehl těžkým zraněním, které utrpěl při zatýkání – dle výpovědi svědků se sám pobodal nožem, soud se k této verzi přiklonil, není ale jisté, jestli pronásledovatelé nevzali spravedlnost do svých rukou. Jednou z řady komplikací procesu, která si vyžádala dlouhé konzultace, bylo naložení s mrtvým tělem židovského sebevraha, které nakonec knížecí právník doporučil zahrabat u cesty do Křešic. Další potíží bylo usvědčení Joachima Jakuba, kterému se nakonec dle názoru apelačního soudu vinu přesvědčivě nepodařilo prokázat. Obrovské procesní náklady, které dosáhly téměř 70 zlatých (bez výživy obviněného) ještě narostly po vynesení rozsudku, který zněl na vypovězení ze země, vypálení cejchu a hodinové stání na pranýři – jak se ukázalo, říčanský pranýř byl zcela zteřelý a nezpůsobilý k tomu, aby na něm byl rozsudek vykonán, případ se tedy protáhl o další měsíc, kdy byl postaven pranýř nový, zděný.

Rovněž ve druhém zdokumentovaném případě loupeže, ke které došlo ve dvoře rychtáře Jana Zvolského v březnu 1718, hraje roli dobře zorganizovaná

³⁶⁶ Viz příloha M10/16

³⁶⁷ Viz příloha M15/3

³⁶⁸ M14, f. 113b – výslech Joachima Jakuba 30. 12. 1737

banda židovských lupičů. Případ byl tentokrát uzavřen velice rychle, protože pachatele se nepodařilo dopadnout. Na židovské pachatele se usuzovalo v podstatě jen nepřímě, na základě návštěvy několika podezřelých Židů v domě o masopustu, kteří si údajně přišli obhlédnout terén a pak dle domněnek děveček (*„Já myslím že byli Židé, neb mě ten smrad židovský kolik dní zapáchal a co spolu šeptali, tomu sem nic nerozuměla, jen to když ke mně mluvili Nekřič“*).³⁶⁹ Přepadení bylo nečekané, dobře zorganizované a velmi brutální – pachatelé svázali obyvatele domu do kozelců, zaházeli peřinami a šlapali po nich, hospodyni potom zlomili vaz (*„Já jsem tak vědoma, když jsme již leželi, přišel jeden světlem do světnice, jak otevřel, hned se za nim mnoho přihrnulo jiných, a ten který svítil, pravil Dělejte sakramenti, co máte dělat. A tu hned ke mě jeden skočil a vázal mě, jeden k p. matce a tu jsem jí málo slyšela, neb jí krk zlámali a tak mrtvá zůstala, a k děvečce jich několik přiskočilo jí zvázáli, truhlík ševcovský na hlavu hodili, peřinu na ní hodili a trnoži přiložili.“*)³⁷⁰

1. 3 Lesní a vodní pych

Rozsáhlý lesní komplex mezi Říčany a Kostelcem nad Černými lesy byl pro pytláky terénem přímo ideálním, poněkud proto překvapí, že lesní pych se na celkovém počtu případů podílí necelými deseti procenty. Nápadné přitom je, že plné 2/3 případů tohoto druhu jsou koncentrovány přibližně do rozmezí let 1700-1715 (nacházíme je tedy v M13). Vysvětlení může být dvojí: neobvyklý nárůst pytláctví v těchto letech (vyjádřený kromě množství pytláků v Říčanech třeba i patentem Karla VI. z 31. srpna 1713, v němž panovník nařizuje přijmout přísná opatření proti pytlákům a zlodějům zvěře v království Českém), nebo pouze důsledné potírání tohoto druhu kriminality soudní cestou (pytláci v období předcházejícím a následujícím nemuseli být stíháni až tak důsledně).³⁷¹

Vrchnostenská správa jistě lesní pych považovala za delikt dosti závažný, jehož pachatelé sice – dle obvyklé říčanské praxe – nebyli trestáni na hrdle, zato však byli ve většině případů vypovídáni z panství. Pokud ale nefungoval soustavný tlak na potírání pytláků, existovala reálná možnost na v podstatě nerušené páchaní této trestné činnosti: jak vyplývá z výpovědí řady zadržených pytláků, své výpravy podnikali často na výzvu panských fořtů, kteří jim oznamovali, že nastal vhodný čas,³⁷² nebo se dokonce pytláčení sami účastnili.³⁷³

³⁶⁹ M13, f. 120b – výslech Lidmily Hersanové 30. 3. 1718

³⁷⁰ M13, f. 119b – výslech Maří Valačkové 30. 3. 1718

³⁷¹ Je třeba zmínit, že ve vrchnostenské registratuře byly nalezeny pouze dva případy lesního pychu, které by nebyly zaznamenány v říčanských manuálech – naproti tomu nacházíme 11 případů krádeží na panských dvorech, které byly řešeny přímo na kanceláři bez předání soudu. Mohlo by se proto snad zdát pravděpodobné, že případy lesního pychu považovala správa panství za závažnější a snažila se je proto spíše předávat soudu – tato úvaha má ale spíše spekulativní charakter.

³⁷² M13, f. 76a – výslech Tobiáše Sobotky z 12. 8. 1711: „...on mě pral, abych se nebál nic, že pan fořtmistr je v Praze a hajní že své práci v poli hledí...“

³⁷³ M13, f. 77b – výslech Víta Blažeje z 13. 8. 1711: „... on Honza nám jdouce prostřed mezi námi a nám ukazoval, kudy máme jít...“

Výše uvedené by nemělo budit představu, že se vrchnostenský lesní úřad až na pár nejvyšších úředníků v podstatě podílel na lesním pychu, jde pouze o upozornění na skutečnost, že lesníky a pytláky nelze vnímat jako ostře vyhraněné protiklady - lidé, kteří měli blízko k lesu, spolu prostě v některých případech drželi. Nad jiné výmluvně o tom svědčí případ chalupníka Jiříka Dršky z Velkého Tehova, který opustil ženu a šest dětí a po dva roky (!) žil skrytě v lesích a živil se střílením zvěře. Stěží si lze představit, že Drškův lesní život mohl po takovou dobu probíhat v takovém skrytu a utajení, aby o něm nikdo z lesníků nevěděl. Naneštěstí k této kauze schází výslechové protokoly, o metodách přežití v lese za případné aktivní spolupráce knížecích zaměstnanců se tedy můžeme pouze domýšlet, stejně tak o motivech Drškova úniku od početné rodiny – celý pozoruhodný případ je koncentrován do jednoho odstavce v rozsudku vrchnosti,³⁷⁴ která kromě vypovězení z panství Drškovi určila ojedinělý zneuctvující trest: hodinu na pranýři s jeleními parohy na hlavě (nic podobného se u ostatních pytláků nevyskytuje).³⁷⁵

Stejně jako u krádeží, i u lesního pychu se vyskytovaly recidivy, spíše než podle doložených kauz tak můžeme soudit z otázek soudu při výsleších, kdy soud odmítá uvěřit, že si obviněný vyšel s nabitou ručnicí jen tak do lesa na procházku, aniž by cokoliv zastřelil, případně že byl jen náhodou zadržen spolu s jiným známým pytlákem. Nejzávažnější prokazatelnou recidivou je kauza Jana Drbala, o němž nacházíme záznam poprvé roku 1708,³⁷⁶ kdy vykonal hrdelní revers po dvouletém trestu nucených prací uložených apelačním soudem (tedy trest dosti vysoký, jaký se obvykle ukládal namísto trestu hrdelního). Roku 1712 je Drbal v lese zadržen znovu,³⁷⁷ sice ne přímo při činu a dokonce beze zbraně, ale zato má u sebe sekáček na maso, prach, kule a další vybavení ke střelbě. Soud přistupuje k recidivistovi se zjevnou nedůvěrou v jeho vysvětlení,³⁷⁸ že sekáček měl k nasekání mladých doubků pro jednu nemocnou ženu a zapírání

³⁷⁴ M13, f. 37a,b - rozsudek knížete nad obviněným Drškou 10. 3. 1699: „...již před dvěma lety nad jmenovaným JMKnížecím panstvím jest zradil a utekl, manželku svou a šestero dětí vopustil a zanechal, též sem a tam, jakž on deliquent dobrovolně právně se přiznal i v přiznání jest setrval, u myslivcův, a tak dobře JMKnížeti jako jinším pánům obyvatelům přináležejících lesích, jednak s jedním, jednak zase s druhým svým Camaradem sem a tam Vagiroval a toulal i přes ty všechny časy s střílením zvěři a krádeží se živil, takovou zvěř zlodějským způsobem rozvezl, prodal, a tak s tím zlost a zlodějství do dvou let až se do vězení dostal, provedl. ...“

³⁷⁵ Tamt.: „... S ortelem a právem se uznává, a vyřkne, aby on deliquent (37b) Jiřík Drška přes celou hodinu na pranýři předešlým majíce na hlavě své jelení parohy postaven byl, a potom proti nejdřív od sebe danému a s přísahou stvrzenému Reversu, že on pod stracením hrdla na věčnost panství Kostelecký, Auřenovský a Škvorecký se zbavití a více se vrátiti nechce, z těch nyní jmenovaných panství na věčnost vypovězen býti má.“

³⁷⁶ Viz příloha M13/16

³⁷⁷ Viz příloha M13/50

³⁷⁸ M13, f. 88b – výslech Jana Drbala 30. 9. 1712: „Zvíš Jane Drbale, to my o tobě dobře víme, kterak jsi předešle když jsi zde v arestu seděl a ve všech na tebe podaných Examiních a otázkách lživě a vymyšlení podvodného jsi nám odpovídal, tak jako jinde co jak jsi od zdejšího práva se dostal a jinam do těžšího arestu pro též krádeň zvěři na Křivoklátech do Unhoště se dostal a snad pak lživě jako zde odpovídal a nyní zase tak lehkomyšlně odpovídáš, a k čemu pak jsi nyní při sobě měl sekáč, 2 nože, prach do ručnice, kladívko a kolík, co jsi kulky do zbroje tloukl a sirky v pytlíčku?“

jakéhokoliv úmyslu dopustit se pychu.³⁷⁹ Přestože obviněný u všech výsledků zapírá a není nalezena ani jeho zbraň (soud jí pouze tuší v nějaké skrýši – „*však jsi předešle když jsi jsem v arestu dostal taky na Fidrholci pod klestem skrýš k schování měl*“), vynese apelační soud rozsudek smrti – pozoruhodný je tím, že se jedná o jediný doklad přestoupení hrdelního reversu, kdy je sankce naplněna.

Pytláčení vypovídá i o poměrně rozšířené držbě střelných zbraní mezi poddanými (zmínky o ručnicích a bambitkách nacházíme i u jiných případů, kdy např. podezřelý utekl před rychtářem a vzal si s sebou ručnici).³⁸⁰ Pouze v případech lesního pychu je doloženo jejich užití – překvapivě ne proti pronásledovatelům (nejvýše je zmiňováno natažení kohoutku pušky při zadržení), ale proti pronásledovaným pytlákům. První obětí se stal roku 1703 pytlák Zelenka, který padl výstřelem myslivce Matěj Rathouského,³⁸¹ roku 1724 zastřelil Václav Bazlar „v lese poblíž Klokočiny“ pytláka Matěje Khona.³⁸² Oba byli apelačním soudem osvobozeni.

Soud se stejně jako v případě krádeží snaží především zjistit případné společníky zadrženého (pytláci většinou chodili po dvojicích či větších skupinách) a překupníka upytlačené zvěře. Pytláci se však ne vždy vydávali do lesa se záměrem zvěř prodat, objevují se mezi nimi i takoví, kteří jako motiv svého činu uvádějí hlad či chuť na maso.³⁸³ Podobně tomu bylo i v případech vodního pychu, kdy většina pachatelů chytala ryby či raky pro okamžitou spotřebu. O toleranci dobové společnosti k tomuto druhu kriminality svědčí výpověď Mikuláše Budešínského, který byl pro krádež na sádkách obviněn roku 1707: vypověděl, že o své výpravě na ryby, které se účastnil spolu s pěti dalšími hospodáři a čeledíny, se zmínil i před svým hospodářem – ten nejen že mu nic nezakazoval, ale naopak ho ještě vybídnul, aby něco přinesl domů.³⁸⁴

³⁷⁹ M13, f. 88b – výslech Jana Drbala 30. 9. 1712: „*Vašnosti jsem proto seděl v arestu, že jsem na Křivoklatech nějakou sviňku zastřelil divokou, s tím sekáčkem chtěl jsem nějaký jedno roční doubky sekati jedný nemocný ženě, která zůstává v Praze u Pejra.*“.

³⁸⁰ M10, f. 20a

³⁸¹ Viz příloha M13/25

³⁸² Viz příloha M14/7

³⁸³ M13, 36a – výslech Martina Fialy 25. 4. 1703:

„*Jaká pak příčina ta byla tvoje, že jsi do revíru JOKM s ručnicí chodil? - Abych mohl sobě na kus chleba něco dostat.*

Co jsi pak chtěl dostat? - Cokoliv přijde, jakoukoliv zvěř, byl bych zastřelil.“

³⁸⁴ Viz příloha M13/36

1.4 Žhářství

Žhářství patřilo k nejnebezpečnějším majetkovým deliktům, čemuž odpovídaly i velmi přísné tresty za tento zločin. Úmyslné žhářství, jehož pachatelky byly potrestány na hrdle (upálením), nacházíme pouze v jediném případě. Okolnosti žhářské kauzy Alžběty a Anny Rolencové³⁸⁵ z roku 1713 nejlépe osvětluje výslech přibližně šestnáctileté³⁸⁶ Alžběty Rolencové, kterou její bába Anna navedla k zapálení stodoly sedláka Kulhánka z Voznice kvůli tomu, že jí Kulhánkova žena odmítla darovat trochu mouky: „*Poslala malou svou vnučku Kulhánkovy pro mouku, a ona tý holce pravila, že strejček nejni doma a ona že nemá klíče, neposlala jí nic a ona má bába mě pravila, že pro ní čert nic udělat nechce, abych šla a jí stodolu zapálila, když ona má bába nic nemá, aby ona taky neměla.*“ Alžbětě se nechtělo, ale bába jí přesvědčovala, že vina padne jen na její hlavu („*ona mě řekla, že nešť, že já trpět nebudu, ale ona že ví, že ona dobrou smrtí neumře a z toho světa nesejde*“). Definitivně vnučku přesvědčila v neděli, kdy lidé ze vsi odešli do kostela („*já jsem za ní vlezla za kamna, ona mě k sobě volal a šeptala mě, abych v polici vzala střepinku a zespod abych dala popele a na to živý uhlí a donesla to do tý stodoly a dala to do slámy a na vrch toho uhlí ovesný slámy abych položila a já jsem to udělala a šla jsem domu*“). Po vykonaném skutku si vážnost situace jako první uvědomila bába Anna, že poslechla zlou radu si ale brzy uvědomila i Alžběta („*... a ona pravila, Pán Bůh s námi, však již stodola hoří a jsem utekla, a když jsem přišla zase domu, ona mě bába pravila, počkej, hodí tě do vohně, rači se nepřiznávej. A já jí řekla, proč ste mě naváděly.*“). Dále Alžběta vypověděla, že její bába se svojí dcerou často nepohrdly cizí drůbeží a jednou i prasetem („*a když jsem řekla, že na ně povím, oni mě praly a říkaly, jestli povím, že mě kámen skrkou uváže a do rybníka hodí*“), což by se v porovnání s požárem mohlo jevit jako marginální, soud ale posléze vyšetřování Anny vedl i tímto směrem. Anna Rolencová všechna udání své vnučky popřela, jelikož ta ale svou výpověď zopakovala i před popravou, přikročil soud k útrpnému výslechu. Požadovanou odpověď vyslyšající uslyšeli až při druhé tortuře („*Já jsem z hněvu a lítosti pravila, aby zapálila*“)³⁸⁷ – na hranici došla Anna Rolencová až rok a měsíc po své vnučce.

Výše uvedený případ dobře dokládá způsob uvažování jedné konkrétní obviněné, z jejího výslechu ale samozřejmě nemůžeme vyčíst, jakým způsobem byla zadržena, ani jak k ní přistupovala vesnická komunita. Obecněji dává na problematiku žhářství nahlédnout kauza Anny Vrabcové, která byla roku 1668

³⁸⁵ Viz příloha M13/51

³⁸⁶ Na otázku po věku Alžběta odpovídá „jsem stará jak pan hejtman Dobřejevský hádá okolo 16 let“ – své stáří obvinění udávali až na výjimky u všech výslechů, značná část (přibližně polovina) přitom obsahuje před číselným údajem slovo „asi“ či „okolo“, zcela výjimečně se objevují časová určení jako „já nevím, po Jankovský bitvě ve třech letech sem se narodila“ (M10/7). Alžběta Rolencová svou citací výroku dobřejovického hejtmána odkrývá, jakým způsobem byl asi věk určován u nezanedbatelného počtu obviněných, tedy odhadem, a to nikoliv obviněných, ale úředníků či vyslyšajících.

obviněna sousedy ze vsi Dubče ze žhářství.³⁸⁷ Rychtář a několik předních sousedů shrnuli svá obvinění do písemné žaloby, kterou předložili hejtmanovi.³⁸⁸ Vrabcová se na Květnou neděli vypravila s manželem do Prahy, cestou se nepohodli a Vrabcová se proto vydala navštívit sestru, při zpáteční cestě dala pár drobných sedlákovi, který jel kolem s vozem, aby nemusela jít pěšky. Z vozu seskočila před vesnicí a zrovna když přicházela, spatřila hořet usedlost Bělehrad. Rozrušená Vrabcová běžela domů pustit dobytek a bránit stavení před požárem. Přitom jí vidělo několik sousedů, kterým byl nápadný směr, ze kterého přiběhla a který se shodoval s ohniskem požáru – „správně“ měla přijít odjinud (kratší cestou od Prahy). Jádrem celého obvinění jsou věty „lidé pak soudíce to, že její cesta od Měcholup skrze Volši rovná nebyla, než žeby ona cestu měla rovnější po hrázi Vrbičiny, k tomu pak Vrabcová když jest naříkala tu jistou děvečku, který chce Urban Hejduk, že by měla náka nečistá na zdraví býti, ona jí to ta jistá děvečka světle patrně mluvila, a vyčítala, že by Vrabcová zapáliti měla“.³⁸⁹ Kromě podezřelého směru cesty se tedy žaloba opírá i o slova děvečky, vyřčené ve chvíli, kdy se s Vrabcovou hádala o peníze. „Jest pravda, že sem pravila to Vrabcový, když sem jí upomínala, aby mi službu zaplatila, ona mne hanebný slova mluvila, a že sem nečistá vyčítala, a já sem jí řekla, když vy mi tak mluvíte, já vám také budu mluvit, že ste zapálili, a že ste tím ohněm vinna, poněvadž to lidi mluví, více nic že nemluvila,“ tedy i zde se jedná pouze o nepodloženou domněnku, děvečka pouze odpovídá na nárek své hospodyně – tedy snížení své cti – jiným nářkem, nejde o věcný důkaz. Vrabcová věděla o tom, co se mezi sousedy povídá a přesně věděla i to, kdo tyto řeči šíří – proti pomluvám souseda Václava Kopeckého se proto ohrazovala: „Ten tvůj sakramenská šelma hospodář praví že sem vypálila, a v hrdlo lže jako viselec a zkurvy syn, já mu udělám že na mně do smrti pamatovati musí,“³⁹⁰ prohlásila o Kopeckém před jeho děvečkou. Standardní postup obrany cti, totiž odmítnutí obvinění a

³⁸⁷ Viz příloha M10/17

³⁸⁸ M10, f. 98a-99a – žaloba na Annu Vrabcovou 28. 4. 1668:

„Spis sousedův Dubeckých proti Anně Vrabcový, podaný panu hejtmanu dne 28. Aprilis. Správu panu hejtmanu přednášíme a činíme, jakž ráčí v laskavý paměti pan hejtman míti, z strany téhož ohně, kterýž se stal před 5. nedělí na Bělehradě ve vsi Dubči, nyní pak mezi lidmi povstávají řeči, že by měla tím ohněm vinna býti, Jakuba Vrabce manželka jeho, a to takto, v Neděli květnou odpoledne v sedši Jakub Vrabec na jednu kobyly, a jeho manželka na druhou, i jeli do Prahy spolu, a tu na cestě neví se v jakém rozjití mezi nimi spolu bylo, zase jest se ona navrátila spátkem k Dubči, však dříve v domě žádný jest jí neviděl, až oheň na Bělehradě povstal a neb hořel, tu že by ona měla od té strany skrze olši teprva domu běžeti, a roušku svou z hlavy strhnouti, a za řadry ji schovati, fěrtoch bílý odvázat, a do rukou jej svinouti, však na druhý den, když Jakub Vrabec přijevši domu, tu žeby jemu povídati měla, že jest od Strašnic s nějakým sedlákem, kterýž vezl bečku soli na voze, měla na jeho vůz vsednouti, a jemu 3. krejcarey od sebe totiž od vezení dáti, a do Malech Měcholup s nim jíti, a tu od Malich Měcholup teprva domu pěšky jíti. Lidé pak soudíce to, že její cesta od Měcholup skrze Volši rovná nebyla, než žeby ona cestu měla rovnější po hrázi Vrbičiny, k tomu pak Vrabcová když jest naříkala tu jistou děvečku, který chce Urban Hejduk, že by měla náka nečistá na zdraví býti, ona jí to ta jistá děvečka světle patrně mluvila, a vyčítala, že by Vrabcová zapáliti měla, a tím ohněm býti vinna, přitom Urban Hejduk téhož času u Vrabce podruží zůstávajíc, on že by měl říci kdyžby toho potřeba ukazovala, že by lepší správu měl o tom dáti, a učiniti, to pak vše při vůli V. M. pane kmotře, a pane hejtmane nám představuje, P. Bůh P. kmotru a nám všem představenému panu hejtmanu jak zde časně, tak v onom blahoslaveném životě věčná odplata býti ráčí. Daniel Rychtář, Jan Starý Rohožka, Václav Kopecký, Jakub Drábek - sousedi Dubečtí“

³⁸⁹ Tamt.

³⁹⁰ M10, f. 97b – výslech Magdaleny, děvečky Václava Kopeckého 1. 5. 1668

vyhlášení hánce za nepoctivého, ale v tomto případě nefungoval – Vrabcová se jednak neobracela přímo na Kopeckého, především se ale nepokoušela podezření vyvrátit před celou obcí. Zde měl za svou ženu vystoupit především manžel, ten však nekonal. Důvody pasivity Jakuba Vrabce není možno poznat (nebyl ani vyslýchán před soudem), ostatně nebyly jasné ani jeho současníkům, například soused Jakub starší Rohoška se podívoval: „*Já mu Vrabcovi na hromadě pravil, na tebe domnění mají, proč to na sobě necháváš.*“³⁹¹ Soužití obce s podezřelou, byť třeba jen na základě pomluv, přestalo být únosné po pěti týdnech, kdy se sousedé obrátili s již zmiňovanou žalobou na hejtmana. Ten závažné obvinění nebral na lehkou váhu a nařídil důkladné výsledky jak obviněné, tak svědků.³⁹² Dochované protokoly výmluvně svědčí o vztazích v obci a přehledu, jaký sousedé měli navzájem o svých činech a chování, kromě domněnek ale jakékoliv důkazy proti Vrabcové chybí (mimořádně nikde se ani náznakem neobjevuje pokus o vysvětlení toho, proč by Vrabcová měla oheň zakládat). Odsouzení obviněné v takové situaci samozřejmě nepřipadalo v úvahu, potíže ale byly i s jejím propuštěním – za celý měsíc se totiž nenašel žádný dubecký soused, který by byl ochoten se za Vrabcovou zaručit a hejtman panství nakonec musel Vrabcové uložit vykonání očistné přísahy.³⁹³

Případ požáru obecního lesa, který založil roku 1679 vážený říčanský soused Jiří Vojáček, když se rozhodl spálit křoví vysekané ze své zarostlé louky, je trestným činem neúmyslným.³⁹⁴ Žhář se k činu dobrovolně doznal a celou událost dopodrobna vyličil.³⁹⁵ Jeho výpověď, kterou zároveň dokumentace případu končí (není žádný záznam o pokutě ani o zprávě podané vrchnosti, zřejmě protože se jednalo pouze o obecní majetek), zajímavě dokládá chování lidí u požáru: Jiří Vojáček při pálení křoví sice dlouho čekal, až klestí dohoří, ale ve chvíli, kdy „*tak malinký voheň zůstal, tak coby při něm polívku uvařil,*“ dostal hlad a odešel se naobědvat. Vzplanutí lesa zpozoroval ještě než stačil dojít domů a hned se pokusil následky svojí neopatrnosti napravit. Po chvíli poznal, že sám s ohněm nic nezmuže a svoje úsilí zaměřil na získání pomoci. „*Poslal sem do městečka tovaryše, aby běželi a hasiti pomáhali, sám sem běžel do Tehova k rychtáři, a prosil, aby*

³⁹¹ M10, f. 101a – výslech Jakuba staršího Rohošky 4. 5. 1668

³⁹² M10, f. 96b – dopis hejtmana panství 1. 5. 1668: „*Jakou mi žalobu sousedé vyhořelý obce Dubecký podali, z přiložené páni po předčtení vyrozuměti moci budou. I poněvadž ta věc nárek a domnění zlý veliká jest, musí se náležitě, dle té žaloby jejich, a mého Examinu některých lidí povážiti, však nejprv, co proti tomu táž osoba (již se dotýče) říkati bude, jí vyslyšeti, a potom rychtáře s těmi všemi lidmi z Dubče před ouřad obeslati a bude jich zapotřebi bedlivě, co jsou nejprve mluvili a mezi lidmi vyhlašovali, a by nyní nezapírali, hrubě dobře examinovati, že sice na to velký závazek činiti musí. ...*“

³⁹³ M10, f. 105b – dopis hejtmana 22. 5. 1668: „*Poněvadž Anna Vrabcová již drahý čas v vězení zůstává, a nic žádný na ni pověděti a prokázati nemůže, aby tím ohněm Dubeckým vinna býti měla. I poněvadž ona poddaná J. K. M. a souseda jest, a žádný za ní slíbiti nechce, jináče nevím jak jí z téhož vězení pomoci, nežli nařizují, aby se závazkem před krucifixem a ouřadem očistila, že skrze žádný hněv, neb zálsk toho neučinila, nezapálila, ani jiného nenavedla, nýbrž v cestě jsouce z Prahy jdouc, oheň již hořící spatřila. Po vykonání téhož závazku, a jeho do kněh vepsání, mně vejpis odeslati, a jí z téhož vězení propustiti.*“

³⁹⁴ Viz příloha M11/30

³⁹⁵ M11, f. 116a – výpověď Jiříka Vojáčka 25. 5. 1679

běželi a hasiti pomáhali," uvádí ve výpovědi předtím, než přijde jedna z nejpozoruhodnějších pasáží jeho líčení: „*Pravda, že sám rychtář doma nebyl, a žena jeho dala mi za odpověď, 'voni sousedé nechtějí muže poslouchati, nad to mě neposlechnou'.*“ K rychtáři se přitom Vojáček obrátil až poté, co marně žádal o pomoc tehovské sousedy, které potkal cestou: „*Když sem do Tehova běžel, vono mnoho sousedů stálo za Tehovem na vršku. Já jich pro Boha prosil, aby běželi a hasiti pomáhali, voni nechtěli. Já předce do vsi doběhl, poněvadž mně jeho sousedé poslechnouti nechtějí, že aspoň rychtáře svého poslechnou, a nic sem nepochodil. Já běžel spátkem a prosil sem jich pro Boha, aby hasiti pomáhali, voni mi dali odpověď, kdo je zapálil, aby sobě hasil.*“ Vojáček se s prosbou o pomoc obrátil ještě na svého známého „mladého Rezka“, ale nepochodil ani u něj – Rezek se sice se dvěma společníky vypravil přímo na požářiště, ale „*však jsou nic nebránili, jen tak chodili po lese a vysmívali se.*“ Tehovský soused Cibulka, který se u ohně objevil vzápětí po Rezkovi, rovněž neměl v úmyslu hasit: „*Jáť sem nepřišel, abych pomáhal hasiti, nežli povídali mi, že mi žito shořelo, já se na něj přišel podívat,*“ odvětil dotyčný na Vojáčkovu žádost o pomoc. Výše zmiňovaný postoj tehovských sousedů k požáru byl v opozici nejen k představám Jiřího Vojáčka, ale jednoznačně i vůči Koldínovým Právům³⁹⁶ a stejně tak poddanskému řádu uhříněveského panství, jehož 41. článek doslova říká: „*Kdyby stavení neb lesy hořely, každý bez pobídky hasiti běž.*“³⁹⁷ Skutečnost, že tento pokyn byl do normy zařazen, je asi nejlepším asi nejlepším dokladem toho, že Vojáckovo líčení asi není příliš nadsazené.

³⁹⁶ JIREČEK, J. (ed.). *Práva městská království českého a markrabství moravského spolu s krátkou jich summou od M. Pavla Krystyana z Koldína*. Praha: Všehrd, 1876, s. 342 – čl. O XX. („*K hašení ohně vzešlého všickni společně obyvatelé se zavazují, aby sobě věrně pomáhali*“) a O XXII. („*Přísežným i také předním obyvatelům z práva se dopauští, aby těch, ježto by hasiti ohně pomáhati nechtěli, než, zevlujíce, jiným ještě ku překážce býti chtěli, předkem kyjem, potom vězením potrestati mohli.*“)

³⁹⁷ KALOUSEK, Josef (ed.). *Řády selské a instrukce hospodářské 1627-1698*. Archiv český XXII, Praha 1906, s. 504.

2. Činy proti mravnosti

2.1 Smilstvo, cizoložství

Překvapivě nízký výskyt nejběžnějších mravnostních deliktů, tj. smilstva a cizoložství (celkem 15 případů), lze vysvětlit velmi jednoduše tím, že toto jednání bylo kriminalizováno pouze ve výjimečných případech, většinou pouze v případě otěhotnění – litera zákona se tak od každodenní praxe nepochybně nejvíce lišila právě v této oblasti. Důkazem postupného uvádění zákona do souladu s běžnou realitou je, že delikty tohoto typu už nenacházíme ve dvou posledních soudních knihách, kam byly zapisovány pouze případy řešené apelačním soudem. Samostatnou skupinou jsou potom případy infanticidií, které sice náleží do skupiny deliktů proti životu, s delikty mravnostními ale velmi úzce souvisí (16 případů).

Nejběžnější prohřešky proti mravnosti jsou doménou žen z nižších, neusedlých sociálních vrstev, výjimkou je obvinění dcery bývalého (tehdy již zesnulého) dlouholetého říčanského radního a souseda Jiříka Kaliny.³⁹⁸ Muži sice byli nezbytným předpokladem spáchání tohoto typu přečinu, v soudním vyšetřování se však vyskytují nepoměrně řidčeji, a to dokonce ani v případech infanticidií, kdy soud měl správně zjišťovat podíl „souložníka“ na spáchaném zločinu (zde ale spíš než o shovívavost vůči mužům šlo o to, že viník utekl nebo ho nebylo možné dohledat). Pravidelně se výsledky – a poprvé i tresty – pro „souložníky“ pachatele infanticidií objevují až v první polovině 18. století (tresty jsou nejčastěji čtvrt roku nucených prací na obecním).

Díky výsledkům můžeme nahlédnout do způsobu navazování sexuálních vztahů, soud se totiž zpravidla zajímá o spáchaný čin do nejmenších detailů, včetně frekvence jeho páčání. Nejdříve však vždy přichází otázka „*kdo byl toho nešlechetného skutku příčina*“. Střízlivý popis situace, kdy skutek zjevně vyšel z vůle obou partnerů, nacházíme spíše výjimečně, např. ve výsledku zmiňované Maři Kalinové: „*Byli jsme spolu v hospodě a tancovali jsme, potom sme šli Kalinovým a ve světnici na posteli sme se toho nešlechetného skutku dopustili, tu noc dvakráte a nic víc*“.³⁹⁹ Obvyklejší taktikou bylo svalování viny na partnera. Jako modelový příklad může posloužit konfrontace výpovědí Jindřicha Tučka a Doroty Vrabcové, kteří se zodpovídali z cizoložství. Tuček počátek líčí dosti obšírně: „*Třetí neb čtvrtý den přišel sem k Stárkovým, vona ležela na loži a já se k ní posadil na lože, a ona mě zodpuštěním páni za přirození popadla, a mocně k tomu měla, abych se k ní položil. Já pravil že bude hřích, vona pravila neboj se toho nic. A já se přece k ničemu neměl, vona mě na sebe v svalila sama, a tak jsme se tu noc tělesně poznali*“.⁴⁰⁰ Vrabcová

³⁹⁸ Viz příloha M13/54

³⁹⁹ M13, f. 109a – výslech Maři Kalinové z 5. 4. 1717

⁴⁰⁰ M11, f. 132a – výslech Jindřicha Tučka 28. 6. 1680

však přichází s verzí poněkud odlišnou: „*On dal příčinu k tomu, když od toho kříže šel, já kojila, on leh na postel, volal mě, abych k němu šla, já nechtěla. Potom mě vzal a shodil mnou na postel, tak sme ten skutek spáchali poprvé.*“⁴⁰¹ Podobných příkladů by bylo možné uvést více. V mnoha případech je zjevné, že aktivita v celé věci vzešla od muže a podíl ženy na skutku nebyl úplně dobrovolný, zejména v případech, kdy se jednalo o styk děvečky s hospodářem: „*Sloužila jsem u Matěje Ježka na Lipnici, líhala sem sama v světnici na slámě a von ke mně přišel leh ke mně na slámu, bylo v neděli, a tu se mmou zahrával, již mně k svý vůli přivedl. Já mu pravila že budu křičeti, von pravil že mi hubu zacpe abych mlčela, že mně sobě vezme.*“⁴⁰² Slib manželství hraje u mravnostních deliktů důležitou úlohu. Soud se vždy zajímá, co obviněná za přivolení ke styku dostala (peníze či věcné dary) – ať už obviněná přizná cokoliv (šátek, koláče), vždy se v odpovědi na tuto otázku objevuje zmínka o slibu manželství, který v podstatě v dobové společnosti sexuální styky ještě nesezdaných dvojic legitimizoval.⁴⁰³ Je ovšem otázka, zda lze za regulérní slib manželství považovat i prohlášení učiněná už v dosti delikátních situacích (resp. jestli aktérka mohla předpokládat, že slib vyřčený těsně před aktem bude skutečně naplněn – je možné, že se o slibu manželství zmiňovala pouze před soudem, aby svůj prohřešek omluvila): „*On mě porazil a hráli sme spolu a pravil, abych mu byla povolná, že na mně žádný nepozná, že mě sobě vezme.*“⁴⁰⁴ Jinde zase vidíme, že slib manželství rozhodně neměl podobu nějakého slavnostního vyhlášení: „*On byl příčina toho, kolikráte jsme se dopustili pamatovat nemohu... Nic mě nedal, a když jsem mu řekla, jestli co budu míti, že si mě vzíti musí, odpověděl: Nešť.*“⁴⁰⁵

Jestliže ženy v čelední službě byly stran sexuálních útoků v dosti nevýhodném postavení vůči hospodářům i mužské čeledi, nacházíme i záznamy takových případů, kdy naopak ženy zneužily svého obtěžkání ke křivým obviněním svých hospodářů ze smilstva. Doloženy máme dvě takové kauzy: Judyta Havránková roku 1673 byla obtěžkána vojáky, to však přiznala až poté, co „z hněvu“ obvinila svého hospodáře Václava Kratochvíle.⁴⁰⁶ Neznámý voják byl i otcem dítěte Roziny Frantové, nejprve ale obvinila Žida Samuela Kolínského (v jejím reversu z roku 1699 doslova stojí: „*když jest to na Samohele Kolínského přiznala, až koliv to zase zapírala, jeho do velikého neštěstí přivést jest mínila*“).⁴⁰⁷

Křivá obvinění nemusela nutně povstávat jen ze zlé vůle. Anna Janoušková takto roku 1708 bezpochyby hodlala pouze pozitivně vyřešit svou neuspokojivou osobní situaci. Anna se celkem čtyřikrát sešla s Václavem Kloučkem (dle soudu

⁴⁰¹ M11, f. 135a – výslech Doroty Vrabcové 8. 8. 1680

⁴⁰² M11, f. 200a – výslech Doroty Růžičkové 13. 4. 1679

⁴⁰³ ČECHURA, J. *Kriminalita a každodennost v raném novověku. Jižní Čechy 1650-1770*. Praha: Argo 2008, s. 105.

⁴⁰⁴ M10, f. 18b – výslech Kateřiny Zarmoucené 9. 8. 1667

⁴⁰⁵ M13, f. 113a – výslech Zuzany Bernatové 17. 7. 1717

⁴⁰⁶ Viz příloha M10/48

⁴⁰⁷ M13, f. 35b – revers Roziny Frantové 29. 2. 1699

„zbědovaným kulhavým mužem“). Počáteční naděje se začaly rozplývat, když se jí doneslo, že si Klouček namlouvá jinou. Začala proto tvrdit, že je těhotná, aby si jí Klouček musel vzít. (*„Já jsem proto mluvila, že jsem dítě měla, a vás jsem páni přelhal, že jsem chtěla toho Václava Kloučka chromýho za muže míti, ale neměla jsem jak živa žádný dítě“*).⁴⁰⁸ Ve vězení tvrzení o svém těhotenství odvolala a uvedla, že jí k tomu navedla hospodyně. Zanedlouho však odvolala i tuto výpověď (*„Dělala jsem jí křivdu, ona mě nanaváděla, já sem to sobě vymyslela“*)⁴⁰⁹ a vrátila se k původní verzi, že je těhotná. Vzhledem k tomu, že je zaznamenán pouze jeden výslech Janouškové a její konfrontace s Kloučkem, obsahuje protichůdná tvrzení v podstatě každá její odpověď. Závěrečné podání Janouškové (nepřekvapí, že se opět liší od poslední verze) je pěknou ilustrací uvažování člověka konfrontovaného se soudní mocí: *„Já jsem to ze strachu mluvila, když jsem se do arestu dostala. Myslila jsem, že se snad hned katu do rukou dostanu, proto abych trápení ušla sem lživě mluvila, že jsem těhotná.“*⁴¹⁰

Těhotenství zjištěné u svobodné ženy sice mohlo znamenat uvěznění, na druhou stranu se obviněním ze smilstva mohla dotyčná vyhnout větším nepříjemnostem, které by nastaly při pokusu o potrat nebo přímo vraždu novorozence. Tento způsob řešení nechtěného těhotenství přitom nebyl nijak výjimečný, jak bude ukázáno v oddíle věnovaném infanticidiím. Naproti tomu říčanské manuály zaznamenávají i jeden případ zcela odlišného, dalo by se říct naprosto racionálního, způsobu řešení této „komplikace“. Kateřina Kozová byla roku 1667 vyšetřovaná pro smilstvo se svým hospodářem Vilímem Melounem.⁴¹¹ Prvotní impulz k začátku „vztahu“, který měl spíše podobu znásilnění, vzešel právě od Melouna (*„On je mi příčinu dal, a mocně mě k tomu přivedl... a že mě sobě vezme připovídal“*)⁴¹² a neomezil se na pouze jeden „skutek“. Když Kateřina ucítla, že je těhotná, zpravila o svém stavu okolí (*„já sem sama tomu chtěla, aby mě vočepili, když sem na sobě cejtla, že nejsem poctivá a nejsem sebou jistá“*)⁴¹³ a ve svůj čas odešla porodit k rodičům, o dítě se normálně starala. Soudní vyšetřování skončilo pokutou pro Melouna, který navíc musel z vězení vyplatit i Kateřinu a náležitě se s ní vyrovnat – jak napsal hejtman panství *„... ať se s tou osobou před ouřadem náležitě porovná a jí zaplatí, i také z šatlavy vyplatí, a neb co komu náleží dá, neb ona ne tak vinna jest, jako on“*.⁴¹⁴

⁴⁰⁸ M13, f. 72b – výslech Anny Janouškové 30. 5. 1708

⁴⁰⁹ M13, f. 73a – výslech Anny Janouškové 30. 5. 1708

⁴¹⁰ Tamt.

⁴¹¹ Viz příloha M10/7

⁴¹² M10, f. 45a – výslech Kateřiny Kozové 12. 9. 1667

⁴¹³ M10, f. 45b – výslech Kateřiny Kozové 12. 9. 1667

⁴¹⁴ M10, f. 47a – dopis hejtmána panství z 16. 6. 1667

2.2 Bigamie, sodomie

Bigamie patří k proviněním zcela okrajovým, za celou dobu zaznamenanou v říčanských manuálech se řešila pouze dvakrát, nicméně oba případy pozoruhodným způsobem zprostředkovávají vhled do vztahů mezi mužem a ženou a zajímavě svědčí i o mobilitě neusedlého obyvatelstva.

Tehovický šenkýř Jan Slatinský byl obviněn roku 1668 z bigamie na základě udání nádeníka Václava Šupa, který poznal Slatinského před čtyřmi lety při službě v Sedlici. Slatinský tehdy usiloval o sňatek s děvečkou Kateřinou, s níž měl dvě děti, vrchnost mu ale sňatek nechtěla povolit. Šup nemohl prokázat, že byl Slatinský oddán, nicméně uvedl, že Slatinský donesl na kancelář údajný oddací list (*„Zajisto nevím, než odešel on s ní odtud pryč když mu pán nechtěl povolit, aby ji sobě vzal. Ona byla děvečkou když s ní šel pryč, on potom přišel s ní zase, a přinesl list a dal jej pánu, a pravil že jest to list vodávací, a pán ten list vzal a na něm přestal.“*)⁴¹⁵ Slatinský přiznal a potvrdil, že měl na jiném panství ženu a děti, ovšem popírá, že by byli oddáni - list si údajně nechal napsat od jakéhosi kantora (*„Kde ste se oddávali? - Nikdež, když mně nechtěli nikdež odati, já došel až na Skalku, a tam mi Cantor dal list vodávací, a ona jej dala pánu, a on mě dal vsaditi.“*)⁴¹⁶ Po propuštění Slatinský z panství odešel a ženu i děti opustil – svůj čin přitom nijak nevysvětluje, na otázku kde ženu nechal reaguje lakonickým *„I nechal sem jí v jedný vsi, říkají Voznice, šel sem do panský stodoly mlátit a šel sem odtad pryč, ani sem jí nepověděl, že půjdu pryč“*.⁴¹⁷ Že jeho chování nebylo vnímáno jako úplně standardní ukončení vztahu dokládá svědek Šup, který uvádí, že se Slatinského vydal (neúspěšně) hledat strýc opuštěné ženy (*„I ptali se po něm, ale nemohli se nic doptati, než šel on po něm, jeho pronějši ženy matky bratr, ale nevrátil se zase, bylo slyšet u nás že ho zabili.“*)⁴¹⁸ Slatinský se nějaký čas živil jako nádeník, určitý čas pobyl v Čáslavi a následně setrval v podruží v Potěhách, kde se seznámil se svou nynější ženou (rovněž ho zde zastihnul pátrající strýc, o němž ale Slatinský tvrdí, že se s ním nechěl setkat a vyhnul se mu – *„I přišel ke mně do Potěh, k tomu kováři, u kterýho sem byl v podruží, bylo tehdáž posvícení v tý vsi a já se k němu nechtěl hlásiti, byl tam přes noc, a přes den, potom nevím kam je šel, já s ním ani nemluvil.“*)⁴¹⁹ Hejtman nařídil zainteresované několikrát důkladně vyslechnout, nechal si předložit Slatinského oddací list, celá kauza ale vyznívá do ztracena, resp. bez jakéhokoliv trestu pro Slatinského, který byl po zaručení sousedů z arestu propuštěn spolu s Šupem (ten sice vystupoval v úloze svědka a oznamovatele, jako cizopanský nádeník ale byl pro soud zřejmě nepřiliš důvěryhodný a byl proto také zajištěn).

⁴¹⁵ M10, f. 86b – výslech Václava Šupa 22. 3. 1668

⁴¹⁶ M10, f. 87b – výslech Jana Slatinského 22. 3. 1668

⁴¹⁷ Tamt.

⁴¹⁸ M10, f. 91b – výslech Václava Šupa 26. 3. 1668

⁴¹⁹ M10, f. 93a – výslech Jana Slatinského 26. 3. 1668

Zajímavé rysy vykazuje i druhý případ bigamie, ze které byl roku 1679 obviněn podruh Jan Černý, císařský poddaný od Poděbrad. Není jasné, kdo Černého udal, zaznamenáno je jen jeho poměrně stručné vyjádření k obvinění, obsahující i nepříliš lichotivou charakteristiku jeho současné partnerky (*„...můj vočím je na chalupě, říkají mu Adam Voříšek, však jsem odešel od něho s jakous kurvicí, říkají jí Káča a vona se mnou má dítě“*).⁴²⁰ Ohledně předchozí ženy uvádí, že sice s jednou žil, farář je ale odmítnul oddat kvůli jejímu nekatolickému vyznání, které ostatně bylo i důvodem ukončení jejich vztahu – žena údajně odešla do Žitavy (*„... je pravda, že jsem měl prve taky ženu, ale vona ode mě odešla před 18 lety, pro náboženství šla do Žitavy, byl bych já se s touto vodál, než pan páter nechtěl mně voddati“*).⁴²¹ Nenacházíme žádný záznam o zakončení případu – hejtman se možná zachoval podle rady říčanské rady, která zde jako v jedné z nemnohých kauz projevila vlastní iniciativu a navrhla hejtmanovi podezřelého odeslat spolu s dalším obviněným k jejich vlastní vrchnosti (*„Naše zdání jest takové, poněvadž oba dva cizopanští poddaní jsou, za zbytečné dlouhé s nimi se zaneprazdňování. Poznáváme, nýbrž !: však panu ničemu nečiníme :/ aby raději jak jeden i druhý při milostivý vrchnosti svůj ... a tady z arestu propuštění jsouce, jak panu hejtmanu, tak auřadu JKM zbytečnému zaneprazdňování uspořily...“*)⁴²²

Z výjimečných kauz mravnostních deliktů zbývá upozornit ještě na případy sodomie, které jsou celkem čtyři, v jednom případě ale pouze v podobě záznamu o přijatém svědectví.⁴²³ Druhý případ je rovněž pouze v rovině podezření, z kauzy Pavla Němečka vězněného roku 1703 *„v příčině nářku, že bych se s hovadem koňským skutku neřádného dopustiti měl“* se zachoval pouze revers, který dokládá nesmírnou délku pobytu podezřelého v arestu – věznění v délce půldruhého roku patří vůbec k nejdelším.⁴²⁴

Případ pokusu o smilstvo s ovci⁴²⁵ z roku 1726 je založen na hodnověrném svědectví chalupníka Pudila, který celou akci podniknutou čtrnáctiletým pasákem Matoušem Šlechtou sledoval ukryt ve křoví – v kritický okamžik ale větev Pudilovi zakryla výhled, proto se vyklonil, Šlechta ho zpozoroval, ovci pustil a Pudil nemohl u soudu odpřísáhnout, že by viděl skutek vykonaný. Pasáček Šlechta tak byl po absolvování výslechu, kde musel odpovídat nejen na otázku co chtěl s ovci dělat, ale i jak přesně (*„Jápak jsi ten skutek s ní učiniti chtěl, když stála anebo jsi jí chtěl položiti?“*) vyváznul s trestem stanoveným apelačním soudem na 4x15 ran karabáčem.

V mnohem horší situaci se roku 1676 ocitla děvečka Eva, kterou ovčákova dcera přistihla přímo při činu s ovčáckým psem Porcylem. Před soudem vypovídala Eva dobrovolně a ochotně popisovala veškeré aktivity, které

⁴²⁰ M11, f. 109b – výslech Jana Černého 3. 1. 1679

⁴²¹ Tamt.

⁴²² M11, f. 110a – dopis rady hejtmanovi 3. 1. 1679

⁴²³ Viz příloha M13/48

⁴²⁴ Viz příloha M13/14

⁴²⁵ Viz příloha M14/12

s Porcylem provozovala: „*Páni povim pravdu, ten pes ležel v chmelnici, já sem žala trávu... a ten pes přišel a lísal se ke mně a skočil mi na ramena, a já sem ho vzala za špičku a von to vystrčil ven a já sem se mu vodorýla a přistrčila sem to k svýmu přirození a vono to tam hned vlezlo až asi po pupek a tu mne trochu zabořelo, než trvalo to malou chvíli asi za čtvrt hodiny.*“⁴²⁶ Zdánlivě vyčerpávající popis ale soud neuspokojil, a proto hned následovala doplňující otázka: „*Snad dala si sobě svý přirození tomu psu ponejprve, aneb někdy jindy lízati a z toho tě nějaká chuť napadla?*“ Eva přisvědčila: „*Je pravda, dala sem se mu lízati a vono mě tak šimralo a odtud mi se toho zachtělo. Tu sem se mu vodorýla a von se mi sápal na ramena a já mu svý přirození nastavila a von to do mě strčil.*“⁴²⁷ Soud se ale nespokojil ani s tímto popisem a vcelku položil dvaadvacet otázek – rozsudek vynesla vrchnost, vzhledem k mladému věku delikventky určil kníže lehčí trest smrti mečem a následné spálení těla děvečky i psa na hranici. Tento případ je výjimečný nejen v kontextu říčanském - mezi případy sodomie známými z vydaných smolných knih naprosto převažují mužští pachatelé. Vedle přístupu soudu k tomuto případu, kdy se otázky týkaly i těch nejmenších detailů provedeného činu, je pozoruhodná i motivace Evy – přímou otázku, jak vlastně na myšlenku styku se psem připadla, ostatně položil i soud: „*Slejhávala sem to od mý matky, že mi říkávala, milá Evo, boj se Pána Boha a buď na světě dobře živa, hle teď jedna dívka se psem se dopustila takovýho skutku a potom porodila devatero štěňat, a když je porodila, krmila je svými prsy. Potom jí i s těmi štěňaty upálili na Liskym panství u Stratova.*“⁴²⁸

⁴²⁶ M11, f. 8a

⁴²⁷ M11, f. 8b

⁴²⁸ M11, f. 9b

3. Činy proti životu a zdraví

3.1 Infanticidia

Zdaleka nejčastějším deliktem proti životu a zdraví je infanticidium, tedy vražda novorozence: tato právní kvalifikace se vyskytuje u 16 případů, pouze 7 z nich však bylo prokázáno. Ve zbývajících 9 případech se jednalo buď o podezření neodůvodněné (např. obviněná nemohla infanticidium spáchat, protože byla v okamžiku nálezů mrtvolky dítěte těhotná) nebo neprokázané během procesu. Pozoruhodné je, že všechny prokázané případy infanticidia, která následně skončila hrdelními rozsudky, vycházejí z dobrovolných přiznání obviněných žen a jsou zaznamenány v M10-M14 (poslední případ k roku 1715). V posledních dvou manuálech nacházíme 5 případů, v nichž se obviněné hájily poukazem na to, že dítě se již narodilo mrtvé a na své výpovědi trvaly i po vykonání útrpného výsledku – vždy byly osvobozeny a odsouzeny pouze za smilstvo. Úzká souvislost infanticidia s delikty proti mravnosti vede některé autory k řazení tohoto provinění právě do této skupiny trestných činů.⁴²⁹ V této práci jsem se rozhodl infanticidia od deliktů proti mravnosti odlišit, aby vynikly coby specifická skupina kriminality, z tohoto důvodu jsou sem rovněž započítány – v souladu s dobovou kvalifikací případů – i kauzy, v nichž obvinění nakonec nebylo prokázáno.

Vzhledem k tomu, že infanticidia patřila k nejzávažnějším zločinům, které v případě prokázání končily bez výjimky hrdelním trestem, bylo k těmto případům přístupováno s mimořádnou důkladností. Vždy nacházíme několik výsledků obviněných žen, v nichž se soud kromě okolností činu snaží zjišťovat i motivaci obviněné k jejímu jednání, okolnosti případu dokresluje výsledky svědků a – pokud ho bylo možno zajistit – i otce dítěte. S pomocí těchto záznamů se můžeme pokusit o jakousi „rekonstrukci“ nejen samotného zločinu, ale i nahlédnout do života jeho pachatele. Přirozeně řada otázek se vznáší nad věrohodností výpovědí zaznamenaných u výsledků, kdy pachatelky musely tušit hrozbu nejvyššího trestu – stejně tak je ale možné, že proto (alespoň u dobrovolných výsledků) vypovídaly tak, aby „svou duši nezaváděly“.

Infanticidium je typickým zločinem svobodných neusedlých žen, nejčastěji v čelední službě – obtěžkání mohlo nastat s hospodářem nebo čeledínem. To byl případ i první vražedkyně Kateřiny, vzhledem k jejímu osudu s příznačným

⁴²⁹ ČECHURA, J. *Kriminalita a každodennost v raném novověku. Jižní Čechy 1650-1770*. Praha: Argo 2008, s. ; SOKOL, P. *Hrdelní kriminalita v 16. a první polovině 17. století (Sonda do života a mentality obyvatel raně novověkého venkova)*. *FHB* 20/2002, s. 63.

příjmením Zarmoucená, zaznamenaný roku 1668:⁴³⁰ Kateřina (svůj věk nedokázala určit) otěhotněla s pacholkem Jakubem, s nímž se poprvé tělesně poznala „v stodole když sem šla pro slámu... on mě porazil, a hráli sme spolu, a pravil, abych mu byla povolná, že namně žádný nepozná, že mě sobě vezme“. Potom se stýkali celý rok „každou noc... někdy sem k němu přišla a on někdy ke mně“,⁴³¹ naposledy týden před porodem. Poslední červencovou neděli „když kohouti měli spívat v noci“ Kateřina porodila děvčátko, které zardousila a zahrabala do hlíny („vzala sem ho za krk a stiskla sem ruce dohromady, vytáhla sem ho ven, a ono ani neplakalo. Krček mělo již všecken ztržený“).⁴³² Mrtvolku zakopala „prstí a slámou sem ho zaházela v stodole“. Úkryt jistě nebyl dokonalý, její čin byl ale prozrazen ještě předtím, než bylo nalezeno tělo – ženy z hospodářství na ní poznaly, že rodila a Kateřina se hned dobrovolně přiznala. Domáci poslali pro rychtáře, který jí „do světnice na řetěz k lavici přibyl“,⁴³³ ovšem opomněl okamžitě informovat hejtmana panství (tedy nikoliv soud), protože „jest daleká cesta a bylo již večer, a ona se rychtáři hned přiznala“⁴³⁴ – tak alespoň praví svědek Ondřej Bada, naproti tomu rychtář tvrdí „chtěl sem panu hejtmanu to pověděti, když sem přišel na Ouřenoves, ale byli tam páni Comisaři, já nemohl s panem hejtmanem mluvit“.⁴³⁵ Horším rychtářovým prohrěškem ale bylo, že nechal uprchnout pacholka Jakuba, který utekl hned po Kateřinině zatčení a nadto se ještě ozbrojil ručnicí. Před soudem Kateřina stanula přesně sedmý den po činu a potvrdila svoje přiznání. Na otázku po motivu svého činu uvedla jednoznačný a nekomplikovaný důvod: „Naschvál sem jej rukama stiskla, abych zase za děvečku choditi mohla“.⁴³⁶ Desátý den po zadržení byly provedeny výslechy svědků, které zajímavě dokreslují způsob vyšetřování zločinu, ale osvětlují i dojem, jakým ve vztahu k mužům působila Kateřina na okolí – alespoň její hospodyně tvrdila, že Kateřinu nikdy s nikým neviděla („Nepatřila sem nikdá nic takového, když se jí někdo dotekl, ona na něho plila“).⁴³⁷ Na druhou stranu tatáž osoba uvedla, že za celou dobu nepozorovala ani její těhotenství („žádný si nevšiml, až když to dítě měla“).⁴³⁸ Rozsudek vyneseny nad Kateřinou přesně 23 dní po jejím prvním výslechu zcela odpovídá dobové praxi – trest mečem na hrdle, zahrabání a probití srdce kůlem. Z hlediska říčanského soudu je pozoruhodný tím, že ho vynesl apelační soud (v ortelních manuálech ovšem zaznamenaný není), což byl první kontakt Říčanských s touto institucí. Přestože je zaznamenána korespondence mezi hejtmanem panství a soudem, není možné zjistit, proč byl případ předán k rozhodnutí apelačnímu soudu a nikoliv vrchnosti, jak bylo po celou druhou polovinu 17. století obvyklé.

⁴³⁰ Viz příloha M10/4

⁴³¹ M10, f. 18b-20a – výslech Kateřiny Zarmoucené 9. 8. 1667

⁴³² Tamt.

⁴³³ M10, f. 21b – výslech Ondřeje Bady 17. 8. 1667

⁴³⁴ Tamt.

⁴³⁵ M10, f. 25a – výslech rychtáře Jiříka Kočího 17. 8. 1667

⁴³⁶ M10, f. 19b – výslech Kateřiny Zarmoucené 9. 8. 1667

⁴³⁷ M10, f. 22b – výslech Kateřiny, manželky Bady 17. 8. 1667

⁴³⁸ Tamt.

Jestliže Kateřina Zarmoucená žila v podstatě běžným a spořádaným životem mladé děvečky, třicetiletá Dorota Růžičková obviněná z infanticidia roku 1679 se pohybovala dlouhodobě na hraně dobové normy.⁴³⁹ Ze své domovské Lipnice utekla („vyloudil mě tovaryš mlynářský“)⁴⁴⁰ a potulovala se s mlynáři z místa na místo („nesloužila sem nikdež, tak jsme chodili s těmi mlynáři od mlýna k mlýnu, a tak po vesnicích pastvou sme žaly, pak sem se dala k ponocnému na službu a od něho k Poustkovi“),⁴⁴¹ přitom ukradla blíže neurčenou sumu peněz u kováře Jakuba, k čemuž jí údajně navedl mlynářský tovaryš. S různými muži smilnila už delší dobu („Sloužila jsem u Matěje Ježka na Lipnici, líhala sem sama v světnici na slámě a von ke mně přišel, leh ke mně na slámu, bylo v neděli, a tu se mmou zahrával, již mně k své vůli přivedl. Já mu pravila že budu křičeti, von pravil že mi hubu zacpe abych mlčela, že mně sobě vezme.... Od toho času potom ke mně každou noc chodil, a když sem byla u krčmáře, chodívala sem ven za nim.“)⁴⁴² Mlynářský tovaryš jí naváděl, aby se v případě těhotenství dítěte zbavila („...než to mě říkával, budu-li co mítí abych jej zabila, a neb utopila“), což obviněná nakonec skutečně provedla. („Porodila sem jej v noci, na hrázi před maštali, když nejprve kohouti začali kokrhati, vono počalo plakati tuze. Já jej škrtila, až sem jej uškrtila, potom sem jej do hnoje zakopala, a nohami zašlapala.“)⁴⁴³ Mrtvolku po rozednění vykopala z hnoje a zanesla do rybníka („...nesla sem jej do rybníka, a potom sem jej do prohlubně vstrčila, co ruka mi postačiti mohla... tu nohu sem mu zlámala naschvále, nemohlo mi do prohlubně vléztí, nejprv sem dítě pod led vstrčila, a potom tu nohu za ním, a krev co na ledě zůstala tu sem nohou ze sněhu strčila“).⁴⁴⁴ Obviněná se v Říčanech překvapivě doznává i k dalšímu infanticidiu, které spáchala už dříve ve mlýně na Lipnici („I páni co mám zapíratí, pronějši dítě měla sem ve mlejně, a když sem porodila, sem jej zaškrtila“).⁴⁴⁵ K vraždě jí navedl její souložník, který jí následně pomáhal tělo zakopat v lese u Božích muk. Od první vraždy nebyla u zpovědi - „I nebylať jsem u spovědi, tak před tím prvejším dítětem, než sem jej zabila“.⁴⁴⁶ Když chce soud zjistit podrobnosti o Dorotě milenci, obviněná tvrdí, že o něm v podstatě nic neví („I nechtěl nikdá svého příjmení pověděti, ani odkud je rodem, než jménem říkali mu Václave.“)⁴⁴⁷ Řada momentů ve výpovědích Doroty Růžičkové zarazí, zejména pak líčení vražd provedených s nesmírnou brutalitou, podávaných však pouze jakoby mimochodem. Jistou korekci při pohledu na tuto osobu poskytnul říčanskému soudu – i nám dnes – hejtman lipnického panství, který na základě vyjádření lidí z jejího rodiště doporučuje brát výroky této ženy s rezervou: „Pánům oznámiti musím, že táž Dorota Růžičková vedle správy zdejších lidí, a jak sam toho povědom jsem, při dokonalém

⁴³⁹ Viz příloha M11/28

⁴⁴⁰ M11, f. 111a-112b – výslech Doroty Růžičkové 13. 4. 1679

⁴⁴¹ Tamt.

⁴⁴² Tamt.

⁴⁴³ Tamt.

⁴⁴⁴ Tamt.

⁴⁴⁵ Tamt.

⁴⁴⁶ M11, f. 117a,b – druhý výslech Doroty Růžičkové 4. 7. 1679

⁴⁴⁷ Tamt.

zdravém smyslu zde nebyvala, nýbrž vždycky řeč sem tam řečma i skutky bláznivě pletla, čehož při jejím vypovídáním aby se pozorovalo slušno jesti."⁴⁴⁸

Další dva kontrastní příklady byly zvoleny s ohledem na úlohu, kterou v nich hráli „souložníci“ obviněných žen. Vlastní provinění proto budou charakterizována jen v krátkosti. Dorota Rychlíčková⁴⁴⁹ obviněná roku 1706 se přes půl roku scházela s čeledínem Kašparem Štolbou (od sv. Jiří do Vánoc, po Vánocích za ním přišla ještě do jiné vesnice). Štolba uvádí, že si začala Rychlíčková, která za ním přišla do maštale. Když se o jejich poměru dozvěděla šafářka, poslala Štolbu sloužit do jiné vesnice. Těhotná Rychlíčková tajně porodila, dítě udusila v zástěře a zahrabala do slámy. (*„Dala jsem je do té zástěry a zatočila a zatáhla jsem je tuze, tím oučinkem aby spíše se udusilo.”*)⁴⁵⁰ Štolba o těhotenství údajně nevěděl a při výslechu uvedl, že kdyby ho Dorota informovala, byl by si jí vzal. (*„Já jsem nic nevěděl, a mě se nesvěřila v ničem, kdybych byl měl od ní tu vědomost a já jsem ještě ženy neměl, byl bych jí sobě vzal, ale ona vždyckny zapírala i na kanceláři Škvorecký před p. hejtmanem.”*)⁴⁵¹ Kašpar Štolba jistě tušil, že jakékoliv jiné tvrzení by mu před soudem mohlo jediné uškodit, na druhou stranu se ale ani Dorota nepokoušela tvrdit, že by na jejím činu měl jakýkoliv podíl. Prostě se jen nezeptala.

Naproti tomu Majdalena Zelenová, která svoje dítě roku 1711 utopila v rybníce, svého souložníka Jana Hruběše přímo označila za strůjce vraždy (*„...toliko můj souložník Jan Hruběš mě pravil, když jsi ho dobře schovala, aby žádný nenašel”*),⁴⁵² ačkoliv sama měla v úmyslu dítě živit (*„Byla bych je páni živila, kdyby on mi nebyl pomáhal k tomu, abych na ně žebrat měla, nebyla bych mu toho udělala.”*)⁴⁵³ Hruběš při výslechu i konfrontaci vše popřel, ale protože Zelenová své obvinění zopakovala i těsně před popravou, přikročil soud k útrpnému výslechu. Věrohodnost doznání, které učinil až při tažení na žebříku (*„Páni povím, zlehčete, pravím že jsem pravil, aby ho zahubila a někam zandala, a páni jináče praviti nebudu”*),⁴⁵⁴ je beze sporu pochybná, soudu však dostačovala – rozsudek smrti mečem s naražením hlavy na kůl tak byl jediným hrdelním trestem pro muže u tohoto druhu deliktů.

Uvažování pachatele bylo ve většině případů prosté, vedle již uvedených můžeme citovat vyjádření Anny Palečkové z roku 1692 (*„Proto sem žádnýho nezavolala, mínila sem ho tam nechati, aby umřelo”*)⁴⁵⁵ či Maři Ventrykové z roku 1702 (*„... když při porodu bylo, toho sem tajila a žádného k tomu nezavolala a tudy dítě živé vylezouc na půdu do sena sem zakopala a sena na ně naházela, aby na mě ta věc pronešena*

⁴⁴⁸ M11, f. 120b – dopis hejtmana lipnického panství z 29. 6. 1679

⁴⁴⁹ Viz příloha M13/35

⁴⁵⁰ M13, f. 64a – výslech Doroty Rychlíčkové 3. 1. 1707

⁴⁵¹ M13, f. 65a – výslech Kašpara Štolby 3. 1. 1707

⁴⁵² M13, f. 85b – výslech Majdaleny Zelenové 10. 10. 1711

⁴⁵³ Tamt.

⁴⁵⁴ M13, f. 87a – výslech Jana Hruběše 8. 4. 1712

⁴⁵⁵ M13, f. 4a – výslech z 14. 2. 1692

nebyla...“).⁴⁵⁶ Případ Anny Pokorné z roku 1714, šestadvacetileté děvečky z Lechovic, je zcela atypický jak způsobem provedení činu, tak především svojí motivací. Závěr kapitoly proto bude patřit podrobnějšímu rozboru tohoto výjimečného případu.⁴⁵⁷ Syn bohatého sedláka Martin Košťál si pod příslibem manželství namluvil Annu Pokornou, přestože ta měla zpočátku pochyby (*„Páni on byl příčinou, proto když on kdykoliv ke mě přišel a mě aby svými slovy, že se mě vezme mluvil a já jsem jemu vždycky povídala, zdali by se státi mohlo. Jedno že jsme přátelé a za druhý že on proti mě je bohatý a tak k tomu dlouho mě nabádal, až k tomu hříchu přivedl.“*)⁴⁵⁸ Po čase Anna otěhotněla a porodila děvčátko, o které se vzorně starala (*„... ona ho šetrila jako skolika jedna matka...“*),⁴⁵⁹ Martin jí ale slibovaný sňatek odpíral. Anna se obrátila na duchovního správce se žádostí o narovnání, Košťál se ale odmítal dostavit. Anna proto vzala dítě, donesla jej na statek k Martinovým rodičům a před nimi se dožadovala splnění slibu manželství: *„... před tím dnem než jsem to učinila, šla jsem do jich statku a prosila sem Pána Boha, abych je doma všeckny našla, aby věděli co budu mluvit a když jsem tam přišla, dala jsem to dítě svému souložníkovi na ruce. Otec mu odpověděl 'Odhod' ho, co to chováš, a já pravila jemu na ty slova 'Pročli by ho odhazoval, což nejni jeho? Milujete-li své dítě, milujete taky jeho krev', k otci sem řekla 'Prosím vás otče, pro Boha, za to vás co jsem kdy pohoršila aneb rozhněvala odpusťte mi to pro Boha' a když jsem jich všech pro Boha prosila a otec mě pravil 'Dokud já živ budu já tomu vůli nedám', a já šla k němu a pravila jsem 'Martine, co říkáš a on mě pravil 'Ty pravíš, že se snáz svět zapálí, nežli já ho s toho propustím', a on že taky tak odpovídá, že se to snáz stane, a já jemu na to odpověděla 'Chovala jsem to dítě z jeho rukou, pravila jsem 'Pod'me nejmilejší dítě od toho svého nevěrného otce, tak jako od tebe živý přijímám, více ho živý nespatriš', on mi pravil 'Já tě nevelím k ničemuž zlému', a já sem pravila, aby se z toho nevymlouval, že vědomosti neměl.“*⁴⁶⁰ Po odmítnutí Martina i jeho rodičů odešla Anna s dítětem domů a druhý den ho hodila do studny, odkud bylo vyloveno ještě živé (zemřelo až později, ve věku 6 týdnů a 4 dny): *„Šla jsem s nim domu, kde jsem v podruží zůstávala a kdež bysem ještě očekávala, zdali mi kdo z nich jaký potěšitedlný slova dá, neb jsem nad tím dítětem velikou lítost měla celou noc a na druhý den, když jsem ho převinovala, plakala sem a pravila 'Milý dítě, poslední postel ti dávám, nic nevíš mý dítě, co se dnes s tebou díti bude' a vzala jsem ho a na něm sem se k pěti ranám Krista modlila a šla jsem s nim do tej studnice a jsem ho pustila a přišla sem domu, hned jsem o tom povídala, že mé dítě jest již dobře opatřený a před Pána Boha Všemohoucího jsem se modlila a oni hnedky běžely, když jsem povídala, že je v studnici a ještě živé přinesli.“*⁴⁶¹ Anna před soudem svou vinu nepopírala, zároveň ale jasně vyslovila svou motivaci k činu: *„...z veliké lítosti jsem to učinila a přitom páni velice žádám, co já podstoupiti musím, aby on podstoupil.*

⁴⁵⁶ M13, f. 50a – hrdelní revers Mařy Ventrykové 25. 2. 1702 (dítě bylo na půdě nalezeno ještě živé, obviněná proto nebyla odsouzena k smrti)

⁴⁵⁷ Viz příloha M13/52

⁴⁵⁸ M13, f. 99b-101b – výslech Anny Pokorné 3. 5. 1714

⁴⁵⁹ M13, f. 103a – výslech svědkyně Marjány Holkové

⁴⁶⁰ M13, f. 99b-101b – výslech Anny Pokorné 3. 5. 1714

⁴⁶¹ Tamt.

*Poněvadž jsem já arestirovaná, aby on byl též. Bez něho trpět nebudu a na něho umřít chci a bez něho na smrt nepůjdu, když mě podvedl.*⁴⁶² Soud jí ovšem v tomhle ohledu zklamal – Martin Košťál i jeho otec sice byli uvězněni a vyslýcháni (Martin Košťál popřel, že by Anně kdykoliv sliboval sňatek, jeho otec popřel, že by synovi držícímu dcerku řekl „Odhoď to“), apelační soud jim ale udělil pouze kratší tresty nucených prací (čtvrt roku pro Martina, 6 týdnů pro otce). Anna Pokorná byla odsouzena k smrti, chápání této kauzy jako specifické se projevilo tím, že trestem bylo pouze stětí, bez obvyklého zahrabání a probití srdce kůlem.

3.2 Zbití, zabití, vraždy

Většinu fyzických útoků vyprovokovalo verbální napadení cti jedné ze sporných stran, podobně jako v případě infanticidií se proto naskytá možnost zařazení těchto případů buď do skupiny sporů o čest či do skupiny deliktů proti životu a zdraví. Tento problém je ovšem spíše formální, jistě by bylo možné najít argumenty pro obě řešení. V této práci jsou do skupiny deliktů proti životu a zdraví počítány ty případy zbití, které měly jinou příčinu než napadení cti jedné ze stran (fyzický atak má u sporů o čest spíše rituální podobu než úmysl napadeného fyzicky poškodit),⁴⁶³ dále jsou do této skupiny počítány případy, které skončily smrtí jedné ze sporných stran, tedy zabití (ve dvou případech byla zabití dobově kvalifikována jako „mord“, tj. vražda, ačkoliv úmysl útočníka napadeného zabít nebyl jasně prokázán). Při takovémto vymezení čítá tato skupina zločinů 16 případů.

Případy těžkých zbití, zejména pokud skončily smrtí napadeného, byly vyšetřovány dosti důkladně, kromě výpovědi obviněného proto bývají zaznamenána i četná svědectví a spolu s případy infanticidií se právě zde uplatňují odborné posudky felčarů a zajišťování předmětů doličných soudem. U případů je zajímavé sledovat okolnosti vzniku konfliktu, motivy brutálního napadení se můžou leckdy zdát až překvapivě malicherné - tak tomu je např. v kauze krabošického mlynáře Adama Strnada z roku 1667,⁴⁶⁴ který byl téměř ubit podruhem Janem Širokým pro předchozí potrestání Širokého dítěte: *„Před panem hejtmanem tejna nečiním, kterak onehdejšího dne, honíce Jana Širokého podruha Voděradského synek pachole mé, až blíž k potoku, což vidouce já na ně jsem vyběhl, a popadši metlu, jeho jsem dvakráte mrštil. Skrže což mne otec téhož pacholete že mě toho neodpustí odpovídal, Až dnešního dne, jdouce z hromady k žitu, kteréž na polovici s Jiříkem Kujalíkem seto mám, sem šel, v tom z nenadání mého z před psaný Jan Široký*

⁴⁶² Tamt.

⁴⁶³ ČECHURA, J. *Kriminalita a každodennost v raném novověku. Jižní Čechy 1650-1770*. Praha: Argo 2008, s. 46.

⁴⁶⁴ Viz příloha M10/6

vyjdouce ze mnou až na silnici, i hned jehož sem se nenadál, beze vší lítosti a rozvážlivosti holí velikou opovážlivě, a hned pravě Tyransky, kde se mu, a jak trefilo tloukl a bil, a kdyby byl Jířík Kujalík se k tomu nepřítrefil, nevím aby snad mě byl živého odšel a v pravdě říci mohu /což shlédnouti dáti Panu Hejtmanu mohul/, že přes 60. i 70. ran nemilostivých mně jest dal, tak že hned z místa se hnouti nemohouc, odtud mně vzíti a domu donést museli, tak že nyní ubohý člověk jsa tak zohaven a stlučen, jak sobě pomáhati, a o zastání v té věci se jinde nežli k P.u Hejtmanu utíkati jakožto k vrchnosti své Milostivé.“⁴⁶⁵ Strnadova výmluvná žaloba podaná hejtmanovi bohužel nemá protiváhu ve vyjádření útočníka, který neměl na panství nejlepší pověst – soudit tak můžeme z reakce hejtmana panství, který Strnadovo podání předal soudu s tímto svým vyjádřením: „I poněvadž jest slušná věc J. M. knížete chudého poddaného, kterému se bezprávi činí zastávati... může Adam Strnad náležitě /Jana Širokého/ jakožto svého na silnici morderě obžalovati a potom dále proč jest sobě již na šestým poddaným takový kvalt provedl, a je zbil, na něm doptání učiniti. Lotr tolik let na gruntech obživení má, a ještě s svou pejchou lidi bije.“⁴⁶⁶ Kromě zmínky o chápání činu jako kvaltu a pokusu o vraždu (protože k útoku došlo na veřejné silnici) je pozoruhodná skutečnost, že hejtman neukládá soudu událost vyšetřit, ale věří popisu incidentu, jak ho vylíčil „chudý poddaný“ Strnad, kterého je záhodno chránit – nejde tedy o zjišťování „pravdy“ a dosažení „spravedlnosti“, ale především o zajištění klidu na panství a jeho bezproblémovém chodu.

Díky tragickému vyvrcholení dlouhodobě konfliktního soužití rodin Musilových a Šťastných roku 1746 můžeme nahlédnout nejen do mechanismu vzniku konfliktu, ale i duševního stavu provinilce očekávajícího trest po spáchání zločinu.⁴⁶⁷ Jan, čtrnáctiletý syn Michala Musila, vyhnal v půlce června jako obvykle koně na pastvu. Kobylly ale splasil zajíc a vběhly do žita patřícího chalupníkovi Josefu Šťastnému. Koně šlapající v obilí zpozorovala podruhně Anna Pechatá, která se na pasáka osopila ostře, ale věcně slovy „bodež ti hrom hlavu srazil, že děláš v obilí škodu“.⁴⁶⁸ K podruhyni se přidala i manželka Jana Šťastného Anna, která už byla osobnější: „Bodež vás čerti vzali i s tou chalupou“.⁴⁶⁹ Napadeného Jana se nyní zastala jeho šestnáctiletá sestra Kateřina Musilová („což vás čert bere“),⁴⁷⁰ načež Šťastná dívka vynadala do kurev a zfackovala ji. Kovářka, která procházela kolem a konflikt viděla, neopomněla hned upozornit Musilovic rodiče. K poli doběhl jako první otec Musil, který se okamžitě pustil do Šťastné: „A jí domlouval, řkouc: copak ty čupko můj dítě pereš, a dal jí dva pohlavky a z hlavy čepec srazil“.⁴⁷¹ Podruhně Anna, sestra Jana Šťastného, odběhla bratra zpravit o útoku na jeho manželku. Šťastný se rozběhl na pole, ale konflikt mezitím už skončil - ženu potkal na půli cesty domů. Přemlouvala ho sice, aby se vrátili domů, v muži

⁴⁶⁵ M10, f. 40b-41a - žaloba Adama Strnada proti Janu Širokému, nedatováno (1667)

⁴⁶⁶ M10, f. 40a – dopis hejtmana panství 22. 8. 1667

⁴⁶⁷ Viz příloha M15/8

⁴⁶⁸ M15, f. 68b – výslech Kateřiny Musilové 14. 6. 1746

⁴⁶⁹ Tamt.

⁴⁷⁰ Tamt.

⁴⁷¹ M15, f. 67b – výslech Anny Pechaté 14. 6. 1746

ale převážil pocit starých křivd a rozhodl se neustupovat („*mě poslechnouti nechtíc anobrž pravil Dyť ti blázne vždycky dělají*“).⁴⁷² Po příchodu na pole Šťastný nejprve položil Musilové otázku: „*Tak je moje žena kurva?*“⁴⁷³ Poté, co Musilová přitakala, „*hned vejtraskama, který sobě hned z domu vzal, nejprv uhodil a do žeber jí uhodíc, ona na zem upadla. Když jí uhodil, nebožtík ale její muž Michal Musil chápal se mu po těch vejtraskách, on ale chtíc jej přes ruku uhodit, do hlavy jenom jednou těmi vejtraskami jej uhodil, on ale upadl.*“⁴⁷⁴ Šťastný se pak ještě rozběhl k Musilové, kterou dvakrát přetáhl po zádech, až se vejtrasky rozlomily. (Vejtrasky Šťastná doma hodila k plotně, její otec řekl, že je má schovat jako důkaz - když je ale chtěla sebrat, už tam nebyly.) O svém činu začal Šťastný přemýšlet ve chvíli, kdy se dozvěděl o vážném Musilově stavu: „*Stál vždycky tak smutný a plakal a povídal Kam se obrátím já smutný pacholek. A ještě v neděli ráno mě řekl: Ženo, děvče, jsou tam ty kořínky, uvař muži na voctě, neb jedna doktorka povídala, že aby na smrt psotník byl, že to spomůže.*“⁴⁷⁵ Zraněný ležel od pátku do neděle, kdy zemřel. Rychtář Martin Šťastný se o incidentu dozvěděl, ovšem neoficiálně („*nikdo s tím za mnou nepřišel*“),⁴⁷⁶ a proto nic nepodnikal (vzhledem k jeho nečinnosti a shodnému příjmení s obviněným uložil apelační soud Říčanským zjistit, zda se nejedná o příbuzné). Josef Šťastný po Musilově smrti vyhodnotil situaci tak, že bude nejlépe zmizet. Vydal se do Prahy, ve vsi Kateřinkách se stavil u „*zrzavého krejčího*“, který po vsích prodával šněrovačky, a vyprávěl mu svůj příběh. Krejčí ho dovedl do františkánského kláštera, kde ale bylo plno, pokračovali tedy k trinitářům na Novém Městě, kde se Šťastného ujali a pobýval u nich 2 roky. Ze spisů nevyplývá, čím se živil, ani jakým způsobem byl zadržen, nicméně v srpnu 1748 byl zadržen novoměstským soudem a předán do Říčan. Apelační soud nařídil další výslechy zainteresovaných a Šťastného nakonec odsoudil k jednoročnímu trestu nucených prací, po odpykání poloviny trestu mu byl zbytek prominut.

Ke kauze zabití Michala Musila zbývá dodat, že dlouhodobé spory oběma mužům nebránily v každodenní běžné spolupráci. Jak uvedla Musilova manželka, spory bývaly časté, ale obvykle byly hned zapomenuty – v osudný den absolvoval její muž se Šťastným cestu do Prahy, která byla zcela bez problémů („*To jsme my mívali, jak mužové tak ženy, poněvadž hned vedle sebe zůstáváme, skrz rozličný příčiny, často nějaké nesrovnání. Nicméně ale ten den byl můj muž s Josefem Šťastným v Praze s dřívím, nic ale spolu neměli.*“)⁴⁷⁷ Podobný dlouhodobý konflikt provázel i vztah Václava Chadimy s Janem Pohankou⁴⁷⁸ – původně bezproblémové spolužití se zakalilo kvůli drobnému sporu při společném popíjení („*Pili sme spolu u Daňka, já kázal šenkýřce na mě jednu pintu piva napsati a ona nenapsala než půl. Tu sme se spolu povadily, od toho času ten hněv mezi námi*

⁴⁷² M15, f. 66a – výslech Anny Šťastné 14. 6. 1746

⁴⁷³ Tamt.

⁴⁷⁴ Tamt.

⁴⁷⁵ Tamt.

⁴⁷⁶ M15, f. 70b – výslech Martina Šťastného 14. 6. 1746

⁴⁷⁷ M15, f. 69b-70b – výslech Anny Musilové 14. 6. 1746

⁴⁷⁸ Viz příloha M12/18

trval.“)⁴⁷⁹ Konflikt několikrát otevřeně propukl, oba aktéři se ale zároveň aktivně snažili vzájemné vztahy urovnat („*O loňském posvícení u Daňka, mého hospodáře, když mi nadal šelem, poprali sme se spolu, potom po Vánocích sme se spolu smířili, také u Daňka při truňku.*“)⁴⁸⁰ Spory ovšem propukly nanovo a k dalšímu usmíření mělo dojít počátkem července 1689 – opět při truňku – v dubečské hospodě, kde Chadima oslovil Pohanka s nabídkou smíru. Namísto přijaté ruky Pohanka reagoval úderem do obličeje, načež vypukla rvačka, jejíž první dějství ukončil Chadima za pomoci kamene, jímž Pohanku třikrát udeřil do hlavy. Pohanka se zhroutil, po chvíli se ale z bezvědomí probрал, vyskočil na stůl a Chadimu zkopál a udeřil ho do hlavy džbánkem. Oba se v nepřátelství rozešli do svých domovů, kde Pohanka po několika dnech zemřel. Soud se přirozeně spíše než o genezi nepřátelství zajímá o okolnosti jejich posledního konfliktu, celá kauza patří k procesně nejsložitějším případům zaznamenaným v říčanských manuálech – Václava Chadimy se totiž coby cizopanského ujala jeho vrchnost (dominikáni od sv. Jiljí), která mu zajistila právníka a trvala na předání kauzy apelačnímu soudu. Po déle než ročním vyšetřování nakonec případ ukončil kníže z Lichtenštejna vypovězením Chadimy z panství po vykonání hrdelního reversu.

Konfliktní potenciál se ale skrýval i v interakcích jinak zcela bezproblémových, jak dokládá zabití pacholka Vojty Sýkory jeho hospodářem Janem Kratochvíle roku 1706. Hospodář vycházel se Sýkorou bezproblémově („*Já jináč řícti nemohu, nic že jsem proti němu žádný žalobu neměl*“),⁴⁸¹ a to až do chvíle, kdy mu nakázal připravit koně na cestu do Kozomína pro slámu. „*On mě odpověděl, abych sobě sám strojil. V tom já jsem jemu odpověděl, že mu vyprášim, on mě odpověděl Sakramente. Pak vytrhl nůž a skočil po mě a já v tom popadl váleček a udeřil jsem jeho a ten nůž jsem mu vzal.*“⁴⁸² Úderem válečku byl ukončen spor mezi hospodářem a pacholkem, po několika dnech ale i pacholkův život („*Rozprávěl on mě, pravil hospodáři je mě těžko, kdybyste mě chtěl dovézt do Počernic k mý švagrový. A já mu odpověděl, že dobře, ráno že jej tam odvezu a on když jsem jej měl vézt na ráno zatím umřel.*“)⁴⁸³ Kauza nebyla nijak komplikovaná, přesto Kratochvíle čekal na rozsudek v arestu déle než třičtvrtě roku – i s přihlédnutím k tomu byl apelačním soudem odsouzen pouze ke 2 týdnům vězení.

⁴⁷⁹ M12, f. 129a – výslech Václava Chadimy 11. 7. 1689

⁴⁸⁰ Tamt.

⁴⁸¹ M13, f. 62a,b – výslech Jana Kratochvíle 12. 5. 1706

⁴⁸² Tamt.

⁴⁸³ Tamt.

3.3 Travičství

Zatímco případy smilstva a cizoložství daly nahlédnout do sexuálního chování venkovského obyvatelstva a výsledky obviněných žen v kauzách infanticidií ukázaly modely chování a uvažování v mezních situacích, dvě kauzy travičství odkrývají jemné předivo mezilidských vztahů v manželském soužití. Důležitější je z tohoto pohledu případ osmnáctileté Maři Srbové z Ďáblic, která se před říčanský soud dostala roku 1719 na žádost svojí vrchnosti, Křižovníků s červenou hvězdou.⁴⁸⁴ Se svým mužem Jiřím (věk, sociální postavení ani žádné jiné podrobnosti o něm zápisy neuvádějí), kterého „*chtěla ze světa sprovodit*“ byla již druhým rokem a v manželství byla spokojená do chvíle, „*než když je on šel do vsi a lidi poslouchal a když domu přišel, tehdy se se mnou byl vadil, tak sem lásky k němu neměla a kam koliv sem šla, všudy se se mnou celý svět točil.*“⁴⁸⁵ S myšlenkou na odstranění manžela přišla děvečka Terezie, zřejmě však pouze v obecné rovině. Konkrétní provedení vymyslela Mařa, která se rozhodla použít jed získaný od „vovčáčky“. Té řekla, že ho chce použít jen na hubení hmyzu, ve skutečnosti ho přidala do vajec a do vody svému manželovi. Když tento pokus nepřinesl žádný efekt, zkusila čarovat: „*Vzala sem trochu jeho moče do nového hrnku a tři jehly asi čtyři nebo pět špendlíků, povázala sem to spatem, dala do vohniště kde se nad tím topilo.*“ Ani kouzlo příliš neúčinkovalo, navíc se Mařa pohádala s děvečkou, která jí udala manželovi. („*Vod outerka do soboty a děvka se na mě hněvala a pověděla na mě muži, když sem jí zbila, a von mě vzal za ruku a ved mě k vrchnosti a já sem to musela vyndavat, von to vzal a nes to někam na zahrabání, nevím kam to dal.*“) Posléze se ukázalo, že když Mařa uváděla jako důvod svých vražedných pokusů „*žalost a nepřízeň lidskou, že sem tam neměla místa, už bych vo rozum tam byla přišla*“, stálo v pozadí ještě něco jiného – a sice Honza Prenzlikův z Božanovic, s nímž „*byly sme známý, dokud sem byla doma a říkával, že na mě počká, nebo já na něho.*“ Se svým dávným nápadníkem se setkala na posvícení („*já sem s nim tancovala v Božanovský hospodě a když sem šla z hospody ven, za mnou vyšel, já sem mu podala ruku a on mi ten prsten stáhnul a smál se, pravil až můj umře muž, že on si mě vezme*“) – a právě v této chvíli asi začínají úvahy mladé ženy nad únikem z nešťastného manželského života („*Zdali ten prsten tobě od něho byl vzatej dříve nežli byl tvému muži to k otrávení dodala nebo potom? - Před tím mně vzal prsten a potom sem jemu to dala*“). Přímost a jednoznačnost, s jakou Mařa pracovala na odstranění svého manžela, osvědčuje i v odpovědích před soudem, kde vypovídá zcela nevyhýbavě: „*Já sem myslila, aby von umřel, když sem tam neměla žádný stálosti.*“ Od hrdelního trestu Mařu zachránilo to, že se jí přes veškerou snahu nepodařilo dokonat, i tak je ale jednoroční trest nucených prací určený apelačním soudem spíše překvapivě

⁴⁸⁴ Viz příloha M14/1

⁴⁸⁵ M14, f. 3a-4b – výslech Maři Srbové 23. 10. 1719 – z tohoto výslechu i všechny následující citace

mírný (útok na život blízkého příbuzného by měl být dle Koldína trestán ještě přísněji než prostá vražda).⁴⁸⁶

Aktérkou druhé kauzy je rovněž žena, které manželství stálo v cestě za láskou, opřít se ale nyní můžeme pouze o podání Anny,⁴⁸⁷ děvečky Václava Meruňky, kterou chtěla Alžběta Křtěnová roku 1694 k odstranění svého manžela Pavla využít: „Má milá, prosím, votrav jej, já mám s ním veliký trápení, vždyckny mě bije, pomoz mně z toho trápení,“⁴⁸⁸ žádala Alžběta děvečku s tím, že sama opatří „utrejchu“ – odměnou děvečce měly být „pěkný košile“ a také to „že mně do smrti od sebe nepustí slibovala.“ Alžběta měla důvodů hned několik: jednak vojáka, se kterým ale už spíše přestala počítat, především však jistého zahradníka, který na statku sloužil o žních a s nímž se tehdy velmi sblížila („Jednou taky když Pavel v noci v lese byl... tehdy ona mě se svěřujice pravila, Aničko, zahradník ke mě v noci na postel v světnici přilez a spali sme spolu v noci a věř mi, já sem na něho laskavá, ani na žádného pacholka tak laskavá nejsem. Však dříve nežli mě to pravila, tehdy sem se jí musila dušovati, že to na ní nepovím.“) Alžbětina náklonnost mladému zahradníkovi se projevovala i různými dárky („když on sobě koupil plátna na košile, které trochu tlustý bylo, tehdy ona mu koupila tenkýho plátna na rukávy za svůj peníze a ušila mu je pěkně ještě s tulipány v rukou, na druhou košili mu též sama plátna koupila, šátek též nový k tomu dala, a to všeckno sama šila, druhý šátek mu dala o posvícení a dala mu do něho koláče, když domu do Roztok šel“) a neunikla ani pozornosti rodičů (Alžběta s mužem Pavlem žili na Meruňkově statku): zatímco otce chování dcery netěšilo, matka jí omlouvala („Když někdy starý tatík dceru trestal, a jí pravil, má milá, co ty myslíš a před sebe bereš, že se na zahradníka vždyckny směješ, co lidi řeknou, když ty máš svého muže. Matka pak na to říkala, co pak ona proto nic horší nebude, že se na zahradníka někdy zasměje.“) Manžel se o poměru své ženy dozvěděl nejpозději v okamžiku, kdy se Alžběta a zahradník začali objímat v jeho přítomnosti („Když bylo o posvícení večer za stolem seděly, tatík a ten zahradník i matka, tehdy dcera přišla a posadila se u toho zahradníka, a objímali se, muž pak její u kamen seděl a když zahradník do hospody odešel, on potom ženu svou z toho trestal. Matka pak proto i s dcerou div že mu do očí nevskočily, a zahradník zvědouce o tom také, s Pavlem se potom o to nemálo vadil, hrozíce jemu že udělá, že na tom do smrti bude míti dosti.“) Kromě dlouhé Anniny výpovědi žádný další záznam k tomuto případu nenacházíme. Nevíme tedy, zda byla Alžběta nějak potrestána (trest za navádění k vraždě lze asi vyloučit spolehlivě, v úvahu by možná připadalo cizoložství – pravděpodobně však pouze v případě obvinění i ze strany manžela, který byl ale na statek přiřazený a popotahováním své ženy by proti sobě mohl obrátit starého hospodáře, jejího otce). A nedozvídáme se ani to, jak se po tomto udání vedlo staré děvečce Anně na Meruňkově statku.

⁴⁸⁶ JIREČEK, Josef (ed.). Práva městská království českého a markrabství moravského spolu s krátkou jich summou od M. Pavla Krystyana z Koldína. Praha: Všeherd, 1876, článek C XLVIII.

⁴⁸⁷ Viz příloha M11/5

4. Činy proti oficiální ideologii

4.1 Čarování

Čarodějnické kauzy projednávané před říčanským soudem se omezují výhradně na užívání prvků lidových pověr a přírodní magie, která měla nejčastěji sloužit k poškození jiné osoby nebo jejího majetku, řídčeji ku prospěchu toho, kdo magické úkony prováděl.

Mezi provinilci převažují muži, sociálně se jedná o čeledíny (pacholky od koní), nebo přímo hospodáře, kteří magickými manipulacemi sledovali prospěch svěřených zvířat – anebo naopak poškození zvířat sousedů. Důležitou roli zde hrály sociální (sousedské) vztahy, magické úkony byly v podstatě byly jedním z celé palety způsobů, jak řešit spory – často se k nim dotyční uchýlovali např. po zhanění protistranou. Konkrétním příkladem může být spor škvoreckých sousedů Matouše Krátkého a Pavla Dražeckého,⁴⁸⁹ mezi nimiž došlo roku 1668 k blíže nespecifikovanému „hanění a plísnění“, Dražecký navíc před soudem Krátkého obvinil z čarování: Za prvé měl Krátký navádět pacholka Pavla Kubelu, aby *„své kobyly vodou zmyl, a tu vodu po zmytí, na koho má zášti, kudy jde, a nebo s potahem jede, na cestu vylil, tehdy že on i potah ochromne.“*⁴⁹⁰ Krátký odpověděl, že tento návod se dozvěděl od manželky Dražeckého, když u nich sloužil (navíc vypověděl, že Dražecká *„opláchla nádobí v Novou Neděli a sobě nechala polovici, a druhou polovici mně dala a pravila, abych koně obmyl Novou Neděli.“*) Za druhé měl Krátký vyhrožovat sousedovi Janu Moravcovi, že mu pokazí všechno na poli, které patřilo Moravcovi, ale dosud je užíval Dražecký (prohlásil to potom, kdy mu Moravec oznámil, že pole začne užívat sám). Krátký toto obvinění potvrdil, ovšem s tím, že pole měl v úmyslu *„potahem zplouhat“*. Za třetí „jistá žena“ uvedla, že Krátký zakopával na cesty slepá štěňata a kořata, po jejichž překročení měl člověk oslepnout. U výsledku to svědkyně popřela s tím, že to pouze slyšela *„od nějakého pacholka.“*⁴⁹¹ Typické je, že soud těmito popisům magických praktik nevěnoval žádnou pozornost – primárním cílem bylo uzavřít sousedský spor porovnáním. Mnohem větší komplikací pro Krátkého bylo, že veřejně vyhlásil úmysl hlásit se o ochranu ke svojí vrchnosti – dosud přede všemi úspěšně tajil, že je poddaným knížete z Lobkovic. Při soudním líčení prohlásil, že této skutečnosti hodlá využít pouze v případě, že bude nespravedlivě souzen.⁴⁹²

⁴⁸⁸ M11, f. 14a,b – výpověď Anny, děvečky Václava Meruňky z Třeboradic 18. 12. 1694

⁴⁸⁹ Viz příloha M10/14

⁴⁹⁰ M10, f. 82a-83a - výslech Matouše Krátkého 15. 3. 1668

⁴⁹¹ M10, f. 83b – výslech Kateřiny Štěpánkové 15. 3. 1668

⁴⁹² M10, f. 83a – výslech Matouše Krátkého 15. 3. 1668: *„I nemíním se hlásit, než to sem pravil z lítosti, budou-li mně tak ze cti loupit, že se budu k své vrchnosti hlásit, poněvadž na mně žádnéj nic zlého neví, ale bude-li mi toho zdejší vrchnost přáti, já se tu chci třebas do smrti živiti, a hlásiti se nemíním nebo sem se*

„Přelití“ očarované vody bylo praktikou snad vůbec nejrozšířenější, podrobný popis nacházíme v kauze Jana Jindry z roku 1667:⁴⁹³ *„Vzal sem vody z potoka a obmyl sem svůj koně, a tu vodu sem vлил Ondřejovi Plachýmu přes cestu u vrat proto, aby koně mý byly hladší než jeho koně. Ukradl sem džbánec v hospodě, však mně ho jinší pacholci zase roztloukli.... Chtěl sem s ním bráti na proudě vodu, jednou po proudě, a dvakrát proti proudě, a Mejtřík Kolovratský mně ho vzal z kapsy roztloukli mi jej, já potom do hrnečku chytil vody na proudě a vomyl sem s ní kobyly, každou třikráte.“*⁴⁹⁴ Dokladem po desetiletí přetrvávající oblíbenosti metody „přelití“ je kauza Alžběty Šternové z roku 1732, která se takto chtěla pomstít Maře Janouškové za to, že ostouzí jejího muže.⁴⁹⁵

Podobně jako v citované kauze sousedů Dražeckého a Krátkého je samotné čarování zcela marginální i v kauze Jana Rohošky žalovaného dubečským rychtářem Danielem Šebkem⁴⁹⁶ – tomu oznámil pacholek Jakub, že ho Rohoška naváděl k ostrouhání hlíny z jeho pluhu, která by měla posloužit k poškození jeho koní: *„Jan Rohoška mladý dá se s pacholkem do rozprávky, však o čarách a to divných a praví, pacholku ty si jako holub ty bys mohl k tomu snadno přijíti, a toho donést, abys jen chodíval na dvůr k rychtáři, a z jeho pluhu hlíny nastrouhal, a co bys tý hlíny nastrouhal, to abys domů přinesl, já tobě budu vždycky do týž hlíny soli dávati a ty to budeš ve žlabě míti, tak aby naše klisny jí lízávaly ze žlabu, však on ledajakýs kluky má, že ničemuž nerozumí, potomně, když jemu klisny nikam nebudou moci choditi, tu pacholka jeho čert vezme, a tak my budeme pěkný klisny sami míti.“*⁴⁹⁷ Rohoška tyto výroky ani nepopírá, úplně mu postačí prohlášení, že je vyřkl v opilosti a že je ochoten se s Šebkem smířit.

Úzkou vazbu posuzování tohoto deliktu na sociální status dokládá případ Matěje Kasíka,⁴⁹⁸ který byl roku 1704 hejtmanem kosteleckého panství Martinem Andrlíčkou obviněn z blíže nespecifikovaného poškozování koní: případ byl postoupen apelačnímu soudu, který už při posuzování případu uplatnil pohled právních norem a odsoudil Kasíka na 2 roky obecních prací.

Tvrdší postup soud uplatnil i vůči neusedlé cizopanské poddané, vdově Kateřině Kočové, jejíž kauza patří k psychologicky vůbec nejzajímavějším.⁴⁹⁹ Výslech Kočové, která se živila prodejem másla, se zpočátku soustředí na její obchodní aktivity – obviněná má uvést, od koho přesně získala kolik mléka a

ještě nikda žádnému nesvěřil, cí sem poddaný, až nyníčky po nejprv. Žádám aby ch přitom zachován byl, nebo jest tu více poddaných toho pána, moji sousedi z nepřítzně snadno by mi k tomu pomohli, o čemž oni posavad nevědí cí poddaný sem.“

⁴⁹³ Viz příloha M10/2

⁴⁹⁴ M10, f. 12a – výslech Jana Jindry 2. 7. 1667

⁴⁹⁵ Viz příloha M14/17

⁴⁹⁶ Viz příloha M10/24

⁴⁹⁷ M10, f. 126a,b – žaloba Daniela Šebka, nedatováno (1668)

⁴⁹⁸ Viz příloha M13/22

⁴⁹⁹ Viz příloha M11/17

komu prodala máslo. Důvod se objasní až v předposlední otázce, kdy soud udeří šokujícím obviněním: „Co máš zapíрати, an jsi z provazu dojívala mléko. Tvůj synek to viděl 2 kráte skrze díru dveří Hrabičkových Bude tobě do vočí mluvit že jsi z toho provazu dojívala, máslo tloukla a podmáslí na hnůj vylila.“⁵⁰⁰ Konsternovaná Kočová reaguje slovy: „Kdyby tu byl můj synek, já bych do něj nůž vrazila“ a vlastnictví kouzelného provazu odmítá. Ještě téhož dne došlo na konfrontaci matky se synem: „Syn odpovídá: Hled'te matko jak ste tloukávaly... máslo v cíněnym džbáně měchačkou 2 krát. A dojívaly ste z provazu a mě ste pryč poslaly a já se na vás díval skrze dveře 2 kráte u Hrabičkovu, však ste mi taky dávaly ... (nečit.) a podmáslí ste mi daly taky jednou jísti a jednou ste jej na hnůj vylily.

Mateř odpovídá: I co to kluku zlomyslnej mluviš, von tě snad někdo na to navedl, já toho nikdy nekonala.“⁵⁰¹

Případ se pro Kočovou začal vyvíjet nebezpečně, soud dokonce přikročil k útrpnému výslechu, což bylo jinak zcela neobvyklé. Torturu ale obviněná přestála s tím, že užití provazu odmítala a po necelém půl roce byla propuštěna na hrdelní revers.

Zvláštní magické moci nabývaly předměty spojené s rituály smrti, ať už se jednalo o části těl popravených nebo součástí popraviště. Hřebík ze šibenice se roku 1675 rozhodl získat Kryštof, pacholek Ondřeje Plachýho (ten vystupuje jako žalobce Jana Jindry v již citované kauze obmýváním koní) a pacholek Matouš.⁵⁰² K šibenici, kam se vypravili za kuropění („právě kohouti kokrhali, dříve sme nesměli jíti“), si donesli žebřík, který ale nestačil – Kryštof tak musel od poloviny šplhat podpírán Matoušovou holí. Vytažený hřebík odnesl Matouš k Jakubu Tučkovi, synu Herata z Nedvězího, kde ho přefali sekerou na půl. Matouš svůj díl prodal za půl zlatého Tučkovi, který ho zatloukl do koňského žlabu (Matouš totiž předtím žlab očaroval a bez hřebíku by koně nežrali), Kryštof si chtěl ze svého dílu nechat od kováře na Velký Pátek vykovat pušřadlo. Tento případ je pozoruhodný ještě v jiném ohledu: pacholek Kryštof musí na konci svého výslechu odrazet i obvinění z jiného činu, a sice podřezání Božích muk u Kolovrat.⁵⁰³ Není až tak podstatné, že toto obvinění odmítá, důležité je, že se v této kauze objevuje jméno Jakuba Tučka z Nedvězího, k němuž oba obvinění svou kořist z šibenice přinesli a zřejmě ho tedy o svých aktivitách informovali. O pět let později se potom setkáváme s jedním z nejpozoruhodnějších případů projednávaných před říčanským soudem, jímž je kauza Jindřicha mladšího Tučka ze vsi Nedvěže, „cizoložníka, loupežníka Božích muk a předraheho Těla Božího“.

⁵⁰⁰ M11, f. 62a – výslech Kateřiny Kočové 24. 11. 1677

⁵⁰¹ M11, f. 62a – konfrontace Kateřiny Kočové se synem Václavem 24. 11. 1677

⁵⁰² Viz příloha M10/53

⁵⁰³ M10, f. 240b – výslech pacholka Kryštofa 19. 4. 1675:

„22. Čím ste ty Boží muka neb ten kříž nad Kolovraty podřezali? - Ctní poctiví páni, toho se nestrachuji a nebojim, toho sem se jakživ nedočinil a o takových věcech nic nevím.

23. Mlč! Mluv pravdu a nezapírej, kteří ste byli na tom, když se je podřezali?

Já sem sebou jist jak sem živ sem žádných Božích muk nic neublížil a jich se nedotýkal.“

Skutky Jindřicha Tučka zadrženého roku 1680 v sobě kombinují skutkovou podstatu hned několika deliktů proti oficiální doktríně.⁵⁰⁴ Pokud pomineme cizoložství, kterého se dopouštěl s Dorotou Vrabcovou, spočívalo Tučkovy hlavní provinění v nočních výpravách, při nichž s různými společníky podřezali Boží muka u několika vesnic (Nupaky, Čestlice, Ondřejov). Díky kauze hřebíku ze šibenice bezpečně víme, že podřezávání Božích muk se na panství vyskytlo už roku 1675 či dříve a jeden z okruhu podezřelých měl co do činnosti s příbuzným Jindřichem mladším Tučkem. Jedním z možných vysvětlení je, že Jindřich Tuček svojí podivuhodnou aktivitu provozoval už roku 1675 (nevíme, jak byl tehdy starý, ve výsledku z roku 1680 není udán věk). Druhou možností je, že se jedná o doklad předávání „čarodějnických“ vědomostí v určitém okruhu lidí – vzpomeňme na obecně rozšířenou metodu „přelití“ očarované vody, stejně tak se mohla šířit pověra vedoucí k činu, který už vyžadoval větší odhodlání.

O Tučkových výpravách (pro úplnost dodejme, že byl ještě obviněn ze „zatutlání velebné svátosti oltářní“ a vykradení říčanského kostela) byl soud dobře zpraven od jeho souložnice Doroty, které se Tuček o svých akcích svěřoval: „Což máš zapíráti, an jsi okolo svatých Philipa Jakuba, s Kubou Adama rychtáře nedvěžského pacholkem v noci, nebyvše tehdáž manžel podruhyně Doroty doma, k ní jsi přišel a jí si zapovídal, aby manželu nic neříkala, že se strojíš jíti na Boží muka k Čestlicím, a k provádění takového bezbožného skutku senný provazy si sebou měl? Potomně když se rozednívalo k ní jsi zase přišel, a se vychloubal, že jsi toho již dovedl, však že tobě přitom hrozně bylo, když se upamatoval na tu Cibulářku, jenž se oběsila, a u Božích muk leží pochována, žes pro strach 2 kráte ujíti musili. I jsouce ta věc prohlášena, zapíráti nemůžeš.“⁵⁰⁵ Tuček popírá, že by něco takového řekl, k podřezání Božích muk se ale nakonec přiznává a tvrdí, že výtěžkem celé akce byl hřebík, který ale nechal v maštali a neví kde skončil. Po několika otázkách na podřezaná Boží muka v dalších vesnicích soud položí i otázku po smyslu celé akce („K jakému cíli a konci předpověděný kříž jsi podřezával?“), kupodivu se však spokojuje s Tučkovou vyhybavou odpovědí: „Ten Kubka říkával, že v těch Božích mukách najde velebnou svátost, a nenašel, a nepověděl mi Kubka k jaké platnosti to sloužiti má.“ Obecným problémem vedení výsledků je skutečnost, že soud pokládal předem připravené otázky, zpravidla tedy nereagoval na odpovědi vyslýchaného doplňujícími otázkami (někdy dokonce položil otázku i přesto, že obviněný podal odpověď už v rámci zodpovězení otázky předcházející). Vzhledem k neochotě vyslýchaného Tučka sdělovat cokoliv navíc nad rámec toho, co soud již věděl, není možné přesně zjistit, k čemu přesně chtěl Tuček – nebo jeho společník – očekávanou hostii použít (podobně je otázka „K jakým čarům jste ty věci potřebovali“ uzavřena odpovědí, že nečarovali, protože nic nenašli). Problematika hostií je zmiňována ještě jednou, soud opět vychází z výpovědi Doroty, která našla jednu hostii v Tučkově kapse: „Nepamatuješ, že v nebytu jejího manžela loňského roku jsi přišel k

⁵⁰⁴ Viz příloha M11/40

⁵⁰⁵ M11, f. 132b-134a – výslech Jindřicha Tučka 28. 6. 1680 – všechny následující citace rovněž z tohoto výsledku

Dorotě, a položivši se na postel její usnul. Ona tobě kapsu přehledala a v pytlíku nějakým z ruba v papírku zabalené Tělo Boží, jenž již po jedné straně plesnivé a porušené bylo, přitom křížek blysknoucí, co jest od tebe vzala. Ty v tom se probudil, z postele vyskočil, jí z ruky to vytrhl a jí prosil aby manželův svému nic nepovídala, co v něm našla.“ Tuček opět tato obvinění odmítá („To věřím Bohu svému v těch příčinách, že sem svědomím svým jist směle před Bohem“), což se nakonec ukázalo jako taktika výhodná – po dvouletém věznění byl vrchností odsouzen k padesáti ranám a vypovězení z panství (že mohl skončit i hůř dokládá hrdelní trest pro rouhače Bohuslava Kavku).

4.2 Rouhání, kacírství

Rouhání bylo dobovými normami hodnoceno jako jeden z nejtěžších deliktů, ostatně stejně jako ostatní druhy provinění proti oficiální ideologii.⁵⁰⁶ Dobovou přísnost při stíhání tohoto zločinu dokládá hrdelní rozsudek nad Bohuslavem Kavkou z roku 1673,⁵⁰⁷ kde je ale jeho provinění formulováno pouze obecně („hrozné proti Bohu a Nejsvětější Matky jeho svyvolného zlořečení“). Představu o rouhání tak konkretizuje až kauza Jiřího Zicha z roku 1717, která však naopak není zakončena žádným trestem – obviněný byl po skoro dvouměsíčním věznění propuštěn po zaručení sousedů. K činu došlo, když Zich procházel kolem kamenolomu, kde kameníci připravovali sloup pod obraz Panny Marie. V reakci na povzdechy nádeníka Tomáše Tesaře („Můj Bože, jak my se toho naříkáme a naklejem a po chvíli se tomu lidé budou klanět a klobouky smekat“) reagoval neuctivými slovy: některé výroky před soudem popřel („Co pak tak velký kusy kamenu děláte, snad pro nějaké maňasy?“), jiné ale potvrzuje („Co je to kámen na kámen postavit, jest jedna věc, jako by se S. V. na kámen usral, že přeci nejní než hovno a přece smrdět bude.“) Všechny výroky při výslechu cituje soud (zřejmě na udání některého z kameníků), Zich reaguje pouze odmítnutím („nepamatuji se“) nebo potvrzením předloženého tvrzení („páni řekl jsem tak“), žádné zdůvodnění svých slov nebo vztahu ke kultu nepodává.

Obvinění z kacírství vždy souvisí s podezřením z nekatolického vyznání a podezřelí se před soud dostávají na doporučení duchovního správce. Případy Jana Kliky z roku 1734⁵⁰⁸ a Václava Slavíka z roku 1748⁵⁰⁹ mají řadu společných

⁵⁰⁶ K dobovému pojetí rouhání a svatokrádeží viz TINKOVÁ, Daniela. Rouhači a svatokrádežníci v čase odkouzlování světa. Proměna obrazu „zločinců proti Bohu“ jako příklad konstruktů mezi společnostmi „sakrální“ a společností občanskou. In: *Obraz druhého v historické perspektivě. 2. Identity a stereotypy při formování moderní společnosti*. Praha: Karolinum 2003, s. 105-133.

⁵⁰⁷ Viz příloha M10/45

⁵⁰⁸ Viz příloha M14/20

⁵⁰⁹ Viz příloha M15/15

rysů, především oba byli z kacířství „odedávna podezřelý“ a jejich zadržení souviselo se zakázanými evangelickými knihami. U Kliky našel publikace uhříněveský farář, který mu po dobrém domlouval, aby s ním šel do kanceláře (*„Skrz takové modlitby a kus toho žalmu, který ouřenovský farář mě vzal a jak doslejšchám do slavný Consistoře poslal... Autor nebyl žádný, nežli byly z Prostějova z Moravy vydaný evangelickýho náboženství, a takový jsem našel u brodu co se jde za Novou Vsí pod hruškou, je tomu asi 14 nebo 15 let“*). Klika už ale měl svoje zkušenosti, protože před patnácti lety už byl jednou zadržen a *„vyznání víry i s reversáliemi složil“* a dal se proto na útěk. Po cestě ho potkal „podruh Řeháka z Lipan“, který *„když se mně ptal, proč utíkám, odpověděl jsem proč bych neutíkal, když mě pořád arestem hrozíte“*. Po dopadení Klika prohlašoval, že je dobrý katolík, chodí ke zpovědi, žádné společníky nemá (*„Sem chybil abych nějaké kamarády při sobě mítí měl, to říci nemohu a v víře Catolický chci setrouti“*) a závadnosti knih si nebyl vědom (*„Poněvadž modlitby za mrtvé v nich byly a jsou, já sem nemyslel, že podezřelé jsou“*). Další kniha ovšem byla nalezena u jeho přítele v Benicích, který vypověděl, že jí má od Kliky – po této konfrontaci si Klika na knihu rozpomíná a tvrdí, že jí *„našel u Podleského mlýna v dubu“*. Zadržený jistě věděl, proč zapírá, protože i tak mu apelační soud vyměřil půlroční trest nucených prací.

Václav Slavík zatčený o čtrnáct let později naopak o svých aktivitách hovoří vcelku otevřeně, ostatně žaloba tuklatského faráře je postavena především na obvinění, že Slavík, který se na panství přiznal z Pardubicka, nejen že drží mnoho let kacířské knihy, ale šíří je i mezi poddané a veřejně schvaluje (popsány jsou čtyři případy, nejstarší se udál před 8 lety).⁵¹⁰ Slavík potvrdil, že luteránské knihy četl buď sám nebo s Ondřejem z Nové Vsi, chodil k němu ve svátek či neděli a skrytě si četli na maštali, získal od něj i jednu knihu vydanou v Žitavě (sám v Žitavě ani Berlíně nikdy nebyl). Jednou se zúčastnil křtin u Pavla

⁵¹⁰ M15, f. 130a-131a – žaloba na Václava Slavíka, nedatováno (1748):

„Specificaci Delicti neb vejstupkův Václava Slavíka z Colatorství Tuklatského ze vsi Roztoklad, kterých po mnohých spasitedlných napomináních proti pravé a samospasitedlné víře se dopustil.

1. před 8 lety kacířskou knihu, s kterou se na dobytčím trhu v hospodě mě neznámé vytasil, takovou schvaloval a tam nepočestně proti svatým a milým božím řeči provozoval, do varty městské od pána téhož domu vsazen jest byl, kterou chybu svou přičítal a budoucně se varovati připovídal.

2. v krátkém čase opět jinou jedem kacířským nakaženou knihu nevinně osobě spolu svý Rostoklatský sousedě Kateřině Židlicskéj (neví se jakým oumyslem) obětoval a od ní též nakaženou knížku kacířskou, kterou ona za dobrou přechovávala prohandlovati požádal a vzal, takovou přechoval až mě od jeho duchovního pastýře na ten čas p. faráře tuklatského vzata jest byla, který pak on svou sprostností kryl a jí přichystal.

3. před dvouma lety pod pláštěm sprostnosti skrytou svou zlost vyjevil, když po zapření knih kacířských (jsouce na takový tázaný) s takovýma dlouhý čas se opět obíral, pokoutně skrejšval, majíce dobře toho povědomost skrz časté cvičení křesťanské a ohlášeni dle jeho také vyznání, že skrze vejstupky takový kladbu církevní na sebe vztahuje, po všem když také v pravé víře upoměna manželka jeho, častěji takové knihy jemu skryté našla, k polepšení života jeho a k navracení takových knih, ta kde patří napomínala, aniž její žádost co prospívala, proč z horlivosti katolické knihu takovou jemu odstranila a na faru Tuklatskou s bolestnou stížností donesla.

4. Tohoto roku opět svou předešlou přípověď církvi svatý učiněnou zrušil, když nově knihu kacířskou, znajíce jí chybnou býti, v vrbě blíž vesnice Rostoklad přechovával, a takovou skrze jiných jakožto svodník věrných duší Pavlovi Nejedlýmu, sousedu Břežanskému, ještě obětoval, který příčinu zkázy své na něj skládá. Jak ale v ten handl a známost mezi sebou přišli a k kacířstvu nachylování mezi sebou se poznali vyjeviti Václav Slavík na žádný způsob nechce, jakož i také s Pavlem Nejedlým ve spolek se sešli, proti zápovědi když citirováni byli, jak který mluvíti má, dle vyznání obojí strany, ve spolek se umluvili.“

Nejedlého v Břežanech, kde se sešlo asi 15 nekatolíků. Knihy měl ukryté na různých místech, např. ve vrbě u potoka, několik i doma – manželka (katolička) mu je ale zakazovala a jednu sama donesla na faru. Řada z lidí, kterým Slavík knihy půjčoval, ale vůbec netušila, že se jedná o knihy zakázané (jak je uvedeno i v žalobě). Bylo by zajímavé srovnat případný posun trestu Slavíkovi oproti dřívější kauze Jana Kliky, soud i zde vyšetřoval případ důkladně a při vyhýbavých odpovědích otevřeně hrozil užitím útrpného práva, do procesu však přišel nečekaný zásah – apelační soud předal dodané podklady k posouzení konzistoři a rozhodnutí stále nepřicházelo, uhříněveský hejtman tedy rozhodl o propuštění Slavíka z důvodu neúměrně rostoucích nákladů na proces. Žádný záznam o rozsudku nenacházíme ani v ortelních manuálech apelačního soudu.

4.3 Svatokrádeže

Ani svatokrádeže nepatří k zločinům příliš frekventovaným, dva z pěti případů této skutkové podstaty navíc skončily pouze oznámením činu a vyčíslením škod, nikdo nebyl obviněn. Podezřelí ze svatokrádeží ale nemuseli být spojováni s vykradením kostela přímo na panství. Šedesátiletý vagant Pavel Cibulka⁵¹¹ byl roku 1739 zadržen ve chvíli, kdy uhříněveskému sládkovi ukazoval „*pixlu neb misku stříbrnou a pozlacenou*“,⁵¹² o které před soudem tvrdil, že ji našel pohozenou u cesty „*u Záhoří, když sem vandroval, tak na cestě sem jí našel, asi půl druhého sta kroků ode vsi na vozní cestě*“.⁵¹³ Cibulka trval na to, že předmět považoval „*za cosi felčarského*“, ve skutečnosti šlo o liturgickou misku na olej. Další osudy obviněného nejsou zaznamenány, kauza ale určitě nevyzněla do ztracena – Cibulka byl předán do Čelákovic k útrpnému výsledku. Není přitom vyloučeno, že udaná verze byla pravdivá, jak by mohla nasvědčovat výpověď Jiříka Třísky obviněného ze stejného deliktu roku 1698.⁵¹⁴ Třísky sloužil ve svojsickém dvoře, kde se stal jednoho dne nad ránem svědkem rozdělování lupu z Krchnovského kostela („*Přišel jsem na ně v maštali, když se rozednívalo a voni tam párali vornát, a byl sem tam až jej rozpárali, a tu jsem viděl, že se o něj rozdělili... Měli komže a tři šátky a monstranci rozlomenou, co více v pytli měli, to já nevím*“).⁵¹⁵ Když zloději nevídaného svědka uviděli, pokusili se ho umlčet částí lupu („*Oni se mně báli, abych na ně nepověděl, dali mně ten z vornátu kříž a 15 kr. peněz, abych šel s tím pryč, dali mně ty peníze na cestu.*“) a dali mu i instrukce, jak s věcmi naložit („*Pravili mi kdybych toho*

⁵¹¹ M15, f. 154a - „*K 60ti letům, hrabě z Klemnau mně osvobodil, když sem s nim v poli byl, profesi myslivecké, sloužil jsem p. hraběti z Cettiny na Tuppadlech a jsem Vagantem na 5 rok*“

⁵¹² Viz příloha M14/27

⁵¹³ M14, f. 154b – výslech Pavla Cibulky 22. 6. 1739

⁵¹⁴ Viz příloha M13/12

⁵¹⁵ SOA Praha – Vs Uhříněves, Spisy politické, hospodářské a soudní, kart. 10 – výslech Jiříka Třísky 26. 7. 1698 (v říčanských manuálech pouze rozsudek) – z tohoto výsledku všechny citace

nemohl prodati, abych to někde na cestu položil, aby to někdo našel“). Tříška se pro tuto variantu skutečně rozhodl, protože zřejmě nevěděl, jak jinak s liturgickými předměty naložit („Nechal sem to u Krchnova svinutého na dubě viset mezi kmeny“). Pravděpodobně mu dokonce i záleželo na tom, aby se ukradené věci našly a vrátily – když si jich dlouho nikdo nevšiml, sám na ně upozornil („Nenašel toho žádnéj, já jsem to děvčatům vokázal, když mi voběd přinesly“). Zpráva o nálezu se záhy dostala rychtáři („Když jsem to těm děvčatům vokázal, voni to ty děvčata hned vzaly a do Krchnova do vsi nesly, před pastouškou se na to dívaly, přišel taky ten hospodář, u kterého jsem začal bejt, dívat se také na to, i poznal, že jsou to kostelní věci, poslal pro rychtáře.“) a přes něj k vrchnostenskému úředníkovi, jehož podezření okamžitě padlo na Třísku („Když to rychtář krchnovský panu důchodnímu svojšickýmu donesl, tu pan důchodní přišel ke mně do lesa, co sem kamení vozil, a ptal se mně kde jsou ty věci, na kterém místě byly, a já jsem jemu to místo vokázal, a on se mně ptal, takly sem já to tam dal, a já pravil, že jsem já toho tam nedal“). Důchodní Třískovým výmluvám neuvěřil a nechal ho zatknout, v říčanském arestu pak Tříška strávil přes deset měsíců, o něco kratší dobu byli vězněni Václav Jeřicha a Jiřík Svoboda (zřejmě Třískou označení jako spolupachatelé). Apelační soud nakonec Třísku odsoudil k pouhým 6 týdnům nucených prací a zbývajících dva podezřelé osvobodil.

5. Činy proti vrchnosti a místní administrativě

Není jistě nesprávný předpoklad, že představitelé místní moci stíhali útoky proti své autoritě obzvlášť důsledně. Případy útoku na čest představitelů místní samosprávy svědčí o tom, že držitelé úředních funkcí reagovali ještě citlivěji než „běžní“ příslušníci městské či venkovské komunity – překvapí proto, jak zanedbatelné množství případů tvoří vystoupení proti vrchnosti, které její zástupci jistě nenechávali bez povšimnutí. Zcela pak chybí činy z kategorie napadení panovnické moci (pomineme-li přestoupení panovnických nařízení týkajících se Cikánů), jejíž ochrana přitom měla jedno z klíčových postavení. Nad touto otázkou se v závěru své práce analyzující kriminalitu na Soběslavsku zamýšlel i J. Čechura.⁵¹⁶ Vysvětlení nemusí být až tak obtížné: páchání zločinů proti panovníkovi prostě zcela přesahovalo horizont venkovské společnosti, kterou se zabýváme: za celých devět desetiletí se ojediněle setkáváme s konflikty mezi poddanými a jejich vrchností, nejčastější pak jsou spory s obecní samosprávou, která stála na vertikále moci nejnižší a zároveň byla běžnému životu poddaných nejbližší. K tomu více v kapitole věnované sporům o čest, na tomto místě blíže probereme pouze kauzy dotýkající se vrchnosti.

Ukázkovým příkladem tohoto typu je útok na úřední osoby, kterého se roku 1670 dopustil Václav Kratoška spolu s Jiráskovým pohůnkem Matějem a jakýmsi Janem (*„příjmení nemám žádného a taky nevím, či jsem poddaný“*).⁵¹⁷ Cizopanská děvečka sloužící v Přišimasech měla být deportována ke svojí vrchnosti (zřejmě zběhla). Děvečka prosila nádvorníka přišimaského rychtáře Václava Kratošku, aby jí nedal odvést, *„že bude těžce seděti“*. Kratoška jejím prosbám vyhověl a když byla děvečka odvedena, sjednal tři pacholky, kterým slíbil dát na pivo (*„I jen za půl zlatýho piva nám koupil“*),⁵¹⁸ aby děvečku s doprovodem dohnali a osvobodili ji (*„Běžte, bratři a vodejmete jim ji“*). Útok se obešel bez násilí (*„Pravili sme, stůjte sakramenti, a on ten muž prosil, abychme ho nebili, abychme jí sobě vzali, a ona taky pravila, ach pacholata, jen nebite“*), osvobozená děvečka přespala u Havla Hořeckého, ovšem bez vědomí hospodáře, ráno jí hospodyně vyhnala. Dále o ní nikdo neví, kde by se mohla zdržovat. Ze tří pacholků, které Václav Kratoška poslal děvečku osvobodit, stanuli před soudem pouze dva, kromě nich a Kratošky byl vyslýchán ještě Havel Hořecký, u kterého děvečka přespala první noc po svém osvobození. Za pozornost jistě stojí okamžik, kdy pacholci dostihli úřední osobu vyslanou pro děvečku, ale nepodlehli pokušení využít svojí převahy a zaútočit – zrazovala je od toho i sama zachráněná. Povědomí o závažnosti vystoupení proti vrchnosti jistě bylo rozšířené ve všech vrstvách venkovské společnosti, což jistě sehrálo svou roli při

⁵¹⁶ ČECHURA, J. *Kriminalita a každodennost v raném novověku. Jižní Čechy 1650-1770*. Praha: Argo 2008, s. 268-269.

⁵¹⁷ Viz příloha M10/42

⁵¹⁸ M10, f. 222a – výslech Václava Kratošky, nedatováno (1670) – odtud i všechny následující citace

tom, že se ho všichni pokud možno pokoušeli vyvarovat – ostatně vrchnost na Říčansku svým přístupem k poddaným, na rozdíl od řady jiných lokalit, ve sledované době nikdy ani nezavdávala příčinu k stížnostem a odporu.

V případě Alžběty Ženíškové⁵¹⁹ obviněné roku 1692 z výhrůzek vrchnosti se v podstatě spíše než o poškození vrchnosti jedná o svérázný prostředek dosažení „spravedlnosti“. Obviněná koupila od poddaného v Hostivících kus pole, obchod ale nebyl schválen hejtmanem, se kterým se proto Ženíšková dostala do sporu. Veřejně vyhlašovala, že vypálí panskou stodolu a učiní škodu na knížecím majetku za mnoho tisíc, čímž chtěla dosáhnout toho, aby se hejtman panství musel zodpovídat knížeti („*Takovou škodu, totiž na stodole, že by pan hejtman musil Knížeti Pánu za to odpovídati*“).⁵²⁰ Vadila se i s hejtmanovou ženou, které nadávala do kurev, údajně pouze v reakci na její nadávky („*já jsem pravila, když mi kurev nadávala, že je sama taková*“). Před soudem svých výroků litovala a prohlásila, že nemá v úmyslu nijak škodit, načež byla propuštěna na hrdelní revers. Verbálně na hejtmana a zároveň i faráře zaútočil roku 1719 Jan Bohýnek („*do arestu šatlavního přijat, že nehodně činí proti panu faráři a panu hejtmanu ouřenovskému mluvil a dokázat proti svědkům nemohl*...“),⁵²¹ celá věc se ale uzavřela odprošením.

Za napadení rozhodnutí vrchnostenské správy můžeme považovat i dva případy kvaltů – útoků bývalých hospodářů na grunt, kterého byli rozhodnutím hejtmana zbaveni. Podobně jako Alžběta Ženíšková viděl i Václav Horák,⁵²² zbavený roku 1713 pro neřádné hospodaření gruntu v Šibřině, v knížeti záštitu spravedlnosti: když potkal na silnici do Prahy čeledína nového hospodáře, zaútočil na něj a odejmul mu koně, na kterém se chtěl vypravit za knížetem, aby u něj dosáhl nápravy – z Horákova hlediska nespravedlivého – rozhodnutí. Přestože útok na člověka na veřejné silnici byl proviněním velmi závažným, věc se vyřešila reversem a rukojemstvím šibřinských sousedů. Reversem skončil i případ Václava Maňase z roku 1714, který byl uvězněn „*z příčiny takový, že jsem sobě nějaký kvalt učiniti chtěl a hospodáře z gruntu z kterého jsem předešle já utekl vyhnati chtěl*...“.⁵²³

Opatření namířená proti Cikánům a soustavný tlak státních úřadů na odstranění této menšiny ze země, který obzvláště zesílil v první třetině 18. století, se pochopitelně odráží i mezi říčanskými případy: zatímco Anna Šarlotina a Dorota Heydická roku 1712 (obě byly ještě nepoznamenány) vyvázly bez hrdelního trestu (rozsudek apelačního soudu stanovil uříznutí pravého ucha, mrskání metlami okolo šibenice a vypovězení ze země), případ Vavely a Judyty

⁵¹⁹ Viz příloha M13/2

⁵²⁰ M13/2 – výslech Alžběty Ženíškové 16. 6. 1692

⁵²¹ Viz příloha M13/26

⁵²² Viz příloha M13/43

⁵²³ Viz příloha M13/30

Frkačové chycených roku 1726 je jediným vykonaným hrdelním rozsudkem v posledních dvou manuálech. Cikánky udaly jako poslední místo pobytu „Lutřanskou zemi“, pohybovaly se ve skupince čtyř žen a tří dětí a již jednou byly zadrženy (Vavela navíc uvedla, že před třemi lety byl oběšen její manžel). Obě byly dopadeny vlastně omylem při pátrání po jiných Cikánech: *„Nic jsme neukradli, ani za špendlík, neb dohonili nás dva z Hostomic z města, hledali Cikánku kterou jiní Cikáni s podkopáním z arestu vyvedli a tady nás na místě jich chytili“*.⁵²⁴ Otázky soudu směřují výhradně na pohyb zadržенých – snaží se zjistit, kde byly, odkud přišly, kolik jich bylo, kde byly zadrženy a kam se potom vydaly. Soud se ale snaží zjistit i pohnutky Cikánek k porušování císařského nařízení – Vavelina lapidární odpověď na tuto otázku dobře dokládá bezútešnost situace, v níž se tehdy nacházeli všichni Cikáni v celém středoevropském regionu (Karel VI. vydal mandát proti Cikánům roku 1721, o pět let později nařídil pověsit každého chyceného Cikána bez rozdílu pohlaví i pruský král Fridrich Vilém I.): *„Poněvadž jste věděly, že ostrá záповěď od Jeho Císařské a Královské Milosti na vás jest, abyste se v Čechách nezdržovali, proč si se tu předce zdržovala? - I poněvadž nás všudy chytají a zadržují.“*⁵²⁵

Kromě Cikánek byl pro potulku zadržen pouze Jiřík Stuklík roku 1676,⁵²⁶ který budil pozornost svým otrhaným oděvem – před soudem vypověděl, že ho o šaty i boty obrali vojáci v Praze, proto se fyzicky postižený muž (*„Proč máš tak voko? – To tak Pán Bůh tresce“*) potuloval po vesnicích a na obživu si vydělával zpěvem (*„Chodil sem spívat po vseh, abych si mohl na střevíce zachovat“*). K jeho případu je zachován pouze fragment výslechu, není tedy jasné, jak s ním bylo dále naloženo. Naopak do Říčan byl dodán škvorecký poddaný Karel Mikolášek,⁵²⁷ který se *„qua vagabundus“* roku 1732 potuloval po Hradecku a upadl do podezření z *„rozsívání kacířstva“* – obvinění mu ale nebylo prokázáno, proto byl propuštěn s napomenutím, aby si hleděl manželky a dětí a nikde se nepotuloval.

⁵²⁴ M14, f. 27a – výslech Judyty Frkačové 24. 7. 1726

⁵²⁵ M14, f. 28a – výslech Vavely 24. 7. 1726

⁵²⁶ Viz příloha M10/56

⁵²⁷ Viz příloha M14/18

6. Činy proti cti

Případy deliktů proti cti zaznamenané v říčanských manuálech zaujímají co do četnosti srovnatelný podíl jako krádeže (krádeže 82 / spory o čest 77), tzn. připadá na ně přibližně čtvrtina všech projednávaných kauz. Je třeba upozornit na nerovnoměrný výskyt sporů o čest v jednotlivých manuálech: zatímco v M10 a M11 (1667-1680) je jich zaznamenáno o něco méně než krádeží, v M12 a M13 (1684 – 1718) tento typ deliktu mezi spornou agendou zcela dominuje, naopak v posledních dvou manuálech M14 a M15 (1719-1757) se až na dva zápisy nevyskytují vůbec. Je možné jednoznačně vyloučit, že by se tento typ sporů přestal vyskytovat. Vysvětlení je ve změněném způsobu vedení soudních manuálů, kam byly od roku 1719 v naprosté převaze zapisovány případy řešené v součinnosti s apelačním soudem. Zápisy o porovnání sporů o čest (zápis o porovnání je díky své trvalé platnosti důležitým okamžikem takovýchto sporů, je proto nepravděpodobné, že by spory začaly být ukončovány pouze ústním opatřením na poctivosti) se zřejmě začaly pořizovat do samostatné knihy, podobně jako tomu bylo v Soběslavi, kde byla roku 1701 založena rychterní kniha, jejíž obsah tvoří ze 40% právě zápisy sporů o čest.⁵²⁸ Jedná se však pouze o domněnku, kterou není možné pozitivně doložit: inventář městského archivu z roku 1738⁵²⁹ se o žádné knize podobného typu nezmiňuje, pouze pod pořadovým číslem 18 a 19 uvádí „Knihy v nově svázaný dvoje“ bez bližšího určení (v úvahu by ještě mohla připadat „Kniha přijímajících městských právo“ vedená od roku 1709), žádná z těchto knih se ale nedochovala (stejně tak záznamy sporů o čest po roce 1719 chybí až na dva případy i mezi smolnými spisy z městského archivu, ve smolných spisech velkostatku jich je dochováno pět).

Vysoký podíl sporů o čest dokládá, jak důležitou úlohu čest pro člověka raného novověku hrála (a to bez ohledu na jeho stavovskou příslušnost): historicko-antropologický směr bádání reprezentovaný např. R. van Dülmenem pojímá čest jako jednu z ústředních kategorií raně novověké společnosti,⁵³⁰ přičemž jí ale nechápe jako kategorii morálně-mravní, ale výhradně jako kategorii sociálně mentální. Od počestnosti se odvíjelo sociální postavení člověka, jeho sociální existence a vztah k počestnosti (resp. nepočestnosti) leckdy rozhodoval o samotné existenci jedince (např. řemeslník, který ztratil čest, přišel zároveň o možnost obživy). Na jedné straně platí, že na cti záviselo sociální a ekonomické postavení individua, zároveň ovšem sociální pozice a ekonomický potenciál individua určoval jeho čest. Podle van Dülmena bylo sebehodnocení člověka z

⁵²⁸ ČECHURA, J. *Kriminalita a každodennost v raném novověku. Jižní Čechy 1650-1770*. Praha: Argo 2008, s. 33.

⁵²⁹ M14, f. 1a

⁵³⁰ DÜLMEN, van R. *Bezectní lidé. O katech, děvkách a mlynářích. Nepočestnost a sociální izolace v raném novověku*. Praha: Dokořán 2003, s. 7

větší části určeno tím, jak jeho osobu vnímala veřejnost,⁵³¹ takže pro sociální přežití ve společnosti bylo naprosto nezbytné hájit svou čest a společenskou vážnost při každém jejím zpochybnění. Dělo se tak většinou prostřednictvím soudních žalob na nactiutrháče, kteří byli před soudem nuceni své urážky a zpochybnění počestnosti žalujícího odvolat a navrátit mu čest. Zachovalost byla důležitá nejen pro sociální a ekonomické fungování jedince ve společnosti, ale její případná absence měla i právní důsledky – právní historik K. Malý dokládá, že člověk s narušenou ctí byl diskvalifikován coby nositel práv a povinností.⁵³² Soudní líčení jsou také jediné okamžiky, kdy samotný pojem cti nabývá jasnějších kontur – obecně žádná jasná definice cti (nezávislá na individuálních a sociálních zájmech) neexistovala. Co konkrétně čest znamenala pro určitou vrstvu obyvatelstva v určitém čase a na určitém místě se nám tedy vyjevuje v okamžicích jejího poškození. (Čest, resp. způsoby jejího poškození, byly samozřejmě vymezeny i v dobových normách, ovšem pouze obecně.)⁵³³ Zatímco v zahraniční literatuře je problematika cti poměrně důkladně zpracována, pro české prostředí venkovské společnosti máme v podstatě pouze tři důkladnější studie (vůbec nejrozsáhlejší práce J. Janišové se zabývá šlechtickou ctí na raně novověké Moravě):⁵³⁴ J. Schwallerová analyzovala 268 sporů o čest ve Veselí nad Lužnicí v letech 1630-1783,⁵³⁵ J. Čechura zpracoval 179 případů na Soběslavsku v letech 1650-1770⁵³⁶ a T. Siglová se zabývala 275 případy na pardubickém panství mezi lety 1518-1700.⁵³⁷ Podívejme se nyní důkladněji, jak svou čest pojímali a jak jí

⁵³¹ Tamt., s. 8

⁵³² MALÝ, Karel. *Trestní právo v Čechách v 15.-16. století*. Praha: Univerzita Karlova, 1989, s. 205-229.

⁵³³ Např. Koldín v Právech městských rozděluje nářek cti (Q12-36) a zhanění (R1-9) – „*Nářek neb zhanění vztahuje se k zlehčení a vyprázdnění cti a dobré pověsti člověka dobře zachovalého*“, přičemž „*mezi nářkem a haněním veliký jest rozdíl*“. Co do konkrétního vymezení nářku cti uvádí: „*Nářek pak jest toto*:

I. *kdo by komu zrádce dával,*
 II. *nařikal ho, že cti nebo poctivosti nemá,*
 III. *že by něčto zlého proti poctivosti své učinil,*
 IV. *nebo že něčto aukladně a podvodně zlého učinil,*
 V. *že by nevyvedený psanec byl,*
 VI. *z kurvy syny,*
 VII. *falešníky*
 VIII. *pankharty dával,*
 IX. *ženskému pohlaví kurvy,*
 X. *zjevné zloděje, a toho čeho potom nedovedl: nápravu bude povinen učiniti a nařčeného odprostiti.*“ (Q17)

Zhanění je potom vymezeno negativně: „*Za zhanění počtena býti mají všechna slova a řeči, jimiž jeden druhého haní a dotýká, neb tupí a zlehčuje jej aneb rodiče z světa již sešlé; kromě těch slov za nářek cti položených.*“ (R1)

Přes obšírné pojednání o procesních náležitostech v této normě oba typy deliktů proti cti v praxi spíše splývají a nemá smysl pokoušet se o nich pojednávat odděleně v duchu tohoto právního výkladu.

JIREČEK, J. (ed.). *Práva městská království českého a markrabství moravského spolu s krátkou jich summou od M. Pavla Krystyana z Koldína*. Praha: Věšhrd, 1876.

⁵³⁴ JANIŠOVÁ, J. *Šlechtické spory o čest na raně novověké Moravě. (Edice rokové knihy zemského hejtmána Václava z Ludanic z let 1541-1556). Historická studie a edice*. Brno: Matice moravská 2007. 470s.

⁵³⁵ SCHWALLEROVÁ, J. „Život a dobrá čest jedním krokem kráčeji“. Čest a každodennost ve Veselí nad Lužnicí v 17. a 18. století. *Kuděj* 8/2006, s. 26-45.

⁵³⁶ ČECHURA, J. *Kriminalita a každodennost v raném novověku. Jižní Čechy 1650-1770*. Praha: Argo 2008, s. 33.

⁵³⁷ SIGLOVÁ, T. Spory o čest mezi poddanými pardubického panství. *Theatrum historiae* 5/2009, s. 227-244.

chránili obyvatelé Říčanska v letech 1667-1757 (resp. vzhledem k výše uvedenému spíše do roku 1718).

6.1 Charakteristika sporu o čest

Každý spor o čest byl veden s cílem o napravení cti zhaněného, který se cítil být poškozen slovy či chováním hánce. K „navrácení cti“ docházelo před soudem, kde hánce svoje výroky odvolal, v některých případech zhaněného odprosil (pokud zhanění nebylo vzájemné), v každém případě ale prohlásil, že ho chová za poctivého člověka (někdy prohlásily obě protistrany, že *„jedna druhých za poctivého a pořádného sousedu nyní i na časy budoucí držeti chce“*) – toto prohlášení bylo stvrzeno jednak rukoudáním, jednak zapsáním do městské knihy. Smyslem zápisu bylo primárně fixovat porovnání, nikoliv zachycovat okolnosti, za jakých k útoku na čest došlo a jak přesně probíhal. Celkem 20 zápisů, které dokládají spory o čest, se v části narace omezuje pouze obecně konstatující formulací, že došlo ke sporu tohoto druhu,⁵³⁸ např. *„mezi sebou nějaké nedorozumění a jeden druhého tupení měli“*⁵³⁹ nebo *„jakž se mezi těmi osobami zlá vůle stala, taková rozepře při ouřadu v místě radním porovnání přišla“*,⁵⁴⁰ případně *„což se náký špás, když se podroušili mezi nimi stal“*.⁵⁴¹ Ve zbývajících případech charakterizuje zápis o porovnání událost podrobněji, anebo jsou v manuálech zapsány přímo obšírné žaloby podané zhaněnými (ty nacházíme ve 24 případech), někdy i spolu s písemnými reakcemi hánců. Právě z těchto dokladů potom můžeme spory o čest a náhled na ně jejich samotnými účastníky poměrně detailně rekonstruovat.

Jedním z charakteristických rysů sporů o čest je, že se odehrávaly ve veřejném prostoru⁵⁴² – nejčastějším místem zhanění je hospoda, která je výslovně zmiňována ve 13 případech, latentně je ale přítomna i v dalších kauzách, kde se sice místo konfliktu výslovně neuvádí, zato sporné strany jsou popsány jako *„truňkem zmoženy“* (odkazem na opilost vůbec obžalovaný často omlouval svoje jednání). Jednoznačné určení místa sporu nacházíme ještě v několika dalších případech (posvícení, při práci v lese, dům), celkově ale asi ve 2/3 sporů místo spolehlivě určit nelze (značná část sporů byla žalována pro *„nenáležitě řeči“*, tedy pomluvy, které hánce roznášel mezi sousedy a přesné místo není podstatné). Jeden z mála případů, který se udál v soukromém prostoru domu zhaněného

⁵³⁸ Většina citací v této kapitole odkazuje na regesta v příloze, kde jsou uvedeny základní údaje o aktérech sporů a samozřejmě také odkaz na příslušný zápis v říčanských manuálech. V případech komplikovanějších či doslovných prepisech celých dokumentů je potom odkazováno přímo na pramen.

⁵³⁹ Viz příloha M13/86

⁵⁴⁰ Viz příloha M12/32

⁵⁴¹ Viz příloha M13/93

⁵⁴² Van Dülmen uvádí, že *„konstitutivní pro spory o čest je veřejnost, která umožňuje znevážení ve smyslu útočícího. Proto se výzvy většinou odehrávaly na veřejnosti, nejčastěji v hostinci nebo na ulici... Méně obvyklými místy bylo soukromé obydlí nebo kuchyně.“* – přesně takto by bylo možné charakterizovat i říčanský materiál – viz DÜLMEN, van R. *Bezectní lidé. O katech, děvkách a mlynářích. Nepočestnost a sociální izolace v raném novověku*. Praha: Dokořán 2003, s. 11.

zároveň dokládá, jak důležitou úlohu hrálo zveřejnění zhanění: Jan Kvítek roku 1679 zabil husu patřící Kateřině Petržilkové,⁵⁴³ za což se od ní dočkal řady nadávek (*„... ona na mně vyběhla, kluků zlomyslných mi z kola sňatejch a co nejhůře mohla mluvila. Muž její vyjdouce za ní ven, pravil S: V: nech mu je S: V: sacramentskýmu kluku, když jej zabil, ať sobě jej sežere...”*),⁵⁴⁴ hánkyně se ale nespokojila pouze se zhaněním proneseným tváří v tvář Kvítkovi, ale o urážlivých slovech pronesených na jeho adresu neprodleně informovala i sousedy. (*„Já sem jí zase nehaněl, toliko sem řekl mlč lehkomyšlná. Na tom dosti nebylo, co mě do očí mluvila, i u sousedy Syrovátky se chlubila, že mi hodně mluvila, já že sem do síně a žena moje do chlíva schovali, dyž na mě žaloval.”*)

Základním příkázáním ochrany cti bylo, že zhaněný na sobě křivé obvinění či nadávku nemůže nechat ulpět – bezprostředně se tedy brání např. prohlášením *„kdo toho mluví a neprokáže, nemám ho za poctivého člověka”*,⁵⁴⁵ častěji ale volí protiútok nadávkou, která je nezřídka zdůrazněna i fyzickým napadením. Lze souhlasit s J. Čechurou,⁵⁴⁶ že tato napadení (*„vokrvavení”*) mají rituální podobu a jsou úzce svázána právě se spory o čest, není tedy možné je považovat za *„běžná”* zbití z kategorie deliktů proti životu a zdraví. Jednoznačným dokladem je např. reakce Jakuba Drábka na obvinění z krádeže Jiříkem Krabošákem roku 1667:⁵⁴⁷ *„On pak mi tu odpověď dal, abych já mlčel, kde je ten korec rezný mouky jest se děl. Já se ptám jeho jaký mouky, on mi zase praví, ty víš dobře jaký, já se jeho po třetí ptám, aby mi pověděl, co to za mouku, on praví - však ty dobře víš. Já pak hned přes hubu 3 krát jej uhodil, aby mi toho nezapřel a měl to v paměti...”*⁵⁴⁸ Podobně je násilí užito i v konfliktu ždánického myslivce Jakuba Kršňáka s jeho nadřízeným roku 1692: *„On Ždánický myslivec panu Hoffjägerovi na první druhý i třetí zeptání mluvil a opakoval 'šelma si', na to pan Hoffjäger jedenkrátě přes hubu mu dal, on pak myslivec Ždánický protivíce se panu Hoffjägerovi obouma rukama za vlasy popadl a pan Hoffjäger též jeho spolu se tahali...”*⁵⁴⁹ Fyzicky odporoval nařčení Jiříka Krabošáka, že jeho manželka je kurva, i dubečský sused Jan Laštovička roku 1668:⁵⁵⁰ *„Na čemž dosti tu neměl, nýbrž jdouce již domů, zase v cestě jak mně, tak manželku mou plísnil, a že jest kurva tuplovaná, a pankchart plundroval. Čehož nemohouce jemu děle snášeti, jednou sem mu přes hubu na pamětnou dal, i poněvadž pak já sám sobě jí za žádnou kurvu, ani pankcharta nebral, aniž takových slov nectných, od žádného mluvit neslyšel.”*⁵⁵¹ Případů násilného vyústění sporu je 12 (resp. v tomto počtě zápisů je užití násilí výslovně zmiňováno, reálný výskyt mohl být vyšší), z toho polovina se odehrála při sporech v hospodě. Spory o čest řešené před soudem byly z větší části pouze

⁵⁴³ Viz příloha M11/34

⁵⁴⁴ M11, f. 120a - žaloba Jana Kvítka, nedatováno – odtud i následující citace

⁵⁴⁵ Viz příloha M11/23

⁵⁴⁶ ČECHURA, J. *Kriminalita a každodennost v raném novověku. Jižní Čechy 1650-1770*. Praha: Argo 2008, s. 48.

⁵⁴⁷ Viz příloha M10/12

⁵⁴⁸ M10, f. 59b - žaloba Jakuba Drábka na Jiříka Krabošáka 28. 10. 1667

⁵⁴⁹ M12, f. 190a – svědectví Matěje Příhody 31. 1. 1692

⁵⁵⁰ Viz příloha M10/21

⁵⁵¹ M10, f. 110a,b - žaloba Jana Laštovičky na Jiříka Krabošáka, nedatováno

katarzí dlouhodobějšího sporu, který mezi sebou měli příslušníci městské či vesnické komunity, nezřídka bezprostřední sousedé: v žalobách je potom popisována celá geneze konfliktu, ke znevážení přitom mohou být užity odkazy na události staré mnoho let (*„Před mnoha lidmi domácími i přespolními hanebně mně beze vší příčiny plundroval, za odpuštění pana hejtmána žádám, lehkomyšlných šelem poběhlých ne jedenkrát nadal, a že v poutech jako pes u jeho nebožtíka otce sem dříví dělal, a skrze něho že bych se sem do Auřžeňovsi dostatí měl přede vším lidem hanebně mluvil....“*),⁵⁵² podobně může reagovat i napadený (*„Kdež sem potom jemu na jeho řeč řekl, co ste vy nyní hrubě pyšnej, nežli prve když ste koštiště na prodej dělávali, nebyli jste tak pyšný“*).⁵⁵³

Spory ale mohly propuknout i mezi lidmi do té doby zcela neznámými, jak dokládá kauza jistého Korábníka zhaněného Václavem Hubatkou roku 1689: Korábník se přišel osvěžit do hospody v Pitkovicích, kde seděl Václav Hubatka. Když si Korábník nesl pivo ven, opilý Hubatka na něj zavolal, aby se vrátil. Korábník se Hubatky zeptal, co chce a co je zač. Hubatka zhurta odpověděl *„sem krejčí, sakramente“*,⁵⁵⁴ následně ve šprýmech pokračoval a prohlásil se za ševce. Jeho pravou identitu řeznického tovaryše prozradila až šenkýřka. Na to Korábník reagoval: *„Tak jsi šelma, že zapíráš své řemeslo a svého pána, však když člověk člověka nezná, může se ho zeptat, byť on byl kat nebo biřic“*. Všimněme si, že v tento okamžik Korábník zhaněl Hubatku – ocitl se totiž v situaci, kdy se Hubatkovým jednáním cítil sám poškozen. Konflikt pokračoval násilně - Hubatka na Korábníka začal křičet, že sám je šelma a začal tlouct do jeho stolu, pak došlo na fyzické napadení, které Korábník – vystupující v této kauze jako žalobce - zakončil dalším zhaněním Hubatky: *„Když jsi Hamáčekův tovaryš, jste oba hodní, aby vás do pytle strčil a přes šibenici hodil.“*

6.2 Způsoby zhanění a nářku cti

Citovaný příklad vhodně otevírá problematiku nadávek, které byly při napadeních cti užívány. Je třeba zdůraznit, že doslovné citace slov užitých při sporech nacházíme pouze v menší části zápisů, přibližně jedné pětině (T. Siglová v mnohem větším vzorku zhanění nachází konkrétní nadávky doložené pouze v 10% případů)⁵⁵⁵ – část případů byla zakončena porovnáním bez uvedení konkrétního způsobu zhanění, část sporů vycházela z jiných nářků cti.

⁵⁵² M10, f. 53b - žaloba Jiříka Veseckého na Jiříka Krabošáka 16. 12. 1667 (příloha M10/10)

⁵⁵³ M10, f. 161a,b - žaloba Koutenského na Chaloupeckého, nedatováno (příloha M10/33)

⁵⁵⁴ M12, f. 72b - žaloba Jana Korábníka na Hubatku, nedatováno (příloha M12/19) – odtud i následující citace

⁵⁵⁵ SIGLOVÁ, T. Spory o čest mezi poddanými pardubického panství. *Theatrum historiae* 5/2009, s. 237 – autorka tento nízký výskyt komentuje slovy: *„V zápisech tak pravděpodobně nebyly většinou nadávky zaznamenány, protože se mělo na celou věc zapomenout, „jakoby nikdy mluveny a slyšány nebyly. Opakování konkrétních hanlivých slov bylo zřejmě vnímáno jako zbytečné pitvání se v konfliktu a jeho prohlubování.“*

V zahraniční literatuře se setkáváme s propracovanou typologií užívaných nadávek,⁵⁵⁶ vzhledem k nízkému počtu nadávek zaznamenaných v říčanských sporech ale nemá valný smysl pokoušet se náš materiál zpracovat podle těchto schémat. Spokojme se s prostým výčtem nadávek, které na Říčansku zazněly – nikdy se přitom nejedná o užití pouze jednoho hanlivého výrazu, účinek byl násoben buď užitím více různých nadávek, nebo jedním výrazem s užitím zesilujícího přívlastku (např. tuplovaná kurva): Zdaleka nejčastějšími výrazy byla „šelma“ a „kluk“, v případě žen potom „kurva“ (obvykle ve spojení „kurva poběhlá“ či „kurva lehkomyslná“, jednou pak „kurva kněžská“), výjimečně se vyskytuje mužská verze „kurevník“, v případě mužů se spíše setkáváme se zpochybněním řádného původu v podobě „(z)kurvy syn“, případně „pankchart“. Základní „šelma“ bývá často doplňována o „zrádce“, „sakramenta“, několikrát zaznamenáváme slovo „huncfut“⁵⁵⁷ a jednou neobvyklou urážku „partykář“,⁵⁵⁸ výjimečná jsou potom spojení jako „sakramentská opice stará nepoctivá“ nebo „sakramentská haldo“ či „nadal mi psů steklých kluků“. Urážky obviňující z kriminálních deliktů („zloděj“), která jinde patří k nejčastějším,⁵⁵⁹ nacházíme v Říčanech rovněž, ale daleko spíše než samy o sobě jsou spojeny s konkrétním obviněním z krádeže. Mezi specifické nadávky patří uvedení určité osoby do souvislosti s nástroji užívanými k exekucím, což je vzhledem k dalekosáhlé tabuizaci všeho, co souviselo s popravami (včetně jejich vykonavatelů – katů) možno považovat za urážku velmi těžkou: Již byl citován výrok „jste oba hodní, aby vás do pytle strčil a přes šibenici hodil“, dále se setkáváme se slovy „z kola sňatej“⁵⁶⁰ nebo se slovy, že byl někdo „jedenkrátě k šibenici vedenej“.⁵⁶¹ Kauza Anny Vrabcové obviněné ze žhářství (podrobněji viz oddíl věnovaný tomuto deliktu) zase začala tím, že Vrabcová nařkla děvečku ze sexuální nečistoty („že by francouzovitá byla“), později Vrabcová na obvinění ze založení ohně reagovala slovy „ten tvůj sakramenská šelma hospodář praví že sem vypálila, a v hrdlo lže jako viselec a zkurvy syn“.⁵⁶²

Setkání s katem a mučícími nástroji jednoznačně znamenalo přenesení nepočestnosti s tímto spojované na člověka, kterého se kat dotkl. Dokládá to potvrzení, které si na říčanské městské radě roku 1685 vyžádal Jan Černý, před lety v Říčanech obviněný z krádeže – prostřednictvím písemného dobrozdání se chtěl hájit proti pomluvám, že se ho při výslechu dotkl dat (samotné obvinění

⁵⁵⁶ TOCH, M. Schimpwörter im Dorf. *Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung* 103/1993, 311-327, srv. FRANK, M. *Dörfliche Gesellschaft und Kriminalität (Das Fallbeispiel Lippe 1650-1800)*. Paderborn 1995, s. 335.

⁵⁵⁷ Huncfut (huncut, hundsful, hundsvut) = šelma, darebák - viz Příruční slovník jazyka českého. 4. svazek (Díl IV. Část 1., P-Průstvitně), Praha: Česká akademie věd a umění, 1941-1943, dostupné online na webu Ústavu pro jazyk český AV ČR: <http://bara.ujc.cas.cz/psjc/search.php>

⁵⁵⁸ Partykář = pletichář viz Příruční slovník jazyka českého. 1. svazek (Díl I., A-J), Praha: Česká akademie věd a umění, 1935-1937, dostupné online na webu Ústavu pro jazyk český AV ČR:

<http://bara.ujc.cas.cz/psjc/search.php>

⁵⁵⁹ SIGLOVÁ, T. Spory o čest mezi poddanými pardubického panství. *Theatrum historiae* 5/2009, s. 237.

⁵⁶⁰ Viz příloha M11/34

⁵⁶¹ Viz příloha M11/31

⁵⁶² Viz příloha M10/17

z krádeže je přitom zcela stranou zájmu): „Jsouc k nám do městečka ku právu dodán v příčině Juliány Doudový pro peníze jí pobrané, že by měl na žebříce od mistra popravního právem outrpným tázán býti, jeho žena u pranýře státi, což se nestalo. Nežli představen jemu mistr popravní jest jemu byl, ale jeho se nedotejkal a jeho pak žena že by u pranýře státi měla, to se nestalo. Po vystání svého arestu na poručení p. Jakuba Kolovratského v tom čase hejtmána panství ouřenovského z takového vězení jsouce po učiněném reversu jest propuštěn.“⁵⁶³ Pozoruhodné je, že přenos infamie se týká pouze setkání s katem při výkonu spravedlnosti, v běžném životě stigmatizace kata coby prototypu bezectnosti nefungovala až tak jednoznačně – jak jinak si vysvětlit záznam porovnání mezi říčanským „mistrem otrého meče“ Václavem Šenfeldtem a sousedem Karlem Procházkou, kteří se dopustili roku 1704 vzájemného zhanění („... že jak tak mezi nima hanění a nářek se stal, toho jedna i druhá strana svědky hodnověrný provésti nemohla: pro další pak a budoucí ouřadu a práva zanášení rukou sobě podáním dobrovolně jeden druhému všechno odpustily a se smířily, že nežádným způsobem slovy hanzlivými jeden druhého dotýkati nechtějí aniž proti žádné buďto kde buď Instantzi fori competentj pohledávati nemíní, pod uvarování budoucí nesnaží a arestu stížení kdyby pak jedna neb druhá strana toto přátelské porovnání protrhla a v tom nestála...“).⁵⁶⁴ Zvláště je třeba upozornit na způsob porovnání, který se stal, jak bylo obvyklé, „rukou sobě podáním“. Kat tedy byl přes svoje „nepočestné“ zaměstnání běžným účastníkem společenského života obce a jako takový měl svojí „pracovní“ nepočestnost a zároveň „občanskou“ či lépe „sousedskou“ čest, která byla stejná – či velmi podobná – cti ostatních členů komunity.⁵⁶⁵ Tato „sousedská“ čest ale zřejmě platila právě jenom pro onu komunitu, jejímž byl kat příslušníkem, obecný náhled na katy byl právě skrze jejich „profesionální“ bezectnost. Dokládá to již citovaný výrok Korábníka, který při sporu s Václavem Hubatkou zapírajícím svoje řemeslo reagoval slovy „když člověk člověka nezná, může se ho zeptat, byť on byl kat nebo biřic“, čímž chtěl vyjádřit, že neuvědomělý kontakt s příslušníkem „nepočestné“ profese nemůže čest člověka snížit – což znamená, že naopak vědomé obcování s katem čest snížit může. Že byla „bezectnost“ oficiálně nepočestných profesí vnímána spíše situačně a v kontextu dané komunity dokládá i případ žaloby, kterou roku 1678 podala na souseda Korotvičku šenkýřka z říčanské radniční hospody: Jan Korotvička zašel na „truňk piva“ s tehovským sousedem Jiříkem Šubrtem, po chvílce popíjení pak připil i přítomnému poslovi právnímu a následně také šenkýřce. Ta se ale odmítla napít ze džbánu, ze kterého pil biřic, načež Korotvička reagoval: „A cos měla bejti u knížete za dámu, a s biřicem píti nechceš, cos ty více lepšího?“⁵⁶⁶ Šenkýřka se tímto výrokem cítila uražena a podala věc k soudu („knížete sem jak živa neviděla a kdo

⁵⁶³ M12, f. 15a - zápis o vystavení osvědčení Janu Černému (příloha M12/5)

⁵⁶⁴ M13, f. 165b - zápis o porovnání 12. 3. 1704 (příloha M13/87)

⁵⁶⁵ Na skutečnost, že „oficiální“ nepočestnost katů nemusela znamenat naprostou sociální izolaci a opovržení upozorňuje i van Dülmen, který rovněž dodává, že v přístupu ke katům platily výrazné regionální rozdíly – viz DÜLMEN, van R. *Bezectní lidé. O katech, děvkách a mlynářích. Nepočestnost a sociální izolace v raném novověku*. Praha: Dokořán 2003, s. 41.

⁵⁶⁶ M11, f. 98b - dopis rady hejtmánovi 31. 8. 1678 (příloha M11/24) – odtud i následující citace

toho mluví a neprokáže, nemám ho za poctivého člověka“). Z uvedeného je jasné patrný dvojí přístup k příslušníkovi „nepočetného“ stavu: zatímco Korotvička bere biřice jako sobě rovného (tzn. jeho čest chápe jako rovnou cti svojí), šenkýřka by takovýto kontakt s poslem právním viděla jako snížení svojí cti.

Mezi příslušníky nepočetných profesí stál nejnižší pohodný, který měl za úkol odstraňovat mršiny zvířat (někde i mrtvoly sebevrahů) a vykonávat sanitární práce.⁵⁶⁷ Žádný pohodný se v říčanských sporech o čest nevyskytuje, několikrát je ovšem obvinění z vykonání činnosti jemu příslušející, tedy manipulace s padlými zvířaty, užito jako prostředek těžkého zhanění sousedů. Roku 1668 podal uhříněveský mlynář Tomáš Pokorný žalobu na pitkovického mlynáře Matouše Sýkoru, který o něm před lidmi roznášel pomluvy, že ještě jako tovaryš předchozího uhříněveského mlynáře Bendy měl ze chlíva vytáhnout zdechlé tele, které údajně rozsekal a předhodil psům.⁵⁶⁸ Sýkorovy řeči se ukázaly být pomluvou pouze částečně, resp. pouze ve vztahu k Pokornému, protože z výpovědi bývalé Bendovy hospodyně vyplynulo, že zdechlinu odstranil sám nebožtík Benda, aniž o tom Pokorný věděl („... ona po napomenutí, že dobré paměti svrchu připomenutý Jakub mlynář když takové tele zhynulo, sám z chlíva na stranu psům k sežrání vytáhl, a toho času ani tovaryš jeho doma nebyl, nýbrž k svým rodičům do Měst Pražských před tím dávný čas odešel, a tam se zdržoval, tuto správu činí, přijímajíce to všecko k své víře a duši.“)⁵⁶⁹ – ten byl proto opatřen na poctivosti. V druhém případě byla pomluva o to závažnější, že nařčeným byl říčanský primas a řeznický mistr Jan Hladík, o němž jistá Judita Laštovičková roku 1703 tvrdila, že vyráběl jitrnice z padlého prasete – zřejmě kvůli tomu, že se jednalo o napadení vážené osoby zastávající veřejný úřad, se soud nespokojil s pouhým porovnáním a vyměřil Laštovičkové navíc pokutu 2 zlaté („... kterak honáci ženouce S. V. sviňskej dobytek a jedno prase v rybníce Láznickym se utopilo, které pohodný zdejší jakožto padlý vytáhl a ke psům k zežrání dal. Ale nešlechtní ústa utrhačná na jiný způsob to přivracel. Totiž Judita Laštovičková ze Žitavy, ten čas v Oticích zůstávající, mluvit se opovážila, že by slovného a opatrného muže p. Jiřího Hladíka, ten čas usazeného a zřízeného

⁵⁶⁷ O infamii pohodných DÜLMEN, van R. *Bezectní lidé. O katech, děvkách a mlynářích. Nepočetnost a sociální izolace v raném novověku*. Praha: Dokořán 2003, s. 51.

⁵⁶⁸ M10, f. 108a,b – žaloba Tomáše Pokorného, nedatováno (1668): „... Tejno nečinimž, kterak já níže poznamenanej zůstávající dlouhý čas u nebožtíka Jakuba Bendy, mlynáře Pitkovského, a poslez Auřenovského, pročez sem jemu nebožtíku vždycky poslušně a věrně vykonával, až do smrti při něm zůstávajíc jemu sloužil, aniž takového cožby nebožtík ani mně dobrému jménu zle sloužiti aby to mělo se nedopustil, že pak nyní nevím z jaké příčiny od Matouše Sýkory mlynáře Pitkovského žádného pokoje vzíti a míti nemohu, nýbrž o mně, nadto pak o nebožtíkovi, zle mluví, a že by jemu nějaké tele zhynouti a zcepení mělo, a já takové že bych vztáhnouti a psům na kusy rozsekati a vydati měl, všady tamž mezi lidmi mluví, a telátkem mně nazejvá a pomlouvá.

V kteréžto příčině ku panu hejtmanu se ucházím pro Boha pokorně žádám, že mně pan hejtman v té věci zastati, /: neučinímž já ani nebožtík nic takového zlého:/ a přichrániti nestíží, nebo on zpřed psaný mlynář Pitkovský, jestli že jest co k nebožtíku měl, proč jest prvý za živobyti jeho v tom nestíhal, a ne mně po smrti jeho z nějaké zášti a nepřístě, jak vrchnosti milostivé, tak lidem všem v vošklivost a v lechlost zvěsti chce a uvádí ...“

⁵⁶⁹ M10, f. 109b – dopis Samuela Humera, správce Březinského statku, zpravující Říčanské o výsledku bývalé hospodyně mlynáře Bendy Doroty Pavlíčkové 22. 6. 1668

*primátora zdejšího, z toho padlého prasete u pohodného jitrnice dělali měl, tak hanebně mezi lidmi řeč dala...“).*⁵⁷⁰

Mezi pomluvami a nářky cti najdeme řadu nepodložených obvinění ze spáchání nějakého kriminálního deliktu, nejčastěji krádeže. Kromě již citované kauzy, kdy Jiřík Krabošák přičítal Jakubu Drábkovi krádež mouky, obvinil člen městské rady Martin Budil syna jiného váženého souseda Tomáše Čermáka roku 1685 z noční krádeže ovsa na mlatě⁵⁷¹ nebo roku 1704 radošovický rychtář Václav Ružička nepodloženě nařkl souseda Václava Appla (*„... souseda svého v jistým důmnění nějaké krádeži měl, kterýžto zlodějský skutek na dotčeného Václava Appla žádným způsobem dokázán býti nemohl...“*).⁵⁷² Spletitější byla kauza pitkovických sousedů Jana Jeništy s Janem Hrachovinou.⁵⁷³ Hrachovina Jeništu obvinil, že na robotě fyzicky napadá jeho čeleď a dokonce i jeho samotného. Vzhledem k narušení plnění poddanských povinností nařídil hejtman panství kauzu důkladně vyšetřit, z výsledků svědků potom vyplynulo, že důvodem Jeništových útoků bylo křivé nařčení Hrachoviny děvečky, že měl ukrást několik kapounů. Samotný Hrachovina pak Jeništu vinil z cizoložství s jednou ze svých děveček a navíc tvrdil, že Jeništa měl tuto děvečku navádět k otrávení Hrachoviny manželky (žádné z obvinění přitom nemohl prokázat).

Zatímco všechna zmiňovaná obvinění byla uzavřena prostým porovnáním, Kateřina Vocelová roku 1674 skončila za svoje nařčení Doroty Čubrtové z krádeže šátku ve vězení (*„Já Kateřina, budouc v vězení šatlavním v městečku Říčanech pro příčinu tu, že sem se pochloubala /jednoho času vidouc Dorotu, dceru po nebožtiku Jozefu Knapovským, na zdraví jejím sklícenou a neduživou býti/ a těmito slovy sem byla pravila: Hle, kdyby byla šátku neukradla, byla by na nohy nestonala a jsouce z toho v podezření vzata z toho tady před ouřadem J. M. K. v městečku Říčanech od Doroty Čubrtový, vlastní matere její sem byla obviněna a k tomu sem se i před ouřadem přiznala. Jsouce pak proto v vězení šatlavním dlouhý čas trestána, přislubuji že do mé smrti toho se víceji dopouštěti nechci, a jí Dorotě Czubrtový ani dceři její ani žádnýmu jinýmu ani slovem ani skutkem na zdraví jejich nic ubližovati nechci a nebudu, to pod strestáním podle zasloužení.“*)⁵⁷⁴ Tento případ je svým způsobem výjimečný, zhaněná Dorota patřila do rodiny vážených říčanských sousedů, to ale i obviněná Kateřina, která byla za svoje slova uvězněna. Vězením či pokutou byl hánce trestán většinou pouze pokud se dopustil útoku na osobu výše postavenou (držitel úřadu v městské samosprávě či osoba vyššího postavení, jako např. vrchnostenský úředník nebo duchovní). Na druhou stranu ale ani držitel úřadu nebyl chráněn před žalobou, pokud se dopustil takového jednání, kterým se prostý poddaný cítil dotčen na poctivosti. Ilustrativní je v tomto směru případ vdovy Evy Novákové, která se roku 1669 na

⁵⁷⁰ M13, f. 40b - zápis o případu a uložení pokuty 29. 8. 1703 (příloha M13/15)

⁵⁷¹ Viz příloha M12/24

⁵⁷² M13, f. 164b - zápis o porovnání 16. 1. 1704 (příloha M13/84)

⁵⁷³ Viz příloha M13/79

⁵⁷⁴ M10, f. 237b - prostý revers Kateřiny, dcery Jiříka Vocele 15. 10. 1674 (příloha M10/51)

hejtmana panství obrátila s rozsáhlou žalobou na rychtáře Víta Matoušového a souseda Vilíma Melouna. Tato žaloba je pozoruhodná hned v několika ohledech: Neurvalé chování obou mužů vůči Novákové bylo ve svojí podstatě nicotným proviněním (nakonec svůj úmysl vsadit jí do klády ani nedokonalí), které ale přesto bylo vdovou chápáno jako těžká újma na její cti. Za druhé pak v tomto dokumentu jasně vidíme, že člověk raného novověku chápal svou čest jako celý komplex různých složek: kromě dodržování požadavků kladených dobovou morálkou, což se jaksí rozumí samo sebou, sem patří i řádné odvádění poddanských dávek a řádný původ (kdyby vdova neobhájila svojí čest, utrpěly by skrze její nepoctivost následně i její děti).⁵⁷⁵ Vzhledem k tomu, že oba tyto rysy – jak zdánlivá malichernost řady zhanění, tak vícevrstevné pojetí cti – mají při zkoumání cti v raném novověku obecnou platnost, uvádím tento dokument v poznámce v nezkráceném přepisu.⁵⁷⁶ Zcela na okraj je třeba upozornit na rychlost, s jakou je případ uzavřen a která je pro spory o čest rovněž příznačná:

⁵⁷⁵ O významu zachovalosti matky pro čest dětí viz SIGLOVÁ, T. Spory o čest mezi poddanými pardubického panství. *Theatrum historiae* 5/2009, s. 241.

⁵⁷⁶ M10, f. 198a-199a – žaloba Evy Novákové na Víta Matoušového, rychtáře z Benic 10. 5. 1669:

„Urozený pane, a hejtmane, mně syré vdově dobrotivý a laskavý. Od všemohoucího Pána Boha zdraví výborné, a jiné vše nejprospěšnější dobré panu hejtmanu vinšuji přeji z upřímného srdce svého věrně ráda.

Z lítosti, a veliké bolesti mé, i krivdy od Víta Matoušového rychtáře Benického mně učiněné ku panu hejtmanu se ucházeti, a zaneprázdnění činiti musejíc přinucena jsouc za odpuštění poníženě žádám. Kterak pojminulého dne jenž byl 8 Maij, majíce já mladá housátka na pastvě návsi, jedno se přimíchalo mezi rychtářčiny housata, a majíce ona rychtářka své housata znamenany, to mý house taky tím znamením znamenala, a zvědouce já o tom, k ní sem šla, a takové mé house aby mně zase navrátila, já sem žádala, kterážto s křikem velikým mně odkřikajíc, tak že sem o něj nic více neřikala, ale raději domu odešla. Potom na druhý den ráno, přijdouce nadepsaného rychtáře pacholík ke mně na dvůr, ptal se mně, vidělali sem jeho kobyly, že ji hospodář v noci pustil na pastvu. Já sem mu dala za odpověď, že sem neviděla, nežli že jest musela okolo vrat a stodoly choditi, že sou tak tuze psi štěkali, a tyto slova sem řekla: Proč pak to v noci pouštějí, jsou oni již ... (nečit. – ořez strany) škody dělali. Kterýžto pacholík, zase to svému hospodáři pověděl.

Tu on pan rychtář pro mně poslal, abych k němu šla. Já přijdouce k němu, abych mu škody vykážala mně jest poroučel. Já sem mu odpověděla, že já nemám žádný škody, že nemám co vykážati.

Ale on majíce tu konšela svého přítomného Vylíma Melouna, abych do klády šla mně jest přísně poroučel. Já sem mu odpověděla, že sem žádnému nic neublížila, proč bych do ní šla. Tu on pan rychtář tato slova mně mluvil: sakramentská opice stará nepoctivá, a konšel Vylím Meloun takto: ha, ha, sakramentská haldo, jak své děti vedeš, jak pěkně dělají. A v tu chvíli pan rychtář mně strčil, až sem na zem upadla, a za jednu ruku mně vzal, a konšel za druhou, a tak mně po zemi vlíkli, chtějíce mně mermo do klády dáti. I nevládnouce já sebou nic, tu mně tak na zemi ležeti nechali a ode mně odešli, čehož sem jak sem živa prve nikdá nezakusila. Potom sem zase vstala, a do příbytku mého šla.

Z té tehdy příčiny ku panu hejtmanu se poníženě ucházejí, pro Boha žádám, neublíživše já panu rychtáři ani nižádnému jinému nic, a jsouce já vždycky na poctivosti mé dobře zachovalá žena, a léta svá do starosti věku mého sem klidně v poctivosti strávila, abych nyní v starosti mé za nepoctivou jmína a držána býti jměla, poněvadž sem po ty všechny časy, jak roboty, ourok, ano i Contribuci dle mé nejvyšší možnosti náležitě vždycky vypravovala, a (nečit. – ořez strany).

Že pan hejtman téhož pana rychtáře spolu konšelem jeho Vylímem Melounem, před sebe povolati, aby oni oba na mně taková hančlivá, proti poctivosti čelící slova, vše náležitě provéstí a prokázati hleděli. Nebo by budoucně i dítkám mým jmilim (zanechajíce já toho tak) k zlému sloužení mohlo. Té nepochybně naděje k panu hejtmanovi jsem, že pan hejtman, jakožto naše milostivá a na nás laskavá vrchnost, nademnou syrau vdovou s sirotky mými, ruku svou ochranou držeti a nás přichrániti sobě neobtěží. Cele se důvěřuji a zůstávám, dědičná poddaná a za pana hejtmana na modlitbách trvající
Eva Nováková, vdova souseda Benická. “

incident datovaný 8. 5. je žalován o dva dny později, případ je uzavřen porovnáním 13. 5., tedy po pěti dnech.

Druhou významnou skupinou nařčení končících před soudem jsou zpochybnění sexuální morálky žen a nářky poctivého původu. Roku 1703 Jakub Tobiáš, kovář „obecního werštatů“, za blíže neurčených okolností nařkl a zhaněl žalobkyni, vdovu a říčanskou sousedku, Magdalenu Povolnou a její dceru slovy „že by kurvy jak stará, tak dcera její byla, a s bratrem jeho dosti se nalíhala“, což před soudem odvolal a obě prohlásil za „dobré a poctivé“.⁵⁷⁷ O rok později se před soud dostala kauza mlynářského tovaryše Jiříka Veselky, který „nařekl a potupil Mařenu, dceru vlastní Jakuba Doležela, ševce Doubravského, že by s ní skutek smilný spáchat měl, a téhož důkazu žádného býti nemohlo, a protož vězením pro takové nepravé a nedokázané řeči strestán byl, a že nadepsanou Mařenu dceru dotčeného Jakuba Doležela za poctivou jako kdy prve drží na to odprosením jak p. otce, paní matere též té jisté osoby Mařeny, na kterouž on nepravdivě mluvil, podáním ruky odmluvil a spátkem slova svá revaloroval.“⁵⁷⁸ Kromě toho, že je v tomto případě zmínka o uvěznění hánce, stojí za pozornost i nutnost odprošení rodičů zhaněné, kteří jsou ostatně jmenováni na prvním místě – podobné obvinění tedy očividně útočilo nejen na poctivost samotné dívky, ale celé rodiny. Hanci v těchto případech nemuseli být pouze muži, jak dokládá zápis o nařčení Anny Vojáčkové Mařou Konvalinovou (obě dcery říčanských sousedů), „že by táž Anna samodruhá a očepená byla“⁵⁷⁹ – na obranu cti svojí dcery vystoupil otec Jiří Vojáček, což nebylo neobvyklé, v kauzách sporů a zhanění mezi ženami běžně před soudem vystupují jejich manželé. Podobně jako bylo nařčení ženy chápáno jako útok na manžela a ve věcech cti neprovdaných dcer vystupovali jejich otcové, i zpochybnění řádného původu syna Václava Melouna bylo pojmáno výhradně jako útok na čest jeho otce, o čemž svědčí text důkladně právně ošetřeného porovnání – Václav Meloun totiž zastával funkci říčanského primasa: „...kterýžto Petr Czykan pana Václava Melouna těžce na poctivosti urazil a pohaněl, kterýžto takových řečí, co jest mluvil, žádným způsobem dokázati nemohl. Nýbrž podle práva náležitě odprositi a sobě za lež dáti musil. A podle těchto slov mluvících, že by syn Václav p. Václava Melouna nepoctivě na svět splozen býti měl. A poněvadž žádným způsobem dokázati nemohl Tak vedle práva Q XVIII pokutu a trestání podstoupiti jest musil...“⁵⁸⁰

⁵⁷⁷ M13, f. 146a - zápis o porovnání 6. 8. 1703 (příloha M13/70)

⁵⁷⁸ M13, f. 165a - zápis o porovnání 3. 6. 1704 (příloha M13/85)

⁵⁷⁹ M13, f. 41b - zápis o porovnání - odprošení 26. 2. 1715 (příloha M13/18)

⁵⁸⁰ M13, f. 160a - zápis o porovnání a uložení pokuty 30. 1. (příloha M13/77)

6.3 Čest představitelů úřadu a čest obce

Čest představitelů obecní samosprávy byla kvůli jejich veřejnému angažmá vůbec vystavena častějším útokům (celkem 10 případů, v nichž vystupuje primas nebo rychtář). Rekordmanem je v tomto ohledu Jan Hladík,⁵⁸¹ který se musel soudně bránit nařčení hned ve čtyřech případech: Kromě již zmiňované pomluvy, že vyráběl jitrnice z utopeného prasete, se jeho cti roku 1679 dotkl hrnčíř Adam Svoboda, když ho prohlásil za ničemu, protože mu za stavbu kamen na radnici málo zaplatil (*„Tak jakož jest on hrnčíř zmínkou o panu Hladíkovi slovy potupnými dotekl, řka: tento nyní pan primas Janoušek je dobrý člověk, nežli p. Jan Hladík, on mi hrubě málo od kamen v šenkovně a v šatlavě dal. A je sám daleko ničemnější nežli kdo jinší...“*).⁵⁸² V rok druhého nástupu Hladíka do funkce vtrhnul do jeho domu soused Jiří Voják s tím, že si Hladík ke své vlastní potřebě vozí dřevo z obecního lesa.⁵⁸³ Konečně soused Martin Budil roku 1688 Hladíka nařknul, že *„při zbierce pastuší v rathauze v přítomnosti celý obce ze stolu zlatej vzíti a ukrásti měl jej mezi lidmi nenáležitě pomlouval.“*⁵⁸⁴ Je otázka, zda tyto Hladíkovy spory nebyly spíše dány konfliktním potenciálem primasovy osoby (Václav Meloun, který strávil ve funkci patnáct let, vystupuje ve třech sporech o čest) – zřejmě až na výrobu jitrnic z padlého kusu se obvinění nezdají být úplně nepravděpodobná. V každém případě ale všechny jeho kauzy skončily porovnáním a povinným odprošením primasa.

Jestliže držitelé úřadu reagovali na svou čest citlivěji i v „každodenních“ kauzách, za ještě závažnější byly považovány případy útoku na jejich čest přímo v souvislosti s výkonem úřadu, tedy když reprezentovali celou obec. Říčanský soused Jan Čubrt byl roku 1675 okamžitě uvězněn poté, co ztropil výtržnost v radniční hospodě a na výzvu primasa a jednoho radního reagoval tak, že oba sešvihal bičem.⁵⁸⁵ Útok na představitele místní samosprávy ale nemusel pocházet jen „zdola“ – již rok po výstupu Jana Čubrt (1676) došlo k případu zhanění a zbití říčanského rychtáře uhříněveským páterem: rychtář z moci úřední zasáhl při rvačce říčanského a uhříněveského kantora na náměstí, do sporu ale zasáhl páter, který zatím vše sledoval zpovzdálí (rychtář se na základě řečí lidí domníval, že to byl právě páter, kdo uhříněveského kantora poštlal proti jeho říčanskému

⁵⁸¹ V úřadě 1668 a 1685-1689 (tzn. až na případ M11/33 z roku 1679 spadají všechny kauzy do doby, kdy zastával úřad) – přehled říčanských primátorů ve funkci viz HONCOVÁ, J.; HONC, J.; OULÍK, J.

Kapitoly z dějin Říčan. Říčany: Městská rada Říčany, 1997, s. 164.

⁵⁸² M11, f. 119b - zápis o porovnání 3. 7. 1679 (příloha M11/33)

⁵⁸³ Viz příloha M12/23

⁵⁸⁴ M12, f. 167a - zápis o porovnání, pondělí po Třech králich 1686 (příloha M12/20)

⁵⁸⁵ M10, f. 238a,b - zápis o odprošení Jana Čubrt 16. 3. 1675 (příloha M10/52) - „... A slyšíce takový tumult, an ve dne bylo, pan Jan Hulak držíce na ten čas povinnost purkmistrskou spolu s panem Janem starším Tiskem tam do domu radního šli a jeho napomínali, aby sobě v tom vejsadním místě žádnýho pychu a kvaltu neprovozoval, ale on na ně málo dbal, Nýbrž poslechnout nechtějíc pana purkmistra hanebně plísnil a naposledy žilou bejkovou protivíce se jej několikráte v hlavu a kde se sice trefilo mrskal a bil. A na posledy všem pánům sousedům přítomným i nepřítomným, že jsou všecko než šelmy jest nadal. A na posledy co von jim udělá, že se jim to všem do smrti hoditi bude, takovou pohružku zavěsil. Pročež pro takový vejstupek do vězení šatlavního podán byl...“

kolegovi). Páter rychtáře Čermáka jednak zasypal přívalem nadávek, jednak ho (a jeho ženu) zbil dřevěným polenem. Rychtář ve své žalobě hejtmanovi panství přirozeně zdůrazňuje především svoje úřední postavení, které „již na potom v jaký vážnosti od lidí jak domácích, tak přespolních, a obzvláště od zoufalé chasy a zběře právo rychtářské držáno bude“.⁵⁸⁶ Stejně tak se s odkazem na svůj úřad postavil páterovi na (slovní) odpor už při samotném sporu, kdy na jeho nadávky odpověděl, že „takový nejsem, kdybych byl zlopověstný, že by J.M.K. pán můj milostivý a dědičný práva rychtářského mě svěřiti neráčil.“ Popis případu podaný rychtářem (možná stylizovaný kantorem, který ho rozhodně zapsal – rukopis je stejný jako žaloba samotného napadeného říčanského kantora) poodhaluje jak způsob jeho uvažování v daném okamžiku, tak dokládá (sebe)pojetí cti u úřední osoby, dalším důvodem pro jeho citaci v plném znění ale je i jeho specifická literární kvalita, založená na kontrastním líčení rychtářovy představy poklidného večera s dramatickými událostmi, které mu do jeho plánů vpadly.⁵⁸⁷

Kromě závažnosti útoku na úřední osobu bylo rozšířeno i povědomí o tom, že provinění se stává vážnějším, pokud je spácháno na úředním místě – situaci v Říčanech poněkud komplikovala skutečnost, že přímo na radnici se nacházela hospoda, přesto se někteří účastníci sporů pokoušeli brát při jejich řešení na

⁵⁸⁶ Viz příloha M11/2 – všechny citace viz pozn. 587.

⁵⁸⁷ M11, f. 2b-3a – suplika říčanského rychtáře Tomáše Čermáka podaná hejtmanovi panství 9. 10. 1676: „Přípis suplikací, kterou Tomáš Čermák, rychtář městys Řičan panu hejtmanu v příčině zbití jeho samýho i manželky jeho na pana Pátera Auřenovského jménem Adama Jana Prohla panu hejtmanu jest podal Léta 1676 dne 9 8bris. Tytul. Urozenému a statečnému vladycze panu Martinovi Michalovi Mollerovi, hejtmanu panství Auřenovského a inspectora p. Rostockého.

Z důležité potřeby a z donucené příčiny ucházím se ku panu hejtmanu s tímto toužebným memoriálem a srdci i těla bolestnou czytedlností. Kterak včerejšího dne, jenž bylo 9 přítomného měsíce Octobris, stala se neobyčejná a za našich časů v městečku našem nikdá nebejvalá ani neslýchaná příhoda. Budouce ja v svůj příbytek z pole od rozsívání příšlý, něco ustálý a unavený, posadice se za svůj stůl, poněvadž se k večeru schylovalo, abych kus Božího chleba snědl, tu slyším na rynku nedaleko domu mýho, hlahol a křik: „Pomozte, sousedi, jeli kdo dobrej, a braňte!“ A v tom pacholátko mý malý příběhne: „Ach táto, pod'te, brzy našeho starého Cantora tam asi zabijí, bijí ho a tlučí ručnici!“ Tu já vyběhnouce vidím, že Cantor z Auřenovsi sedí na něm a tluče ho a dyl ručnici v jedný hrsti a kohoutek přiložený a náš písař radní, již starý bejvalý Cantor, taky se mu ručnice drží. Tu nemohouce se na tu nepravost, na takový bití a tlučení dívati, i skočím mezi a tu se tý ručnice chytím, jí mu vydrhnu a jeho z něho strhnu, von si mně zase chytá a chce mně ji mocně vyrvati. Nebo dostanouce jí ... (nečít.) nebyl, než aby k našemu písaři uhodil. V tom znenadání přijdouce p. Páter, který prvý stál za lipami a na to se díval, když jest ho bil, majíce taky ručnice, neb mu taky jakž správu lidé činili, poručil za ním jít a jej zbiti, ale na mně proč za tu ručnici chytám a já sem mu pravil, želi bych já člověk byl a k tomu jsouce rychtář, abych se dívati měl, a von před mýma vočima, abych ho zastřeliti měl, tu se pan Páter na mně zpouzí? mně hnedky plisní, lumpů, hundsfutů, kluků, zrádců, zkurvysynů nadává. Já mu na to pravím, aby mě toho nemluvil, že já takový nejsem, kdybych byl zlopověstný, že by J.M.K. pán můj milostivý a dědičný práva rychtářského mě svěřiti neráčil. Tu von popadna nad námi na mý hrušce tam někdy od dětí odhozený polínko, sice dosti dobrý, tlustý, praští mně ním přes žebry v bok pod lopatku. A má žena budouc při tom křičí, proč mě morduje, tu von jí také tím polínkem přes ruku mezi loktem od pěsti ze vši síly přetáhl.

V té příčině ucházeje se u P. Hejtmana, jakožto nám od milostivé vrchnosti představenému správci a zástupci a poctivého práva rychtářského o dokonalé zastání a na svý cti a poctivosti přichránění a zaopatření, nebo nebuduli v té věci na svý poctivosti zaopatřen, již na potom v jaký vážnosti od lidí jak domácích, tak přespolních, a obzvláště od zoufalé chasy a zběře právo rychtářské držáno bude, ohlašuji se s uctivostí před p. hejtmana, že já toho zbití ztlučení a zhanění na sobě zanechati nemíním.

Notandum v outery 13. 10. v přítomnosti pana hejtmana a celého ouřadu městečka Řičan, též P. Páter Auřenovský na kanceláři téhož rychtáře na jeho poctivosti zase ujistil a dajíc dobrý slovo ruky podáním zase upokojeni jsou.“

blízkost úřadu zřetel. Jiřík Lípa, který dostal roku 1679 v radniční hospodě od Jiříka Petržilky čtyři pohlavky, tak výslovně uvádí, že ho od protiakce zdrželo vědomí toho, že „*vidouce že neláteři z pánův oficírův, osob ouředních rychtáři z okolních vesnic na to očitě patří, nechtěl sám křivdy své mstíti, nýbrž práva rychtářského následoval a požaloval ouřadu J.M.K. purkmistrovskému.*“⁵⁸⁸ Lípa se sice zachoval příkladně, ovšem pro zachování jeho cti měl tento právně čistý způsob řešení sporu efekt spíše pochybný. Hance Petržilka totiž před svým předvedením stačil utéct (jelikož nebyl zadržen ani později, Lípa se nedočkal ani kýženého navrácení svojí cti před úřední autoritou) a navíc ještě učinil posměšek na adresu Lípy, že se po jeho útoku nezmohl na odpor („*I znamenavše Petrželka že obsílka následovati bude, von z městečka pospíšil, a tedy původ viny své na sebe vytáhl. Nám tu před přítomnými lidmi poctivými, posměsný Despect 'Hle jak se jich bojí výsměch učinil.*“). Jiřík Lípa nebyl mezi účastníky sporů o čest jediný, kdo se vědomě vyhnul odpovědi na urážku urážkou či úderem a chtěl svůj spor řešit pouze „správnou“ právní cestou – jeho případ ale zároveň dokládá, proč bylo výhodnější starat se o svojí čest bezprostředně, zejména pokud soud vzájemné zhanění či napadení (pokud nepřesáhlo únosnou míru) nijak nesankcionoval (konflikt byl uzavřen většinou pouze porovnáním, vězení a pokuty se spíše než pro potrestání původce sporu užívaly v případech napadení úřední osoby nebo brutálních fyzických napadeních).

Čest obce ale mohla být napadena i útokem mířícím přímo a výslovně na město jako celek, nikoliv pouze na jednoho jeho představitele. Student Václav Truhlář skončil na podzim roku 1676 v Říčanském arestu kvůli pychu v knížecí bažantnici. Se svým uvězněním se nesmířil a ve vězení urážel nejen soud, ale i hejtmana panství a na město svolával zkázu: „*... kde svým nečistým jazykem pana hejtmana dosti potupně proklínal, mnoho zlého mu vinšoval a právu nelidsky jako nějaký Barbar hartusil. A naposledy náš úřad J.M.K. i zbylou poctivou obec svým ohavným jazykem potupně v několika příčinách jako bychom my jemu křiví byli jest pokáral... Poněvadž urozený a statečný vladyko nám nevinně křivdu činil a proti právu království Českého čelících nám ku potupě mluvil, nás chudých, ale však poctivých lidí Kabatníky, hryzo krupy, hlady nazval a přitom i k nám se mstiti toho dotejkal, abychom od hromového povětrí ze 4 stran zapálení byli, tak abychom ani nevěděli odkud hasiti a také ještě že kdy by byl na vojně nákyým oficírem, že by toto naše městečko dal zapáliti, tak aby ani památka jeho nezůstala, vše proti právům království tohoto tady B 14, 16, 17 a R 1, 2, 5 čelící. V kteréžto příčině jest se obávati, těch pohrůzek aby budoucně když on Václav Truhlář z vězení propuštěn bude nad námi své umíněné zlosti neproved.*“⁵⁸⁹ Z uvedeného je patrné, že Truhlář se coby osoba vyššího sociálního postavení (kromě jeho označení Václav Truhlář aneb Student sice nic bližšího k jeho sociálnímu zařazení říct nemůžeme, dá se ale předpokládat, že se jednalo o syna z /pražské/

⁵⁸⁸ M11, f. 122a - žaloba soudu na Petržilku podaná hejtmanovi panství 14. 9. 1679 (příloha M11/36)

⁵⁸⁹ M11, f. 15a - žaloba městské rady hejtmanovi na Václava Truhláře podaná hejtmanovi panství 14. 1. 1677

měšťanské rodiny) sám cítil být potupen a snížen tím, že se ocitl v rukou soudu malého poddanského městečka – svou frustraci ventiloval tak, že dal velmi otevřeně najevo svůj náhled na knížecí poddané (kabátníci, hryzokrupové). Městská rada zdůrazňuje, že se obává naplnění Truhlářových pohrůzek zničením města: není vyloučeno, že konšelé brali láteření, které sebevědomý mladík zřejmě pronesl ze zoufalství nad svou bezmocí, opravdu vážně – pouze o něco víc než tři desetiletí dělila rok tohoto výstupu od chvíle, kdy oheň skutečně Říčany vymazal z mapy. Bohužel není jasné, jak byl tento případ vyřešen (dá se předpokládat propuštění po zaplacení pokuty a odprošení, zápis o tom ale schází). Typické pro tento i následující případ útoku na čest celé obce je, že se obec obrací na hejtmana panství – je třeba vyšší autority, která pošramocenou čest napraví (podobně v individuálních sporech funguje městský soud), byť nad jednotlivcem má soud zjevnou mocenskou převahu. Křehkost cti obce vyniká ještě více v kauze Žida Mojžíše, který roku 1718 při rozhovoru s kovářem Tomsou stočil řeč na říčanskou městskou radu, o které prohlásil, že „jsou to největší zloději, kluci a šelmy“,⁵⁹⁰ což kovář Tomsa neprodleně ohlásil a následně potvrdil při zasedání soudu. Říčanstí předvolali Žida, který se nejprve k řečem přiznal, ale hned zase zapíral. Soud ho nicméně shledal vinným a vsadil do arestu, kde se ale Žid choval nepřístojně. („Však ale nezachovávající poslušnosti jako jeden trucový mnoha nepřiležitosti činil. Při propuštění z arestu by se s toho vyvedl k dostavení před ouřad spolu s kovářem naříděno měl, toho nezachoval.“)⁵⁹¹ Přestože soud disponoval donucovacími prostředky, kterými mohl proti obecnímu Židovi zasáhnout, neviděla městská rada jinou možnost, než se obrátit o pomoc na hejtmana panství. („Nesouce my ... od takového hánce potupení, urozeného pana hejtmana poddaně žádáme, by nás sobě pod pravomocí zastati a přichrániti laskavě sobě oblíbil poníženě žádáme a milostivé Resuletj očekávající, urozeného pana hejtmana v ochranu Boží poroučíce.“)⁵⁹²

Přirozeně se město obracelo na hejtmana panství v případech, kdy bylo napadeno z vyšších míst. Ukázkovou kauzou je stížnost podaná na kontribučního, který při vybírání povinných odvodů zhaněl řadu sousedů včetně členů městské rady a vyhrožoval i primasovi: „....pan Contribuční beze vší jemu příčiny daný :/ nás všechny sousedy :/ nevynimajíc ouředních osob :/ váš primas šelma a vy všickni sousedé s nim šelmy ste, hanlivě jest mluvil, na to oba dva Arrestirovati poručil, dřívěji že jich nepropustí, dokud sousedi se všickni nepostaví. Na ráno postavíce se sousedi, větším dílem všickni, mezi nimi všemi nejdřívěji Jiřík Vojáček k spatření panu Contribučnímu jest byl a hned jeho těmito slovy :/ ty jsi jeden šelma zrádce, chceš utéci, skrze hospodu jako jedna šelma a utíkals :/ přivítal a do Daliborky ho vrátnýmu zamknouti rozkázal, aniž na tom dosti jsouce, vycházejí s vrátným ze dveří Tys jeden šelma a petrovský Jiříkovi Vojáčkovi v přítomnosti sousedů jest mluvil.... Nedále mluvíc pan Contribuční Počkejte Safframentští páni dovedu vám toho, že na robotu jeti a jíti musíte.

⁵⁹⁰ M13, f. 123b - žádost říčanské rady o zastání adresovaná hejtmanovi panství 5(?). 6. 1718 (příloha M13/61) – odtud i obě následující citace

⁵⁹¹ Tamt.

⁵⁹² Tamt.

*A pro primasa sobě pošli skrze pár mušketýrů s rosvícenýma luntý, jeho do želez vkovati dám...*⁵⁹³ Případ je dokladem toho, že obec se při obraně své cti neváhala postavit ani nadřízeným orgánům. Stejně podání učinila městská rada roku 1680, kdy vážnost obce potupil a zlehčil vyšší úředník vrchnostenské lesní správy. Na počátku případu byl říčanský soused Matěj Šubrt, který vytrvale odmítal platit kontribuční dávky (*„... i majíce v obci naší souseda jednoho, nepovolného a nad jiné v dluzích contribučních zapleteného jménem Matěje Šubrtu“*).⁵⁹⁴ Při každém obeslání úřadem se vymlouval a odmítal se před úřad dostavit s tím, že *„on dobře ví koho poslouchati má“*, tzn. odmítal autoritu městské rady. Šubrt byl nakonec předveden rychtářským právem a uvězněn. O svém uvěznění však uvědomil svého protektora hoffjägera Lorence, který se dostavil do vězení a nařídil Šubrtu propustit – když Řičanští odmítli, vyvedl ho z vězení i přes jejich odpor s pomocí kata, kterého si přivedl s sebou. (*„... Však již často opatřený Matěj Šubrth již tím panem hoffjägerem Lorentzem před dávným časem ubezpečen byl, aby se žádného nic nebál a dostaneli se do arestu, aby jemu potom vzkázal, že on přijde a jeho z vězení mocně vezme. Čehož dne 26. pojminulého měsíce Junij skutkem pan hoffjäger dokázal, jmenovaného Šubrtha, kterýž na čtverý poručení jeho z šatlavy jíti nechtěl, pryč vzal.“*)⁵⁹⁵ Není přesně řečeno, jakým způsobem se věc udála (účast „mistra popravního“ je bez dalších podrobností zmiňována jen v jednom ze dvou zápisů), ani důvod ochrany Šubrtu vrchnostenským úředníkem. Lorentz sice incident popřel, Řičanští ale důsledně trvali na vyšetření – po prvním podání jim byla stížnost vrácena k obsírnějšímu popisu incidentu, což také učinili. Z toho je zřejmé, že nadřízené orgány vrchnostenské správy se věcí skutečně zaobíraly.

Ve všech výše uvedených případech napadení cti říčanské městské obce je možné citacemi velmi dobře doložit, jaké jednání považovali představitelé města za hanlivé, vidíme křehkost této cti, kterou mohlo závažně narušit i individuum stojící na sociálním žebříčku dosti nízko, a naopak sebevědomí, s jakým rada na obranu cti svojí obce vystupovala i proti výše postaveným. Schází však něco velmi podstatného – a sice zakončení těchto sporů. Znalost reakce hejtmana panství na jakékoliv z těchto podání by umožnila zjistit, do jaké míry čest obce uznával a respektoval – dá se přitom předpokládat, že při vědomí významu cti na individuální rovině se hejtman pokoušel, už kvůli uvolnění napětí v obci, neodkládat tato podání stranou. Bohužel ani v jednom případě není zachována žádná reakce ze strany hejtmana panství, a to ani v říčanských manuálech, ani v aktech uhříněveského velkostatku.

⁵⁹³ M12, f. 192b-193a - stížnost městské rady na kontribučního podání hejtmanovi panství, nedatováno

⁵⁹⁴ M11, f. 33a - žaloba Řičanských hejtmanovi panství, nedatováno (příloha M11/12)

⁵⁹⁵ Tamt.

6.4 Zakončení sporů o čest a jejich účastníci

Typickým zakončením sporu o čest bylo porovnání,⁵⁹⁶ jak už bylo řečeno v úvodní charakteristice zápisů, z nichž se o sporech dozvídáme. Tímto způsobem jsou zakončeny všechny spory, až na 12 případů, u nichž zakončení schází (kromě oněch sporů, kdy se na hejtmana obracela městská rada, je to ještě kauza zhanění a napadení cizopanských poddaných, kterou řešil přímo hejtman panství, dále případ útěku hánce a fragment zápisu, u kterého není jasné, zda se jedná či nejedná o porovnání – to znamená, že naprostá většina případů řešených na základě soukromého podání zakončena byla). Každé porovnání (až na jedinou výjimku)⁵⁹⁷ obsahuje sankci v podobě peněžitě pokuty, která měla být zaplacená ve chvíli, když by kterákoliv ze stran spor obnovovala (pokuta měla nejčastěji propadnout k záduší říčanského kostela sv. Petra a Pavla, zřídka do knížecího důchodu). U naprosté většiny porovnání je výše pokuty stanovena na 5 nebo 10 zlatých (ve třech případech 20 zlatých). V jediném doloženém případě obnovení sporu ale není o uplatnění této sankce žádná zmínka.⁵⁹⁸

Ve většině případů se soud okolnostmi sporu příliš nezabýval a nepokoušel se určit míru zavinění té či oné strany, důležité bylo pouze zakončit spor porovnáním. Svou roli přitom hrálo i to, že standardní reakcí na zhanění či napadení bylo rovněž zhanění či vrácení úderu – nakonec se tedy protiprávního jednání většinou dopustily obě strany. V případech, kdy bylo možno jednoznačně určit viníka (zhaněný záměrně urážkám neodporoval nebo byl surově zbit), bylo porovnání doplňováno dodatečnými tresty. Nejmírnější podobou bylo veřejné odprošení, které je hanci výslovně určeno v 9 případech.

Závažnější je vyměření peněžitého trestu – pokuta se vyskytuje v 10 případech, nejčastěji byla částka jednoznačně vyčíslena (v rozmezí 1,5 zl. – 13 zl., obvykle do 5 zl.), výjimečně nacházíme obecnou formulaci o pokutování viníka či odkaz na stanovení pokuty dle Práv městských (Q18). V jednom případě je pokuta (resp. bolestné) určeno kromě peněz i v naturáliích (korec pšenice a korec žita).

Zhruba stejně často jako pokutování původce sporu se vyskytuje jeho uvěznění (11 případů), možná překvapivě jde jen ve dvou případech o přesně určený trest vyměřený hanci po soudním jednání (1 týden a 4 týdny), ve většině případů se pouze obecně hovoří o tom, že hance je držen ve vězení „až do dalšího pana hejtmana povážení“ – čeká se tedy na hejtmanovo posouzení sporu a určení míry zavinění.

⁵⁹⁶ Tento způsob zakončení sporu doporučovaly dobové normy, např. Koldinova Práva městská, empiricky je rozšíření této formy zakončení sporu doloženo i v jiných lokalitách - viz SCHWALLEROVÁ, J. „Život a dobrá čest jedním krokem kráčeji“. Čest a každodennost ve Veselí nad Lužnicí v 17. a 18. století. *Kuděj* 8/2006, s. 32-33; SIGLOVÁ, T. Spory o čest mezi poddanými pardubického panství. *Theatrum historiae* 5/2009, s. 228; ČECHURA, J. *Kriminalita a každodennost v raném novověku. Jižní Čechy 1650-1770*. Praha: Argo 2008, s. 45n.

⁵⁹⁷ Viz příloha M13/93

⁵⁹⁸ Viz příloha M13/78

Dodatečné tresty následují kromě případů jednoznačného zavinění sporu také tehdy, když byla napadena čest sociálně výše postavené osoby, zejména pak držitele veřejné funkce (i tak je kromě potrestání hánce učiněno porovnání). Ve zcela výjimečných případech byl hánce přinucen k vydání reversu: jednou v případě pomluv faráře,⁵⁹⁹ po druhé v případě křivého nařčení manželky z cizoložství, kdy manžel vyhrožoval ženě zastřelením,⁶⁰⁰ po třetí v případě nařčení z krádeže (v tomto jediném případě je zvolený tvrdý postup těžko vysvětlitelný).⁶⁰¹

Z hlediska sociálního postavení účastníků sporů o čest se vyskytují zástupci všech společenských vrstev včetně podruhů, typickými aktéry jsou ale příslušníci usedlého obyvatelstva – nejčastěji říčanští sousedé, kteří se vyskytují v polovině sporů, započítáme-li i sousedy z různých vesnic na panství, účastní se usedlí plných 3/4 sporů. Jednoznačně přitom dominují muži, ženy se coby jedna ze stran sporu objevují ve čtvrtině případů: v 10 případech muž zhaněl ženu, naopak tomu bylo ve 4 případech, čistě ženských sporů je 9. Dva případy se týkají sporu manželských párů. Čtvrtinové zastoupení žen je o něco nižší než v jiných lokalitách, kde jejich účast dosahuje třetiny celkového počtu případů.⁶⁰²

Spory o čest tvoří s čtvrtinovým podílem na celkovém počtu zaznamenaných případů druhou nejvýraznější složku sporné agendy v říčanských soudních manuálech hned po majetkových deliktech. Jejich podíl by byl ještě výraznější, pokud by nebyl po roce 1718 změněn způsob úřadování, kdy zápisy této agendy mizí. Všechny studie zabývající se dosud u nás problematikou cti v prostředí poddanských měst v raném novověku byly postaveny na excerpci násobně většího počtu případů než je 77 případů zaznamenaných v říčanských manuálech. Vypovídací hodnotu říčanského materiálu to ale nijak nesnižuje: bez ohledu na to, že každý nový příspěvek rozšiřuje poznání tohoto v českém prostředí zatím málo zkoumaného tématu, kvantita je v případě říčanských manuálů plně nahrazena kvalitou zachovaného materiálu.⁶⁰³ Obšírné žaloby a písemná vyjádření protistran, které jsou v manuálech nezřídka zachovány, umožňují poznat nejen místo vzniku a příčiny konfliktu, ale i detailně sledovat jeho průběh a chování zúčastněných i jejich sebepojetí, jak názorně dokládají výše uvedené příklady.

⁵⁹⁹ Viz příloha M11/21

⁶⁰⁰ Viz příloha M13/74

⁶⁰¹ Viz příloha M10/51

⁶⁰² SIGLOVÁ, T. Spory o čest mezi poddanými pardubického panství. *Theatrum historiae* 5/2009, s. 232-233; ČECHURA, J. *Kriminalita a každodennost v raném novověku. Jižní Čechy 1650-1770*. Praha: Argo 2008, s. 66.

⁶⁰³ J. Čechura, který v Soběslavském materiálu zachytil řadu mimořádně dobře zdokumentovaných sporů o čest, konstatuje „textové zúžení“ této agendy po založení rychterní knihy roku 1701 – spory o čest v tomto prameni sice tvoří ohromujících 80% (což by jistě umožnilo zajímavé kvantitativní zpracování), přitom ale „docházelo k racionalizaci rychtářské agendy“, tedy širší okolnosti sporů už přestaly být zachycovány a zápisy se omezovaly jen na to z dobového hlediska nejpodstatnější – viz ČECHURA, J. *Kriminalita a každodennost v raném novověku. Jižní Čechy 1650-1770*. Praha: Argo 2008, s. 34.

VI. TRESTY

Drakonický systém trestů, obsažený ve všech zákonících raného novověku, je snad v každé práci založené na rozboru soudních pramenů konfrontován se zkoumaným materiálem, přičemž snahou je především postihnout motivy, které vedly soudce k udělení příslušného trestu a hlavně pak zjistit odchylku mezi přísně stanovenou normou a skutečně udělovanými tresty. Zjištění typů udílených trestů a jejich vztah k určitému deliktu (nebo třeba sociálnímu postavení pachatele) bylo vytčeno za jeden z cílů i této práce. Kromě typů trestů bude zajímavé sledovat i rozlišení rozsudků dle instance, která je vynesla – zda se liší tresty říčanského tribunálu od rozsudků vynášených soudem apelačním.

Především je však zapotřebí vznést otázku po počtu případů zakončených rozsudkem. Zatímco dle skutkové podstaty lze spolehlivě identifikovat naprostou většinu zapsaných případů, u nezanedbatelné části z nich není doložen žádný rozsudek. Celkově ve všech šesti manuálech dosahuje podíl případů bez zaznamenaného rozsudku 20%, ovšem největší částí k tomuto výsledku přispívají M11 a M12: v letech 1676-1692 nacházíme 26 případů bez zapsaného rozsudku, přičemž celkově je v těchto dvou manuálech zaznamenáno 75 případů, tj. bez rozsudku je jich plných 35%. Ve zbývajících čtyřech knihách je bez rozsudku přibližně 15% případů (v M14 dokonce pouze 6%). Z tabulky i grafického zpracování jsou vyřazeny údaje o trestech pro případy zachycené ve smolných spisech, v nichž z povahy věci případy bez rozsudku zcela dominují.⁶⁰⁴ Pro úplnost: z celkem 22 případů identifikovaných ve smolných spisech městského archivu jich je bez rozsudku 14 (mezi 8 zakončenými jsou 2 nucené práce, 3 reversy a po jednom porovnání, osvobození a jako poslední předání delikventa jinému právu); z celkem 35 případů z archivu velkostatku Uhříněves je bez rozsudku plných 32 (mezi 3 zakončenými je po jednom porovnání, osvobození a vzetí na vojnu).

Mezi skupinou „bez rozsudku“ převládají případy krádeží, kdy je zapsána žaloba a výslech podezřelého, schází ale zápis o zakončení případu. Manuály M11 a M12 s vysokým podílem případů bez rozsudku ale obsahují kromě krádeží nezakončené např. i spory o čest, pro něž je něco takového zcela neobvyklé (naopak většinou bývá zapsáno pouze zakončení tohoto typu sporu, tj. porovnání sporných stran, bez předchozích žalob či výslechů). Do skupiny případů nezakončených rozsudkem patří i kauzy, jejichž pachatelé nebyli dopadeni či utekli ještě před vynesemím rozsudku; stejně tak případy neúmyslných trestných činů, o nichž byl do manuálu pořízen záznam, ale o potrestání pachatele (pokud k němu došlo) se nedozvídáme. Bez rozsudku přirozeně končily i případy, v nichž říčanský soud rozhodnout nemohl a pouze na příkaz nadřízených orgánů

⁶⁰⁴ Ve smolných spisech jsou zachovány spíše doklady týkající se procesu, v několika případech nacházíme i misivy či dokonce i originály rozsudků apelačního soudu, ty jsou ale většinou zaznamenány i mezi zápisy k příslušnému případu v manuálech.

zajišťoval vyšetřování – kromě výjimečného případu z roku 1668, kdy Říčanští na příkaz hejtmana opatrovali výsledky svědků proti místnímu faráři⁶⁰⁵ je toto typické pro poslední dva manuály, kdy v podstatě všechny případy ze skupiny „bez rozsudku“ nemají rozsudek z toho důvodu, že Říčanští předali obviněné na příkaz apelačního soudu či krajských hejtmanů k jinému právu (tzn. že v M14 a M15, tj. v letech 1719-1757, všechny zaznamenané případy buď rozsudek mají, nebo je možné bezpečně určit, proč ho nemají).

1. Tresty dle soudních instancí

Více než polovina případů zaznamenaných v manuálech (55%) končí rozsudkem vynesným říčanským soudem. Rozhodně však nelze tvrdit, že ve všech těchto případech říčanský tribunál skutečně rozhodoval o vině či nevině obviněných a určoval tresty pro ně. Naopak v naprosté většině případů byl říčanský soud pouhým vykonavatelem instrukcí hejtmana panství, na jehož vůli zcela záviselo setrvání obviněných ve vězení a jejich odsouzení či propuštění. Jednoznačně o tom svědčí zápisy v manuálech, které často odrážejí celý proces včetně korespondence mezi soudem a hejtmanem panství – případy bývají zakončeny poté, co soud zašle do Uhřetěvsi zapsané výsledky obviněných a hejtman písemně předá instrukce, jak s obviněnými naložit (většinou se jedná o nařízení propustit po vykonání reversu). Příznačný pro tento způsob rozhodování je případ zbití knížecího poddaného Adama Strnada podruhem Janem Širokým z roku 1667 (tedy v prvním roce po obnovení soudu), který se říčanský soud rozhodl samostatně zakončit porovnáním obou stran – hejtman panství reagoval ostrou výtkou na adresu Říčanských a jejich rozhodnutí zrušil.⁶⁰⁶ Hejtman panství zasahoval i do sporů o čest, které ostatně řada poddaných zahajovala podáním ve vrchnostenské kanceláři, nikoliv u říčanského soudu. U této sporné agendy jsou písemná podání a odpovědi žalovaných stran na ně zachovány méně často, většinou jsou v manuálech pouze zápisy porovnání, ale i z nich lze usuzovat na vliv hejtmana, případně knížecího právníka.⁶⁰⁷ Standardem

⁶⁰⁵ Viz příloha M10/29

⁶⁰⁶ Viz příloha M10/6 – dopis hejtmana z 26. 8. 1667 (M10, f. 43a,b): „... Přichází mi to dosti za podivení, že na mé onehdejší poručení odpovědi nedáváte... žádných jsem nenařídil, aby se hned nyní bez mého vědomí před ouřadem porovnali. Pročež na konec já tomu nepřivoluji, nýbrž jemu lotru oznámiti, že já z pychu a kvaltu jeho viniti chci a na něm 50 zl. pokuty do důchodu J.Mti Kci žádám a potom z gruntův J.Kci Mti přeč vypovědín býti musí.“

⁶⁰⁷ Např. porovnání z roku 1714 začíná slovy „Stalo se porovnání totiž na poručení vzácně urozeného vладыky pana Jindřicha Ferdinanda Bartla s milostí dobře zřízeného hejtmana panství ouřenovského na poddaný...“ (M13, f. 28a); podobně i roku 1737 formulace porovnání odkazuje na rozhodnutí hejtmana a lichtenštejnského právníka „Tejče se Františka Příhody a manželky jejich ... od pana doktora... napodobně od urozeného pana hejtmana nařizeno jest bylo, tejkajíce se Anny manželky Františka Příhody strany jedné a Lidmily manželky Jana Matouše z strany druhé, kteréž jsme obě strany dne 3.julij roku přítomného před ouřad JOKM předvolali a jim zdali by dobrovolně mezi sebou porovnání a smír učiniti chtěly...“ (M14, f. 214a)

tedy bylo velmi úzké napojení soudu na zástupce vrchnosti, který rozhodoval o všech procesních úkonech do nejmenších detailů (včetně např. určování otázek k výsledkům) – okamžiky, kdy měl soud poněkud volnější pole působnosti, byly výjimečné a vždy způsobené tím, že byl hejtman panství zaneprázdněn řešením jiných záležitostí (v korespondenci pak nacházíme nařízení, jak má být proces veden a zakončen, hejtman přitom žádá pouze zprávu o konečném vyřešení kauzy, nikoliv o jejím průběhu).⁶⁰⁸

Jestliže od počátku 18. století vliv hejtmana panství na vedení říčanských procesů a rozhodování o trestech pro obviněné klesá, není to v důsledku emancipace říčanského soudu, nýbrž jeho vzrůstající závislosti na soudu apelačním. Většina z celkem 62 rozsudků apelačního soudu (21%) pochází právě z první poloviny 18. století, byť několik jich je už z doby dřívější. Předávání závažnějších kriminálních případů do Prahy zřejmě nesouvisí úplně jednoznačně s hrdelním řádem Josefa I., protože případy rozhodované apelačním soudem se ve větší míře objevují už kolem roku 1700, tedy přibližně sedm let před tím, než Josefina vstoupila v platnost. Komunikace mezi říčanským a apelačním soudem zpočátku procházela přes hejtmana panství (dopisy hejtmana, v nichž Říčanské zpravuje o obdržení rozsudku apelačního soudu), přibližně od 40. let už oba soudy komunikovaly přímo (říčanský soud informuje v korespondenci hejtmana panství o instrukcích, které obdržel z Prahy). Mezi lety 1719-1757 (tedy v M14 a M15) už prakticky nejsou zaznamenány jiné rozsudky než apelačního soudu, přechod říčanského soudu ze sféry vlivu vrchnosti pod státní autoritu jednoznačně dokládá případ dvou zlodějů obilí z panského dvora z roku 1746, které apelační soud nařídil propustit s ostrým napomenutím. Mírné rozhodnutí sice vzbudilo nevoli hejtmana panství, svůj protest ale zakončil rezignovaným konstatováním „*poněvadž to tak uznali, žádnej proti tomu co činiti nemůže a přitom nechati musíme.*“⁶⁰⁹ Posledním autoritativním vstupem zástupce vrchnosti do procesu je případ Václava Slavíka z roku 1748, který byl z popudu tuklatského faráře uvězněn a obviněn z přechovávání luterských knih – případ byl předán apelačnímu soudu a následně konzistoři, když ale po půl roce nepřišlo žádné rozhodnutí, nařídil hejtman podezřelého z vězení propustit s poukazem na to, že se nejedná o hrdelní zločin a další Slavíkovo věznění není ekonomicky únosné.⁶¹⁰

⁶⁰⁸ M10, f. 200a,b – dopis hejtmana z 11. 5. 1669 v záležitosti žaloby podané vdovou Novákovou proti benickým sousedům Matoušovi a Melounovi, kteří jí zhaněli a zbili: „...i majíce já pak dosti jiných prací a starostí, nařizuji aby ty všecy lidi k jistému dni a času vedle práva městečka Říčan brzy povolali, je náležitě vyslyšeli, dbaje povážili je porovnali, a takového potom vězením potrestali, a potom mně o tom všem správu učinili. To pak narovnnání do knih psáti dali. ...“

⁶⁰⁹ Viz příloha M15/7 – dopis hejtmana z 26. 1. 1747 – „Z toho mě přiloženého Appelatorního sentence vidím, kterak ... bez dalšího trestu propuštění býti mají. Ačkoliv ostřejší ortel sem očekával a věřiti měl, že Appelati takové zloděje jiným na příklad s ostřejší pokoutou by oblažil, aby budoucně se více zlodějství nestalo, nicméně poněvadž to tak uznali, žádnej proti tomu co činiti nemůže a přitom nechati musíme.“ (M15, f. 64b)

⁶¹⁰ M15, f. 136a – dopis hejtmana z 7. 11. 1748: „... Tejkajíce se Václava Slavíka, poněvadž se jeho ortel tak prodlužuje a jeho crimen illego religionis nejní útrpné, pročez Interrediruji, aby jeho proti mé písebné Cautj, že vždy takového na žádost chci dostaviti, sem na panství propustiti sobě oblíbili. ...“

Nejmenší podíl z rozsudků připadá na rozsudky vynesené přímo vrchností – kníže rozhodnul pouze ve 13 případech (tj. 4%). Jednalo se o závažné hrdelní kauzy, které se k vrchnosti dostávaly prostřednictvím hejtmana panství ve druhé polovině 17. století (poslední takovýto rozsudek pochází z roku 1699).⁶¹¹ Kromě trestů smrti za infanticidia, krádeže a rouhání sem patří i zneuctvující tresty pro pytláky či milost pro vraha.⁶¹²

2. Nepodmíněné tresty

V kapitole věnované právu v raném novověku již bylo obecně pojednáno o systému trestů v Koldínových „Právech městských“. Z přehledu v příloze zákoníku „Pokuty právy městskými obsažené“ vyplývá, že kapitální tresty mohly být uloženy u 53 typů provinění - mezi případy projednávanými říčanským soudem se z tohoto přehledu objevuje 24 typů deliktů.⁶¹³ Zákoník uvádí rozdělení

⁶¹¹ Viz příloha M13/11

⁶¹² Viz příloha M12/18

⁶¹³ Níže uvedený výčet je doslovným přepisem případů, za které Koldín stanovuje kapitální trest a objevují se v Říčanech. Za odkaz na příslušný článek „Práv městských“ je v závorkách doplněno příslušné ustanovení z tohoto článku (kromě případů, kde je uvedeno prostě „ztrátou hrdla trestán býti má“). Viz JIREČEK, Josef (ed.). *Práva městská království českého a markrabství moravského spolu s krátkou jich summou od M. Pavla Krystyana z Koldína*. Praha: Všehrd, 1876, s. 396-400.

Propadá hrdlo, kdožby koli:

V. falešné svědomí vydal - B LXXV

IX. žena cizoložná - C XLVII.

X. žena smilná - C XLVII.

XI. žena o bezhrdlí manžela úklady činící - C XLVII.

XII. žena čarodějná - C XLVII.

XIII. žena kauzelná - C XLVII.

XIV. odboj právu učinil - D XXXVIII.

XVI. věc kradenau vědomě koupil neb prodal - H XI.

XVII. přísahu křivau vykonal - J XXXIX.

XVIII. Pánu Bohu, stvořiteli svému, zlořečil - M XXVIII.

(ruhači a zlořečenému člověku jazyk tylem vytažen buď)

XIX. velebnosti Božské utrhati směl M XXVIII.

XX. cizoložstva se dopustil - M XXIX.

XXII. panně neb vdově násilí učinil - M XXXI.

(ten každý mečem ztrestán a byl-li by z lehkých osob, tehdy do kola vpleten býti má)

XXIV. muž, maje živau manželku, s jinou se oddal - M XL.

(muž, maje živou manželku, s jinou by se oddal, stát bude)

XXXIII. mordu neb vraždy se dopustil - N XXXI.

(kdožby druhého z aumysla zabil, mečem ztrestán buď... A tak vražedníka jest pokuta mečem ztrestání, morděre aukladného do kola vpletení, laupežníka a zloděje provazem obyčejná)

XXXIV. o bezhrdlí druhého auplatky činil - N XXXII.

(pokutou mordérskou ztrestán buď)

XXXV. někoho bez příčiny zranil, chtěl ho zabiti - N XXXIII.

(za vražedníka držán býti má, kdoby aumysl měl nebo má někoho zabiti, by pak nezabil, než toliko ho vochromil, zranil neb okrvavil)

XXXVII. z ženského pohlaví plod v sobě udušovala a mrtvila - N XXXV.

(k trestu za tento zločin se vztahuje ustanovení N XXXVI. - mordové rozličnými spůsoby se vykonávají, trávením, kauzly, traňky, jedy, studnic nakažením, lidi kauzly sušením etc. Ti všickni, kdyby k vyhledání přišli, pokutami podle uvážení účinku jednohokaždého ztrestání býti mají)

trestů na *poene ordinariae* („pokuty právy vyměřené, nařízené a vysvětlené... jichžto žádnému měniti nenáleží“)⁶¹⁴ a *poenae extraordinariae* („na některé veystupky žádných pokut není právem vyměřeno; než toliko, podle velikosti a malosti účinkův a zavinění lidských, pokuty na přestupníky řádu a práva vedle spravedlivého saudcův uvážení se vzkládají“).⁶¹⁵ Jak vyplývá z doslovných citací, řádné tresty by měly být pro soud závazné, v praxi ale při rozhodování soudu zřejmě hrály úlohu i další faktory, zejména případné polehčující okolnosti, společenské postavení pachatele a u poddanských měst pravděpodobně i finanční náklady spojené s výkonem kapitálního trestu.

Z uvedených 24 hrdelních deliktů podle Koldína byl totiž v Říčanech uložen a vykonán kapitální trest pouze za 10 druhů provinění: infanticidium (stětí, zahrabání a probití srdce kůlem, jednou pouze stětí pachatelky a jednou stětí souložníka za napomáhání infanticidii), krádež (provaz), lesní pych (stětí), loupež (stětí, vpletení do kola, hlava na špici), vražda (stětí), rouhání (vytažení jazyka týlem), žhářství (upálení), cizoložství (stětí), sodomie (upálení), potulka (stětí). Za celé období 1667-1757 nacházíme v říčanských soudních manuálech pouze 22 rozsudků smrti, z nichž nebylo 6 vykonáno (buď z důvodu udělení milosti nebo útěku odsouzeného). Ve dvou procesech se hrdelní rozsudky týkaly více osob (knížecí rozsudek nad trojicí zlodějů, trest smrti pro dvě Cikánky), vykonány tedy byly exekuce celkem 19 osob. Ačkoliv první rozsudek smrti vyneseny apelačním soudem se objevuje už roku 1667,⁶¹⁶ zbývajících 5 hrdelních rozsudků vykonaných ve druhé polovině 17. století vynesla vrchnost. Poslední poprava na základě rozsudku knížete z Lichtenštejna se konala roku 1692,⁶¹⁷ všechny následující hrdelní tresty byly vykonány na základě rozhodnutí apelačního soudu. Nejvíce hrdelních rozsudků (10) je zaznamenáno v M13, tj. v období 1692-1718. V posledních dvou manuálech sice nacházíme 7 hrdelních rozsudků vyneslých apelačním soudem, vykonán z nich však byl pouze jeden, a to poprava dvou Cikánek roku 1726.⁶¹⁸ V jednom případě odsouzenec uprchl z vězení, v pěti dalších případech apelační soud vyhověl žádosti o milost a

XLII. svatokrádeže se dopustil - O XII.

(pokuta oběšení)

XLIII. žhářem byl - O XIV.

(žhář pokutou upálení se tresce)

XLIV. při ohni něco ukradl - O XXI.

(ten buď bez milosti oběšen)

XLVII. zlodějství se dopustil - P IV.

(každý zloděj šibenicí ztrestán býti má... avšak pro malou krádež nemá hrdlo odnímáno býti)

XLVIII. zloděje fedroval - P V.-VI.

(P V. - kdo zloděje fedruje a od nich vědomě kradené věci přijímá, je přechovává, vestrahu dává, též jako zloděj buď trestán; P VI. - kdoby zloději žebříka nebo nětčeho jiného dodal neb půjčil, aby krádež vykonal, neb výstrahu mu dal, aby nebyl polapen: též na hrdle bude trestán)

LI. do města se navrátil, jsa z něho vypovědín - P XXX.

⁶¹⁴ Práva městská, čl. M III. - JIREČEK, Josef (ed.). *Práva městská království českého a markrabství moravského spolu s krátkou jich summou od M. Pavla Krystyana z Koldína*. Praha: Všehrd, 1876, s. 299.

⁶¹⁵ Tamt., s. 300.

⁶¹⁶ Viz příloha M10/4

⁶¹⁷ Viz příloha M13/1

⁶¹⁸ Viz příloha M14/10

hrdelní rozsudky změnil na několikaleté nucené práce. Všichni omilostnění pachatelé se dopustili krádeží (v jednom případě loupeže); v pěti případech zaznamenaných v M14 a M15 stanuly před soudem ženy obviněné ze spáchání infanticidia (což bylo do té doby nejčastějším zločinem, za který býval pravidelně ukládán a následně vykonán hrdelní trest), všechny ale byly po přestání útrpného výslechu obvinění zproštěny a odsouzeny za smilstvo.⁶¹⁹

Odstavce věnované řídkému výskytu hrdelních trestů mezi lety 1667-1757 je třeba zakončit upozorněním na „Knihu žalob a obvinění“⁶²⁰ z let 1605-1624, která je solitérním dokladem činnosti říčanského soudu v předbělohorské době, kdy panství patřilo rodu Smiřických (dle inventáře z roku 1738 tuto knihu doplňovala ještě „Liber sententiarum iuridicum“ vedená od roku 1606 a „Kniha vyznání zločincův“ vedená od roku 1607, obě jsou ale dnes nezvěstné).⁶²¹ V celkem 22 zde zaznamenaných procesech stálo před soudem 32 obviněných a 29 z nich bylo skutečně odsouzeno ke kapitálnímu trestu.⁶²² Předbělohorské Říčany tedy skýtají obraz radikálně odlišný od toho, který nám vykreslují pozdější soudní manuály. Předbělohorské období se svým charakterem zcela vymyká, a proto ho ponecháváme stranou srovnání, naproti tomu účelné je zaměřit se na významný vnitřní mezník uvnitř zkoumaného období 1667-1757, kterým je zapojení apelačního soudu do říčanských procesů (přesněji zapojení apelačního soudu do procesů hrdelních, které můžeme počítat už od samého počátku 18. století, vliv na všechny procesy apelační soud přebírá teprve od roku 1719).

Nedá se říct, že by zapojení apelačního soudu do říčanských procesů vedlo k výraznému omezení rozsudků smrti: jak bylo řečeno, z rozhodnutí vrchnosti bylo vykonáno v období 1667-1692 pět hrdelních trestů,⁶²³ apelační soud vynesl do roku 1757 celkem 17 hrdelních trestů, z nichž bylo 11 vykonáno.⁶²⁴ V ortelních manuálech apelačního soudu nacházíme další 3 hrdelní rozsudky pro Říčany, které spadají do období 1758-1766 zachyceného v posledním, dnes ztraceném, soudním manuálu (není však možné zjistit, zda tyto rozsudky byly skutečně

⁶¹⁹ První případ obvinění z infanticida, kterého byla podezřelá zproštěna, je zaznamenán už v M13, celkem se tedy obvinění neprokázalo v 6 případech.

⁶²⁰ SOKA Praha – východ, fond Město Říčany, inv. č. 9, kt. 2

⁶²¹ M14, f. 1a – „*Inventář Kniech Městských Založený A 1738 při Archivie Městečka Řičan se vynacházejících: Kniha žalobní obvinění zločincův AD 1605, Kniha jmenovaná Liber Sententiarum Juridicum AD 1606, Knihy aneb vyznání zločincův AD 1607 ...*“

⁶²² Více k rozboru Knihy žalob a obvinění 1605-1624 viz HONCOVÁ, J. Vývoj kriminality a hrdelního soudnictví ve světle říčanských smolných knih z let 1605-1757. In FRANCEK, Jindřich (ed.). *Hrdelní soudnictví českých zemí v 16.-18. století*. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 1996, s. 110n.; HONCOVÁ, J.; HONC, J.; OULÍK, J. *Kapitoly z dějin Řičan*. Říčany: Městská rada Říčany, 1997, s. 124n.

⁶²³ Rouhání (M10/45), sodomie (M11/4), 2 infanticidia (M11/29 a M13/1) a krádež (M12/8) – údaje v závorkách odkazují na čísla případů v příloze.

⁶²⁴ Vykonané tresty smrti: 5 infanticidií (M10/4, M13/35, M13/37, M13/49, M13/52), 1 odsouzení souložníka za napomáhání infanticidu (M13/49), 1 cizoložství (M13/21), 2 žhářství a navádění ke žhářství (M13/51), lesní pych (M13/50), potulka – Cikánky (M14/10) – omilostnění odsouzenec: krádeže (M14/3, M14/14, M14/19, M14/32, M15/17); loupež – útěk (M15/3); zproštění obvinění z infanticida (M13/38, M14/21, M15/14, M15/20, M15/21, M15/22). Údaje v závorkách odkazují na čísla případů v příloze.

vykonány, nebo odsouzení dostali milost).⁶²⁵ Zapojení apelačního soudu do vedení říčanských procesů sice v konečném součtu nepředstavovalo výraznou zmírňující tendenci ve vynášení hrdelních trestů, jako tomu mohlo být jinde, je to však spíš dáno obecnou mírností trestání pachatelů v Říčanech v období, kdy kriminální kauzy ještě apelačnímu soudu nebyly předávány. Hrdelní řád Josefa I. z roku 1707 nerušil tresty stanovené Koldínem a příslušné paragrafy v Josefině stanovují trest smrti za 18 typů provinění, které zaznamenáváme v Říčanech.⁶²⁶ Každý paragraf však obsahuje podrobný popis okolností činu, které má soud zkoumat a podle nich přizpůsobit svůj rozsudek – a apelační soud zřejmě vážil velmi důkladně, protože naprostá většina jeho rozsudků určovala namísto ztráty hrdla jako trest odsouzeným nucené práce.

Prakticky ve všech případech, kdy byli obvinění odsouzeni k nuceným pracím (48 rozsudků), se tak stalo na základě rozsudku apelačního soudu (celkem apelační soud rozhodl 62 případů zaznamenaných v manuálech, tj. přibližně 21%), jen zcela výjimečně nacházíme tento trest udělený vrchností, resp. říčanským soudem.⁶²⁷ Nucené práce „na obecním díle v poutech a železích“⁶²⁸ byly trestem za delikty majetkové, mravnostní i proti životu a zdraví. Jejich délka je značně proměnlivá, závisela na závažnosti způsobených škod i sociálním postavení pachatele (např. v letech intenzivního stíhání pytláků přibližně v letech 1705-1710 byla většina případů předávána apelačnímu soudu, který vynášel v některých případech rozsudky na žalář či nucené práce v délce 1-2 let, ale v jiných případech jen půl roku či 6 týdnů).⁶²⁹ Většina trestů nucených prací uložených jako přímý trest ale nebyla delší než jeden rok, několikaleté tresty jsou výjimečné a spíše byly ukládány po omilostnění pachatelů namísto původních trestů hrdelních.⁶³⁰ Od konce 40. let 18. století se mezi rozsudky apelačního soudu

⁶²⁵ Národní archiv, Ortelní manuály AS – česká řada, inv. č. 174, f. 150a – Anna Hönnigová 12. 6. 1758 – infanticidum, trest mečem na hrdle, zahrabání, probití srdce kůlem

Ortelní manuály AS – česká řada, inv. č. 176, f. 119b – Karel Horák 27. 6. 1763 – žhářství – upálení zaživa
Ortelní manuály AS – česká řada, inv. č. 177, f. 112a – Matěj Kříž 8. 7. 1765 – rozličné krádeže – provaz na hrdle, přitážení řetězem k spravedlnosti

⁶²⁶ Constitutio Criminalis Josephina 1708, s. 53-79.

⁶²⁷ Takovouto výjimkou je trest za krádež 20 zlatých, kterou spáchal Vít Šváb roku 1730 – ten byl z rozhodnutí lichtenštejnského právníka dr. Tobla potrestán nucenými pracemi, stanovení délky trestu ponechal dr. Tobl na říčanském soudu – viz M14/15.

Rozsudek k 4 týdenním nuceným pracím vynesl kníže z Lichtenštejna i v případě Roziny Frantové za smilstvo roku 1699 – viz M13/9.

⁶²⁸ Apelační soud při vynášení rozsudků užíval ustálené formulace, ve kterých se měnilo pouze datum, jméno provinilce, popis provinění a druh trestu, jinak jsou si zápisy v ortelních manuálech značně podobné. Jako příklad lze uvést zápis rozsudku nad Kateřinou Palaskovou z roku 1727 (OM AS inv. č. 159, f. 59a, v příloze této práce má případ číslo M14/11): „Jménem a na místě od práva městečka Říčán Kateřiny Palaskové, při též právě pro krádež vězením zjištěné, spolu s dobrovolným jejím vyznáním odeslanou žádost a otázku v svém pilném a bedlivém povážení na ní toto naučení dávají a z práva nacházejí, že nadřečená Kateřina Palasková pro své přečinění čtvrt léta na obecním díle v poutech a železích (krom nedělních a svátečních dnů) pracovati má. Léta Páně dne 6. Máje 1727.“

⁶²⁹ Viz příloha M13/16 – lesní puch roku 1708 – 2 roky, M13/17 – lesní puch – ½ roku, M13/26 – vodní puch 1707 – 6 týdnů

⁶³⁰ Hrdelní rozsudek změněný na několikaleté nucené práce např. M14/3 – krádež/loupež 120 zl. roku 1719 – původně smrt provazem změněna na 3 roky nucených prací, M14/14 – krádež krávy roku 1727 – původně

setkáváme s trestem pobytu v káznici - poprvé byl tento trest uložen roku 1747 za krádež,⁶³¹ roku 1754 takto byly potrestány dvě ženy odsouzené za smilstvo (původně podezřelé z infanticidia).⁶³² Stejně vzácné jako káznice jsou i dva rozsudky odsuzující obviněné na galeje (k čtyřletému trestu galejí byl přímo odsouzen pytlák Zahradníček roku 1726, na dva roky ho následoval jeho spolupachatel Hruďa, ten ale až poté, co utekl z původního trestu nucených prací na obecním a byl znovu dopaden; o trestu galejí jako alternativě k hrdelnímu trestu apelační soud uvažoval i v případě zloděje Jakuba Duchoslava roku 1727 – zloděj krávy byl nakonec odsouzen k dvouletým nuceným pracím na obecním).⁶³³

Kromě trestů hrdelních a nucených prací nacházíme mezi rozsudky apelačního soudu i několik trestů zneuctvujících (stání na pranýři) a tělesných (např. 4x15 ran karabáčem za sodomii), případně kombinovaných (vypálení písmena R /Relegatus/ na pranýři, mrskání metlami). Podíl rozsudků apelačního soudu v této nepočetné skupině trestů (celkem 13) je přibližně třetinový, zhruba stejný podíl připadá na případy zakončené vrchností a poslední třetina na rozsudky říčanského soudu. Většina těchto rozsudků je navíc doplněna zákazem pobytu v zemi, resp. na panství (pokud jsou vydány městským soudem či vrchností). Kombinace různých druhů trestů byla v raném novověku poměrně běžná a je také důvodem, proč konečný součet trestů v tabulce vychází výrazně vyšší než je počet zaznamenaných procesů – na 232 případů zakončených rozsudkem připadá celkem 304 trestů, tedy o 72 více trestů než procesů. Vícenásobné tresty byly uloženy skoro ve čtvrtině případů – je takto zakončeno 52 procesů (často se vyskytují až tři tresty, typicky tělesný trest či pokuta, hrdelní revers a vypovězení), pouze jedním trestem je zakončeno 180 procesů. Počet výskytu daného typu trestu udávají čísla v tabulce, v případě, že se daný typ trestu vyskytuje v kombinaci s jiným trestem, je počet případů kombinovaných s trestem jiného typu uveden v závorce, přesný typ trestu udává slovní vysvětlivka (resp. zkratka pro příslušný typ trestu).

Podíváme-li se na jednotlivé druhy trestů, najdeme kombinace prakticky u každého z nich kromě hrdelního trestu, který byl sice dle dobového náhledu rozlišován na mírnější a ztřeštěný (ať už způsobem vykonání popravu či nakládáním s pozůstatky odsouzence), v rámci zjednodušení a přehlednosti

smrt provazem změněna na 2 roky nucených prací, M15/17 – krádež 500 zl. roku 1749 změněna na 2 roky (1 rok pro spolupachatele) nucených prací (ztřeštěno 30/15 ranami karabáčem každého čtvrt roku)

⁶³¹ Viz příloha M15/9 – délka trestu není v rozsudku uvedena, obviněný do káznice stejně nenastoupil, protože z říčanské šatlavy utekl.

⁶³² Viz příloha M15/21 – Dorota Šťastná odsouzená roku 1754 na 1 rok pobytu v káznici; M15/22 – Dorota Müllerová odsouzená roku 1754 na 1 rok pobytu v káznici; obě odsouzené podezřelé ze spáchání infanticida, které se neprokázalo – odsouzeny za smilstvo.

⁶³³ Viz příloha M14/13 – Václav Zahradníček odsouzen roku 1726 za lesní pych k 4 letům galejí, jeho spolupachatel Franz Hruďa k 2 letům galejí po útěku z nucených prací na obecním a opětovném zadržení; M14/14 – Jakub Duchoslav odsouzen roku 1727 za krádež krávy k smrti provazem, při omilostnění vznesl apelační soud dotaz, zda je odsouzený schopen nastoupit na galeje, po zřejmě zamítavé odpovědi udělen dvouletý trest nucených prací.

tabulky už tak dosti zatížené přemírou vysvětlivek nebylo toto rozlišení zohledněno.⁶³⁴ Trest nucených prací se v kombinaci vyskytuje jen zřídka, ve dvou případech je doplněn vypovězením, jednou náhradou škody. Naopak pro druhý z trestů odnětí svobody, vězení, je kombinace s jiným trestem typická: věznění bylo většinou krátkodobé a užívalo se hlavně v případě sousedských sporů – uvězněním měl být provinilec přiveden k ochotě uzavřít porovnání nebo (zhaněnou) protistranu odprosit. Nářky cti tvoří podstatnou část v manuálech zaznamenaných kauz a jejich typickým zakončením bylo porovnání, kdy se obě znesvářené strany před soudem smířily. Bez ohledu na původce sporu se většina těchto sporů zvrhla ve vzájemné urážení a nařikání, při porovnání potom obě strany urážky odvolaly. V menšině případů bylo možné jednoznačně určit hance, který býval za vyvolání sporu trestán pokutou nebo odškodněním (v případě fyzického napadení), vězením (to buď z trestu, anebo v případě, že odmítal svá nařčení odvolat) nebo povinností protistranu odprosit, v každém případě ale ještě následovalo porovnání obou stran před soudem.

Jestliže u porovnání jsou kombinace s jinými tresty v menšině, u vypovězení je kombinace s jiným trestem pravidlem – nejčastěji se přitom jedná o doplnění (hrdelním) reversem. Vypovězení bylo zpravidla ukládáno jako trest za delikty spáchané neusedlým obyvatelstvem, resp. cizopanskými poddanými – vypovídání tedy bývali cizopanské děvečky a čeledíni, kteří spáchali krádeže nebo se dopustili mravnostních deliktů, často takto bývali trestáni také pytláci, mezi odsouzenými najdeme i několik osobně svobodných jedinců. Častým jevem je také doplňování vypovězení tělesným či zneuctujícím trestem, případně nucenými pracemi a následně ještě hrdelním reversem. Apelační soud vypovídal delikventy z království či dědičných zemí, vždy v kombinaci s tělesnými či zneuctujícími tresty a vždy v souvislosti s příslušníkem nějaké okrajové skupiny (Cikáni, Židé), podezřelých ze spáchání trestného činu (např. loupeže), který se jim ovšem nepodařilo jednoznačně prokázat (proto je stihl pouze trest ocejchování na pranýři a vypovězení po složení hrdelního reversu). Říčanský soud (nebo vrchnost) vypovídal delikventy z knížecích panství – dalo by se říct, že vypovězení představuje jednodušší a levnější variantu, jak se zbavit nežádoucího delikventa a obnovit pokoj na panství, než trest hrdelní (nejvíce vypovězení nacházíme do roku 1718, v následujícím období, kdy většinu rozsudků vynášel apelační soud, převažoval trest nucených prací a vypovězení ukládaná apelačním soudem se vztahují především k Cikánům a Židům, jak bylo řečeno výše).

⁶³⁴ Trest smrti kombinovaný se zneuctěním se vyskytnul prakticky pouze v jediném případě, kdy byl provinilec za napomáhání infanticidiu odsouzen ke stětí a naražení hlavy na kůl (příloha M13/49); další zostřený trest udělený za loupež, totiž stětí a vložení na kolo, nebyl vykonán kvůli útěku odsouzeného (viz příloha M15/3).

Poměr samostatně uložených pokut a jejich kombinace s jinými tresty (porovnání, revers) je přibližně vyrovnaný; o častém kombinování trestů tělesných či zneuctujících již byla zmínka výše (nejčastěji s reversy nebo vypovězením).

3. Podmíněné tresty

Mezi různými typy rozsudků tvoří největší skupinu (hrdelní) reversy, tedy podmíněné tresty: hrdelní revers předpokládal za přestoupení stanovených podmínek hrdelní trest, prostý či obyčejný revers jiný (blíže neurčený) trest; rozlišení na hrdelní a prosté reversy bylo ve formulacích samotných reversů i jiných dokladech (např. korespondenci) běžně užíváno, byť nemusí být ve všech případech důsledné či z formulace není možné jednoznačně rozhodnout, o jaký typ reversu se jedná.

Problematické reversů se poprvé důkladněji věnoval J. Pánek,⁶³⁵ který revers definuje jako „*listinné vyhotovení, nebo častěji knihový vklad, jímž vydavatel (revertent) osvědčuje právní závazek, který vznikl v důsledku předchozího revertentova provinění (výjimečně pak v důsledku neoprávněného uvěznění revertenta) a poté následujícího částečného omilostnění revertenta příjemcem.*“⁶³⁶ Pánek svou studii postavil na rozboru reversů z Křivosudova, malého poddanského městečka podobného Říčanům, kde se ovšem z činnosti hrdelního soudu kromě patnácti reversů nezachovaly žádné prameny. Není tak možné určit, zda za podobná provinění křivosudovský tribunál nevynášel v jiných kauzách tresty hrdelní (prosté reversy zde většinou zakončovaly krádeže, přičemž škody byly vždy nahrazeny, hrdelní reversy pak nejčastěji následovaly za lesní pých a zběhnutí).⁶³⁷ J. Pánek provedl i diplomatický rozbor reversů,⁶³⁸ v této práci je podobná analýza zařazena do kapitoly věnované diplomatickému rozboru pramenů.

Na fenomén reversů zaměřil později pozornost B. Roedl, který se pokusil vystihnout některé jejich obecné rysy a stanovit možné zaměření jejich dalšího výzkumu.⁶³⁹ Perspektivu dalšího bádání spatřoval ve zkoumání důvodů, které

⁶³⁵ PÁNEK, J. Křivosoudovské kriminální reversy ze 16. a 17. století. (Příspěvek k poznání pozdně feudálního hrdelního soudnictví v Čechách a k charakteristice kriminálních reversů). SSH 15/1980, s. 163-182.

⁶³⁶ Tamt., s. 164.

⁶³⁷ Tamt., s. 167.

⁶³⁸ PÁNEK, J. Křivosoudovské kriminální reversy ze 16. a 17. století. (Příspěvek k poznání pozdně feudálního hrdelního soudnictví v Čechách a k charakteristice kriminálních reversů). SSH 15/1980, s. 165-166, srv. PÁNEK, J. Smolná kniha městečka Divišova z let 1617-1751. SSH 8/1973, s. 85-86.

⁶³⁹ ROEDL, B. Cestou milosti – hrdelní reversy v praxi českých městských soudů raného novověku. In FRANCEK, Jindřich (ed.). *Hrdelní soudnictví českých zemí v 16.-18. století*. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 1996, s. 41-62.

vedly k podmíněčnému propuštění.⁶⁴⁰ Vesměs se ale zabýval vnějším působením na soud, povětšinou z aktivity samotných odsouzenců či jejich okolí. V Říčanech sice máme v jednom případě doloženu regulérní písemnou žádost o milost a z některých zmínek v korespondenci mezi soudem a hejtmanem můžeme soudit, že okolí odsouzenců intervenovalo spíše osobně (hejtman např. nařizuje propuštění vězňů na „velikou a plačtivou žádost žen těch zlodějů“),⁶⁴¹ podmíněný trest byl ale udělen i v řadě případů, kdy obviněný nejen žádného přímluvce neměl, ale kdy i scházely jakékoliv polehčující okolnosti, a to jak vzhledem ke spáchání případu, tak třeba vzhledem k jeho sociálnímu postavení.

Hrdelní i prosté reversy zakončují celkem 78 říčanských procesů (33%), částečně ovšem v kombinaci s jiným trestem. Ruku v ruce s hrdelním reversem jde trest vypovězení (18 z celkem 23 trestů vypovězení je kombinováno s hrdelním reversem), časté jsou i tresty zneuctující či tělesné, nacházíme i několik hrdelních reversů zapsaných po odpykání trestu nucených prací, pořízených před propuštěním odsouzeného. Kombinace s jiným druhem trestu je pro hrdelní revers typická, z celkových 37 hrdelních reversů je jen 14 zapsáno jako samostatný trest. Naopak je tomu u reversů prostých, ty se vyskytují samostatně v 31 případech z celkových 41; kombinovány jsou obvykle s pokutou, náhradou škody či odprošením, vzácněji s vypovězením nebo vězením. Prostými reversy bývaly zakončovány hlavně drobné krádeže, které mohly být nahrazeny nebo vedle reversu odčiněny pokutou, užívalo se jich třeba i při sousedských sporech a výjimečně i ve sporech o čest (hlavně když byla zhaněna osoba vyššího postavení a kromě porovnání obou stran bylo třeba hánce potrestat). Většina prostých reversů však zakončovala případy bez dalšího trestu, usvědčenými pachateli krádeží,⁶⁴² smilstva⁶⁴³ či pychu⁶⁴⁴ mohli být usedlí poddaní nebo i neusedlí cizopanští (typicky čeledí – krádež u hospodáře nebo na panském dvoře),⁶⁴⁵ mezi případy zakončenými prostým reversem nacházíme i čarování (většinou na základě soukromé žaloby – soused obviní souseda či někoho z jeho čeledi

⁶⁴⁰ B. Roedl rozděluje důvody udělení milosti do čtyř typů:

- a) vlastní aktivity delikventa, případně jeho rodinný a zdravotní stav a sociální zakotvení
- b) přímluvy jakýchkoliv dalších osob nebo korporací (příbuzní, vlivní známí, vrchnost, městské rady, cechy..)
- c) okolnosti spáchání činu (opilost, neúmyslnost...)
- d) rozhodnutí soudu vyšší instance nebo vrchnosti

viz ROEDL, B. Cestou milosti – hrdelní reversy v praxi českých městských soudů raného novověku. In FRANCEK, Jindřich (ed.). *Hrdelní soudnictví českých zemí v 16.-18. století*. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 1996, s. 54.

⁶⁴¹ M10, f. 105a – dopis hejtmana panství z 12. 5. 1668: „Na velikou plačtivou neustálou prosbu žen těch zlodějův, kteří v vězení šatlavním zůstávají, též na přímluvu rychtáře a šafáře kolovratského, povolují k tomu, aby z téhož vězení, poněvadž dle možnosti pokutu složili, když se na ně revers učiní, že se toho více nedopustí... mohou z téhož vězení prouštění býti, však s dobrým předloženým napomenutím.“ (v příloze případ M10/18)

⁶⁴² Např. M10/3, M11/6

⁶⁴³ Např. M10/48, M12/6

⁶⁴⁴ Např. M13/40, M13/41

⁶⁴⁵ Např. M10/35, M13/8

z magických praktik proti svému majetku),⁶⁴⁶ kvalt (útok bývalého hospodáře na grunt osazený novým poddaným)⁶⁴⁷ a dokonce i zabití.⁶⁴⁸ Až po vystavení reversu byli z vězení propuštěni podezřelí, jejichž obvinění se neprokázalo⁶⁴⁹ či byli vyšetřováni na udání výše postavených osob (faráře či hejtmana panství),⁶⁵⁰ standardní součástí všech reversů bývala formulace, že se revertent nebude mstít ani žalobci, ani soudcům („slibuji a připovídám, že v té a takové příčině nad žádným jiným člověkem se vymstívati ani jiného navozovati nebudu“).⁶⁵¹ Usedlí poddaní, jimž se obvinění nepodařilo prokázat, bývali propouštěni po vykonání očištné přísahy⁶⁵² nebo po postavení rukojmí či zaručení sousedů,⁶⁵³ i zde je součástí závazek nikomu se za uvěznění nemstít.⁶⁵⁴ Byť bez reversu, z hlediska přístupu dobové justice k podezřelým je pozoruhodným případem kauza tuklatského poddaného Adama Skrbka, který byl roku 1668 obviněn ze spojení s lupičskou bandou a předán k výslechu staroměstskému právu – zpět do Říčan byl předán s přípisem měštnína a písaře staroměstského rychtářského práva Jiříka Alexandera Kayslera, který doplnil nařízení o Skrbkově propuštění poznámkou, že „lípěji je 10 vinných propustiti, než jednoho nevinného zdržovati“.⁶⁵⁵

⁶⁴⁶ Např. příloha M10/46

⁶⁴⁷ Viz příloha M13/43

⁶⁴⁸ Viz příloha M10/59 – revers zakončuje případ sousedské hádky, v němž Jan Muzikář ve rvačce u studny ubil svojí sousedku Mařu Šilhavou, soud ho v reversu kromě řádného života zavázal i řádnou péčí a výživou dítěte zabitě (rvačka přitom vznikla na základě urážek Muzikářovy žena, která dítě Šilhavé označila za parchanta).

⁶⁴⁹ Např. příloha M14/5, M14/6

⁶⁵⁰ Viz M11/22, M13/33, M14/6

⁶⁵¹ M10, f. 106a – tato formulace se v mírných obměnách vyskytuje u každého reversu

⁶⁵² Např. M10/17 – propuštění po neprokázaném obvinění ze zhárství, M11/17 – podezření z krádeže, M11/16 – podezření z krádeže (cizopanský poddaný)

⁶⁵³ Např. příloha M10/9, M13/45, M13/56

⁶⁵⁴ Pro ilustraci uvádím plné znění přísahy Anny Vrabcové obviněné ze zhárství z 24. 5. 1667 (M10/17, f. 106a,b): „Iurament Anny Vrabcové, sousedy ze vsi Dubče: Já Dorota Anna, přísahám Pánu Bohu všemohoucímu, Blahoslavené Panně Marii Matce Boží, i všem milým božím svatým v té příčině. Jakož sem od lidí v takovém domnění, že bych já ves Dubeč zapáliti jměla, čemuž já z řejmě a patrně odpírám, že sem toho buď skrze hněv, závist, neb nepřízeň neučinila, ani nato mysliti neměla, aneb abych jiného navozovala. Nýbrž jdouce od Prahy cestou domu, již sem oheň hořící spatřila, proti čemuž já připovídám, že nechci skrze takové na mně domnění, nad nižádným člověkem, žádným vymyšleným způsobem budoucně se vymstívati, ani koho jiného navozovati. Čehož tuto rukou mou zdvihnutím dvouch prstův před Božím umučením, že tomu jinaké není, aby má duše k spasení nepřišla, dotvrzuji. K tomu dopomáhej mi Bůh Otec + Bůh + Syn, + Bůh + Duch Svatý Blahoslavená Panna Maria, i všickni Svatí Amen.“

⁶⁵⁵ M10, f. 96a – dopis staroměstského písaře J. A. Kayslera z 10. 3. 1668

4. Ekonomické souvislosti trestání pachatelů a trestání recidivy

Ukládání podmíněných trestů bylo typickou strategií říčanského soudu (resp. hejtmána panství), z jehož rozhodnutí byla většina prostých i hrdelních reversů vydána – podobně je pro rozhodnutí apelačního soudu typické ukládání trestu nucených prací. Užití podmíněných trestů bylo pro soud (panství) výhodné z několika hledisek: soud takto projevil svou autoritu, zároveň ale relativně rychle kauzu uzavřel, takže z pobytu obviněných ve vězení či jejich případné exekuce neplynuly žádné náklady. V kapitole věnované rozboru nákladů říčanského soudu bylo řečeno, že městečko dokázalo za vydatné pomoci vrchnosti najít způsob, jak zajistit hladké fungování soudu (možná by bylo vhodnější užít formulaci, že vrchnost měla zájem na hladkém fungování soudu v Říčanech, a proto ho svojí finanční podporou zajistila), přesto však náklady spojené s výkonem (hrdelní) jurisdikce byly otázkou značně citlivou. Jak ekonomické faktory ovlivňovaly vedení procesů a trestání provinilců můžeme doložit i citacemi výslovných zmínek z korespondence hejtmána panství a říčanského soudu. V dopise hejtmána z 26. července 1667 stojí: *„Poněvadž někteří lotři u nás v vězení šatlaovním zůstávají, nejsa na nich co vzíti, aby nějakou pokutu složili. K tomu pak více na ně náklad vésti, a vedle outrpného práva s nimi pokračovati, panství i s vaším městečkem postačovati nemohlo.“*⁶⁵⁶ Z tohoto důvodu hejtman v dalším textu nařizuje provést ještě poslední výslechy všech podezřelých držených v říčanském arestu a jejich následné propuštění na „vostrý“ revers. Podobné formulace najdeme na více místech, vliv ekonomických zřetelů na zakončení případů se ale projevuje i jinak. Např. v případě šafáře Vaněčky, který ukradl děvečce Mandalyně pytlík s penězi, hejtman nařizuje násilníka propustit, *„poněvadž nyní pilný polní práce jsou.“*⁶⁵⁷ Zcela jednoznačně pak zájem vrchnosti na rovnovážném stavu mezi výkonem spravedlnosti a ekonomikou panství dokládají nabídky hejtmána panství říčanským vězňům, zda by nechtěli ujmout některý z pustých gruntů a na panství se usadit. Rozkradač obilí z panského dvora Martin Procházka dokonce hejtmanovi panství roku 1667 prostřednictvím soudu vzkázal, o jakou usedlost by měl zájem (*„I kdyby mi pan hejtman tu chaloupku Krabožčinou v Kuřím dáti chtěl, jáť bych se na ní dal“*),⁶⁵⁸ čeledín Jakub Holeček uvězněný o dvanáct let později za smilstvo už v reversu pouze obecně slíbil *„že se chce manželkou opatřiti a na gruntech JKMti se osaditi a šlechetně živ býti“*.⁶⁵⁹ Byť nabízení statků delikventům rozhodně nebylo běžnou praxí, oba tyto případy svědčí o tom, že vrchnost mohla využitím svého soudního oprávnění sledovat i ekonomické zájmy (podobně je tomu i v případě pytláka Jakuba Stehlíka, který se

⁶⁵⁶ M10, f. 12b

⁶⁵⁷ M10, f. 217a – šafář se zavázal ukradené peníze vrátit

⁶⁵⁸ M10, f. 49b

⁶⁵⁹ M11, f. 146a

coby člověk osobně svobodný v reversu zavazuje stát se knížecím poddaným).⁶⁶⁰ Jestliže obě nabídky ujmoutí gruntu (první 1667, druhá 1679) souvisí ještě s následky třicetileté války na panství – což není vzhledem k extrémnímu zpusťšení panství vyloučeno, přestože od konce vojenských operací v kraji uplynulo v prvním případě přes dvacet, ve druhém více než třicet let – svědčí to, spolu s ostatními podmíněnými tresty, o velmi racionálním přístupu k trestání pachatelů. Lépe řečeno přístupu, kdy soud zaujímal v dané komunitě místo odstrašující autority, která ale vystupovala v případě sebemenší naděje na odčinění způsobené škody či odřeknutí se další trestné činnosti pachatelem velmi mírně a shovívavě. Narušitele klidu a pořádku bylo vždy výhodnější pokusit se nejprve odradit trestem podmíněným, pokud se jednalo o přečiny závažnější, které by nebylo vhodné nechávat bez potrestání, potom bylo snazší zbavit se pachatelů namísto exekuce vypovězením a závazkem ztráty hrdla v případě dalšího provinění.

Zdá se, že tento způsob boje s kriminalitou byl veskrze úspěšný. Neosvědčil se pouze v případě „cizoložníka a loupežníka Božích muk předraženého těla Božího“ Jindřicha Tučka,⁶⁶¹ který se roku 1680 dopustil celé řady zločinů od cizoložství po „zatutlání velebné svátosti oltářní a vyloupení kostela říčanského“ a několika nočních výprav, při kterých se společníky podřezával Boží muka u vsí v okolí Říčan, za což byl po dvouletém věznění odsouzen k 50 ranám na pranýři a vypovězení z knížecích panství pod ztrátou hrdla. Samo o sobě je překvapivé, že soud, resp. vrchnost nepřistoupila k exemplárnímu potrestání ani při takto frapantním útoku na dobový společenský řád,⁶⁶² ještě překvapivější je, co následovalo, když Tuček „jsouc pozapomenul“ na svůj závazek a roku 1706 se objevil přímo na říčanské radnici. Bohužel není jasné, za jakým účelem do Říčan zamířil, zda se na panství vracíval pravidelně či se jednalo pouze o jedinou návštěvu a kdo ho po téměř čtvrt století identifikoval; jisté však je, že za porušení hrdelní podmínky nenásledoval kapitální trest, nýbrž – další hrdelní podmínka.⁶⁶³ V každém případě jestliže ve výslechových protokolech pachatelů zadržených na Říčansku tu a tam nacházíme zmínky o předchozí trestné činnosti v jiných lokalitách (odkud byli pravděpodobně odsunuti vypovězením a hrdelním reversem), kromě Tučka nenacházíme nikoho, kdo by byl po vypovězení a

⁶⁶⁰ M13, f. 127b - revers Jakuba Diviše - Stehlíka 14. 2. 1719

⁶⁶¹ Viz příloha M11/40

⁶⁶² Všechny zákoníky stanovují za rouhání a svatokrádeže trest smrti; význam, jaký zákonodárce přikládá potírání těchto zločinů (včetně čarování) dokládá i hrdelní řád Josefa I., kde je právě zločiny proti Bohu zahájen výčet jednotlivých zločinů, po každém má přirozeně následovat těžký trest smrti (do vydání Josephiny scházelo v době Tučkova zadržení ještě čtvrt století, Koldínova práva městská ale v tomto ohledu nejsou mírnější).

⁶⁶³ Viz příloha M13/27 – v zápisu druhého Tučkova hrdelního reversu z 26. 3. 1706 stojí: „... že pak ale v těch letech jsem již jsouc na to pozapomenul a dle mého Reversu předešlého přestoupil a tak daleko se opovážil, že do městečka Říčan jsem z jisté příčiny přišel a přišel tak daleko až do místa radního. Pro ten takový vejstupek jsem se do arestu šatlavního dostal.“ (M13, f. 54a,b)

vykonání hrdelního reversu zadržen a souzen podruhé (recidivy krádeží či smilstva po prostém reversu bez vypovězení se ovšem vyskytují).

Druhý příklad přístupu k pachatelům zvolíme z druhé poloviny sledovaného období, kdy už bylo trestání pachatelů plně v rukou apelačního soudu (1719-1757): Škvorecký poddaný Jan Němeček byl za krádež 58 ovcí, kterou spáchal spolu se svým bratrem roku 1733, přibližně po půlročním pobytu v arestu (s jedním útekem a opětovým zadržením) apelačním soudem odsouzen k trestu smrti provazem.⁶⁶⁴ Není až tak překvapivé, že apelační soud vyhověl žádosti o milost a vyměřil delikventovi dvouletý trest nucených prací (omilostňování bylo běžnou praxí a díky tomu byla za celé období 1719-1757 v Říčanech vykonána pouze jedna exekuce). Pozoruhodné ale je, že roku 1737 (tedy přibližně rok po odpykání prvního trestu) je Němeček zadržen v Říčanech znovu, tentokrát pro rozsáhlou krádež u uhříněveského šenkýře.⁶⁶⁵ Kauza je opět postoupena apelačnímu soudu, který tentokrát delikventovi určuje práce na obecním díle v délce šesti týdnů – je tedy zřejmé, že předchozí zločin, za který byl původně vyměřen kapitální trest, apelační soud nebral jako výrazně přitěžující okolnost (pohled apelačního soudu se v tomto pravděpodobně shodoval s náhledem delikventa, který při výslechu na připomínku svého prvního přečinění, kdy byl jen z milosti ušetřen šibenice a nyní namísto polepšení dál pokračuje v trestné činnosti, reagoval slovy „žádnému do konce jsem neublížil více a mou pokutu v tom díle jsem vystál“).⁶⁶⁶ S Janem Němečkem se však setkáváme ještě potřetí.⁶⁶⁷ V létě 1738, necelý půlrok po odpykání druhého trestu, se před říčanským soudem zodpovídá z krádeže pluhu a husí z maršovského dvora. Vzhledem k tomu, že obviněný před soudem odvolal předchozí přiznání učiněné po zadržení ve vrchnostenské kanceláři („když mi dělali očistec a muka, že mě ani 10 katů dělat nebude“),⁶⁶⁸ nařídil apelační soud útrpný výslech. Němeček se na mučení přiznal k několika dalším krádežím (několikrát byl i zadržen, okradený se ale vždy spokojil s navrácením ukradené věci a zbitím zloděje), po tortuře ale vždy přiznání odvolal s tím, že se ke všemu doznal jen pro nesnesitelnou bolest a soudu vyčítal snahu svalit na něj vinu za různé neobjasněné krádeže v okolí jen proto, že už byl za krádeže trestán. Není možné zjistit, zda měl Němeček pravdu či se jednalo o únikovou strategii protřelého zloděje (otázka spolehlivosti výpovědí na mučidlech je samozřejmě vždy diskutabilní, na tomto místě je třeba jen zopakovat, že útrpné výslechy byly v Říčanech zcela výjimečné), ať tak či onak, apelační soud – zřejmě i vzhledem k tvrdošíjnému delikventovu odmítání potvrdit výpovědi učiněné na mučení po skončení tortury – opět vynáší trest nucených prací, tentokrát v délce půl roku.

⁶⁶⁴ Viz příloha M14/22

⁶⁶⁵ Viz příloha M14/24 - ukradena byla železa z pluhu, radlice, řetízky z vozu, kožená houžev, dva řetězy, devět kuřat, dvanáct kapounů, velká plachta a řada dalších věcí.

⁶⁶⁶ M14, f. 97a

⁶⁶⁷ Viz příloha M14/26

⁶⁶⁸ M14, f. 135b

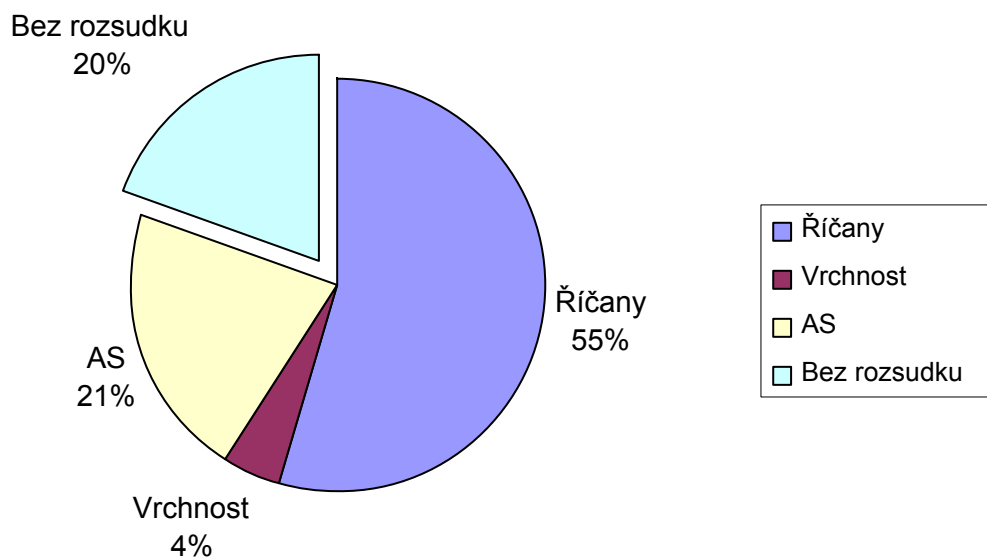
Tomuto případu se podobá i další kauza recidivy, opět ve věci krádeží: cizopanský poddaný Václav Jelínek byl roku 1735 odsouzen za krádež tří ovcí obecnímu sluhovi a šatů z truhly Kateřiny Smolíkové k osmidennímu arestu a třiceti ranám karabáčem (za předpokladu, že ukradené věci vrátí a okradená mu odpustí). Hejtman panství tento rozsudek doplnil varováním, že v případě jakéhokoliv budoucího přestupku bude případ předán apelačnímu soudu. K tomu skutečně došlo o osm let později, kdy Jelínek ukradl sedláku Lehovcovi dvě krávy. Podobně jako v případě Němečka, i nyní soud sestavil seznam věcí a dobytka ukradených v poslední době na panství a pokoušel se od Jelínka získat přiznání - ten ale kromě zmiňovaných krav vše popřel. Apelační soud mu vyměřil jednorozční trest nucených prací, tedy spíše sazbu vyšší, přesto opět ani u tohoto recidivisty neuvažoval o trestu hrdelním.

Výše uvedené příklady měly jen ilustrovat závěry, které můžeme učinit už na základě číselných údajů v tabulce. Slova klasika české právní historie J. Klaboucha o tom, že *„hlavním a široce aplikovaným trestem ve feudální justici byl trest smrti, který v jejím pojetí představoval jakýsi univerzální všelék a měl v tehdejší soustavě trestů stejné ústřední postavení, jako má dnes např. trest odnětí svobody“*⁶⁶⁹ tak platí pouze při pohledu do dobových zákoníků, kde kapitální tresty vsutku dominují, jejich uplatňování v praxi se pak mohlo týkat doby do poloviny 17. století (jak dokládá třeba výše zmiňovaná říčanská Kniha žalob a obvinění 1605-1624). V celém období 1667-1757 sledovaném v této práci dominovaly jiné formy trestání pachatelů a situace v Říčanech se tak podobá výsledkům, ke kterým došel např. J. Pánek pro Divišov, J. Čechura pro Soběslav či jiní autoři zabývající se kriminalitou u soudů v poddanských městech v této době.⁶⁷⁰

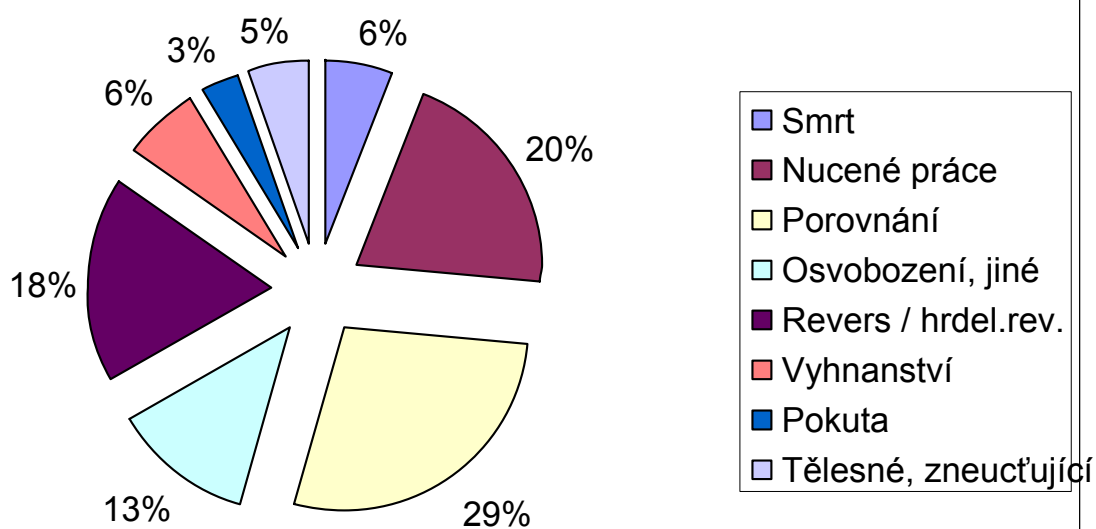
⁶⁶⁹ KLABOUC, J. *Staré české soudnictví. Jak se dříve soudívalo*. Praha: Orbis, 1958, s. 259.

⁶⁷⁰ Např. P. Matlas konstatuje pro soudy na hlubockém panství v letech 1661-1765 většinový podíl hrdelních trestů (28 případů z celkem 54), ovšem ve 23 případech byl posléze tento trest změněn na nucené práce – viz MATLAS, P. Hrdelní soudnictví na panství Hluboká nad Vltavou (1661-1765). *SAP LVII./2007*, s. 66.

**Graf 25 - Rozdělení rozsudků v říčanských manuálech
1667-1757 dle instancí**

**Graf 26 - Typy trestů zaznamenaných v říčanských manuálech
1667-1757**

Tabulka 13 - Typy trestů v říčanských soudních manuálech 1667-1757

DRUH TRESTU	M10 (1667-1675)	M11 (1676-1680)	M12 (1684-1692)	M13 (1692-1718)	M14 (1719-1744)	M15 (1745-57)	Celkem trestů
Smrt	2	2	1 (3 osoby)	10	1 (2 os.) / (4 nevyk.)	2 (obě nevyk.)*	16 (22)**
Nuc.práce	2	0		11 (2+vyp., 1+náhr.)	16 (4 původně smrt)	12	41
Vězení	1 (+odproš.)			3 (+porov.)	1		5
Porovnání (krim./čest)	19 (7 / 12) (3+pokuta, 1+rev.)	7 (- / 7) (2+odproš.)	11	30 (3 / 27) (krim. 2+pokuta) (čest 5+pokuta, 3+vězení)	3 (1 / 2) (1 napomen.)		70
Přísaha	1	4			1		6
Osvoboz. / Milost	1 (+HR)		1 (1+HR)		2 (+rev) / 4 (smrt-nuc.pr.)	1 (smrt-nuc.pr.)	8
Propušt. / rukojmí	1			3 (1 bez rukojmí)		1 (bez rukojm)	5
Odprošení	2 (1+věz., 1+rev.)	2 (+porov.)		1 (napomenutí)	2 (1+porov.+pokuta)		7
Jiné					2 (napomenutí)	2 (1 rekrut, 1 napomenutí)	5
Revers	17 (9 pouze rev.)	3	1	13	6	1*	41
Hrdel.rev. (HR)	4 (jen 1 pouze HR)	11 (jen 5 pouze HR)	3	16 (5 pouze HR)	2	1	37
Vypovězení	3	4	2	10 (3+pokute HR, 1+pokute rev.)	3	1 (+zneuct.+HR)	23
Pokuta	8	1	1	7			17
Náhrada škody	4 (2+rev.)	2 (1+HR)	2	5 (porov., 1 porov.+odprošení)		1	10
Tělesné	1	1 (+vyp.+HR)		2	3		7
Zneuctující				4	1	1	6
Bez rozs.	9	13	14	15	2	4	57
(případy bez rozsudku nepočítány do součtu trestů)							
CELKEM TRESTŮ	66	37	21	112	44	24	304
Celk. příp. s rozs.	50	29	19	81	33	20	232
Počet příp. celkem	59	42	33	96	35	24	289

* Trest smrti v jednom případě nevykonán kvůli útoku obviněného, ve druhém změna rozsudku na nucené práce

** Vykonané rozsudky se týkaly celkem 19 osob

ZÁVĚR

Práce je dalším příspěvkem k poznání kriminality v raně novověkých Čechách, pojímané v tradici české historiografie posledních desetiletí coby součást sociálních dějin. Jejím předmětem je rozbor šesti soudních manuálů vzniklých činností hrdelního soudu v poddanském městečku Říčany u Prahy, které dokumentují činnost soudu, do jehož jurisdikce spadala panství Uhříněves a Škvorec vlastněná knížaty z Lichtenštejna, v časovém období 1667-1757. Kontinuální pokrytí (s jediným přerušením v letech 1681-1683) úseku devadesáti let činí z říčanských manuálů výjimečný pramen mimořádného významu. Hlavním cílem práce bylo provést detailní rozbor těchto pramenů a na jeho základě určit typické rysy jak výkonu hrdelního soudnictví, tak kriminality v dané lokalitě a jejich proměny v čase.

Vzhledem k dosud nedostatečnému zpracování problematiky úřadování a vedení městských knih v prostředí malých poddanských městeček v 17. a 18. století byla značná pozornost věnována i rozboru říčanských soudních manuálů z diplomatického hlediska. První čtyři manuály (1667-1718) můžeme považovat za nevyhraněný typ městské knihy, do níž se kromě kriminálních případů projednávaných soudem činily i zápisy hospodářské a správní. Zápisy nesporné agendy (274) do roku 1718 v manuálech převažují nad kriminálními procesy, zejména v období 1676-1691 jsou zcela dominantní. Evidence nesporné agendy v soudních manuálech klesá od počátku 18. století se založením specializovaných městských knih (především knihy gruntovní) a v posledních dvou manuálech (1719-1757) se už zcela vytrácí.

Kriminálních procesů je v říčanských manuálech zaznamenáno 289, charakteristickým rysem přitom je zaznamenání celého procesu (žaloba - výslechy obviněného, případně svědků - rozsudek, vše doplněno opisy přijaté a odeslané korespondence). Tímto se říčanské manuály odlišují od smolných knih, kam jsou činěny pouze záznamy útrpných výsledků a ortelů. Kompletní proces je sice zachycen pouze u menší části případů (záleží na pečlivosti písaře), řada případů je dokumentována pouze v určité části procesu (pouze výslech nebo rozsudek). I tak je ale možné důkladně poznat mechanismus fungování soudu a proniknout do vazeb říčanského hrdelního soudu na úřady vrchnostenské a státní správy. Důležitým poznatkem je, že říčanský hrdelní soud v podstatě po celou dobu svojí existence nefungoval a nevynášel rozsudky samostatně. Od roku 1667 (v tomto roce byl soud obnoven po zničení Říčan za třicetileté války) přibližně do prvního desetiletí 18. století řídil vedení prakticky všech kriminálních procesů hejtman panství, a to prostřednictvím písemných instrukcí zasílaných ze zámku v Uhříněvsi, kde sídlila správa panství. Panství Uhříněves bylo pouze částí dominia

Lichtenštejnů ve středních Čechách, na východě na něj navazovalo ještě větší panství Kostelec. Oddělená správa těchto panství zároveň znamenala, že prakticky neexistovala spolupráce mezi říčanským a kosteleckým soudem (interakce mezi samotnými městy samozřejmě fungovala, po celou druhou polovinu 17. století se Říčany pokoušely emancipovat od vlivu hospodářsky silnějšího Kostelce). Od počátku 18. století se potom říčanský soud začíná obracet o naučení k pražskému apelačnímu soudu, v prvních desetiletích prostřednictvím vrchnostenské kanceláře, zhruba od 40. let 18. století přímo. První rozsudky apelačního soudu jsou doloženy již koncem 60. let 17. století, pak ale spolupráce zcela ustala a v závažných hrdelních kauzách rozhodovala vrchnost. Bezprostřední impuls pro obnovení spolupráce říčanského soudu se soudem apelačním počátkem 18. století není možné jednoznačně doložit, pravděpodobně vzešel od vrchnosti a byl ještě potvrzen a zesílen vydáním hrdelního řádu Josefa I. roku 1707, který nařizoval spolupráci všech hrdelních soudů s apelačním soudem. Díky josefinské soudní reformě byla i sjednocena procesní pravidla soudního jednání a vůbec nově upraveno i fungování soudu. V případě Říčan se posílení role apelačního soudu projevilo tak, že tento v podstatě zaujal místo, které v soudním řízení dosud zaujímal hejtman panství. V posledních dvou manuálech (1719-1757) pochází už naprostá většina instrukcí k vedení procesu a rozsudků od apelačního soudu. Stejně tak vzrůstá spolupráce říčanského soudu s krajskými hejtmany Kouřimského kraje - na základě jejich příkazů jsou do Říčan přijímáni i delikventi, kteří nejsou lichtenštejnskými poddanými a zločin spáchali i mimo jurisdikci říčanského soudu (podobná nařízení přicházejí i od soudu apelačního).

Vstup apelačního soudu znamenal důkladnější vedení procesu zejména v jeho vyšetřovací fázi - zajišťování svědeckých výpovědí, doličných předmětů a opatrování znaleckých dobrozdání (felčari, porodní báby). Zároveň se objevuje útrpný výslech obviněných, vedený přesně dle náležitostí stanovených josefinským hrdelním řádem - byť se jedná pouze o několik málo případů (8 útrpných výslechů mezi lety 1713-1757), jedná se o jev do té doby v Říčanech prakticky neznámý (mezi lety 1667-1712 byl útrpný výslech proveden pouze dvakrát). Apelační soud přináší i změnu v trestání delikventů, které je po jeho vstupu do říčanských procesů jednoznačně přísnější. Za celé období 1667-1757 bylo vyneseno 22 rozsudků smrti, z nichž 6 nebylo vykonáno (udělení milosti nebo útěk odsouzeného). Z toho vrchnost vynesla hrdelní trest pouze v pěti případech (poslední roku 1692), všechny ostatní byly vyneseny apelačním soudem. Pět hrdelních rozsudků vynesených od 30. let 18. století přitom bylo po podání žádosti o milost změněno na několikaleté nucené práce, mezi lety 1719-1757 zaznamenaných v posledních dvou soudních manuálech byl vykonán jediný hrdelní rozsudek nad dvojicí Cikánek. Rozsudky apelačního soudu tvoří přibližně pětinu všech rozsudků, většina zní na trest nucených prací. Další pětina případů nemá zaznamenaný rozsudek, v necelých pěti procentech rozhodovala přímo

vrchnost. Více než polovina (55%) rozsudků tak byla vydána na základě nařízení hejtmana panství. S naprostou převahou se jednalo buď o tresty podmíněné (hrdelní či prostý revers) nebo porovnání (jediným či druhým uvedeným způsobem byla zakončena polovina všech případů). Reversy se nezdá objevují v kombinaci s jiným druhem trestu (nejčastěji pokuta, méně často vypovězení, zřídka tělesné či zneuctující tresty).

Ve struktuře kriminality převládají majetkové delikty a spory o čest. Přesný podíl těchto deliktů na celkovém množství případů záleží na typu užitého klasifikačního schématu - spory o čest vždy zaujímají podíl 27%, dominantní z majetkových deliktů jsou krádeže, na které připadá dle zvolené klasifikace 23% nebo 28%. Spory o čest zaujímají největší podíl z trestní agendy zaznamenané v prvních čtyřech soudních manuálech (1667-1718), do posledních dvou manuálů jsou už zapisovány pouze těžší případy řešené v součinnosti s apelačním soudem. Spory o čest se určitě z každodenního života nevytrácejí, není ale možné zjistit, zda byly nadále zakončovány písemnými porovnáními a případně kam tyto byly zapisovány. Typickým zakončením deliktů proti cti bylo porovnání sporných stran - díky výraznému podílu sporů o čest na celkové soudní agendě je právě porovnání nejčastějším druhem zakončení sporu. Vzhledem k četnosti těchto sporů a jejich formalizovanému řešení - vždy bylo třeba zakončit spor porovnáním - hejtman panství ponechal tuto agendu částečně v kompetenci přímo říčanského soudu. Porovnání tak jsou tedy jediným dokladem samostatné aktivity soudu, byť i tak se řada těchto případů řešila pod dohledem hejtmana panství a rozhodně nelze říct, že by spory o čest byly jednoznačně a vždy řešeny výhradně říčanským soudem.

Majetkové delikty tvoří v posledních dvou manuálech téměř polovinu zaznamenaných případů. Zejména na krádežích je patrný posun v přístupu k trestům vyměřovaným pachatelům. Zatímco pro druhou polovinu 17. století byli pachatelé propouštěni po zapsání reversu (v případě rozsáhlejších krádeží hrdelního reversu, někdy kombinovaného s vypovězením), apelační soud vynášel nepodmíněné rozsudky nucených prací. Druhým nejčastějším majetkovým deliktem byl lesní pych, který začal být obzvlášť důrazně stíhán v prvním desetiletí 18. století - zájem vrchnosti na trestání tohoto deliktu se odrážel i v trestech (hrdelní reversy, nucené práce), které byly přísnější než v případech krádeží. Na struktuře kriminality je nápadné nízké zastoupení mravnostních deliktů, které jistě neodráželo dobové rozšíření tohoto přechinu. Obvinění ze smilstva byla projednávána buď v souvislosti s nemanželským těhotenstvím nebo jiným trestným činem, zřídka sama o sobě. Podobně tomu bylo s cizoložstvím. Případy čarování měly pouze podobu pověr a lidové magie, ze závažných provinění proti oficiální ideologii se ojediněle vyskytuje rouhání, častěji svatokrádeže (ty ale z větší části nekončí dopadením pachatelů) a v první polovině 18. století se objevují případy kacířství (evangelíci). Z činů proti životu a

zdraví se většinou vyskytuje zbití, které častokrát končí smrtí zbitého - tresty pro pachatele jsou v takových případech od několika týdnů po několik měsíců nucených prací. Vůbec nejzávažnějším deliktem - a zároveň deliktem nikterak výjimečným - jsou infanticidia. Pachatelky jsou standardně odsuzovány k hrdelním trestům, všechna obvinění z infanticidia zaznamenaná po roce 1719 jsou řešena pomocí útrpných výsledků a všechny podezřelé jsou nakonec obvinění zproštěny.

Struktura kriminality byla zpracována na základě klasifikačního schématu navrženého J. Pánkem a s jeho závěry zjištěnými pro jiné lokality ve středních Čechách rovněž srovnána: zásadní odlišnost je v zastoupení sporů o čest, které v Říčanech jednoznačně převažují, naopak u Pánka zcela dominantní delikty majetkové nejsou v Říčanech zastoupeny s takovou převahou; nižší je v Říčanech i podíl činů proti mravnosti. Struktura kriminality tak v hlavních rysech spíše než geograficky blízké lokality připomíná jihočeskou Soběslav zpracovanou J. Čechurou, hlavní roli přitom hrají podobné typy pramenů.

V komplementárních pramenech se nachází doklady k dalším 57 kriminálním případům: smolné spisy z archivu městečka obsahují 22 případů, smolné spisy z archivu uhříněveského velkostatku 35 případů. Z větší části se jedná o majetkové delikty, obraz kriminality zaznamenané v soudních manuálech se tak neproměňuje ani s jejich využitím. Rovněž v ortelních manuálech apelačního soudu jsou až na dva případy zaznamenány pouze kauzy známé už z říčanských pramenů, naopak se v těchto pramenech objevuje řada případů prokazatelně řešených v součinnosti s apelačním soudem, které však nejsou zaznamenány v ortelních manuálech. Smolné spisy obsahují doklady k 45 procesům (20 říčanské smolné spisy, 25 velkostatek), které jsou zaznamenány i v manuálech - někdy mohou rozšířit poznání procesu zachyceného v manuálech pouze fragmentárně (např. je zapsán pouze rozsudek bez výsledků), někdy se jedná o opisy výsledků či originály korespondence. Jelikož většina říčanských procesů byla minimálně po celé půlstoletí řešena dle pokynů hejtmana uhříněveského panství, znamená to, že ve smolných spisech velkostatku je zachován pouze zlomek ze soudní agendy této doby.

Pravidelné zaznamenávání výsledků obviněných (ať už v manuálech, nebo aktech) umožňuje velmi dobře poznat okolnosti většiny případů nebo nahlédnout do způsobu uvažování obviněných a jejich motivací ke spáchání deliktů. Obzvláště cenné jsou v tomto směru také soukromé žaloby ve sporech o čest, kde jsou detailně popsány způsoby chování a myšlení jejich aktérů. Způsob vedení manuálů, kdy se v písemnostech odráží celý proces, se ukazuje být cennějším zdrojem poznatků než „běžné“ smolné knihy zaznamenávající většinou pouze rozsudky nebo útrpné výsledky.

Bohatá dokumentace procesů obsahuje často i vyčíslení nákladů na jednotlivé případy, přičemž tyto zápisy se týkají většiny případů po roce 1719, nikoliv pouze těch, které byly zakončeny hrdelním trestem. Důležitější než celková suma (1755 zlatých) je zjištěná částka 1515 zlatých, kterou je možné detailně rozpočítat na jednotlivé položky (zbývající záznamy uvádějí pouze celkový součet). Výčty nákladů začaly být zaznamenávány po zahájení soustavné spolupráce s apelačním soudem, kterému byly soudní výlohy předkládány k refundaci. Náklady tak jsou známy u většiny kriminálních případů v první polovině 18. století, zvláště pak mezi lety 1719-1757 (poslední dva soudní manuály). Po rozpočítání do třech základních kategorií vychází jako nejnákladnější samotné vedení procesu (49%), na výživu vězňů bylo vydáváno 41% nákladů a pouze 10% na služby kata a výkon exekucí (to je dáno především řídkým užitím útrpných výsledků a velmi výjimečným výkonem hrdelních trestů).

Díky přesným záznamům o délce vyživování obviněných bylo možné pokusit se stanovit i délku procesu vedeného v součinnosti s apelačním soudem v první polovině 18. století (3-4 měsíce) a porovnat ji s délkou procesů zaznamenaných ve druhé polovině 17. století (1-2 měsíce), které byly řešeny s hejtmanem panství. Dvoj- až trojnásobné prodloužení procesu po zapojení apelačního soudu může být ale kvůli nejednoznačnému určení délky procesu ve druhé polovině 17. století považováno pouze za orientační.

Zapojení apelačního soudu po roce 1718 a s tím související zaznamenávání pouze těžší – „hrdelní“ - kriminality vedlo ke snížení průměrného počtu ročně projednávaných případů na polovinu (ze 4 na 2). Není možné předpokládat, že se „nehrdelní“ kriminalita vytratila, v žádném ze zachovaných pramenů ale není možné dohledat záznamy o ní (několik výsledků týkajících se lehčích majetkových deliktů nacházíme v archivu velkostatku, úplně ale chybí záznamy o činech proti cti, které tvořily velmi výraznou složku říčanské soudní agendy do roku 1718). Přestože prameny jsou v tomto ohledu zjevně neúplné, i tak představují říčanské soudní manuály jedinečný pramenný celek, který umožňuje jednak důkladné seznámení s kriminalitou a jejími proměnami během dlouhého časového období v jedné lokalitě, jednak detailní poznání fungování represivního aparátu. Přes úzce lokální vymezení mohou mít poznatky zjištěné při studiu Říčan značný význam i v širším kontextu.

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulky

Tabulka 1 – Majetková struktura usedlého obyvatelstva a počet poustek na panství Uhříněves dle berní ruly – s. 60

Tabulka 2 - Majetková struktura usedlého obyvatelstva a počet poustek na panství Škvorec dle berní ruly – s. 60

Tabulka 3 – Majetková struktura usedlého obyvatelstva na panství Uhříněves dle tereziánského katastru – s. 62

Tabulka 4 – Majetková struktura usedlého obyvatelstva na panství Škvorec dle tereziánského katastru – s. 62

Tabulka 5 – Srovnání ekonomické základny hrdelních soudů – s. 63

Tabulka 6 – Náklady na procesy zaznamenané v říčanských soudních manuálech – s. 77

Tabulka 7 – Délka procesů v říčanských soudních manuálech – s. 82

Tabulka 8 – Počet datovaných a nedatovaných případů v manuálech – s. 99

Tabulka 9 – Počet kriminálních případů ve smolných spisech z fondu archiv města Říčan a Vs Uhříněves – s. 99

Tabulka 10 – Počet datovaných kriminálních případů v soudních aktech z fondu archiv města Říčan a Vs Uhříněves nezaznamenaných v manuálech – podle let – s. 100

Tabulka 11 – Struktura kriminality dle Pánkovy klasifikace včetně podtypů hlavních kategorií – s. 130

Tabulka 12 - Kriminální případy dle skutkové podstaty v říčanských soudních manuálech 1667-1757 a smolných spisech z archivu městečka Říčan (ŘS) a velkostatku Uhříněves (Vs) – s. 132

Tabulka 13 - Typy trestů v říčanských soudních manuálech – s. 213

Grafy

Graf 1 - Počty kriminálních případů a zápisů nesporné agendy v říčanských manuálech 1667-1757 dle let – **s. 96**

Graf 2 - Rozložení všech typů případů dle let (1667-1757) – **s. 97**

Graf 3 - Rozložení kriminálních případů a zápisů nesporné agendy dle let (1667-1757) – **s. 98**

Grafy 4-7 – Zápisy kriminálních případů a nesporné agendy v manuálech M10-M13 – **s. 113-114**

Grafy 8-13 - Struktura kriminality v jednotlivých říčanských soudních manuálech dle Pánkovy klasifikace – **s. 122-124**

Grafy 14-19 - Struktura kriminality v jednotlivých říčanských soudních manuálech dle skutkové podstaty – **s. 125-127**

Graf 20 - Struktura kriminality M10-M13 (1667-1718) - dle Pánkovy klasifikace – **s. 128**

Graf 21 - Celková struktura kriminality v říčanských soudních manuálech 1667-1757 - dle Pánkovy klasifikace – **s. 128**

Graf 22 - Struktura kriminality u hrdelních soudů ve středních Čechách 1681-1740 dle J. Pánka – **s. 129**

Graf 23 - Struktura kriminality na Soběslavsku 1650-1770 dle J. Čechury – **s. 129**

Graf 24 - Celková struktura kriminality v říčanských soudních manuálech 1667-1757 - dle skutkové podstaty – **s. 131**

Graf 25 - Rozdělení rozsudků v říčanských manuálech 1667-1757 dle instancí – **s. 212**

Graf 26 - Typy trestů zaznamenaných v říčanských manuálech 1667-1757 – **s. 212**

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

M10	soudní manuál městečka Říčany 1667-1675, inv.č. 10
M11	soudní manuál městečka Říčany 1676-1680, inv.č. 11
M12	soudní manuál městečka Říčany 1684-1691, inv.č. 12
M13	soudní manuál městečka Říčany 1692-1718, inv.č. 13
M14	soudní manuál městečka Říčany 1719-1744, inv.č. 14
M15	soudní manuál městečka Říčany 1745-1757, inv.č. 15

AČ	Archivní časopis
AUC	Acta Universitatis Carolinae
ČL	Český lid
ČNM	Časopis Národního muzea
ČČH	Český časopis historický
ČsČH	Československý časopis historický
ČSPSČ	Časopis společnosti přátel starožitností českých
ĐaS	Dějiny a současnost
DP	Documenta Pragensia
FHB	Folia historica bohemica
HD	Historická demografie
OH	Opera historica
PHS	Právněhistorické studie
GaH	Genealogické a heraldické listy
MZK	Minulostí západočeského kraje
SAP	Sborník archivních prací
SSH	Středočeský sborník historický
SVPP	Sborník vlastivědných prací Podblanicka
VKČSN	Věstník královské české společnosti nauk
VSH	Východočeský sborník historický
ZHS	Západočeský historický sborník

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

1. Prameny

Vydané:

DOSKOČIL, Karel. Berní rula 2 - popis Čech r. 1654. Souhrnný index obcí k berní rule. Praha: SPN, 1953. 485s.

HAASOVÁ, Marie (ed.). Berní rula 18 – kraj Kouřimský I. Praha: SPN, 1952. 480s.

HAASOVÁ, Marie (ed.). Berní rula 19 – kraj Kouřimský II. Praha: SPN, 1952. 388s.

CHALUPA, Aleš; LIŠKOVÁ, Marie; NUHLÍČEK, Josef; RAJTORAL, František (ed.) Tereziánský katastr český. Sv. 2 Rustikál (Kraje K-Ž). Praha: Archivní správa ministerstva vnitra, 1964. 524s.

JIREČEK, Josef (ed.). Práva městská království českého a markrabství moravského spolu s krátkou jich summou od M. Pavla Krystyana z Koldína. Praha: Všeherd, 1876. 511s.

KALOUSEK, Josef (ed.). *Řády selské a instrukce hospodářské 1627-1698*. Archiv český XXII, Praha 1906, s. 493-511.

KLÍMOVÁ, Helena (ed.). Soupis poddaných podle víry z roku 1651. Kouřimsko. Praha: Státní ústřední archiv, 1997. 218 s.

MAUR, Eduard; PÍŠOVÁ, Dagmar (ed.). Sčítání konzumentů soli v Čechách roku 1702. Edice pramene. HD 18/1994, s. 7-67.

Nevydané:

SOkA Praha – východ, fond Město Říčany, inv. č. 10, soudní manuál 1667-1675

SOkA Praha – východ, fond Město Říčany, inv. č. 11, soudní manuál 1676-1680

SOkA Praha – východ, fond Město Říčany, inv. č. 12, soudní manuál 1684-1691

SOkA Praha – východ, fond Město Říčany, inv. č. 13, soudní manuál 1692-1718

SOkA Praha – východ, fond Město Říčany, inv. č. 14, soudní manuál 1719-1744

SOkA Praha – východ, fond Město Říčany, inv. č. 15, soudní manuál 1745-1757

SOkA Praha – východ, fond Město Říčany, inv. č. 9, kniha žalob a obvinění, 1605-1624

SMOLNÉ SPISY

SOA Praha, Vs Uhříněves, Stará spisovna, spisy hospodářské, politické a soudní (1652-1820), i. č. 472, k. 1-45

SOA Praha, Vs Uhříněves, Stará spisovna, spisy neevidované, chronologicky seřazené (1629-1890), i. č. 473, k. 114-135

SOA Praha, Vs Uhříněves, soudní spisy průběžně číslované (1661-1850), i. č. 533, k. 338-345

ORTELNÍ MANUÁLY APELAČNÍHO SOUDU

NA Praha, fond Apelační soud, sign. 25/307, inv. č. 141-178, Knihy ortelů – česká řada (1658-1769) /celkem 37 knih/

NA Praha, fond Apelační soud, sign. 15/244, inv. č. 260-268, Knihy ortelů – německá řada (1661-1716) /celkem 7 knih/

Knihovna NM, sál starých tisků (sign. 32 A 7) - Josefa prvního nové právo útrpné a hrdelní pro království České, markrabství Moravské a knížectví Slezské, Praha 1708.

2. Literatura

A - J

ADAMOVÁ, Karolina; RIEGROVÁ, Běla; SKŘEJPKOVÁ, Petra; SOUKUP, Ladislav; ŠOUŠA, Jiří. *Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938*. Praha: LexiswNexis 2005. 231 s.

BACKMANN, Sibylle (ed.). *Ehrkonzepte in der frühen Neuzeit. Identitäten und Abgrenzungen*. Berlin: Akad.-Verl., 1998.

BŮŽEK, Václav. Městské domácnosti úředníků a dvořanů posledních Rožmberků. In BENEŠ, Zdeněk; MAUR, Eduard; PÁNEK, Jaroslav (edd.). *Poceta Josefu Petráňovi*. Praha: Historický ústav ČSAV, 1991, s. 301-325.

BŮŽEK, Václav; KRÁL, Pavel. (ed.) *Člověk českého raného novověku*. Praha: Argo 2007.

ČECHURA, Jaroslav. *Kriminalita a každodennost v raném novověku. Jižní Čechy 1650-1770*. Praha: Argo 2008. 366s.

ČECHURA, J. Soběslav a Veselí nad Lužnicí: bermudský trojúhelník historické kriminologie v Českých zemích. In *Per saecula ad tempora nostra. Sborník prací k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka. Sv. 2.*. Praha: Historický ústav Akademie věd České republiky 2007, s. 577-582.

ČERNIKOVSKÝ, Petr. Města v severovýchodních Čechách jako vrchnosti ve světle konfliktů se svými poddanými (2. polovina 17. a počátek 18. století). In *Miscellanea ze semináře starších dějin*. Olomouc: Univerzita Palackého 2005, s. 37-57.

ČERNIKOVSKÝ, Petr. Věnná města severovýchodních Čech a jejich poddaní po třicetileté válce. In *Věnná města za třicetileté války a jejich poválečná obnova. Sborník příspěvků z konference konané v Mělníce ve dnech 4.-5. května 2004*. Mělník: Regionální muzeum 2004, s. 37-47.

ČÍŽEK, Jan. Hrdelní soudnictví města Náchoda v 16. století. *Stopami dějin Náchodska* 4/1998, s. 9-52.

DÜLMEN, Richard van. *Divadlo hrůzy. Soudní praxe a trestní rituály v raném novověku* Praha: Rybka Publishers, 2001. 230s.

DÜLMEN, Richard van. *Historická antropologie. Vývoj. Problémy. Úkoly*. Praha: Dokořán 2002. 116s.

DÜLMEN, Richard van. *Bezectní lidé. O katech, děvkách a mlynářích. Nepočetnost a sociální izolace v raném novověku*. Praha: Dokořán 2003. 107s.

DÜLMEN, Richard van. *Kultura a každodenní život v raném novověku II*. Praha: Argo, 2006. 358s.

FRANCEK, Jindřich; ŠIMEK, Tomáš (edd.). *Hrdelní soudnictví českých zemí. Soupis pramenů a literatury*. Praha: SOA Zámorsk ve spolupráci s Východočeským muzeem v Pardubicích, 1995. 188s.

FRANCEK, Jindřich. Hrdelní soudnictví v Čechách v 16.-18. století. In PÁNEK, Jaroslav (ed.). *Česká města v 16.-18. století*. Praha: Historický ústav ČSAV, 1991, s. 41-61.

FRANCEK, Jindřich. *Katovské řemeslo v českých zemích*. Hradec Králové: Muzeum východních Čech v Hradci Králové 2007. 104s.

FRANK, MICHAEL. Dörfliche Gesellschaft und Kriminalität. Das Fallbeispiel Lippe 1650 – 1800. Paderborn-Wien: Schöningh, 1995. 406s.

FRÖHLICH, Jiří. Přehled popravišť Prácheňského kraje. *Sborník společnosti pro výzkum kamenných křížů 2008*, s. 110-119.

FUCHS, Ralf-Peter. Um die Ehre. Westfälische Beleidigungsprozesse vor dem Reichskammergericht 1525 – 1805. Paderborn: Schöningh, 1999. 387s.

HIML, Pavel. Milost místo smrti (v procesech s Cikány v Čechách první poloviny 18. století) aneb jak nepočítat historii. *Dějiny - teorie - kritika* 2/2005, č. 1, s. 7-43.

HIML, Pavel. Myšlení venkovských poddaných v raně novověkých jižních Čechách pohledem trestně právních pramenů. *Opera historica* 4/1995, s. 153-194

HIML, Pavel. „Odlišné chování“ v raném novověku – plaidoyer za odklon od státně-centralistické a „elitní“ perspektivy a za historicko-antropologický přístup. *Kuděj* 3/2001, s. 53-60.

HIML, Pavel. *Zrození vagabunda. Neusedlí lidé v Čechách 17. a 18. století*. Praha: Argo, 2007. 371s.

HLAVÁČEK, Ivan. Zákonodárné dílo Pavla Kristiána Koldína a městská diplomatika. In MALÝ, Karel (ed.). *Městské právo v 16.-18. století v Evropě*. Praha: Univerzita Karlova, 1982, 279-288.

HOFFMANN, František. Soupis rukopisů městských práv v českých zemích. In MALÝ, Karel (ed.). *Městské právo v 16.-18. století v Evropě*. Praha: Univerzita Karlova, 1982, 245-256.

HOFFMANN, František. O překladech a rozšíření Koldínových práv městských. In MALÝ, Karel (ed.). *Městské právo v 16.-18. století v Evropě*. Praha: Univerzita Karlova, 1982, 257-266.

HONCOVÁ, Jaroslava; HONC, Jaroslav; OULÍK, Jan. *Kapitoly z dějin Říčany*. Říčany: Městská rada Říčany, 1997. 531s.

HONCOVÁ, Jaroslava. Vývoj kriminality a hrdelního soudnictví ve světle říčanských smolných knih z let 1605-1757. In FRANCEK, Jindřich (ed.). *Hrdelní soudnictví českých zemí v 16.-18. století*. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 1996, 109-118.

HONCOVÁ, Jaroslava. Z říčanských smolných knih. *Genealogické a heraldické listy* 25/2005, č. 3-4, s. 19-32.

HRACHOVÁ, Hana. Kriminalita na Rokycansku v letech 1575-1600. *ČNM-A* 169/2000, č. 1-2, s. 40-55.

HRACHOVÁ, Hana. Temná kobka či příjemný byt? Rokycanská vězení na konci 16. století. *Sborník Muzea Dr. Bohuslava Horáka, Rokycany* 15/2003, s. 3-10.

HRACHOVÁ, Hana. Rokycanské kriminální reversy z konce 16. století. In HRDINA, Jan (ed.) *Pater familias. Sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. dr. Ivana Hlaváčka*. Praha: Scriptorium, 2002, s. 443-446.

HRUBÁ, Michaela. Zahájené soudy v Lounech, Žatci a Litoměřicích v předbělohorské době. *AUC – philosophica et historica* 1-2, *Z pomocných věd historických XVI.*, s. 745-752.

JANÁK, Jan; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka. *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*. Praha: SPN, 1989. 519s.

JANIŠOVÁ, Jana. Jurisdikce ve sporech o čest na raně novověké Moravě. In *Acta historico-iuridica Pilsnensia* 2006. *Sborník příspěvků ze setkání pracovníků kateder právních dějin z České a Slovenské republiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2007, s. 76-98.

JANIŠOVÁ, Jana. *Šlechtické spory o čest na raně novověké Moravě. (Edice rokové knihy zemského hejtmana Václava z Ludanic z let 1541-1556). Historická studie a edice*. Brno: Matice moravská 2007. 470s.

JORDÁNKOVÁ, Hana.; SULITKOVÁ, Ludmila. Nepředvídatelné fenomény v životě raně novověkého města (na příkladu Brna předbělohorského období). *AUC – philosophica et historica* 1-2, *Z pomocných věd historických XVI.*, s. 707-720.

JORDÁNKOVÁ, Hana.; SULITKOVÁ, Ludmila. Realita každodennosti a kritika faktů hromadné povahy. In *Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16.-18. století)*. Prostějov: Muzeum Prostějovska, 1997, s. 58-72.

JORDÁNKOVÁ, Hana.; SULITKOVÁ, Ludmila. Rychtářské knihy z Archivu města Brna jako významný pramen k výzkumu kriminality v raném novověku. *ČMM* 120/2001, s. 175-186.

K, L

KAŠPAR, Jan. Čarodějnické procesy na černokosteleckém panství v letech 1655-1751 ve spisech hrdelního soudu města Kostelce nad Černými lesy (edice). *Archivní prameny Kolínska* 2004 [vyd. 2005], s. 37-118.

KAŠPAR, Jaroslav. *Úvod do novověké latinské paleografie se zvláštním zřetelem k českým zemím*. Praha: SPN, 1975, s. 157-161. (jinak 348s.)

KLABOUC, Jiří. *Staré české soudnictví. Jak se dříve soudívalo*. Praha: Orbis, 1967. 470s.

KLABOUC, Jiří. *Osvícenské právní nauky v českých zemích*. Praha: ČSAV, 1958. 356s.

KNOLL, Vilém. Ženy a Židé ve světle chebských středověkých smolných knih. Poznámky k jejich postavení ve městě. In KNOLL, Vilém (ed.). *Acta historico-iuridica Pilsenensia* 2006. *Sborník příspěvků ze setkání pracovníků kateder právních dějin z České a Slovenské republiky. Plzeň 21.-23.9. 2006*. Plzeň: Fakulta právnická ZUČ v Plzni, 2007, s. 55-65.

KOPEČKOVÁ, Jana. Kriminalita na Ostrovsku v letech 1666-1705. *ZHS* 8/2003, s. 129-154.

- KOUTNÁ, Jana. Ženy na scestí. Příspěvek k životu tulaček, zlodějek a taškářek v polovině 18. století. *Vodňany a Vodňansko* 5/2002, s. 59-73.
- KORBELÁŘOVÁ, Irena. Městské soudnictví v Moravské Ostravě ve světle rychtářských knih (1692-1787). *Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska* 16/ 1991, s. 338-350.
- KORBELÁŘOVÁ, Irena; ŽÁČEK, Rudolf. Registra opavského hrdelního soudu z let 1643-1670. Příspěvek k vývoji opavského soudnictví. *Opava. Sborník k dějinám města* 1/1998, s. 63-70.
- KOVÁŘ, Daniel. Historická popraviště v Bechyňském kraji. *Sborník Společnosti pro výzkum kamenných křížů* 2008, s. 120-127.
- KOVÁŘ, Daniel. Pozůstatek popraviště u Rožmberka nad Vltavou. *Výběr* 43/2006, č. 3, s. 200-208.
- KREUZ, P. Aktéři bez hřiště a bez pravidel? *Kuděj* 3/2001, č. 2, s. 68-76.
- KREUZ, Petr. Čarodějnické procesy na Nymbursku na počátku 17. století. *PHS* 34/1997, s. 127-161.
- KREUZ, Petr. Hrdelní soudnictví města Nymburka v době předbělohorské a jeho výkon. *PHS* 33/1993, s. 53-88.
- KREUZ, Petr. K charakteristice procesního projednávání trestních případů v českých městech doby předbělohorské. In FRANCEK, Jindřich (ed.). *Hrdelní soudnictví českých zemí v 16.-18. století*. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 1996, 63-100.
- KREUZ, Petr. K projednávání deliktu pohlavních zneužití a znásilnění dítěte před městským soudem v předbělohorských Čechách (zároveň příspěvek k životopisu Mistra Brikcího Kouřimského z Licska). In KAISEROVÁ, K. (ed.). *Nardi aristae. Sborník k 70. narozeninám Ivana Martinovského*. Ústí nad Labem, Albis international 2007, s. 33-58.
- KREUZ, Petr. Několik poznámek k otázce odrazu kriminality v písemnostech soudů předbělohorských Čech. (Příspěvek k metodice studia sociálních dějin kriminality v českých zemích v raném novověku). In *Seminář a jeho hosté II. Sborník příspěvků k nedožitým 70. narozeninám doc. dr. Rostislava Nového*. Praha: Scriptorium 2004, s. 123-161.
- KREUZ, Petr. Poprava jako divadlo práva? K otázce právní relevance popravního rituálu v českých městech doby předbělohorské. In *Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích 2000, s. 421-457.
- KREUZ, Petr. *Postavení a působnost komorního soudu v soustavě českého zemského trestního soudnictví doby předbělohorské v letech 1526-1547*. Praha: Karolinum 2000.
- KREUZ, Petr. Poznámky k problematice pramenné základny ke studiu dějin kouzelnických a čarodějnických procesů v českých zemích v pozdním středověku a raném novověku. *FHB* 25/2010, s. 93-115.
- KREUZ, Petr. Ženy v trestněprávních případech před městským soudem Starého Města pražského v letech 1548 - 1560. *DP* 13/1996, s. 101-134.

KORBELÁŘOVÁ, Irena. Poddanská města Opavského a Krnovského knížectví v letech 1648-1740: ekonomické a sociální aspekty vývoje měst. Opava: Slezské ústav Slezského muzea v Opavě, 1999. 150s.

KŘIVKA, Josef. Čeleď v poddanském hospodářství po třicetileté válce. ČL 56/1969, s. 35-40.

KŘIVKA, Josef. Litomyšlský velkostatek za Pernštejnů (Příspěvek k dějinám českého velkostatku v 16.-18. století). Rozpravy ČSAV, řada SV, roč. 69, seš. 7, Praha 1959.

KŘIVKA, Josef. Mzdové poměry poddanské čeledě po třicetileté válce. ČL 57/1970, s. 100-105.

KŘIVKA, Josef. Poplužní dvory roudnického panství na sklonku 16. století. ČSPSČ 53/1955, s. 78-91.

KŘIVKA, Josef. Roudnický velkostatek na sklonku 16. století. SČAZV – Historie muzejnictví 29/1956, s. 117-136, 195-204.

KUTHANOVÁ, Lenka. Příspěvek k dějinám lounského hrdelního soudnictví v pobělohorské době. In *Celostátní studentská vědecká konference - Historie 1995*. Ostrava: FF Ostravské univerzity v Ostravě 1996, s. 45-68.

LEDVINKA, Václav. Feudální velkostatek a poddanská města v předbělohorských Čechách. In PÁNEK, Jaroslav (ed.). *Česká města v 16.-18. století*. Praha: Historický ústav ČSAV, 1991, s. 95-120.

LŮŽEK, Bořivoj. Cikáni na brandýském panství v 16. století. SSH 12/1977, s. 243-246.

M - O

MALANÍKOVÁ, Michaela. Oddělené sféry, nebo komplementarita? Interakce mužů a žen na pozadí středověkého města. *Theatrum historiae* 5/2009, Pardubice, s. 215-225.

MALÝ, Karel; SIVÁK, Florian. *Dějiny státu a práva v Československu*. Praha: Panorama, 1988. 547s.

MALÝ, Karel. *Trestní právo v Čechách v 15.-16. století*. Praha: Univerzita Karlova, 1989. 271s.

MALÝ, Karel. Několik poznámek k trestnímu právu v Čechách v době stavovské. In FRANCEK, Jindřich (ed.). *Hrdelní soudnictví českých zemí v 16.-18. století*. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 1996, s. 7-14.

MALÝ, Karel. K některým obecným otázkám trestního práva městského v 16. století v Čechách. In MALÝ, Karel (ed.). *Městské právo v 16.-18. století v Evropě*. Praha: Univerzita Karlova, 1982, 303-312.

MATĚJEK, František. Postavení města v rámci panství. In *Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16.-18. století)*. Prostějov: Muzeum Prostějovska, 1997, s. 85-104.

MATLAS, Pavel. Delikt smilstva a jeho postih na schwarzenberském panství Hluboká nad Vltavou (1666-1760). *Archivum Trebonense* 11/2006, s. 76-96.

MATLAS, Pavel. Dvojím metrem. Trestní praxe patrimoniální jurisdikce v raném novověku. In: *Člověk a sociální skupina ve společnosti raného novověku*. České Budějovice: Jihočeská univerzita 2007, s. 291-313.

MATLAS, Pavel. Hrdelní soudnictví na panství Hluboká nad Vltavou (1661-1765). *SAP LVII./2007*, s. 3-156.

MATLAS, Pavel. Modernizační disciplinační teorie a historická kriminologie. *ČMM 128/2009*, č. 2, s. 381-412.

MATLAS, Pavel. *Shovívavá vrchnost a neukázněný poddaný? Hranice trestní disciplinace poddaného obyvatelstva na panství Hluboká nad Vltavou v 17.-18. století*. Praha: Argo 2011. 323s.

MATUŠÍKOVÁ, Lenka. Hospodářské a sociální poměry na panství Poděbrady po třicetileté válce. *SSH 22/23*, 1996-97, s. 51-68.

MAUR, Eduard. Český komorní velkostatek v 17. století. AUC, Praha 1975, 156 s.

MAUR, Eduard. Geneze a specifické rysy českého feudálního velkostatku. AUC-PH 1, Praha 1976, s. 203-226.

MAUR, Eduard. Poddaní točnického panství v druhé polovině 17. století (Příspěvek k využití katastrů, soupisů obyvatelstva a pozemkových knih pro studium hospodářského a sociálního postavení venkovského lidu). *SAP 14/1964* 57-87; *SAP 15/1965*, s.277-297.

MAUR, Eduard. Poddanská otázka v předbělohorských Čechách. *FHB 11/1987*, s. 133-155.

MAUR, Eduard. Populační vývoj českých komorních panství po válce třicetileté. *AUC Phil. et. hist.* 3/1972, s. 9-80.

MAUR Eduard. Problémy demografické struktury Čech v polovině 17. století. *ČsČH 19/1971*, s 839-870.

MAUR, Eduard. Vznik a územní proměny majetkového komplexu českých panovníků ve středních Čechách v 16. a 17. století. *SSH 11/1976*, s. 53-63.

MICHÁLEK, Jan. Topograficko-archeologický průzkum a výzkum šibenic v okrese Strakonice (Předběžná zpráva). *Archeologické výzkumy v jižních Čechách 19/2006*, s. s. 53-64.

MÍKA, Alois. *Poddaný lid v Čechách v první polovině 16. století*. Praha: ČSAV, 1960. 439s.

MIKULEC, Jiří. Obraz poddaného barokního obyvatelstva v české barokní homiletice. In BENEŠ, Zdeněk; MAUR, Eduard; PÁNEK, Jaroslav (edd.). *Pocta Josefu Petráňovi*. Praha: Historický ústav ČSAV, 1991, s. 367-384.

MIKULEC, Jiří. Města a vesničtí poddaní v pobělohorské době. In PÁNEK, Jaroslav (ed.). *Česká města v 16.-18. století*. Praha: Historický ústav ČSAV, 1991, s. 139-151.

MIKULEC, Jiří. *Poddanská otázka v barokních Čechách*. Praha: Historický ústav, 1993. 139s.

MILLER, Jaroslav; ČERNIKOVSKÝ, Petr. Urbánní historie (ranného novověku) ve středovýchodní Evropě: Stručná úvaha o minulosti, současném stavu a perspektivách oboru. *ČČH 103/2005*, s. 861-884.

NEUDERTOVÁ, Michaela.; KUTHANOVÁ, Lenka. Ke komunikaci apelačního soudu a městských soudů v době pobělohorské. In FRANCEK, Jindřich (ed.). *Hrdelní soudnictví českých zemí v 16.-18. století*. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 1996, 119-132.

NOVÝ, Rostislav. Vývoj sociální struktury Plzeňska ve 14.-17. století a jeho reflexe. *MZK 23/1987*, s. 183-189.

OBERPFALCER, František. *Jazyk knih černých jinak smolných*. Praha: Akademie věd a umění, 1935. 356s.

OLEJNÍK, Jan. Konflikt jako projev městské společnosti v jihozápadních Čechách v 16. - 18. století. *Vodňany a Vodňansko 5/2002*, s. 51-58.

P

PÁNEK, Jaroslav. Hrdelní soudnictví města Příbramě v 17. a 18. století. (Příspěvek k poznání pozdně feudálního hrdelního soudnictví v Čechách a metodice studia jeho dějin). *SSH 13/1978*, s. 87-195.

PÁNEK, Jaroslav. Hrdelní soudnictví městečka Čechtice v 17. a 18. století. (Příspěvek k poznání pozdně feudálního hrdelního soudnictví v Čechách a k charakteristice smolných spisů). *SSH 12/1977*, s. 129-181.

PÁNEK, Jaroslav. Hrdelní soudnictví městečka Neveklova v 18. století. (Příspěvek k poznání pozdně feudálního hrdelního soudnictví v Čechách a k charakteristice patrimoniálních trestně-právních pramenů). *SSH 14/1979*, s. 71-109.

PÁNEK, Jaroslav. Hrdelní soudnictví na Vlašimsku v 16-18. století. (Příspěvek k poznání pozdně feudálního hrdelního soudnictví v Čechách a k charakteristice jeho sociálně-ekonomického zázemí). *SVPP 23/1982*, s. 163-197.

PÁNEK, Jaroslav. Křivsoudovské kriminální reversy ze 16. a 17. století. (Příspěvek k poznání pozdně feudálního hrdelního soudnictví v Čechách a k charakteristice kriminálních reversů). *SSH 15/1980*, s. 163-182.

PÁNEK, Jaroslav. Pronásledování romských kočovníků na Vlašimsku v první polovině 18. století. *SVPP 19/1978*, s. 317-323.

PÁNEK, Jaroslav. Městské hrdelní soudnictví v pozdně feudálních Čechách. (Výsledky, problémy a perspektivy studia). *ČsČH 32*, 1984, s. 693-728.

PÁNEK, Jaroslav. Smolná kniha městečka Divišova z let 1617-1751. *SSH 8/1973*, s. 71-128.

PÁNEK, Jaroslav. (ed.) *Smolná kniha městečka Divišova z let 1617-1751*. Praha : Ústav čs. a světových dějin ČSAV, 1977. 292s.

PÁNEK, Jaroslav. Zikmund Beran, radní a krevní písař v Divišově. Příspěvek k poznání pozdněfeudálního hrdelního soudnictví v Čechách a k charakteristice tzv. krevních písařů v poddanských městečkách. *SSH* 16/1981, s. 77-82.

PÁNEK, Jaroslav. Současné evropské bádání o dějinách kriminality a trestní justice. In FRANCEK, Jindřich (ed.). *Hrdelní soudnictví českých zemí v 16.-18. století*. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 1996, 15-28.

PÁNEK, Jaroslav. Spiknutí rybníkářů proti Petru Vokovi z Rožmberka v roce 1569. In BENEŠ, Zdeněk; MAUR, Eduard; PÁNEK, Jaroslav (edd.). *Poceta Josefu Petráňovi*. Praha: Historický ústav ČSAV, 1991, s. 245-299.

PÁNEK, Jaroslav. Města v politickém systému předbělohorského českého státu. In PÁNEK, Jaroslav (ed.). *Česká města v 16.-18. století*. Praha: Historický ústav ČSAV, 1991, s. 15-39.

PEŠEK, Jiří.; SVATOŠ, Michal. Mistr Koldín a právní kultura pražských měst. In MALÝ, Karel (ed.). *Městské právo v 16.-18. století v Evropě*. Praha: Univerzita Karlova, 1982, 289-298.

PEŠEK, Jiří. Hrdelní soudnictví mezi Sázavou a Brdy v 16.-18. století. *PHS* 27/1986, s. 221-226.

PETRÁŇ, Josef. *Poddaný lid v Čechách na prahu třicetileté války*. Praha: ČSAV, 1964. 382s.

PETRÁŇ, Josef. Pohyb poddaného obyvatelstva a jeho osobní právní vztahy v Čechách v době předbělohorské. *ČsČH* 5/1957, s. 26-58.

PLACHT, Otto. *Lidnatost a společenská skladba českého státu v XVI. – XVII. století*. Praha: ČSAV, 1957. 366s.

POLÁK, S. Knihy pozemkové a knihy městské. Poznámka k diplomatické terminologii. *AC* 16/1966, s. 208-215.

POLÁK, Stanislav. Několik poznámek k „Několika poznámkám...“ *AC* 17/1967, s. 218-219.

POLÁK, Stanislav. Trhová kniha města Příbramě z let 1512-1553. *SAP* 19/1969, s. 518-540.

POLÁK, Stanislav. Trhové knihy českých poddanských měst v I. polovině 16. století. *SAP* 18/1968, s. 412-451.

POLIŠENSKÝ, Josef. Úvahy o typologii rezidenčních měst. In *Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16.-18. století)*. Prostějov: Muzeum Prostějovska, 1997, s. 25-37.

PROCHÁZKOVÁ, Eva. Cechovní řemesla v Miličíně a v Mladé Vožici v 18. století. *SVPP* 32/1992, s. 79-94.

PROCHÁZKOVÁ, Eva. Cechovní řemesla v Prčici v 17.-18. století. *SVPP* 29/1988, s. s.241-155.

PROCHÁZKOVÁ, Eva. Hrdelní soudnictví města Benešova v 16.–18. století. *SVPP* 21/1980, 211-254.

PROCHÁZKOVÁ, Eva. Hrdelní soudnictví města Berouna v letech 1621-1680. *SSH* 18/1992, s. 5-49.

PROCHÁZKOVÁ, Eva. Hrdelní soudnictví města Miličína v 16.–18. století. *SVPP* 26/1985, s. 249-270.

PROCHÁZKOVÁ, Eva. Hrdelní soudnictví města Votic v 16.–18. století. *SVPP* 22/1981, 203-244.

PROCHÁZKOVÁ, Eva. Hrdelní soudnictví městeček Prčice a Sedlce v 16.-18. století. *SVPP* 24/1983, s. 239-258.

PROCHÁZKOVÁ, Eva. K životu poddanského maloměsta na Benešovsku v první polovině 18. století. *SVPP* 23/1982, s. 243-260.

PROCHÁZKOVÁ, Eva. Městská správa v Benešově v první polovině 18. století. *SSH* 13/1978, s. 197-208.

PROCHÁZKOVÁ, Eva. Perzekuce romských kočovníků (na základě rozboru ortelních manuálů pražského apelačního soudu). *SAP* 42/1992, s. 307-406.

PROCHÁZKOVÁ, Eva. Postavení delikventa a vězeňská praxe v raně novověkém Berouně. Edice a rozbor zápisů v knize svědomí z roku 1626. *SSH* 20/1994, s. 73-87.

PROCHÁZKOVÁ, Eva. Perzekuce Romů v českých zemích v 16.-18. století. Výsledky a další perspektivy studia. In FRANCEK, Jindřich (ed.). *Hrdelní soudnictví českých zemí v 16.-18. století*. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 1996, 151-158.

PROCHÁZKOVÁ, Eva. Současný stav výzkumu dějin kriminality a soudní praxe v éře decentralizovaného soudnictví. In *VIII. sjezd českých historiků (Hradec Králové 10.-12. září 1999)*, s. 178-189.

PROCHÁZKOVÁ, Eva. Žena a smrt dítěte v soudní praxi raného novověku (edice a rozbor čechtického útrpného vyznání z roku 1729). *SVPP* 34/1994, s. 115-142.

R - Š

RAUSCHER, Rudolf. *Urážka na cti podle českého práva zemského*. Bratislava 1928, s. 41-53.

ROEDL, Bohumír. Cestou milosti – hrdelní reversy v praxi českých městských soudů raného novověku. In FRANCEK, Jindřich (ed.). *Hrdelní soudnictví českých zemí v 16.-18. století*. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 1996, 41-62.

ROEDL, Bohumír. Knihy svědomí jako pramen k dějinám kultury. In *Vlast a rodný kraj v díle historika. Sborník prací žáků a přátel věnovaný profesoru Josefu Petráňovi*. Praha: Historický ústav AV ČR 2004, s. 305-318.

ROEDL, Bohumír. Knihy svědomí Žatce a Loun jako pramen k dějinám městského soudnictví před Bílou horou. *FHB* 7/1984, s. 251-270.

ROEDL, Bohumír. Metodologické aspekty studia městského hrdelního soudnictví. In PÁNEK, Jaroslav (ed.). *Česká města v 16.-18. století*. Praha: Historický ústav ČSAV, 1991, s. 63-69.

ROEDL, Bohumír. Svědectví z morového času. Kniha svědeckých výpovědí u městského soudu v Žatci z let 1580-1587. Edice pramene. Praha: KLP - Koniasch Latin Press, 2003. 419 s.

ROEDL, Bohumír. Šlechta a hrdelní soud v Lounech. In *Život na šlechtickém sídle v 16.-18. století*. Ústí nad Labem: Pedagogická fakulta UJEP v Ústí nad Labem 1992, s. 74-81.

ROJČÍKOVÁ, Kamila. Čarodějnické procesy na Moravě do roku 1648. *ČMM* 120/2001, s. 187-207.

ROUČKA, Bohumil. Poznámky k mapě hrdelních soudů v Čechách v první a ve druhé polovině 18. století. *PHS* 3/1957, s. 115-133.

RŮŽIČKOVÁ, Renáta. - SIGLOVÁ, Tereza. Apelační soud a odvolání proti rozhodnutím nižších soudů pardubického panství. Případy řešené v civilním soudním řízení v 16.-18. století. *Sborník východočeských archivů* 2009, s. 13-130.

RYANTOVÁ, Marie. „Ctnost“ a „čest“ v raně novověkých památnících. In *Per saecula ad tempora nostra. Sborník prací k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka. Sv. 2*. Praha: Historický ústav AV ČR 2007, s. 515-521.

SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého XV*. Praha: Argo, 1998. 340s.

SCHELLE, Karel; VOJÁČEK, Ladislav. *Stát a právo v období absolutismu*. Brno: Masarykova univerzita 2005. 267s.

SCHEUTZ, Martin. Alltag und Kriminalität. Disziplinierungsversuche im steirisch-österreichischen Grenzgebiet im 18. Jahrhundert. München-Wien 2001.

SCHWALLEROVÁ, Jana. „Život a dobrá čest jedním krokem krácejí“. Čest a každodennost ve Veselí nad Lužnicí v 17. a 18. století. *Kuděj* 8/2006, č. 1, s. 26-45.

SCHREINER, Klaus; SCHWERHOFF, Gerd. Verletzte Ehre. Ehrenkonflikte in Gesellschaften des Mittelalters und der Frühen Neuzeit. Köln-Weimar-Wien 1995.

SCHWERHOFF, Gerd. Aktenkundig und gerichtsnotorisch. Einführung in die Historische Kriminalitätsforschung. Tübingen 1999.

SCHWERHOFF, Gerd. Kriminalitätsgeschichte. Beiträge zur Sozial- und Kulturgeschichte der Vormoderne, Konstanz 2000.

SCHWERHOFF, Gerd; BLAUERT, Andreas. Mit den Waffen der Justiz. Zur Kriminalitätsgeschichte des Spätmittelalters und der Frühen Neuzeit. Frankfurt am Main 1993.

SIGLOVÁ, Tereza. "Soudové zisku nenesou": smírné řešení sporů poddaných pardubického panství v 16. a 17. století. *VSH* 16/2009, s. 93-126.

SIGLOVÁ, Tereza. Spory o čest mezi poddanými pardubického panství. *Theatrum historiae* 5/2009, s. 227-244.

SLAVÍČKOVÁ, Pavla. Civilněprávní agenda ve Vodňanech v 16. století. *Výběr* 39/2002, č. 1, s. 43-57.

SLAVÍČKOVÁ, Pavla. Civilněprávní prameny raně novověkých městských soudů. In *Miscellanea ze semináře starších dějin*. Olomouc: Univerzita Palackého 2005, s. 149-157.

SLAVÍČKOVÁ, Pavla. Soudní praxe ve Vodňanech v 16. století aneb Peripetie soudních sporů Adama Křesadla Horažďovského. *Vodňany a Vodňansko* 5/2002, s. 45-50.

SOKOL, Petr. Hrdelní kriminalita v 16. a první polovině 17. století (Sonda do života a mentality obyvatel raně novověkého venkova). *FHB* 20/2002, s. 7-106.

SOKOL, Petr. Šibenice v Bečově nad Teplou, hrdelní sodnictví a archeologie. *ZHS* 8/2003, s. 101-128.

STEJSKAL, Aleš. Instituce hospod v sociální teorii a praxi rožmberského dominia (1551-1611). In *Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16.-18. století)*. Prostějov: Muzeum Prostějovska, 1997, s. 376-408.

ŠEBÁNEK, Jindřich; FIALA, Zdeněk; HLEDÍKOVÁ, Zdeňka. *Česká diplomatika do r. 1848*. Praha: SPN, 1971. 381s.

ŠPAČEK, Jaroslav. Poznámky k nové interpretaci pohřebiště s projevy vampyrismu a několik poznámek k otázce soudnictví městečka Čelákovic. *SSH* 35/2009, s. 185-205.

ŠŮLA, Jaroslav. Bigamista v Třebchovicích pod Orebem (List z historie kriminality na opočenském panství v XVIII. století). *VSH* 7/1998, s. 63-69.

ŠTĚPÁN, Jaromír. Ke krystalizačnímu procesu městského práva českého. In MALÝ, Karel (ed.). *Městské právo v 16.-18. století v Evropě*. Praha: Univerzita Karlova, 1982, 267-278.

T - W

TINKOVÁ, Daniela. Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa. Praha: Argo, 2004. 413s.

TINKOVÁ, Daniela. Osvícenství, revoluce a otázka absolutního trestu. *DaS* 1/2000, s. 14-18.

TINKOVÁ, Daniela. Předcházet či trestat? Problém infanticidia v osvícenské společnosti. *ČČH* 101/2003, s. 27-76.

TINKOVÁ, Daniela. Úvahy nad problematikou „trestního práva“ a „hrdelního soudnictví“ v historii a historiografii. *Kuděj* 2/2002, s. 60-67.

TINKOVÁ, Daniela. Rouhači a svatokrádežníci v čase odkouzlování světa. Proměna obrazu "zločinců proti Bohu" jako příklad konstruktů mezi společnostmi "sakrační" a společností občanskou.

In: *Obraz druhého v historické perspektivě. 2. Identity a stereotypy při formování moderní společnosti*. Praha: Karolinum 2003, s. 105-133.

TLAPÁK, Josef. K problematice vývoje nezákupní držby poddanské půdy v jižním výběžku olomouckého kraje v závěru feudalismu. In BENEŠ, Zdeněk; MAUR, Eduard; PÁNEK, Jaroslav (edd.). *Pocta Josefu Petráňovi*. Praha: Historický ústav ČSAV, 1991, 397-408.

TOMAŠTÍK, Marek. Čarodějnické modlitby jako specifický problém čarodějnických procesů. *Historie* 1995, *FF OU* 1996, s. 69-80.

TRNKA, Gustav. *Město Říčany v minulosti i přítomnosti*. Říčany: Obec Říčanská, 1913. 396s.

TYWONIAK, Jiří. Panství Konopiště v 16. století. *SSH* 13/1978, s. 259-286.

TYWONIAK, Jiří. Panství Konopiště v 17. století. *SSH* 15/1980, s. 197-244.

TYWONIAK, Jiří. Ústřední správa chotkovských velkostatků a její archiv. *SAP* 23/1973, s. 3-101.

TYWONIAK, Jiří. Z dějin zemědělského průmyslu na Podblanicku. *SVPP* 3/1959, s. 97-112.

TYWONIAK, Jiří. Statek Mrač v 17. a počátkem 18. století. *SSH* 8/1973, s. 149-166.

TYWONIAK, Jiří. Šlechtická sídla na Klauserových mapách panství Uhříněves. In BENEŠ, Zdeněk; MAUR, Eduard; PÁNEK, Jaroslav (edd.). *Pocta Josefu Petráňovi*. Praha: Historický ústav ČSAV, 1991, 427-450.

URFUS, Valentin. Právní kultura doby pobělohorské. *MZK* 31/1996, s. 27-32.

VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2008. 684 s.

VOREL, Petr. Města jako sídla feudálních vrchností. In PÁNEK, Jaroslav (ed.). *Česká města v 16.-18. století*. Praha: Historický ústav ČSAV, 1991, s. 121-138.

VOREL, Petr. *Rezidenční vrchnostenská města v Čechách a na Moravě v 15.-17. století*. Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, 2001. 248s.

VOREL, Petr. Poddanská rezidenční města v českých zemích (K typologii měst předbělohorské doby). In *Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku (16.-18. století)*. Prostějov: Muzeum Prostějovska, 1997, s. 38-48.

WASKA, Karel. Hrdelní soud v Úterý v polovině 18. století. In *Acta historico-iuridica Pilsnensia* 2006. *Sborník příspěvků ze setkání pracovníků kateder právních dějin z České a Slovenské republiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2007, s. 130-143.

WOITSCHOVÁ, Klára. Ortelní manuály a knihy protokolů apelačního soudu v Praze z let 1548-1783. *Paginae historiae* 16/2008, s. 545-558.

PŘÍLOHA:

Regesta říčanských soudních manuálů z let 1667-1757

uložených v SOkA Praha-východ, fond Město Říčany,
inv. č. 10-15

Říčanské soudní manuály, v nichž je pouze s nepodstatným přerušením kontinuálně dokumentována činnost soudu v tomto poddanském městečku mezi lety 1667-1757, jsou pramenem zcela mimořádného významu jak pro studium kriminality a každodennosti v raném novověku, tak i pro poznání fungování obecní samosprávy v malých poddanských městečkách a jejího vztahu s úřady patrimoniální správy. Vzhledem k rozsahu téměř 1300 folií je jejich zpřístupnění formou edice nereálné, za nejvhodnější jsem proto považoval zpracování formou regist. Mnohokrát citovaný J. Pánek zavedl ve svých sondách do činnosti jednotlivých hrdebních soudů ve středních Čechách tabelární formu zpracování jednotlivých případů. Hlavní výhodou tohoto přístupu je předvedení maximálního počtu informací na minimálním prostoru, domnívám se ovšem, že právě nezbytná stručnost u tohoto způsobu zpracování by výrazným způsobem a ke škodě věci omezila bohatství říčanského materiálu. Příloha této práce je kompromisem mezi stručným přehledným zpracováním a zachováním původní plasticity pramene. Především je třeba zdůraznit, že ze všech záznamů v říčanských soudních manuálech byly pro zpracování vybrány pouze záznamy sporné agendy. Zejména manuály pokrývající období 1675-1718 přitom obsahují značný podíl zápisů povahy správní či hospodářské, o nich však bylo pojednáno pouze v části věnované diplomatickému rozboru manuálů, jejich podrobnější rozbor nebyl cílem této práce a jejich zpracování do přílohy by jednak znamenalo její znehlednění, jednak by neúměrně zvětšilo její rozsah.

Každý ze záznamů je nejdříve označen pořadovým číslem v rámci manuálu, jehož zkratka je uvedena v závorce, např. označení (M10) 5. tedy znamená, že se jedná o pátý případ sporné agendy zaznamenaný v manuálu inv. č. 10 (tj. pro dobu 1667-1675). Případy, ke kterým byly dohledány další doklady v komplementárních pramenech, jsou označeny zkratkami ŘSS (říčanské smolné spisy), Vs (smolné spisy z fondu velkostatku Uhříněves) nebo OM AS (ortelní manuály apelačního soudu). Odkazy na přesné uložení těchto zápisů jsou buď v poznámce nebo v části věnované výčtu dokladů k případu.

Druhým údajem je časový rozsah případu odvozený z datací zápisů. Tento údaj proto nemusí znamenat, že zaznamenaný případ v uvedeném období skutečně začal a skončil, je např. možné, že není zachován rozsudek či není možné zjistit, kdy opravdu začal být případ projednáván. V případech delších než jeden den je vyčíslen i počet dní jejich trvání na základě zápisů, u případů se zachovanými výčty nákladů včetně přesné určené doby pobytu delikventa ve vězení je uveden i tento údaj (nemusí se proto nutně shodovat s časovým rozsahem určeným na základě dochovaných zápisů).

Třetím sledovaným údajem jsou informace o obviněném, většinou získané z výslechů, kde vyslýchání kromě jména udávají i svůj věk (řada osob svůj věk neznala a pouze jej odhadovala, v takových případech je uvedeno původní určení „asi“ či „přibližně“ nebo jiná doslovná citace), vrchnost (údajem „poddaný“ se rozumí poddaný Lichtenštejnů z panství Uhříněves, Škvorec či jiného panství jejich středočeského dominia, poddaní jiných vrchností jsou označováni jako „cizopanští“ s doplňujícím údajem o vrchnosti, pokud je možné zjistit), rodinný stav (ženatý/neženatý, vdaná/nevdaná, vdovec, vdova - údaj „svobodný“ se vztahuje k osobní svobodě dotyčné osoby a náleží do kategorie předcházející), povolání či sociální status (větší množství údajů obecně zjišťujeme u obviněných neusedlých a nižších vrstev, u říčanských sousedů je často nebývá kromě jména a označení jejich příslušnosti k městu už žádný další doplňující údaj např. o povolání).

Čtvrtým bodem je vlastní případ, tj. důvod zahájení soudního jednání. Záznam začíná uvedením skutkové podstaty a pokračuje vylíčením okolností, pokud jsou známy. Při popisu některých kauz je užito i doslovných citací, případně je rozsáhlejší citace z pramene zařazena za popis případu. Kauzy, v nichž figurovalo více obviněných, či se zachovalo vyjádření žalovaného, je protíná zohledněn i v popisu případu.

Pátý bod uvádí rozsudek, pakliže se rozsudek nezachoval, je uvedeno „bez rozsudku“ s případným doplňujícím údajem, proč rozsudek schází. Rozsudek říčanského soudu většinou znamená rozsudek vydaný na pokyn hejtmána panství, druhou variantou je rozsudek vrchnosti, třetí potom rozsudek apelačního soudu (zkratka AS). Za označením soudní instance následuje popis stanoveného trestu.

Šestý bod je věnován soupisu všech dohledaných zápisů vázících se k dané kauze. Vzhledem k tomu, že říčanské manuály často obsahují záznamy celého průběhu procesu, jedná se nezřídka o část zdaleka nejrozsáhlejší. Každý zápis je nejdříve přesně charakterizován: výslech obviněného, výslech svědka, dopis rady hejtmánovi, dopis radě od hejtmána, revers, rozsudek, rozsudek AS, výčet nákladů aj.⁶⁷¹ Následuje stručné shrnutí obsahu, datace a přesný odkaz na stranu v manuálu (u výslechů ještě údaj o jejich rozsahu - počtu otázek). Údaje uvedené v tomto oddílu zajisté nejsou nikterak čtivé, zároveň jsou tím nejčennějším svědectvím o průběhu jednotlivých procesů a dochování pramenů k nim.

Závěrečná poznámka může obsahovat jak upozornění na neobvyklou formu zápisu či pozoruhodný moment v obsahu zápisů, tak i odkaz na další záznamy k danému případu v komplementárních pramenech (smolných spisech v městském archivu, archivu velkostatku, či ortelních manuálech). V poznámce jsou rovněž uvedeny odkazy na související případy (pokud se jedná o recidivistu nebo osobu vystupující jinde např. jako svědek).

Název a odkaz na uložení v SOKA Praha-Východ	Časové rozmezí	Zkratka
Soudní manuál inv. č. 10, kt. 2	1667-1675	M10
Soudní manuál inv. č. 11, kt. 2	1675-1680	M11
Soudní manuál inv. č. 12, kt. 3	1684-1691	M12
Soudní manuál inv. č. 13, kt. 3	1692-1718	M13
Soudní manuál inv. č. 14, kt. 4	1719-1744	M14
Soudní manuál inv. č. 15, R	1745-1757	M15

⁶⁷¹ Dopis rady / dopis radě - radou je míněna říčanská městská rada, tj. říčanský soud - toto označení se jevílo vzhledem k velmi častému výskytu přijaté a odeslané korespondence výhodnější coby stručnější než spojení „dopis říčanského soudu“.

SOUDNÍ MANUÁL MĚSTEČKA ŘÍČAN

inv. č. 10

(1667-1675)

(M10) 1.

Časové rozpětí případu:

1667, 25. 6. – 5. 8./10. 8.

46 dní

Obviněný:

Matěj Smrčka, cizopanský (Nové Město, narozen v Jesenici), skoták v pitkovském dvoře
Martin Maršálek, poddaný, syn petrovického ovčáka Petra Maršálka
Adam Černý, poddaný, pastucha z Benic

Případ:

Krádež - jehňata ze dvora v Pitkovicích. Matěj Smrčka, Adam Černý a Martin Maršálek obviněni z krádeže 5 jehňat z panského dvora v Pitkovicích, k čemuž se všichni dobrovolně přiznali. Jehňata ukradli v noci a druhý den je odvezli do Nového Města, kde je prodali po půl tolaru. Maršálek coby knížecí poddaný propuštěn na revers, Smrčka vydán svojí vrchnosti do Nového Města.

Smrčka se při výslechu přiznal k mnoha dalším krádežím - na konopišťském panství ukradl ovčákovi zvonce a krávu, za což byl zadržen a vězněn v Benešově, z vězení utekl (pouta otevřel nožem, ze dveří vytáhl skobu). Při službě v Sulicích ukradl kolo, další kolo v Radějovicích, v Oujezdci železa od pluhu, další železa od pluhu ve dvoře v Sulicích („ale byl sem bit pro ně a vzali mě je zas“), svému hospodáři v Sulicích ukradl také skopce (rovněž odhalen a musel škodu nahradit). Ve Slapech ukradl chalupnici krávu, kterou odvedl do Košíř, zde zadržen v hospodě a vsazen do klády (převezen na Zbraslav, „tam sem zase seděl taky tři dni musil sem tam záchody kliditi, potom mě pustili“). Po propuštění sloužil ve Slapech u ovčáka a po čase odešel se Zuzanou Polkou (sloužila „u Nydrlantníka v Štěchovicích za kuchařku 7 let“), pět dní spolu pracovali na vinicích („... potom jsem jí od sebe odehnal. Páni Benešovští měli na mně důmnění, že bych jí měl zabít a do šachty hodit, ale ona chvála Pánu Bohu posavad živa jest“).

Rozsudek:

Říčanský soud - revers, náhrada škody (Martin Maršálek a Adam Černý).

Matěj Smrčka - předán svojí vrchnosti.

Doklady:

dopis radě od hejtmana - nařizuje převzít zadržené zloděje Matěje Smrčku a Martina Maršálka 25. 6. (6a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o provedení výslechů 1. 7. (6b),

výslech obviněného Matěje Smrčky 1. 7. (6b-7a), druhý výslech obviněného Matěje Smrčky (7b), dopis radě od hejtmana - nařizuje předat obviněného Matěje Smrčku k soudu Nového Města 5. 7. (7b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o předání obviněného Matěje Smrčky novoměstskému písaři Jiřímu Letusovi 5. 7. (8a), výslech obviněného Martina Maršálka 1. 7. (8b), dopis radě od hejtmana - nařizuje propustit Maršálka, pokud nahradí škodu 27. 7. (8b-9a), revers Martina Maršálka 28. 7. (9a,b), zápis o propuštění Maršálka 10. 8. (9b), výslech obviněného Adama Černého 13. 7. (10a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o výsledku Adama Černého 15. 7. (10a,b), revers Adama Černého 28. 7. (10b-11b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o vykonání reversu Adama Černého 28. 7. (11b), dopis radě od hejtmana - dává svolení propustit na revers zloděje jehňat Smrčku, Maršálka a Černého i čarodějníka Jindru 5. 8. (16a)

Poznámka:

Výsledky mají podobu kontinuálního záznamu vyprávění, nikoliv responsoriální formu, jak je běžné ve všech následujících manuálech.

Adam Černý u výsledku uvedl, že „pacholci Beniští pravili z jara, že jest pastucha Tehovický vsázal pachole služebný na kolo toho zlý paměti, ale již ti pacholci utekli. Více nevím nic.“

(M10) 2.

Časové rozpětí případu:

1667, 2. 7. – 5. 8./10. 8.

39 dní

Obviněný:

Jan Jindra, pacholek Jiříka Vašatého v Tehovicích
žalobce Ondřej Plachý

Případ:

Čarování. Tehovický soused Ondřej Plachý obvinil pacholka Jana Jindru z magických praktik poškozujících jeho koně. Obviněný Jindra se přiznal, hejtman panství nařídil obviněného zavázat reversem a vyhnat z panství.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - revers, vyhnanství z knížecích panství.

Doklady:

výslech obviněného Jana Jindry 2. 7. (12a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o provedeném výsledku 3. 7. (12b), dopis hejtmana radě - nařizuje provést další výslech, potom Jindru zavázat reversem a vyhnat z panství 26. 7. (12b), druhý výslech obviněného Jana Jindry 13. 7. (13a,b), revers „pacholka a čarodějníka“ Jana Jindry 27. 7. (13b), dopis hejtmana radě - dává svolení propustit na revers zloděje jehňat Smrčku, Maršálka a Černého i čarodějníka Jindru 5. 8. (16a), zápis o propuštění Jana Jindry 10. 8. (14a)

Poznámka:

Hejtman panství v dopise z 3. 7. výslovně uvádí, že případné provedení útrpných výsledků přesahuje ekonomické možnosti panství (12b): „Poněvadž ti někteří lotři u nás v vězení

šatlavním zůstávají, nejsou na nich co vzít, aby nějakou pokutu složili. K tomu pak více na ně náklad vésti, a vedle utrpného práva s nimi pokračovati, panství i s vaším městečkem postačovati nemohlo....“

Viz M10/53 – Ondřej Plachý vystupuje je zmiňován v souvislosti s případem krádeže – čarování (jeden z obviněných u něj sloužil jako pacholek) roku 1675

Viz M10/37 – Ondřej Plachý vystupuje jako žalobce ve jménu své ženy ve sporu o čest roku 1669

(M10) 3.

Časové rozpětí případu:

1667, 4. 7. – 27. 7./10. 8.

37 dní

Obviněný:

Mikoláš Zemina, syn mlynáře z Velkých Bečvár

Případ:

Krádež - vůl ze dvora v Kyjích. Obviněný Zemina sloužil na Zbraslavi, když onemocněl, jeho hospodář si zjednal jiného pacholka. Zemina odešel do Prahy, pak ke Kolínu, potom do Kyjí, kde vyžebrel chleba, počkal do setmění a z pastvy odvedl vola, kterého chtěl prodat Židovi v Libni. Žid zavolal rychtáře a Zemina byl zadržen.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - revers.

Doklady:

dopis hejtmana radě - obviněného Zeminu vyslechnout a potom vsadit do klády 4. 7. (14b), výslech obviněného Mikoláše Zeminy, 10 otázek 5. 7. (15a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o provedení výslechu Zeminy 5. 7. (15b), druhý výslech Zeminy - pouze zápis, že se nechce k ničemu více přiznat 27. 7. (16b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o druhém výslechu Zeminy, který se nechce k ničemu více přiznat 27. 7. (16b-17a), revers Mikoláše Zeminy 27. 7. (17a,b), zápis o propuštění Zeminy 10. 8. (17b)

Poznámka:

(M10) 4.

Časové rozpětí případu:

1667, 7. 8. - 9. 9.

33 dní

Obviněný:

Kateřina Zarmoucená, svobodná, děvečka Ondřeje Bady, souseda z Roztoklat, dcera podruha Vavřince Zarmouceného z Vikáně

Případ:

Infanticidium. Kateřina Zarmoucená otěhotněla s pacholkem Jakubem (vztah navázali „v stodole když sem šla pro slámu... On mě porazil, a hráli sme spolu, a pravil, abych mu byla povolná, že namně žádný nepozná, že mě sobě vezme“, potom se stýkali celý rok každou noc, naposledy týden před porodem). Kateřina v noci porodila děvčátko („v neděli na pondělek, když kohouti měli spívat v noci“), které zardousila a zahrabala do hlíny („Vzala sem ho za krk a stiskla sem ruce dohromady, vytáhla sem ho ven, a ono ani neplakalo. Krček mělo již všecken ztržený“). Ke svému činu se přiznala dobrovolně potom co na ní ženy z hospodářství poznaly, že rodila. Dítě zabila, aby mohla nadále sloužit jako děvečka („naschvál sem jej rukama stiskla, abych zase za děvečku choditi mohla“).

Pacholek Jakub se po zadržení Kateřiny ozbrojil ručnicí a utekl, přes pátrání se ho nepodařilo zadržet, nikam nevedlo ani pátrání po příbuzných (jeden ze svědků vypověděl „On nic nepovídal, že maličkej od rodičův utekl, a že neví čí poddaný jest“). Za útěk Jakuba vsazen hospodář Ondřej Bada do vězení, propuštěn po postavení rukojmích. Manželka Kateřinina hospodáře vypověděla, že těhotenství si nikdo nevšiml („žádný, až když to dítě měla“), stejně tak jejího vztahu s Jakubem („Nepatřila sem nikdá nic takového, když se jí někdo dotekl, ona na něho plila“).

Rozsudek:

AS - trest smrti mečem na hrdle, potom zahrabána a probití srdce kulem.

Doklady:

dopis hejtmana radě - nařizuje vypravit 10 ozbrojenců na zámek ve Škvorci pro převzetí obviněné 7. 8. (18a,b), první výslech obviněné Kateřiny Zarmoucené, 22 otázek 9. 8. (18b-20a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o provedení výslechu obviněné 9. 8. (20a,b), hejtman posílá doplňující otázky - zejména zjistit více o pacholkovi Jakubovi a od rychtáře, proč neinformoval hejtmana dříve, když byla Kateřina očepena už druhý den po porodu 16. 8. (20b-21a), výslech svědka Ondřeje Bady, hospodáře obviněné - na otázku proč neinformovali dříve hejtmana odpovídá „Že jest daleká cesta, a bylo již večer, a ona se tu rychtáři hned přiznala když jí k sobě přivedl, že měla dítě“, 17 otázek 17. 8. (21a-22b), výslech svědkyně Kateřiny, manželky Ondřeje Bady, 18 otázek 17. 8. (22b-24a), výslech svědka Jiříka Kočího, rychtáře v Roztoklatech, 9 otázek 17. 8. (24a-25a), druhý výslech obviněné Kateřiny Zarmoucené, 28 otázek 17. 8. (25b-26b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o výslechu svědků a obviněné 17. 8. (27a), dopis rady rychtáři do Vikáně - žádost o výslech otce Kateřiny, zjistit čí je poddaný 17. 8. (27a,b), odpověď rychtáře z Vikáně - Vavřinec Zarmoucený je svobodný, jeho otec byl formanem a pocházel z Německého Brodu, zemřel ve Vračovicích a je pochován v Kunraticích, Vavřinec žije ve Vikáni již 8 let, před tím 3 roky v Kostelci n. Černými lesy jako pastýř, před tím 3 roky v Oujezdci a 8 let v Poříčanech 18. 8. (27b-28a), zápis o zadržení a následném propuštění Ondřeje Bady po postavení rukojmích - nezadržel včas pacholka Jakuba 19. 8. (28b), rozsudek AS nad Kateřinou Zarmoucenou 30. 8. (28b-29a), dopis rady do Kouřimi - žádost o zapůjčení kata 4. 9. (29a,b), odpověď z Kouřimi - příslibení kata 5. 9. (30a), dopis rady do Kouřimi - poděkování za zapůjčení kata, stížnost na nenáležitě chování posla právního (není blíže specifikováno) 9. 9. (30b-31a).

Poznámka:

Případ předán k rozhodnutí AS, není ale v ortelních manuálech AS.

(M10) 5.

Časové rozpětí případu:

1667, 21. 8. - 5. 9.

16 dní

Obviněný:

Vavřinec Skočdopole, svobodný, narozen v Mitrovičkách (bývalé panství paní Černínové), pasýř v Třebohosticích, ženatý („žena je šlakem poražena“), 3 děti

Případ:

Krádež - ovce v hodovském dvoře. Obviněný se v noci 20. 8. pokusil z hodovského dvora ukrást ovce, byl přistižen, při zadržení pobodal dva pacholky, při útěku postřelen šafářem do nohy. Ovčín chtěl vykrást cestou od bratra ze Záluží, nebozecem odvrátil dvě prkna, uvnitř na něj už čekali pacholci. Nikdo ho nenavedl, chtěl ukrást jehně, aby měli se ženou maso.

Rozsudek:

AS - půl roku nucených prací v poutech na obecním.

Říčanský soud - hejtman panství - po odpykání trestu hrdelní revers a vyhnanství z panství.

Doklady:

dopis radě od hejtmána - nařizuje výslech obviněného Skočdopole, zejména zjistit případné společníky a co chtěl s ovci dělat 21. 8. (32a), dopis důchodního ze Škvorce hejtmanovi - předáno Říčanským, popis události 21. 8. (32b), výslech obviněného Vavřince Skočdopole, 16 otázek 22. 8. (33b-35a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o výslechu obviněného, k žádné jiné krádeži se nechce přiznat 22. 8. (35b), rozsudek AS 5. 9. (36a), výčet nákladů na Kateřinu Zarmoucenou a Vavřince Skočdopole (37a-39a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o uplynutí půl ročního trestu Skočdopole 5. 3. (79a), dopis radě od hejtmána - nařizuje po půl roce vykonat revers a Skočdopole propustit 7. 3. (78a), hrdelní revers Vavřince Skočdopole 5. 3. (79b-80a)

Poznámka:

Případ předán k rozhodnutí AS, není ale v ortelních manuálech.

(M10) 6.

Časové rozpětí případu:

1667, 21. 8. - 26. 8.

5 dní

Obviněný:

Jan Široký, podruh ve Voděrádkách, cizopanský poddaný (Vratislav z Mitovic)
žalobce Adam Strnad, mlynář v Krabošicích, poddaný

Případ:

Zbití - kvalt. Knížecí poddaný Adam Strnad podal stížnost hejtmanovi panství na podruha Jana Širokého, který ho zbil holí na silnici. Konflikt začal den před tím, když dítě Širokého honilo Strnadova synka - Strnad vzal metlu a dvakrát dítě Širokého šlehnul, načež mu Široký slíbil pomstu. Druhý den Široký počkal, až půjde Strnad z pole a zasadil mu (dle Strnadovy žaloby) 60-70 ran, Strnada zachránil až kolemjdoucí soused Kujalík. Soud ohledal Strnadovy rány („spatřice my tělo jeho, kterýž po rukou, zádech, i po tváři od téhož stlučení hrubě sčernalý jest“), předvolal a uvěznil Širokého. Na přímluvu benického šenkýře Tomáše Kněžického oba porovnal a zavázal Širokého zaplatit Strnadovi odškodné 4 zl.

Hejtman panství reagoval na postup soudu ostrou výtkou. Už v úvodním dopise upozorňoval na nepřijatelné chování Širokého, který napadnul už několik knížecích poddaných před Strnadem. Vytýká soudu, že provedl porovnání a stanovil nízké odškodné - nařizuje žádat po Širokém pokutu 50 zl. do knížecího důchodu a vyhnat ho z panství. Široký po oznámení hejtmanova rozsudku oznámil, že takto vysokou pokutu nemůže zaplatit a odevzdává se hejtmanově vůli.

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání, odškodné.

Hejtman panství - pokuta, vyhnanství z panství.

Doklady:

dopis radě od hejtmana - nařizuje předvést sporné strany a provést výslechy 22. 8. (40a,b), žaloba Adama Strnada proti Janu Širokému, nedatováno (40b-41b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o výslechu sporných stran a porovnání 25. 8. (41b-42a), dopis od hejtmana - výtka soudu, že provedl porovnání bez jeho vědomí, nařizuje pokutu pro Širokého a vypovězení z panství 26. 8. (43a,b), dopis rady hejtmanovi - berou na vědomí hejtmanovo rozhodnutí, informují o neschopnosti Širokého zaplatit stanovenou pokutu 26. 8. (43b-44b)

Poznámka:

Říčanský soud rozhodnul případ dle vlastního uvážení, hejtman panství soud pokáral a rozsudek změnil.

(M10) 7.

Časové rozpětí případu:

1667, 9. 9. - 16. 9.

7 dní

Obviněný:

Kateřina Kozová, svobodná, dcera nebožtíka Jana Kozy, věk nezná („já nevím, po Jankovský bitvě ve třech letech sem se narodila“)

Vilím Meloun, mlynář v Benicích, ženatý, 3 děti

Případ:

Smilstvo. Obviněná Kateřina Kozová otěhotněla s mlynářem Vilímem Melounem, u kterého sloužila (nejprve 6 let, 2 roky sloužila jinde, nyní opět 2 roky u Melouna). Vztah začal Meloun („On je mi příčinu dal, a mocně mě k tomu přivedl... a že mně sobě vezme připovídal“), s děvečkou obcoval pravidelně („leckdes kdy se nám chtělo“).

Jakmile Kateřina pocítila, že je těhotná, informovala okolí („Já sem sama tomu chtěla, aby mě vočepili, když sem již na sobě cejtla, že nejsem poctivá a nejsem sebou jistá“), porod se nesnažila utajit, o dítě se starala.

Hejtman panství nařídil Vilímu Melounovi zaplatit pokutu do knížecího důchodu a vyrovnat se s Kateřinou, kterou svolil propustit z vězení.

(„... ať se s tou osobou před ouřadem náležitě porovná a jí zaplatí, i také z šatlavy vyplatí, a neb co k tomu náleží dá, neb ona ne tak vinna jest, jako on.“)

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - propuštění obviněné, vykonat a zapsat porovnání mezi Kateřinou Kozovou a Melounem.

Doklady:

dopis radě od hejtmána - nařizuje předvolání a výslech obviněné Kateřiny Kozové 9. 9. (45a), výslech obviněné Kateřiny Kozové, 13 otázek 12. 9. (45a-46a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o provedení výslechu, zaslání výčtu útrat za popravu Kateřiny Zarmoucené 12. 9. (46b), dopis radě od hejtmána - nařizuje propustit Kateřinu, Vilím Meloun musí zaplatit pokutu a vyrovnat se s Kateřinou 16. 9. (47a)

Poznámka:

Za smilstvo potrestán muž.

(M10) 8.

Časové rozpětí případu:

1667, 9. 10. - 13. 10.

4 dny

Obviněný:

Martin Procházka, poddaný

Případ:

Krádež - obilí z jažlovského dvora. Martin Procházka obviněn z krádeže při mlácení obilí, svojí ženě předal tři plné mošny („a mošna drží 1 věrtel“). Při krádeži zadržen a na místě trestán, přičemž sousedům Vojáčkovi a Palečkovi sliboval pomstu, že se dá na vojnu a poseká je. Když ho šel domů zadržet rychtář, utekl na půdu, seskočil z krovu a utekl do lesa. Při výslechu Procházka tvrdí, že ukradl pouze jednu mošnu („Jenom tu jednu na svou duši, neb jest mi duše milejší než pšenice“), o pomstě Vojáčkovi a Palečkovi jen žertoval, utekl, protože se bál, že bude bit.

Hejtman panství již před provedením výslechu v instrukcích soudu uvádí, že provinilec může být propuštěn na revers, zároveň mu má být nabídnuta usedlost k ujmoutí.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - revers, ujmoutí gruntu na knížecím panství.

Doklady:

dopis radě od hejtmána - nařizuje výslech Procházky a dotaz, zda chce obviněný ujmout grunt 11. 10. (48a), výslech obviněného Procházky (v závěru slibuje ujmout grunt - „I kdyby mi pan hejtman tu chaloupku Krabožčinou v Kuřim dáti chtěl, jáť bych se na ní

další, 8 otázek 11. 10. (49a,b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o provedení výslechu, Procházka jinou krádež nepřiznává, grunt slíbil ujmout 11. 10. (49a), dopis radě od hejtmana - nařizuje vykonat revers a Procházku propustit 12. 10. (50a), zápis o propuštění 13. 10. (50a)

Poznámka:

Hejtman panství nabízí provinilci ujmutí usedlosti na panství.

(M10) 9.

Časové rozpětí případu:

1667, 28. 10. - 6. 11.

8 dní

Obviněný:

Dorota Hubatková, podrobnosti neuvedeny
žalobce Jan Černý, ovčák z Pitkovic

Případ:

Krádež. Jan Černý byl v noci vykraden, zloději ukradli oblečení z truhly. Po čase poznala jeho žena Kateřina části svého oblečení na Dorotě Hubatkové, kterou Černý obvinil z krádeže. Hubatková před soudem nedokázala uspokojivě vysvětlit, jak k oblečení přišla - po krátkém uvěznění na příkaz hejtmana propuštěna, protože její manžel postavil rukojmí. Záznam o konečném řešení případu chybí.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - propuštění po postavení rukojmí.

Doklady:

žaloba Jana Černého na Dorotu Hubatkovou, 28. 10. (50b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o předvolání a vyslechnutí Doroty Hubatkové 3. 11. (51b-52a), dopis radě od hejtmana - nařizuje uvěznit Dorotu Hubatkovou 3. 11. (52b), dopis radě od hejtmana - nařizuje propustit Dorotu Hubatkovou, protože její manžel postavil rukojmí, hejtman bude v případě postupovat sám 6. 11. (53a)

Poznámka:

(M10) 10.

Časové rozpětí případu:

1667, 16. 12. - 2. 1. 1668

17 dní

Obviněný:

Jiřík Krabošák, kovář z Dubče
žalobce Jiřík Vesecký, kantor uhříněveský

Případ:

Čest - zhanění. Když se bratr žalobce Jiříka Veseckého Pavel Perníkář stavil v hospodě na truňk piva, dostal se do sporu s kovářem Jiřikem Krabošákem, který začal hanět Veseckého i Perníkáře a následně Perníkáře zbil. Před soudem Krabošák vypověděl, že byl opilý a nic si nepamatuje a prohlásil kantora Veseckého za poctivého.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - porovnání (Krabošák zavázán pokutou 10 zl.).

Doklady:

žaloba Jiříka Veseckého na Jiříka Krabošáka 16. 12. (53b-55b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o předvolání sporných stran a porovnání 2. 1. 1668 (56a), zápis o porovnání 2. 1. (56b-57a)

Poznámka:

Soud obdržel další žalobu na Jiříka Krabošáka od Jakuba Drábka, v dopise hejtmanovi však oznamuje, že nemohl při jednom stání obvinít Krabošáka ze dvou věcí (viz M10/12).

(M10) 11.

Časové rozpětí případu:

1667, 23. 10. - 4. 1. 1668

72 dní

Obviněný:

Alžběta Kozáková, manželka kunického souseda Jiříka Kozáka
žalobce Melichar Strašinský, skoták kolovratský

Případ:

Krádež - peníze. Skotáku Melicharovi zmizely z krabičky dva dukáty a několik drobnějších peněz, o krádeži mlčel, protože nevěděl, koho podezírat. Po čase se mu doneslo, že by mu je měla ukrást děvečka Alžběta, nyní manželka Jiříka Kozáka. Alžběta se před soudem ke krádeži přiznala a nabídla Veseckému náhradu škody, což Vesecký přijal a s Alžbětou se porovnal.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - náhrada škody (místo peněz březí jalovice).

Doklady:

žaloba Melichara Strašinského na Alžbětu Kozákovou 23. 10. (57b-58a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o výsledku Alžběty Kozákové a Jiříka Krabošáka, Alžběta nabídla Veseckému náhradu škody, Krabošák odprosil Drábka 4. 1. 1668 (59b-60a)

Poznámka:

(M10) 12.

Časové rozpětí případu:

1667, 28. 10. - 4. 1. 1668

67 dní

Obviněný:

Jiřík Krabošák, kovář z Dubče

žalobce Jakub Drábek, soused z Dubče

Případ:

Čest - zhanění. Jakub Drábek zašel do hospody na truňk piva, kde se Jiřík Krabošák hádal a haněl různé lidi. Drábek Krabošákovi řekl, aby přestal, načež ho Krabošák obvinil z krádeže jednoho korce rezné mouky. Když Krabošák svoje obvinění třikrát zopakoval, Drábek ho třikrát udeřil do obličeje, aby si Krabošák konflikt pamatoval a následně na Krabošáka obžaloval, aby byl soudem opatřen na poctivosti.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - porovnání (Krabošák zavázán pokutou 5 zl.).

Doklady:

žaloba Jakuba Drábka na Jiříka Krabošáka 28. 10. (58b-59b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o výslechu Alžběty Kozákové a Jiříka Krabošáka, Alžběta nabídla Veseckému náhradu škody, Krabošák odprosil Drábka 4. 1. 1668 (59b-60a), zápis o porovnání 4. 1. 1668 (60b)

Poznámka:

(M10) 13.

Časové rozpětí případu:

1668, 5. 1. - 8. 3.

Obviněný:

Martin Železný, svobodný, čeledín ve dvoře v Běchovicích

Jiřík Baudyš, cizopanský (hrabě Colloredo), pekař v Dolních Počernicích

Případ:

Krádež - obilí z běchovického dvora. Martin Železný obviněn z krádeže většího množství obilí ze dvora v Běchovicích, které dle svojí výpovědi ukradl při třech nočních výpravách na špejchar spolu se společníky Zikmundem a Vítkem. Mělo se jednat o 14 korců, větší část odprodali pekaři Jiříku Baudyšovi z Dolních Počernic.

Vyšetřování případu pravděpodobně na základě výpovědi, kterou učinil na smrtelné posteli Václav Penčíčka, když důchodní přišel pátrat po chybějících 60 korcích. Penčíčka obvinil Železného z dlouhodobého kradení, o kterém věděla všechna čeleď, ale Železného se bála jednak jako bratra šafářky, jednak jako čarodějníka. Hejtman nařizuje soudu vést vyšetřování směrem k šafáři - zjistit jeho podíl na krádežích, protože zloději museli chodit kolem komory, kde se ženou spal a měl by je tedy slyšet (Železný odmítal zapojení

šafáře), za druhé vyšetřit Železného čáry proti čeledi (Železný v prvním výslechu popřel, v dalších už soud nezjišťoval).

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - hrdelní revers.

Pekař Jiřík Baudyš - bez rozsudku.

Doklady:

dopis radě od hejtmana - nařizuje výslech obviněného Martina Železného, otázky zaměřit na spolupachatele 5. 1. (61a,b), výslech obviněného Martina Železného, 10 otázek 7. 1. (63a,b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o provedení výslechu, obviněný se částečně přiznává ke krádeži, čarodějnictví odmítá 7. 1. (62a), dopis radě od hejtmana - hejtman upozorňuje na rozpory ve výpovědích obviněného, nařizuje provést další výslech 8. 1. (62a,b), druhý výslech obviněného Martina Železného, 8 otázek 9. 1. (64b-65a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o vykonání druhého výslechu 9. 1. (64a), dopis radě od hejtmana - nařizuje další otázky na obviněného Železného, informuje o odpovědi pekaře Jiříka Baudyše obviněného z přijímání kradeného obilí 10. 1. (65a,b), odpověď počernického pekaře Jiříka Baudyše na dotaz hejtmana uhříněveského panství na přijímání kradeného obilí - podáno počernickému správci (66a,b), třetí výslech obviněného Martina Železného, 22 otázek 12. 1. (66b-68a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o provedení třetího výslechu 12. 1. (68a,b), dopis radě od hejtmana - nařizuje další výslech obviněného Martina Železného včetně instrukcí, jak postupovat, hodinu před výslechem vsadit za ruce i nohy do klády 15. 1. (69a-70a), čtvrtý výslech obviněného Martina Železného, 21 otázek 16. 1. (70a-71a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o provedení čtvrtého výslechu, obviněný stále nesdělil nic nového 16. 1. (71a,b), dopis rady správci v Dolních Počernicích - soud jménem hejtmana žádá o předvedení pekaře Jiříka Baudyše 17. 1. (71b-72a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o výslechu pekaře Jiříka Baudyše, který se přiznal k přijímání obilí, odmítá však, že by věděl o tom, že je kradené 19. 1. (72a,b), dopis radě od hejtmana - nařizuje propuštění pekaře z vězení, protože si ho vyžádal dolnopočernický správce 22. 1. (72b-73a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o propuštění pekaře Jiříka Baudyše, před tím provedena konfrontace s Martinem Železným 24. 1. (73a,b), dopis radě od hejtmana dopis radě od hejtmana - o další řízení s pekařem Baudyšem se hejtman postará sám 20. 2. (74a,b), dopis rady hejtmanovi - vyjádření ke spisu podaného pekařem Baudyšem, kde Baudyš popírá předchozí výpověď před soudem 21. 2. (74b-75b), dopis správce v Dolních Počernicích hejtmanovi panství na Uhříněves 18. 2. (75b-76a), písemné vyjádření pekaře Jiříka Baudyše na obvinění z přijímání kradeného obilí - formulováno právníkem, nedatováno (76a-77b), dopis radě od hejtmana - nařizuje propustit obviněného Martina Železného po vykonání hrdelního reversu 7. 3. (78a), hrdelní revers obviněného Martina Železného 8. 3. (78b)

Poznámka:

Obviněný pekař Jiřík Baudyš se hájí s poukazem na Obnovené zřízení zemské a Koldínova Práva městská.

(M10) 14.

Časové rozpětí případu:

1668, 14. 3. - 17. 3.

3 dny

Obviněný:

Matouš Krátkej, soused ze Škvorče, cizopanský (kníže Lobkovic - panství Chlumec)
žalobce Pavel Dražecký, soused ze Škvorče

Případ:

Čarování. Mezi škvoreckými sousedy Matoušem Krátkým a Pavlem Dražeckým došlo k blíže nespecifikovanému „hanění a plísnění“, Dražecký chtěl spor urovnat před rychtářem, ale Krátký se odmítal dostavit a prohlašoval, že se bude hlásit ke svému pánu (knížeti z Lobkovic).

Dražecký poté Krátkého obvinil z čarování, magické praktiky měli dosvědčit tři svědkové. Za prvé měl Krátký navádět pacholka Pavla Kubelu, aby „své kobyly vodou zmyl, a tu vodu po zmytí, na koho má zášti, kudy jde, a nebo s potahem jede, na cestu vylil, tehdy že on i potah ochromne.“ Krátký odpověděl, že tento návod se dozvěděl od manželky dražeckého, když u nich sloužil (navíc vypověděl, že Dražecká „opláchla nádoby v Novou Neděli a sobě nechala polovici, a druhou polovici mně dala a pravila, abych koně obmyl Novou Neděli.“) Za druhé měl Krátký vyhrožovat sousedovi Janu Moravcovi, že mu pokazí všechno na poli, které patřilo Moravcovi, ale dosud je užíval Dražecký (prohlásil to potom, kdy mu Moravec oznámil, že pole začne užívat sám). Krátký toto obvinění potvrdil, ovšem s tím, že pole měl v úmyslu „potahem zplouhat“. Za třetí „jistá žena“ uvedla, že Krátký zakopával na cesty slepá štěňata a koťata, po jejichž překročení měl člověk oslepnout. U výsledku toto svědkyně sama popřela s tím, že to pouze slyšela „od nějakého pacholka.“

Soud se kromě dotazů na čarování zajímal i o Krátkého prohlášení, že se bude hlásit u své vrchnosti - Krátký vypověděl, že zatím nikomu nesdělil, že je cizopanský poddaný a že se ke své vrchnosti hodlá hlásit pouze v případě, že bude nespravedlivě souzen. Hejtman nařídil porovnání sousedů.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - porovnání (strany zavázány pokutou 10 zl.).

Doklady:

popis případu od škvoreckého rychtáře podaný hejtmanovi panství, nedatováno (80b-81b), dopis radě od hejtmana - nařizuje výslech Dražeckého, sděluje instrukce jak zajistit zadrženého lupiče Adama Skrbka 14. 3. (81b-82a), výslech Matouše Krátkého, 6 otázek 15. 3. (82a-83a), výslech svědkyně Kateřiny Štěpánkové - popírá svojí předchozí výpověď o Dražeckého čarování se slepými štěňaty, 4 otázky 15. 3. (83b), dopis rady hejtmanovi - informují, že obviněný Matouš Krátký je ochoten přistoupit k porovnání 15. 3. (84a), dopis radě od hejtmana 16. 3. (84b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o porovnání 17. 3. (85a), zápis o porovnání Matouše Krátkého s Pavlem Dražeckým 17. 3. (85a)

Poznámka:

(M10) 15.

Časové rozpětí případu:

1668, 21. 3. – 29. 3.

8 dní

Obviněný:

Jan Slatinský, šenkýř z Tehovic

Případ:

Bigamie. Tehovický šenkýř Jan Slatinský byl obviněn z bigamie na základě udání nádeníka Václava Šupa, který poznal Slatinského před čtyřmi lety při službě v Sedlici. Slatinský tehdy usiloval o sňatek s děvečkou Kateřinou, s níž měl dvě děti, vrchnost mu ale sňatek nechtěla povolit. Šup nemohl prokázat, že byl Slatinský oddán, nicméně uvedl, že Slatinský donesl na kancelář údajný oddací list. Slatinský přiznal a potvrdil, že měl na jiném panství ženu a děti, ovšem popírá, že by byli oddáni - list si údajně nechal napsat od jakéhosi kantora. Poté z panství odešel a ve Voznici ženu i děti opustil („i nechal sem jí v jedný vsi, říkají Voznice, šel sem do panský stodoly mlátit a šel sem odtad pryč, ani sem jí nepověděl, že půjdu pryč“).

Na příkaz hejtmána uvězněn nejen Slatinský se svou současnou ženou, ale i svědek Václav Šup.

Rozsudek:

Bez rozsudku.

Doklady:

dopis radě od hejtmána - nařizuje výslech obviněného Slatinského i svědka Šupa 21. 3. (86a,b), první výslech svědka Václava Šupa, 11 otázek 22. 3. (86b-87a), první výslech obviněného Jana Slatinského, 12 otázek 22. 3. (87b-88a), dopis rady hejtmánovi - zpráva o vykonání výslechů 22. 3. (88a,b), dopis radě od hejtmána - upozorňuje na nesrovnalosti ve výpovědích, nařizuje další výslechy a zajistit údajný oddací list 25. 3. (88b), oddací list obviněného Slatinského („vejpis listu oddávacího falešného Jana Slatinského“) (90a-91a), druhý výslech svědka Václava Šupa, 14 otázek 26. 3. (91a-92a), druhý výslech obviněného Jana Slatinského, 17 otázek 26. 3. (92a-93a), třetí výslech obviněného Jana Slatinského, 5 otázek, nedatováno (93a), dopis rady hejtmánovi - zpráva o provedení výslechů, zasílají oddací list Slatinského se současnou ženou 26. 3. (93b-94a), dopis radě od hejtmána - nařizuje po postavení rukojmí propustit všechny vězně (tj. Slatinského s manželkou a svědka Šupa) 29. 3. (94a)

Poznámka:

(M10) 16.

Časové rozpětí případu:

1668, 14. 3. - 23. 3.

9 dní

Obviněný:

Adam Skrbek, poddaný z Tuklat

Případ:

Loupež - podezření. Tuklatský soused Adam Skrbek jmenován lupiči vězňenými na Starém Městě jako spolupachatel. Hejtman po zadržení Skrbka v dopise z 14. 3. nařizoval soudu zjistit, „proč nechce o těch Petrovských, kteří šenkýře Křineckého mučili, povědět, kde by se zdržovali jměli“. Žádný výslech není zaznamenán, pouze nařízení hejtmana předat Skrbka do Starého Města. Zde byl Skrbek vyslechnut, ale jeho spolčení s Petrovskými nebylo prokázáno, proto ho staroměstský soud osvobodil („lípěji je 10 vinných propustiti, než jednoho nevinného zdržovati“).

Rozsudek:

Staroměstský soud - osvobození.

Doklady:

dopis radě od hejtmana - nařizuje držet Skrbka v kládě, většina dopisu se týká sporu škvoreckých sousedů Krátkého a Dražeckého (81b), dopis radě od hejtmana - nařizuje převoz obviněného Skrbka do Prahy ke staroměstskému soudu, kde se hejtman 2x informoval na další postup 21. 3. (95a,b), dopis staroměstského soudu - po výslechu obviněného Skrbka se neprokázalo jeho spojení s Petrovskými, proto je Skrbek odeslán zpátky jako nevinný 23. 3. (96a,b)

Poznámka:

(M10) 17.

Časové rozpětí případu:

1668, 28. 4. – 24. 5.

26 dní

Obviněný:

Anna Vrabcová (Menšíková), manželka Jakuba Vrabce, souseda z Dubče

Případ:

Zhářství - podezření. Dubečtí sousedé obvinili ze zapálení vesnice sousedku Annu Vrabcovou. V den požáru se Vrabcová vypravila s mužem do Prahy, cestou se ale pohádali, Vrabcová slezla z koně a šla pěšky za svojí sestrou na vinici, kde poobědvala a do Prahy došla se sestrou. Na zpáteční cestě zastavila sedláka a dala mu groš, aby jí svezl vozem. Když přicházela do Dubče, ve vsi už hořelo - Anna přiběhla domů, nařídila pustit dobytek a připravit se k hašení. Jelikož Anna Vrabcová přiběhla do vsi jinou, delší cestou, než by bylo nejvýhodnější zvolit, začaly se mezi lidmi šířit pomluvy, že oheň založila Vrabcová. Přímou Vrabcové do očí toto obvinění řekla v hádce děvečka Dorota Hájková - Vrabcová se s děvečkou hádala o peníze za službu a označila jí přitom za nečistou, Hájková zase Vrabcovou za paličku. Soud vyslechl řadu dubečských, kteří slyšeli o údajném zapálení Vrabcovou, kromě řečí ale nikdo nic neprokázal. Hejtman panství nařídil Vrabcové očistnou přísahu a zprostil jí obvinění.

Při hádce Vrabcová označila děvečku Dorotu Hájkovou za nečistou (rychtář Šebek konkrétně uvádí „že by francovitá měla být“), děvečka o sporu vypověděla: „Jest pravda, že sem pravila to Vrabcový, když sem jí upomínala, aby mi službu zaplatila, ona mne hanebný slova mluvila, a že sem nečistá vyčítala, a já sem jí řekla, když vy mi tak mluvíte,

já vám také budu mluvit, že ste zapálili, a že ste tím ohněm vinna, poněvadž to lidi mluví, více nic že nemluvila, praví.“

Jedním z šířitelů zvěstí o paličství Vrabcové byl Václav Kopecký, o kterém Vrabcová dle výpovědi jeho děvečky Magdalény prohlásila: „Ten tvůj sakramenská šelma hospodář praví že sem vypálila, a v hrdlo lže jako viselec a zkurvy syn, já mu udělám že na mně do smrti pamatovati musí.“

Obvinění se dostalo k soudu 5 týdnů po požáru, který vypuknul na Květnou neděli.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - osvobození.

Doklady:

žaloba dubečských sousedů (rychtář Daniel Šebek, Jan Starý Rohožka, Václav Kopecký, Jakub Drábek) na Annu Vrabcovou 28. 4. (98a-99a), dopis radě od hejtmana - předává žalobu dubečských na Vrabcovou, nařizuje výslechy obviněné i svědků 1. 5. (97a,b), výslechy dubečských na uhříněveském zámku (záznam souvislé výpovědi) - Dorota, děvečka u Anny Vrabcové, dubečský soused Václav Kopecký, podruh u Vrabcové Urban Hejduk, Magdalena, děvečka u Václava Kopeckého 1. 5. (97b-98a), první výslech obviněné Anny Vrabcové, 5 otázek 3. 5. (99a,b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o provedení výslechu, v některých bodech si obviněná protiřečí (např. kde sundala fěrtach) 3. 5. (100a), dopis radě od hejtmana - nařizuje provést důkladné a ostré výslechy dubečských sousedů „však musí se jim vězením hroziti a potom závazkem“, v další části instrukce ohledně zlodějů z Kolovrat 3. 5. (100b), výslechy dubečských sousedů 4. 5. - rychtář Daniel Šebek (101a), Jan Starší Rohožka (101a), Václav Kopecký (101a), Jakub Drábek (101b), Magdalena, děvečka Václava Kopeckého (101b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o provedení výslechů, nedostavila se děvečka Dorota a Urban Hejduk 4. 5. (101b), výslech Urbana Hejduka, podruha u Vrabcové, 7 otázek 5. 5. (102a,b), první výslech Doroty Hájkové, 5 otázek 5. 5. (102b), druhý výslech obviněné Anny Vrabcové, 7 otázek 5. 5. (102b-103a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o provedení výslechů, všichni svědkové propuštění, obviněná Vrabcová zůstává ve vězení 5. 5. (103a), dopis radě od hejtmana - obviněná Vrabcová zůstává už dlouho ve vězení a nikdo se za ní nechce zaručit, proto nařizuje očištnou přísahu („I poněvadž ona poddaná J. K. M. a souseda jest, a žádný za ní slíbiti nechce, jináče nevím jak jí z téhož vězení pomoci, nežli nařizují, aby se zawaskem před krucifixem a ouřadem očistila, že skrze žádný hněv, neb zálusk toho neučinila, nezapálila, ani jiného nenavedla, nýbrž v cestě jsouce z Prahy jdouc, oheň již hořící spatřila.“) 22. 5. (105b), přísaha Anny Vrabcové, nedatováno (106a,b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o vykonání přísahy obviněné Vrabcové 24. 5. (106b)

Poznámka:

Při otázce na jméno uvedla „Anna Menšíková, manželka Jakuba Vrabce.“

(M10) 18.

Časové rozpětí případu:

1668, 5. 5. – 12. 5.

7 dní

Obviněný:

Jiřík Vystrčil, cizopanský („P. Cardinala od Prčice ze vsi Durdic - pozn. Arnošt Vojtěch kardinál z Harrachu zemřel 1667 (1623-1667), podruh u Chmele v Kolovratech

Jan Vystrčil, cizopanský (P. Cardinala ze vsi Durdic), podruh v chalupě pana hejtmána v Kolovratech

Mikoláš Váňa (P. Cardinala k Rychnovu), podruh u Lehovce v Kolovratech

Případ:

Krádež - obilí z kolovratského dvora. Tři kolovratští podruzi obviněni z krádeže půl korce pšenice z kolovratského dvora, všichni shodně vypovídají, že obilí našli (byli přistiženi při vynášení obilí dírou ve stěně).

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - revers (zavázání pokutou 50 zl. a vyhnanstvím z panství).

Doklady:

dopis radě od hejtmána - nařizuje uvěznit obviněné podruhy (dopis obsahuje zároveň instrukce ohledně případu Anny Vrabcové obviněné ze žhářství v Dubči) 3. 5. (100b), výslech obviněného Jiříka Vystrčila, 11 otázek 5. 5. (103b-104a), výslech obviněného Jana Vystrčila, 11 otázek 5. 5. (104a), výslech obviněného Mikoláše Váni, 14 otázek 5. 5. (104b), dopis radě od hejtmána - vzhledem k prosbám žen obviněných a přimlouvám kolovratského rychtáře i šafáře nařizuje obviněné propustit na revers 12. 5. (105a), revers obviněných podruhů, nedatováno (105a)

Poznámka:

(M10) 19.

Časové rozpětí případu:

1675, 18. 10. – 21. 10.

3 dny (začátek případu stanoven dle data v zápisu)

Obviněný:

Jakub Čermák, hrnčíř, říčanský soused

Případ:

Sebevražda. Jakub Čermák vstal v noci z postele, došel do dílny a oběsil se nad hrnčířským kruhem. Odříznut byl katem, který tělo dovezl k šibenici, zde roztřel prsa a vyjmul srdce a utřel hlavu. O motivech sebevraždy se zápis nezmiňuje.

Rozsudek:

Říčanský soud - trest na mrtvém těle (utnutí hlavy, vyjmutí srdce).

Doklady:

zápis o případu 21. 10. (107a), výčet nákladů na odstranění mrtvolý (16 zl. 16 kr.) 21. 10. (107b)

Poznámka:

(M10) 20.

Časové rozpětí případu:

1668, 28. 6. - 4. 7.

6 dní

Obviněný:

Matouš Sýkora, mlynář v Pitkovicích

žalobce Tomáš Pokorný, mlynář v Uhříněvsi

Případ:

Čest - zhanění. Uhříněveský mlynář Pokorný žaluje pitkovického mlynáře Sýkoru, protože o něm prohlásil, že v době Pokorného služby u Jakuba Bendy, mlynáře v Pitkovicích a Sýkorova předchůdce, měl Pokorný rozsekat uhynulé tele a předhodit ho psům. Pokorný upozorňuje, že Sýkora takto napadá i čest nebožtíka Jakuba Bendy, který se už nemůže bránit. Soud si vyžádal svědectví bývalé hospodyně Jakuba Bendy, která uvedla, že padlé tele odtáhnul a dal k sežrání psům sám Jakub Benda, jeho tovaryš Pokorný byl tou dobou v Praze u rodičů.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - porovnání (strany zavázány pod pokutou 10 zl.).

Doklady:

žaloba Tomáše Pokorného, nedatováno (108a,b), dopis radě od hejtmana - nařizuje předvolat sporné strany 28. 6. (109a), dopis správce březinského statku Samuela Humera - bývalá Bendova hospodyně Dorota Pavlíčková uvedla, že padlé tele odstranil sám mlynář Benda 22. 6. (109b)

Poznámka:

Hejtman v dopise nařizujícím prošetření případu zdůrazňuje, že obviněný Matouš Sýkora je knížecí poddaný a zasluhuje ochranu, ovšem Tomáš Pokorný jako svobodný má v úmyslu vzít si knížecí poddanou a rovněž vstoupit do poddanství, proto soud musí věc vyšetřit a oba porovnat (109a), zápis o porovnání Pokorného se Sýkorou 4. 7. (111a).

(M10) 21.

Časové rozpětí případu:

1668, 4. 7.

1 den – úvodní žaloba nedatována

Obviněný:

Jiřík Krabošák, kovář v Dubči
žalobce Jan Laštovička, švec v Dubči

Případ:

Čest - zhanění. Jan Laštovička žaluje Jiříka Krabošáka, který v hospodě prohlásil o Laštovičkově ženě, že je kurva a pankchart. Nadávky opakoval i na ulici před hospodou, na což Laštovička reagoval fyzickým útokem na Krabošáka. Soud nakonec shledal žalobce Laštovičku vinnějším než Krabošáka a před porovnáním ho proto musel odprosit.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - porovnání (strany zavázány pod pokutou 10 zl.).

Doklady:

žaloba Jana Laštovičky na Jiříka Krabošáka, nedatováno (110a,b), zápis o porovnání Laštovičky s Krabošákem, 4. 7. (111a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o provedení porovnání Pokorného se Sýkorou a Laštovičky s Krabošákem 4. 7. (111b)

Poznámka:

(M10) 22.

Časové rozpětí případu:

1668, 3. 8. – 18. 11.

107 dní

Obviněný:

Matouš Těžkej, svobodný (Nové Město), sladovnického řemesla, ženatý
Mikoláš Tyčka, svobodný (Klatovy), sladovnického řemesla, ženatý (žena „leží nyní v koutě“)

Případ:

Vodní pych - raci. Matouš Těžkej a Mikoláš Tyčka zadrženi při chytání raků pod Mlejnským rybníkem. Oba shodně vypověděli, že pytláčit se vydali poprvé, s nikým nebyli spolčeni a raky si chtěli uvařit ke svačině. Přiznali asi půl druhé kopy chycených raků (za 3 zl.), 2 kapry a 8 klobouků „rybí drůbeže“.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - hrdelní revers, každý po 3 zl. pokuty

Doklady:

dopis radě od hejtmana - nařizuje výslech „rakařů“ Těžkého a Tyčky 3. 8. (113a), výslech obviněného Matouše Těžkého, 16 otázek 4. 8. (113b-114a), výslech obviněného Mikoláše Tyčky, 16 otázek 4. 8. (114b-115a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o výsledcích obviněných 4. 8. (115b), dopis rady hejtmanovi - pokutu složí ženy obviněných, až přijdou z Prahy, dopis se dále týká Jiříka Strnada (viz následující případ) 27. 8. (117), dopis radě od hejtmana - stanovuje pokutu a nařizuje propustit na hrdelní revers 18. 11. (144a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o propuštění obviněných na revers, nedatováno (146a)

Poznámka:

(M10) 23.

Časové rozpětí případu:

1668, 27. 8. - 7. 9.

11 dní

Obviněný:

Jiřík Strnad, řemesla mlynářského

Případ:

Krádež. Služickému mlynáři Tomáši Holubovi se v noci ztratily blíže neurčené věci, z krádeže obvinil mlynářského pacholka Jiříka Strnada, známého svým potulováním a opilstvím. Jelikož Holub Strnada obvinil bez důkazů, pouze na základě řeči lidí a ani soud při opakovaných výsleších nemohl Strnadovi žádné provinění dokázat, Holub obvinění stáhnul a Strnad byl propuštěn (Strnadovy výslechy prováděl samostatně říčanský soud, hejtman panství pak káral za nedůrazné vedení výslechu a špatné otázky).

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - revers, porovnání se žalobcem.

Doklady:

dopis radě od hejtmána - nařizuje výslech obviněného Jiříka Strnada 26. 8. (116a,b), první výslech obviněného Jiříka Strnada, 4 otázky 27. 8. (117a,b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o výslechu, informují i o dalším vězni, bečváři Jakubu Hulakovi (dále označován také jako Jakub Bednář), který přislíbil ujmout grunt, ale žádá o možnost dokončit řemeslnickou službu („ve Werdsstatě“), ke které je zavázán do sv. Jiří, další část dopisu se týká obviněných pytláků - zlodějů raků (viz předchozí případ) 27. 8. (117b-118a), dopis radě od hejtmána - výtky soudu kvůli nedostatečně důrazně vedeném výslechu („To žádný otázky nějaký těžký, neb hrubý na toho kluka Strnada činěné nebyly, On proti těm odpověděl co chtěl“), nařizuje další výslech, předvolat i mlynáře, informuje o výslechu Strnadovy švagrové uvězněné na zámku 27. 8. (118a,b), druhý výslech obviněného Jiříka Strnada, 11 otázek 30. 8. (119a-120a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o provedení výslechu, soud obviněného ostře napomínal, ten se ale odmítá přiznat, předvolán byl i služický mlynář 30. 8. (120b-121a), dopis radě od hejtmána - nařizuje provést výslech svědka ševce Kratiny, v záležitosti druhého vězně Jakuba Hulaka (neboli Bednáře) žádá potvrzení, jaké spáleniště chce ujmout 4. 9. (121a,b), dopis rady hejtmanovi - při druhém výslechu obviněného Strnada užili i hrození palečnicemi, ale Strnad přesto trvá na své nevině, Jakub Hulak přislíbil odprosit obročího a vybral si spáleniště v Říčanech proti hospodě Na Růžku zvané Zábranský 5. 9. (121b-122b), výslech poškozeného služického mlynáře Tomáše Holuba, 2 otázky 5. 9. (123a), výslech krabošické mlynářky Anny, švagrové obviněného Strnada, 4 otázky 5. 9. (123b), třetí výslech obviněného Jiříka Strnada, 7 otázek (123b-124a), dopis radě od hejtmána - nařizuje vznést dotaz na služického mlynáře, zda trvá na Strnadově obvinění, protože proti nejsou důkazy, jestli ne, propustit Strnada na „jalový revers“ a oba porovnat („aby se spolu smířili k tomu je přivést, aby se někdy tento lotr vožralej nemstil“) 5. 9. (124b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o porovnání Strnada s mlynářem Holubem (ten netrval na obvinění, Strnada měl v podezření „skrže jinší lidí nabádání“) a vykonání Strnadova reversu (ten samotný mezi záznamy není) 7. 9. (125a,b)

Poznámka:

V korespondenci mezi soudem a hejtmanem je zmiňován i zadržený Jakub Hulak, bečvář ze Škvorče, který byl uvězněn za blíže nespecifikovaný konflikt (možná urážku) obročího. Hejtman svoluje Hulaka propustit, když slíbí ujmout grunt a odprosí obročího (124b).

(M10) 24.

Časové rozpětí případu:

1668, 15. 9. – 21. 9.

6 dní

Obviněný:

Jan mladší Rohoška, soused z Dubče
žalobce Daniel Šebek, rychtář z Dubče

Případ:

Čarování. Obviněný Jan Rohoška v hospodě naváděl svědka Jakuba (ve spisech označován jako Mejštrík Nupacký), aby šel na dvůr Daniela Šebka a ostrouhal hlinu z pluhu, kterou chtěl Rohoška použít k magickým praktikám, které by uškodily Šebkovým koním. Obviněný Rohoška vše popírá s tím, že byl opilý, je ochoten ke smíření se Šebkem.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - porovnání s žalobcem, do týdne složit 5 zl. pokuty (Rohoška následně požádal o lhůtu dvou týdnů).

Doklady:

žaloba Daniela Šebka na Jana Rohošku (126a,b), dopis hejtmana radě - nařizuje vyslechnout sporné strany 15. 9. (127a,b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o provedení výsledků 17. 9. (128a,b), dopis radě od hejtmana - porovnání, pokuta Rohoškovi, kdyby došlo k nějaké škodě na Šebkových koních, musí Rohoška uhradit 21. 9. (129a),

Poznámka:

Hejtman nařizuje propuštění Rohošky s přihlédnutím k tomu, že „nyní nejpilnější časy v síti jsou“ (dopis z 21. 9.).

(M10) 25.

Časové rozpětí případu:

1668, 15. 9. - 16. 10.

31 dní

Obviněný:

Martin Krátký, tesař, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Cizoložství. Martin Krátký obviněn z cizoložství („že jest s cizí manželkou několik let dle jeho přiznání zle obcoval“), podrobnosti k případu nejsou zaznamenány (chybí výslech). Hejtman provinilci nařizuje za trest místo peněžité pokuty sroubit malou šatlávku a faráři kůlnu.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - revers, pokuta (sroubení šatlavy a kůlny).

Doklady:

dopis radě od hejtmana - nařizuje vsadit obviněného Martina Krátkého do klády, zbytek dopisu se týká sporu dubeckých sousedů Šebka a Rohošky 15. 9. (127a,b), dopis radě od hejtmana - nařizuje propustit obviněného Martina Krátkého na revers, za trest musí sroubit šatlávku a kůlnu 15. 10. (130a), revers Martina Krátkého 16. 10. (130b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o vykonání reversu a slibu obviněného Krátkého postavit šatlávku a kůlnu 16. 10. (131a)

Poznámka:

(M10) 26.

Časové rozpětí případu:

1668, 24. 9. - 28. 10.

34 dní

Obviněný:

Jan Hulak, říčanský konšel

žalobce Adam Strnad, mlynář v Krabošicích

Případ:

Zpronevěření svěřeného majetku. Nebožka matka krabošického mlynáře Adama Strnada Mandalena svěřila před 3-4 lety říčanskému sousedovi Janu Hulakovi krávu, kterou on po roce prodal a koupil dvě mladé - Mandalenu Strnadovou však lživě informoval, že její kráva uhynula. Strnadové slíbil jako náhradu mladého volka, toho však po čase prodal řezníkovi - říčanskému primátorovi Hladíkovi. Jan Hulak na obvinění vypověděl, že se s Mandalenou Strnadovou vyrovnal už před její smrtí - jelikož Strnad neměl důkazy, že tomu tak nebylo, došlo k porovnání obou sporných stran.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - porovnání.

Doklady:

žaloba Adama Strnada na Jana Hulaka, nedatováno (132a,b), dopis radě od hejtmana - nařizuje předvedení sporných stran 24. 9. (133a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o výslechu Strnada a Hulaka a jejich porovnání 28. 10. (134a)

Poznámka:

Krabošický mlynář Adam Strnad je bratr Jiříka Strnada obviněného z krádeže (viz M10/23).

(M10) 27.

Časové rozpětí případu:

1668, 31. 10.

1 den

Obviněný:

Jan Čubrt, říčanský soused

žalobce Jakub Novák, nádeník, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Čarování - zabití. Jakub Novák obvinil manželku Jana Čubrta ze smrti své ženy Anny, kterou měla „skrže 3. hlávky zelný vyřezání smrtečně umořiti“. Soud tuto žalobu odložil s tím, že mrtvá Anna Nováková se nemůže vyjádřit a podat svědectví, proto obě sporné strany porovnal.

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání.

Doklady:

zápis o porovnání 31. 10. (134b)

Poznámka:

Kromě zápisu o porovnání žádné záznamy k případu.

(M10) 28.

Časové rozpětí případu:

1668, 31. 10. – 20. 11.

21 dní

Obviněný:

Martin Střecha, cizopanský (od Budějovic), pacholek ze dvora v Kyjích

Jan Polívka-Pekárek, svobodný (z Prahy), pacholek ze dvora v Kyjích

Jakub Drábek-Čiperka, mistr polní ze dvora v Kyjích

Jan Minčer, ovčák ze dvora v Kyjích

Pavel Hořejší, šafář dvora v Kyjích

Případ:

Krádež - žok vlny. Kyjský ovčák s Jakubem Drábkem-Čiperkou nařídili Janu Pekárkovi schovat žok vlny (do zahrady pod slámu). Vlnu chtěli prodat a vynahradit si tak náklady na tradiční pohoštění čeledi. Martin Střecha na příkaz šafáře schovaný žok šafáři odevzdal, šafář ho odnesl na špejchar a při cestě do Prahy prodal - Střechovi dal za odměnu plátno

na dvě košile. Šafář na otázku, proč krádež neohlásil, vypověděl „i bál sem se, abych čeládky nerozehnal, abych potom sám dělati nemusil.“

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - revers, pokuta (ovčák Jan Minčer 20 zl., Jan Polívka-Pekárek 5 zl., Jakub Drábek-Čiperka 15 zl., šafář Pavel Hořejší 20 zl., Martin Střecha týden vězení)

Doklady:

dopis radě od hejtmana - nařizuje výsledky obviněných 30. 10. (135a,b), výslech obviněného Martina Střechy, 9 otázek 31. 10. (136a-137a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o výslechu obviněného Střechy, na 2. 11. chystají výslech Jakuba Drábka, Jana Polívky-Pekárka, dubčského šafáře, ovčáka a mistra polního 31. 10. (137a), výslech obviněného Jana Polívky-Pekárka, 6 otázek 2. 11. (137b-138a), výslech obviněného Jakuba Drábka-Čiperky, 4 otázky 2. 11. (138b), výslech obviněného ovčáka Jana Minčera, 5 otázek 2. 11. (139a,b), výslech obviněného šafáře Pavla Hořejšího, 2 otázky 2. 11. (139b-140a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o provedení výslechů obviněných 2. 11. (140a,b), dopis radě od hejtmana - stanovuje tresty obviněným 18. 11. (142a,b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o předvedení obviněných, kteří se všichni zavázali zaplatit stanovenou pokutu, pokutu slíbili zaplatit rovněž zloději raků 20. 11. (143a,b), dopis radě od hejtmana - všechny obviněné propustit na revers (144a-145a)

Poznámka:

(M10) 29.

Časové rozpětí případu:

1668, 12. 11. - 16. 3. 1669

123 dní

Obviněný:

Jacob Josef Suchecius, farář ve Slušticích

Případ:

Zanedbávání povinností duchovního, násilí proti poddaným. Hejtman panství Jakub Kolovratský oznámil říčanskému soudu, že na základě četných stížností poddaných škvoreckého panství na sluštického faráře Jacoba Suchecia se rozhodl faráře zbavit fary. Nařizuje soudu předvolat všechny poddané, kteří si na faráře stěžovali a sepsat jejich obvinění vůči duchovnímu. Soud shromáždil celkem 18 výpovědí proti faráři (7x nezaopatření umírajícího, 2x bezdůvodné odkládání křtu, užívání kostelních svíček ke svícení na faře - nekonání mše kvůli scházejícím svícím, neodevzdávání stanoveného podílu ze sklizně k záduší, zastřelení tří sviní kostelníkovi, zbití hamlknechta ze sluštického ovčína, zbití sluštického pasáka, vyhrožování zbraní sluštickému pasákovi, vyhrožování zbitím šafáři sluštického dvora - neodůvodněné obvinění z krádeže kachen, vyhrožování zbitím sluštické šenkýřce).

Jeden ze svědků, sluštický pasák Václav Běhounek, přišel v pracovní záležitosti na faru a při setkání s farářem se mu omluvil, že proti němu musel svědčit. Farář zjistil, kdo a v jakých záležitostech proti němu vypovídal a pasáka Běhouneka přiměl ke slibu, že svojí výpověď označí za falešnou. Následně farář objel všechny vsi svojí farnosti, nechal si

předvolat rychtáře, které přiměl podepsat připravené prohlášení, že svoje povinnosti plnil vždy řádně (rychtáři většinou neuměli psát, prepis připraveného prohlášení provádělo většinou nějaké dítě). O aktivitě faráře se dozvěděl hejtman, který soudu nařídil předvolat a vyslechnout rychtáře, jejichž vynuceným svědectvím se farář zaštiťoval. Případ končí zápisem přísahy rychtářů.

Rozsudek:

Bez rozsudku - soud shromažďuje na příkaz hejtmana výpovědi svědků.

Doklady:

dopis radě od hejtmana - nařizuje předvolat a vyslechnout svědky obviňující faráře 12. 11. (146b-147a), výpovědi svědků proti faráři - 18 svědectví 14. 11. (147a-151b), přísaha svědků 14. 11. (152a), seznam svědků (152b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o předvedení a vyslechnutí svědků 15. 11. (153a), dopis hejtmana - nařizuje předvolání a výslech rychtářů, kteří faráři falešně dosvědčili řádné vykonávání povinností, nedatováno (168a,b), dopis radě od hejtmana - nařizuje výslech rychtářů, kteří falešně svědčili pro faráře 15. 3. (168a,b), výslech Václava Jaroše, rychtáře z Přišimas, 4 otázky 16. 3. 1669 (169a-170a), výslech Matěje Janovského, rychtáře z Limuz, 3 otázky 16. 3. 1669 (170a-171b), výslech Jiříka Kočího, rychtáře z Roztoklat, 2 otázky 16. 3. 1669 (171a,b), výslech Václava Šimůnka, rychtáře z Tuklat, 1 otázka 16. 3. 1669 (172a,b), výslech Jiříka Zemana, konšela a kostelníka z Tuklat, 2 otázky 16. 3. 1669 (172a,b), výslech Václava Běhounka, pastuchy ze Sluštic, 8 otázek 16. 3. 1669 (173a,b), prepis osvědčení ze 7. 3. 1669 o řádném plnění povinností, které si farář nechával od rychtářů podepisovat (173b), přísaha zadržených rychtářů, že věděli o předchozím výslechu svědků a žalobě proti faráři 16. 3. (174a), přísaha zadržených rychtářů, že budou soudu kdykoliv k dispozici 16. 3. 1669 (175a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o výslechu rychtářů 16. 3. 1669 (175b), dopis radě od hejtmana - výsledky jsou dobře provedené, každý z vyslechnutých rychtářů musí výpověď stvrdit přísahou 20. 3. 1669 (177a,b), dopis radě od hejtmana - stvrdit přísahou výpověď musí i pastucha ze Sluštic 22. 3. 1669 (178a,b)

Poznámka:

(M10) 30.

Časové rozpětí případu:

1696, 18. 7.

1 den

Obviněný:

manželka Tomáše mladšího Čermáka, říčanského souseda

Magdalena, manželka Tomáše Povolného, říčanského souseda

Případ:

Čest - zhanění. Mezi ženami Tomáše Čermáka a Tomáše Povolného se stala blíže nespecifikovaná „nevole a váda“, před soudem nemohla žádná ze stran nic dokázat, proto se smířily a porovnaly.

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání (strany zavázány pod pokutou 20 zl. k záduší sv. Petra a Pavla)

Doklady:

zápis o porovnání 18. 7. 1696 (153b)

Poznámka:

Zápis až z roku 1696, tzn. o 30 let mladší než ostatní v tomto manuálu.

(M10) 31.

Časové rozpětí případu:

1668, 26. 11.

1 den

Obviněný:

Jiřík Pokorný, říčanský soused
žalobce Samohel Chládek, mlynář z Úval

Případ:

Čest - zhanění. Mlynář Chládek se při cestě do Prahy ubytoval ve stejné hospodě jako říčanský soused Jiřík Pokorný, který si večer přisedl k Chládkově manželce a zapředl s ní konverzaci, která nakonec vyústila ve výčitky (Chládek dříve bydlel v Říčanech a jeho manželka obvinila Pokorného z toho, že v době, kdy přišli do Říčan vojáci, Chládkovým coby konšel a soused spíš přitěžoval než je chránil). Pokorný nakonec Chládkově ženě vynadal do kurev a šelem.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - porovnání.

Doklady:

dopis radě od hejtmana - nařizuje předvolání a porovnání Chládky s Pokorným 26. 11. (154a), žaloba Somohela Chládky na Jiříka Pokorného, nedatováno (155a,b)

Poznámka:

Chybí zápis o porovnání, ale hejtman ho v dopise výslovně nařizuje.

(M10) 32.

Časové rozpětí případu:

1669, 11. 2. – 15. 2.

4 dny

Obviněný:

Jiřík Kunický-Řehák, poddaný, Lipany
žalobce Matěj Poustka, soused ze Stupic

Případ:

Krádež - podezření. Matěj Poustka ztratil z vozu sekeru, kterou dle jeho žaloby našel a přivlastnil si Jiřík Kunický. Obviněný Kunický trvá na tom, že sekera je jeho, ale ve výpovědi si protirečí (jak hejtmana informuje soud). Hejtman předal záležitost soudu s tím, že sám nemá čas se věcí zabývat, soud má sporné strany porovnat, ale až po jeho svolení (ačkoliv ho s největší pravděpodobností udělil, není o tom záznam).

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - porovnání (není zaznamenáno).

Doklady:

dopis radě od hejtmana - popis sporu Poustky s Kunickým o sekeru, instruuje soud o postupu - vyslechnout sporné strany a porovnat 11. 2. (156a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o výsledku obviněného Jiříka Kunického, odmítá obvinění, je připraven se s Poustkou porovnat, ale do nařízení hejtmana zůstává ve vězení 15. 2. (156b)

Poznámka:

Hejtman předává soudu případ z důvodu jiných svých povinností („Pročež majíc já jinší zaneprázdnění a nechť se s tím zaměstnává, okázal sem jim ku právu že je dám. A tak nařizuji aby byly ku právu k jistému dni citování a vyslyšení, on pak Řehák dajíc mu přísahu učiniti, jemu nejprv dle práva dobrý napomenutí dáti, ano i též přísahu dáti přečísti, aby potom pro toho půl zlatého duše nezavdal, však budeli přece na svém státi, nechati ho dáti mu za odpověď že mně se doptávati bude...“).

(M10) 33.

Časové rozpětí případu:

1669, 24. 2.

1 den

Obviněný:

Jan Chaloupecký, šafář z Pitkovic

žalobce Samuel Koutenský, soused z Křeslic

Případ:

Čest - zhanění, zbití. Koutenský obviňuje šafáře Chaloupeckého, že s ním začal v opilosti slovní rozmlíšku, která vyústila v napadení venku před hospodou, kde Chaloupecký zbil Koutenského kyjem (za pomoci několika pacholků). Chaloupecký naopak tvrdí, že příčinou konfliktu byl opilý Koutenský, který o něm v hospodě prohlásil, že ho „za dobrého a poctivého člověka nemá a nedrží, nežli za šelmu a zrádce“ a následně ho chtěl i fyzicky napadnout džbánekem, v čemž mu zabránil šenkýř. K incidentu venku se Chaloupecký pouze přidal, prvotní byla rvačka Koutenského se šenkýřem, který ho z hospody vyhazoval.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - porovnání, pokuta (Chaloupecký musí zaplatit Koutenskému 1 zl. 30 kr. bolestného)

Doklady:

žaloba Koutenského na Chaloupeckého, nedatováno (161a,b), písemná odpověď Chaloupeckého na žalobu (163a,b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o předvolání sporných stran a jejich porovnání 24. 2. (164a,b)

Poznámka:

Celý případ zaznamenán v podobě originálů dopisů - žalob a dopisu rady hejtmanovi.

(M10) 34.

Časové rozpětí případu:

1669, 15. 3. - 18. 3.

3 dny

Obviněný:

Ondřej Malý, podruh z Kralovic
žalobce Pavel Duněk jinak Fabera, soused z Kralovic

Případ:

Čest - zhanění. Pavel Fabera vyslal manželku do hospody vyřídit jakousi záležitost. Zde potkala podruha Ondřeje, který jí začal nadávat do kurev (Faberova žena před časem vyhnala ze svojí zahrady podruhovu ženu, která tam bez dovolení sekala dřevo).

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - porovnání (strany zavázány pod pokutou 20 zl.).

Doklady:

žaloba Pavla Fabery na Ondřeje Malého, nedatováno (165a,b), dopis radě od hejtmana - nařizuje předvolat sporné strany a provést porovnání, viníka pokutovat 15. 3. (166a,b), rady hejtmanovi - zpráva o vyslechnutí sporných stran a porovnání, obviněný podruh Malý zůstává ve vězení do dalšího hejtmanova nařízení 18. 3. (167a)

Poznámka:

Obviněný zůstává ve vězení i po provedení porovnání (do dalšího hejtmanova nařízení).

(M10) 35.

Časové rozpětí případu:

1669, 18. 3. – 12. 4.

25 dní

Obviněný:

Matěj Kabourek, cizopanský (od Domažlic ze vsi Lštěně), ženatý (poddaná pana Slavaty)

Jan Hloupej, cizopanský (z Hor z Blatný), ženatý (z Hradce Králové)
Jan Dolejší, jinak Ševeček, cizopanský (pana podkomořího Kaczowského od Kaczowa),
ženatý (rovněž poddaná Kaczowského)
Kryštof Vojta, cizopanský (z Votic), švagr Matěje Kabourka

Případ:

Krádež - obilí. Skupina zlodějů ukradla z kolovratského dvora obilí, které v noci donesli šenkýři z hospody na říčanské radnici, peníze u něj hned propili. Ke krádeži se všichni dobrovolně přiznali, včetně šenkýře, který primasovi vzkázal, že pytle zlodějů jsou u něj v komoře.

Obviněný Kabourek dle nařízení hejtmána dotazován i na krádež obilí uskladněného ve votickém kostele, Kabourek obvinil svého švagra Kryštofa Vojtu - ten se přiznal k ukradení 3 větelů žita, které dal sežrat koním. Odmítnul, že by se do kostela vloupal, bylo otevřeno.

Soud viní Kabourka i z vykradení říčanské fary, Kabourek jakoukoliv spojitost s tímto zločinem odmítá.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - revers (všichni zavázáni pod pokutou 50 zl. a vyhoštěním z knížecích statků).

Doklady:

dopis radě od hejtmána - nařizuje vsadit zloděje do klády 18. 3. (182a,b), dopis rady hejtmanovi - zloději vsazení do klády, nedatováno (183a), dopis radě od hejtmána - nařizuje provést výslechy obviněných (včetně otázek, které má soud položit), kromě této krádeže se ptát i na vykradení fary a kostela ve Voticích 19. 3. (183b-184a), první výslech obviněného Matěje Kabourka, 10 otázek 20. 3. (184a-185a), první výslech obviněného Jana Hloupého, 23 otázek 20. 3. (185b-186a), první výslech Jana Svobody, 20 otázek 20. 3. (186b-187a), první výslech obviněného Jana Dolejšího-Ševečka, 12 otázek 20. 3. (187b-188a), první výslech obviněného Kryštofa Vojty - týká se krádeže obilí z votického kostela, 9 otázek 23. 3. (188a,b), druhý výslech obviněného Matěje Kabourka, 9 otázek 27. 3. (189a,b), první výslech svědkyně Evy Kabourkové, manželky Matěje Kabourka, 8 otázek 27. 3. (189b-190b), dopis radě od hejtmána - instrukce ohledně dalšího postupu 27. 3. (191a,b), třetí výslech Matěje Kabourka, 16 otázek 28. 3. (192a,b), druhý výslech Evy Kabourkové, manželky Matěje Kabourka, 29 otázek 28. 3. (193a-194a), dopis radě od hejtmána - nařizuje propustit všechny obviněné kromě Jana Dolejšího na revers 29. 3. (195a,b), dopis radě od hejtmána - hejtman z Kacovského panství souhlasí s propuštěním Jana Dolejšího na revers, může být tedy také propuštěn 11. 4. (196a,b), revers všech obviněných zlodějů 12. 4. (194b)

Poznámka:

(M10) 36.

Časové rozpětí případu:

1669, 10. 5. – 13. 5.

3 dny

Obviněný:

Vít Matoušový, rychtář z Benic
žalobkyně Eva Nováková, „vdova souseda Benická“

Případ:

Čest - zhanění. Vdova Nováková pustila svoje housata na pastvu na náves, jedno z jejích housat označovala rychtářova žena jako svoje. Nováková jí upozornila, ale rychtářova začala křičet tak, že Nováková raději odešla. Ráno přišel k Novákové rychtářův pacholík s tím, že hledá kobyly, kterou v noci pustili na pastvu. Nováková odpověděla, že o kobyle neví, ale že není dobré takto pouštět koně, protože může způsobit škodu v obilí. Rychtář 8. 5. předvolal Novákovou a žádal jí, ať vykáže škody způsobené jeho koněm. Nováková odpověděla, že se jí žádná škoda nestala, načež jí rychtář spolu s konšelem Vilímem Melounem srazili na zem, vláčeli po podlaze a chtěli vsadit do klády. Nováková žaluje hejtmanovi křivdu, která se jí stala a žádá o opatření na poctivost.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - porovnání (a odprošení žalobkyně).

Doklady:

žaloba Evy Novákové na Víta Matoušového a Vilíma Melouna 10. 5. (198a-199b), dopis radě od hejtmana - nařizuje předvolat, vyslechnout a porovnat sporné strany (oba žalovaní jsou zachovalí hospodáři a událost nebyla nijak závažná) 11. 5. (200a,b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o předvolání sporných stran a jejich porovnání 13. 5. (201a), zápis o porovnání Novákové s rychtářem a Vilímem Melounem 13. 5. (201b)

Poznámka:

Hejtman v prvním dopise uvádí, že záležitost předává soudu z důvodu svých dalších povinností, pro které se případu nemůže věnovat.

(M10) 37.

Časové rozpětí případu:

1669, 14. 6. - 17. 6.
3 dny

Obviněný:

Marjana Petrová, manželka Šimona Petra ze vsi Šibřina
žalobce Ondřej Šťastný jinak Plachej

Případ:

Čest - zhanění. Ondřej Šťastný-Plachej žaluje jménem své ženy Anny Marjánu Petrovou, která o Anně prohlásila, že dostala od vojáků 3 sukně a 2 prsteny (zlatý a stříbrný) a že kvůli ní zabili jednoho vojáka v Kolodějích. Toto potvrdili dva svědkové (Pavel Job a Maří, manželka Jiříka Knížete). Marjána Petrová rovněž pomlouvala Jiříka Knížete, který přišel z Moravy a nedávno se na panství přizemnil - prohlašovala o něm, že z Moravy musel utéct.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - porovnání.

Doklady:

žaloba Ondřeje Šťastného-Plachého na Marjánu Petrovou, nedatováno (202a), dopis radě od hejtmána 14. 6. (204a), výpověď svědka Pavla Joba 17. 6. (204b), výpověď svědkyně Maří, manželky Jiříka Knížete 17. 6. (204b), výpověď svědka Jiříka Knížete 17. 6. (204b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o výsledku svědků a porovnání sporných stran, Marjána Petrová coby původce sporu držena ve vězení do dalšího rozhodnutí hejtmána 17. 6. (205a), dopis radě od hejtmána - pokud bude souhlasi žalobce Ondřej Šťastný-Plachý, může být Marjána Petrová propuštěna, nedatováno (214a,b)

Poznámka:

Záznamy k případu sestávají z originálů dopisů vřitých do manuálu.

Viz M10/2 - Ondřej Plachý vystupuje jako žalobce v případě čarování roku 1667

Viz M10/53 – Ondřej Plachý vystupuje je zmiňován v souvislosti s případem krádeže – čarování (jeden z obviněných u něj sloužil jako pacholek) roku 1675

(M10) 38.

Časové rozpětí případu:

1669, 7. 6. - 28. 6.

21 dní

Obviněný:

Jakub Procházka, svobodný

Případ:

Krádež - vůl. Obviněný Jakub Procházka ukradl v noci třebohostickému sousedovi Janu Plunkovi vola z chléva. Krádež spáchal sám, za utržené peníze si chtěl přilepřit. Ke krádeži se přiznal dobrovolně (hejtman v úvodním dopise nařizoval ostrý výslech s hrozením biřnicem a palečnicemi). V Předměřicích si Procházka nechal od kantora Václava vystavit falešné potvrzení (neuvádí se, co mělo potvrzovat), které předal hejtmanovi v Libni, ten ho nechal zavřít. Zřejmě se jednalo o vysvědčení o službě na Boleslavsku, nádeníci z Boleslavska sloužící ve Sluřticích Procházkovu údajně vyčítali, že si podobné vysvědčení nevyzvednul.

První otázky výslechu se týkají dosavadního Procházkovu života - 14 let sloužil v Semčicích na doubravickém panství u Mladé Boleslavi u Krupičky, 4 roky jako nádeník ve Sluřticích, v poslední době u tamního rychtáře. Během služby u Krupičky strávil několik dní ve vězení, protože nechtěl u hospodáře dosloužit. Vyjmenovává i další krátkodobé služby (před 6 lety žal týden u Kolína, před 5 lety v Čelákovicích, tři dny žal v Jirňách, potom šel do Sluřtic).

Rozsudek:

Bez rozsudku.

Doklady:

dopis krajského hejtmána z Kouřimi - zpráva o zadržení zloděje Jakuba Procházky v Libni 7. 6. (213a,b), dopis radě od hejtmána - posílá dopis od krajského hejtmána z Kouřimi, nařizuje převzít obviněného Jakuba Procházku 8. 6. (212a,b), dopis radě od hejtmána - nařizuje výslech obviněného Procházky, dopis obsahuje seznam otázek k výslechu 14. 6.

(208a,b), výslech obviněného Jakuba Procházky, 12 otázek 17. 6. (209a,b), dopis radě od hejtmana - nařizuje další výslech, obviněný by se měl přiznat k dalším nepravostem 27. 6. (210a,b), druhý výslech obviněného Jakuba Procházky, 10 otázek 28. 6. (211a,b)

Poznámka:

Obviněný si nechal od kantora v Předměřicích vystavit jakési falešné vysvědčení - takové doklady kantor vystavoval zřejmě běžně, protože Procházkovi řekl, že se běžně platí půl kopy (Procházka mu dal 8 českých a 2 na pivo).

Záznamy k případu sestávají z originálů dopisů všítych do manuálu.

(M10) 39.

Časové rozpětí případu:

1669, 8. 6. - 7. 7.

29 dní

Obviněný:

Václav Vaněčka, cizopanský (poddaný Nejvyššího Purkrabího), šafář stupického dvora žalobce Mandalyna Hrachová, děvečka

Případ:

Krádež - peníze. Děvečka Hrachová obvinila šafáře Vaněčku a jeho ženu z krádeže peněz, které měla v truhlici. Obviněný šafář zpočátku tvrdil, že děvečka peníze (5 dukátů a 8 tolarů) „někde“ upustila na zem, pytlík našla jeho dcera a ve světnici si s penězi hrála, matka jí je zabavila a předala muži, šafář peníze uschoval. Při druhém výslechu se přiznal ke krádeži peněz z truhly.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - náhrada škody, propuštění (hejtman nařizuje propuštění šafáře vzhledem k neodkladným polním pracem).

Doklady:

dopis radě od hejtmana - nařizuje předvést a vyslechnout obviněného šafáře Vaněčku 1. 7. (215a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o převedení šafáře a jeho výslechu 3. 7. (215b), dopis radě od hejtmana - liší se částky peněz udávané poškozenou a obviněným, nařizuje další výslech obviněného šafáře 6. 7. (216a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o provedení druhého výslechu obviněného šafáře, přiznal se ke krádeži a slibuje peníze vrátit 6. 7. (216b), dopis radě od hejtmana - šafář musí ukradené peníze vrátit, potom může být vzhledem k vrcholícím polním pracem propuštěn 7. 7. (217a)

Poznámka:

Viz M10/40 – Václav Vaněčka zbil Pavla Staňka

(M10) 40.

Časové rozpětí případu:

1669, 14. 7.

2 dny

Obviněný:

Václav Vaněčka, cizopanský (poddaný Nejvyššího Purkrabího), šafář stupického dvora
žalobce Pavel Staněk, pastýř v Kolodějích

Případ:

Čest - zhanění, zbití. Stupický šafář obvinil pasáka Staňka z krádeže dobytka a zbil ho, Staněk se obrátil na hejtmana, který spor předal soudu. Soud sporné strany předvolal, stupický šafář musel pasáka odprosit a jako bolestné mu odvést 3 zl., korec pšenice a korec žita.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - porovnání, odškodné pro poškozeného pasáka (3 zl., korec pšenice a korec žita).

Doklady:

žaloba pastuchy Pavla Staňka na stupického šafáře Václava Vaněčku, nedatováno (218a), dopis radě od hejtmana - nařizuje předvolat sporné strany, vyslechnout a porovnat 14. 7. (219a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o porovnání a nařízení odškodného pro Staňka 15. 7. (219b)

Poznámka:

Viz M10/39 – Václav Vaněčka obviněn z krádeže peněz

(M10) 41.

Časové rozpětí případu:

1670, 30. 8. - 31. 8.

2 dny

Obviněný:

Jan Kozák, hamlknecht z ovčína v Hodově

Případ:

Krádež - ovce. Jan Kozák ukradl v hodovském ovčíně ovce, které se po zadržení a usvědčení zavázal nahradit, propuštěn na revers.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - revers, náhrada škody.

Doklady:

dopis radě od hejtmana - nařizuje propustit obviněného Jana Kozáka na revers, protože slíbil nahradit škodu 30. 8. (220a,b), prostý revers Jana Kozáka (221a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o vykonání reversu Jana Kozáka a dalších vězňů 31. 8. (221b)

Poznámka:

Přestože se jedná o recidivistu, propuštěn po slibu nahradit škodu.

Hejtman v úvodu dopisu z 30. 8. vyčítá Říčanským nepořádnou správu a špatné vedení manuálu, do kterého se nyní snad už vůbec nezapisuje („kdo ví zdali snad kdo co dle povinnosti a starého způsobu co do Manuálu se zapisuje“) - jestliže je starý písař nemocný a nemůže docházet do rady, je třeba najmout jiného (220a). Tento dopis až z léta roku 1670, zápis před tím z léta roku 1669 - možná má hejtman na mysli téměř roční prodlevu mezi zápisy.

(M10) 42.

Časové rozpětí případu:

1670, 30. 8. - 31. 8.

2 dny

Obviněný:

Václav Kratoška, cizopanský (poddaný knížete Krumlovského, z Maršovic od Chejnova), nádvorník u rychtáře z Přišimas

Jan, „příjmení nemám žádného, a taky nevím, čím sem poddaný“

Matěj, pohůnek Jirásky, cizopanský („od Hluboký z Munic, já nevím komu náleží“)

Případ:

Útok na úřad - odejmutí zběhlého poddaného. Cizopanská děvečka sloužící v Přišimasech měla být deprotována ke svojí vrchnosti (zřejmě opustila panství bez povolení). Děvečka prosila nádvorníka přišimaského rychtáře Václava Kratošku, aby jí nedal odvést, „že bude těžce sedět“. Kratoška jejím prosbám vyhověl a když byla děvečka odvedena, sjednal tři pacholky, kterým slíbil dát na pivo („I jen za půl zlatýho piva nám koupil“), aby děvečku s doprovodem dohnali a osvobodili ji („Běžte, bratři a vodejměte jim jí“). Útok se obešel bez násilí („Pravili sme, stůjte sakramenti, a on ten muž prosil, abychme ho nebili, abychme jí sobě vzali, a ona taky pravila, ach pacholata, jen nebite“), osvobozená děvečka přespala u Havla Hořeckého, ovšem bez vědomí hospodáře, ráno jí hospodyně vyhnala. Dále o ní nikdo neví, kde by se mohla zdržovat.

Ze tří pacholků, které Václav Kratoška poslal děvečku osvobodit, stanuli před soudem pouze dva, kromě nich a Kratošky vyslýchán ještě Havel Hořecký, u kterého děvečka přespala první noc po svém osvobození.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - revers.

Doklady:

dopis radě od hejtmana - trojice obviněných měla být předána do Prahy, ale nakonec se věc vyřeší v Říčanech, škvorecký důchodní svolil k jejich propuštění na revers 30. 8. (220a,b), výslech obviněného Václava Kratošky, 9 otázek, nedatováno (222a), výslech svědka Havla Hořeckého, 2 otázky, nedatováno (222b), výslech obviněného Jana, 6 otázek, nedatováno (223a), výslech obviněného Matěje, pohůnka Jiráského, 9 otázek, nedatováno (223b), revers Václava Kratošky 31. 8. (224a)

Poznámka:

Hejtman v úvodu dopisu z 30. 8. vyčítá Říčanským nepořádnou správu a špatné vedení manuálu - jestliže je starý písař nemocný a nemůže docházet do rady, je třeba najmout jiného (220a).

(M10) 43.

Časové rozpětí případu:

1671, 4. 8.

1 den

Obviněný:

Anna Rakusková, cizopanská (poddaná hraběte Šlika z panství Staré Hradky)

Případ:

Smilstvo. Hejtman starohradského panství informuje, že převezme svojí poddanou Annu Rakuskovou „kuběnu Jakuba Šrámka, poddaného J. K. M. ze vsi Benice“, které má být vyměřen dle městských práv M29.

Rozsudek:

Bez rozsudku - obviněná předána svojí vrchnosti.

Doklady:

dopis hejtmana starohradského panství - převezme obviněnou Annu Rakuskovou k potrestání 4. 8. (224b-225a)

Poznámka:

(M10) 44.

Časové rozpětí případu:

1670, 9. 5.

1 den

Obviněný:

Bohuslav Kuban, podrobnosti neuvedeny

Tomáš Kuthan, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Vražda. Apelační soud odsoudil Bohuslava Kuthana „pro zamordování Matěje Řezáče“, druhý obviněný Tomáš Kuthan osvobozen. Podrobnosti k případu rozsudek neobsahuje.

Rozsudek:

AS - Bohuslav Kuban 1 rok v poutech na obecním díle, Tomáš Kuthan osvobozen.

Doklady:

rozsudek AS 9. 5. (225b), misiv k rozsudku AS 9. 5. (226a)

Poznámka:

Rozsudek není zapsán v ortelních manuálech AS.

(M10) 45.

Časové rozpětí případu:

1673, 6. 5.

1 den

Obviněný:

Bohuslav Kavka, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Rouhání. Bohuslav Kavka byl obviněn z blíže neurčeného rouhání a za tento zločin odsouzen (je tak možno usuzovat pouze z rozsudku, který nařizuje uplatnit proti obviněnému článek M 28 městských práv).

Rozsudek:

Kníže z Lichtenštejna - vytržení jazyka týlem.

Doklady:

rozsudek knížete Karla Eusebia z Lichtenštejna nad Bohuslavem Kavkou 6. 5. (231a,b)

Poznámka:

(M10) 46.

Časové rozpětí případu:

1673, 8. 11.(?)

1 den

Obviněný:

Matěj Kočí, cizopanský (poddaný pana Spulnze?)

Případ:

Čarování - navádění. Matěj Kočí dle svého reversu radil Anně, manželce Jakuba Kužela ze vsi Kolovrat, jak pomocí čar zošklivit jejímu švagrovi Ondřejovi dceru kovářky. Podrobnosti nejsou uvedeny.

Rozsudek:

Říčanský soud - prostý revers.

Doklady:

prostý revers Matěje Kočího 8. 11. (232a)

Poznámka:

(M10) 47.

Časové rozpětí případu:

1673, 6. 9.

1 den

Obviněný:

Václav Kratochvíl, říčanský mlynář

Případ:

Smilstvo - křivé obvinění. Obviněný Václav Kratochvíl se provinil smilstvem a obtěžkáním děvečky. Podrobnosti v reversu neuvedeny. Obviněný se zavazuje přestat stýkat s děvečkou a žít řádně se svojí manželkou (v reversu se ovšem nehovoří o cizoložství), rovněž musí ujmout grunt na knížecích panstvích, odkud nesmí odejít (tato podmínka nikoliv v reversu, ale v záznamu o přijetí rukojmí za Kratochvíle). Pod záznamem Kratochvílova reversu poznámka, že dotyčná děvečka obvinila svého hospodáře křivě, ve skutečnosti otěhotněla s vojáky.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - prostý revers.

Doklady:

prostý revers obviněného Václava Kratochvíle 6. 9. (232b), zápis o přijetí rukojmí (Adam Rathouzskej a Jan Tuček z Nedvězího) - Kratochvíle umusí ujmout Čiperkovský grunt v Říčanech, znovu ho vystavět a z neodcházet z knížecích panství 6. 9. (233a)

Poznámka:

(M10) 48.

Časové rozpětí případu:

1673, 16. 10.

1 den

Obviněný:

Judyta, dcera Havránka, mlynáře zemanského

Případ:

Smilstvo. Judyta smilnila a byla obtěžkána vojáky, křivě však obvinila svého hospodáře Václava Kratochvíle. Zápis o křivém obvinění Kratochvíle učiněném z hněvu a skutečném pachateli až pod textem reversu, přiznala se tedy až dodatečně.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - prostý revers.

Doklady:

prostý revers obviněné Judyty 16. 10. (233b)

Poznámka:

(M10) 49.

Časové rozpětí případu:

1673, 6. 11.

1 den

Obviněný:

Jan Zahradníček, podrobnosti neuvedeny

Jan Černeš, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Krádež (loupež?) - 40 zlatých. Jan Zahradníček a Jan Černeš jsou podezřelí z krádeže 40 zlatých, které byly ukradeny (nebo uloupeny) „pastušině Hoštecký“. Jedná se o záznam výpovědí obviněných a svědků (v podobě vyprávění), které byly zaznamenány při vyšetřování na roztockém panství. Výpovědi se přitom týkají pouze toho, kde byli obvinění spatřeni v den krádeže, Jan Černeš chodil s vypůjčenou ručnicí (údajně na ochranu svých polí před škodnou), žádné svědectví se však netýká přímo zločinu, který ani není přesně specifikován. Jan Zahradníček podezřelý i proto, že veřejně prohlašoval, že opustí panství, protože ještě nedokázal postavit chalupu (přestože dostal materiál na stavbu).

Není jasné, proč se vyšetřovací spis obviněných dostal do Říčan - možná byli obvinění (nebo aspoň jeden z nich) knížecí poddaní.

Rozsudek:

Bez rozsudku - pouze záznam výpovědi svědků v případě krádeže, ke které došlo u Roztok.

Doklady:

záznam výpovědí svědků 6. 11. (234b-235b)

Poznámka:

(M10) 50.

Časové rozpětí případu:

1673, 11. 10. - 21. 8. 1674

310 dní

Obviněný:

Jan Šatoplet jinak Dráb, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Vražda. Jan Šatoplet seděl ve vězení pro „zamordování Samuele Hurta letha 1673 11. octobris v hospodě J. M. K. Na Valech“. Podrobnosti o případu neuvedeny, jde o záznam rozhodnutí o udělení milosti na základě císařského „perdonu“, zřejmě z důvodu narození následníka trůnu.

Rozsudek:

Karel Eusebius kníže z Lichtenštejna - milost - revers.

Doklady:

dopis radě od hejtmana - informuje o udělení milosti Šatopletovi 21. 8. (236a), omilostňující dekret (německy), nedatováno (236b), omilostňující dekret (česky), nedatováno (237a)

Poznámka:

Pouze záznamy o udělení milosti, nařízený revers chybí (stejně tak doklady z procesu).

(M10) 51.

Časové rozpětí případu:

1674, 15. 10.

1 den

Obviněný:

Kateřina, dcera Jiříka Vocele, říčanského souseda
žalobce Dorota Čubrtová, matka Doroty

Případ:

Čest - zhanění. Obviněná Kateřina byla uvězněna, protože o dceři nebožtíka Jozefa Knapovském Dorotě prohlásila, že je nemocná kvůli tomu, že ukradla šátek.

Rozsudek:

Říčanský soud - uvěznění, odprošení, revers.

Doklady:

prostý revers Kateřiny, dcery Jiříka Vocele 15. 10. (237b)

Poznámka:

(M10) 52.

Časové rozpětí případu:

1675, 25. 2. - 16. 3.

19 dní

Obviněný:

Jan Čubrt, říčanský soused

Případ:

Napadení a zhanění úřadu. Opilý soused Jan Čubrt přišel na masopustní pondělí 25. 2. s bratrem Jiříkem do hospody na radnici, kde nejprve zbil holí svou nevlastní dceru Dorotu (viz M10/51), potom manželku posla právního a syna servusa. Když přišel udělat pořádek purkmistr Jan Hulak spolu s několika konšely, tak všechny sešvihal bičem a jim i všem sousedům nadával do šelem. Čubrt obviněn dle článku Q 17 městských práv.

Rozsudek:

Říčanský soud - odprošení, vězení (namísto peněžité pokuty, kterou nechtěl či nemohl složit).

Doklady:

zápis o odprošení Jana Čubrta („Zápis aneb náprava jinak odpros Jana Čubrta“) 16. 3. (238a,b)

Poznámka:

Viz M10/58 – Jan Čubrt uvězněn za konflikt s říčanským primasem

(M10) 53.

Časové rozpětí případu:

1675, 19. 4. – 4. 5.

15 dní

Obviněný:

Kryštof, syn neboštíka kováře Červeného, neví jak je starý („pocivý páni já věru nevím“), cizopanský (z Kočničského? panství) pacholek Ondřeje Plachého z Lehoviček (už 5 let, předtím 1 rok u Řeháka v Tehovicích)

Jakub Tuček, syn Herata, souseda z Nedvězího

Ondřej Plachej, soused z Lahoviček, hospodář Kryštofa Červeného

Případ:

Čarování - krádež. Kryštof Červený vlezl na říčanskou šibenici a vytáhl odtud hřebík, který chtěl použít k magickým praktikám. Spolupachatelem byl pacholek Matouš, kterého Kryštof k činu navedl (dle přiznání samotného Kryštofa). Na šibenici lezli po žebříku, který však stačil pouze do půlky, dále lezl Kryštof, Matouš mu pomáhal holí, kterou mu kladl pod nohy. Čin byl proveden za úplňku za kuropění („právě kohouti kokrhali, dříve sme nesměli jít“). Vytažený hřebík odnesl Matouš k Jakubu Heratovi, kde ho přeřali

sekerou na půl. Kryštof si chtěl ze svého dílu nechat od kováře na Velký Pátek vykovat pušťadlo.

Kryštof obviněn i z podřezání Božích muk nad Kolovraty, toto obvinění ale odmítá.

Naopak potvrzuje obvinění z krádeže dvou pytlů ječmene ze dvora v Křenicích, krádež ale měl spáchat Matouš Jakubem Tučkem, synem Herata.

Jakub Tuček, syn Herata z Nedvězího, se přiznal k ukradení obilí. Půlku hřebíku koupil od pacholka Matouše za půl zlatého a dle instrukcí ho zatloukl do žlabu, aby kobyly jedly (měl strach, že bez hřebíku by nejedly, protože Matouš je údajně před tím očaroval).

Spolu s Kryštofem Červeným a Jakubem Tučkem potrestán i Kryštofův hospodář Ondřej Plachej, protože o zločinu věděl a včas ho neoznámil.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - oba obvinění propuštění na revers po složení pokuty (Kryštof Červený 15 zlatých do knížecích důchodů, Jakub Tuček 6 zlatých a náhrada za ukradené obilí, Ondřej Plachej 4 zlaté)

Doklady:

výslech obviněného Kryštofa, pacholka Ondřeje Plachého, 27 otázek 19. 4. (239a-240b), zápis o propuštění obviněného Kryštofa na příkaz hejtmána 4. 5. (241a), revers obviněného Kryštofa 4. 5. (241a), výslech obviněného Jakuba Tučka, syna Heratova, 17 otázek 22. 4. (241b-242b), zápis o nařízení hejtmána propustit obviněného Jakuba Tučka na revers po náhradě škody (243a), revers obviněného Jakuba Tučka 4. 5. (243a,b)

Poznámka:

Viz M10/2 - Ondřej Plachý vystupuje jako žalobce v případě čarování roku 1667

Viz M10/37 – Ondřej Plachý vystupuje jako žalobce ve jménu své ženy ve sporu o čest roku 1669

(M10) 54.

Časové rozpětí případu:

1675, 11. 9.

1 den

Obviněný:

Melichar Jelínek, rychtář ze Stupic

Případ:

Krádež - obilí z panského dvora. Václav Pilař, bývalý čeledín u stupického rychtáře Melichara Jelínka, obvinil svého bývalého hospodáře z krádeže 12 pytlů pšenice, 13 pytlů ječmene a 14 pytlů ovsa. Jelínek jezdil s vozem, na který obilí nakládali a vozili do Prahy, kde ho měl rychtář prodat. Ke krádeži mělo dojít dvakrát cca 4 týdny po sobě, vždy v noci. Kromě výpovědi zapsána i Pilařova přísaha, jakékoliv další záznamy k případu chybí.

Rozsudek:

Bez rozsudku - pouze zápis výpovědi svědka.

Doklady:

přísaha Václava Pilaře 11. 9. (243b), záznam výpovědi Václava Pilaře 11. 9. (244a,b)

Poznámka:

(M10) 55.

Časové rozpětí případu:

1676, 17. 1. – 3. 2.

17 dní

Obviněný:

Anna, kuchařka zesnulého říčanského faráře Jana Straky

Maryana, manželka Jiříka Vocela, říčanského souseda

Případ:

Krádež - peníze a cennosti zesnulého říčanského faráře. Kuchařka zesnulého říčanského faráře Jana Straky Anna odnesla před farářovou smrtí z fary cca 10 zlatých, stříbrný křížek, dvě podušky a cejchy. Vše uschovala u Maryány Vocelové, která byla v této věci čtyřikrát vyslýchána. Zaznamenány jsou pouze tyto výsledky.

Rozsudek:

Bez rozsudku - pouze výpověď spolupachatelky.

Doklady:

první výslech Maryany Vocelové 17. 1. (245a), druhý výslech Maryany Vocelové 26. 1. (245b), třetí výslech Maryany Vocelové 31. 1. (245b-246a), čtvrtý výslech Maryany Vocelové 3. 2. (246a)

Poznámka:

(M10) 56.

Časové rozpětí případu:

1676, 29. 5.

1 den

Obviněný:

Jiřík Sutlík, cizopanský, z Prahy, „huren Sohn“, varhaník a zpěvák

Případ:

Potulka. Jiřík Stuklík byl předveden coby podezřelý tulák - otrhaný muž v hadrech (o šaty i boty ho údajně obrali vojáci v Praze, měli mu vzít i 30 tolarů) a fyzickým defektem („Proč máš tak voko? - To tak Pán Bůh tresce“) si vydělával zpěvem po vesnicích („Chodil sem spívat po vseh, abych si mohl na střevíce zachovat“).

Rozsudek:

Bez rozsudku.

Doklady:

výslech Jiříka Sutlíka, 10 otázek 29. 5. (246a,b)

Poznámka:

(M10) 57.

Časové rozpětí případu:

1674, 3. 8.

1 den

Obviněný:

sychrovský šenkýř

žalobce Martin, šenkýř z Běchovic

Případ:

Krádež - vůl. Běhovickému šenkýři se ve čtvrtek v noci ztratil z maštale černý vůl.

Šenkýř se začal po volovi shánět, ptal se honáků, kteří mu řekli, že takového vola viděli mezi vinicemi, běhovický šenkýř po čtvrt míli dostihnul sychrovského šenkýře, který mu řekl, že vola vyměnil za kobyлу. Běhovický šenkýř běžel do Libně, kde již byl jeho vůl poražen a stažen.

Rozsudek:

Bez rozsudku - pouze záznam žaloby.

Doklady:

žaloba běhovického šenkýře 3. 8. (252a-253a)

Poznámka:

(M10) 58.

Časové rozpětí případu:

1674, 28. 8.

1 den

Obviněný:

Jan Čubrt, říčanský soused

Případ:

Čest - zhanění, protivení se úřadu. Jan Čubrt byl vsazen do vězení pro blíže neurčený konflikt s říčanským primasem, ve vězení na protest odmítal přijímat potravu. Nakonec přislíbil primasovi poslušnost a odprosil ho.

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání.

Doklady:

zápis o uvěznění Jana Čubrt a jeho porovnání s říčanským primasem 28. 8. (254b)

Poznámka:

Viz M10/52 – Jan Čubrt obviněný z napadení a zhanění úřadu

(M10) 59.

Časové rozpětí případu:

1676, 17. 4. – 24. 4.

7 dní

Obviněný:

Jan Vocolka jinak Muzikář

Případ:

Zbití - zabití. Muzikářova žena se pohádala s Mařou Šilhavou, podruhní u Špačka, nadávaly si do kurev („vony se něco spolu hádaly a vadily vo kurevství, ta nebožka Mařa pravila Muzikářce, že je jí rovná kurva jako vona“) – důvodem bylo, že Muzikářka označila dítě Šilhavé za pancharta. Mařa nesla vodu od studny v korbeli, Muzikářka jí korbel vytrhla, vylila na ní vodu a udeřila jí do boku a do hlavy. Napadená odešla do domu, tam za ní ještě přiběhl manžel Muzikářky Jan Vocolka-Muzikář a několikrát jí udeřil lískovou holí.

Zbitá ležela až do Velkého pátku, přes svátky chodila a v pondělí šla do kostela do Počernic, po návratu ulehla a už nevstala, na Provodní neděli zemřela („než to mi pravila v neděli před polednem, abych jí vyvedla ven, aby se ještě na ten bídnej svět podívala, a již ani státi nemohla, a tu sobě zdechla a pravila: Pomsti jí Bože sám“).

Zaznamenány výpovědi několika svědků, většinou žen bílicích na dvoře prádlo („Mařa Šilhavá pomáhala bíliti a klízeti na Bělehradě. Já sem přítomna nebyla, než vřela sem šaty na venku a slyšela sem takovej hluk a plísnění a špitálník jde tam od tud a nese sud na hlavě, i se ho ptali, co se pak to tam křičí a kdo se to vadí před těmi Božími svátky, i von mi povídá, Muzikář a Muzikářka bijí tamtu slepou. A já řekla, copak tam není hospodář ani hospodyně, i jdi povědět to hospodáři, a von pravil svý ženě, aby tam mezi ně šla a von že musí jeti k Netlukům“).

Soud se zajímá o to, zda na jejím těle při omývání byly patrné rány (byly tam modré podlitiny) a zda někdo slyšel „že jest pravila, že na tom bude umírat, že jest její smrtí Muzikářka vinná“ (nikdo výslovně nepotvrdil).

Výslech obviněných nezaznamenán, revers skládá pouze Jan Vocolka-Muzikář, zavazuje se „předně že to pachole syrotka po tý ženě Maři zůstalého na svou starost a péči přijíti jej jako svý vlastní dítě, jak stravou, tak oděvem opatrovati chci“.

Rozsudek:

Říčanský soud - prostý revers, obviněný je povinen postarat se o sirotka po zabitě Maři Šilhavé.

Doklady:

výslechy svědků předvolaných k soudu 17. 4. - Daniel Šebek, rychtář z Dubče a hospodář Šilhavé 17. 4. (3b), Jan Špitálník - přijel do hospody na Bělehradě se sudy (4a), podruhně

z Bělehradu Alžběta (4a), Alžběta Špačková - věšela venku šaty (4b), Kateřina, podruhně
od Českého - omývala mrtvou (4b-5a), revers obviněného Jana Muzikáře 24. 4. (5a,b)

Poznámka:

SOUDNÍ MANUÁL MĚSTEČKA ŘÍČAN

inv. č. 11

(1676-1680)

(M11) 1.

Časové rozpětí případu:

1676, 20. 9. - 14. 1. 1677

116 dní

Obviněný:

Václav Truhlář aneb Student, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Lesní pych - zhanění úřadu. Obviněný Václav Truhlář zadržen v panské bažantnici, za lesní pych vsazen 20. 9. do šatlavy, kde před spoluvězni haněl hejtmana panství i soud, mj. svolával oheň a zkázu na město.

Rozsudek:

Bez rozsudku.

Doklady:

dopis hejtmana - nařizuje vystavit atestaci o zavřeném Václavu Truhláři, 28. 9. (1b),
atestace soudu o přijetí a zavření obviněného Václava Truhláře od 20. 9., nedatováno (2a),
žaloba městské rady hejtmanovi na Václava Truhláře - vyhrožování zkázou městečku 14.
1. 1677 (15a)

Poznámka:

Obviněný zřejmě student, osoba vyššího stavu, nesouhlasí se svým zadržením a odporuje soudu.

(M11) 2.

Časové rozpětí případu:

1676, 9. 10. - 13. 10.

3 dni

Obviněný:

páter Adam Jan Prohl?, uhříněveský páter
uhříněveský kantor

žalobce Tomáš Čermák ve věci zbití sebe a manželky

žalobce říčanský kantor

Případ:

Čest - zbití – zhanění úřední osoby. Příčinou konfliktu mezi říčanským a uhříněveským kantorem byly naturální platby za zvonění (velmi podrobně rozepisuje ve své žalobě říčanský kantor, co mu za zvonění odedávna náleží). Uhříněveský kantor měl na své straně tamního pátera, který ho ponoukal k napadení říčanského kantora – ke střetu došlo na říčanském rynku, uhříněveský kantor začal říčanskému nadávat do lehkomyšlných starých psů (užil ještě řadu dalších nadávek) a následně ho fyzicky napadl.

V době vzplanutí bitky usedal říčanský rychtář k večeři, od kterého ho vyrušilo jeho dítě se zprávou o dění na rynku. Rychtář vyběhl ven a uhříněveskému kantorovi, který seděl na kantorovi říčanském s ručnicí připravenou k výstřelu, pušku vytrhl a oba muže od sebe oddělil. V tom do sporu zasáhnul uhříněveský páter, který dosud vše sledoval skrytý pod lipami – zaútočil na rychtáře Čermáka nejdřív slovně (nadával mu do kluků, hundflutů aj.), posléze ho začal bít polenem, které leželo na zemi pohozené po dětských hrách. Nyní se do věci vložila rychtářova žena, která s křikem přiběhla muži na pomoc, ale byla také zbita.

Zaznamenány žaloby rychtáře i kantora s pozoruhodně živým vyličením konfliktu, obě psal (a zřejmě i stylizoval) kantor, který v Říčanech zastával i funkci obecního písaře. Pod oběma žalobami zápis o porovnání napadeného s útočníkem (13. 9.), které se stalo za přítomnosti hejtmána panství (tomu také žaloby adresovány, nikoliv říčanskému soudu).

Rozsudek:

Hejtman panství – porovnání sporných stran (říčanský rychtář – uhříněveský páter, říčanský kantor – uhříněveský kantor).

Doklady:

žaloba říčanského rychtáře Tomáše Čermáka 10. 9. (2b-3a), žaloba starého říčanského kantora na uhříněveského kantora, 12. 9. (3a-4a), zápisy o porovnání (13. 9.) za přítomnosti městské rady a hejtmána panství vždy pod příslušnou žalobou

Poznámka:

(M11) 3.

Časové rozpětí případu:

1676, 2. 8. – 5. 8.

3 dny

Obviněný:

Tomáš Řehák, „domnívám se že 19 let“, poddaný, syn rychtáře z Lipan

Případ:

Krádež. Tomáš Řehák obviněn ze spoluúčasti na nočním vykradení komory Mejstříka. Zločin provedl spolu se špitálníkem a nupackým skotákem, kterému před tím údajně Mejstřík ukradl boty. Nejprve ukradli kabát, spodky a 2 sukně, skoták ale trval na tom, že za boty je to málo, proto se vrátili a ukradli ještě 4 sukně, kabát, kožich, prostěradlo, kalhoty, 2 plachty ložní, 6 ženských košil, 2 mužské, 2 vyšíváné šátky a několik čepic.

Tomáš Řehák při krádeži hlídal a pomáhal odnést ukradené věci k jeho bratrovi, věci měli v úmyslu prodat a odejít do Slánského kraje ke špitálníkově sestře.

Rozsudek:

Bez rozsudku.

Doklady:

dopis hejtmana - informuje o zadržení a vyslechnutí Tomáše Řeháka, nařizuje provést další výslechy 2. 8. (4b), výslech obviněného Tomáše Řeháka, 10 otázek 5(?). 8. (4b-5a)

Poznámka:

(M11) 4.

Časové rozpětí případu:

1676, 12. 8. - 5. 11.

85 dní

Obviněný:

Eva, okolo 19 let, svobodná, děvečka ovčáka z Uhříněvsi, dcera ovčáka v Čakovících, matka zemřela před 4 lety

Případ:

Sodomie. Obviněná Eva žala trávu, když se k ní začal lísat ovčácký pes, se kterým následně vykonala soulož, při které jí vyrušila ovčákova dcera - ta věc oznámila. („Páni povím pravdu, ten pes ležel v chmelnici, říkají mu Porcyl, a já sem žala trávu již toho dne potřetí, a ten pes přišel a lísal se ke mně a skočil mi na ramena, a já sem ho vzala za špičku a von to vystrčil ven a já sem se mu vodkryla a přistrčila sem to k svému přirození a vono to tam hned vlezlo až asi po pupek a tu mne trochu zabořelo než trvalo to malou chvíli asi za čtvrt hodiny.“)

Rozsudek:

Říčanský soud - kníže z Lichtenštejna - trest smrti mečem (lehčí trest z důvodu mladého věku), spálení těla na hranici spolu se psem.

Doklady:

dopis hejtmana panství soudu - nařizuje vyzvednout obviněnou ze zámeckého arestu a vyslechnout 12. 8. (7a), dopis hejtmana panství soudu - zasílá otázky k výslechu obviněné (v poznámce nařizuje opět přijmout za městského písaře strého kantora) 13. 8. (7b), výslech obviněné Evy, 22 otázek 14. 8. (8a-9b), výpověď svědkyně Anny, dcery uhříněveského šafáře 6. 10. (10a), konfrontace obviněné Evy se svědkyní Annou 6. 10. (10b), dopis rady hejtmanovi panství - zpráva o provedení výslechů, potvrzení přijetí rozsudku nad Evou 6. 10. (11a), rozsudek knížete Karla Eusebia z Lichtenštejna 13. 10. (11b), český předklad německy psaného rozsudku (12a), dopis hejtmana soudu - zaslání rozsudku (vč. českého překladu), nařízení o dalším postupu (poslední výslech svědkyně Anny, dotaz obviněné, zda se ke všemu přiznává - teprve po kladných odpovědích obou přečíst ortel) 5. 11. (12b), zápis o přečtení rozsudku obviněné Evě 5. 11.

Poznámka:

Při dotazu na věk - „jak bych stará byla já nevím, snad asi okolo 19let. Jest mi má matka nikdy nepovídala tehdaž když ještě živa byla jak stará jsem.“

V rozsudku odkaz na článek M 29 Koldínova zákoníku.

(M11) 5.

Časové rozpětí případu:

1694, 18. 12.

1 den

Obviněný:

Anna, manželka Pavla Kiztěna(?)

svědkyně Alžběta, děvečka Václava Meruňky

Případ:

Travičství. Děvečka Václava Meruňky Anna udala dceru Václava Meruňky Annu, že jí nabádala k otrávení jejího manžela. Anna si děvečce stěžovala, že je v manželství nešťastná a prozradila jí, že má dva milence - jednoho vojáka, druhého zahradníka, který u nich slouží. Zahradníkovi Anna dávala různé dárky (šátky, koláče, 2 stříbrné prsteny), zvala si ho do postele, když nebyl muž doma a znala se k němu na veřejnosti - měli se objímat na posvícení, a to i za přítomnosti Anina manžela. Muž pak Annu trestal, za což mu zahradník vyhrožoval zbitím, Anna pak požádala děvečku Alžbětu, aby jejího muže otrávila - slíbila jí dodat „utřejch“ a za odměnu „novou sukni, kožich, šněrovačku, střevíce, punčochy i na košile, a „že jí vždyckny bude kupovati na pěkný košile a že jí je dá v Praze pěkně ušítí, a že mně do smrti od sebe nepustí.“

Rozsudek:

Bez rozsudku - zapsáno pouze udání děvečky.

Doklady:

zápis přísežné výpovědi děvečky Anny 18. 12. (14a,b)

Poznámka:

(M11) 6.

Časové rozpětí případu:

1679 (pouze rok)

Obviněný:

Jan Vampola, řemesla mlynářského

Případ:

Krádež - podezření. Obviněný Vampola přes vyhlášený zákaz vstupu zadržen v noci na poli a obviněn z krádeže - dle svojí výpovědi byl opilý a jen si šel odpočinout.

Rozsudek:

Říčanský soud - revers (závazek nevzdalovat se z panství a být soudu k dispozici).

Doklady:

revers Jana Vampoly 1679 (15b)

Poznámka:

(M11) 7.

Časové rozpětí případu:

1694, 3. 12.

1 den

Obviněný:

Alžběta Čubrtová, manželka říčanského souseda Jana Čubrta
žalobce Alžběta Janoušková, dcera po zemřelém říčanském sousedu Václavu Janouškovi

Případ:

Čest - zhanění. Obviněná Alžběta Čubrtová se svými dětmi zhaněla blíže nespecifikovanými slovy děvečku Alžbětu, dceru po Václavu Janouškovi. Před soudem Čubrtová odvolala a obě strany se porovnaly.

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání (sporné strany zavázány pokutou 10 zl.).

Doklady:

zápis o porovnání 3. 12. (17b)

Poznámka:

(M11) 8.

Časové rozpětí případu:

1676, 11. 1.

1 den

Obviněný:

Mandalena, děvečka z Kralovic

Případ:

Krádež - vůl. Obviněná Mandalena ukradla spolu s pacholkem Pavlem z netluckého dvora vola. Mandalena vola odvedla do Prahy na vinici, kde se ho pokoušela prodat řezníkovi - ten ale žádal záruku, že vůl není kradený, což Mandalena nemohla prokázat, proto upadla do podezření a byla zadržena.

Rozsudek:

Říčanský soud - hrdelní revers, opuštění knížecích panství.

Doklady:

hrdelní revers obviněné Mandaleny 11. 1. (19a)

Poznámka:

Revers obsahuje dost podrobný popis zločinu (v pozdějších letech reversy většinou dost vágní).

Zápis nadepsán „Revers Mandaleny, ženy příchozí na panství J.M.K. do vsi Kralovic“.

(M11) 9.

Časové rozpětí případu:

1676, 16. 11.(gbris) – 23. 4.

159 dní

Obviněný:

Petr Formánek jinak Cibulka, katolík, cizopanský (z Klatov), před 7 lety přišel do Kyjí za špitálního (dále výčet všech hospodářů od té doby)

Případ:

Krádež. Obviněný Formánek vulgo Cibulka ukradl z kyjského ovčína 23 ovcí, které odehnal do Prahy. Jeho společník Matěj Suchý běžel napřed k řezníkovi z Braníka, který už od nich jednou kradené ovce koupil, nemohl ho ale najít, proto prodali jinému.

Formánek - Cibulka soudem obviněn i z řady dalších krádeží (např. další krádež 21 ovcí před 7 nedělemi) a spojení s různými zloději, např. Vaškem Spulhubou zadrženým na Malé Straně, který proti němu vypovídal. Obviněný vše popírá.

Rozsudek:

Bez rozsudku.

Doklady:

výslech Petra Formánka - Cibulky, 42 otázek (19b-24a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o provedení výslechu, výčet Cibulkových zločinů, žádost o další instrukce 23. 4. 1677 (38a), třetí výslech obviněného Formánka - Cibulky, 15 otázek 10. 3. (27a-29a), dopis rady hejtmanovi panství - žádost o další instrukce v případě Formánka-Cibulky, který je již půl roku ve vězení a byl několikrát vyslýchán 23. 4. (38a)

Poznámka:

(M11) 10.

Časové rozpětí případu:

1680, 5. 7. – 19. 8.

45 dní

Obviněný:

Jan Novák, cizopanský poddaný (narozen v Radonicích - hrabě Desfours), pacholek tehovického šenkýře Martina Mejstříka
Martin Mejstřík, šenkýř v Běchovicích

Případ:

Krádež - podezření. Obviněný Jan Novák sloužil u šenkýře Martina Mejstříka v Běchovicích jako pacholek - hospodář ho obvinil z krádeže svého nejlepšího koně, ke které došlo v noci, kdy spal Novák v maštali (soud ho podezíral buď z krádeže, nebo napomáhání). Obvinění z krádeže koně se neprokázalo se, Novák propuštěn na revers. Zároveň Novák obvinil v přísežné výpovědi svého hospodáře Martina Mejstříka z přijímání kradeného obilí. Poté, co hospodáře upozornil, že už není obrok pro koně, přišel druhý den za Mejstříkem šafář z panského dvora a něco si domlouvali - v noci o půl druhé Novák viděl, jak hospodář se šafářem nosí pytle s obilím.

Rozsudek:

Říčanský soud - přísaha Jana Nováka (přisáhá, že není vinen krádeží ani napomáháním při ní).

Novákovo obvinění hospodáře z přijímání kradeného obilí dále nijak nezaznamenáno.

Doklady:

výslech obviněného Jana Nováka, 18 otázek 5. 7. (24b-25a), přísaha Jana Nováka - přísaha o neúčasti na krádeži koně, nedatováno (25b), přísaha Jana Nováka - výpověď proti hospodáři Martinu Mejstříkovi, nedatováno (26a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o přijetí přísahy Nováka proti Mejstříkovi 23. 8. v reakci na hejtmanův dopis z 19. 8. (63a,b)

Poznámka:

(M11) 11.

Časové rozpětí případu:

1679, (2. 2. - 24. 4.)?

Obviněný:

Jakub Holeček, čeledín p. Andrličky

Případ:

Krádež - podezření. Smilstvo. Jedná se o záznam výpovědi svědkyně Maři Kvasničkové, milenky Jakuba Holečka, kterou učinila před purkrabím, nyní jí zopakovala před soudem. Soud se dotazuje na krádeže spáchané Jakubem Holečkem - Mařa vypovídá, jak Holečka asi 4x viděla krást sůl purkrabího, schovával si jí v maštali a nosí Židu Samkovi Vinopalovi, který mu za ní dával kořalku. Soud se dále dotazuje, kde bral Holeček peníze, když trávil většinu času v hospodě. Mařa neví, samotnou jí to zajímalo, ptala se ho „když

mi pravil, že se oddati dáme, kdepak peněz vezme, když tak vždyckny pije, von pravil nestarej se nic, však já ještě peněz mám.“

Výslech obviněného není zaznamenán, pouze zápis o postavení rukojmích a revers, ve kterém se zavazuje přerušit styky s Mařou Kvasničkovou a slibuje se usadit na knížecích panstvích, kde ujme grunt.

Rozsudek:

Říčanský soud - revers, ujmoutí gruntu.

Doklady:

výslech svědkyně Maři Kvasničkovy, 15 otázek 24. 4. (30a-31b), přísaha Maři Kvasničkovy, nedatováno (16b), revers obviněného Jakuba Holečka 2. 2. (146a)

Poznámka:

Holeček se v reversu zavazuje usadit na knížecích panstvích.

(„...chce života svého polepšiti a Maři Kvasničkovy prázden býti. Za druhé... že se chce manželkou opatřiti a na gruntech JKM se osaditi a šlechetně živ býti“)

Revers datován 2. 2., výpověď Kvasničkové o Holečkovi až z 24. 4. 1679.

Viz M11/35 - Mařa Kvasničková v červenci 1679 vyšetřována pro podezření z infanticidia, několikanásobné smilstvo a cizoložství

(M11) 12.

Časové rozpětí případu:

1680, 26. 6.

Obviněný:

Lorentz, hoffjäger Kolodějský

Případ:

Kvalt - zlehčení práva. Říčanská obec podává stížnost na chování vyššího úředníka vrchnostenské lesní správy, který potupil a zlehčil vážnost úřadu – stížnost adresovaná nejprve hejtmanovi panství nebyla podle názoru Říčanských vyřešena uspokojivě, proto stížnost předávají hejtmanovi panství Kostelec a inspektorovi všech knížecích panství v Čechách.

Důvodem sporu je říčanský soused Matěj Šubrt, který vytrvale odmítal platit kontribuční dávky („... i majíce v obci naší souseda jednoho, nepovolného a nad jiné v dluzích kontribučních zapleteného jménem Matěje Šubrt“). Při každém obeslání úřadem se vymlouval a odmítal se před úřad dostavit s tím, že „on dobře ví koho poslouchati má“, tzn. odmítal autoritu městské rady. Šubrt byl nakonec předveden rychtářským právem a uvězněn. O svém uvěznění však Šubrt uvědomil svého protektora hoffjägera Lorence, který se dostavil do vězení a nařídil Šubrtu propustit – když Říčanstí odmítli, vyvedl ho z vězení s pomocí kata, kterého si přivedl s sebou, i přes jejich odpor.

(„... Však již často opatřený Matěj Šubrth již tím panem hoffjägerem Lorentzem před dávným časem ubezpečen byl, aby se žádného nic nebál a dostaneli se do arestu, aby jemu potom vzkázal, že on přijde a jeho z vězení mocně vezme. Čehož dne 26. pojminulého

měsíce Junij skutkem pan hoffjäger dokázal, jmenovaného Šubrtha, kterýž na čtvrtý poručení jeho z šatlavy jíti nechtěl, pryč vzal.“)

Není přesně řečeno, jakým způsobem se věc udála (pouze ve druhém zápise je zmiňována účast mistra popravního), ani důvod ochrany Šubrtů vrchnostenským úředníkem. Lorentz incident popírá, Říčanskí ale trvají na tom, že byla potupena důstojnost úřadu a žádají vyšší místa o ochranu. Stejně tak není žádný záznam o vyjádření vrchnostenských úřadů – pouze stížnosti Říčanských.

Rozsudek:

Bez rozsudku.

Doklady:

žaloba Říčanských, nedatováno (33a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o věci a žádost o instrukce 26. 6. (123a)

Poznámka:

(M11) 13.

Časové rozpětí případu:

1695, 2. 6.

Obviněný:

Matouš Vocel, říčanský soused

žalobce Karel Janoušek, říčanský soused

Případ:

Čest - zhanění - křivé obvinění. „Slovutný muž“ Matouš Vocel křivě nařkl Karla Janouška, že mu ve svém domě zabil svini, což mu nemohl nijak dokázat, proto ho před soudem odprosil.

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání (strany zavázány pod pokutou 10 zl. k záduší sv. Petra a Pavla).

Doklady:

zápis o porovnání 2. 6. (36b)

Poznámka:

(M11) 14.

Časové rozpětí případu:

1695, 6. 7.

1 den

Obviněný:

Anna, manželka Václava Janouška, říčanského souseda a radního

Magdalena, manželka Karla Janouška, říčanského souseda

Případ:

Čest - zhanění. Švagrové Anna Janoušková a Magdalena Janoušková se pohádaly a nadávaly si do kurev, což před soudem odvolaly a porovnaly se.

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání (strany zavázány pod pokutou 10 zl. k záduší sv. Petra a Pavla).

Doklady:

zápis o porovnání 6. 7. (37a)

Poznámka:

Spor žen - nezastupovány manžely.

(M11) 15.

Časové rozpětí případu:

1677, 11. 3. - 5. 4. 1678

307 dní

Obviněný:

Anna Kaprálková, dcera Jana Kaprálka, holomka rybnického

Případ:

Smilstvo. Obviněná souložila se Štěpánem Polákem (jednou ve světnici na lavici, „víc potom kde se trefilo“) a netluckým šafářem Matějem (jednou ve světnici na zemi), později doznala ještě styk s pacholkem Janem z ouřenovského dvora, podruhem Kašparem, který mlátil u Žida a Šimonem z Prahy, který u nich jednou nocoval, David, syn starého Žida („zastavil se u nás ve světnici, když otce ani matky doma nebylo a tak dlouho se mnou hrál, až mě porazil na lavici a tu sem mu svoliti musela“) a starý sládek „u vrat stoje opřel mě o sud, toliko jednou a nic nedal mi 3 české koledy a džbán piva a prosil bych na něho nepovídala žádnýmu“. Soud se snaží určit otce jejího dítěte, při výsleších vyjde najevo i opakovaný styk s otčímem (obviněná podává jako znásilnění, Kaprálek nepopírá, že se jí pokoušel zmocnit, ale popírá, že by skutek někdy dokonal).

Rozsudek:

Říčanský soud - hrdelní revers - Anna Kaprálková, hrdelní revers - Jan Kaprálek.

Doklady:

výslech obviněné Anny Kaprálkové, 5 otázek 11. 3. (42a), druhý výslech obviněné Anny Kaprálkové, 12 otázek 16. 3. (42b-43a), třetí výslech obviněné Anny Kaprálkové, 15 otázek 22. 3. (43b-44b), výslech obviněného Jana Kaprálka, otce Anny Kaprálkové, 5 otázek 29. 3. (45a), dopis hejtmana radě - po obdržení výsledků obviněných nařizuje provést druhý výslech a konfrontaci, protože Anna obviňuje otce ze znásilnění, on přiznává pouze pokus 1. 4. (46a+48a,b), druhý výslech obviněného Jana Kaprálka, 4 otázky 2. 4. (45b-46a), konfrontace Jana Kaprálka s dcerou Annou Kaprálkovou - Kaprálek trvá na pokusu o znásilnění 2. 4. (46b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o konfrontaci obviněných, žádost o instrukce 2. 4. (47a,b), žádost obviněného Jan Kaprálka hejtmanovi panství o propuštění, nedatováno /odpověď hejtmana na druhé straně dopisu u adresy datována 8. 10. 1677/ (49a,b), odpověď rady hejtmanovi - přijetí rukojmích za Kaprálka (Jiřík Petržilka a Jan Novák, sousedé z Uhříněvsi) 21. 10. (51a), hrdelní revers Jana Kaprálka 18. 1. 1678 (52a,b), dopis rady hejtmanovi - vykonání Kaprálkova reversu, zpráva o posedlosti Anny Kaprálkové (ve vězení navštěvována zlými duchy, kteří jí ponoukají k sebevraždě) 18. 1. 1678 (52b), hrdelní revers Anna Kaprálkové (94b)

Poznámka:

Dopis hejtmana uveden v přepisu (46a) i originále - s adresou (48a,b).

(M11) 16.

Časové rozpětí případu:

1677, 18. 9. - 7. 10.

19 dní

Obviněný:

Tomáš Svoboda, kovář kolovratský, poddaný

žalobce Kateřina Kohoutková, sousedka z Koloděj, poddaná

Případ:

Krádež - podezření. Kateřina Kohoutková obvinila Tomáše Svobodu z krádeže 4 zl., ale protože neměla věrohodné svědky a Svoboda obvinění odmítá, nařídil hejtman Svobodovi vykonat očistnou přísahu a poté ho propustit.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - očistná přísaha obviněného Tomáše Svobody.

Doklady:

zápis rady o případu - popis obvinění Kohoutkové, uzavřeno propuštěním Svobody na příkaz hejtmana, nedatováno (54a), žaloba Kateřiny Kohoutkové na Svobodu 18. 9. (54b-55a), výslech obviněného Tomáš Svobody, 6 otázek 18. 9. (55a,b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o provedení výslechu Svobody 18. 9. (55b-56a), seznámení obviněného Svobody s následky křivé přísahy („Napomenutí Tomáš Svobody“) 7. 10. (56a,b), přísaha Tomáše Svobody (56b-57a), zpráva soudu hejtmanovi o vykonání přísahy Tomáše Svobody 7. 10. (57a,b),

Poznámka:

(M11) 17.

Časové rozpětí případu:

1677, 5. 11. (pátek po Všech Svatejch) - 5. 4. 1678

150 dní

Obviněný:

Kateřina Kočová, cizopanská (poddaná Zdeňka Vratislava z Mitrovic), přišla od Mělníka, žije v Kolodějích („po Martině bude rok“), již 10 let vdova po kočím

Případ:

Čarodějnictví. Obviněná prodávala po vesnicích máslo, soud nejprve směřuje otázky na původ smetany, ze které máslo utloukla, že ho měla tolik (kolodějskému mlynáři prodala 4x půl žejdlíku, 2 žejdlíky /nečit./, jeho bratru vojáku 3x půl žejdlíku, kolodějské šenkýrce celý rok co 14 dní půl žejdlíku ad.) - obviněná nedokáže vysvětlit svojí produkci másla tak, aby soud uspokojila. V závěru soud položí zásadní otázku směřující k obvinění z čarodějnictví: „Co máš zapírat, an jsi z provazu dojívala mléko. Tvůj synek to viděl 2 krát skrze díru dveří Hrabíčkových Bude tobě do vočí mluvíti že jsi z toho provazu dojívala, máslo tloukla a podmáslí na hnůj vylila.“ Obviněná reaguje slovy „Kdyby tu byl můj synek, já bych do něj nůž vrazila.“ Na další otázku po původu provazu odmítá, že by takový provaz vlastnila.

Následovala konfrontace matky se synem, který matku obviňuje z dojení mléka z provazu, matka to popírá.

(„Syn odpovídá: Hled'te matko jak ste tloukavaly... maslo v cíněnym džbáně měchačkou 2 krát. A dojívaly ste z provazu a mě ste pryč poslaly a já se na vás díval skrze dveře 2 krát u Hrabíčkovu, však ste mi taky dávaly ... (nečit.) a podmáslí ste mi daly taky jednou jísti a jednou ste jej na hnůj vylily.

Mateř odpovídá: I co to kluku zlomyslněj mluvíš, von tě snad někdo na to navedl, já toho nikdy nekonala.“).

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman - hrdelní revers.

Doklady:

výslech obviněné Kateřiny Kočové, 8 otázek, pátek po Všech Svatejch (59a), dopis hejtmana radě - posílá výslech Kočové vykonaný před panem obročním a výpověď syna Kočové (učiněný ve vrchnostenské kanceláři), ze kterého vychází 14 otázek, na něž se má obviněná dotázat říčanský soud, 24. 11. (60a), druhý výslech obviněné Kateřiny Kočové, 13 otázek 24. 11. (61a-62a), konfrontace obviněné Kateřiny Kočové se synem Václavem 24. 11. (62a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o vykonání výslechu a konfrontace, při užití palečnic na sobě Kateřina nedala znát bolest 24. 11. (62b), hrdelní revers Kateřiny Kočové 5. 4. 1678 (94a)

Poznámka:

První výslech nadepsán „Doptání a nebo Examen“ (ostatní výslechy pouze „Examen“). Na otázku po jméně odpovídá „Kateřina, příjmení nemám žádného, měla jsem za muže kočího“.

(M11) 18.

Časové rozpětí případu:
bez letopočtu, 18. 9.

Obviněný:

Tomáš Novák, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Krádež - podezření. Tomáš Novák byl obviněn z krádeže blíže nespecifikovaných věcí u svého hospodáře, přísahá, že je krádeží nevinný a vypovídá, že se ho před krádeží na návsi ptal tehovický soused Kuřátko, kde v noci líhá jeho hospodář s hospodyní, zda v komoře nebo na hoře (Kuřátkovi odpověděl „já jich nehlídám, kde oni líhají“).

Rozsudek:

Bez rozsudku - pouze přísaha obviněného Nováka, že krádeží není vinný.

Doklady:

přísaha a svědectví Tomáše Nováka 18. 9. (68a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o přijetí přísahy a výpovědi Tomáše Nováka 18. 9. (68a)

Poznámka:

(M11) 19.

Časové rozpětí případu:
1677, 7. 11. - 16. 12.
39 dní

Obviněný:

Matouš Vrabec, cizopanský (z Hradiště), podruh ve vsi Kuří

Případ:

Krádež. Beničtí sousedé Václav Novák a Vilím Meloun obžalovali Matouše Vrabce, který byl již několikrát trestán za různé krádeže (v Plzni a v Praze) z krádeží v Benicích a okolních vsí, konkrétně z noční krádeže u Nováka, přepadení mlynáře Melouna, přičítáno mu je i vykradení fary a ukradení kalichu (proto je Vrabec při výsleších důsledně označován jako svatokrádežník). Vrabec všechno zapírá, jak svojí účast na krádežích, tak spojení s dalšími zloději („Mlč a nezapírej, hleď se dobrovolně přiznati... - I to jest omylná věc, kdo dal takovou správu, já tím vinný nejsem, ať mě všickni čerti vzali.“) Soud předvolal Vrabceva hospodáře Vokáče, který potvrdil, že v čase krádeže u Nováka byl Vrabec doma, nikdo podezřelý ho nenavštěvoval a žádné věci doma neukrýval (pouze přišel s kožíchem, který údajně koupil v Praze). Vokáč odmítá, že by měl s Vrabcem cokoliv společného, vzal ho k sobě, protože znal jeho bývalou ženu, nicméně Vrabce se chtěl zbavit a ten mu sliboval, že odejde do podružství jinam (nejprve Vokáčovi nabídl, že koupí jeho state a chtěl složit zálohu 20 zl. - Vokáč odmítl s tím, že by ho vrchnost nepřijala).

Soud (resp. hejtman panství) si od staroměstského vyžádal informace o Vrabcových odsouzeních za krádeže a provedl další výslech, nicméně bezúspěšně (po druhém výslechu

soud informuje hejtmana, že dobrovolné vyznání od zkušeného a zatvrzelého zločince Vrabce nemá naději získat, navrhuje Vrabce propustit a vykázat z panství).

Rozsudek:

Říčanský soud - nařízení hejtmana - hrdelní revers, vypovězení z panství.

Doklady:

dopis hejtmana - předává žalobu sousedů Václava Nováka a Vilíma Melouna, nařizuje vyslechnout svědky (69b), žaloba Václava Nováka a Vilíma Melouna na Matouše Vrabce - obsahuje udání na Vrabce, ale není řečeno, co přesně měl spáchat (podáno 26. 11.) 3. 12. (70a,b), výslech obviněného Matouše Vrabce, 18 otázek 4. 12. (73b-75a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o vyslechnutí obviněného Vrabce, který zatvrzele zapírá i při hrození mučením 4. 12. (75b), výslech svědka Václava Vokáče, Vrabcova hospodáře, 10 otázek 6. 12. (76a-77a), shrnutí výpovědi svědka Václava Vokáče (77a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o vyslechnutí Václava Vokáče 6. 12. (77a,b), dopis hejtmana radě - nařizuje další výslech Vrabce, zaměřit se na jeho podezřelé nákupy věcí, o kterých vypověděl Vokáč 11. 12. (78a), žádost obviněného Vrabce o milost - adresována hejtmanovi panství 8. 12. (79a,b), dopis rychtáře Starého Města - potvrzuje předchozí Vrabcova věznění za krádeže v Praze a Plzni, spisy jsou u AS (originál zaslán hejtmanovi panství - zápis o provedení opisu a uložení originálu učiněn pod opis 28. 10. 1679) 3. 12. (81a), druhý výslech obviněného Matouše Vrabce, 16 otázek 13. 12. (81b-83a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o druhém vyslechnutí Vrabce, který jako protřelý a zatvrzelý zločinec vše zapírá, navrhuje buď útrpný výslech nebo propustit a vykázat z panství 15. 12. (83b), hrdelní revers Matouše Vrabce 16. 12. (84a)

Poznámka:

Z krádeže věcí na faře podezřelý i Jiřík Topinka - viz M11/20.

(M11) 20.

Časové rozpětí případu:

1677, 17. 12. - 28. 5. 1678

162 dní

Obviněný:

Jiřík Topinka, pacholek uhříněveského faráře

Případ:

Krádež - svatokrádež. Uhříněveský farář obvinil svého pacholka z účasti na vykradení fary, při které byly ukradeny i liturgické předměty. Soud provedl rozsáhlý a důkladný výslech, Topinka všechna obvinění popírá, nebo se je snaží vysvětlit jako omyl.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman - hrdelní revers.

Doklady:

dopis faráře - žádost o uvěznění Topinky 17. 12. (85a), dopis hejtmána - nařizuje výslech obviněného Topinky, 22 otázek 22. 12. (86a-90b), druhý výslech obviněného Topinky, 18 otázek 7. 1. 1678 (91a-93a), výpověď svědka Jiříka Pavlíka, šibřinského šenkýře - Topinka měl u něj v hospodě mluvit o krádeži 7. 1. 1678 (93a), odpověď obviněného Topinky na Pavlíkovu výpověď 7. 1. (93a), hrdelní revers Jiříka Topinky 28. 5. 1678 (141b-142a)

Poznámka:

Druhý výslech by měl končit na f. 93a, ale tento list nefoliován (93a až revers Kateřiny Štranzigerové)

(M11) 21.

Časové rozpětí případu:

1678, 11. 11. - 13. 11.

3 dny

Obviněný:

Kateřina Štranzigerová, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Čest. Kateřina Štranzigerová, hospodyně slušického faráře, blíže nespecifikovaným způsobem ohrožovala farářovu dobrou pověst, proto byla přinucena vydat revers, kde se odříká čehokoliv, co by mohlo ohrozit jeho duchovní čest, a to i ve jménu svojí dcery Maxmiliány.

Rozsudek:

Říčanský soud - konzistoř - prostý revers.

Doklady:

revers Kateřiny Štranzigerové 14. 11. (92b-93a)

Poznámka:

dopis kosteleckého hejtmána - obdržel žádost o milost Kateřiny Štranzigerové, konzistoř souhlasí, obviněná ale musí učinit revers, že už nebude proti faráři nic mít 11. 11. (102a), koncept dopisu - říčanský soud informuje kosteleckého děkana o dopisu kosteleckého hejtmána, obviněná Štranzigerová bude propuštěna na revers, nedatováno (102b), dopis kosteleckého děkana Alexandra Rudolfa Sperata - obdržel žádost obviněné Štranzigerové o propuštění na revers, s čímž pražská biskupská konzistoř i on souhlasí 12. 11. (103a), dopis rady kosteleckému děkanovi - dle nařízení bude obviněná Štranzigerová propuštěna na revers 13. 11. (103b)

Poznámka:

(M11) 22.

Časové rozpětí případu:

1678, 8. 6. - 4. 7.

26 dní

Obviněný:

Kateřina Zakosová, svobodná („kdybych měla pána, já bych se k němu hlásila“), vdaná Mařa, příjmení nemá (soud jako bližší charakteristiku uvádí „zlodějka protřelá z Vlašimi“, na jiném místě charakterizována jako „osoba zmrhaná z Vlašimi“)

žalobce Jan Chaloupecký, šafář z dubčeského dvora

Případ:

Krádež. Šafář dubčeského dvora Jan Chaloupecký obvinil Kateřinu a Mařu z krádeže 80 zl. a různého oblečení (nové kožené spodky, kožich jeho i manželky, župan, sukně, šněrovačka ad.). U obviněných nalezeno oblečení včetně věcí ukradených, soud zjišťuje, kde a od koho je koupily. Obě popírají, že by věci pocházely z krádeže (kromě Chaloupeckého ještě vykradena vdova Krejcarová). Ze spolupachatelství na těchto i jiných krádežích obvinění i jejich mužové, kteří byli zadrženi v Kouřimi.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman - hrdelní revers.

Doklady:

žaloba Jana Chaloupeckého 8. 6. (95a), výslech obviněné Kateřiny Zakosové, 8 otázek 8. 6. (96a + 97a), výslech obviněné Maři z Vlašimi, 12 otázek (96b-97b), hrdelní revers Kateřiny Zakosové a Maři 4. 7. (98a,b)

Poznámka:

Kateřina - „kdybych měla pána, já bych se k němu hlásila“

(M11) 23.

Časové rozpětí případu:

1678, 31. 8.

1 den

Obviněný:

Jan Korotvička, soused říčanský

žalobce říčanská šenkýřka (z hospody na radnici)

Případ:

Čest - zhanění. Obviněný Korotvička zašel ve čtvrtek na truňk piva s tehovským sousedem Jiříkem Šubrtem, po chvíli popíjení připil poslovi právnímu a následně šenkýřce, která se ale odmítla napít ze džbánu, ze kterého pil biřic. Korotvička jí odpověděl „A cos měla bejti u knížete za dámu, a s biřicem pít nechceš, cos ty více lepšího?“ Šenkýřka odpověděla, že „knížete sem jak živa neviděla a kdo toho mluví a neprokáže, nemám ho za poctivého člověka“ a na Korotvičku podala stížnost k soudu.

Korotvička vsazen do vězení, spíše než kvůli tomuto incidentu především proto, že dluží na kontribuci 13 zl. 21 kr.

Rozsudek:

Bez rozsudku.

Doklady:

dopis rady hejtmanovi - zpráva o sporu mezi Korotvičkou a šenkýřkou pouze doplňuje několik dalších zpráv o městských záležitostech 31. 8. (98b-99a)

Poznámka:

(M11) 24.

Časové rozpětí případu:

1678, 7. 9. – 9. 9.

2 dny

Obviněný:

Vavřinec, kovář z Koloděj

žalobce - děti nebožtíka Pavla Hájeckého, svědek Martin Železný, soused Kolodějský

Případ:

Čest – sousedský spor. Nebožtík Pavel Hájecký těžce onemocněl, vinu za svojí nemoc kladl kováři Vavřincovi, se kterým byl ve sporu – dlužil mu půl zlatého, ale odmítal zaplatit, protože kovář ho zhaněl. Ze zápisu není jasné, zda Vavřince obviňoval z očarování, nebo zda ho Vavřinec zbil a Hájecký v uleh v důsledku rvačky. Svá obvinění proti kováři vyřknul před svými dětmi na smrtelné posteli.

Rozsudek:

Bez rozsudku – pouze výsledky svědků.

Doklady:

výslech svědka Martina Železného, 2 otázky 7. 9. (100a), výsledky dětí Pavla Hájeckého, 4 otázky 7. 9. (100a,b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o výsledku 9. 9. (101a),

Poznámka:

(M11) 25.

Časové rozpětí případu:

1678, 29. 11. - 30. 11.

2 dny

Obviněný:

Jan Staněk, poddaný, Kralovice

Jan Hotovec, soused z Nedvězí

Případ:

Kvalt. Útok na děvečky J. M. hraběte z Lobkovic na silnici ke Kostelci nad Černými lesy. Staněk šel navštívit švagra do Hájku a pak chtěl pokračovat za matkou pro košili, ale švagr ho informoval o přítomnosti čtyř děveček, které se budou po silnici vracet s věcmi domů a navedl ho, aby na ně počkali a ukradli jim věci. Počkali tedy na silnici, zahnali kočího s pomocníkem a děvečkám sebrali jejich čtyři uzly s věcmi.

Hotovec vypovídá - pil v hospodě a byl opilý, když za ním přišel Staněk a informoval ho, že přišly (nebo že ví) nějaké děvečky, které utekly svému pánovi z Pahy a ukradli mu nějaké věci.

Vinu přiřítají jakémusi kravaři z Prahy, který je navedl - soud to v dopise hejtmanovi uvádí jako polehčující okolnost, stejně jako jejich opilost a lítost nad činem.

Byl sem vesel, byl sem na Valích a opil sem se.

Rozsudek:

Říčanský soud - pokuta 15 zl. pro Hotovce, 5 zl. pro Staňka.

Doklady:

výslech obviněného Jana Staňka, 2 otázky 30. 11. (107a,b), výslech obviněného Jana Hotovce (108a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o provedení výslechů a pokutě pro obviněné 29. 11. (108b)

Poznámka:

Dopis o provedení výslechů je datován o den dřív než výslechy.

(M11) 26.

Časové rozpětí případu:

1678, 23. 11. - 21. 2. 1679

90 dní

Obviněný:

Mikoláš Mráz jinak Havlatka, cizopanský (knížete z Lobkovic ze vsi Botič), podruh ze vsi Černý Vůl, ženatý

Případ:

Krádež. Obviněný Mráz vykradl komoru „ve Stupicích u Pechatýho“ - při výslechu se dobrovolně přiznává a důkladně popisuje provedení krádeže (pomocí hřebíků vytáhl

skobu se zámkem, věci z komory naházel do pytle a odešel). Odmítá, že by kradl dříve a byl ve spojení s dalšími zloději.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - hrdelní revers, vypovězení z knížecích panství.

Doklady:

výslech obviněného Mráze-Havlatky, 16 otázek 23. 11. (109a,b), hrdelní revers obviněného Mráze-Havlatky 21. 2. 1679 (140b-141a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o vykonání reversu a propuštění Mráze-Havlatky 22. 2. 1679 (140a)

Poznámka:

Říčanský soud z vlastní iniciativy navrhuje hejtmanovi Mráze-Havlatku i Černého propustit, protože se jedná o cizopanské poddané.

(M11) 27.

Časové rozpětí případu:

1679, 3. 1. – 21. 2.

48 dní

Obviněný:

Jan Černý, cizopanský (císařský - Poděbrady), ženatý

Případ:

Cizoložství - bigamie. Jan Černý obviněn z bigamie a cizoložství, protože žil a měl dítě s děvečkou Kateřinou („můj vočim je na chalupě, říkají mu Adam Voříšek, však jsem odešel od něho s jakous kurvicí, říkají jí Káča a vona se mnou má dítě“), ačkoliv měl ženu. Černý upřesňuje, že s první ženou nebyl oddán, protože nebyla katolička a farář je nechtěl oddat („je pravda, že jsem měl prve taky ženu, ale vona ode mě odešla před 18 lety, pro náboženství šla do Žitavy, byl bych já se s touto vodal, než pan páter nechtěl mně voddati“).

Rozsudek:

Bez rozsudku. (Návrh soudu hejtmanovi panství na předání vrchnosti obviněného.)

Doklady:

výslech obviněného Jana Černého 3. 1. (109b)

Poznámka:

Výslech nemá obvyklou sponsoriální formu ve sloupcích vedle sebe, jde o kontinuální záznam formou vyprávění.

Říčanský soud z vlastní iniciativy navrhuje hejtmanovi Mráze-Havlatku i Černého propustit, protože se jedná o cizopanské poddané.

Propuštěn s Mrázem 21. 2. (viz M11/27).

(M11) 28.

Časové rozpětí případu:

1679, 13. 4. – 27. 6.

75 dní

Obviněný:

Dorota Růžičková, přibližně 30 let („asi 30 let bych řekla, že jest mi“), cizopanská (z Lipnice)

Případ:

Infanticidium - krádež. Obviněná Růžičková odešla od své vrchnosti („vyloudil mě tovaryš mlynářský“) a potulovala se s mlynáři z místa na místo („nesloužila sem nikdež, tak jsme chodili s těmi mlynáři od mlýna k mlýnu, a tak po vesnicích pastvu sme žaly, pak sem se dala k ponocnému na službu a od něho k Poustkovi“). Kromě infanticidia jí soud přičítá i krádež peněz u kováře Jakuba (údajně jí navedl mlynářský tovaryš).

Už delší dobu smilnila s různými muži. („Sloužila jsem u Matěje Ježka na Lipnici, líhala sem sama v světnici na slámě a von ke mně přišel, leh ke mně na slámu, bylo v neděli, a tu se mmou zahrával, již mně k svý vůli přivedl. Já mu pravila že budu křičeti, von pravil že mi hubu zacpe abych mlčela, že mně sobě vezme.... Od toho času potom ke mně každou noc chodil, a když sem byla u krčmáře, chodívala sem ven za nim.“) Mlynářský tovaryš jí naváděl, aby se v případě těhotenství dítěte zbavila („...než to mě říkával, budu-li co mítí abych jej zabila, a neb utopila.“), což obviněná skutečně provedla. („Porodila sem jej v noci, na hrázi před maštálí, když nejprve kohouti začali kokrhati, vono počalo plakati tuze. Já jej škrtila, až sem jej uškrtila, potom sem jej do hnoje zakopala, a nohami zašlapala.“) Mrtvolku po rozednění vykopala z hnoje a zanesla do rybníka („...nesla sem jej do rybníka, a potom sem jej do prohlubně vstrčila, co ruka mi postačiti mohla... tu nohu sem mu zlámala naschvále, nemohlo mi do prohlubně vléztí, nejprv sem dítě pod led vstrčila, a potom tu nohu za ním, a krev co na ledě zůstala tu sem nohou ze sněhu strčila.“). Obviněná se dále doznává k dalšímu infanticidiu, které spáchala už dříve ve mlýně na Lipnici, její souložník jí navedl, aby dítě zaškrtila a spolu s ní mrtvolku zakopal u Božích muk (od první vraždy nebyla u zpovědi - „I nebylať jsem u spovědi, tak před tím prvnějším dítětem, než sem jej zabila“).

Soud se dotazuje na jejího milence, obviněná tvrdí, že o něm nic neví („I nechtěl nikdá svého příjmení pověděti, ani odkud je rodem, než jménem říkali mu Václave.“) a že jí nedal žádný podíl z peněz, které ukradla kováři.

Při druhém výslechu se soud zaměřuje na příbuzné Růžičkové (při prvním výslechu jakékoliv příbuzné popřela, vyšlo najevo, že má bratrance a sestřenice) a místa jejího předchozího pobytu, stejně tak otázky na krádež peněz u lipnického mlynáře Babáka (uvedla, že ze mlýna jí vyloudil pacholek Václav).

Soud kontaktoval vrchnost lipnického panství, odkud Růžičková pocházela - dostalo se mu výpovědi svědků, které uvedly na pravou míru údaje udávané Růžičkovou, navíc sdělena informace, že Růžičková se chovala jako pomatená.

Rozsudek:

Říčanský soud - kníže Katel Eusebius z Lichtenštejna - smrt mečem na hrdle.

(Odsouzená pravděpodobně spáchala ve vězení sebevraždu, ve výčtu nákladů se nehovoří o popravě, pouze o odklizení těla.)

Doklady:

výslech obviněné Doroty Růžičkové, 33 otázek 13. 4. (111a-112b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o vykonání výslechu dle zaslaných otázek 13. 4. (112b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o zjišťování poddanství Růžičkové (poddaná je na Lipnici, ale její otec byl svobodný) a prozatím neúspěšném pátrání po mlynářském tovaryši 17. 4. (113a), dopis rady hejtmanovi - žádost o další instrukce, které zatím žádné neobdrželi 17. 5. (113b), dopis rady na lipnické panství - informace o zadržení a odsouzení Růžičkové 27. 6. (113b), dopis majitele panství Lipnice (František Leopold z Vermzu?) - zpráva o odeslání výslechů místních lidí, kteří znali Růžičkovou, upozornění na pomatenost Růžičkové 29. 6. (120b), výpovědi svědků z Lipnice - upřesňující informace k výpovědi Růžičkové, seřazeno dle příslušných čísel otázek, na které odpovídala 28. 6. (121a), druhý výslech obviněné Růžičkové, 14 otázek 4. 7. (117a,b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o druhém výslechu obviněné Růžičkové 5. 7. (119b), rozsudek vrchnosti nad Růžičkovou 20. 5. 1680 (124a), dopis rady do Kouřimi - žádost o kata 19. 6. 1680 (124b), dopis rady do Kouřimi - poděkování za kladné vyřízení žádosti o kata (které došlo 21. 6.) 24. 6. 1680 (125a), dopis rady do Kouřimi - zpráva o vrácení kata 27. 6. 1680 (126b), výčet nákladů na popravu Doroty Růžičkové 27. 6. 1680 (93b)

Poznámka:

U větší části prvního výslechu Růžičkové zapsány pouze odpovědi, otázky vynechány.

Zpráva lipnického hejtmana - „Pánům oznámiti musím, že táž Dorota Růžičková vedle správy zdejších lidí, a jak sam toho povědom jsem, při dokonalém zdravém smyslu zde nebývala, nýbrž vždycky řeč sem tam řečma i skutky bláznivě pletla, čehož při jejím vypovídáním aby se pozorovalo slušno jesti.“

Celkové náklady 20 zl. 12 kr.

(M11) 29.

Časové rozpětí případu:

1678, 23. 12.

1 den

Obviněný:

nezaznamenán

svědkové Linhart, Martin Pechatej

Případ:

Krádež. Poškozený Linhart (bez bližších informací o něm) v nepřítomnosti manželky i čeládky pracoval na domě a v maštali, kde na něj vyskočil zloděj, kterého Linhart pronásledoval, chytil za vlasy a držel do doby, než se dovolal sousedů.

O pokračování případu nejsou záznamy.

Rozsudek:

Bez rozsudku.

Doklady:

zápis výpovědi svědků Linhart a Martina Pechatého 23. 12. (115a)

Poznámka:

(M11) 30.

Časové rozpětí případu:

1679, 25. 5.

1 den

Obviněný:

Jiřík Vojáček, říčanský soused

Případ:

Zhářství - neúmyslné. Soused Jiřík Vojáček před soudem vypovídá o požáru obecního lesa, který neúmyslně založil on se svým tovaryšem - když vypalovali Vojáčkovu louku, odešli od nedostatečně uhašeného spáleniště, které následně vzplálo a zapálilo les. Vojáček mj. vypovídá o neochotě Tehovských sousedů přijít na pomoc s hašením, byť je o to několikrát žádal (Tehovští se pouze seběhli, aby se podívali na požár).

Rozsudek:

Bez rozsudku.

Doklady:

výpověď Jiříka Vojáčka 25. 5. (116a)

Poznámka:

Soud Vojáčkovi vykázal („z příčiny tý... jste předvolán“).

„Páni stalo se takto, byl sem tam u své louky s tovaryšem, která hrubě křovím zarostlá byla. Já to křoví vysekal na hromadu skladl, a zapálil sem jej, a tak dlouho sem přitom vohni byl, až ten klest shořel, tak že malinký voheň zůstal, tak coby při něm polívku uvařil. Já to pěkně na hromadu smetl a šel sem s tovaryšem k obědu. Když jsme k zahradám došli, já se ohlédl, a viděl sem, že již oheň veliký hoří, i hned tovaryše spátkem poslal, aby tam běžel a ten voheň uhasil. Sám doběhnouce domu vzal sem tovaryšovi jídlo a běžel sem za ním do lesa, a von již voheň veliký byl, tak že ho nám oběma možno uhasiti nebylo.

Poslal sem do městečka tovaryše, aby běželi a hasiti pomáhali, sám sem běžel do Tehova k rychtáři, a prosil, aby běželi a hasiti pomáhali. Pravda, že sám rychtář doma nebyl, a žena jeho dala mi za odpověď „Voni sousedé nechtějí muže poslouchati, nadtoť mně neposlechnou.“ Když sem do Tehova běžel, vono mnoho sousedů stálo za Tehovem na vršku. Já jich pro Boha prosil, aby běželi a hasiti pomáhali, voni nechtěli. Já předtze do vsi doběhl, poněvadž mně jeho sousedé poslechnouti nechtějí, že aspoň rychtáře svého poslechnou, a nejsou doma, nic sem nepořídil. Já běžel spátkem a prosil sem jich pro Boha aby hasiti pomáhali, voni mi dali odpověď, kdo je zapálil, aby sobě hasil, a přece z nich žádnéj ku pomoci jíti nechtěl. Mezi nimi sem neznal žádného než mladého Rezka,

ten šel se dvěma, ale však jsou nic nebránili, jen tak chodili po lese a vysmívali se, a pravili ale při sam Panu Bohu, co že to hodně vyhořelo.“

(M11) 31.

Časové rozpětí případu:

1679, 26. 6. - 3. 7.

5 dní

Obviněný:

Jiřík Lípa, soused a rychtář z Nupak

žalobce Jiřík Kunický, soused a rychtář z Lipan

Případ:

Čest - zhanění. Jiřík Kunický se 18. 6. zastavil v nupacké hospodě na truňk piva, kde ho obviněný Jiřík Lípa „všelikterak na cti utrhal“. Lípa na to vypověděl, že naopak „Jiřík Kunický mně předně na poctivosti zhyzdil“. Kunický měl v držení Lípovo hříbě a Lípa se zastavil v hospodě, aby se domluvil na jeho předání. se zastavil v hospodě, aby se s Kunickým dohodl na předání. Když venku pouštěl potah, vzkázali mu syn Panstlého Tomáš a Jan Hasný, že o něm Kunický prohlásil, že „sem jedenkrát k šibenici byl vedenej a on že mě od kata vyprosil.“ Na to Lípa opáčil, že Kunického drží za zloděje a lotra, popírá, že by mu nadával do sakramentů. Dále řekl, že je Kunický „taky nepoctivej člověk, že otci mému ukradl ovci a podle toho jestli se to na něj pronese, že kolikrát přisahati chce, kolik vlasů na svý hlavě má, a pronese se a nebožtíku otci platiti musil. Ovce panský chytal a za ně v pokutě školu ouřenovskou vystavěti musil.“

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - porovnání.

Doklady:

konfrontace obou žalujících se sousedů (118a,b - jedná se o dva listy, druhý je nečíslován), dopis rady hejtmanovi - zpráva o předvolání a výsledku obviněného Lípy 28. 6. (118b), zápis o porovnání mezi Kunickým a Běrou 3. 7.

Poznámka:

Po foliu 118 následuje nečíslovaný list, po něm folio 119.

Žalobu podal Kunický, Lípa předvolán před soud, aby se k obžalobě vyjádřil.

(M11) 32.

Časové rozpětí případu:

1679, 25. 10.

Obviněný:

sousedé z Nupak

žalobce Jiřík Kunický, rychtář z Lipan

Případ:

Poškození cizí věci - obilí. Jiřík Kunický žaloval u hejtmana panství (nejmenované) nupacké sousedy, že mu svými vozy poškodili osení. Soud konstatoval, že se tak nestalo z úmyslu, ale z neopatrnosti čeládky a přiřknul Kunickému náhradu škody, kterou Nupačtí mají složit do příští soboty.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - náhrada škody.

Doklady:

zápis o porovnání 25. 10. (119a)

Poznámka:

(M11) 33.

Časové rozpětí případu:

1679, 3. 7.

1 den

Obviněný:

Adam Svoboda, hrčír, říčanský soused
žalobce Jan Hladík, říčanský soused a bývalý primas

Případ:

Čest - zhanění. Obviněný Svoboda se dotkl cti bývalého primasa Hladíka prohlášením, že tento mu málo zaplatil za postavení kamen v šenkovně a šatlavě a že je proto ničema.

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání, odprošení Hladíka.

Doklady:

zápis o porovnání 3. 7. (119b)

Poznámka:

(M11) 34.

Časové rozpětí případu:

1679, 4. 7.

1 den

Obviněný:

Jakub Petržilka s manželkou Kateřinou, sousedé z Jažlovic
žalobce Jan Kvítek s manželkou Lidmilou, kovář z Jažlovic

Případ:

Čest - zhanění. Jan Kvítek zabil husu Kateřiny Petržilkové, která mu škodila na zahradě. Petržilková spolu s manželem začala Kvítkovi a jeho ženě nadávat, na což Kvítek nereagoval, následně ho Petržilková pomluvila u sousedů. Kvítek podal žalobu hejtmanovi panství a domáhal se opatření na poctivosti.

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání, odprošení Kvítka.

Doklady:

žaloba Jana Kvítka, nedatováno (120a), zápis o porovnání 4. 7. (120a)

Poznámka:

(M11) 35.

Časové rozpětí případu:

1679, 17. 7.

1 den

Obviněný:

Mařa Kvasničková, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Cizoložství - smilstvo. Těhotná Kvasničková byla obviněna z několikanásobného smilstva a cizoložství. Podrobnosti nejsou zaznamenány, zapsán pouze revers.

Rozsudek:

Říčanský soud - hrdelní revers.

Doklady:

hrdelní revers obviněné Maři Kvasničkové 17. 7. (121b)

Poznámka:

Kvasničková vystupuje jako svědkyně v případě zloděje Jakuba Holečka roku 1679 - viz M11/11.

(M11) 36.

Časové rozpětí případu:

1679, 14. 9.

1 den

Obviněný:

Jiřík Petržilka, soused z Uhříněvsi
žalobce Jiřík Lípa, soused z Nupak

Případ:

Čest - zhanění. Zlehčení úřadu. Nupacký soused Jiřík Lípa zažaloval Petržilku pro zhanění, ke kterému došlo v hospodě, kde Petržilka Lipu pomlouvala a nadával mu, posléze ho několikrát udeřil. Lípa při vědomí toho, že se incident odehrává v hospodě na radnici před zraky úředníků a rychtářů záměrně nereagoval nadávkami nebo násilím, ale přednesením žaloby úřadu - Petržilka utekl před předvedením a zlehčoval soud. Zaznamenaná žaloba s popisem incidentu nepochází od Lípy, ale od soudu, který Petržilku obžaloval u hejtmána panství.

Rozsudek:

Bez rozsudku – obviněný utekl.

Doklady:

žaloba soudu na Petržilku podaná hejtmanovi panství 14. 9. (122a), žaloba Jiříka Lípy proti Petržilkovi - v podobě otázek, na které má Petržilka odpovědět 14. 9. (122b-123a)

Poznámka:

Obviněný utekl z vězení.

(M11) 37.

Časové rozpětí případu:

1680, 9. 1. - 2. 3.

52 dní

Obviněný:

Mikoláš Stříbrský, svobodný („vrchnosti žádné dědičnou poddaností krom JMC zavázán nejsem“), řezník, pochází z Hradce Králové

Případ:

Krádež - přijímání kradeného dobytka. Řezníka Stříbrského obvinil zloděj zadržený na Starém Městě z přijímání ukradeného dobytka - 13 ovcí z kejského dvora (6 zabil, 7 předal ovčákovi ve Slivenci) a 1 vola z Hořovic. K volovi Stříbrský vypovídá, že mu byla koupě podezřelá, protože zloděj (na jehož jméno si nevzpomíná) vola dával lacino („však jsem tomu zlodějovi platiti nechtěl“), ale nechal si ho, protože měl náklady s jeho stravou. Soud se dotazuje na další jeho akvizice kradených zvířat, Stříbrský popírá, ale soud mu nevěří („Tomu se nikoliv věriti nemůže, jsouce ty od dávných časův přijímačem zlodějských, aby nic víceji nepřijímal.“) Stříbrský už strávil čtvrt roku ve vězení na Starém Městě za přijímání kradených ovcí, propuštěn po uhrazení škody. Stejně tak i v tomto případě (6 zl. hotově, dalších 7 zl. k záduší - peníze se připovídá složit „pod mou ctí vinou a stracení duše mé milé“).

Rozsudek:

Říčanský soud - hrdelní revers, náhrada škody.

Doklady:

výslech obviněného Mikoláše Stříbrského, 10 otázek 9. 1. (127a,b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o výslechu Stříbrského, jehož originál je přiložen 9. 1. (128a), dopis rady

hejtmanovi - dle nařízení předvolán Stříbrský před soud k vykonání reversu 2. 3. (139a),
hrdelní revers Mikoláš Stříbrského 2. 3. (139b)

Poznámka:

(M11) 38.

Časové rozpětí případu:

1680, 10. 4. – 11. 4.

2 dny

Obviněný:

Vít Kutnaur, svobodný, původem z Lysé, knížecí myslivec

Případ:

Úplatky - podezření. Soud se myslivce Kutnaura dotazuje, jakým způsobem se dozvěděl o obsazení místa knížecího myslivce, jak se k službě přihlásil, většina otázek směřuje na to, zda někomu za získání místa dal nebo slíbil dát v budoucnu. Myslivec vypovídá, že o výměně knížecího myslivce se dozvěděl od fořtů, ke službě se třikrát hlásil u Hoffjägera a pak místo dostal, rozhodně nikoho neuplácel.

(„Co bych já to učinil, abych jaký ouplatky za službu dával, an sem jiných služeb více před rukami měl, kdo by to mluvil (odpusťte páni) musel by v hrdlo klamati.“)

Není zaznamenáno, z jakého popudu soud myslivce předvolal.

Rozsudek:

Říčanský soud - očištná přísaha.

Doklady:

výslech obviněného Víta Kutnaura, 9 otázek 10. 4. (129a), přísaha obviněného Víta Kutnaura 11. 4. (129b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o provedení výslechu a přísahy 11. 4. (129b)

Poznámka:

Při otázce na náboženství myslivce Kutnaura: „Nepochybně že snad od svého narození katolický člověk jste? - Zachovejž Pán Bůh tak abych jiné víry byl.“

(M11) 39.

Časové rozpětí případu:

1680, 23. 8.

1 den

Obviněný:

Mařa, podrobnosti nezaznamenány

Anna, dcera neboštíka Jana Hojsaka, mlynáře Kacovského, cizopanská

Případ:

Zběhnutí - smilstvo. Děvečka Anna sloužící u Martina Písaře obviněna z krádeže, které se měla dopustit spolu s děvečkou Mařou (její výslech nezaznamenán). Ke krádeži i útěku jí měla navést Mařa, která byla v době útěku těhotná po příchodu obou uprchlic do Strašína tajně porodila v lese. Dítě nechala v lese, ale zřejmě bylo zachráněno, protože po návratu Maři z lese na ní domácí lidé poznali, že rodila. Mařa měla otěhotnět mlynářským pacholkem Jakubem Tomášem ze střešovského mlýna. Z výslechu zapsáno pouze 6 otázek, zřejmě se jedná pouze o fragment.

Rozsudek:

Bez rozsudku.

Doklady:

výslech obviněné Anny, 6 otázek 23. 8. (131a,b)

Poznámka:

(M11) 40. + ŘSS

Časové rozpětí případu:

1680, 28. 6. – 5. 9. 1682

797 dní (2 roky 2 měsíce)

Obviněný:

Jindřich mladší Tuček, poddaný, ze vsi Nedvězí

Případ:

Svatokrádež - cizoložství. Jindřich Tuček obviněn nejprve z cizoložství s Dorotou, manželkou nědvěžského podruha Jana. S Dorotou se scházeli u ní doma nebo za ním chodila do sadu. Na otázku soudu po tom, kdo byl příčinou jejich styků si ve svých výsleších protiřečí a obviňují se vzájemně.

(Tuček: „Třetí neb čtvrtý den přišel sem k Stárkovým, vona ležela na loži a já se k ní posadil na lože, a ona mě zodpuštěním páni za přirození popadla, a mocně k tomu nutkala, abych se k ní položil. Já pravil že bude hřích, vona pravila neboj se toho nic. A já se přece k ničemu neměl, vona mě na sebe valila sama, a tak jsme se tu noc tělesně poznali.“

Dorota: „On dal příčinu k tomu, já kojila dítě, on leh na postel, nedal mi nic, abych k němu šla, já nechtěla. Potom mě vzval a shodil on mě na postel a tak sme ten skutek spáchali poprvé.“)

Dorota při výslechu ve vrchnostenské kanceláři na Tučka vypověděla, že podřezával Boží muka, schovával hostie a zúčastnil se vykradení říčanského kostela.

Tuček před soudem přiznal, že se s několika společníky zúčastnil nočních výprav, kdy podřezávali Boží muka. Navedl ho k tomu Kuba, pacholek u rychtáře Adama v Nedvězí, se kterým pilou a sekerou podřízli na filipojakubskou noc Boží muka nad Koloději a Čestlicemi. O svém činu hovořil před svou milenkou Dorotou, od které odcházel na výpravu a po vykonání činu se k ní zase vrátil.

(Na Tučkovu zapírání soud parafrázuje výpověď Doroty: „Potomě když se rozednívalo k ní jsi zase přišel, a se vychloubal, že jsi toho již dovedl, však že tobě přitom hrozno bylo, když se upamatoval na tu Cibulářskou, jenž se oběsila a u Božích muk leží pochována, žeš pro strach 2 kráte ujíti musili. I jsouce ta věc prohlášena, zapírati nemůžeš.“)

Další dvoje Boží muka (u Radošova a Ondřejova) podřezal s Jiříkem, pacholkem Jana Hotovce z Nedvězí. Tuček opět uvádí, že na výpravu ho přibral Jiřík a on se jenom přidal. Vypovídá také, že vlastně neznal smysl podřezávání Božích muk, pacholek Kuba v nich údajně chtěl najít oltářní svátost, ale žádnou nenašel.

(„K jakému cíli a konci předpověděný kříž je jsi podřezával? - Ten Kubka říkával, že v těch Božích mukách najde velebnou svátost a nenašel. A nepověděl mi Kubka k jaké platnosti to sloužiti má.“)

Popírá, že by si z Božích muk vzal jakékoliv posvátné předměty, z výprav dostal od Kuby pouze jeden hřebík. Opět na základě výpovědi Doroty Tuček dále obviněn ze „zatutlání velebné svátosti oltářní“. Když Tuček jednou nocoval u Doroty, prohlédla mu kapsy a našla pytlík s křížkem a hostií zabalenou v papíru. Tuček popírá, že by kdy u sebe měl hostii, křížek ukradl svojí sestře, která ho koupila. Stejně důrazně popírá, že by měl cokoliv polečného s vykradením říčanského kostela.

Rozsudek:

Vrchnost – Karel Eusebius z Lichtenštejna – 50 ran u pranýře, vypovězení ze všech panství (rozsudek v manuálu neuveden, zachován spolu s reversem pouze mezi smolnými spisy v AMŘ).

Doklady:

výslech obviněného Jindřicha Tučka 28. 6. 1680(132a-134b) - rozsáhlý Tučkův výslech rozdělen na části týkající se jednotlivých provinění: „v příčině cizoložstva“ 11 otázek (132a,b), „v příčině Božích muk“ 16 otázek (132b-133b), „v příčině zatutlání velebné svátosti oltářní a vyloupení kostela říčanského“ 15 otázek (134a,b),

výslech svědkyně a spoluobviněné Doroty, nedvěžské podruhyně, 16 otázek 8. 8. 1680 (135a-136b),

knížecí rozsudek nad Tučkem 5. 9. 1682 (říčanské smolné spisy),

hrdelní revers Tučka 26. 9. 1682 (říčanské smolné spisy)

Poznámka:

Tuček v úvodu výslechu označen jako „cizoložník a loupežník Božích muk Předraheho Těla Božího“.

Rozsudek knížete v říčanských smolných spisech.

Viz M13/27 – Jindřich Tuček roku 1706 přestoupil hrdelní revers – přišel do Říčan, přímo na radnici (propuštěn po vykonání dalšího hrdelního reversu).

(M11) 41.

Časové rozpětí případu:

1669, 7. 8.

1 den

Obviněný:

Jan Radimovský, svobodný, od Tábora

Případ:

Vodní pych. Obviněný Jan Radimovský přistižen poddanými ze škvoreckého panství při chytání ryb a raků. Zaznamenán pouze revers z roku 1669, bližší okolnosti neuvedeny.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - hrdelní revers.

Doklady:

hrdelní revers Jana Radimovského 7. 8. (142a,b)

Poznámka:

Radimovský propuštěn na hrdelní revers nadepsaný „Vejpis AD 1669 7. Augustj Reversu Jana Radimovského postiženého rakaře“. Není zaznamenáno, za jakým účelem byl učiněn tento výpis reversu k případu, který je mimo časový rámec tohoto manuálu.

(M11) 42.

Časové rozpětí případu:

1677, 26. 12. („na den sv. Štěpána“)

1 den

Obviněný:

Vavřinec Konvalinka, říčanský soused, kolář

Jiřík Kalina, říčanský soused, kolář

Případ:

Čest - zhanění. Při truňku v obecní hospodě urazil Jiřík Kalina svého souseda Jiříka Konvalinu, načež Konvalina reagoval fyzickým napadením Kaliny. Při dalším setkání v hospodě se spor opakoval, Konvalina nadával Kalinovi do šelem a zrádců, Kalina se obrátil na soud, který oběma nařídil porovnání.

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání.

Doklady:

zápis o porovnání 26. 12. (139b)

Poznámka:

SOUDNÍ MANUÁL MĚSTEČKA ŘÍČAN

inv. č. 12

(1684-1692)

(M12) 1.

Časové rozpětí případu:

1689

Obviněný:

pan Jiří Vojáček, říčanský soused

pan Matouš Jelínek, říčanský soused

Případ:

Čest - zhanění. Zápis o porovnání „stran dotknutí na poctivosti“. Bližší okolnosti sporu nejsou specifikovány.

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání. Sporné strany se rukou dáním usmířily.

Doklady:

zápis o porovnání, nedatováno (8b)

Poznámka:

(M12) 2.

Časové rozpětí případu:

nedatováno

Obviněný:

Martin Železný, říčanský soused a jeho manželka - předvoláni jako svědkové

Případ:

Krádež. Na příkaz hejtmana panství provedl soud výslech souseda Martina Železného, na kterého se odvolával nejmenovaný podruh obviněný z krádeže másla s tím, že od něj máslo koupil. Železný i jeho manželka popřeli, že by mu máslo prodali. Jakékoliv další záznamy o případu chybí, včetně dopisu hejtmana, na který se nedatovaný zápis odvolává.

Rozsudek:

Bez rozsudku – pouze svědecká výpověď.

Doklady:

dopis rady hejtmanovi - zpráva o předvolání svědka (10a)

Poznámka:

(M12) 3.

Časové rozpětí případu:

1685, 25. 1.

Obviněný:

? - není jmenován, charakterizován pouze jako „škůdce, který z vězení dobyvše se pryč utekl“, zmiňován je jeho bratr Václav Kovář

Případ:

Krádež - útěk z vězení. Rada potvrzuje přijetí dopisu hejtmana panství, který nařizuje zvýšenou ostrážitost a pátrání po zloději uprchlém z vězení (zřejmě na zámku).

Rozsudek:

Bez rozsudku.

Doklady:

dopis rady hejtmanovi 25. 1. - potvrzení přijetí nařízení z 24. 1. (11a)

Poznámka:

(M12) 4.

Časové rozpětí případu:

1685, 16. 2.

Obviněný:

Jiřík Papule - žádá pouze potvrzení o svém neoprávněném zadržení před 10 lety

Případ:

Čest – opatření na poctivosti. Jiřík Papule byl před 10 lety v Říčanech zadržen pro podezření z krádeže podušek a držen v šatlavě do té doby, než se potvrdila jeho nevinna. Nyní pracuje jako vinař u novoměstského měšťana a nějakými lidmi byl nařčen, že měl v Říčanech „vězení šatlavní zloupati, právo zlehčiti a pryč utécti“. Soused Tomáš Čermák si na případ pamatuje a stejně jako celá městská rada potvrzuje nevinu Papuleho.

Rozsudek:

Bez rozsudku - vystavení potvrzení o poctivosti.

Doklady:

zápis o vystavení osvědčení Jiříkovi Papulemu 16. 2. (14b)

Poznámka:

(M12) 5.

Časové rozpětí případu:

1685, 31. 5.

Obviněný:

Jan Černý, soused v Hostivaři - žádá osvědčení poctivosti

Případ:

Čest – opatření na poctivosti. Černý byl zadržen a vyslýchán v případě krádeže peněz Juliáně Doudové, poté propuštěn na revers (zřejmě krádež spáchal, ale není řečeno výslovně). Soud ho vyslýchal za přítomnosti kata a hrozil mučením, k čemuž ale nedošlo. Černý nyní čelí pomluvám, že se ho kat dotýkal, žádá tedy potvrzení, že tomu tak nebylo.

Rozsudek:

Bez rozsudku - vystavení potvrzení o poctivosti.

Doklady:

zápis o vystavení osvědčení Janu Černému, že se ho během pobytu ve vězení nedotýkal mistr popravní (15a)

Poznámka:

(M12) 6.

Časové rozpětí případu:

1685, 12. 4. - 31. 4.

18 dní, až od výsledku

Obviněný:

Mařa Židková, cizopanská poddaná, děvečka v Kralovicích

Případ:

Infanticidium - podezření. Kralovická pastušina našla v hnoji u prasat mrtvolku dítěte, napůl již od sviní roztrhanou a sežranou. Z vraždy obviněna Mařa Židková, která obcovala s pacholkem Martínkem. Mařa vypověděla o smilnění s Martínkem (každou noc obcovali ve chlívě), ovšem tvrdí, že nikdy dítě neporodila, naopak teď je třetí měsíc v očekávání. Po ohledání se její těhotenství prokázalo, propuštěna na revers.

Rozsudek:

Říčanský soud - příkaz hejtmana panství - propuštění na revers.

Obviněné uložena povinnost neřádně nabytý plod donosit a porodit.

Doklady:

výslech obviněné, 11 otázek 12. 4. (16a-17a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o vykonání výsledku 12. 4. (17b), dopis rady hejtmanovi - splnění příkaz z 27. 4. povolání další osoby k ohledání obviněné 28. 4. (18a), revers Maři Židkové 31. 4. (18b-19a)

Poznámka:

(M12) 7.

Časové rozpětí případu:

1686, 6. 4. - 17. 4.

11 dní, bez rozsudku

Obviněný:

Václav Vaníček, poddaný z Horních Měcholup

Matěj Kalaš, poddaný z Horních Měcholup

Václav Řehák, poddaný z Horních Měcholup

Případ:

Zbití - zhanění. Několik sousedů z Vlašimi podalo prostřednictvím vlašimského tribunálu žalobu na uhříněveské poddané z Horních Měcholup, kteří je při návratu z trhu v Praze napadli nejprve slovně urážkami, následně i fyzicky (zejména Tomáše Klíčka, panského mlynáře v Blanici). Zaznamenán je popis událostí dle vlašimských sousedů Václava Dubského, Marka Zvonka a zbitého mlynáře Tomáše Klinka. Říčanský soud vyslechnul poddané z Horních Měcholup zúčastněné incidentu - Václav Vaníček označuje za počátek konfliktu napadení jeho pacholka vlašimskými, zejména mlynářem Klíčkou, měcholupští se pak jeho zbitím pouze pomstili.

Rozsudek:

Bez rozsudku - případ končí oznámením rady hejtmanovi o provedení výslechu obviněných poddaných.

Doklady:

popis incidentu vlašimskými sousedy - Václav Dubský (29a-30a), Marek Zvonek (30a,b), Václav Pekárek (30b), Mikoláš Batas (30b), mlynář Tomáš Klinek - zbitý 6. 4. (31a-32a), dopis uhříněveskému hejtmanovi od vlašimského hejtmana 8. 4. (32b-33a), dopis hejtmana - nařízení předvolat a vyslechnout viníky z Horních Měcholup 17. 4. (33b-34b), výpověď Václava Vaníčka z Horních Měcholup 17. 4. (33b-34a), výpověď Matěje Kalaše z Horních Měcholup 17. 4. (34b-35a), výpověď Václava Řeháka z Horních Měcholup 17. 4. (35a-36a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o provedení výslechu obviněných 17. 4. (36b-37a)

Poznámka:

Žaloba podána u vlašimského soudu, řešila se ovšem prostřednictvím hejtmanů panství. Hejtman zřejmě nakonec záležitost i sám vyřešil, aniž dále informoval říčanský soud - ten pouze provedl výslechy účastníků incidentu.

(M12) 8.

Časové rozpětí případu:

1686, 2. 9. - 19. 11.

78 dní, až od výsledku

Obviněný:

Šimon Ondrák, 28 let, poddaný (Uhříněves), neví kde se narodil, 2 roky špitálník v Počernicích, 5 let pacholek

Jiřík Frachtera, poddaný (Uhříněves), Ondrákův hospodář

Tomáš Malešický, 23 let, poddaný (Uhříněves), čeledín

Případ:

Krádež - 450 zl. Šimon Ondrák byl obviněn a přiznal se ke krádeži peněz šafáři ve vsi Šibřině. Když hlídal hrách, přišel k němu jakýsi Šejbal a řekl mu, že šafář má mnoho peněz zahrabaných ve sklepě. Spolu s Jiříkem Frachterou a Tomášem Malešickým se je v noci vypravili ukrást. Ondrák byl už jednou pro krádež vězněn, ale z vězení uprchl.

Rozsudek:

Vrchnost - Jáchym Ondřej z Lichtenštejna - trest smrti oběšením pro všechny tři obviněné.

Doklady:

výslech obviněného Šimona Ondráka, 32 otázek 2. 9. (39b-42b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o provedení výsledku 2. 9. (43a), výslech obviněného Jiříka Frachtery, 29 otázek 2. 9. (44a-47a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o provedení výsledku Frachtery (47b), nařízení hejtmana - přeptat se Frachteru na otázky 26-28, 31. 8. (48a), výslech svědka Pavla Novotného ze Stupic - vypovídá o obchodování s obilím z panských dvorů v Šibřině a Kralovicích, na němž se podílel i Frachtera, 3 otázky nedatováno (48a,b), konfrontace Novotného s Frachterou, nedatováno (48b-49a), výslech obviněného Tomáše Malešického, 37 otázek 2. 9. (50a-55a), dopis rady hejtmanovi o provedení výsledku (55a,b), přísaha okradeného šibřinského šafáře Víta Manaska - potvrzuje, že peníze v truhle zakopal ve sklepě (56a), konfrontace okradeného šafáře s obviněnými, 3 x 3 otázky, nedatováno (56b-57b), rozsudek vrchnosti - Jáchym Ondřej z Lichtenštejna, 19. 11. (57b-58a), dopis rady do Prahy - žádost o zapůjčení mistra popravního 8. 12. (58b)

Poznámka:

Rozsudek vrchnosti.

Zapůjčení kata z Prahy.

Jeden z delikventů recidivista – vězněn pro krádež, z vězení uprchl.

(M12) 9. + Vs

Časové rozpětí případu:

1687, 17. 6. - 17. 3. 1689

630 dní (21 měsíců)

Obviněný:

Václav Vltavský, cizopanský poddaný (pražského arcibiskupa), z Prahy

Případ:

Krádež - valach a 2 hříbata. Obviněn z krádeže valacha a dvou hříbat v Kralovicích, soud ho podezírá i z krádeže krav a volů - výslechy směřují k tomu, aby Vltavský prozradil i krádeže soudu zatím neznámé a udal všechny svoje společníky a osoby, kterým kradený dobytek prodával (valacha prodal Janu Lehovcovi). Vltavský toto obvinění odmítá, stejně tak to, že by měl být hlavou lupičské bandy, a to i na mučení.

Rozsudek:

Vrchnost - Jáchym Ondřej z Lichtenštejna - jeden den stát na pranýři s metlami, následně vyvedení a vykázání z knížecích statků, hrdelní revers.

Doklady:

zápis o přijetí obviněného Vltavského 17. 6. 1687 (64a), výslech obviněného Václava Vltavského, 7 otázek 23. 6. (64a,b), přísahy svědků 26. 6. (65a,b), útrpný výslech Vltavského (žebřík) - vše popírá, 10 otázek 9. 1. 1688 (65b-67a), dopis rady hejtmanovi o provedení útrpného výslechu 9. 1. 1688 (67b), útrpný výslech (pálení svíčkami) - vše popírá, 11 otázek 9. 1. 1688 (80a-81a), dopis rady hejtmanovi - žádost o instrukce zda vykonat rozsudek vrchnosti, nedatováno (96a,b), rozsudek vrchnosti - Jáchym Ondřej z Lichtenštejna 14. 3. (97a,b), hrdelní revers 15. 3. 1689 (118a,b), zápis o vyvedení Vltavského z Říčan - nejprve stručné shrnutí případu Vltavského 28. 6. 1689 (81b), výčet nákladů (119b-120a)

Poznámka:

Poznámka u prvního útrpného výslechu - „od začátku do skonání tažení bolesti na sobě znáti nedal“ (67b)

Poznámka u útrpného výslechu při pálení svíčkami „Poněvadž Václav Vltavský, škůdce byl na tortuře svíčkami pálen, dal se spaní a spal až jej mistra za bradu vzal, bradou mu zatřás a svěcenou vodou mezi oči mu kropil, teprve se protáh.“ (81b)

Hrdelní revers - při toruře se nepřiznal, ale na základě svědectví hodnověrných lidí mohl ztratit hrdlo - na přimluvy a především z milosti vrchnosti propuštěn

Hrdelní revers zapsán až na f. 118a,b

Soudní výlohy 21 zl. 18 kr. (23. 6. 1687 - 17. 3. 1689)

Doklady k případu i ve smolných spisech velkostatku, kart. 4 (dobrovolné i útrpné výslechy):

výslech obviněného, 18 otázek 23. 6., výslech svědka Jiříka Bejvalíka, ovčáka šibřinského, 12 otázek, nedatováno, výslech svědka Matouše Krátkého, 15 otázek 30. 6., výslech obviněného Vltavského, 32 otázek 23. 8., nedatované otázky k výslechu Vltavského (29 otázek), výslech obviněného Vltavského, 10 otázek 9. 1. 1688, útrpný výslech obviněného Vltavského, 9 otázek 9. 1. 1688

(M12) 10.

Časové rozpětí případu:

1688, 14. 4. – 2. 8.

110 dní, až od výslechu

Obviněný:

Matěj Holma, cizopanský poddaný (p.doktorů v Carolinu), podruh v Horních Počernicích

Případ:

Lesní pynch. Zadržen v lese Fidrholci s ručnicí. Obviněný vypovídá, že ho k výpravě do lesa přemluvil strýček Václav, který tam byl s ním a střílel na srnce. Holma tvrdí, že byl v lese poprvé a nikdy nic nezastřelil. Soud mu nevěří a domnívá se, že je zkušeným pytlákem, chybí však důkazy.

Rozsudek:

Říčanský soud - hrdelní revers, opuštění knížecích panství.

Doklady:

výslech obviněného Matěje Holmy, 9 otázek 14. 4. (88a-89a), druhý výslech Holmy, 8 otázek, nedatováno (90a-92a), hrdelní revers Matěje Holmy 2. 8. (68a,b)

Poznámka:

Revers v manuálu zaznamenán o 20 folií dříve než oba výslechy.

(M12) 11.

Časové rozpětí případu:

1689, 5. 7. - ? (datován pouze jeden zápis)

Obviněný:

Václav Hubatka, řeznický tovaryš
žalobce Jan Korábník

Případ:

Čest - zhanění, zbití. Václav Hubatka seděl v hospodě v Pitkovicích, kam přišel poškozený Korábník na truňk piva. Korábník si nesl pivo ven, v tom na něj zevnitř zavolal opilý Hubatka, aby šel dovnitř. Vrátil se tedy do místnosti a ptal se Hubatky, co je zač. Ten zhurta odpověděl „sem krejčí, sakramente“, pak se prohlásil za ševce, až šenkýřka řekla, že je řeznický tovaryš. Na to Korábník Hubatkovi řekl „tak jsi šelma, že zapíráš své řemeslo a svého pána, však když člověk člověka nezná, může se ho zeptat, byť on byl kat nebo biřic“. Hubatka vstal, začal křičet, že Korábník je sám šelma a tloukl do jeho stolu. Korábník mu řekl, aby dal pokoj. Do konfliktu se zapojil benický slouha Adam Hofman, který Hubatku udeřil do hlavy, Korábník přes pus, Hubatka Korábníka chytil za vlasy, Hofman Hubatku za kabát. Když skončili, Korábník Hubatkovi řekl „když jsi Hamáčekův tovaryš, jste oba hodní, aby vás do pytle strčil a přes šibenici hodil.“

Rozsudek:

Bez rozsudku - chybí zápis o porovnání, pouze výslechy účastníků konfliktu a záznam o složení peněz Korábníkem za podání žaloby.

Doklady:

výslech obviněného Václava Hubatky, 3 otázky 5. 7. (69b-70b), výslech svědka Adama Hofmana (70b-71b), výslech svědka Jana Procházky, (71b-72b), žaloba Jana Korábníka na Hubatku (72b-74a), zápis o přijetí peněz za podání žaloby (74a)

Poznámka:

Žalující strana - Korábník - složil za podání žaloby 1 zl. 30 kr.

(M12) 12.

Časové rozpětí případu:

1688, 24. 1. - 9. 2.

16 dní, pouze výslechy

Obviněný:

Dorota, 18 let, příjmení nezná, rodiče v podruží ve Víně (odešla od nich před rokem)

Případ:

Infanticidium - podezření. Dorotu po nastoupení služby začal obtěžovat pacholek Havel, syn krejčího, první noc se mu ubránila, další už ne. Havel následně sliboval, že si Dorotu vezme, ale zapřísahal jí, aby to nikomu neříkala. Porodila v noci za kamny, dítě bylo údajně mrtvé.

Rozsudek:

Bez rozsudku - zaznamenán pouze výslech obviněné a výpovědi svědků, chybí rozsudek i korespondence s hejtmanem panství.

Doklady:

výslech obviněné Doroty, 22 otázek 24. 1. (76a-79b), svědectví Jany Šebkové - manželky hospodáře 4. 2. (82a,b), svědectví hospodáře Václava Šebka z Dolních Měcholup, nedatováno (82a,b), svědectví Šebkova pacholka Jiříka Sochora 9. 2. (82b)

Poznámka:

Svědecké výpovědi nikoliv responsiorní formou, ale záznam souvislého vyprávění.

(M12) 13.

Časové rozpětí případu:

1689, 1. 6.

Obviněný:

Jiřík Kalina, soused říčanský

Jan Starek, soused říčanský

Případ:

Čest. Není specifikováno jádro sporu, hovoří se pouze o rozepři, ke které došlo mezi oběma sousedy.

Rozsudek:

Říčanský soud - příkaz hejtmána - zápis o přátelském porovnání.

Doklady:

zápis o porovnání 1. 6. (87a,b)

Poznámka:

(M12) 14.

Časové rozpětí případu:

1695, 13. 4.

Obviněný:

Alžběta Šubrtová, manželka Jana Šubrtů

poškozená Markéta Procházková, manželka Lukáše Procházky

Případ:

Čest - zhanění. Alžběta Šubrtová sbírala u mlýnského náhonu třísky, což se mlynářce nelíbilo a sousedce řekla, že si to nepřije. Když po dvou týdnech mlynářka hnala dobytek, potkala Alžbětu a pozdravila jí, načež Šubrtová „takto poděkovala: Co ty kurvo mě za takovou máš, že já tobě na náhoně třísky sbírala?“. Mlynářka Markéta prohlašuje, že „žádnou kurvou svému manželu nikdy nebyla“ a žádá úřední potvrzení, proč se obrátila na soud.

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání pod pokutou 10 zl. k záduší sv. Petra a Pavla v případě porušení.

Zapsáno jako porovnání mezi Lukášem Procházkou s jeho ženou a Janem Šubrtem s jeho ženou.

Doklady:

zápis o porovnání 13. 4. (92b)

Poznámka:

(M12) 15.

Časové rozpětí případu:

1689, 3. 3. - 14. 3.

11 dní, pouze výslechy

Obviněný:

Jan Smetana, cizopanský poddaný (z Višníka za Hořenicí, hr. Martinic), čeledín - voráč u uhříněveského faráře Straky

svědek Ondřej Doležal, cizopanský poddaný (Žamberk, hr. Bubna), špitálník u uhříněveského faráře Straky

svědek Václav, syn Matěje Manasa

Případ:

Čarování. Koně svěřené Smetanovi s Doležalem nechtěli žrát, proto se Smetana vypravil do lesa, našel špalíky, do kterých vyvrtal díry a zachytil do nich moč koní, špalíky pak zakopal do hnoje. Doležal mu přitom asistoval, ale nevěděl, proč to Smetana dělá - ten mu poradil, kdyby někdy v budoucnu koně stonali, ať to udělá také. Doležal potvrzuje, že koně potom začali žrát. Povoláný svědek ze dvora, kde Smetana sloužil před 4 lety rovněž potvrzuje, že podobným způsobem Smetana vyléčil koně i u nich (tam špalíky hodil do potoka).

Rozsudek:

Bez rozsudku - pouze výsledky obviněného a svědků.

Doklady:

výslech svědka Ondřeje Doležala, 2 otázky 3. 3. (93a,b), výslech obviněného Jana Smetany, 8 otázek 3. 3. (94a-95a), výslech svědka Václava, syna Matěje Manasa, 3. 3. (95b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o provedení výsledků a vsazení Smetany do arestu, nedatováno (95b), druhý výslech svědka Doležala, 2 otázky 14. 3. (98a,b), druhý výslech obviněného Smetany (99a-100a)

Poznámka:

Popis magické praxe f. 93b

(M12) 16.

Časové rozpětí případu:

1689, 30. 7.

Obviněný:

Jiřík Vaclíček, poddaný JMK

Jan Staněk, poddaný JMK, bývalý říčanský hajný

Případ:

Lesní pych. Bývalý hajný Staněk chodil pytláčit s Jiřím Vaclíčkem, prokázáno jim upytlačení lišky a laně. Soud se snaží odhalit jejich další pytlácké výpravy a rozkrýt jejich odběratele (oba uvádějí jistého Pavla ze vsi Kuří), za kolik jim co prodali.

Rozsudek:

Bez rozsudku - pouze výsledky obviněných.

Doklady:

výslech obviněného Jiříka Vaclíčka, 7 otázek 30. 7. (101a-102a), výslech obviněného Jana Staňka, 12 otázek 30. 7. (102b-104a)

Poznámka:

Úvodní formule každého výsledku v tomto manuálu: „Jiříku, z té příčiny jsi před ouřad předvolán a předpuštěn, abys hleděl na otázky které na tebe vydávané budou pravdivou odpověď a přiznání učiniti.“

Výslechy v tomto případě bez úvodních dotazů na jméno, věk, poddanství - jméno a příslušnost k panství uvedena v nadpisu výslechu.

Výslech VACLÍČKA - při otázce na další krádeže „byl bych se před p. hejtmánem přiznal než dal sem se bít“ (f. 101b)

(M12) 17.

Časové rozpětí případu:

1690, 19. 6.

Obviněný:

Franc Hejnic neb Kratochvíle, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Krádež - železo - podezření. Franc Hejnic nařkl Kristiána Jeřábka, že si nechal ukovat podkovy z ukradeného panského železa. Když se Jeřábek dozvěděl, Hejnice zhaněl („Páni když jsem spis na mně podaný od pana hejtmána číst slyšel, jeho jsem za nepoctivýho vyhlásil, dokud toho na mně neprokáže a neprovede.“) Svědek - kolodějský kovář vypověděl, že Jeřábek slíbil dodat vlastní železo, které ale nebylo vhodné - na to Jeřábek prohlásil, že si přinese železo od písaře pana purkrabího Johannese - písař kováři potvrdil, že s Jeřábkem železo vyměnil.

Rozsudek:

Bez rozsudku - obvinění se neprokázalo.

Doklady:

výslech svědka France Hejnice, 1 otázka 19. 6. (108a), výslech obviněného Kristiána Jeřábka, 5 otázek nedatováno (108a,b), výslech svědka Jana Fialy, kováře kolodějského, 5 otázek, nedatováno (108b-109b)

Poznámka:

Obviněný vyhlásil svědka za nepoctivého, dokud mu nedokáže jeho přečin.

Za tímto případem vložen zápis o šacuňku gruntu z roku 1661 - za ním dalších 7 folií se šacuňky (f. 110a,b).

(M12) 18. + Vs

Časové rozpětí případu:

1689, 4. 7. - 16. 8. 1691

762 dní, až od výslechu

Obviněný:

Václav Chadima, soudim okolo 28 let, cizopanský poddaný (sv. Jiljí - rozený je na Vyšehradě v Praze „v kterým domě nevím“)

Případ:

Vražda (mord). Václav Chadima měl dlouhodobé spory s Janem Pohankou, pohádali se jednou v hospodě a od té doby byli ve při - když se potkali, nadávali jeden druhému do šelem apod. Po Vánocích se při truňku smířili, za nějakou dobu se ale opět začali vadit. Když byli oba 3. 7. v dubečské hospodě, přišel Chadima za Pohankou s nabídkou smíru, ten ho v odpověď udeřil do obličeje. Začala rvačka, Chadima vzal kámen a a třikrát udeřil Pohanku do hlavy. Ten upadl, pak se ale vzpamatoval, vyskočil na stůl, Chadimu zkopál a udeřil do obličeje džbánkem. Pohanka se nenechal ošetřit, nevyhledal felčara, odešel domů a třetí den zemřel. Přestože nebylo jasné, jestli Chadimou způsobené zranění bylo smrtelné a jestli si Pohanka nezanedbal svoje zranění, přesto je uznán vinným z vraždy (mordu).

Rozsudek:

Vrchnost (Jáchym Ondřej z Lichtenštejna) - hrdelní revers, vypovězení z knížecích panství.

Doklady:

výslech obviněného Chadimy, 22 otázek 11. 7. 1689 (129a-130b + 172a-174a),
výslech svědka Daniela Šebka, dubečského šenkýře, přes 50 let, 2 otázky 11. 7. 1689 (131a,b + 174b-175a),
výslech svědka Tomáše Šebka, syna šenkýře, přes 20 let, 1 otázka 11. 7. 1689 (131b-132a + 175a),
výslech Anny Pohankové, manželky nebožtíka Pohanky, dcery šenkýře Daniela Šebka - záznam výpovědi učinění v Dubči 3. 7. 1689 (přepsáno k výslechům svědků z 11. 7.) (175b-176a)
výslech svědka Davida Sacha, řeznického tovaryše, 28 let, 1 otázka 11. 7. 1689 (176a,b)
výslech Jana Rohožky, 2 otázky 11. 7. 1689 (132b + 176b),
dopis rady hejtmanovi - zpráva o provedení výslechů obviněného i svědků 12. 7. 1689 (177a)
seznam otázek položených svědkům k výslechu 30. 12., 17 otázek 30. 12. 1689 (128b),
výslech svědka Daniela Šebka, 17 otázek 30. 12. 1689 (133a,b),
výslech svědka Davida Sacha, řeznický tovaryš 28 let, 17 otázek 30. 12. 1689 (133b-134a),
výslech svědka Tomáše Šebka, 17 otázek 30. 12. (134a-135b),
výslech svědka Václava Mlejníka, pacholka souseda Duška, 30 let, 17 otázek 30. 12. 1689 (134b-135a),
výslech svědka Jaroslav Auvalský, dubečský konšel, 33 let, 17 otázek 30. 12. 1689 (135a-136b),
rozsudek knížete Lichtenštejna 27. 10. /vynesen 18. 10./ 1690 (125b-126b),
svědomí strany kamene - dotaz na potvrzení (identifikaci) kamene, kterým byl Pohanka ubit - výslech svědka Matěje Vlachovského, 20 let, 3 otázky 30. 12. 1689 (136a),
svědomí strany kamene - dotaz na potvrzení (identifikaci) kamene, kterým byl Pohanka ubit - výslech svědka Davida Sacha, 1 otázka 30. 12. 1689 (136b),
svědomí strany kamene - dotaz na potvrzení (identifikaci) kamene, kterým byl Pohanka ubit - výslech svědka Anny Pohankové, manželky zabitého, 2 otázky 30. 12. 1689 (136b),
dopis rady hejtmanovi - zpráva o vyslechnutí Chadimy kvůli identifikaci kamene, kterým byl Pohanka ubit - Chadima předložený kámen nebyl schopen identifikovat, Pohanku udeřil kamenem, který mu právě přišel pod ruku, neprohližel si ho 29. 3. 1690 (184a),
dopis převora od sv. Jiljí, Chadimovy vrchnosti - dotaz na kauzu, žádost o informace a zaslání podkladů ke kauze, nedatováno (124a),

dopis Chadimova přítele právního soudu - pověřen převorem dominikánů od sv. Jiljí, informuje že hodlá kauzu postoupit apelačnímu soudu 4. 1. 1690,
dopis rady hejtmanovi - žádost o instrukce po přijetí dopisu od Chadimovy vrchnosti 22. 1. 1690 (123b),
revers Václava Chadimy, nedatováno (193a,b),
zápis o vyvedení Chadimy z knížecích panství, nedatováno (193b),
výčet nákladů na proces s Chadimou od 4. 7. 1689 - 16. 8. 1691 (194a)

Poznámka:

Cizopanský poddaný - jeho vrchnost najala právníka, který kauzu řeší přes AS.
Kauza neobvykle dlouhá a komplikovaná, se zapojením cizí vrchnosti, právníka, několikerym výsledkem svědků (Jiří Auvalský předvolaný k druhému slyšení přitom o případu neví vůbec nic, pouze z doslechu).
Výsledky obviněného a svědků provedené 11. 7. jsou v manuálu zapsány na dvou místech - poprvé f. 129an., podruhé f. 172an. (duplicita není v manuálu nijak vysvětlována).

Soudní výlohy 25 zl. 13 kr.

Ve smolných spisech velkostatku dopis rady hejtmanovi z 29. 3. 1690 (kart. 7).

(M12) 19.

Časové rozpětí případu:

1688, 24. 1.

Obviněný:

Jan Korotvička, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Krádež - podezření. Říčanský soused Jan Čubrt obvinil Jana Korotvičku, že mu ukradl prase a prodal je škvoreckému zahradníkovi Jiříkovi. Korotvička obvinění popírá, nejsou proti němu důkazy, soud pouze zapsal jeho prohlášení (bez přísahy).

Rozsudek:

Bez rozsudku - podezření nebylo prokázáno.

Doklady:

zápis výpovědi obviněného Korotvičky 24. 1. (152a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o vyslechnutí obviněného 24. 1. (152a,b)

Poznámka:

(M12) 20.

Časové rozpětí případu:

1688, leden (vynecháno místo pro doplnění dne - datace pokračuje slovy „to jest to pondělí na ten den po Svatých Třech Králích“)

Obviněný:

Martin Budil, říčanský soused

žalobce Jan Hladík, říčanský soused a primas

Případ:

Čest - křivé obvinění z krádeže. Martin Budil nařkl Jana Hladíka, že „při zbierce pastuší v rathauze v přítomnosti celý obce ze stolu zlatej vzíti a ukrásti měl jej mezi lidmi nenáležitě pomlouval“. Hladík se obrátil na soud, kde Budil svoje obvinění nebyl schopen prokázat a „k panu Janu Hladíkovi pro Pána Boha prosíc, aby mu to odpustil prositi nepřestával“. Hladík mu odpustil a oba sousedé se před soudem porovnali.

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání - obžalovaný zavázán obvinění nevyzdvihovat pod pokutou 10 kop českých k vrchnostenskému důchodu.

Doklady:

zápis o porovnání, pondělí po Třech králích 1686 (167a)

Poznámka:

Žalobce označován jako „strana původní“, obviněný jako „strana odvodní“. Opakuje se i v následujících porovnáních.

(M12) 21.

Časové rozpětí případu:

1685, 5. 12.

Obviněný:

Mikoláš Šimůnek, starší pacholek Václava Černého, ovčáka z Kolovrat

Případ:

Krádež - 8 ovcí. Říčanskému obecnímu pastýři se ztratilo ze stáda 8 ovcí, vyšlo najevo, že je ukradl obviněný Šimůnek. Na příkaz hejtmana Šimůnek vsazen do vězení, ukradené kusy předepsány k náhradě a uložena pokuta do vrchnostenského důchodu.

Rozsudek:

Hejtman panství - vrácení ukradených ovcí a pokuta do vrchnostenského důchodu (není vyčíslena).

Doklady:

zápis případu soudem 5. 12. (167b-168a)

Poznámka:

Případ zaznamenán v souvislém textu jako shrnutí případu - popis o ztrátě ovcí a prokázání krádeže Šimůnkovi, který byl na příkaz hejtmána panství vsazen do vězení. Neobvyklý typ zápisu, případ je popsán vyčerpávajícím způsobem, avšak zcela chybí dokumentace procesu.

(M12) 22.

Časové rozpětí případu:

1685, 21. 11.

Obviněný:

Matěj Zábranský, říčanský soused
žalobce Václav Janoušek, říčanský soused a purkmistr

Případ:

Čest - zhanění. Matěj Zábranský „nenáležitými slovy dotekl a zhaněl“ sousedy Václava Janouška a Jana Hladíka, když se zastavili v hospodě Na Růžku. Po obeslání soudem oba odprosil a slíbil, že „více takových slov mluvit nebude“ (v zápise není uvedeno, co přesně řekl).

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání - obžalovaný zavázán blíže neurčenou pokutou („podle uznání vrchnosti pokuta aby jej následovala“).

Doklady:

zápis o porovnání 21. 11. (168b)

Poznámka:

V porovnání není zaznamenáno, jakými přesně slovy obviněný konšely urazil. Přestože se výslovně hovoří o urážce Janouška i Hladíka, jako žalobce vystupuje pouze Janoušek.
Žalobce označován jako „strana původní“, obviněný jako „strana odvodní“.

(M12) 23.

Časové rozpětí případu:

1685, 18. 6.

Obviněný:

Jiřík Vojáček, říčanský soused
žalobce Jan Hladík, říčanský soused a primas

Případ:

Čest - zhanění. Jiří Vojáček přišel do domu primase Jana Hladíka a zde mu lál a obvinil ho, že si ke své vlastní potřebě vozí dřevo z obecního lesa. Svoje obvinění Vojáček

nemohl prokázat. (V porovnání není uvedeno, že by Hladíka odprosil, pouze že v případě opěťovaného vyzdvihoání obvinění zaplatí pokutu).

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání - obžalovaný zavázán nevyzdvihoat obvinění pod pokutou 20 zl. do vrchnostenského důchodu.

Doklady:

zápis o porovnání 18. 6. (169a)

Poznámka:

Porovnání se stalo ve vrchnostenské kanceláři před hejtmanem Jiřikem Raichartem a purkrabím Martinem Andrličkou - obvyklým místem urovnávání ostatních sporů tohoto druhu zaznamenaných v manuálech byla radnice, porovnání se činilo před soudem - městskou radou.

Žalobce označován jako „strana původní“, obviněný jako „strana odvodní“.

(M12) 24.

Časové rozpětí případu:

1685, 7. 5.

Obviněný:

Martin Budil, říčanský soused
žalobce Tomáš Čermák, říčanský soused

Případ:

Čest - křivé obvinění z krádeže. Matěj Budil nařkl syna Tomáše Čermáka Jiřika, že mu v noci na mlatě kradl oves. Svoje tvrzení však nemohl nijak doložit, proto Čermáka odprosil a oba se porovnali. („I jsouce v tom veliký omyl nic takového Martin Budil prokázati aniž svědky nemohl. Nýbrž pana Tomáše Čermáka i na místě syna jeho na poctivosti opatřil a jej odprosil.“)

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání - obžalovaný spolu s manželkou zavázán pod pokutou 10 zl. k říčanskému záduší.

Doklady:

zápis o porovnání 7. 5. (170b)

Poznámka:

Žalobce označován jako „strana původní“, obviněný jako „strana odvodní“.

(M12) 25.

Časové rozpětí případu:

1685, 7. 5.

Obviněný:

Martin Železný, podrobnosti neuvedeny
žalobce Václav Janoušek, říčanský soused a purkmistr

Případ:

Čest - zhanění. Martin Železný označil Václava Janouška za lháře, podvodníka a zloděje, což mu před soudem nemohl prokázat, proto Janouška odprosil a porovnali se. (Není uvedeno, v jaké souvislosti a kde Janouška zhaněl.)

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání - obžalovaný spolu s manželkou zavázán pod pokutou 10 zl. k říčanskému záduší.

Doklady:

zápis o porovnání 7. 5. (171a)

Poznámka:

Žalobce označován jako „strana původní“, obviněný jako „strana odvodní“.

(M12) 26.

Časové rozpětí případu:

1689, 4. 10.

Obviněný:

Valenta Procházka, říčanský šenkýř
Martin Čubrt, říčanský soused

Případ:

Čest (pravděpodobně). Jedná se o pouhý pětiřádkový fragment zápisu o sporu, není ani uvedeno, kdo byl původcem sporu a co bylo jeho příčinou („1689 dne 4 october stala se nějaká nevole mezi Valentou Procháskou ten čas šenkýřem říčanským na Růžku a Martinem Čubrtem sousedem říčanským, že jest Matěj Čubrt když na Růžku jakožto v hospodě“ - pod tím napsáno rukou jiného písaře „nedopsal“)

Rozsudek:

Bez rozsudku.

Doklady:

fragment zápisu (178a)

Poznámka:

Případ je nedopsán.

(M12) 27.

Časové rozpětí případu:

1694, 30. 4.

Obviněný:

Jan Rambousek, podrobnosti neuvedeny (pravděpodobně řezník a příbuzný říčanského souseda Jakuba Rambouska)

Případ:

Krádež - prase. Jan Rambousek cestou od mlýna potkal mlynářovo prase, které zabil sekerou a ukradl. Ke krádeži se znal, dokonce se při cestě do Prahy pohrdlivě vyjadřoval o řeznických cechmistrech a opakoval to i v Říčanech před Václavem Janouškem i jinými sousedy („kdyby páni cechmistři sami pokaleni nebyli, že by mně jináče natahovali. Ale já se k tomu znám, že jsem prase ukradl, a jeden starší cechmistr náš starou svini.“) K činu se doznal i při slyšení na radnici a zavázal se do dvou týdnů dát mlynářovi jiné prase v hodnotě 2 zlatých.

Rozsudek:

Říčanský soud - obviněný se přiznal a zavázal se nahradit škodu

Doklady:

zápis shrnující celý případ 30. 4. (186a), svědectví sousedů Václava Janouška a France Mynyda 30. 4. (186a)

Poznámka:

Neobvyklý typ zápisu - shrnutí celého případu, navíc se v textu neobjevuje žádná zmínka o zásahu hejtmana panství. Případ zřejmě řešen pouze v rámci města (na což odkazuje už úvodní formulace „Vedle toho pánům sousedům nám laskavě milým tuto správu strany Jana Rambouska písebnie přednášíme“).

(M12) 28. + Vs

Časové rozpětí případu:

1692, 31. 1.

Obviněný:

Jakub Kršňák, ždánický myslivec

svědek Matěj Příhoda, kolodějský myslivec

svědek Matěj Manas, uhříněveský soused

svědek Daniel Vestecký, uhříněveský soused

Případ:

Zbití, zhanění. Svědectví kolodějského myslivce Matěje Příhody, který byl spolu s několika sousedy z Uhříněvsi vyslán hejtmanem panství do Zásmuk pro tenata ke kosteleckému Hoffjägerovi. Zde došlo k výstupu opilého ždánického myslivce Jakuba Kršňáka, který kosteleckého Hoffjägera obvinil ze špatné správy revíru. Hoffjäger Kršňáka odbyl, aby si svůj jazyk brousil někde jinde než o něj, ten Hoffjägerovi odpověděl stejně. Na otázku Hoffjägera, kde by si měl brousit jazyk, mu Kršňák

odpověděl, že třeba o pranýř. Následovaly vzájemné nadávky do kluků, sakramentů a šelem, když Kršňák „panu Hoffjägerovi na první druhý i třetí zeptání mluvil a opakoval 'šelma si', na to pan Hoffjäger jedenkrát přes hubu mu dal, on pak myslivec Ždánický protivíce se panu Hoffjägerovi obouma rukama za vlasy popadl a pan Hoffjäger též jeho spolu se tahali...“ Svědkové nakonec Kršňáka od Hoffjägera odtrhli.

Rozsudek:

Bez rozsudku - pouze záznam svědeckých výpovědí.

Doklady:

zápis výpovědi svědků - zapsáno jako souvislé vyprávění Matěje Příhody, na začátku a konci zápisu jmenovitě uvedeni i ostatní svědkové 31. 1. (190a-191b)

Poznámka:

Případ pravděpodobně řešen v Kostelci, kam byl zřejmě záznam svědecké výpovědi odeslán (obviněný i žalující náleží ke Kosteckému panství).

Ve smolných spisech velkostatku (kart. 10) zaznamenán další případ z roku 1704, kdy se Kršňák dostal v opilosti do sporu se sousedy i úřadem a byl vězněn pro urážky – výslechy obviněného i svědků.

Roku 1707 byl Kršňák obviněn ze znásilnění – výslechy obviněného i poškozené.

(M12) 29.

Časové rozpětí případu:

1697, 30. 8.

Obviněný:

Jan Tuřana, říčanský soused - manželka

Jakub Vinecký, říčanský soused - manželka

Případ:

Čest - zhanění. Oba sousedé se dostavili před soud „skrze pohanění a na poctivosti uražení, což mezi sebou jejich manželky měly“. Bližší okolnosti zhanění nejsou uvedeny, stejně jako zda před soud předstoupily i manželky.

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání - obě strany zavázány pokutou 10 zl. k záduší sv. Petra a Pavla.

Doklady:

zápis o porovnání 30. 8. 1697 (192a)

Poznámka:

Manželé předstupují před soud ve věci pře jejich manželky.

(M12) 30.

Časové rozpětí případu:

nedatováno

Obviněný:

říčanští sousedé podávají stížnost na vrchnostenského úředníka - kontribučního

Případ:

Čest – zhanění úřadu. Městská rada podává hejtmanovi panství stížnost na chování vrchnostenského úředníka - kontribučního - při vybírání dávek. Když se ke kontribučnímu dostavili radní Matouš Vocol a Martin Budil, začal kontribuční jim i všem sousedům nadávat do šelem a nechal oba zavřít s tím, že druhý den se musí dostavit celá rada. Když radní přišli, opět opakoval nadávky a radního Vojáčka nechal zavřít. Městská rada proto žádá hejtmana o zastání.

Rozsudek:

Bez rozsudku - stížnost podaná městskou radou hejtmanovi.

Doklady:

stížnost městské rady na kontribučního podaná hejtmanovi panství (192b-193a)

Poznámka:

(M12) 31.

Časové rozpětí případu:

1691, 16. 12.

Obviněný:

Anna Michalová, podruhně

žalobkyně Dorota Černá, podruhně

Případ:

Čest - zhanění. Anna Michalová pomlouvala Dorotu Černou, před soudem nemohla svoje řeči prokázat, proto Černou odprosila a obě se porovnaly. Bližší okolnosti nejsou uvedeny.

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání - žalovaná zavázána pokutou 10 zl. k záduší sv. Petra a Pavla.

Doklady:

zápis o porovnání 16. 12. (196a)

Poznámka:

Před soud předvolány ženy, nikoliv jejich manželé, jak bylo běžné v ostatních případech tohoto typu (např. M12/29).

(M12) 32.

Časové rozpětí případu:

1691, 26. 9.

Obviněný:

Dorota Otrubová, manželka vinaře Jana Otruby

žalobce Jan Rambousek, podrobnosti neuvedeny (viz M12/27)

Případ:

Čest - zhanění. Mezi Janem Rambouskem a Dorotou Otrubovou došlo k rozepři, přičemž Dorota Rambouska zhaněla. Před soudem ho odprosila a prohlásila jej za poctivého.

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání - žalovaná zavázána pokutou 10 zl. do vrchnostenského důchodu a 10 zl. k záduší sv. Petra a Pavla.

Doklady:

zápis o porovnání 26. 9. (196b)

Poznámka:

(M12) 33.

Časové rozpětí případu:

nedatováno (pod zápisem pouze určení „Za povinnosti primasky pana Jana Hladíka“)

Obviněný:

Pavel Novotný

Pavel Bureš

žalobce Bartoloměj Bureš

Případ:

Žaloba o náhradu škody. Bartoloměj Bureš se obrátil na úřad ve věci ztracené radlice, kterou našel Pavel Novotný, přivlastnil si jí a Bartoloměji jí zapřel - před soudem se zavázal jí nahradit částkou 15 kr. Další Bartolomějova stížnost se týká Pavla Bureše, který mu spásl proso - před soudem se proso zavázal nahradit.

Rozsudek:

Říčanský soud - dohoda o náhradě škody.

Doklady:

zápis o porovnání - náhradě škody, nedatováno (197b)

Poznámka:

SOUDNÍ MANUÁL MĚSTEČKA ŘÍČAN

inv. č. 13

(1692-1718)

(M13) 1.

Časové rozpětí případu:

1692, 10. 2. - 10. 6.

120 dní

Obviněný:

Anna Palečková, svobodná, 3 roky vdova, neví kolik jí je („byla jsem již letná, když sem se vdala“)

Případ:

Infanticidium. Obviněná Palečková je již tři roky vdovou, otěhotněla s čeledínem Václavem, který sloužil u jejího bratra a slíbil jí sňatek, chodil k ní vždy po robotě, nejméně dvakrát za týden. Porodní bolesti přišly v noci, odešla ze světnice porodit na hnůj, kde chtěla dítě nechat („Proto sem žádnýho nezavolala, mínila sem ho tam nechat, aby umřelo.“) Po rozednění mrtvolku schovala do nůše a odnesla do lesa nad mlýnem, kde jí zahrabala. Jelikož při prvním výslechu uvedla, že byla zmrhána již jednou před svým sňatkem, dotazuje se soud i na okolnosti smrti jejího předchozího dítěte (zemřelo v jednom roce věku).

Rozsudek:

Vrchnost - rozsudek Jana Adama Ondřeje z Lichtenštejna (fragment zápisu) – trest smrti (stětí, zahrabání, probodení kůlem)

Doklady:

dopis hejtmana soudu - nařizuje přijmout obviněnou do vězení 10. 2. (3b), první výslech obviněné Anny Palečkové 14. 2. (4a-5a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o provedení výslechu, dotaz jak naložit s mrtvolkou dítěte, kterou ohledávaly porodní báby, 21 otázek 14. 2. (5b), druhý výslech obviněné Palečkové - doplňující otázky proč po svém zadržení v Uhříněvsi uváděla, že se dítě narodilo mrtvé, 3 otázky 15. 2. (5b-6a), třetí výslech obviněné Palečkové - dotazy na dítě, které měla před svým sňatkem a které zemřelo v jednom roce, 2 otázky 16. 2. (6a,b), dopis rady hejtmanovi - zpráva o provedení dalších výslechů 16. 2. (6b), zápis o rozeslání dotazů na otce a zemřelého manžela Palečkové 2. 3. (6b), čtvrtý výslech obviněné Palečkové (chybně označen jako třetí) - v podstatě opakuje otázky výslechů z února, 15 otázek 10. 5. (7b-8b), rozsudek vrchnosti - text rozsudku obsahuje plnou titulaturu Jana Adama Ondřeje z Lichtenštejna, končí slovy „Toho od Anny Palečkovy učiněného dítěte svého mordu k právu a ortelu uznána“, konec řádky vytečkovaný - nedopsáno, nedatováno (8b), výčet nákladů - včetně nákladů na kata 10. 6. (9a)

Poznámka:

Soudní výlohy 36 zl.

(M13) 2.

Časové rozpětí případu:

1692, 16. 6. - 17. 9.

91 dní, až od výsledku

Obviněný:

Alžběta Ženíšková, cizopanská (poddaná hr. Colloreda)

Případ:

Výhrůžky vrchnosti, zhanění. Obviněná koupila od poddaného v Hostivicích kus pole, obchod ale nebyl schválen hejtmánem, se kterým se proto Ženíšková dostala do sporu. Veřejně vyhlašovala, že vypálí panskou stodolu a učiní škodu na knížecím majetku za mnoho tisíc, čímž chtěla dosáhnout toho, aby se hejtmán panství musel zodpovídat knížeti („Takovou škodu totiž na stodole, že by pan hejtmán musil Knížeti Pánu za to odpovídati“). Vadila se i s hejtmánovou ženou, které nadávala do kurev, údajně pouze v reakci na její nadávky („já jsem pravila, když mi kurev nadávala, že je sama taková“). Před soudem svých výroků litovala a prohlásila, že nemá v úmyslu nijak škodit.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtmán panství - hrdelní revers.

Doklady:

výslech obviněné Alžběty Ženíškové, 14 otázek 16. 6. (10a-11b), hrdelní revers Alžběty Ženíškové 17. 9. (11b)

Poznámka:

(M13) 3.

Časové rozpětí případu:

1692, 13. 9. – 4. 12.

82 dní, až od výsledku

Obviněný:

Jiřík Petržilka, cizopanský (Libeňské panství - narozen v Dolních Chabrech), čeledín u Jakuba Čerstvého

Případ:

Krádež - cizoložství. Obviněný Petržilka se přiznal k ukradení ovcí Netluckého dvora (14 kusů) a ovčína v Uhříněvsi (nespecifikované množství). Vykradení komory svého hospodáře (4 podušky). Krádeže provedl v noci a bez pomocníků. Dále se přiznal k cizoložství se ženou svého hospodáře - dle svojí výpovědi ho Mařena Čerstvá svedla (sdělila mu, že s mužem nemůže mít děti a před Petržilkou měla za milence už dva čeledíny), Čerstvá cizoložství popírá. Petržilka se smilněním s Čerstvou chlubil před čeládkou a informoval i hospodáře, který mu pohrozil oznámením úřadům. Petržilka se následně pohádala s Čerstvou (při večeři jí nadával do „holek sacramentských“) a odešel, byl zadržen a vsazen do vězení, odkud uprchl („z velikého hladu jsem to učinil“). Po dopadení postaven před soud, propuštěn na hrdelní revers.

Rozsudek:

Říčanský soud - hrdelní revers - odsouzen za krádež a cizoložství.

Doklady:

výslech obviněného Petržilky, 15 otázek 13. 9. (12a-14a), výslech svědka Jakuba Čerstvého, Petržilkova hospodáře, 1 otázka 23. 9. (14b), výslech svědkyně Mařeny Čerstvé, manželky Petržilkova hospodáře, 7 otázek 23. 9. (14b-15b), konfrontace Petržilky s Čerstvou, 4 otázky 23. 9. (16a,b), hrdelní revers Petržilky 4. 12. (16b)

Poznámka:

Ve výslechu Mařeny Čerstvé se v otázkách střídá vykání a tykání.

V zápisu konfrontace Petržilky s Čerstvou zaznamenány pouze odpovědi Petržilky, sloupec pro odpovědi Čerstvé volný.

(M13) 4.

Časové rozpětí případu:

1697, 10. 6.

Obviněný:

Rozina Frantová, poddaná (Škvorec)

Případ:

Smilstvo - neprokázané obvinění. Obviněná Rozina Frantová poslána do arestu kvůli blíže nespecifikovanému provinění, které se neprokázalo - na příkaz hejtmana propuštěna. („... se dostala do Arestu šatlavního k nám do městečka Říčan strany nějakého nářku: že pak nic takového na ní uznáno a prokázáno býti nemohlo a nemůže... Tehdy na poručení nám našeho laskavého pana hejtmana tak jsme se poslušně zachovali a Rozinu Frantovou ze Škvorce jsme při přítomnosti plného ouřadu JKM propustily.“)

Rozsudek:

Říčanský soud - nařízení hejtmana o propuštění.

Doklady:

zápis o propuštění obviněné Frantové 10. 6. (19b)

Poznámka:

(M13) 5.

Časové rozpětí případu:

1697, 3. 7.

Obviněný:

Andres Hybman, bez podrobností

Případ:

Lesní pych. Obviněný Hybman byl zadržen se svým kamarádem, jak se toulali po lesích s úmyslem pytláčit. (Podrobnosti neuvedeny.)

Rozsudek:

Říčanský soud - hrdelní revers.

Doklady:

hrdelní revers Hybmana 3. 7. (27a)

Poznámka:

(M13) 6.

Časové rozpětí případu:

1714, 9. 5.

Obviněný:

Václav Šimandl, bez podrobností
žalobce Jiřík Byšovec, šibřinský rychtář

Případ:

Čest - zhanění. Obviněný Šimandl v ouřenovské hospodě napadl šibřinského rychtáře slovy, že není hoden být rychtářem a nadával mu do kluků, šelem a partykarzu(?), což dosvědčil Andres Hamerník. Soud mu podle článku R 5 městských práv uložil rychtáře odprosit a složit pokutu 3 zl., což Šimandl učinil.

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání, pokuta 3 zl.

Doklady:

zápis o porovnání 9. 5. (28a)

Poznámka:

V zápisu odkaz na článek R 5 Koldínových městských práv.

(M13) 7.

Časové rozpětí případu:

1714, 27. 8.

Obviněný:

Jan Klenovský, řeznický tovaryš
poškozená Mařa Zelenková, 18 let, poddaná (Uhříněves)

Případ:

Znásilnění - pokus. Mařa požádala obviněného Klenovského, který pásł kozly, aby jí pohlídal nažatou travu. On jí požádal, aby ho povískala, když odmítla, srazil jí na zem,

obrátil na znak a pokoušel se jí odhrnout kytli. Mařa se bránila pomocí srpu, definitivně se vysvobodila až ve chvíli, kdy útočníka vyrušil kolemjdoucí. Klenovský při konfrontaci vše popírá.

Rozsudek:

Bez rozsudku - pouze výslech poškozené a konfrontace s obviněným.

Doklady:

výslech poškozené Mařy Zelenkové, 6 otázek 27. 8. (28b-29a), konfrontace Zelenkové s obviněným Klenovským 27. 8. (29a)

Poznámka:

Chybí výslech obviněného i rozsudek.

(M13) 8.

Časové rozpětí případu:

1714, 31. 7. – 5. 9.

36 dní, až od výslechu

Obviněný:

Jakub Procházka, okolo 35 let, cizopanský (Čimelické panství p. Hřínka), 3 roky pracoval jako mlatec na kralovické faře u uhříněveského faráře P. Františka Železného

Případ:

Krádež. Soud se Procházky dotazuje na 2 kachny, 7 kapounů, 7 hus, 10 slepic, jehně a obilí ukradené uhříněveskému faráři. Obviněný vše popírá.

Rozsudek:

Říčanský soud - prostý revers.

Doklady:

výslech obviněného Procházky, 28 otázek 31. 7. (30a-31a), prostý revers 5. 9. (31a,b)

Poznámka:

Revers podepsán třemi křížky.

Výslech zaznamenán pouze selektivně - po otázkách 1-7 následuje otázka 10, 14, 18, 24 a 28, ostatní nezapsány (výsledky u jiných případů kompletní).

(M13) 9. + Vs

Časové rozpětí případu:

1699, 29. 1. - 2. 3.

32 dní

Obviněný:

Rozina Frantová, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Smilstvo - křivé obvinění. Rozina Frantová obvinila Žida Samuela Kolínského, že je s ním těhotá - následně přiznala, že otcem je neznámý voják, Žida Kolínského jen chtěla přivést do problémů. („...když jest to na Samohele Kolínského přiznala, až koliv to zase zapírala, jeho do velkého neštěstí přivést jest mínila.“)

Rozsudek:

Vrchnost - hrdelní revers, 4 týdny obecních prací, vyhnanství z knížecích statků.

Doklady:

Říčanský soud - rozsudek knížete 29. 1. (35a), hrdelní revers Roziny Frantové 29. 2. (35b), zápis o propuštění Žida Samuela po postavení rukojmí - Samuelova žena Dorota a pražská Židovka Bella Turnovská, nedatováno (163a)

Poznámka:

Rozina Frantová už 1697 zadržena pro blíže nespecifikované podezření, které se neprokázalo - viz M13/4.

Zápis o rukojemství za Žida Samuela až na f. 163a.

Ve smolných spisech velkostatku (Vs 11, kart. 6) žádost o milost otce obviněné Frantové Františka Čižeckého, škvoreckého poddaného, datováno pouze rokem 1698, výslech obviněné Frantové, 4 otázky 15. 5. 1698, revers obviněné z 2. 3. 1699, dále v jiném kartonu dopis o uložení obecních prací farářem – vyklízení krchova z 26. 2. 1699 (Vs 44, kart. 11).

(M13) 10.

Časové rozpětí případu:

1703, 25. 4.

Obviněný:

Martin Fiala, okolo 50 let, cizopanský z Velimi (Poděbradské panství - poddaný panovníka)

Případ:

Lesní pych. Obviněný zadržen v lese s ručnicí, doznává, že chtěl pytláčit, údajně z hladu. Popírá, že by někdy něco zastřelil, doznává ale, že jiným pytlákům pomáhal odnášet zastřelenou zvěř. Při zatčení natáhl kohoutek ručnice, popírá ale, že by chtěl někoho zastřelit, jen postrašit. Za pych už odsouzen v Poděbradech na půl roku obecních prací, podepsal tam revers.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - prostý revers, opuštění všech knížecích panství.

Doklady:

výslech obviněného Martina Fialy, 9 otázek 25. 4. (36a,b), prostý revers 25. 4. (36b)

Poznámka:

Recidivista - odsouzen za stejný zločin na jiném panství.

(M13) 11.

Časové rozpětí případu:

1699, 10. 3. – 5. 4.

26 dní, až od výsledku

Obviněný:

Jiří Drška, chalupník z Velkého Tehova

Případ:

Lesní pych - zběhnutí z panství. Obviněný Jiří Drška před dvěma lety opustil ženu a šest dětí, po celou dobu se pohyboval se dvěma společníky po lesích (knížecích i sousedních) a živili se upytlačenou zvěří, kterou rovněž rozprodávali.

(„...již před dvěma lety nad jmenovaným JMKnížecím panstvím jest zradil a utekl, manželku svou a šestero dětí vopustil a zanechal, též sem a tam, jakž on deliquent dobrovolně právně se přiznal i v přiznání jest setrval, u myslivcův, a tak dobře JMKnížeti jako jinším pánům obyvatelům přináležejících lesích, jednak s jedním, jednak zase s druhým svým Camaradem sem a tam Vagiroval a toulal i přes ty všechny časy s střílením zvěři a krádeží se živil, takovou zvěř zlodějským způsobem rozvezl, prodal, a tak s tím zlost a zlodějství do dvou let až se do vězení dostal, provedl. ...“)

Rozsudek:

Říčanský soud - kníže z Lichtenštejna - hrdelní revers, vypovězení ze všech knížecích panství, hodina na pranýři s jeleními parohy na hlavě.

Doklady:

rozsudek knížete nad obviněným Drškou - obsahuje popis provinění 10. 3. (37a,b), hrdelní revers Jiřího Dršky 5. 4. (38a,b)

Poznámka:

Zvláštní typ zneuctvujícího trestu - stání na pranýři s jeleními parohy.

(M13) 12. + Vs + OM AS

Časové rozpětí případu:

1698, 16. 7. - 22. 4. 1699 (vyplývá z výčtu nákladů)

Tříska 319 dní, Jeřicha se Svobodou 148 dní

Obviněný:

Jiřík Tříska, ze svojšického statku

Václav Jeřicha, ze svojšického statku

Jiřík Svoboda, ze svojšického statku

Případ:

Svatokrádež - podezření. Skupinu tří podezřelých svatokrádežníků dodal do Říčan hejtman ledečského panství. Apelační soud po prozkoumání jejich výslechů rozhodl o propuštění Jeřichy a Svobody, Třísku shledal vinným a odsoudil k 6 týdnům vězení. Z výslechu Třísky uloženého ve smolných spisech velkostatku vyplývá, že se Tříška stal svědkem dělení kořisti z vykradeného kostela – sloužil v kralovickém dvoře a jednou v maštali viděl, jak párou ortnát, aby mlčel, dostal od zlodějů kříž, zároveň mu poradili, že kdyby kříž nemohl prodat, aby ho nechal někde u cesty, aby ho někdo našel. Tříška tedy kříž viset v lese mezi dvěma kmeny, nikdo si ho ale nevšimnul, proto na něj upozornil dvě děvčata – pak ho začal vyšetřovat důchodní a dostal se do arestu. Ukradené věci měly pocházet z Krchnovského kostela (zřejmě Krychnov poblíž Kouřimi).

Rozsudek:

AS - 6 týdnů vězení pro Jiřího Třísku,
Jeřicha a Svoboda propuštění

Doklady:

rozsudek AS 21. 3. (39a), výčet nákladů na výživu vězňů a právní úkony, nedatováno (156b-157a)

Poznámka:

Soudní výlohy 49 zl. 33 kr.

Jako poslední položka uvedeno 9 zl. 52 kr. navíc na výživu Jeřichy a Svobody - paušál 2 kr. denně odsouzenému nestačil, proto se vězni zadlužili - jelikož se prokázala jejich nevinna a byli propuštěni, převzal tyto náklady soud na sebe.

(„Item poněvadž nám všem dobře povědomo jest, že z těch 2 kr. co se vejš na útratu počítalo, živi býti nemohli, tak se jim co za ten čas na chléb a sůl vybrali a dluhu nadělali, jsouce nevinne vynalezení, svejím věřitelům platiti se muselo.“)

Ve smolných spisech velkostatku (Vs 17, kart. 10) výslech obviněného Třísky, 36 otázek 26. 7. 1698.

Rozsudek nad Třískou v ortelních manuálech AS (inv. č. 145, f. 221a) - první zde zaznamenaný rozsudek pro Říčany.

(M13) 13.

Časové rozpětí případu:

1703, 12. 10.

Obviněný:

Jiřík Košťál, bez podrobností

Případ:

Vodní pych. Jiřík Košťál chytal 2 roky v panských potocích ryby a raky. Podrobnosti neuvedeny.

Rozsudek:

Říčanský soud - prostý revers - odsouzený se zavazuje ustat v pytlacení, v případě porušení vězení, pokuta i skutečné trestání.

Doklady:

prostý revers Jiříka Košťála 12. 10. (39b)

Poznámka:

(M13) 14.

Časové rozpětí případu:

1703, 1. 12.

cca 540 dní (v textu reversu uvedena délka věznění)

Obviněný:

Pavel Němeček, poddaný (z knížecího panství Lanškroun, ze vsi Damníkov)

Případ:

Sodomie - podezření. Pavel Němeček byl držen půl druhého roku ve vězení „v příčině nářku, že bych se s hovadem koňským skutku neřádného dopustiti měl, téhož se takového na mě prokázati nemohlo.“ Obvinění se neprokázalo.

Rozsudek:

Říčanský soud - hrdelní revers.

Doklady:

hrdelní revers Pavla Němečka 1. 12. (40a + 59a)

Poznámka:

Poddaný pochází z moravského panství Lichtenštejnů.

Text reversu v manuálu na dvou místech - identické opisy (40a+59a).

(M13) 15.

Časové rozpětí případu:

1703, 29. 8.

Obviněný:

Judita Laštovičková, bez podrobností

Jozef Deml, bez podrobností

žalobce Jiří Hladík, říčanský soused a primas

Případ:

Čest - zhanění. Judita Laštovičková rozhlašovala mezi lidmi, že říčanský primátor a řeznický mistr Jan Hladík vyráběl jitrnice z prasete, které se utopilo v Lázeňském rybníce.

Svoje nařčení nemohla nijak prokázat, protože ve skutečnosti mršinu vytáhnul pohodný a předhodil ji k sežrání psům. Říčanský soud odsoudil Laštovičkovou k pokutě 2 zl. Na konci zápisu je uvedeno, že „původ a začátek“ dal těmto řečem Jakub Deml, který rovněž odsouzen k pokutě 2 zlaté.

Rozsudek:

Říčanský soud - peněžitá pokuta 2 zl.

Doklady:

rozsudek - zápis o případu a uložení pokuty 29. 8. (40b)

Poznámka:

(M13) 16. + ŘSS + OM AS

Časové rozpětí případu:

1708, 13. 12.

Obviněný:

Jan Drbal jinak Bezchleba, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Lesní pych. Jan Drbal byl odsouzen za lesní pych apelačním soudem na 2 roky vězení, po odpykání trestu se zavazuje dále nepytláčit.

Rozsudek:

Apelační soud - 2 roky vězení. U říčanského soudu učiněn zápis o propuštění a revers.

Doklady:

revers Jana Drbala 13. 12. (41a)

Poznámka:

V textu odkaz na Koldínův zákoník - článek, podle kterého byl Drbal odsouzen AS (30 P). Revers odkazuje na rozsudek AS z 7. 4. 1707, který v manuálu chybí, zaznamenán je v říčanských smolných spisech a ortelních manuálech AS.

Pod reversem vlastnoruční podpis odsouzeného.

Recidiva Jana Drbala – viz M13/50 (odsouzen k trestu smrti).

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 147, f. 82a).

(M13) 17. + ŘSS + OM AS

Časové rozpětí případu:

1710, 25. 4.

Obviněný:

Jan Krček/Krezba, zběhlý poddaný z Chlumce (misiv AS ukládá soudu povinnost informovat hejtmána chlumeckého panství o odsouzení jeho poddaného)

Případ:

Lesní pych. Krček byl AS odsouzen za „krádež zvířete“ na půl roku nucených prací na obecním, před propuštěním vykonává revers, kde se zavazuje opustit knížecí panství. Podrobnosti o činu neuvedeny.

Rozsudek:

AS – půl roku nucené práce (po vykonání vypovězení a revers u říčanského soudu) – rozsudek AS zaznamenan pouze v ortelních manuálech AS (i. č. 148, f. 40b).

Říčanský soud - revers, opuštění knížecích panství.

Doklady:

revers Jana Krčka/Krezby 25. 4. (41a) – zapsán před propuštěním po odpykání trestu (rozsudek a misiv AS z 1. 8. 1709 v říčanských smolných spisech)

Poznámka:

Pod reversem vlastnoruční podpis odsouzeného.

Revers odkazuje na rozsudek AS, který v manuálu chybí – zaznamenan pouze v říčanských smolných spisech a ortelních manuálech AS.

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 148, f. 40b).

(M13) 18.

Časové rozpětí případu:

1715, 26. 2.

Obviněný:

Mařa Konvalinová, dcera říčanského souseda
žalobce Jiří Vojáček ve věci zhanění své dcery Anny

Případ:

Čest - zhanění. Mařa Konvalinová prohlásila o Vojáčkově dceři Anně, že je těhotná („že by táž Anna samodruhá a očepená byla“). Konvalinová předstoupila před soud se svým soukupem - děvečkou Lidmilou Vokounovou. Vokounová se jménem Konvalinové přiznala a Annu Vojáčkovou odprosila (dle článku Q 17 městských práv).

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání.

Doklady:

zápis o porovnání - odprošení 26. 2. (41b)

Poznámka:

Místo žalované u soudu její soukup - u žádného jiného případu se nevyskytuje.
V textu odkaz na článek Q 17 městských práv.

(M13) 19.

Časové rozpětí případu:

nedatováno (zločin se stal v červenci 1696)

Obviněný:

Kašpar Podleský, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Pokus o vraždu - loupež, pokus o sebevraždu. Kašpar Podleský si v Měcholupské hospodě objednal pivo, když mu ho šenkýřka přinesla, udeřil jí do hlavy čekanem, na zemi jí škrtil „a mimo to kus salátu, aby křičeti nemohla, do huby jest strkal“. Omráčenou šenkýřku prohledal, ukradl peníze z kapes a odešel do polí, kde ho dostihl šenkýř se svým bratrem. Podleský si před zadržením v sebevražedném úmyslu způsobil tři rány kordem. Odsouzen dle článku N 29 a 30 městských práv.

Rozsudek:

Říčanský soud - Jan Adam Ondřej z Lichtenštejna - hodina na pranýři, 30 ran metlami, vykazání z knížecích panství, vykonat revers.

Doklady:

rozsudek knížete, nedatováno (42a,b)

Poznámka:

(M13) 20. + Vs

Časové rozpětí případu:

1696, 4. 7. - 21. 6. 1700

1460 dní (4 roky)

Obviněný:

Anna Krejstadlová, ze vsi Voděrádek („neměla bych já býti zdejší poddaná, nebo já jsem rodilá země Baborský a můj otec byl sklenář“)

Matěj Novotný, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Smilstvo. Anna Krejstadlová byla obviněna z infanticidia, které jí nebylo prokázáno (přestála i útrpný výslech). Čtyři roky byla ve vězení, kde ale začala smilnit s dalším vězněm - zlodějem koní Matějem Novotným - a otěhotněla.

Rozsudek:

Říčanský soud - 4 neděle práce na obecním v poutech pro oba provinilce, opuštění panství.

Doklady:

rozsudek říčanského soudu 21. 6. (43b), revers Anny Krejstadlové (44a,b)

Poznámka:

Zřejmě samostatný rozsudek říčanského soudu - v textu není žádná zmínka o zásahu vrchnosti.

Pouze zápis rozsudku, který obsahuje popis provinění - žádné jiné doklady (výsledky) nezaznamenány.

Poprvé Krejstadlová odsouzena za smilstvo a cizoložství s vlastním švagrem.

Výsledky k případu Krejstadlové a Novotného ve smolných spisech velkostatku (Vs 19, kart. 10):

výslech obviněné Krejstadlové, 21 otázek 6. 7. 1696 – týká se obvinění z infanticidia, obviněná tvrdí, že dítě se udusilo samo, výslech svědkyně Kateřiny Krabošákové, manželky rychtáře z Voděrádek, 11 otázek 3. 4. – provedla ohledání mrtvolky, žádné zranění na lebce nepozorovaly, to poznaly až „officyrky“ z Uhříněvsi, třetí výslech obviněné Krejstadlové, 12 otázek 19. 1. 1697, dobrovolný a útrpný výslech obviněné Krejstadlové, 12 otázek 15. 7. 1698, druhý útrpný výslech obviněné Krejstadlové, 26 otázek 13. 8. 1698;

výslech Matěje Novotného obviněného z krádeže koní a 100 zlatých, 14 otázek 12. 10. 1698 – ke krádežím se přiznává, druhý výslech obviněného Matěje Novotného ve věci krádeže, 16 otázek 18. 11. 1698 – nic dalšího oproti prvnímu výsledku nepřiznává, výslech obviněného Matěje Novotného ve věci obtěžkání Anny Krejstadlové ve vězení, 5 otázek 23. 7. 1699 – ke skutku se doznává, označuje se za viníka, Krejstadlové sliboval manželství,

výslech těhotné Anny Krejstadlové, 2 otázky 23. 7. 1699 – přiznává smilstvo pouze jedenkrát

(M13) 21. + Vs + OM AS

Časové rozpětí případu:

1700, 7. 4. – 3. 12. (dle výčtu nákladů)

240 dní (8 měsíců)

Obviněný:

Marjána Kořínková, okolo 20 let, poddaná, 8 let (!) vdaná za Pavla Kořínka

Havel Šamon, okolo 30 let, již 13 let ženatý, 3 děti (jen jedno živé)

Případ:

Cizoložství – čarování, zběhnutí z panství. Marjána Kořínková odešla od manžela s Havlem Šamonem, kterého její muž najal na kosení trávy. Ženatý byl i Šamon, který měl v úmyslu žít s Marjánou jako se svojí ženou a živit se nádenickou prací (Marjána o společném životě neměla představu žádnou „Já nevím co by se mnou dělat chtěl aneb kterak bychme se spolu živili.“), u Zbraslavi se ale pohádali a rozešli. Šamon vypověděl,

že před Marjánou „obstát nemohl“, protože „když sem u ní byl, že sem tam u ní čepici zapomněl a lidi mi správu dávali, že tu čepici v hrnci vařila.“ Hrnec s čepicí našla Marjánina děvečka, která ho vyhodila na hnůj. Marjána vaření čepice popřela.

Rozsudek:

AS – trest smrti mečem (rozsudek nezapsán, pouze misiv z 5. 11. 1700, rozsudek je ve smolných spisech velkostatku).

Doklady:

výslech obviněného Havla Šamona, 11 otázek 11. 10. (45b-46a), výslech obviněné Marjány Kořínkové, 16 otázek 11. 10. (46a-47a), výslech svědkyně Doroty Dyndové, nedatováno (47a,b), konfrontace Kořínkové s Dyndovou, nedatováno (47b), zápis o odeslání výslechů AS, nedatováno (47b), výčet nákladů na věznění a exekuci Kořínkové (49a,b)

Poznámka:

Vnímání času – obviněná udává věk okolo 20 let, ví ale přesně, jak dlouho je vdaná („osm let bude o masopustě na obrácení sv. Pavla“).

Svědkyně Dorota Dyndová na otázku po poddanství uvádí: „Já nevím sama, či sem poddaná, jsem na panství knížete pána od maličkosti tak po lidech sloužím“.

Soudní výlohy na věznění a exekuci Kořínkové 27 zl. 37 kr. (7. 4. – 3. 12.)

Výsledky obviněných ze 14. 4. 1700 (tzn. první výsledky po zadržení) a rozsudek AS z 5. 11. zachovány ve smolných spisech velkostatku (Vs 13, kart. 8).

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 145, f. 285a).

(M13) 22. + OM AS

Časové rozpětí případu:

1704, 12. 3. - 11. 9. 1704

180 dní (6 měsíců)

Obviněný:

Matěj Kasík, cizopanský (poddaný hraběte z Melezina)

Případ:

Čarování - poškození svěřených koní. Kasík zřejmě za použití magických praktik poškodil koně patřící šlechtici Martinu Andrličkovi z Limuz (kostelecký hejtman) a Matěji Novotnému. Provinění není přesně popsáno, v reversu pouze formulace „z příčiny této, že jsem svého znevážnění škodu na klisnách... učinil“. O užití čar se hovoří v dopise apelačního soudu („... jakou tak žádost p. Martin Andrlička z Limuz proti Matějovi Kasíkovi jemu na koních skrze čáry nemalou škodu učiněnou...“). Andrlička předal záležitost krajským hejtmanům, řešil i AS (zřejmě na základě podnětu od krajských hejtmanů).

Rozsudek:

AS - 2 roky práce v poutech na obecním (vyplývá z textu reversu, rozsudek zapsán pouze v ortelních manuálech AS, nikoliv v říčanských manuálech).

Říčanský soud - hrdelní revers - vydání reversu po odpykaném trestu stanoveném AS.

Doklady:

dopis poškozeného Martina Andrličky (krajským hejtmanům či AS) - žádost o zadržení Kasíka 14. 3. (55b), dopis AS hejtmanovi uhříněveského panství 12. 3. 1704 (56a), hrdelní revers Matěje Kasíka 26. 3. 1706 (48a)

Poznámka:

Kostelecký hejtman Martin Andrlička obvinil z magických praktik proti svému majetku i Martina Šechtu se ženou (viz M13/33).

Hrdelní revers zapsán až po odpykání trestu.

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 146, f. 149b).

(M13) 23. + ŘSS

Časové rozpětí případu:

1702, 4. 2. - 25. 2.

21 dní, pouze dopis hejtmana a revers

Obviněný:

Mařa Ventryková, cizopanská (Staré Město - narozená v Hrdlořezích), děvka z kolovratského dvora

Případ:

Infanticidium - pokus. Obviněná Mařa Ventryková tajně porodila živé dítě, které odnesla na půdu a zaházela senem – dítě však bylo zachráněno a přežilo. Hejtman v dopise radě zdůrazňuje, že přestože dítě přežilo, nemůže věc zůstat bez potrestání (dopis zachován ve smolných spisech AMŘ).

(„... když při porodu bylo, toho sem tajila a žádného k tomu nezavolala a tudy dítě živé vylezouc na půdu do sena sem zakopala a sena na ně naházela, aby na mě ta věc pronešena nebyla...“)

Rozsudek:

Říčanský soud - hrdelní revers, opuštění knížecích panství.

Doklady:

dopis radě od hejtmana – nařizuje předvést a vyslechnout dvě děvky z kolovratského dvora, které se dopustily smilstva a obtěžkaly (zachován v říčanských smolných spisech) 4. 2.,

hrdelní revers Mařy Ventrykové 25. 2. (50a,b)

Poznámka:

Obviněná Mařa Ventryková předvedena s další děvečkou obviněnou ze smilstva a obtěžkání, o ní žádný záznam.

Dopis hejtmana ze 4. 2. 1702 zachován v říčanských smolných spisech.

(M13) 24.

Časové rozpětí případu:

1702, 29. 5.

Obviněný:

Tomáš Kožíšek, soused z Lichovic

žaloba podaná vdovou po Matěji Kratochvílovi, kováři z Lichovic

Případ:

Zbití - zabití. Když lichnovský kovář Kratochvíl cestou z hospody usnul opilý v lese, napadnul ho Tomáš Kožíšek, který kováři dlužil 3 zl. Kožíšek Kratochvíla ztloukl kyjem a zkopal tak, že kovář za tři dny zemřel. Vyličení případu pouze ze spisu vdovy po kováři, která případ podává hejtmanovi panství s tím, aby Kožíška potrestal a zároveň žádá o podporu pro sebe s svoje děti. Kromě tohoto podání není k případu žádný doklad.

Rozsudek:

Bez rozsudku - zachován pouze obžalovací spis podaný vdovou po kováři.

Doklady:

žaloba kovářky Kratochvílové podaná hejtmanovi panství 29. 5. (51a)

Poznámka:

(M13) 25. + ŘSS + Vs + OM AS

Časové rozpětí případu:

1703, 14. 5. - 9. 7.

52 dní

Obviněný:

Matěj Rathouzský, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Zabití. Matěj Rathouzský obviněn ze zastřelení pytláka Zelenky, podrobnosti neuvedeny - osvobozen.

Rozsudek:

AS - zproštění obvinění v případě zabití, za jiné přestupky 8 dní vězení (kromě již odpykaného pobytu ve vězení).

Doklady:

rukojmí za obviněného Matěje Rathouzského 14. 5. (162b), dopis rady AS - odpověď na obdržené instrukce, které byly neprodleně provedeny 5. 7. (1b), misiv AS 9. 7. (51b), rozsudek AS na Matěje Rathouzského 9. 7. (52a)

Poznámka:

Soudní výlohy 25 zl.

V říčanských smolných spisech nedatované otázky k výsledku zaslané od AS.

Ve smolných spisech velkostatku rozsudek AS a souhrnné útraty na proces (Vs 23, kart. 10).

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 146, f. 81b).

(M13) 26.

Časové rozpětí případu:
1719, 28. 2.

Obviněný:
Jan Bohýnek(?), poddaný (Uhříněves)

Případ:

Vrchnost - farář. Obviněný hovořil proti hejtmanu uhříněveského panství a faráři, svoje řeči však nemohl prokázat, proto učinil písemné odprošení. Okolnosti případu blíže neuvedeny, pouze zápis o odprošení. V úvodu zmínka, že obviněný vsazen do arestu na příkaz krajských hejtmanů.

(„do arestu šatlavního přijat, že nehodně činí proti panu faráři a panu hejtmanu ouřenovskému mluvil a dokázat proti svědkům nemohl...“)

Rozsudek:
Říčanský soud - zápis o odprošení.

Doklady:
zápis o odprošení 28. 2. (53a)

Poznámka:
Obviněný hovořil proti hejtmanu panství, případ řešen prostřednictvím krajských hejtmanů.

(M13) 27. + ŘSS

Časové rozpětí případu:
1706, 26. 3.

Obviněný:
Jindřich Tuček, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Přestoupení hrdelního reversu. Jindřich Tuček se v hrdelním reversu z roku 1682 zavázal opustit všechna knížecí panství a nikdy se na ně nevrátit. Tuto podmínku porušil, když přišel do Říčan (navíc přímo na radnici). Po vystavení dalšího reversu Tuček propuštěn. O okolnostech předchozího provinění se v reversu nehovoří.

(„...Že pak ale v těch letech jsem již jsouc na to pozapomenul a dle mého Reversu předešlého přestoupil a tak daleko se opovážil, že do městečka Říčan jsem z jisté příčiny

přišel a přišel tak daleko až do místa radního. Pro ten takový vejstupek jsem se do arestu šatlavního dostal...“)

Rozsudek:

Říčanský soud - hrdelní revers.

Doklady:

hrdelní revers Jindřich Tučka (54a,b)

Poznámka:

Viz případ M11/41 – svatokrádež, cizoložství roku 1680.

Tuček vypovězen ze všech panství ortelem z 26. 12. 1682 (ortel a revers zachovány ve smolných spisech AMŘ, v manuálu nezapsány).

Pod reversem vlastnoruční podpis.

(M13) 28.

Časové rozpětí případu:

1703, 7. 12.

Obviněný:

Kateřina Hejdová, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Krádež - při požáru. Kateřina Hejdová spáchala při požáru v Dubči blíže nespecifikovanou krádež.

Rozsudek:

Říčanský soud - hrdelní revers, opuštění panství.

Doklady:

hrdelní revers Kateřiny Hejdové 7. 12. (55a)

Poznámka:

(M13) 29. + OM AS

Časové rozpětí případu:

1709, 15. 7.

Obviněný:

Mařa Korbelová, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Zbití - zabítí. Korbelová z neuvedených důvodů zbila svojí pastorkyni takovým způsobem, že měla zmodralou levou polovinu obličeje, zčernalou dolní polovinu těla (už po smrti), v těle jí uvízly cvočky z bot a krvácela ze zadku. Zbitá se ukryla ve stodole, třetí

den zemřela. Okolnosti případu vyplývají z otázek soudu, obviněná Korbelová všechnu vinu popírá („Nejsem vinna, nejsem vinna, nastojte pro Ježíše Krista prosím, bez vinny tu trpím trápení, nejsem její smrtí vinna.“)

Rozsudek:

AS - 4 neděle práce v poutech na obecním, ostré napomenutí, aby odsouzená příště netrestala děti tak přísně.

Doklady:

pátý výslech Maře Korbelový, 7 otázek 15. 7. (56b-57a), rozsudek AS 19. 7. (57a), výčet nákladů (57b)

Poznámka:

Jediný zaznamenaný výslech označen jako „Examen 5ty a poslední“, není označen jako útrpný, ale odpovědi vyslýchané tomu nasvědčují. Jelikož není zachován první výslech, neznáme bližší údaje o obviněné.

Rozsudek AS se odvolává na dokumentaci případu předanou knížecím plnomocníkem dr. Janem Františkem Blovským.

Soudní výlohy 17 zl. 18 kr.

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 148, f. 35a).

(M13) 30.

Časové rozpětí případu:

1714, 23. 7.

Obviněný:

Václav Mañas (Manias, Manes), podrobnosti neuvedeny

Případ:

Kvalt. Obviněný Mañas chtěl vyhnat hospodáře z gruntu, ze kterého předtím sám utekl. („... z příčiny takový, že jsem sobě nějaký kvalt učiniti chtěl a hospodáře z gruntu z kterého jsem předešle já utekl vyhnati chtěl...“)

Rozsudek:

Říčanský soud - revers.

Doklady:

revers Václava Maňase 23. 7. (58b)

Poznámka:

Do vězení vsazen na příkaz hejtmana panství (Fridrich Ferdinand Bartle).

Vlastnoruční podpis pod reversem.

(M13) 31. + ŘSS

Časové rozpětí případu:

1705, 4. 8. - 30. 9.

57 dní

Obviněný:

Frantz Plánička, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Krádež obilí. Frantz Plánička kradl v panském špejcharu v Kolodějích, do vězení se dostal na příkaz hejtmana, propuštěn na příkaz lichtenštejnského právníka. Bližší okolnosti krádeže nespecifikovány.

Rozsudek:

Říčanský soud - hrdelní revers, opuštění knížecích panství.

Doklady:

zápis o Pláničkovi - záznam o přijetí na rozkaz hejtmana a propuštění z rozkazu právníka s daty obou nařízení 4. 8. (59b), hrdelní revers Pláničky 30. 9. (60a)

Poznámka:

V říčanských smolných spisech první Pláničkův výslech z 7. 8. 1705 a dopis od hejtmana nařizující vykonání reversu z 22. 9. 1705.

(M13) 32. + ŘSS + OM AS

Časové rozpětí případu:

1705, 15. 4. - 2. 10.

165 dní (5,5 měsíce)

Obviněný:

Tomáš Černý, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Krádež. Tomáš Černý se dopustil blíže nespecifikované krádeže („...protože sem se krádeže dopustil a za pokutu v témž arestu od dne 15. Aprilis až do 2. octobris leta 1705 zůstával...“).

Rozsudek:

AS - hrdelní revers, hodina na pranýři s metlami, vymrskání z města, opuštění Českých zemí.

Doklady:

hrdelní revers Tomáše Černého 2. 10. (60a), výčet nákladů (60b)

Poznámka:

Z textu reversu vyplývá, že ve vězení pobýval 15. 4. - 2. 10.

Soudní výlohy 19 zl. 18 kr.

V říčanských smolných spisech žaloba z 15. 4. (německy), výslech z 17. 4. a dopis rady na AS potvrzující přijetí rozsudku z 19. 8.

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 146, f. 227a).

(M13) 33.

Časové rozpětí případu:

1706, 13. 1. - 15. 1.

Obviněný:

Martin Šechta, podrobnosti neuvedeny

žena Martina Šechty Mařa, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Čarování - podezření. Kostelecký hejtman Martin Andrlička obvinil Martina Šechtu se ženou z magických praktik proti svým ovčím („skrz jistý hrnek zadělaný v kamnech“). Po obdržení výslechů obviněných i výpovědi svědkyně skotačky z Pitkovic vyrozuměl, že mu Šechtovi neškodili a nařizuje je propustit - po vykonání reversu, že se jemu ani ostatním lidem nebudou mstít ani jim čarami škodit.

Rozsudek:

Říčanský soud - na příkaz hejtmana kosteleckého panství - revers.

Doklady:

dopis kosteleckého hejtmana Andrličky - nařízení propustit Šechtovy 13. 1. (61a), revers Matěje Šechty a Maře Šechtové 15. 1. (61b), zápis říčanského soudu o pobytu Šechtových ve vězení a jejich propuštění na příkaz kosteleckého hejtmana (62a)

Poznámka:

Martin Andrlička už z magických praktik proti svému majetku obvinil Matěje Kasíka (viz M13/22).

(M13) 34. + ŘSS + OM AS

Časové rozpětí případu:

1705, 23. 9. - 9. 6. 1706

256 dní (8,5 měsíce)

Obviněný:

Jan Kratochvíle, svobodný, 24 let, pohodný

Případ:

Zbití - zabítí. Obviněný Kratochvíle nařídil svému pacholkovi přistrojít koně na cestu do Kozomína pro slámu. Pacholek Vojta Sýkora odpověděl hospodáři, ať si strojí sám, ten jemu zase, že mu vypráší. Pacholek mu odpověděl „sacramente“, vytáhl nůž a vrhl se na Kratochvíle, který se bránil válečkem a udeřil Sýkoru pod levou lopatku takovým způsobem, že ten druhý den zemřel.

Rozsudek:

AS - 2 týdny vězení kromě doby ve vězení již strávené (ortel nezapsán, pouze misiv, o výši trestu zmínka v textu reversu).

Říčanský soud - hrdelní revers.

Doklady:

výslech obviněného Kratochvíle, 9 otázek 12. 5. (62b), misiv AS - zpráva o zaslání ortelu 26. 5. (63a), hrdelní revers Kratochvíle 9. 6. (63b)

Poznámka:

Obviněný se dostal do vězení z nařízení krajských hejtmanů.

Vlastnoruční podpis pod reversem.

V říčanských smolných spisech dopis na AS (nedatován, jde o odpověď na dopis AS z 12. 3. 1706), dopis do Kouřimi z 5. 5., ze kterého vyplývá datum přijetí do Říčan 23. 9. 1705 a výslech obviněného z 12. 5. (9 otázek).

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 147, f. 26b)

(M13) 35. + OM AS

Časové rozpětí případu:

1706, 27. 4. - 23. 2. 1707

296 dní (10 měsíců), až od 4. výslechu

Obviněný:

Dorota Rychlíčková, podrobnosti neuvedeny

Kašpar Štolba, čledín, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Infanticidium - smilstvo. Obviněná Dorota Rychlíčková se přes půl roku scházela s čeledínem Kašparem Štolbou (od sv. Jiří do Vánoc, po Vánocích za ním přišla ještě do jiné vesnice). Štolba uvádí, že si začala Rychlíčková, která za ním přišla do maštale. Když se o jejich poměru dozvěděla šafářka, poslala Štolbu sloužit do jiné vesnice. Těhotná Rychlíčková tajně porodila, dítě udusila v zástěře a zahrabala do slámy. („Dala jsem je do té zástěry a zatočila a zatáhla jsem je tuze, tím oučinkem aby spíše se udusilo.“) Štolba o těhotenství nevěděl, kdyby mu to řekla, byl by si jí vzal. („Já jsem nic nevěděl, a mě se nesvěřila v ničem, kdybych byl měl od ní tu vědomost a já jsem ještě ženy neměl, byl bych jí sobě vzal, ale ona vždyckny zapírala i na kanceláři Škvorecký před p. hejtmanem.“)

Rozsudek:

AS - Rychlíčková trest smrti mečem, pak zahrabání a probodení srdce kulem.

Kašpar Štolba - 14 dní vězení a ostré napomenutí.

Doklady:

čtvrtý výslech obviněné Doroty Rychlíčkové (označen jako „4ty a poslední“), 4 otázky 3. 1. (64a), výslech obviněného Kašpara Štolby, 8 otázek (65a,b), misiv AS k rozsudku 17. 1. (64b), rozsudek AS 17. 1. (64b-65a), výčet nákladů (66a)

Poznámka:

Na otázku soudu po důvodu zavraždění dítěte obviněná odpovídá „Že jsem to dítě živit nechtěla.“

Zaznamenán pouze 4. výslech obviněné (označen jako poslední). Výslech s představením mučících nástrojů, obviněná se přiznala dobrovolně.

Soudní výlohy 39 zl. 14 kr. (Rychlíčková ve vězení 27. 4. 1706 - 23. 2. 1707).

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 147, f. 71a).

(M13) 36. + OM AS

Časové rozpětí případu:

1707, 2. 8. - 25. 8.

23 dní, až od prvního výslechu

Obviněný:

Mikuláš Budešínský, čeledín Veselého

Martin Veselý, cizopanský (panství Obříství hraběte z Trautmannsdorfu), hospodář Budešínského

Případ:

Vodní pych - ryby. Obviněný Budešínský se spolu s dalšími pěti hospodáři a čeledíny zúčastnil krádeže ryb z Kolominských sádek, dostal podíl 14 ryb. Svému hospodáři Martinu Veselému oznámil, že se ke krádeži chystá, hospodář mu nijak nebránil, naopak ho pobídnul, aby něco přinesl domů. Budešínský popírá, že by se pychu zúčastnil vícekrát, stejně tak Veselý odmítá, že by svojí čeládku posílal krást.

Rozsudek:

AS - zaplacení škody 75 zl., 6 týdnů v poutech na obecním díle.

Doklady:

první výslech obviněného Martina Veselého, 8 otázek 2. 8. (68a,b), druhý výslech obviněného Mikuláše Budešínského, 5 otázek 2. 8. (68b-69b), rozsudek AS 25. 8. (67a), revers Budešínského a Veselého 11. 10. (67b)

Poznámka:

Krádeže se účastnil ještě Lukáš Veselý s čeledínem Matějem a pacholkem, šafář z Velké Vsi s čeledínem Jiřím.

Z výslechů Budešínského zapsán pouze druhý.

Pod rozsudkem poznámka, že Martina Veselého si vyžádala jeho vrchnost z Obříství.

Vlastnoruční podpisy pod reversem.

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 147, f. 110a).

(M13) 37. + OM AS

Časové rozpětí případu:

1707, 27. 9.

Obviněný:

Anna Válková, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Infanticidium. Obviněná Anna Válková se přiznala, že zavraždila a zakopala do země své dítě. K činu a vůbec svému těhotenství se přiznala až po zadržení správci v Roztokách. Zaznamenaný výslech směřuje ke zjištění, zda o těhotenství věděla hospodyně Válkové.

Rozsudek:

AS - trest smrti mečem, pak zahrabání a probodení srdce kulem.

Doklady:

druhý výslech obviněné Válkové, 3 otázky, nedatováno (69b), misiv AS k ortelu 27. 9. (70a), rozsudek AS 27. 9. (70a,b), výčet nákladů (70b-71a)

Poznámka:

Zaznamenan pouze druhý výslech obviněné.

Soudní výlohy 31 zl. 16 kr.

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 147, f. 120b).

(M13) 38. + OM AS

Časové rozpětí případu:

1708, 30. 5. – 26. 6.

27 dní

Obviněný:

Anna Janoušková, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Infanticidium - podezření. Smilstvo, křivá výpověď. Obviněná Janoušková se čtyřikrát sešla s Václavem Kloučkem (dle soudu „zbědovaným kulhavým mužem“). Když se jí doneslo, že si Klouček namlouvá jinou, začala tvrdit, že je těhotná, aby si jí Klouček musel vzít. („Já jsem proto mluvila, že jsem dítě měla, a vás jsem páni přelhala, že jsem chtěla toho Václava Kloučka chromýho za muže mít, ale neměla jsem jak živa žádný dítě.“). Ve vězení tvrzení o svém těhotenství odvolala a tvrdila, že jí k tomu navedla hospodyně. („Dělala jsem jí křivdu, ona mě nanaváděla, já sem to sobě vymyslela.“) Záhy svojí výpověď opět změnila a znovu tvrdila, že je těhotná - z obav před mučením. („Myslíla jsem, že se snad hned katu do rukou dostanu, proto abych trápení ušla sem lživě mluvila, že jsem těhotná.“)

Rozsudek:

AS - Anna Janoušková za smilstvo a křivou výpověď 1 rok v poutech na obecním.

Václav Klouček - smilstvo, 14 dní arestu.

Doklady:

výslech poslední Anny Janouškové, 3 otázky 30. 5. (72b), konfrontace Janouškové s Kloučkem, 10 otázek 30. 5. (72b-73a), rozsudek AS na Janouškovou a Kloučka 26. 6. (72b-73a), zápis o propuštění Janouškové 26. 6. 1709 (73b)

Poznámka:

Případ obsahuje vhléd do uvažování obviněné - od snahy předstíraným těhotenstvím získat muže („Já jsem myslila, že když tak řeknu, že jsem těhotná, tak že se mě vzítí musí, a já snáze tě k muži přijdu“) po obavy z kata.

V rozsudku AS zmínka o zastupování obviněných lichtenštejnským právníkem („knížecí mandatarius“) dr. Františkem Blovským.

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 147, f. 195a).

(M13) 39. (+ ŘSS – v souvislosti s jiným případem)

Časové rozpětí případu:

1709, 31. 7. - 31. 12.

150 dní (5 měsíců)

Obviněný:

Kateřina Švancarová, manželka Matěje Švancary

Případ:

Lesní pynch, krádež - napomáhání, přechovávání. Manžel Švancarové Matěj pytlčil v noci se svým pacholkem, uviděl je však jeden ze sousedů, který upozornil syna říčanského fořta. Ten zadržel Švancarova pacholka, kterému ale Švancara přišel na pomoc, fořtova syna udeřil do ruky a utekli domů. Zde Švancara instruoval ženu, aby došla pro zastřeleného kance a sebrala i odhozenou zbraň. Švancarová vzala na pomoc syna Jiřího Nováka, ale v lese byli zadrženi a vsazeni do vězení. Švancara utekl ku Praze, v Horních Počernicích zadržen, ale z vězení utekl. Soud Švancarovi přičítá i vykradení šenkýře Jana Sychrovského, Švancarová měla šenkýři hrozit vypálením, což popírá. Zadržení Švancarové nařídil hejtman panství, potvrdil AS.

Rozsudek:

Říčanský soud - revers - odřiká se krádeží a zavazuje se k řádnému životu.

Doklady:

zápis o zadržení Švancarové na příkaz AS - obsahuje popis případu 31. 7. (73b-74a), revers obviněné Švancarové 31. 12. (74b)

Poznámka:

Případ předán AS, neobjevuje se však žádné nařízení přímo od AS.

Obviněná se v reversu zavazuje přivést k řádnému životu i svého muže: „... žádného mstění a vyhrožování činiti nechci a nebudu, a taky svého muže na dobrou cestu přivést se zavazuji, aby nechtíce lidských věcí spravedlivě svou prací se se mnou živil...“

Vlastnoruční podpis pod reversem.

V říčanských smolných spisech se Matěj Švancar vyskytuje i k roku 1727, zmiňován v souvislosti s pytlákem Jakubem Šafránkem (ŘSS 35) – Šafránek šel na lov údajně poprvé, spolu s ním byla skupina zkušených pytláků Martin Chlumskej, Václav Vykoukal a Matěj Švancar.

(M13) 40.

Časové rozpětí případu:

1711, 30. 6. – 18. 9.

80 dní, až od výsledku

Obviněný:

Matěj Kluz(?), 20 let, cizopanský (poddaný p. doktorů z Michle)

Případ:

Lesní pych. Obviněný Matěj Kluz zadržen v lese Fidrholci s nabitou ručnicí, přiznává že chtěl střelit srnu nebo zajíce, ale nic nestřelil a v lese před tím nikdy nebyl. Jeho bratr - fořt v Šestajovicích - ho varoval, aby nepřekročil hranici knížecího lesa, ale on jí nepoznal. Soud obviněnému nevěří, že se v lese ocitl náhodou a nikdy nic nestřelil - jiní zadržení pytláci Jan Kržka s druhým Svatojánským vypověděli, že chodili střílet se dvěma z Michle.

Rozsudek:

Říčanský soud - revers (zároveň pro pytláky Matěje Kluze a Tobiáše Sobotku).

Doklady:

výslech Matěje Kluze, 9 otázek 30. 6. (75a,b), revers - spolu s Tobiášem Sobotkou (viz případ M13/ 41) 18. 9. (77a)

Poznámka:

Případy Kluze a Sobotky zřejmě nesouvisejí (Sobotka vyslýchán 6 týdnů po Kluzovi, otázky soudu nesměřují na to, zda se znají a byli v lese spolu), pro oba však vyhotoven jeden revers.

(M13) 41.

Časové rozpětí případu:

1711, 12. 8. – 18. 9.

36 dní, až od výsledku (zřejmě v arestu mnohem déle, minimálně jako Matěj Kluz)

Obviněný:

Tobiáš Sobotka, 23 let, cizopanský (hraběte Trautmannsdorfa)

Případ:

Lesní pych. Tobiáš Sobotka zadržen s ručnicí v lese Fidrholci. Do lesa se vypravil, protože mu Kolodějský fořt vzkázal, že jestli potřebuje srnce, má příležitost, protože fořtmistr je v Praze a hajní mají práci na poli.

Rozsudek:

Říčanský soud - revers (zároveň pro pytláky Kluze a Sobotku).

Doklady:

výslech Tobiáše Sobotky, 8 otázek 12. 8. (76a), revers - spolu s Matějem Kluzem (viz případ M13/40) 18. 9. (77a)

Poznámka:

Případy Kluzy a Sobotky zřejmě nesouvisí (Sobotka vyslýchán 6 týdnů po Kluzovi, otázky soudu nesměřují na to, zda se znají a byli v lese spolu), pro oba však vyhotoven jeden revers.

(M13) 42.

Časové rozpětí případu:

1711, 13. 8. – 20. 11.

97 dní

Obviněný:

Vít Blažej, 30 let, svobodný („vyjednal jsem se od své vrchnosti“), původem z Michle

Případ:

Lesní pych. Do lesa Fidrholce šel dvakrát spolu s kolodějským a jirenským fořtem, cestu ukazoval kolodějský fořt Honza. Na poprvé nezastřelili nic, na podruhé srnce. Ačkoliv v první otázce uvádí, že je svobodný, srnce dle své výpovědi zastřelil „pro mou vrchnost k tej trachtaci“ (v další otázce uvádí „když páni mí v Conviktu trachtírovali“).

Rozsudek:

Říčanský soud - revers (na základě příkazu dr. Fajtla a fořtmistra).

Doklady:

výslech obviněného Víta Blažeje, 12 otázek 13. 8. (77b-79a), dopis fořtmistra - zadržené pytláky důkladně vyslechnout, doklady předat knížecímu právníkovi dr. Fajtlovi 19. 11. (79a), revers Víta Blažeje 20. 11. (80a)

Poznámka:

(M13) 43. + Vs

Časové rozpětí případu:

1713, 31. 7.

Obviněný:

Václav Horák, bývalý soused Šibřinský

Případ:

Kvalt. Horák pro neřádné hospodaření zbaven gruntu, cestou z Prahy potkal čeledína nového hospodáře, zaútočil na něj a vzal mu koně, na kterém chtěl jet za knížetem.

Rozsudek:

Říčanský soud - revers s rukojemstvím šibřinských sousedů.

Doklady:

revers Václava Horáka 31. 7. (79b), rukojemství šibřinských sousedů za Václava Horáka (79b)

Poznámka:

Podpis pod reversem zřejmě písaře (řada reversů bez podpisu končí formulí „svou rukou podpisem stvrzuji“, ale obvinění se podepsat neuměli – zde podpis vypsanou rukou stejným rukopisem jako zápis).

Ve smolných spisech velkostatku (kart. 9) zachovány stížnosti sousedů na Horáka z 26. 11. 1712, které zřejmě vedly k jeho zbavení gruntu (dále tam je výslech Horáka z 22. 2. 1713).

(M13) 44. + ŘSS + OM AS

Časové rozpětí případu:

1710, 20. 5. - 17. 2. 1712 (vyplývá z výčtu nákladů)
600 dní (20 měsíců)

Obviněný:

Kašpar Špínka, podrobnosti neuvedeny (chybí záznam prvního výslechu, kde obvykle uvedeny nacionále)

Jan Homolka, podrobnosti neuvedeny (chybí záznam prvního výslechu, kde obvykle uvedeny nacionále)

Jan Kratochvíle jinak Pokorný, okolo 46 let, cizopanský - rodilý na vojně

Michal Bouček, 18 let, cizopanský (nejvyšší purkrabí Pražského hradu - Vinoř)

Jan Černý

Případ:

Krádež. Rozsáhlý případ pětičlenné bandy zlodějů. Sešli se v hospodě, Špínka neměl na zaplacení a navrhnul, aby šli někam krást - švagr mu povídal o sedlákově, který má v komoře dvě truhly šatů a peníze. Ostatní souhlasili, cestou k sedlákově vykradli panský špejchar v Přišimasech. Dále se usnesli jít okrást jistého Žida u Kolína, než tam došli, ukradli několik slepic v hospodě a Židovi v Kounicích 2 pytle vlny a hovězí kůže. Každý z pětice měl na svědomí i různé samostatně provedené krádeže, Jan Kratochvíle vzal v Praze

sedlákoví z vozu 12 liber železa, byl chycen, 16 týdnů v žaláři na Malé Straně, vymrskán a vypovězen z města. Kašpar Špinka ukradl několik ovcí v Limuzích.

Rozsudek:

AS - 1 rok v poutech na obecním díle, propustit na hrdelní revers po přečtení článku P 30 městských práv.

Doklady:

výslech obviněného Jana Kratochvíle, 11 otázek 20. 5. 1710 (80b-81b), výslech obviněného Michala Boučka, 8 otázek 20. 5. 1710 (81b-82b), třetí výslech obviněného Kašpara Špinky, 3 otázky 20. 7. 1712 (83a), rozsudek AS 25. 1. (84a), výčet nákladů (84b), revers Kašpara Špinky a Jana Homolky, nedatováno (84b)

Poznámka:

Od zadržení do vynesení rozsudku 18 měsíců.

Pod rozsudkem poznámka: „Takoví tři ten arest nevystáli, totiž Jan Homolka s Kašparem Špinkou v malém čase z díla utekli a zase potom se do arestu pro krádež do Menšího Města Pražského dostali, Michal ale Bouček a Jan Kratochvíle a Jan Růžička v šatlavě umřeli.“

Soudní výlohy 65 zl. 9 kr. (20. 5. 1710 - 17. 2. 1712)

V říčanských smolných spisech výslechy – Jan Kratochvíle (16. 5., 20. 5.), Jana Homolky (13. 5., 20. 5., 11. 7.), Michala Boučka (13. 5., 20. 5.) a Kašpara Špinky (11. 7., 20. 9.), v ŘSS 4 zmiňován Jan Růžička (jde ale o krádež z roku 1682, pravděpodobně jen shoda jmen).

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 149, f. 3b).

(M13) 45. + Vs

Časové rozpětí případu:

1711, 18. 11.

Obviněný:

Karel Růžička, podrobnosti neuvedeny
svědek Jakub Kaprálek, bažantník v knížecích službách

Případ:

Lesní pých - podezření. Jakub Kaprálek obvinil před radou za přítomnosti fořtmistra a důchodního Karla Růžičku, že vzal jednoho bažanta a zajíce a dal je svému příteli v Kosteli nad Černými lesy. Růžička se na nařízení hejtmána panství zavázal, že do smrti už nebude nic střílet, za což se zaručili říčanští sousedé Jan Janoušek a Franc Čech.

Rozsudek:

Bez rozsudku - slib Růžičky nestřílet zvěř, zaručení sousedů za Růžičku.

Doklady:

zápis o případu 18. 11. 1711 (85a)

Poznámka:

Ve smolných spisech velkostatku výslechy obviněných z 15. a 16. 11. a jejich konfrontace z 18. 11., navíc ještě výslech voborníka Antonína Pařízka, 19 otázek 16. 11. (kart. 5)

(M13) 46.

Časové rozpětí případu:

1711, 12. 11.

Obviněný:

Marjána, podruhně u Vojty, souseda z Votic

Případ:

Cizoložství. Marjána obviněna z cizoložství s hospodářem Vojtou. Pouze zápis o vykonání výslechu, nikoliv výslech samotný.

Rozsudek:

Bez rozsudku.

Doklady:

zápis o vykonání výslechu 12. 11. (85a)

Poznámka:

Nejsou zaznamenány žádné okolnosti případu.

Pod zápisem poznámka „Examen se vynalezne v Depozici“.

Pouhý záznam o existenci dokumentu.

(M13) 47.

Časové rozpětí případu:

1711, 13. 3.

Obviněný:

Kateřina ze Šibřiny

Případ:

Neznámý - pouze zápis o vykonání výslechu, není jasné v jaké věci.

Rozsudek:

Bez rozsudku.

Doklady:

zápis o vykonání výslechu 13. 3. (85a)

Poznámka:

Pod zápisem poznámka „Examen se vynalezne v Depozici“.

Pouhý záznam o existenci dokumentu.

(M13) 48.

Časové rozpětí případu:

1712, bez dne a měsíce

Obviněný:

Ondřej Lánský

svědek Václav Selement.

Případ:

Sodomie - podezření. Zápis o svědectví Václava Selementa proti Ondřeji Lánskému ve věc spáchání sodomie. Svědectví samotné neuvedeno.

Rozsudek:

Bez rozsudku.

Doklady:

zápis o přijetí svědectví (85a)

Poznámka:

Pouhý záznam o existenci dokumentu.

(M13) 49. + Vs + OM AS

Časové rozpětí případu:

1711, 10. 7. – 17. 2. 1712 (Zelenová)

10. 10. 1711 (konfrontace se Zelenovou, skutečný začátek věznění nikde neuveden) - 9. 5.

1712 (Hrubeš)

217 dní (Zelenová)

210 dní (Hrubeš – pravděpodobně i déle)

Obviněný:

Majdalena Zelenová, podrobnosti neuvedeny

Jan Hrubeš, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Infanticidium. Napomáhání infanticidii. Obviněná utopila svoje živě narozené dítě v rybníku. Zaznamenán je pouze poslední výslech, ze kterého nevyplývají podrobnosti k případu. Otázky se týkají úmyslu obviněné dítě zabít - odpovídá, že vraždu vykonala z návodu svého souložníka Jana Hrubeše („...toliko můj souložník Jan Hrubeš mě pravil, když jsi ho dobře schovala, aby žádný nenašel.“). Sama měla v úmyslu dítě živit („Byla bych je páni živila, kdyby on mi nebyl pomáhal k tomu, abych na ně žebrat měla, nebyla bych mu toho udělala.“) Hrubeš při konfrontaci popírá, že by vůbec o porodu věděl, Zelenová však uvedla svědky potvrzující, že ho zpravila už v den porodu. Při útrpném výslechu Hrubeš potvrdil, že Zelenovou k vraždě navedl (při palečnicích popíral, doznal až při tažení na žebříku).

Rozsudek:

AS - Majdalena Zelenová - trest smrti (rozsudek není zapsán, pouze misiv).
Jan Hrubeš - trest smrti mečem, hlavu narazit na kůl.

Doklady:

poslední výslech Majdaleny Zelenové, 4 otázky 10. 10. (85b-86a), konfrontace Zelenové s Hrubešem, nedatováno (86a), misiv AS k rozsudku nad Majdalenou Zelenovou 14. 1. 1712 (86b), výčet nákladů na Majdalenou Zelenovou 17. 2. (86b), poslední výslech obviněného Jana Hrubeše, 4 otázky 8. 4. 1712 (87a), misiv AS k rozsudku nad Hrubešem 9. 5. 1712 (87b), výčet nákladů na Jana Hrubeše (88a)

Poznámka:

Soudní výlohy na Zelenovou 24 zl. 51 kr.
Soudní výlohy na Hrubeše 16 zl. 12 kr.

Ve smolných spisech velkostatku (kart. 9) výslechy Zelenové (20 otázek) a Hrubeše (10 otázek) z 10. 7., výslech obviněné Zelenové (4 otázky) z 10. 10. a poslední výslech obviněné Zelenové z 10. 2. 1712 (před popravou), výslechy svědkyň Anny Vocelové a Magdalény Povolné, obě 6 otázek týkajících se ohledání mrtvolky dítěte, nedatováno

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 149, f. 1b) – Zelenová,
OM AS (inv. č. 149, f. 25b) - Hrubeš.

(M13) 50. + ŘSS + OM AS

Časové rozpětí případu:

1712, 20. 7. - 15. 3. 1713 (dle výčtu nákladů)
235 dní, až od prvního výslechu

Obviněný:

Jan Drbal jinak Bezchleba, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Lesní pych - podezření. Přestoupení hrdelního reversu. Jan Drbal, již jednou v Říčanech trestaný za lesní pych a vypovězený z panství, byl zadržen u lesa Fidrholce. Obviněný tvrdí, že se šel pouze napít k lesní studánce a sháněl si práci mlatce. Soud obviněnému nevěří („Zvíš, Jane Drbale, to my o tobě dobře víme, kterak jsi předešle, když jsi zde v arestu seděl, a ve všech na tebe podalých Examiních a otázkách lživě a vymyšlení podvodného jsi nám odpovídal, tak jako jinde, co jak jsi od zdejšího práva se dostal a jinam do těžšího arestu pro též kradení zvěře na Křivoklátech do Unhoště se dostal a snad pak lživě jako zde odpovídal a nyní zase tak lehkomyšlně odpovídáš...“) - jednak na základě předchozí zkušenosti s obviněným, jednak proto, že se u něj našel prach, kule a další potřeby ke střelbě a zpracování úlovků. Drbal se podezření snaží vyvracet nedůvěryhodnými odpověďmi („Vašnosti jsem proto seděl v arestu, že jsem na Křivoklátech nějakou sviňku zastřelil divokou, s tím sekáčkem chtěl jsem nějaký jedno roční doubky sekati jedný nemocný ženě, která zůstává v Praze...“), případně vše popírá (všechny otázky obou výslechů jsou delší než odpovědi).

Rozsudek:

AS - trest smrti mečem na hrdle.

Doklady:

první výslech obviněného Jana Drbala, 7 otázek 30. 9. (88b-89b), druhý výslech obviněného Jana Drbala, 7 otázek 14. 10. (89b-91a), rozsudek AS nad Drbalem 6. 2. 1713 (91a), výčet nákladů (91b)

Poznámka:

Soudní výlohy na Jana Drbala 25 zl. 5 kr.

První odsouzení Drbala za lesní pych roku 1708 (viz M13/16).

V říčanských smolných spisech rozsudek AS z 6. 2. 1713 (zapsán i v manuálu).

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 149, f. 87b).

(M13) 51. + Vs + OM AS

Časové rozpětí případu:

1713, 22. 3. - 30. 6. 1714

1713, 22. 3. - 30. 8. 1714

450 dní (15 měsíců vnučka Alžběta), 518 dní (17 měsíců bába Anna)

Obviněný:

Alžběta Rolencová, 16 let, poddaná z Dobřejovic

Anna Rolencová, bába Alžběty – navádění

Případ:

Zhářství. Anna Rolencová navedla svou vnučku Alžbětu, aby zapálila Kulanovu stodolu, protože jí Kulanová nechtěla poslat trochu mouky, o kterou jí žádala. Žádost o mouku vzkázala v sobotu ráno a Alžbětu posílala zapálit hned po zamítavé odpovědi, ta nechtěla jít, bába jí nadávala do čertů. Druhý den, v neděli, přišla za Alžbětou znovu, aby šla zapálit, dokud jsou lidé v kostele. Přesvědčila ji, že zodpovědnost za čin ponese ona, nikoliv Alžběta („Pravila jsem jí, že kdyby mě kdo uhlídal a ona mě řekla, že nešť, že já trpět nebudu, ale ona že ví, že ona dobrou smrtí neumře a z toho světa nesejde.“) Alžběta vzala žhavé uhlí, které položila ve do stodoly a zahrnula slámou, ze vzniklého požáru shořela nejen stodola, ale i několik dalších stavení. Po vypuknutí požáru ovšem „ona mě bába pravila, počkej hodí tě do vohně, rači se nepřiznávej, a já jí řekla Proč ste mě naváděly.“

Anna Rolencová popřela jakýkoliv podíl na požáru, i to, že posílala pro mouku. Když Alžběta trvala na své výpovědi i před popravou, přistoupil soud k útrpnému výslechu, při kterém Anna potvrdila výpověď vnučky v celém rozsahu. („Já jsem z hněvu a lítosti pravila, aby zapálila.“)

Rozsudek:

AS - Alžběta Rolencová, vnučka - trest smrti upálením.

Anna Rolencová, bába - trest smrti upálením.

Doklady:

výslech obviněné vnučky Alžběty Rolencové, 11 otázek 22. 3. (92a-92a), výslech obviněné báby Anny Rolencové, 9 otázek 22. 3. (92b-94b), konfrontace vnučky Alžběty s bábou Annou Rolencovou 3. 4. (94b), dopis AS - konfrontovat znovu vnučku Alžbětu s bábou Annou, provést poslední otázku před popravou 30. 6. (95b), rozsudek AS nad Alžbětou Rolencovou 30. 6. (96a), poslední výslech Alžběty Rolencové, 2 otázky 10. 7. (95a), druhá konfrontace vnučky Alžběty s bábou Annou Rolencovou 11. 7. (95a,b), poslední otázka na Alžbětu Rolencovou - před popravou (95b), útrpný výslech Anny Rolencové - palečnice, tažení - vše popírá, 8 otázek 2. 12. (96b-97a), druhý a poslední útrpný výslech Anny Rolencové, strašení a tažení za sucha - vše doznává, 6 otázek 29. 7. 1714 (97b-98a), misiv AS k rozsudku na Annu Rolencovou 30. 8. (98a), rozsudek AS na Annu Rolencovou 30. 8. (98a,b)

Poznámka:

Alžběta se jednou stala svědkem, jak její bába Anna pojídá se svou dcerou kradenou drůbež. Když jim pohrozila prozrazením, zbili jí a hrozili utopením. („...Oni mě praly a říkaly, jestli povím, že mě kámen s krku uváží a do rybníka hodí.“)

Soud důkladně zkoumal, zda Anna neměla ještě další příčinu k navedení vnučky k tomuto činu než ona nepůjčená mouka, ale bezvysledně.

Ve smolných spisech velkostatku (kart. 11) rozsudek AS nad Alžbětou Rolencovou z 30. 6. (zapsán i v manuálech).

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 149, f. 116a) – Alžběta Rolencová, OM AS (inv. č. 149, f. 188b) – Anna Rolencová.

(M13) 52. + OM AS

Časové rozpětí případu:

1714, 3. 5. - 11. 1. 1715

248 dní, až od prvního výslechu

Obviněný:

Anna Pokorná, 26 let, svobodná, z Lechovic

Martin Košťál, poddaný

Jan Košťál, otec Martina Košťála

Případ:

Infanticidium. Syn bohatého sedláka Martin Košťál si pod příslibem manželství namluvil Annu Pokornou (i když ta zpočátku nechtěla - „Páni on byl příčinou, proto když on kdykoliv ke mě přišel a mě aby svými slovy, že se mě vezme mluvil a já jsem jemu vždycky povídala, zdali by se státi mohlo. Jedno že jsme přátelé a za druhý že on proti mě je bohatý a tak k tomu dlouho mě nabádal, až k tomu hříchu přivedl.“)

Anna otěhotněla a porodila děvčátko, o které se vzorně starala („... ona ho šetřila jako skolika jedna matka...“), Martin Košťál jí ale slibovaný sňatek odpíral. Anna se obrátila na duchovního správce se žádostí o narovnání, Košťál se ale odmítal dostavit. Anna proto

vzala dítě a donesla jej na statek k Martinovým rodičům a před nimi se dožadovala splnění slibu manželství.

(„...před tím dnem než jsem to učinila, šla jsem do jich statku a prosila sem Pána Boha, abych je doma všeckny našla, aby věděli co budu mluvit a když jsem tam přišla, dala jsem to dítě svému souložníkovi na ruce. Otec mu odpověděl 'Odhod' ho, co to chováš, a já pravila jemu na ty slova 'Pročli by ho odhazoval, což nejni jeho? Milujete-li své dítě, milujete taky jeho krev', k otci sem řekla 'Prosím vás otče, pro Boha, za to vás co jsem kdy pohoršila aneb rozhněvala odpusťte mi to pro Boha' a když jsem jich všech pro Boha prosila a otec mě pravil 'Dokud já živ budu já tomu vůli nedám', a já šla k němu a pravila jsem 'Martine, co říkáš a on mě pravil 'Ty praviš, že se snáz svět zapálí, nežli já ho s toho propustím', a on že taky tak odpovídá, že se to snáz stane, a já jemu na to odpověděla 'Chovala jsem to dítě z jeho rukou, pravila jsem 'Pod'me nejmilejší dítě od toho svého nevěrného otce, tak jako od tebe živí přijímám, vícej ho živý nespatriš', on mi pravil 'Já tě nevelím k ničemuž zlému', a já sem pravila, aby se z toho nevymlouval, že vědomosti neměl.“)

Po odmítnutí Martina i jeho rodičů odešla Anna s dítětem domů a druhý den ho hodila do studny, odkud bylo vyloveno ještě živé (zemřelo až později, ve věku 6 týdnů a 4 dny). („Šla jsem s nim domu, kde jsem v podruží zůstávala a kdež bysem ještě očekávala, zdali mi kdo z nich jaký potěšitelný slova dá, neb jsem nad tím dítětem velikou lítost měla celou noc a na druhý den, když jsem ho převinovala, plakala sem a pravila 'Milý dítě, poslední postel ti dávám, nic nevíš mů dítě, co se dnes s tebou díti bude' a vzala jsem ho a na něm sem se k pěti ranám Krista modlila a šla jsem s nim do tej studnice a jsem ho pustila a přišla sem domu, hned jsem o tom povídala, že mé dítě jest již dobře opatřený a před Pána Boha Všemohoucího jsem se modlila a oni hnedky běžely, když jsem povídala, že je v studnici a ještě živé přinesli.“)

Anna přiznává svou vinnu, chce pouze dosáhnout toho, aby její milenec podstoupil to, co ona. („...z veliké lítosti jsem to učinila a přitom páni velice žádám, co já podstoupiti musím, aby on podstoupil. Poněvadž jsem já arestirovaná, aby on byl též. Bez něho trpět nebudu a na něho umřít chci a bez něho na smrt nepůjdu, když mě podvedl.“)

Martin Košťál ve svém výslechu popřel, že by Anně kdykoliv sliboval sňatek. Jeho otec Jan Košťál popřel, že by synovi držícímu dcerku řekl „Odhod' to“.

Rozsudek:

AS - Anna Pokorná - trest smrti mečem.

AS - Martin Košťál - čtvrt roku v poutech na obecním či panském díle.

AS - Jan Košťál, otec Martina - 4 týdny vězení.

Doklady:

výslech obviněné Anny Pokorné, 9 otázek 3. 5. (99b-101b), výslech obviněného Martina Košťála, 7 otázek 3. 5. (101b-102b), výslech svědka Matouše Samka, 4 otázky, nedatováno (102b), výslech svědkyně Marjány Holkové, vyprávění bez otázek, nedatováno (103a), konfrontace obviněných Anny Pokorné s Marinem Košťálem (103a), misiv AS k rozsudku - obsahuje instrukce k dalšímu výslechu Jana Košťála 17. 9. (103b), rozsudek AS na Annu Pokornou a Martina Košťála 17. 9. (103b-104a), otázka na Annu Pokornou před popravou (104b), výslech obviněného Jana Košťála 29. 11. (105a), rozsudek AS na Jana Košťála 11. 1. 1715 (106a), zápis o propuštění Jana Košťála 14. 2. (106a)

Poznámka:

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 149, f. 194b) – Anna Pokorná,
OM AS Martin Košťál (inv. č. 149, f. 203a) – Martin Košťál, otec souložníka.

(M13) 53. + OM AS

Časové rozpětí případu:

1712, 22. 10. - 19. 12. 1714

660 dní (22 měsíců)

Obviněný:

Anna Šarlotina, Cikánka

Dorota Heydická, Cikánka

Případ:

Potulka - Cikánky. Zadrženy dvě Cikánky, zatím nepoznamenány (cejch, uřezané uši). AS nařizuje uříznout ucho a s hrdelem reversem vypovědět z království. Během čekání na rozsudek varování od krajských hejtmanů před 80 člennou cikánskou skupinou u Kolína, která by se mohla pokusit zadržené osvobodit.

Rozsudek:

AS - uřezat pravé ucho (přibít na šibenici), okolo šibenice mrskat metlami, vypovězení z království po vykonání hrdelem reverse a přečtení článku P 30 městských práv

Doklady:

dopis krajských hejtmanů - varování před cikánskou skupinou u Kolína 22. 10. (107a),
dopis rady AS - zpráva o ohledání zadržených, žádost o instrukce, nedatováno (107a),
misiv k rozsudku AS 3. 12. (107a), rozsudek AS na Cikánkami 3. 12. (107b), revers
Cikánek 19. 12. (108a), výčet nákladů (108b)

Poznámka:

Soudní výlohy 27 zl. 16 kr.

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 149, f. 223a).

(M13) 54.

Časové rozpětí případu:

1717, 5. 4. - 23. 5. 1718

400 dní (13 měsíců) – bez rozsudku

Obviněný:

Mařa Kalinová, okolo 30 let, poddaná (Uhříněves), dcera nebožtíka Jiřího Kaliny,
bývalého radního a říčanského souseda

(Martin Vojáček, pacholek, syn Mikuláše Vojáčka, souseda z Voděrádek - není obviněn
ani zaznamenán jeho výslech)

Případ:

Smilstvo. Mařa Kalinová předvedena kvůli porodu nemanželského dítěte, o které se stará (Lidmila, 3 týdny). Soud se dotazuje na okolnosti početí - Mařa šla z hospody po tancovačce s pacholkem Martinem (slíbil jí, že si jí vezme).

(„Byli jsme spolu v hospodě a tancovali jsme, potom sme šli Kalinovym a ve světnici na posteli sme se toho nešlechetného skutku dopustili tu noc dvakráte a nic víc.“)

Rozsudek:

Bez rozsudku – zaznamenány pouze výslechy.

Doklady:

výslech obviněné Mařy Kalinové, 8 otázek 5. 4. 1717 (109a,b), druhý výslech Mařy Kalinové, 3 otázky 23. 5. 1718

Poznámka:

Do vězení se obviněná dostala na příkaz hejtmana panství (uvedeno v nadpisu prvního výslechu).

(M13) 55. + ŘSS + OM AS

Časové rozpětí případu:

1715, 26. 2. - 12. 9. (datum uvěznění v nadpise reversu)

196 dní (cca 6,5 měsíce)

Obviněný:

Karel Procházka, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Lesní pych. Karel Procházka zadržen, když se pohyboval ještě s jedním pytlákem v lese Fidrholci - po půl roce z vězení propuštěn na revers (v září). V ortelních manuálech a říčanských smolných spisech rozsudek AS z 2. 12. 1715 odsuzující Karla Procházku a Vilíma Boreckého/Borečského za krádež na 6 týdnů na obecním.

Rozsudek:

Říčanský soud - revers.

AS – 6 týdnů na obecním.

Doklady:

revers Karla Procházky 12. 9. (110b),

rozsudek AS z 2. 12. 1715 v říčanských smolných spisech a OM AS (rozsudek až z prosince, revers už v září)

Poznámka:

Rozsudek AS z 2. 12. 1715 v říčanských smolných spisech.

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 150, f. 76a,b).

(M13) 56.

Časové rozpětí případu:

1717, 21. 5. – 11. 7.

52 dní – až od prvního výsledku

Obviněný:

Jiří Zich, 57(?) let, poddaný (Škvorec - Břežany)

Případ:

Rouhání. Obviněný Zich přišel ke skále, kde kameníci připravovali sloup po obraz Panny Marie a v reakci na povzdechy nádeníka Tomáše Tesaře („Můj Bože, jak my se toho naříkáme a naklejem a po chvíli se tomu lidé budou klanět a klobouky smekat“) reagoval neuctivými slovy - některé výroky popírá, resp. si na ně nepamatuje („Co pak tak velký kus kamenu děláte, snad pro nějaký maňasy?“), jiné ale potvrzuje („Co je to kámen na kámen postavit, jest jedna věc, jako by se S. V. na kámen usral, že přeci nejní než hovno a přece smrdět bude.“) Soud má zaznamenány a cituje všechny údajné Zichovy výroky, vyslýchaný jen odmítá („nepamatuji se“) nebo potvrzuje („páni řekl jsem tak“).

Rozsudek:

Bez rozsudku – propuštění po postavení rukojmí - obviněný propuštěn po necelých 2 měsících po zaručení svých sousedů z Břežan (rukojmí Matěj Staněk a Matouš Hubáček).

Doklady:

výslech obviněného Jiřího Zicha, 11 otázek 21. 5. (111a-112a), zápis o propuštění po postavení rukojmích 11. 7. (112a), výčet nákladů (112a)

Poznámka:

Do vězení se obviněný dostal na příkaz hejtmána panství (uvedeno u výčtu nákladů).

Soudní výlohy 5 zl. 50 kr.

(M13) 57.

Časové rozpětí případu:

1717, 18. 6. - 17. 7. (datum přijetí obviněné uvedeno v zápise)

Obviněný:

Anna jinak Kateřina Růžičková

Případ:

Nejasné provinění, pravděpodobně mravnostní. V zápise uvedeno „pro jisté na Komorním Hrádku za nemoudrou se činíce provedené neslušnosti“.

Rozsudek:

Říčanský soud - napomenutí (aby se chovala řádně a polepšila svůj život).

Doklady:

zápis o případu - celkový popis 17. 7. (112b)

Poznámka:

Druh provinění není výslovně zmíněn.

(M13) 58.

Časové rozpětí případu:

1717, 17. 7.

Obviněný:

Zuzana Bernatová, 25 let, poddaná (Uhříněves)

Případ:

Smilstvo. Obviněná Zuzana udržovala poměr s Matějem Svobodou, synem říčanského slouhy („On byl příčina toho, kolikrát jsme se dopustili pamatovat nemohu.... Nic mě nedal, a když jsem mu řekla, jestli co mítí budu, že si mě vzítí musí, odpověděl nešť.“)

Rozsudek:

Bez rozsudku - pouze záznam výslechu.

Doklady:

výslech obviněné Zuzany Bernatové, 5 otázek 17. 7. (113a)

Poznámka:

(M13) 59.

Časové rozpětí případu:

1717, 24. 11. – 14. 1. 1718

50 dní vyšetřování – nikdo nezadržen

Obviněný:

Neznámý (pravděpodobně bez cizího zavinění).

Případ:

Nález mrtvoly - nehoda (pravděpodobně). Nádvorník Franc Fiala šel v sobotu ráno na pole sekat oves, když na něj zavolal neznámý člověk s nůši, který mu řekl „že myslil, že jsem od toho vozu, leží tam muž převrhnutý s jelenem“. Fiala nepochopil, co přesně neznámý myslí a místu, které ukazoval, se raději vyhnul. Po chvíli kosení šla po silnici jeho žena s děvečkou a začaly křičet „Nastojte lidi, pod’te sem, člověk zde zabítý je“. Sekáči se seběhli na silnici, kde ležel převržený vůz, mrtvý muž a jelen. Sekáči vůz obrátili, naložili jelena a na něj uložili muže a vůz dopravili na statek svého hospodáře Jakuba Řeháka, kterého o věci uvědomili. Řehák nic nepodnikal až do chvíle, než šel náhodou kolem votický rychtář, kterého o věci zpravil, rychtář následně uvědomil hejtmana panství. Vyšetřování případu k ničemu nevedlo, soud se pokoušel zjistit, zda se

jedná o nehodu a zda zabítý nebyl přejetý kolem („Nebyl, neviděli jsme, jen toliko že mu krev z huby, z nosu, z uší tekla a zhůru hubou ležel.“) Svědci předvoláni dvakrát, k žádnému posunu ale nedošlo.

Rozsudek:

Bez rozsudku.

Doklady:

výslech svědka - hospodář Jakub Řehák, soused z Lipan, 6 otázek 24. 11. (114b-115a),
výslech svědka - Franc Fiala, nádvorník Řeháka, 8 otázek, 24. 11. (115b-116a), druhý
výslech nádvorníka Fialy, 8 otázek 14. 1. (116b-117a), druhý výslech Jakuba
Sebranovského, pacholka Jakuba Řeháka, 8 otázek 14. 1. (117b-118a)

Poznámka:

Svědka Fiala neví, či je poddaný („poddaný já nevím či jsem“)

(M13) 60. + RSS

Časové rozpětí případu:

1718, 28. 3. - 30. 4.

Obviněný:

Neznámý - skupina zřejmě židovských lupičů (přesný počet osob nezaznamenán, min. 3)
– žádný nedopaden.

Svědkové:

Mařa Valačková, 45 let, cizopanská (Chlumec)
Lidmila Hersanová, přes 20 let, „poddaná jsem-li kde já nevím“
Dorota Zvolská, 17 let, cizopanská (Praha - záduší sv. Bartoloměje)
Bartoloměj Kodet, 20 let, cizopanský (Nové Město), čeledín

Případ:

Loupež - vražda. Do dvora rychtáře Jana Zvolského vtrhla po setmění (datum přepadení není nikde udáno) skupina maskovaných mužů, kteří chytili a spoutali všechny obyvatele domu (se zajatci nakládali dost nevybíravě, házeli po nich předměty, šlapali po nich atd.). Hospodáře a jeho ženu se snažili násilím přinutit k vydání peněz („Babo, kde máš peníze? - Pro Boha lidi co děláte!“), hospodář i jeho žena byli nakonec zavražděni („... a tu jsem jí málo slyšela, neb jí krk zlámali a tak mrtvá zůstala“). Není jasně uvedeno, co všechno bylo ukradeno (výslovně se hovoří o penězích z komory -), výslechy se soustředí spíše na zjištění podrobností o pachatelích. Podezření padlo na dva Židy, kteří se na statku stavovali v pondělí mezi masopustem (jedna svědkyně tvrdí, že poznala jednoho „důlkovatého“ muže, který u nich byl již o masopustě, tato svědkyně s jistotou udává, že se jednalo o Židy: „Já myslím, že byli Židé, neb mě ten smrad židovský kolik dní zapáchal a co spolu šeptali, tomu sem nic rozuměti nemohla, jen to když ke mě mluvili nekřič.“).

Kromě výslechu svědků není žádný záznam o případu, viníci zřejmě nedopadeni.

Rozsudek:

Bez rozsudku - pachatelé nedopadeni.

Doklady:

dopis krajských hejtmanů /tento dopis i ve smolných spisech/ - nařizují důkladné výsledky svědků 28. 3. (119a), výslech svědkyně Maři Valačkové, 7 otázek 30. 3. (119b-120a), výslech svědkyně Lidmily Hersanové, 5 otázek 30. 3. (120b-121a), výslech svědkyně Doroty Zvolské, 5 otázek 30. 3. (121a,b), výslech svědka Bartoloměje Kodeta, 9 otázek 30. 3. (121b-122b)

Poznámka:

Svědkyně Hersanová neví, či je poddaná.

V říčanských smolných spisech dopis krajských hejtmanů z 28. 3. 1718

(M13) 61.

Časové rozpětí případu:

1718, 2. 6. – 5. 6.

Obviněný:

Mojžíš, Žid v obecním nájmu
svědek Daniel Tomsa, říčanský kovář

Případ:

Čest - zhanění městské rady. Žid Mojžíš během rozhovoru s kovářem Tomsou stočil řeč na říčanskou městskou radu, o které prohlásil, že „jsou to největší zloději, kluci a šelmy“, což kovář Tomsa následně ohlásil radě a potvrdil při zasedání soudu. Řičanští předvolali Žida, který se nejprve k řečem přiznal, ale hned zase zapíral. Soud ho nicméně shledal vinným a vsadil do arestu, kde se Žid choval nepřístojně („Však ale nezachovajíce poslušnosti jako jeden trucový mnoha nepřiležitosti činil. Při propuštění z arestu by se s toho vyvedl k dostavení před ouřad spolu s kovářem nařízeno měl, toho nezachoval.“). Řičanští žádají o zásah hejtmana panství. („Nesouce my ... od takového hánce potupení, urozeného pana hejtmana poddaně žádáme, by nás sobě pod pravomocí zastati a přichrániti laskavě sobě oblíbil poníženě žádáme a milostivé Resuletj očekávající, urozeného pana hejtmana v ochranu Boží poroučíce.“)

Rozsudek:

Řičanský soud potrestal hánce vězením, žádá však další zásah nadřízeného orgánu.

Doklady:

výslech svědka Daniela Tomsy, 3 otázky 2. 6. (123a), žádost říčanské rady o zastání adresovaná hejtmanovi panství 5(?) 6. (123b)

Poznámka:

Hánce se zřejmě dostatečně nedistancoval od urážlivých výroků.

(M13) 62.

Časové rozpětí případu:

1718, 16. 7.

Obviněný:

Jiří Smolík, říčanský soused

žalobce Martin Mudruch, podrobnosti neuvedeny

svědkové: říčanští sousedé Andres Vojáček a Franz Kvítek

Případ:

Čest - zhanění. Martin Mudruch zažaloval Jiřího Smolíka v příčině „vydaných potupných slov“, která Smolík pronesl v hospodě ve Voděradech před svědky. Citován je jediný konkrétní příklad „kurevníku jdi sobě do Kuřího k Mudrušce“ (toto měl říct Smolík až po „jinším hanění“). Předvedený Smolík nemohl „dle práv městských litera L 37 a R 5 k prokazu provést“, proto musel „podle práv městských L 18 odpros učinit“, kromě toho byl potrestán týdením arestem a úhradou nákladů (2 zl. 20 kr.).

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání, 1 týden vězení.

Doklady:

zápis o porovnání a potrestání obviněného Jiřího Smolíka 16. 7. (124a)

Poznámka:

Odkazy na Koldínův zákoník, dle kterého se případ posuzoval.

(M13) 63. + Vs

Časové rozpětí případu:

1718, 16. 8. - 14. 2. 1719

180 dní (6 měsíců)

Obviněný:

Jakub Diviš, jinak Stehlík, přes 30 let, svobodný, „větším dílem“ se zdržoval v Praze, vyučený krejčí, potom myslivcem, přes tři čtvrtě roku sloužil v Jirnách (před 8-9 lety), pak na vandru, nyní na Dobříši u fořta

Případ:

Lesní pych. Zadržen v lese Fidrholci se dvěma společníky (Josef Špark, švec z Počernic a Martin Šístek), jeden z nich měl v pytli 2 zajíce. Výslech poměrně rozsáhlý, soud se dotazuje na jeho společníky a jejich další pylácké výpravy, obviněný popírá.

Rozsudek:

Říčanský soud - revers (2 sousedé z Votic jako rukojmí - rychtář Matěj Pávek a soused Adam Kučera), závazek vstoupit do poddanství knížete.

Doklady:

výslech obviněného Jakuba Divíše - Stehlíka, 26 otázek 16. 8. (125a-127a),

revers Jakuba Divíše - Stehlíka 14. 2. 1719 (127b)

Poznámka:

Pytlák se zavazuje stát poddaným knížete.

Ve smolných spisech velkostatku (kart. 11) zpráva hejtmanovi o vstupu obviněného do poddanství 15. 2. 1719.

(M13) 64.

Časové rozpětí případu:

1719, 3. 2. – 7. 2.

4 dny – bez rozsudku

Obviněný:

Tomáš Dlouhý, podrobnosti neuvedeny

Petr Vopálka, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Krádež - obilí. Tomáš Dlouhý obviněn z krádeže obilí primasu Starému, věrtel ječmene donesl Petru Vopálkovi, ten ho naváděl, aby šel ukrást ještě žito. Kromě Vopálky nosil obilí ještě kožešníkovi. Vopálka ještě před zadržením Dlouhého naváděl, že má zapírat. Při konfrontaci se Vopálka doznal k přijímání.

Rozsudek:

Bez rozsudku.

Doklady:

výslech obviněného Tomáše Dlouhého, 7 otázek 3. 2. (128a,b), konfrontace obviněných Dlouhého s Vopálkou 7. 2. (128b)

Poznámka:

Zapsán pouze druhý výslech obviněného Dlouhého a jeho konfrontace s Vopálkou.

(M13) 65.

Časové rozpětí případu:

1714, 27. 6. - 27. 8.

60 dní (2 měsíce)

Obviněný:

Honza Požárskej, přes 20 let, cizopanský (Lučenské? panství hraběte Vratislava), pacholek svobodníka Martina Kotála

Jiří Douša, asi 18 let, pacholek Martina Kotála

Štěpán Kotál, 21 let, svobodný, syn Martina Kotála

Stanislav Němeček, syn zabitého Jana Němečka, ovčák z kosteleckého panství

Případ:

Vražda - zbití s následkem smrti (ve výsleších zabití označováno jako „mord“).

V neděli na sv. Jana Křtitele pili syn a otec Němečkoví, ovčáci z Nebezic (kostelecké panství), u svobodníka Kotála, během večera došlo k blíže neurčeným sporům. Ovčáci Němečkové popíjeli i celé pondělí a odpoledne, když se Kotálovi čeledíni vraceli z pole, je slovně napadli: Jan Němeček (otec) volal, že u „takového pána všichni čerti sloužili“, běžel za pacholky a „za nimi pokřikoval Petrovských a zlým haněním na ně vyvolával a jestli nejsou šelmy, aby stáli, a ten jeho syn Stanislav, když pivo ze žbánu vypil, za otcem svým běžel a kamení sbíral.“ Pacholci se zastavili a chystali na rvačku, mezitím se o sporu dozvěděl syn Kotála Štěpán, který běžel pacholkům na pomoc a volal na ně „Hoši, braňte se, nedejte se bít!“. Během rvačky Kotálův pacholek Václav udeřil Jana Němečka kulem do hlavy a zabil ho. (Jak vyplývá z dopisu krajských hejtmanů z 27. 6., tělo bylo ohledáno kouřimským felčarem a zůstalo nepochované ležet na místě.)

Na příkaz krajských hejtmanů provedl soud výslechy všech Kotálových pacholků (až na Václava, který měl způsobit smrtelné zranění - ten u soudu nebyl). Otázky na průběh rvačky, kdo jí vyvolal, proč se pacholci nepokoušeli konfrontaci vyhnout, když viděli, že jsou Němečkové opilí.

Rozsudek:

AS - prostý revers všech účastníků rvačky včetně Stanislava Němečka (zavazují se více neprat).

Doklady:

dopis krajských hejtmanů - nařizují provést výslechy Kotálových pacholků, informují o ohledání těla zabitého 27. 6. (129a), výslech obviněného Honzy Požárského, 7 otázek 28. 6. (129b-130a), výslech obviněného Jiřího Doušy, 7 otázek 28. 6. (130a-131a), výslech obviněného Štěpána Kotála, 7 otázek 28. 6. (131a-132a), konfrontace obviněných a dalších svědků se Stanislavem a Janem Němečkovými (Jan druhý syn Jana Němečka - přítomen popíjení den před incidentem) 28. 6. (132a), misiv AS k rozsudku 9. 8. (132b), rozsudek AS 9. 8. (132b), revers Stanislava Němečka 27. 8. (133a)

Poznámka:

Rozsudek AS není v ortelních manuálech.

(M13) 66.

Časové rozpětí případu:

1707, 4. 2.

Obviněný:

Dvě děvečky ze dvora v Kolovratech.

Případ:

Smilstvo - infanticidium (pokus). Hejtman panství informuje soud o dvou smilných děvečkách v kolovratském dvoře (obě těhotné). Jedna už porodila a dítě zakopala do sena, ale bylo zachráněno („...však předce ke křtu přišlo, však ale bez trestání býti nemohou...“). Soudu nařizuje provést výslechy děveček a zjistit, jestli děvečka měla v úmyslu svoje dítě zabít. Výslechy v manuálech nezaznamenány.

Rozsudek:

Bez rozsudku.

Doklady:

dopis hejtmana panství informující o případu - nařízení vyslechnout obviněné 4. 2. (134a)

Poznámka:

Zaznamenán pouze dopis hejtmana panství.

(M13) 67.

Časové rozpětí případu:

1718, 30. 8. (11. 8. podána žaloba hejtmanovi) - 5. 9.
6 dní

Obviněný:

Šimon Stříbrský, poddaný, šenkýř ze Šestar
žalobce Tomáš Hofman, poddaný, rychtář ze Šestar

Případ:

Čest - zhanění. Šestarský rychtář Hofman podal hejtmanovi panství žalobu ve věci nároku cti šestarským šenkýřem. Po předvolání svědků vyšlo najevo:

- šenkýřův pacholek ukradl oves Lukáši Kubovi, rychtář pacholka vsadil do šatlavy, ten se ale nechtěl přiznat, přestože byli očití svědkové krádeže
- šenkýř byl obviněn ze znevažování svědků („že natupil a haněl svědkové nejsou hodni víry a zloději a že nespravedlivě soudíme“) - vyšlo najevo, že šenkýřova žena, když se šla ptát, kdy bude propuštěn jejich čeledín, řekla rychtáři, že se o něm mezi lidmi mluví utrhačně („však oni o vás mluví a hanějí“)
- zhanění rychtáře šenkýři neprokázáno, naopak dle svědectví šenkýře a Martina Kropáčka rychtář nadával Martinu Kropáčkovi (možná obviněný čledín) slovy „S. V. sakramentských psů steklých kluků“ - na otázku šenkýře, komu to laje, rychtář odpověděl „seš jemu roven“
- Lukáš Kuba se stavoval u šenkýře a ptal se ho, zda se mu dostane náhrady 6 zl. za ukradený oves - šenkýř odpověděl „vy dáte 50 zl. nedokázete-li“ a údajně o rychtáři prohlásil, že je „šelma a partikař“ - šenkýř se k tomuto výroku doznal, ovšem tvrdí, že pouze citoval dávné prohlášení Jana Splavce o rychtáři

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání všech účastníků sporu.

Doklady:

zápis o přijetí žaloby Tomáše Hofmana od hejtmana panství 30. 8. (134b), výslech svědka Jana Splavače, 3 otázky 5. 9. (134b), výslech svědka Jana Tupálka, 3 otázky 5. 9. (134b-135a), výslech svědka Václava Kučery, 4 otázky 5. 9. (135a), výslech svědka Lukáše Kuby, 3 otázky 5. 9. (135a), konfrontace obviněného šenkýře Stříbrského s rychtářem Hofmanem a Martinem Kropáčkem 5. 9. (135b), zápis o porovnání 5. 9. (135b)

Poznámka:

(M13) 68.

Časové rozpětí případu:

1703, 4. 10.

Obviněný:

Václav Vojáček ml., provazník, říčanský soused
žalobkyně Voršila Demlová, „pocitivá vdova“

Případ:

Krádež - kuře. Vdova Demlová žaluje Vojáčka, že měl „ustraniti a snísti“ její kuře. Soud obě strany porovnal a udělil Vojáčkovi „jistou pokutu“.

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání, pokuta.

Doklady:

zápis o případu - porovnání 4. 10. (136b)

Poznámka:

(M13) 69.

Časové rozpětí případu:

nedatováno (zřejmě z roku 1714)

Obviněný:

Martin Svoboda, říčanský soused
Václav Horálek, říčanský soused

Případ:

Čest - zhanění. Martin Svoboda a Václav Horálek mezi sebou měli dávný konflikt („skrže pohanění jeden druhému v pocitivosti rovni nebyli“), který dlouho řešili podáváním žalob a stížností jeden na druhého. Říčanský soud sice provedl porovnání, spor však pokračoval. V manuálu je zaznamenán dopis nadřízeného úřadu, který porovnání provedl místo soudu (sporné strany stvrdily podpisy).

Spíše než zápisem o sousedském sporu je dopis podrobným rozbořem nedbalosti říčanského soudu a výtkami k jeho nečinnosti v tomto případě, který spadá výhradně do jeho kompetence a nesmí obtěžovat nadřízené úřady (v šesti bodech je popsáno, co, jak a kdy měl soud učinit a neučinil).

Rozsudek:

Porovnání.

Doklady:

zpráva říčanskému soudu o provedení porovnání nadřízeným úřadem, nedatováno (139a,b)

Poznámka:

Není jasné, od kterého nadřízeného úřadu text pochází - pravděpodobně lichtenštejnský právník (uvádí se zde, že sporné strany se obracejí na tento úřad bez vědomí hejtmana panství, ten tedy nepřipadá v úvahu).

Jednoznačné není ani datování - v textu zmínky o stížnostech z let 13 a 14 (tj. zřejmě 1713 a 1714), poslední je psaná 14. 1. (rok nezapsán).

(M13) 70.

Časové rozpětí případu:

1715, 29. 7.

Obviněný:

Neznámý.

svědek Václav Vestecký, kostelník uhříněveského chrámu Všem Svatých

svědek Jiří Tůma, kostelník uhříněveského chrámu Všem Svatých

Případ:

Svatokrádež. V noci po sv. Jakubu (24. 7.) byl vykraden kostel Všem Svatých v Uhříněvsi - zloději odvrtili a vylomili dveře a odnesli věci v hodnotě 18 zl. 18 kr., jak uvádějí kostelníci. Svědectví o krádeži, resp. vyčíslení škody, je zapsáno více než rok po vloupání.

Rozsudek:

Bez rozsudku - pouze svědectví o způsobené škodě.

Doklady:

svědectví kostelníků o celkové škodě v kostele způsobené zloději 29. 7. (144a)

Poznámka:

(M13) 71.

Časové rozpětí případu:

1703, 6. 8.

Obviněný:

Jakub Tobiáš, kovář obecního werštatu

žalobkyně Magdalena Povolná, vdova a říčanská sousedka

Případ:

Čest - zhanění. Dne 29. 7. kovář Tobiáš za blíže neurčených okolností naškl a zhaněl žalobkyni Magdalenu Povolnou a její dceru slovy: „Že by kurvy jak stará, tak dcera její byla, a s bratrem jeho dosti se nalíhala, takovým řečem Jakub Kovář dokonale odpírajíc a že je obě jak Mandalenu matku, tak dceru Annu za dobré a poctivé drží, to v přítomnosti celého ouřadu v místě radnim vyznal.“

Jelikož při hádce zhaněla i Magdaléna kováře, musela i ona Tobiáše prohlásit za poctivého.

(„... kovář Magdalenu Povolnou spolu s Annou dcerou její nemálo na cti a poctivosti jejich ztupil a zhaněl a nařekl...“)

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání (strany zavázány pod pokutou 10 zl. k záduší sv. Petra a Pavla).

Doklady:

zápis o porovnání 6. 8. (146a)

Poznámka:

Chybí odkaz na články městských práv.

(M13) 72.

Časové rozpětí případu:

1701 (pouze rok)

Obviněný:

František Čech, říčanský soused

Jan Staněk, říčanský soused

Případ:

Vyhrožování. František Čech hospodařil v domě po zemřelém Václavu Konvalinovi, dle rozhodnutí vrchnosti musel hospodářství předat Janu Staňkovi. Mezi sousedy došlo na „pohružky a vejčítky“.

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání - jeden druhému se nesmí mstít ani záležitost s gruntem vyčítat.

Doklady:

zápis o porovnání 1701 (146b)

Poznámka:

(M13) 73.

Časové rozpětí případu:

1701 (pouze rok)

Obviněný:

Jan Janoušek, říčanský soused

Anna Janoušková, dcera říčanského souseda nebožtíka Václava Janouška

Případ:

Čest - zhanění. Mezi spornými stranami došlo ke sporu „v příčině pohanění a na cti uražení“, bližší okolnosti nejsou zaznamenány.

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání (strany zavázány pod pokutou 10 zl. k záduší sv. Petra a Pavla).

Doklady:

zápis o porovnání 1701 (147a)

Poznámka:

Zřejmě se jedná o bratra a sestru, otec Václav Janoušek, bývalý purkmistr, zemřel 1689.

(M13) 74. + Vs

Časové rozpětí případu:

1702, 30. 6. - 11. 7.

12 dní

Obviněný:

Pavel Sobotka, mlynář v Krabošicích

Případ:

Čest - zhanění - výhružky. Obviněný Pavel Sobotka se dostal do sporu se svým švagrem podruhem Tomášem Jonatou a svojí manželkou, oběma vyhrožoval zastřelením. Po zadržení haněl a utrhál rychtáře a vrchnostenské úředníky včetně hejtmana panství i svoje sousedy (nadával jim do šelem).

Bližší okolnosti původního rodinného sporu nespecifikovány. Z dopisu hejtmana panství vyplývá, že by se mohlo jednat o obviňování z krádeží, resp. lesního pychu - hejtmanem nařízené výslechy ani zpráva soudu hejtmanovi však nezapsány.

Říčanský soud provedl porovnání Sobotky s jeho příbuznými a všemi sousedy z Voděrádek, Sobotka musel vydat revers, že nemá zlou vůli proti úředníkům.

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání, revers (zavázán pod vypovězením z knížecích statků).

Doklady:

dopis hejtmana panství soudu - vyšetřit příčinu sporu mezi příbuznými a důvody hanění sousedů a úředníků mlynářem Sobotkou, 30. 6. (158b), revers obviněného Pavla Sobotky 11. 7. (158a), porovnání obviněného Pavla Sobotky s rychtářem a Voděradskými sousedy 1. 7. (159a)

Poznámka:

Rodinný spor možná souvisí i s údajným cizoložstvím mlynářovy manželky, kterého se dle obvinění manžela měla dopustit s čeledínem Matějem - před soudem nebylo prokázáno (viz M13/76 - porovnání Pavla Sobotky s Matějem Kubšem z 27. 6.).

Ve smolných spisech velkostatku (kart. 10) záznam sporu Sobotky s Krabošickým mlynářem o užívání palouku, který přerostl ve zhanění.

(M13) 75.

Časové rozpětí případu:

1703, 2. 12.

Obviněný:

Jiří Vojáček, říčanský soused

žalobce Jan Staněk, říčanský soused

Případ:

Čest - zhanění. Jan Staněk obvinil svého souseda Jiřího Vojáčka ze zhanění a dotčení poctivosti, ke kterému mělo dojít v lese při děláním dříví. Užitá slova nejsou specifikována.

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání (zavázání pod pokutou 4 zl. k záduší).

Doklady:

zápis o porovnání 2. 12. (159a)

Poznámka:

(M13) 76. + Vs

Časové rozpětí případu:

1702, 27. 6.

Obviněný:

Pavel Sobotka, mlynář v Krabošicích

žalobce Matěj Kubeš, Sobotkův čeledín

Případ:

Čest - křivé obvinění. Sobotka haněl svého čeledína Matěje Kubeše a obvinil ho z cizoložství se svou manželkou, cizoložství se ovšem neprokázalo.

(„...dotýkající se na cti nářku a cizoložstva, že by jmenovaný Matěj čeledín jměl s mlynářkou činiti. V kterémžto zlém skutku do konce žádného nálezu a průvodu se vynajíti nemohlo, nýbrž náležitě se přátelsky porovnali...“)

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání (strany zavázány pokutou 10 zl. - 5 zl. k záduší a 5 zl. k obecnému dobrému).

Doklady:

zápis o porovnání 27. 6. (159b)

Poznámka:

Viz případ M13/74 - Sobotka vyhrožoval manželce a jejímu bratrovi zastřelením.

(M13) 77.

Časové rozpětí případu:

1702, 30. 1.

Obviněný:

Petr Cykan (Czykan)

žalobce Václav Meloun, říčanský soused a primas

Případ:

Čest - zhanění. Obviněný Petr Cykan prohlásil o synovi Václava Melouna, že „nepoctivě na svět zplozen býti měl“. Před soudem musel svoje slova prohlásit za lživá a Melouna odprosit.

(„...kterýžto Petr Czykan pana Václava Melouna těžce na poctivosti urazil a pohaněl, kteréžto takových řečí co jest mluvil žádným způsobem dokázati nemohl. Nýbrž podle práva náležitě odprostiti a sobě za lež dáti musil. A podle těchto slov mluvících, že by syn Václav p. Václava Melouna nepoctivě na svět splozen býti měl. A poněvadž žádným způsobem dokázati nemohl Tak vedle práva Q XVIII pokutu a trestání podstoupiti jest musil...“)

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání, pokuta (dle článku Q XVIII. městských práv - v případě opakování křivého nařčení říčanský soud zavazuje obviněného k trojnásobné pokutě).

Doklady:

zápis o porovnání a uložení pokuty 30. 1. (160a)

Poznámka:

Zápis odkazuje na Koldínův zákoník (článek Q XVIII.).

(M13) 78.

Časové rozpětí případu:

1701, 21. 10. („v den sv. Voršily“)

Obviněný:

Martin Budil, říčanský soused

Václav Meloun, říčanský soused a primas

Případ:

Čest - zhanění. Jedná se o obnovení již jednou porovnaného sporu mezi sousedy Martinem Budilem a Václavem Melounem, bližší okolnosti nejsou specifikovány.

(„... v příčině řečí nedůvodných, a předešle porovnaných, kteréžto nyní náležitě zase porovnány jsou a pod pokutou 10 kop míšenských k záduší svho Petra a Pavla ta strana která by takovou dobrou vůli a toto porovnání buďto kdekoliv pronést a zdvihnouti jměla, cela a zouplna složiti povinen bude.“)

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání (strany zavázány pokutou 10 zl. k záduší sv. Petra a Pavla)

Doklady:

zápis o porovnání 21. 10. (160b)

Poznámka:

Z textu vyplývá, že je porovnáván obnovený spor již jednou porovnaný - není však žádný záznam o uplatnění sankce, která je součástí každého porovnání (pokuta).

(M13) 79.

Časové rozpětí případu:

1702, 28. 1. - 30. 1.

3 dny

Obviněný:

Jan Jeništa, soused z Pitkovic

žalobce Jan Hrachovina, soused z Pitkovic

Případ:

Čest - zhanění - vyhrožování. Sousedský spor s oboustrannými urážkami. Stížnost vrchnosti podal Jan Hrachovina s manželkou na Jeništu. Prvotní příčinou byla Hrachovinova děvečka, která Jeništu obvinila z krádeže kapounů pana Hoffjägera. Hrachovina „děvečku dosti statnou“ posílal na robotu - mlácení obilí, kde se setkávala s Jeništou, který jí opakovaně fyzicky napadal. Zaútočil i na Jana Hrachovinu, který nakonec musel jít mlátit sám, protože všechna jeho čeled' se Jeništy bála. Při vyšetřování vyšlo najevo, že Hrachovina obviňoval Jeništu z cizoložství s jednou ze svých děveček, navíc měl Jeništa tuto děvečku navádět, aby otrávil Hrachovinovu manželku (ani jedno obvinění Hrachovina nemohl prokázat).

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání (strany zavázány pokutou 10 zl. k záduší sv. Petra a Pavla)

Doklady:

žaloba Jana Hrachoviny a jeho manželky na Jana Jeništu 28. 1. (140a,b), dopis hejtmana panství soudu - nařizuje provést výslechy svědků (žádný není jmenován jménem, pouze „Hrachovinova děvka, skoták panský Pitkovský apod.) 28. 1. (140b),
zápis o porovnání 30. 1. (160b)

Poznámka:

Spor zasáhl do plnění robotních povinností poddanými.

(M13) 80.

Časové rozpětí případu:

1700, 8. 10.

Obviněný:

Jan Burian, říčanský soused

Mandalena, manželka říčanského souseda Karla Janouška

žalobce Zuzana, manželka uhříněveského purkrabího Františka Baslera

Případ:

Čest - zhanění. Dva říčanští sousedé - Jan Burian a Mandalena Janoušková - blíže nespecifikovaným způsobem zhaněli manželku vrchnostenského úředníka. Před soudem svoje řeči nemohli prokázat, proto jim uloženo odprosit a prohlásit svoje slova za lživá. („... kterážto pohanění od jmenovaných osob na velmi bedlivé napomenutí žádného do konce průvodu se nemohlo najíti, nýbrž co jsou koliv mluvili, všecko lhali a jmenovanou poctivou paní odprositi musili...“)

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání (odprošení a odvolání neprokázaného výroku, zavázání pod pokutou 10 zl. k záduší sv. Petra a Pavla).

Doklady:

zápis o porovnání 8. 10. (161a)

Poznámka:

(M13) 81.

Časové rozpětí případu:

1703, 24. 9.

Obviněný:

Jiřík Nováček, říčanský soused a radní

žalobce Václav Meloun, říčanský soused a primas

Případ:

Čest - zhanění. Obviněný Jiřík Nováček v opilosti zhaněl blíže nespecifikovanými „slovy nenáležitými a hanlivými“ Václava Melouna.

(„...slovutného p. Václava Melouna primasa zdejšího slovy nenáležitými a hanzlivými :/ souce truňkem přemožený :/ dotekl a potupil : z nichžto dotčený p. Jiřík Nováček zase o odprosením p. primasa a odvoláním, že za dobrého a poctivého člověka má v přítomnosti celého ouřadu zase osvobozen jest, a pokutou potrestán.“)

Rozsudek:

Říčanský soud - pokuta, porovnání (odprošení a odvolání urážek).

Doklady:

zápis o porovnání 24. 9. (161a)

Poznámka:

(M13) 82.

Časové rozpětí případu:

1702, 26. 11.

Obviněný:

nebožtík Horáček, šenkýř z Petrovic a Horáčkova žena

Případ:

Čest – zhanění - zbití. Měcholupský šenkýř Tomáš se 1. 7. pohádal a pohaněl s šenkýřkou Horáčkovou, která o incidentu informovala svého manžela – ten následně zhaněl měcholupského šenkýře, pravděpodobně i fyzicky napadl. Případ nežaluje měcholupský šenkýř Tomáš, jedná se o nařízení hejtmána předvést a vyslechnout svědky, Horáček je přitom označován jako nebožtík (není jasné, jestli hejtman jedná na popud měcholupského šenkýře, nebo z vlastní iniciativy a snahy vyšetřit třenice mezi poddanými). V dalším dopise hejtman nařizuje vyslechnout i Kalaše, na kterého jednou Horáček poštvál psa.

Rozsudek:

Bez rozsudku – zaznamenány pouze dopisy hejtmána nařizující vyšetření případu.

Doklady:

dopis hejtmána – nařizuje předvést a vyslechnout svědky starého Vojáčka, Řeháka Lipanského a Panušku Nupatského 26. 11. (161b), dopis hejtmána – nařizuje výslech svědka Kalaše, nedatováno (162a)

Poznámka:

(M13) 83.

Časové rozpětí případu:

1702, 19. 12.

Obviněný:

Jan Kubeš, podrobnosti neuvedeny
žalobce Jakub Vinecký, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Čest – zhanění. Jan Kubeš nařkl blíže nepopsaným způsobem Jakuba Vineckého na poctivosti, před soudem svá obvinění nemohl prokázat, proto se vzájemně odprosili a porovnali.

(„...mezi stranami panem Jakubem Vineckým, strany jedné a Janem Kubšem strany druhé, dotýkající se nářku cti a uražení dobrého jména, že by jmenovaný Jakub Vinecký neměl poctivým člověkem býti, kterýžto Jan Kubeš žádným způsobem na Jakuba Vineckého prokázati nemohl a se neprokázalo, nýbrž vedle práva jeden druhého náležitě odprosili a přátelsky sousedsky mezi sebou porovnali a jeden druhého zase za dobrého poctivého býti se uznali a pro budoucí časy pro nějaké vejčitky a vyzdvižení zlé vůle mezi sebou pod pokutou 5 kop českých grošů se zaručili.“)

Rozsudek:

Říčanský soud – porovnání (strany zavázány pod pokutou 5 zl.).

Doklady:

zápis o porovnání 19. 12. (162a)

Poznámka:

(M13) 84.

Časové rozpětí případu:

1704, 16. 1.

Obviněný:

Václav Růžička, rychtář z Radošovic
žalobce Václav Appl, soused z Radošovic

Případ:

Čest - zhanění. Obviněný rychtář Václav Růžička spolu se svojí ženou nařkli Václava Applu z krádeže, což nemohli prokázat - Růžička musel Applu prohlásit za poctivého. („Václav Růžička... souseda svého v jistém důmnění nějaké krádeži měl, kterýžto zlodějský skutek na dotčeného Václava Applu žádným způsobem dokázán býti nemohl, a protož aby on na své cti a dobré pověsti zachován byl, tehdy Václav Růžička při ouřadě JMK i na místě manželky své rukou dáním náležitě odprosil a že jeho za takového nemá, nedrží aniž budoucně jemu to ani manželka ani z domácích jeho vyčítati nemá skutečně přislíbil a se zavázal.“)

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání (zavázání Růžičky pod pokutou 10 zl. k záduší sv. Petra a Pavla).

Doklady:

zápis o porovnání 16. 1. (164b)

Poznámka:

(M13) 85.

Časové rozpětí případu:

1704, 3. 6.

Obviněný:

Jiřík Veselka, poddaný Sedleckého kláštera, mlynářský tovaryš
žalobce Mařena, dcera Jakuba Doležela

Případ:

Čest - zhanění. Obviněný Jiřík Veselka prohlásil o Mařeně Doleželové, že by s ní skutek smilný spáchat měl, což nemohl prokázat, proto odprosil poškozenou i její rodiče a blíže neurčenou dobu strávil ve vězení.

(„... nařekl a potupil Mařenu, dceru vlastní Jakuba Doležela, ševce Doubravského, že by s ní skutek smilný spáchat měl, a téhož důkazu žádného býti nemohlo, a protož vězením pro takové nepravé a nedokázané řeči strestán byl, a že nadepsanou Mařenu dceru dotčeného Jakuba Doležela za poctivou jako kdy prve drží na to odprosením jak p. otec, paní matere též té jisté osoby Mařeny, na kterouž on nepravdivě mluvil, podáním ruky odmluvil a spátkem slova svá revoriroval.“)

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání, vězení pro Jiříka Veselku.

Doklady:

zápis o porovnání 3. 6. (165a)

Poznámka:

Zápis o porovnání spolu s porovnáním Veruny a Roziny (viz M13/86).

(M13) 86.

Časové rozpětí případu:

1704, 3. 6.

Obviněný:

Veruna, manželka mlynáře z Krabošic

Rozina, manželka Jiříka Zvelebila

Případ:

Čest - zhanění. Veruna s Rozinou měly „mezi sebou nějaké nedorozumění a jeden druhého tupení... podajíce sobě ruce, přátelsky se porovnaly a že jeden druhého za dobrého a poctivého drží strany mezi sebou pozůstaly.“

Bližší okolnosti sporu nespecifikovány.

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání (zavázání Růžičky pod pokutou 10 zl. k záduší sv. Petra a Pavla).

Doklady:

zápis o porovnání 3. 6. (165a)

Poznámka:

Zápis o porovnání spolu s porovnáním Mařeny Doleželové a Jiříka Veselky (viz M13/84).

(M13) 87.

Časové rozpětí případu:

1704, 12. 3.

Obviněný:

Václav Šenfeldt (Šimfeldt), říčanský „mistr ostrého meče“ a jeho manželka Kateřina
Stanislav Procházka, říčanský soused a jeho manželka Alžběta

Případ:

Čest - zhanění. Mezi říčanským katem Šenfeldtem (Šimfeldtem) a sousedem Procházkou a jejich manželkami došlo k blíže nespecifikovanému sporu a zhanění, obě strany porovnány a kromě pokuty zavázány i pod trestem vězení v případě obnovování sporu.

(„...že jak tak mezi nima hanění a nářek se stal, toho jedna i druhá strana svědky hodnověrný provést nemohla: pro další pak a budoucí ouřadu a práva zanášení rukou sobě podáním dobrovolně jeden druhému všechno odpustily a se smířily, že nežádným způsobem slovy hanzlivými jeden druhého dotýkati nechtějí aniž proti žádné buďto kde buď Instantzi fori competentj pohledávati nemíní, pod uvarování budoucí nesnaží a arestu stížení kdyby pak jedna neb druhá strana toto přátelské porovnání protřhla a v tom nestála...“)

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání (sporné strany zavázány pod pokutou 10 zl. k záduší sv. Petra a Pavla a vězením).

Doklady:

zápis o porovnání 12. 3. (165b-166a)

Poznámka:

(M13) 88.

Časové rozpětí případu:

1705, 21. 3.

Obviněný:

Jan Staněk, podrobnosti neuvedeny
žalobce Anna Vocolková stará, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Čest - zhanění - nařčení z čarování. Obviněný Jan Staněk nařkl svojí sousedku Annu Vocolkovou z magických praktik proti němu a jeho majetku. Svoje obvinění nemohl prokázat, proto musel Vocolkovou odprosit a byl potrestán pokutou.

(„nařekl jí takovým způsobem... že by při obnově napadnutí sněhu... až ku vratům nadepsané pí Anny Vocolkové, a tu jakoby seznal, že odtud z domu jejího na prahu domu svého přelito bylo: to pak po obeslání nařknuté svého psané osoby dokázati nemohouce, ji náležitě podle práva rukou dáním a odvoláním před panem purkmistrem a radou odprosil, pro takový vejstupek pokutou peněžitou potrestán jest, a to takovou, předně na světlo k potřebě obecní ihned 1 kopu a druhou ouřadu složit povinen.“)

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání, pokuta 2 zl. (určena na světlo k obecní potřebě).

Doklady:

zápis o porovnání 21. 3. (167b)

Poznámka:

Nařčení z čarování.

(M13) 89.

Časové rozpětí případu:

1702, 19. 9.

Obviněný:

Jakub Zelenka, soused z Tehova

žalobce Franc Ignides(?), říčanský soused (a purkmistr?)

Případ:

Čest - zhanění. Obviněný Zelenka blíže nespecifikovaným způsobem urazil a zhaněl France Ignidese, před soudem musel poškozeného odprosit.

(„...dotýkající se nářku a na cti uražení od jmenovaného Jakuba Zelenky, kterýžto p. Franzte náležitě vedle práva odprostiti musel a čest jeho navrátil. A takové strany, náležitě společně se porovnaly a smířily. Pro budoucí pak vejstrahu a budoucí vejčitky, kdyby se koliv aneb kde koliv toho dopustil a jmenovaného p. Frantze za zlého a nepoctivého člověka jměl a držel, ten a takový vedle práva strestán a spokutován býti má...“)

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání (při opakování trestání a pokutování „vedle práva“).

Doklady:

zápis o porovnání 19. 9. (168b)

Poznámka:

(M13) 90.

Časové rozpětí případu:

1702, 19. 9.

Obviněný:

Václav Kalina, soused z Radošovic

žalobce Václav Růžička, soused a rychtář z Radošovic

Případ:

Čest - zhanění - nařčení z krádeže. Obviněný Václav Kalina šířil o rychtáři Václavu Růžičkovi nepravdivé zvěsti, že je vinnen nějakou krádeží, což nemohl prokázat. („... že jest se doslejšalo a o nářku cti Václava Růžičky, že by v nářkym zlodějství vinen býti jměl, v čemž se při těch stranách bedlivě vyslyšelo a tak do konce žádného průvodu v tom najíti nemohlo a nenašlo.

Pročež pro uvarování delších takových nedůvodných řečí, kdo by se z nich více dopustil a mluvil, ten 10 kop míš. pokuty k záduší sv. Petra a Pavla v městečku Říčanech složiti povinen bude.“)

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání (zavázání stran pod pokutou 10 zl. k záduší sv. Petra a Pavla).

Doklady:

zápis o porovnání 19. 9. (168b)

Poznámka:

(M13) 91.

Časové rozpětí případu:

1702, 17. 11.

Obviněný:

Martin Budil, říčanský soused (bývalý rychtář)
žalobce Jakub Vinecký, říčanský soused

Případ:

Čest - zhanění. Obviněný Martin Budil za blíže neurčených okolností nadával Jakubu Vineckému do šelem, kluků a zlodějů, za což ho před soudem odprosíl. („...a to že by jměl šelmou, klukem, a zlodějem býti jmenovaný pan Jakub Vineczky býti, což se žádného dokazu v tom nevynašlo, nýbrž vedle sousedského způsobu náležitě se porovnali a jeden druhého náležitě odprosili a jeden druhého zase za dobrého uznali. Pro uvarování budoucího času a lepšího sousedství pod 5 kopami míš. se zaručili.“

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání (strany zavázány pod pokutou 5 zl.).

Doklady:

zápis o porovnání 17. 11. (169b)

Poznámka:

(M13) 92.

Časové rozpětí případu:

1699, 9. 12.

Obviněný:

Jiřík Vojáček, říčanský soused

žalobce Ludmila, vdova po zahradníkovi Šimonovi, řezníkovi a nájemci obecního hostince Na Růžku

Případ:

Čest - zhanění. Obviněný Jiřík Vojáček o říčanském posvícení před všemi shromážděnými označil vdovu Ludmilu za poběhlou kurvu, nadávky pronesl v opilosti. Kromě odprošení potrestán čtyřtýdenním vězením.

(„... Že by týž jmenovaný Jiřík Vojáček soused náš Ludmilu poctivou vdovu na její poctivosti velice zhaněl, a jí in publicze mezi všemi lidmi o posvícení říčanském za jednu kurvu poběhlou vyhlásil, což se to všechno aneb takové řeči z opilství mluvené od Jiříka Vojáčka byly, že pak on Jiřík Vojáček upamatujíce se a k zdravému rozumu přijdouce, před vzáctným ouřadem JKM v místě radním poctivou Ludmilu vdovu šenkýřku Růžeckou jest odprosíl, a jí zase dobře na poctivosti opatřil. Jakož i vzáctnému ouřadu rukou dání jest přislíbil, že se více takových řečí nikdy, jak týž poctivé vdově Ludmile, ano i nižádnému jinému do své smrti více nikdy nechce se dopustiti.“)

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání, 4 týdny vězení (strany zavázány pod pokutou 10 zl.)

Doklady:

zápis o porovnání 9. 12. (170b)

Poznámka:

Zhanění na veřejnosti před celou komunitou.

(M13) 93.

Časové rozpětí případu:

1699, 23. 6.

Obviněný:

Franc Bečvář, říčanský městský servus

Václav Chmel, krejčí, syn souseda Matouše Chmela

Případ:

Čest - zhanění. Blíže nespecifikovaný spor v opilosti.

(„Což se náky špás, když se podroušili mezi nimi stal, že pak zase jeden z druhým před ouřadem JKM říčanským se smířili a rukou dáním připověděli, že více mezi sebou takových řečí budoucně nechtějí míti.“)

Rozsudek:

Říčanský soud - porovnání.

Doklady:

zápis o porovnání 23. 6. (171a)

Poznámka:

Sporné strany nezavázány pod žádnou pokutou.

(M13) 94.

Časové rozpětí případu:

1697, 1. 8.

Obviněný:

Magdalena Janoušková, manželka Karla Janouška, říčanského souseda

Případ:

Neznámý. Zápis o propuštění z vězení - provinění není specifikováno.

(„... na poručení pana hejtmána... jest Magdalena, manželka Karla Janouška, souseda městečka Říčan, z arestu šatlavního propuštěna, však na takový způsob, že chce svého života polepšiti a takových skutkův více se nedopouštěti.“)

Rozsudek:

Bez rozsudku.

Doklady:

zápis o propuštění z vězení Magdalény Janouškové 1. 8. (171b)

Poznámka:

Žádné bližší okolnosti případu nezaznamenány, neznámé je i provinění.

(M13) 95.

Časové rozpětí případu:

1698, 18. 8.

Obviněný:

Jan Staněk, říčanský soused

Matěj Herman, šenkýř v obecní hospodě Na Růžku

Případ:

Čest - zhanění. Nejprve zhaněl Jan Staněk blíže nespecifikovaným způsobem manželku Matěje Hermana a pak i šenkýře samotného. Následně zhaněl šenkýř Staňka a jeho manželku.

Rozsudek:

Říčanský soud - napomenutí, porovnání (strany zavázány pod pokutou 10 zl.).

Doklady:

zápis o porovnání 18. 8. (171b)

Poznámka:

(M13) 96.

Časové rozpětí případu:

1707, 20. 9.

Obviněný:

Jakub Tobiáš, říčanský kovář

Václav Neškudla

Případ:

Výtržnost. Bližší okolnosti přečinu nezapsány, pouze záznam o uložení pokuty.

(„Dne 20. Septembris usoudila se pokuta při ouřadě JOKMti Jakobovi Tobiášovi a Václavovi Neškudlovi i každému kdo by vejtržnost komu dal ten aby napřed pokuty složil 35 kr. a potom dle usouzení trestán býti má.“)

Rozsudek:

Říčanský soud - pokuta 35 kr.

Doklady:

zápis o uložení pokuty 20. 9. (1a)

Poznámka:

SOUDNÍ MANUÁL MĚSTEČKA ŘÍČAN

inv. č. 14

(1719-1744)

(M14) 1. + OM AS

Časové rozpětí případu:

1719, 14.10. - 9.12.

55 dní

Obviněný:

Mařa Srbová, 18 let, poddaná z Dáblic (panství křižovníků - do Říčan na žádost generála křižovníků)

Případ:

Travičství a čarodějnictví - pokus o otrávení manžela pomocí magických praktik s otrávenou vodou a manželovou močí vařenou v hrnku se špendlíky, to manžel objevil a odvedl Mařenu k vrchnosti. Mařa provdaná 2 roky, v manželství nespokojená, časté hádky, manžela se pokusila zbavit poté, co na tancovačce potkala Honzu z Božanovic, který jí již dříve sliboval, že na ní počká a vezme si jí.

Rozsudek:

AS – 1 rok v poutech na obecním či panském díle.

Doklady:

dopis radě od hejtmána - nařizuje přijetí do vězení 14. 10. (2b), výslech obviněné, 18 otázek 23. 10. (3a-4b), dopis knížecího právníka informující radu o zaslání spisů od AS 9. 12. (4b), rozsudek AS 2. 12. (inv. č. 152, f. 77a,b)

Poznámka:

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 152, f. 77a,b).

V říčanském manuálu rozsudek nezapsán - pouze poznámka „Ortel z misiva vynachází se v Depostij“.

(M14) 2. + Vs + OM AS

Časové rozpětí případu:

1719, 7. 7. – 15. 7. 1720

373 dní (1 rok a 8 dní)

(první výslech obviněného ve smolných spisech velkostatku z 7. 7. 1719, ve výčtu nákladů náklady za stravu za 26 týdnů – to je zřejmě výčet od počátku roku 1720, při počítání délky případu považováno za začátek uvěznění datum jeho prvního výslechu)

Obviněný:

Lazar Feitleben (Vogleben), Žid ze Strančic, 29 let

Případ:

Krádež – přijímání. Lazarovo provinění v rozsudku AS charakterizováno jako „podezřelé rabování a přijímání věcí kradených“, podrobnosti neuvedeny. Z výslechů zachovaných ve smolných spisech velkostatku vyplývá, že Feitleben platil v Šestajovické hospodě podezřelým penízem, šestajovický šenkýř peníz ukázal kunickému šenkýři Andělíčkově, který byl nedávno okraden o 70 zlatých – Andělíček peníz prohlásil za svůj, znal ho bezpečně, protože ho vlastnil 29 let. Řada výslechů svědků vypovídajících o svých setkáních s Feitlebenem a dalšími Židy v Strančicích – v místní židovně jich bývalo hodně a děly se tam podezřelé věci, o které se zajímal i místní rychtář, nic konkrétního ale doloženo není.

Rozsudek:

AS – hrdelní revers, vyřezání písmena R (Relegatus) na záda, vypovězení ze všech dědičných zemí.

Doklady:

rozsudek AS na Lazara Feitleba 18. 6. (5b), výčet nákladů (9a), hrdelní revers obviněného Lazara Feitleba 15. 7. (7a)

Smolné spisy velkostatku (kart. 11):

první výslech Šimona Stříbrského, svobodný, šenkýř v Šestajovicích, 4 otázky, 5. 7. 1719 – obviněný mu platil ukradeným penízem; výslech Jiříka Andělíčka, svobodný, šenkýř v Kunicích, 6 otázek, 5. 7. 1719 – okraden o 70 zlatých, poznal svůj ukradený peníz, který vlastnil 29 let; výslech obviněného Feitlebena, 16 otázek – všechna obvinění popírá; výslech a tělesná přísaha Barbory Anjelíčkové, ženy okradeného šenkýře, stará k 60 letům, 3 otázky – potvrzuje výpověď manžela; výslechy svědků Doroty Jelínkové, Martina Procházky a Matouše Hřebíčka ze Strančic 9. 8. – vypovídají o svých setkáních s místními Židy; výslech svědka Jana Šlechtu, strančického rychtáře 19. 8. – vypovídá o podezřelém dění v židovně; kopie misivu od AS z 9. 9. 1719 (německy); výslech Pavla Svobody, který prodával Feitlebenovi jehňata a kozly, 10 otázek, nedatováno; druhý výslech obviněného Feitlebena, 10 otázek, 3. 1. 1720 – vše popírá

Poznámka:

Soudní výlohy 56 zl. 27 kr.

(v nadpisu výčtu soudních výloh zmínka, že Lazar přijat do vězení už roku 1719)

Ve smolných spisech velkostatku (kart. 11) výslechy obviněného a svědků.

V ortelních manuálech AS záznam o nařízení reversu z 18. 6. – německy (inv. č. 152, f. 146b)

(M14) 3. + ŘSS + Vs + OM AS

Časové rozpětí případu:

1719, 2. 1. - 9. 9.

277 dní (9 měsíců) – až od výsledku

Obviněný:

Jan Hosman, 26 let, poddaný

Případ:

Krádež – loupež. Obviněný Jan Hosman spolu s kumpánem pocházejícím ze Lstiboře (Kostelecké panství) plánoval přepadení židovského překupníka kůží, posléze změna plánu na vykradení netluckého šafáře - oknem do domu, vypáčení truhly, ukradení 120 zlatých. Hosman dostal podíl 40, nakoupil za ně látky, zbytek schoval u švagrové ve Voticích. Před touto krádeží se podílel ještě na krádeži kola od vozu a 2 ovcí. Dále dotazován na návštěvy písařů, kteří s ním údajně domlouvali krádeže - Hosman je viděl několikrát přicházet, jednou donesli kradeného vepře, o domlouvání krádeží nic neví.

Rozsudek:

AS odsoudil k smrti provazem (3. 8.), změněno na 4 roky nucených prací (9. 9.).

Doklady:

výslech obviněného Hosmana, 21 otázek 2. 1. 1719 (10b-12b), rozsudek AS 3. 8. 1719 (13a), rozsudek AS 9. 9. 1720 (13b) /rok zřejmě uveden mylně, mělo by být 1719/, revers 8. 5. 1724 (20a) - zde odkaz na hrdelní pokutu z 16. 1. 1721

Poznámka:

Obviněný měl spolupachatele, ten nedopaden.

Hosman se vyskytuje i roku 1724 - revers, zřejmě po odpykání trestu

Ve výčtu nákladů na konci M14 (f. 231b) uveden Jan Hozman k roku 1726 – vězněn od počátku ledna do počátku března, následně předán do Nového Města, podrobnosti neuvedeny (tento Hozman je zmiňován i v dalším seznamu a opět se „z“ ve jméně).

Mezi říčanskými smolnými spisy rozsudek AS z 3. 8. (ten zapsán i v manuálu).

Ve smolných spisech velkostatku (kart. 11) misiv k rozsudku AS z 3. 8. 1719, dopis rady hejtmanovi panství z 4. 9. 1719 – žádají o radu ve věci správného postupu dle nařízení Josefiny, misiv k novému rozsudku AS z 9. 9. 1719.

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 152, f. 44a).

(M14) 4. + Vs + OM AS

Časové rozpětí případu:

1721, 2. 1. - 16. 1.

14 dní

Obviněný:

Jan Formánek, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Krádež jehňat a kozlů, spolu s recidivistou Pavlem Svobodou, ukradená zvířata předali Židovi Lazarovi. Komplic Svoboda vypovídal ještě o ukrytých penězích, Formánek popírá, stejně tak svůj údajný výrok, že by bylo dobré vypálit lakomého správce strančického dvora - to ve výpovědi uvedl jeho známý Martin Procházka (otázky 14 a 15).

Rozsudek:

AS čtvrt roku práce na obecním (rozsudek dohromady pro Formánka i Svobodu).

Doklady:

výslech obviněného Formánka, 16 otázek 2. 1. (14a-15b), rozsudek AS 16. 1. (16b), revers Formánka a Svobody po vykonání trestu 13. 3. 1721 (17a)

Poznámka:

Spolupachatelé Pavel Svoboda a Žid Lazar (viz M14/2).

Při výslechu konfrontace s výpovědí Svobody.

Ve smolných spisech velkostatku (kart. 11) výslech ženy obviněného Ludmily Formánkové z 3. 1. – odpovídá vyhýbavě, nic o zlodějství svého muže neví.

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 153, f. 9b)

(M14) 5.

Časové rozpětí případu:

1722, 2. 5. (pouze revers – v textu reversu záznam o věznění v délce 33 týdnů)

231 dní (33 týdnů)

Obviněný:

Johanes Šmíd?, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Krádež – přijímání – podezření. Obviněný přijat do Říčan na příkaz krajských hejtmanů z důvodu podezření z přijímání kradených zvířat – 23 ovcí. Obviněný tvrdil, že ovce koupil na cestě od neznámého člověka, po 33 týdenním uvěznění se neprokázala jeho vinna, proto propuštěn.

(,...tím způsobem do arestu šatlavního městečka Říčan jsem se dostal, v příčině 23 kusů kradeného ovčího dobytka, kterým sem já bez přítomnosti lidský od jednoho neznámého člověka za spravedlivý na cestě koupil, a v tom arestu 33 neděle pořad držan byl.

Poněvadž ale... v žádné podezřelosti důkaz na mě od žádného proveden nejni a býti

nemůže, proč... z téhož arestu propuštěn sem, kdyby ale toho zapotřebí bylo, v té případnosti ku právu vašemu říčanskému se postaviti beze všeho odporu připovídám...”)

Rozsudek:

Říčanský soud – osvobození, revers.

Doklady:

prostý revers 2. 5. (18a)

Poznámka:

(M14) 6.

Časové rozpětí případu:

1723, 13. 7. - 30. 11. (délka věznění dle výčtu nákladů)

137 dní

Obviněný:

Václav Mendík, řemesla řeznického, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Krádež – podezření. Obviněný sloužil v hospodě, kde se ubytoval sekretář krajského úřadu, který byl přes noc okraden – nechal uvěznit Mendíka, proti kterému se ale nepodařilo za 18 týdnů pobytu ve vězení důkaz, proto propuštěn.

Rozsudek:

Říčanský soud – osvobození, revers.

Doklady:

prostý revers Václava Mendíka 4. 11. (18b)

Poznámka:

Obviněný propuštěn pro nedostatek důkazů, v reversu se zavazuje zaplatit náklady na svoje věznění (18 týdnů).

(M14) 7. + OM AS

Časové rozpětí případu:

1724, 7. 3.

Obviněný:

Václav Bazlar, myslivec, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Zabití - zastřelení pytláka Matěje Khona v lese poblíž Klokočiny - okolnosti nejsou blíže specifikovány.

Rozsudek:

AS - nařizuje propuštění.

Doklady:

osvobozující rozsudek AS 7. 3. (19b)

Poznámka:

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 156, f. 43b).

(M14) 8. + ŘSS + Vs

Časové rozpětí případu:

1724, 19. 6. - 5. 6. 1725

240 dní (8 měsíců)

Obviněný:

Matěj Kouřimský, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Krádež. Soud Kouřimského obviňuje z řady krádeží, které měl spáchat s Matějem Krátkým a Sloukou, obviněný vše popírá, nikdy nic neukradl (výslech smolné spisy velkostatku). Po zadržení v červnu uprchl z vězení, ale chycen a v říjnu už znovu před soudem (o útěku v říčanských smolných spisech).

Rozsudek:

AS - nařizuje propuštění.

Doklady:

misiv AS - nařizuje propuštění 5. 6. (21b), zápis o rukojemství za Kouřimského 9. 5. 1725 (23a)

Smolné spisy velkostatku (kart. 18) – první výslech obviněného z 19. 6. 1724, 26 otázek – všechna obvinění popírá.

Říčanské smolné spisy – výslech 4. 10. 1724 po útěku.

Poznámka:

Útěk z vězení – znovu zadržen.

Misiv obsahuje odkaz na spisy k případu odeslané k AS 19. 12. 1724, ty ale v manuálu nazaznamenány.

V říčanských smolných spisech výslech obviněného Kouřimského z 4. 10. 1724.

V smolných spisech velkostatku (kart. 18) první výslech obviněného z 19. 6. 1724 – všechna obvinění popírá.

Rozsudek není v ortelních manuálech AS.

(M14) 9.

Časové rozpětí případu:

1726, 11. 7. - 26. 7.

15 dní – až od prvního výsledku

Obviněný:

Dorota, 20 let, neví či je poddaná

Případ:

Krádež peněz - dvakrát dvacet a deset širokých tolarů ukradla „svému staryčkovi Dobiášovi“, 8 florenů Jakubu Šadovi, u kterého byla v podruží - peníze utratila za různé věci (košile, něco pro matku aj.).

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství - 20 ran karabáčem, vyhnanství z knížecích panství.

Doklady:

výslech obviněné ve věci krádeže „staryčkovi Dobiášovi“, 7 otázek 11. 7. (24a,b), výslech obviněné ve věci krádeže Jakubu Šadovi, 6 otázek 11. 7. (25a,b), dopis radě od hejtmána – rozsudek 26. 7. (26a)

Poznámka:

Před zápisem tohoto případu zřejmě vyříznuta stránka.

(M14) 10. + OM AS

Časové rozpětí případu:

1726, 24. 7. – 8. 8.

39 dní – dle výčtu nákladů

Obviněný:

Judyta Frkačová, přes 50 let

Vavela, okolo 28 let

Případ:

Potulka. Do Čech přišly pravděpodobně ze Saska či Pruska (jako předchozí místo pobytu udávají „Lutřanskou zemi“, pohybovaly se zde deset týdnů ve skupině čtyř žen a tří dětí, již jednou byly zadrženy - všem pro výstrahu uřezány uši (mladší Cikánka uvádí, že jejího manžela před třemi lety oběsili). Dopadeny na panství Poříčí při pátrání po Cikánce, kterou její druhové osvobodili z arestu (podkopali se) - s touto bandou ale údajně nemají nic společného.

Rozsudek:

AS smrt (podepsáni Václav Kokořovský a Jan Hynek z Bilenberka)

Doklady:

výslech obviněné Judity 24. 7. (27a,b), výslech obviněné Mariny 24. 7. (28a,b), misiv a rozsudek AS 8. 8. (29a), výčet útrat na popravu (29b)

Poznámka:

Soudní výlohy 46 zl. 10 kr.

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 158, f. 139b).

(M14) 11. + OM AS

Časové rozpětí případu:

1727, 6. 5. – pouze rozsudek

Obviněný:

Kateřina Palasková, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Krádež. Podrobnosti k případu neuvedeny – zachován pouze rozsudek AS.

Rozsudek:

AS čtvrt roku práce na obecním

Doklady:

rozsudek AS 6. 5. (30a)

Poznámka:

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 159, f. 59a).

(M14) 12.

Časové rozpětí případu:

1726, 23. 8. - 3. 10.

53 dní – dle výčtu nákladů

Obviněný:

Matouš Šlechta, okolo 14 let, cizopanský

Případ:

Sodomie – pokus o smilstvo s ovci. Obviněný chytil při pasení ovcí jednu ze svých svěřenkyň za zadní nohy a pokusil se do ní vniknout; soudu se nepodařilo prokázat, že svůj čin dokonál - jednak se ovce bránila, jednak ho vyrušil soused Pudil, který vše pozoroval z křoví a včas zasáhnul.

Rozsudek:

AS - 4 x 15 ran od posla právního, pak propuštění

Doklady:

výslech Matouše 23. 8. (31a,b), výslech svědka Pudila (31b), rozsudek AS 3. 10. (32a), výčet útrat (32b)

Poznámka:

Soudní výlohy 11 zl. 59 kr.

Rozsudek není v ortelních manuálech AS.

(M14) 13. + OM AS

Časové rozpětí případu:

1726, 15. 10. - 19. 12.

1546 dní – dle výčtu nákladů (22 neděl 6 dní)

Obviněný:

Václav Zahradníček, podrobnosti neuvedeny

Franc Hruďa, okolo 28 let, poddaný hraběte Valdštejna z panství Černá Doubravice

Případ:

Lesní pych - Zahradníček spolu s Francem Hrudou upytlačili a prodali černou zvěř, předali Mikoláši Fedrychovi, získali 8 zlatých, za které si Zahradníček koupil šaty. Hruďa je ve výsledku dotazován na čtyři pytláky, kteří jsou v říčanské šatlavě - zná se k nim, pytláčili spolu 6-7 týdnů, zastřelili 2 kusy černé, 2 jeleny, 2 holý kusy, 4 srnčí - vše prodali do Prahy (vozil šafář Přibyslavský a Zahradníček), podrobnosti prodeje nezná. Soud se dotazoval na 40 kusů zvěře, to Hruďa popřel. Flintu prodali za 2 zlaté kouřimskému branému Janu Šebestovi, peníze propili.

Rozsudek:

AS - Václav Zahradníček 4 roky na galejích, Franz Hruďa 1 rok na obecním, Jan Samuel 1 rok na obecním.

AS - druhý rozsudek nad Hrudou uprchlým z obecních prací - 2 roky galejí na Špilberku.

Doklady:

výslech 15. 10. 10 otázek (33a,b), konfrontace (nedatováno) Zahradníčka s Hrudou (33b), výslech France hrudy 21. 10. 17 otázek (34a-35b), rozsudek AS 5. 12. (36a,b), revers Franze Hrudy 19. 12. (37a), druhý rozsudek Hrudy 9. 8. 1731 (53a,b), výčet nákladů na Hrudu (54a,b)

Poznámka:

Zaznamenaný výslech Zahradníčka odkazuje na výslech předchozí, ten chybí.

Franc Hruďa roku 1727 z obecních prací utekl, 4. 6. 1727 dopaden a 27. 7. nad ním vynesena druhý rozsudek AS (záznam o útěku dopsán jako poznámka pod revers).

Rozsudek AS pro 3 provinilce, o Janu Samuelovi ale žádný jiný záznam.

Soudní výlohy na France Hrudu 122 zl. 55 kr.

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 159, f. 206b).

(M14) 14. + OM AS

Časové rozpětí případu:

1727, 3. 1. - 16. 6.

552 dní – dle výčtu nákladů

Obviněný:

Jakub Duchoslav, 25 let, svobodný

Případ:

Krádež - kráva říčanského souseda Krabošáka, kterou obviněný prodal za 5 zlatých, ve vsi Šeberově ukradl vola, kterého už prodat nestačil. Opakované dotazy na kupce krávy a zda tento věděl o jejím původu - nakonec přiznává, že šenkýřka věděla o tom, že je kradená. Kradl sám, žádné společníky neměl. Nic víc nikdy neukradl.

Rozsudek:

AS - trest smrti oběšením (před vynesením rozsudku dotaz, zda je odsouzený schopen práce na galejích - odpověď Říčanských nezachována), pod rozsudkem poznámka „Exekuce jest pozastavena“.

Druhý rozsudek AS mění smrt na 2 roky nucených prací na obecním nebo panském díle.

Doklady:

výslech 3. 1. 18 otázek (37a-38b), dopis AS 26. 5. (39a), rozsudek AS 26. 5. (39b), druhý rozsudek AS (poslaný úřadu od dr. Tobla) 16. 6. (40a), výčet nákladů 14. 9. 1728 (40b)

Poznámka:

Soudní výlohy 45 zl. 52 kr.

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 159, f. 69a,b).

(M14) 15. + Vs

Časové rozpětí případu:

1730, 25. 2. - 31. 5.

95 dní

Obviněný:

Vít Šváb, asi 26 let, neví či je poddaný

Případ:

Krádež - 20 zlatých říčanskému sousedovi Karlu Častkovi. Soud se ptá na přesný výčet mincí, obviněný si nepamatuje přesně (2 široký tolary, 2 dukáty... nevím byly drobný, já jsem jich nepočítal). Ve dne se vkradl do domu, nožem otevřel truhlu. Za peníze koupil loket plátna, 3 ženské košile, šátek a další oblečení. O krádeži pověděl mlynářce Dorotě z Růžové ulice na Novém městě, ta ho navedla, aby po dopadení hodně zapíral. - Ve druhém výslechu se přiznává ke druhé krádeži u říčanské sousedky Vilímky, v noci pronikl podlahou do komory. Ke krádežím ho navedli v hospodě vojáci, jeden se jmenuje Jan Černý a bydlí v Růžové ulici. Celková ukradená suma v rozsudku vyčíslena na 65 zlatých 33 krejcarů.

Rozsudek:

Říčanský soud - čtvrt roku na obecním nebo panském díle v poutech (dr. Tobl ponechal stanovení výše trestu na říčanském soudu, kauza nebyla předána na AS).

Doklady:

první výslech 18 otázek 25. 2. (42a-43b), druhý výslech 22 otázek 17. 3. (44a-45b), dopis dr. Tobla 22. 5. (46a), rozsudek říčanského soudu 31. 5. (46b), revers Víta Švába 23. 10. po odpykání trestu (47a), výčet nákladů 3. 11. (47b)

Poznámka:

Na konci výslechů i rozsudku podepsán Frantz Antonín Růžička, Syndicus.
Soudní výlohy 17 zlatých 25 krejcarů.

Ve smolných spisech velkostatku (kart. 10) výslech obviněného Švába, 18 otázek 25. 2. 1730 (tzn. stejný jako v manuálu).

(M14) 16.

Časové rozpětí případu:

1730, 31. 5. - 29. 1. 1731
238 dní (8 měsíců)

Obviněný:

Bartoloměj Koutský, 60 let, poddaný Starého Města

Případ:

Krádež - přijímání a prodej kradeného výra. Obviněný na žádost Matěje Švajcra prodal v Praze výra ukradeného říčanskému fořtknechtovi, dostal od něj kus masa. Jakoukoliv spojitost s krádeží odmítá, nevěděl že pták je kradený.

Rozsudek:

Revers - Koutský propuštěn s tím, že v případě potřeby bude kdykoliv soudu k dispozici.

Doklady:

dopis krajských hejtmanů z Kouřimi 26. 5. (48a), první výslech 12 otázek 31. 5. (48b-50a), druhý výslech 16. 11. (50a-51b), revers Koutského 29. 1. 1731 (52a)

Poznámka:

Soudci obviněnému vykají. Obviněný na otázky odpovídá úsečně, důrazně odmítá obvinění.

(M14) 17.

Časové rozpětí případu:

1732, 8. 8. - 9. 9.

31 dní

Obviněný:

Anna Forková

Alžběta Šternová, manželka Pavla Vaňka

Mařa Janoušková

u žádné bližší specifikace, všechno pravděpodobně říčanské sousedky, poddané

Případ:

Čarování. Alžběta Šternová se chtěla pomstít Janouškové za to, že ostouzí jejího muže.

Anna Forková poradila Šternové, aby jí očarovala - přelila očarovanou vodu přes cestu (k tomu Šternová naváděla děvečky na poli). Případ řešen pouze v rámci panství - hejtman v dopise soudu konstatuje, že kdyby Janoušková onemocněla (tj. byla skutečně očarována), musel by se případ postoupit AS, jestliže jí nic nebude, všechny ženy ostře napomenout, porovnat a propustit.

Rozsudek:

Říčanský soud - napomenutí, porovnání.

Doklady:

výslech Anny Forkové 8. 8. (55a) /pouze výpis, nikoliv plné znění/, dopis hejtmana 26. 8. (55b), konfrontace obviněných 27. 8. a 4. 9. (55b-56a), rozhodnutí hejtmana o propuštění obviněných 4. 9. (56a), zápis o porovnání 9. 9. (56a)

Poznámka:

Doklad o způsobu úřadování - na konci případu pod závěrečným porovnáním (56b) poznámka o uložení výslechů v registratuře (v manuálu jsou pouze výtahy z výslechů) /“Examina od těch Confrontaczi složené mezi právníma Registrama jsou“./

(M14) 18.

Časové rozpětí případu:

1732, 25. 10. - 28. 10.

3 dny

Obviněný:

Karel Mikolášek, poddaný (Škvorec)

Případ:

Zběhnutí - potulka. Mikolášek zadržen v Královéhradeckém kraji a poslán do Říčan - opustil manželku a děti, potuloval se jako vagabund, upadl do podezření ze šíření kacířských bludů. Soud mu nic neprokázal (kromě nepatřičného opuštění rodiny a panství), proto s napomenutím propuštěn.

Rozsudek:

Říčanský soud - napomenutí, propuštění.

Doklady:

dva dopisy hejtmana panství 25. a 28. 10. (57a,b), zápis o propuštění 28. 10. (57b)

Poznámka:

Žádný výslech obviněného, pouze stručná charakteristika případu v dopisech hejtmana.

(M14) 19. + Vs + OM AS

Časové rozpětí případu:

1732, 17. 10 – 27. 3. 1734 (na základě datovaných písemných dokladů 17 měsíců 10 dní)
24. 11. 1732 – 2. 1. 1734 (dle výčtu nákladů 364 dní – 37 dní na útěku = 327 dní)

Obviněný:

Jan Němeček, přes 30 let, poddaný (Škvorec)

Václav Svoboda - Němeček, 28 let, bratr Jana, poddaný (Škvorec)

Případ:

Krádež - ovce. Ve Vlašimi ukradli 58 ovcí, přihnali je na Škvorecké panství do Přišimas a většinu rozprodali (20 šenkýřovi, 15 Židovi). Ovce prodával Jan Němeček, že jsou kradené kupcům neříkal, ale šenkýř Jan Tuček se o tom později dozvěděl - přišli dva vlašimští řezníci a ovce poznali (šenkýř před nimi zapíral, že jsou jeho domácí, potom přišel k Janu Němečkovi a chtěl od něj pomoci při přesunu ovcí do Limuz). Šenkýř Tuček při konfrontaci popřel, že by věděl o kradeném původu ovcí.

Rozsudek:

AS - smrt provazem (zostřeno přitlučením za řetěz k spravedlnosti),

žádost o milost - vyhověno - 2 roky nucených prací na obecním či panském

Doklady:

dopis kouřimského hejtmana 13. 6. 1733 (58a,b), dopis hejtmana panství 1. 7. 1733 (58b), výslech Jana Němečka 10 otázek 6. 7. 1733 (59a-60a), výslech Václava Svobody - bratra Jana Němečka 10 otázek 6. 7. 1733 (60b-61b), dopis AS o dalším postupu v případě (61b), konfrontace Václava Němečka a šenkýře (62a-63a), zápis o útěku bratrů Němečkových z vězení 1. 9. 1733 a opětovném zadržení 7. 10. 1733 (63a), rozsudek AS 9. 12. 1733 (63b-64a), žádost o milost 8. 1. 1734 (64b), dopis AS - milost 27. 3. 1734 (65a), výčet nákladů (65b), dopis AS - opatření proti útěku delikventů 12. 11. 1734 (66a)

Smolné spisy velkostatku (kart. 16): výslech obviněného Jana Němečka, 12 otázek 17. 10. 1732, výslech obviněného Václava Němečka, 7 otázek 19. 10. 1732, dopis rady hejtmanovi panství 21. 11. 1732 – shrnutí výslechů, žádost o instrukce stran dalšího postupu,
species facti – shrnutí případu 24. 8. 1733

Poznámka:

Soudní výlohy 91 zl. 57 kr.

Obvinění nic nezapírají, ke krádeži se přiznávají - Václav Němeček pouze poznamenává, že ovcí napočítal 57, nikoliv 58.

Jan Němeček recidivista – po tomto zadržení ještě zadržen pro další dvě krádeže, vždy pouze několikaměsíční trest práce na obecním díle (viz případy M14/24 a M14/26).

Výslechy z roku 1732 ve smolných spisech velkostatku (kart. 16) – zde viz „doklady“.

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 161, f. 220b).

(M14) 20. + OM AS

Časové rozpětí případu:

1734, 25. 5. - 18. 1. 1735

237 dní

Obviněný:

Jan Klika, asi 49 let, vdovec, katolík, poddaný (Uhříněves), 4 děti

Případ:

Kacířství - přechovávání evangelických knih. Farář zabavil obviněnému evangelické knihy, ten tvrdí, že je našel a je dobrý katolík (do vězení se dostal „Skrz takové modlitby a kus toho žalmu, který ouřenovský farář mě vzal a jak doslejšám do slavný Consistoře poslal... Autor nebyl žádný, nežli byly z Prostějova z Moravy vydaný evangelickýho náboženství, a takový jsem našel u brodu co se jde za Novou Vsí pod hruškou, je tomu asi 14 nebo 15 let.“). Závadnosti knih si nebyl vědom („Poněvadž modlitby za mrtvé v nich byly a jsou, já sem nemyslel, že podezřelé jsou“), žádné společníky nemá. Další kniha ovšem byla nalezena u jeho přítele v Benicích, který vypověděl, že jí má od Kliky - na tuto knihu si potom rozpomíná, tvrdí, že jí našel u Podleského mlýna. Soud Klikově vysvětlení původu knih očividně nevěří, ten však trvá na svojí verzi náhodných nálezů.

Rozsudek:

AS půl roku v železech na obecním (kromě nedělí a svátků).

Doklady:

dopis hejtmana panství 25. 5. (67a), výslech 15 otázek 29. 5. (67b-68b), dopis AS o zaslání rozsudku (69b), výčet nákladů (69b), rozsudek AS 18. 1. 1735 (70a)

Poznámka:

Soudní výlohy 24 zl. 30 kr.

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 163, f. 2b).

(M14) 21. + ŘSS + OM AS

Časové rozpětí případu:

1734, 5. 8. – 12. 2. 1735

193 dní – dle výčtu nákladů

Obviněný:

Dorota Othmarová, asi okolo 28 let, poddaná (Uhříněves), děvečka

Případ:

Infanticidum - podezření. Před sv. Martinem obtěžkána kovářským tovaryšem, zpravila ho o svém těhotenství, přislíbila jí sňatek, ale odešel. Porodila o samotě po skončení práce na poli, dítě bylo mrtvé, proto ho nechala na místě a přikryla listím. Přivolané porodní báby potvrdily, že dítě bylo správně vyvinuté a neslo stopy násilí - zlomený krk, poškrábaný obličej umazaný od hlíny. Obviněná trvala na tom, že se narodilo mrtvé, s tímto tvrzením přestála tři stupně tortury, proto byla osvobozena.

Rozsudek:

AS - osvobozena z podezření ze spáchání infanticidia, odsouzena za smilstvo na 6 týdnů práce na obecním.

Doklady:

první výslech 12 otázek 5. 8. (71a-72a), svědectví porodní báby Alžběty Tomsové (72a), dopis říčanských AS 7. 8. (72b), dopis od AS 31. 8. (73a), druhý výslech Doroty 4 otázky 4. 10. (73b), výslech Apoleny - sestry Doroty, 5 otázek 4. 10. (74a,b), druhý výslech porodní báby Alžběty Tomsové, 4 otázky 4. 10. (74b-75a), výslech porodní báby Veroniky Trávníčkové, 4 otázky 4. 10. (75a,b), přísaha říčanského felčara a lazebníka Daniela Ctibořského, 4. 10. (76a), dopis říčanských AS o provedení výslechu 5. 10. (76b) /dopis AS z 31. 8. obdrželi až 1. 10./, dopis AS 5. 11. - nařízení dalšího výslechu Doroty (77a), otázky k výslechu od AS (77b-78b), třetí výslech Doroty 6 otázek 26. 11. (78b-79b), útrpný výslech Doroty 29. 11. - při každém stupni tortury 6 otázek (79b-82b), dopis říčanských AS o provedení tortury 29. 11. (83a,b), dopis AS 11. 1. 1735 o zaslání rozsudku (84a), rozsudek AS 11. 1. 1735 (84b), výčet nákladů (85a)

Poznámka:

AS důrazně vytýká říčanskému soudu, že nedodržel postup tortury stanovený Josefinou (správně mělo být užito palečnic až po tažení za sucha) a dopustil se tak protiprávního jednání - pro příště se má postupovat důsledně dle zákona (84a).

Soudní výlohy 35 zl. 26 kr. (jídlo za 193 dní vězení 12 zl. 52 kr., zbytek katovi a za úřední výkony).

V říčanských smolných spisech dopis od hejtmána z 9. 8., misiv AS z 31. 8. (nařízení vyslechnout porodní báby – je i v manuálu), dopis na AS potvrzující přijetí misivu z 31. 8. a provedení výslechu (5. 10.), nařízení AS provést další výslech (5. 11.) a rozsudek AS (11. 1. 1735).

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 163, f. 1b-2a).

(M14) 22.

Časové rozpětí případu:

1735, 5. 1. - 22. 3.

40 dní – dle výčtu nákladů

Obviněný:

Václav Jelínek, asi 50 let, cizopanský poddaný (Stará Boleslav)

Josef Jelínek, přes 30 let, poddaný (Uhřetěves)

Případ:

Krádež - ovce. Obviněný se doznává k ukradení tří ovcí říčanskému slouhovi, navedl ho jeho bratr Josef Jelínek. Dále ukradl košili a další věci z truhly Kateřiny Smolíkové ve vsi Nedvězí, jeho syn ho upozornil, až bude podruhně pryč, Jelínek se nožem vloupal do komory. („Nikdo /mi nepomáhal/ nežli můj syn, který tam sloužil, když sem si před nim stejskal, že žádné košile nemám, bude-li jejich podruhně jakou košili míti, že pro ni půjdu.“)

Václavův bratr Josef popírá, že by bratra ke krádeži ovcí naváděl, pouze se před ním zmínil, že se slouha chystá pro žito do Zálesí a nebude doma. Odmítá i jakoukoliv jinou účast a podíl na krádeži. Výpovědi bratrů konfrontovány, Josef nakonec propuštěn bez trestu.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství stanovil trest 8 dní arestu a 30 ran karabáčem (za předpokladu, že mu okradená Smolíková odpustí ukradené věci, jinak bude povinen nahradit - odpustila). V případě, že by Jelínek ještě někdy něco ukradl, bude jeho případ předán AS.

Doklady:

dopis kouřimských hejtmanů 5. 1. (87a), výslech Václava Jelínka 20 otázek 10. 1. (87b-89b), výslech Josefa Jelínka 12 otázek 3. 2. (90a-91b), konfrontace bratrů Jelínkových (92a-93a), rozsudek dr. Tobla (93b-94a), revers Jelínka 22. 3. (94b), výčet nákladů (94b)

Poznámka:

Výslech Václava Jelínka značně rozsáhlý, soud se snaží obviněného přimět k přiznání dalších krádeží, které mohl spáchat během svého v podstatě potulného života (pohyboval se různě po středních Čechách, většinou u známých či příbuzných).

Z panství Václav Jelínek odešel „že je lidu mnoho, nemůžeme se tam obživit. Již je 15 let co jsem odešel, z jara na vinicích, ve žni žetím, střevícův spravováním aneb pobíjením se živím.“

Soudní výlohy 12 zl. 17 kr.

Václav Jelínek recidivista – 1743 zadržen po druhé (viz případ M14/33).

(M14) 23.

Časové rozpětí případu:

1737, 9. 3. - 26. 3.

17 dní

Obviněný:

Matěj Fydrlik, podrobnosti neuvedeny

Matěj, jeho syn, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Lesní pych - dopadení při střelbě v Kolodějské oboře. Do Říčan je poslal fořtmistr, hejtman panství v dopise uvádí, že za pytláky přišla prosit manželka (resp. matka) - za předpokladu, že zaplatí soudní výlohy, mohou být propuštěni na revers.

Rozsudek:

Říčanský soud - hejtman panství. Propuštění na revers po zaplacení soudních nákladů.

Doklady:

dopis fořtmistra 9. 3. (95a), dopis hejtmana panství 23. 3. (95a), revers pytláků 26. 3. (95a,b)

Poznámka:

Není zachován výslech, pouze korespondence a revers. Chybí přesný popis případu, není jasné, zda nějakou zvěř skutečně zastřelili. Nejsou uvedeny ani soudní výlohy.

(M14) 24.

Časové rozpětí případu:

1737, 22. 8. - 12. 11.

101 dní – dle výčtu nákladů

Obviněný:

Jan Němeček, přes 30 let, poddaný (Škvorec)

Případ:

Krádež - ouřenovskému šenkýři ukradl železa z pluhu, radlici, řetízek z vozu, koženou houžev od vozu, 2 řetězy, 9 kuřat, 12 kapounů, velkou plachtu a další věci (většina se šenkýři vrátila). Němeček už byl souzen pro krádež ovcí, soud se proto dotazuje na další spáchané krádeže - obviněný jakoukoliv další krádež popírá.

Rozsudek:

AS - 6 týdnů v poutech na obecním.

Doklady:

výslech 8 otázek 22. 8. (96a), dopis dr. Tobla o postoupení případu AS 16. 10. (97b), rozsudek AS 12. 11. (98a), výčet nákladů (98b)

Poznámka:

Soudní výlohy 18 zl. 19 kr.

Recidivista – druhé zadržení - poprvé odsouzen AS k trestu smrti provazem, omilostněn. Při třetím odsouzení AS půl roku práce na obecním (viz případy M14/19 a M14/26).

Rozsudek není v ortelních manuálech AS.

(M14) 25. + ŘSS + OM AS

Časové rozpětí případu:

1737, 25. 12. - 2. 5. 1738

130 dní – dle výčtu nákladů

Obviněný:

Josef Salomon, 46 let, ženatý, bezdětný, původem z Nového Města v Uhrách

Joachim Jakub, k 50 letům, ženatý, děti, Borové (Novodvorské panství), řemenář

Případ:

Loupež - noční přepadení purkrabky Markyty Seyzerové. Do domu, v němž byla kromě purkrabky Seyzerové ještě její vnučka a děvečka, vtrhlo v noci z 23. na 24. 12. šest maskovaných mužů. Ženy přiškrtili, svázali a přikryli do postelí, aby nemohly křičet. Rozštíпали a vyrabovali čtyři truhly, jeden lupič se ptal Seyzerové „kde máš tu svou dubovou truhlu“, než se k ní ale stačili dostat, přišel do stavení místní kantor a strhl povyk. Lupiči uprchli přes dvůr a ujížděli na koních, za nimi se po stopách v čerstvém sněhu vydali pronásledovatelé. Dva lupiče - Židy dostihli u Roztok, jeden z nich (Josef Solomon) byl při zatýkání těžce poraněn nožem a za tři dny zemřel (nebylo přitom jasné, zda si zranění nezpůsobil sám - po jeho skonu konzultovali Říčanští s dr. Toblem, kam ho pochovat; právník nakonec doporučil zahrabat Žida mimo hřbitov). Dva dopadení lupiči vezli šatstvo a lůžkoviny, dále byly ukradeny stříbrné přibory, šperky, zlaté a stříbrné mince, celková škoda vyčíslena na 225 zl. 47 kr.

Výslech Josefa Salomona zločin příliš neosvětluje - obviněný (v době výslechu těžce zraněný) odpovídá relativně ochotně na otázky o svém předchozím životě (údajně se v Bělehradě dostal do tureckého zajetí, odkud byl vykoupen) a době těsně před zločinem, kdy se pohyboval ve středních Čechách (zabýval se podomním obchodem, přespával u různých jiných židovských obchodníků). Na otázky o zločinu odpovídá odmítavě, ostatní Židy v podstatě vůbec neznal, potkal je náhodou několik dní před zločinem, s loupeží vlastně nemá nic společného. („Pokudž se na mě to nejmenšího dokáže, že bych já spolu v něčem Interesirovaný býti měl, tehdy se volen dávám, odlučuji se všech práv a volen se dávám, aby se mnou činili cokoli chtějí budou.“)

Podobně vyznívá výslech druhého chyceného lupiče Joachima Jakuba - vcelku ochotně odpovídá na otázky po svojí činnosti a obživě před loupeží, jakýkoliv podíl na zločinu odmítá. K prchající skupině nepatřil, neví kdo to byl, zadržen byl omylem, pytle s kradenými věcmi, co podle svědků odhazoval, nejsou jeho.

Rozsudek:

AS odsoudil Joachima Jakuba k jedné hodině stání na pranýři, vyřezání písmena R (Relegatus) na záda a po složení hrdelního reversu vyhnání ze všech císařských zemí.

Druhý zadržený lupič Josef Salomon zemřel ve vězení na následky zranění utrpěného při zatýkání (zřejmě pokus o sebevraždu).

Doklady:

dopis z kanceláře panství popisující loupež 25. 12. (99a-100a), seznam uloupených věcí (100b), přísaha okradené Markyty Seyzerové (101a), dopis krajského úřadu - instrukce říčanským 26. 12. (101b) /od krajského úřadu na panskou kancelář odesláno 26. 12., k říčanskému soudu přišlo až 10. 1./, výslech Josefa Salomona 27 otázek 24. 12. (101b-105a), žádost Říčanských do Roztok o vyslechnutí mlynáře, který Salomona zadržel a dle jeho výpovědi smrtelně poranil, 11 otázek, 29. 12. (105b-106b), výslech a přísaha svědka Jana Vlčka z Roztok - podílel se na zadržení Židů 30. 12. (106a), výslech a přísaha svědka Antonína Šimona - podílel se na zadržení Židů, 11 otázek, 30. 12. (106b), dopis informující dr. Tobla o provedení výslechů Salomona a svědků 30. 12. (110a-111a), odpověď dr. Tobla - Salomonově výpovědi nevěří, zranění si způsobil sám, rozhodnutí o zahrabání mrtvoly Salomona u cesty v Křečicích 31. 12. (111a,b), výslech Matěje Řeřábka, čeledína Jana Vlčka z Roztok, 15 otázek, nedatováno (112a-113a), výslech druhého obviněného Joachima Jakuba, 33 otázek, 30. 12. (113b-117a), výslech a přísaha svědka Václava Svobody - podílel se na zadržení lupičů, svědčí proti Joachimovi, potvrzuje, že pytle s lupem odhazoval právě on, 21 otázek 30. 12. (118a-120a), dopis Říčanských AS 3. 1. 1738 (121a), misiv AS - stanovení dalšího postupu vyšetřování, jak postupovat při mučení a na co se ptát 28. 1. 1738 (121b-122a), popis nového druhu mučení - moravské vazby (122b), druhý výslech Joachima, 6 otázek 27. 2. (122b-123a), útrpný výslech Joachima, 4 x 6 otázek - moravská vazba, palečnice, tažení za sucha, oheň, 5. 3. (123b-129a), dopis Říčanských AS - informace o provedení útrpného výslechu 6. 3. (129b-130a), misiv AS o vynesení rozsudku 17. 3. (130b), rozsudek AS 17. 3. (131a), revers Joachima (131b), popis podoby Joachima, zápis o vymrskání 2. 5. (132a), náklady na vystavění nového pranýře - dle rozsudku AS měl odsouzený stát hodinu na pranýři, starý byl ale příliš sešlý (132a, 225a), povolení AS vystavět nový pranýř 21. 4. (215b), výčet nákladů na obviněné (132b-133a), dopis Říčanských AS - informace o provedení exekuce, žádost o příspěvek na proces 2. 5. (133b), dopis AS - slibuje příspěvek na proces, Říčanstí už ale získali 40 zl. za prodej židovských koní 1. 6. (134a)

Poznámka:

Za výslechem Matěje Řeřábka poznámka „Sem patří Examen Václava Svobody“ (113a) - zápisy vznikaly dodatečně, záleželo na pečlivosti písaře.

Soudní výlohy 82 zl. 59 kr.

Dle rozsudku AS musel provinilec stát hodinu na pranýři, starý pranýř byl ale sešlý a nepoužitelný - obec proto musela nechat postavit nový.

V říčanských smolných spisech misiv od AS a rozsudek AS (17. 3. 1737) – obojí i v manuálu.

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 164, f. 89a + inv. č. 165, f. 21a).

(M14) 26. + ŘSS + OM AS

Časové rozpětí případu:

1738, 24. 6. - 4. 12.

163 dní – dle výčtu nákladů

Obviněný:

Jan Němeček, přes 30 let, poddaný (Škvorec)

Případ:

Krádež – husy a nářadí z panského dvora. Obviněný zadržen v panském dvoře při kradení želez z pluhu, venku měl už připravené zardoušené husy, které chtěl odnést na prodej do Židovského Města. Vzhledem k Němečkově pověsti notorického recidivisty se soud dotazuje na další krádeže, Němeček všechno popírá, a to včetně této krádeže, kvůli které byl zadržen - přestože se na kanceláři ke všemu přiznal. („Když mi dělali očištěc a muka, že mě ani 10 katů dělat nebude.“) Říčanští předali kauzu AS, ten nejprve nařídil škodu důkladně vyšetřit, popsat a vyčíslit. Teprve po odeslání několika svědeckvů o Němečkově krádežích (ještě se přišlo na krádež svině a zemědělského náčiní, pokaždé mu byly ukradené věci pouze zabaveny, byl zbit a vyhnán - k soudu ho nepředali) AS nařídil mučení - při tortuře se přiznal, poté co se probral z mdlob doplnil, že přiznání učinil pouze pro nesnesitelnou bolest.

Rozsudek:

AS půl roku práce v poutech na obecním nebo panském (krom svátků a nedělí).

Doklady:

dopis krajských hejtmanů o zadržení Němečka 23. 6. (135a) – nařizují zadrženého důkladně hlídat, protože při minulém zadržení se podkopával z arestu a utekl, první výslech 13 otázek 1. 7. (135b-137a), dopis Říčanských AS 3. 7. - informace o provedení výslechu (137b), instrukce AS o dalším postupu - vyčíslit škody, až pak útrpný výslech, 25. 8. (138a), dopis Říčanských hejtmanovi panství - informují o instrukcích AS, žádost o pomoc při výsleších svědků Němečkových krádeží 31. 8. (138b), dopis hejtmana panství - posílá výslech svědka Václava Veselovského, 6. 9. (139a), druhý výslech Němečka 7 otázek 31. 8. (139b-140b), výslech svědka Vavřince Krčky - zadržel Němečka s ukradenou radlicí, kráječkem a houžví, 30. 8. (141a,b), výslech svědka Václava Veselovského - vypovídá o svině a husách ukradených Němečkem, 30. 8. (142a,b), přísaha Veselovského a konfrontace s Němečkem, 3. 9. (143a,b), dopis Říčanských AS - informace o výslechu svědků, 3. 9. (143b), dopis AS - instrukce o dalším postupu, otázky pro další výslech, postup mučení, 16. 9. (144a,b), třetí výslech Němečka 8 otázek 22. 10. (145a-146b), útrpný výslech Němečka, 4 x 8 otázek 22. 10. (146b-151b), dopis Říčanských AS - informace o provedeném útrpném výslechu 25. 10. (152a,b), rozsudek AS 13. 11. (153a), výčet nákladů (153b)

Poznámka:

Soudní výlohy 21 zl. 21 kr.

Recidivista - třetí zadržení (viz případy M14/19 a M14/24).

V říčanských smolných spisech dopis kouřimských hejtmanů z 23. 6.

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 165, f. 63a).

(M14) 27.

Časové rozpětí případu:

1739, 21. 6. - 6. 7. (záznam nákladů až 3. 10.)

18 dní – dle výčtu nákladů

Obviněný:

Pavel Cibulka, k 60 letům, svobodný („Hrabě z Klemnau mě osvobodil, když sem s nim v poli byl), sloužil jako myslivec, nyní již 5 let jako vagant

Případ:

Krádež - svatokádež. U obviněného byla nalezena stříbrná miska na posvátný olej. Vypovídá, že předmět našel pohozený u cesty („u Záhoří, když sem vandroval, tak na cestě sem jí našel, asi půl druhého sta kroků ode vsi na vozní cestě“). Nepoznal, že se jedná o sakrální předmět, domníval se, že „je to cosi felčarského“.

Rozsudek:

Bez rozsudku - obviněný předán dle nařízení krajských hejtmanů do Čelákovic k útrpnému výslechu.

Doklady:

dopis hejtmana panství 21. 6. (154a), výslech Cibulky 8 otázek 22. 6. (154b-155a), misiv AS - nařízení dalšího postupu, německy 27. 6. (155b), dopis Říčanských kouřimským krajským hejtmanům 5. 7. (156a), odpověď krajských hejtmanů - nařizují předat obviněného do Čelákovic a konzultovat kauzu s AS 6. 7. (156b-157a), výčet nákladů 3. 10. (157b)

Poznámka:

Soudní výlohy 8 zl. 12 kr.

(M14) 28. + OM AS

Časové rozpětí případu:

1739, 21. 6. - 21. 7.

28 dní – dle výčtu nákladů

Obviněný:

Jan Simon, 47 let, šenkýř Hlubočenský, řemesla ševcovského, ženatý, 5 dětí
Matěj Skřivánek, přes 60 let, svobodný, řezník z Psár

Případ:

Krádež - vůl. Syn obviněného Skřivánka Václav obchodoval s kradeným dobytkem, Skřivánek sám navedl jistého Matěje Štiku, aby ve Strašíně ukradl vola, zaplatil mu za něj 9 zl. 30 kr. Vola ustájili u šenkýře Simona, ten věděl, že vůl je kradený, ale bál se Štiku, a proto u sebe vola několik dní nechal. O prasatech (přivedl Skřivánkův syn Václav) nevěděl, že jsou kradená.

Rozsudek:

AS půl roku nucených prací pro Skřivánka.
Jan Simon propuštěn.

Doklady:

dopis hejtmana panství 21. 6. (158a), dopis Říčanských AS 26. 6. (158b), dopis soudu v Jílovém - říčanský soud žádal o součinnost při vyšetřování případu 21. 6. (159a), dopis AS - stanovení postupu vyšetřování 30. 6. (159b), výslech Skřivánka 12 otázek 3. 7. (160a-161a), výslech Jana Simona 10 otázek 26. 6. (161b-163b), dopis Říčanských AS - informují o provedení výslechů 3. 7. (164a), misiv AS k rozsudku 21. 7. (164b), výčet nákladů (164b), rozsudek AS nad Skřivánkem 21. 7. (165a)

Poznámka:

Výsledky obviněných nejsou zaznamenány dle chronologické posloupnosti - do manuálu dopisováno až po skončení kauzy.

Soudní výlohy na Skřivánka 10 zl. 25 kr. (náklady na Jana Simona nejsou - „Jan Simon ze svého trávil a sobě sám alimentiroval“)

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 166, f. 45a).

(M14) 29.

Časové rozpětí případu:

1739, 21. 4. - 21. 9.

150 dní (5 měsíců)

Obviněný:

Jakob Kopf, Žid, okolo 27 let

Případ:

Krádež - lůj ze dvou volů. Řezník Jiří Herbst předstoupil před soud s tím, že mu byl v noci ukraden lůj ze dvou volů za cca 18 zl. Tomáš Husa mu pověděl, že místní Žid vezl do Prahy bochníky loje na prodej, když se ho ptal, kam je veze, tak zapíral a tvrdil, že neveze nic. Husa dle hejtmana zcela nedůvěryhodný svědek, sám už 3x přistižen při krádeži. Jako svědek přizván ještě říčanský soused Jiří Hladík, od kterého Žid Kopf lůj údajně koupil a Vít Sedláček, který jel s Kopfm do Prahy. Kopfovi krádež neprokázána, propuštěn po vykonání očištné přísahy.

Rozsudek:

Říčanský soud - dle nařízení dr. Tobla propuštění Kopfa po vykonání přísahy.

Doklady:

výslech okradeného Jiřího Herbsty 9 otázek (166a-167b), zápis výpovědi svědka Husy 21. 7. (168a), výslech svědka Jiřího Hladíka 3 otázky 21. 4. (168a,b), výslech svědka Víta Sedláčka 3 otázky 21. 7. (169a), výslech obviněného Kopfa, 8 otázek 21. 4. (169b-170a), záznam o nařízení dr. Tobla vykonat přísahu (170b), přísaha obviněného Kopfa 21. 9. (171b)

Poznámka:

Dr. Tobl nařizuje vykonat přísahu s odkazem na 5. článek Josefíny.

Značná časová prodleva mezi jednotlivými výslechy (některé v dubnu, jiné v červenci, ukončení případu až počátkem září).

(M14) 30. + OM AS

Časové rozpětí případu:

1739, 23. 10. - 23. 11.

30 dní

Obviněný:

Rozina Levová, 35 let, Židovka z Průhonic, vdaná (po druhé)

Případ:

Zabití - zhanění. Nebožtík Tomáš Javůrek chtěl koupit za grešli tabáku, muž Roziny zrovna přijímal od lidí vlnu, proto Rozina Javůrkovi řekla, aby si šel pro tabák do Židovny. Podnapilému Javůrkovi se nelíbilo, že ho nepustila do kvelbu a začal jí nadávat do kurev - ona jemu do kurevníků. Hádka přešla do strkanice, Rozina Javůrka strčila tak, že spadnul a uhodil se o stůl, za tři dny zemřel. Dle svědků (včetně chirurga z Jílového) byl Javůrek těžce nemocný a do několika měsíců by stejně umřel.

Rozsudek:

AS 6 týdnů nucených prací v železech na obecním.

Doklady:

dopis kouřimských hejtmanů 23. 10. (172b), dopis průhonického hejtmana 24. 10. (173a), zápis chirurga z Jílového o ohledání mrtvého 12. 10. /ohledání 9. 10./ (173b), výslech svědka Jana Barše 5 otázek 26. 10. (174a-175a), výslech svědka Dobiáše Votavy - vypovídá shodně s Baršem 5 otázek (175a-176a), výslech obviněné Roziny 15 otázek 26. 10. (176b-178b), dopis Říčanských AS - předání výsledků obviněné i svědků 28. 10. (179a), rozsudek AS 13. 11. /publikovaný 23. 11./ (180a,b), výčet nákladů (181a)

Poznámka:

Soudní výlohy 11 zl. 35 kr.

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 166, f. 75b)

(M14) 31. + Vs

Časové rozpětí případu:

1740, 15. 7. - 30. 8.

45 dní

Obviněný:

Karel František Havlata

Případ:

Zabití - „smrtné poranění pacholete“. O činu se blíže nehovoří, z korespondence vyplývá, že obviněný je nepřítel („který nezdravý rozum delikventa“), několikrát se hovoří o nutnosti zajistit Havlatu tak, aby neublížil sobě ani ostatním. Havlatův otec, novoměstský měšťan, podal žádost AS o převedení případu k soudu Nového Města, bylo mu vyhověno. Soudní výlohy uhradili rodiče Havlaty.

Rozsudek:

Bez rozsudku - obviněný předán k soudu Nového Města Pražského.

Doklady:

dopis AS informující Říčanské o žádosti Havlatova otce o vydání syna k právu Nového Města 15. 7. (181b), dopis Říčanských AS - Havlata spáchal zločin v pomnutí, jsou připraveni ho vydat 29. 7. (182a,b), dopis AS nařizující převoz obviněného do Prahy 30. 8. (183a), výčet nákladů (183b)

Poznámka:

Soudní výlohy 30 zl. 10 kr. (uhradili rodičům obviněného)

Ve smolných spisech velkostatku (kart. 11) dopis rady hejtmanovi panství z 17. 7. 1740 – informují o přijetí nařízení od krajského úřadu v Kouřimi, který chce převzít dokumentaci k případu, žádají hejtmana o instrukce v dalším postupu.

(M14) 32.

Časové rozpětí případu:

1741, 25. 6. - 20. 2. 1746

251 dní – dle výčtu nákladů

Obviněný:

Mařena Klausová, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Krádež. Chybí popis případu, obviněná byla vyslýchána v Benešově, AS jí odsoudil k smrti, žádala o milost - odsouzena k 1 roku nucených prací na obecním. Případ nesmírně složitý procesně, několik žádostí o naučení k AS, součinnost se soudem v Benešově, žádost o milost vyřizoval dr. Tobl („z veliké lásky k bližnímu“).

Rozsudek:

AS trest smrti - vyhověno žádosti o milost, 1 rok nucených prací na obecním.

Doklady:

dopis kouřimských hejtmanů 25. 6. (184a), dopis rady dr. Toblovi 16. 1. – obviněná žádá přítele právního kvůli žádosti o milost (185b), dopis z Benešova 3. 2. - posílají výsledky (186a) /reakce na dopis AS z 23. 1., který nařídil benešovskému soudu předat výsledky a jiné podklady příteli právnímu obviněné Klausové/, dopis rady dr. Toblovi 4. 2. – předávají podklady z Benešova (186b), dopis AS 23. 1. - zpráva o vynesném rozsudku, kterému je pozastavena platnost do vyřízení žádosti o milost (187a), dopis dr. Tobla 27. 2. – ujal se případu a posílá změněný rozsudek – milost (187b), misiv AS - omilostnění a změna rozsudku na nucené práce 20. 2. (188a), výčet nákladů (188b)

Poznámka:

Soudní výlohy 26 zl. 51 kr.

Nesmírně složitý případ z procesního hlediska, jednotlivé písemnosti - korespondence - nejsou v manuálu řazeny chronologicky, zcela chybí výsledky (zaslal je benešovský soud), dvě strany v manuálu (184b-185a) jsou nadepsány „Psaní s přiloženou appellatorní sententj Mařeny Klausové - Sententj publicirovaná dne“ - opisy příslušných listů však chybí, stránky jsou prázdné.

Rozsudek není v ortelních manuálech AS.

(M14) 33. + ŘSS + OM AS

Časové rozpětí případu:

1743, 16. 12. - 21. 3. 1744

95 dní

Obviněný:

Václav Jelínek, okolo 50 let, ženatý, podruh, cizopanský poddaný (Stará Boleslav)

Jiří Jelínek, syn Václava, okolo 20 let, neženatý, cizopanský poddaný (Stará Boleslav)

Případ:

Krádež - 2 krávy. Václav Jelínek se synem Jiřím přišli navštívit Josefa Jelínka, Václav si bratrovi stěžoval, že nemá peníze a že by rád někde něco ukradl. Josef mu řekl o ovcích a kravách Jana Lehovce, krávy Václav druhý den skutečně spolu se synem ukradl. Josef se krádeže neúčastnil, soud ho ovšem považuje za spolupachatele - navádění ke krádeži. Vyslýcháni byli rovněž Josefův syn Vavřinec a manželka Anna. Václav Jelínek tvrdí, že ho ke krádeži bratr navedl ze msty - Lehovec mu nechtěl dát půl strychu žita. Zloději krávy poradli, 36 zl. za ně odevzdali po dopadení okradenému Lehovcovi, nic jiného nikde neukradli. Soud jim nevěří a snaží se je přimět k přiznání dalších krádeží (souple dobytka, který se v okolí ztratil). Anna Jelínková vypovídá o nepoctivém způsobu Václavova života („A Václav Jelínek říkal, že na mou duši nežli by dělal, že raději krást bude“), přičítá mu další krádeže - Václav vše popírá i při konfrontaci s Annou.

Rozsudek:

AS - Václav Jelínek 1 rok v poutech na obecním, syn Jiří půl roku v poutech na obecním

Doklady:

dopis hejtmána panství 16. 12. (189a), výslech Vavřince Jelínka 18. 12. - syn bratra Václava Jelínka 6 otázek (189b-190b), výslech Jiřího Jelínka, syna Václava 16 otázek 18. 12. (190b-192b), výslech Václava Jelínka 16 otázek 18. 12. (192b-194b), dopis Říčanských hejtmanovi panství 20. 12. (194b-195a), dopis hejtmána 26. 12. (195b-196a), soupis majetku zabaveného Josefu Jelínkovi 18. 12. (196b), dopis Říčanských AS o vykonání soupisu věcí (197a), dopis AS - informace o způsobu výpočtu hrazení nákladů procesu z majetku obviněných /odkazy na Josefinu/ (197b), seznam ukradeného dobytka - přihlásili se okradení sedláci, 31. 12. (198a), výslech ženy Josefa Jelínka 10 otázek 31. 12. (198b-200a), druhý výslech Vavřince Jelínka 4 otázky 31. 12. (200a,b), druhý výslech Václava Jelínka a konfrontace s Annou Jelínkovou 11 otázek 31. 12. (201a,b a 204a,b), dopis Říčanských AS - informují o provedení výslechů, žádají o radu při dalším postupu 6. 1. (205a), dopis Říčanských AS - další informace o vyšetřování 11. 2. (205b), nařízení AS - propustit Annu a Vavřince, vydat jim zabavený majetek 4. 2. (206a), dopis hejtmána panství o zaslání nařízení AS 1. 3. (206b), dopis hejtmanovi panství o nutnosti dalších výslechů - šenkýře z hospody, kde došlo k prodeji krav 2. 3. (206b), dopis hejtmána o provedení všech příkazů AS - propuštění Anny a Vavřince, vydání zabaveného majetku 4. 3. (207a,b), zápis o propuštění Anny a Vavřince 4. 3. (207b), zápis o vyslechnutí okradeného Lehovce 9. 3. (208a), dopis Říčanských do Kostelce - žádají poddané, kteří utrpěli škodu, aby byli připuštěni k přísaze v Říčanech 4. 3. (208b), kostelecký hejtman povoluje přísahu poddaných 7. 3. (209a), přísahy okradených kosteleckých sedmi poddaných 9.-12. 3. (209b-211a), dopis Říčanských AS - provedení výslechů okradených poddaných, pokračuje pátrání po trojském šenkýři 12. 3. (211b), rozsudek AS 21. 3. (212b), výčet nákladů 9. 4. (213a)

Poznámka:

Soudní náklady za 77 dní 23 zl. 22 kr.

Písemnosti obsahují i soupis majetku Josefa Jelínka - doklad o movitém vybavení domácnosti (196b).

Mezi folia 201 a 204 vložen případ Václava Povolného (viz následující případ).

Václav Jelínek recidivista – jedná se o druhé zadržení (viz M14/22).

V říčanských smolných spisech rozsudek AS (21. 3. 1744).

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 168, f. 64a).

(M14) 34.

Časové rozpětí případu:

1730, 30. 9. - 10. 10.

11 dní

Obviněný:

Václav Povolný, říčanský soused (nejsou uvedeny podrobnosti)

Případ:

Čest - zhanění. Šenkýř Vilím Batysta, nájemce hospody na radnici, upomenul Jiříka Smolíka o peníze za půl druhé penty piva, které mu dlužil už rok. Smolík peníze hodil na

stůl a uhodil do něj, šenkýř ho napomenul, aby do stolu netloukl (podle svědka mu přitom nadal do sviňáků). Smolík našel zastání u souseda Václava Povolného, šenkýř se na Povolného obořil, že se beztak zastává zlodějů. Povolný odpověděl, že kdo toto říká, je šelma, panchart, kluk a kurvy syn - šenkýř rovněž odpověděl nadávkami, posléze se pobili džbánky s pivem. Soud shledal Povolného za původu sporu a uložil mu zaplatit šenkýři 10 zl. bolestného, oba se před soudem usmířili.

Rozsudek:

Říčanský soud - usmíření, porovnání.

Doklady:

žaloba Vilíma Batysty 30. 9. 1730 (202a,b), dopis Říčanských hejtmanovi - proveden výslech sporných stran 8. 10. (203a), zápis o porovnání 10. 10. (203b)

Poznámka:

Václav Povolný se nejprve nechtěl usmířit a naopak sám se dožadoval zaplacení pokuty, proto na několik dní zavřen do arestu.

(M14) 35.

Časové rozpětí případu:

1737, 9. 8.

Obviněný:

František Příhoda – za manželku Annu.

Případ:

Čest - zhanění. Anna Příhodová se dostala do sporu s Lidmilou, manželkou Jana Matouše - jejich spor skončil útokem Anny, která Lidmile uřezala vlasy. Zachoval se pouze zápis o porovnání, který líčí skutkovou podstatu pouze takto, podrobnosti nejsou známy. Sporné strany zastupované svými manžely předvolány před soud, zde čten příslušný článek z Josefiny. Poté, co František Příhoda složil Janu Matoušovi 13 zl. pokuty, se strany usmířily.

Rozsudek:

Říčanský soud - usmíření, porovnání.

Doklady:

zápis o provedeném porovnání 9. 8. (214a,b)

Poznámka:

Spor projednáván už 3. 7., toto porovnání na základě příkazu dr. Tobla, který soudu nařídil, jak správně postupovat.

Spor se týká manželky, ty však před soudem zastupovány manžely.

SOUDNÍ MANUÁL MĚSTEČKA ŘÍČAN

inv. č. 15

(1745-1757)

(M15) 1. + ŘSS + OM AS

Časové rozpětí případu:

1745, 22. 1. – 22. 3.

66 dní – dle výčtu nákladů

Obviněný:

Tomáš Kořínek, přes 60 let, cizopanský poddaný (Křižovníků), vinař na Palmovce

Případ:

Krádež - ovce. Matouši Novákovi, kralovickému sousedu, bylo v noci ukradeno 17 ovcí. Okradený stádo stopoval spolu s tchánem mlynářem, u Palmovské vinice u Prahy našli zaříznutých 13 kusů. Kolem obhlížel Tomáš Kořínek, vydali se za ním až k Poříčské bráně, zde ho zadrželi a předali právu Starého Města. Když došli zpátky k ukrytým ovcím, zadrželi dalšího podezřelého - nádeníka Martina Veselého (ten přiznal, že zbývající kusy prodal řezníkovi z Hrdlořez).

Rozsudek:

AS - čtvrt roku nucených prací v poutech na obecním.

Doklady:

dopis hejtmana panství - odeslání materiálů ve věci zlodějů ovcí 17. 1. (1a,b), výslech obviněného Tomáše Kořínka 21 otázek 22. 1. (2a-4a), dopis rady hejtmanovi - provedení výslechu 22. 1. (4b), dopis hejtmana radě - schvaluje odeslání výslechu krajským hejtmanům 23. 1. (5a), dopis rady krajským hejtmanům - popis případu 24. 1. (5b-60a), dopis krajských hejtmanů radě - Kořínaka ponechat ve vězení, zadržet osoby, které zmiňoval při výslechu 4. 2. (6b-7a), dopis rady hejtmanovi - informují o nařízení krajských hejtmanů 6. 2. (7b), přísaha okradeného Matouše Nováka 9. 2. (8a), dopis rady AS - žádost o radu v dalším postupu 9. 2. (8b), misiv AS k rozsudku 22. 3. (9a), rozsudek AS 22. 3. (9b), výčet nákladů 29. 3. (10a)

V říčanských smolných spisech následující doklady:

species facti – souhrn případu (4. 1.), výslech obviněného Kořínka, 16 otázek 4. 1., druhý výslech, 21 otázek 22. 1., dopis rady hejtmanovi 22. 1. – zpráva o provedení výslechu, dopis rady AS (24. 1.) – zpráva o případu, popis odeslaných podkladů, dopis rady krajskému hejtmanovi (17. 1.) – zpráva o případu, výčet útrat na obviněného Kořínka (29. 3.), dopis radě od hejtmana panství (23. 1. 1745) – ve věci výživy obviněného, dopis rady hejtmanovi (6. 2. 1745) – žádost, aby hejtman nařídil poškozenému Matouši Novákovi učinit před soudem závazné prohlášení o způsobené škodě, dopis radě od krajských

hejtmanů z Průhonic (4. 2.) – koordinovat s hrdlořezským rychtářem pátrání po řezníku Václavu Bechyněm z Hrdlořez, který koupil 4 kusy kradených ovcí, pátrat i po pražském nádeníkovi Martinu Pařízkovi, rozsudek AS (22. 2.) – vyhlášen 24. 3.

Poznámka:

Podepsán uhříněveský hejtman Gottfried Pavel Protiva.

Soudní výlohy 13 zl. 41 kr. (dole poznámka - zapláceno z kontribuční pokladny uhříněveského panství)

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 169, f. 9b).

(M15) 2. + Vs + OM AS

Časové rozpětí případu:

1745, 24. 5. - 25. 6. (datován poslední doklad) – 20. 7. útěk

56 dní do útěku

Obviněný:

Pavel Novák, 40 let, poddaný (Uhříněves), Kralovice, ženatý, syn a schovanka, katolík, před 12 lety odešel do Žitavy, potom do Berlína, zahradník

Václav Žežula, 30 let, cizopanský (Zdiby), ženatý, 1 dítě (1 umřelo), 13 let na vandru v Braniborsku, evangelík - chce konvertovat, krejčí v Berlíně

Případ:

Kacířství - evangelíci. Oba muži před 12, resp. 13 lety opustili Čechy a odešli do Saska, potom Braniborska. Zde se usadili, založili rodinu a poctivě živil (zahradník, krejčí). Do Čech se vrátili, protože chtěli pozdravit rodinu a přátele.

Rozsudek:

Rozsudek není zaznamenán - případ končí oznámením AS o předání výsledků konzistoři. AS – 6 neděl na obecním pro posla právního Jakuba Holíka kvůli útěku vězňů.

Doklady:

první výslech Pavla Nováka 14 otázek 24. 5. (11a,b), výslech Václava Žežuly 12 otázek 24. 5. (12a,b), dopis rady AS - informace o případu 24. 5. (13a), dopis rady hejtmanovi - informace případu 24. 5. (13b), dopis AS - výsledky předány konzistoři 25. 6. (14a,b)

Poznámka:

Rozsudek nad Jakubem Holíkem v ortelních manuálech AS (inv. č. 169, f. 40b).

Ve smolných spisech velkostatku (kart. 18) výsledky z 24. 5. 1745 (tzn. stejné jako v manuálu).

Útěk souvisí s případy M15/3 a M15/24.

(M15) 3. + ŘSS + OM AS

Časové rozpětí případu:

1745, 9. 3. - 9. 7. (datován poslední doklad k procesu) – 20. 7. útěk
131 dní do útěku

Obviněný:

Jan Randa neboli Čarka, další údaje nespecifikovány

Případ:

Loupež - není specifikováno. Obviněný se do Říčan dostal od benešovského tribunálu, zde už byl AS odsouzen k smrti. V Říčanech čekal na vyřízení svojí žádosti o milost. Podrobnosti jeho kauzy nejsou uvedeny, zachycen pouze proces vyřizování žádosti o milost - korespondence mezi Říčany, Benešovem a AS.

Před vyřízením žádosti obviněný uprchl z arestu spolu s Pavlem Novákem a Václavem Žezulou, obžalovanými z kacířství. Všichni vězni drženi v kládě, zřejmě někdo z příbuzných či přátel zařídil pronešení zámečnického náradí do arestu, vězni následně vybourali díru do zdi. Následuje řada výsledků podezřelých z napomáhání útěku včetně říčanského právního posla a ženy, která nosila vězňům jídlo. Za nedbalost odsouzen právní posel Jakub Holík.

Rozsudek:

AS smrt mečem, tělo vpleteno do kola, hlava nabodnuta na špici. Žádost o milost, během projednávání žádosti o milost obviněný uprchl z vězení.

Doklady:

dopis krajských hejtmanů - dodání Randy z Benešova do Říčan 9. 3. (15a), misiv AS k rozsudku - ukládají provést poslední výslech před popravou, zasláno do Benešova, přeposláno do Říčan 29. 4. (15a,b), rozsudek AS 29. 4. (15b), žádost Randy o přidělení právníka za účelem sepsání žádosti o milost - nedatováno (16a), dopis z Benešova - Randova manželka žádá o vydání spisů a předání právníkovi 18. 6. (16b), rada informuje právníka Jana Václava Hauka o zaslání spisů 19. 6. (17a), dopis právníka Jana Václava Hauka do Říčan - obdržel spisy 21. 6. (17b), nařízení AS o odložení popravu do dalšího rozhodnutí 25. 6. (18a), rozhodnutí AS o ustanovení Randova přítele právního 25. 6. (18b), právník Jan Václav Hauk ukládá radě předat obviněnému spisy k případu - může se vyjádřit, poté odeslat AS 4. 7. (19a), zápis o předání spisů obviněnému - nemá nic k doplnění 4. 7. (19a), dopis rady AS - obdrželi nařízení o odložení popravu, odesílají spisy 9. 7. (19b)

Poznámka:

Doklady ke kauze útěku obviněných Randy, Nováka a Žezuly z vězení - všichni v poutech v kládě, přepilovali pouta, prorazili zeď; následuje popis uprchlých vězňů 21. 7. (20a), dopis rady AS - zpráva o útěku vězňů, dotaz na další postup 21. 7. (20b-21a), dopis AS - zjistit kdo vězňům pomohl a vyslechnout 27. 8. (21b), dopis rady hejtmanovi panství - žádost o povolení vyslechnout příbuzné a přátele Nováka a Žezuly 25. 9. (22a,b), výslech říčanských rychtářů Jiřího Kaliny a Mikoláše Krause - o útěku nic neví, rozhodně odmítají přijetí úplatku, domnívají se, že do útěku byla zapojena „baba Anna Bečvaříková, která vězňům nosila jídlo“, 4 otázky 27. 9. (23a,b), výslech říčanského posla právního Jakuba Holíka - odmítá přijetí úplatku, Novákova matka mu poslala jen „krapet mlíka“, pilník někdo hodil oknem nebo donesla Anna Bečvaříková, lámání zdi neslyšel, protože

byl pro deputát v Uhříněvsi, 6 otázek 27. 9. (24a-25a), výslech Anny Bečvařkové - zůstává u Novákovy matky, nosila vězňům jídlo, předchozí právní posel dodávky kontroloval, tento nikoliv, odmítá ale, že by donesla nářadí, odkazuje na Novákova přítele Vojtěch Balšánka, 6 otázek 27. 9. (25a-26a), výslech škvoreckého kominíka Vojtěch Balšánka - Novák na něj byl vždy hodný, proto ho nechával pozdravovat, posílal mu jídlo a peníze, útěku rozhodně nenapomáhal, 3 otázky 27. 9. (26a,b), výslech Václava Nováka, bratra obviněného - ve vězení byl pouze za přítomnosti rychtářů zařizovat rukojemství, 4 otázky 27. 9. (26b-27b), dopis rady AS - odeslání výsledků 29. 9. (28a,b), misiv AS k rozsudku nad Jakubem Holíkem 29. 9. (28b), rozsudek AS nad říčanským právním poslem Jakubem Holíkem 29. 9. (29a), poznámka - náklady na výsledky neponese AS, ale panství, protože obviněný Randa uprchl nedbalostí (29a)

AS - 6 týdnů nucených prací pro posla právního Jakuba Holíka - nedbalost, zavinění útěku vězňů (OM AS inv. č. 169, f. 40b).

V říčanských smolných spisech následující doklady:

dopis z Benešova (17. 6.) – informace, že obviněný Randa je tovašovský poddaný, dopis rady AS (19. 6.) – Randa požádal o milost, převzali jeho výslech z Benešova, dopis od AS (23. 6.) – potvrzují obdržení žádosti o milost podanou Randovým přítelem právním, do doby dalšího rozhodnutí zastavit výkon rozsudku, dopis od AS (25. 6.) – instrukce ohledně Randy-Čárky, dopis rady AS (1. 7.) – žádost o instrukce, dopis rady hejtmanovi (25. 9.) – zpráva o obdržení instrukcí od AS z 24. 9., zpráva o lidech, kteří se za obviněné přimlouvali a jsou podezřelí z napomáhání útěku (Novákovi bratři z Kralovic a Měcholup, jistá žena jménem Hrachová, podezřelý i škvorecký kominík Balšánek),

Rozsudek nad Randou-Čárkou v ortelních manuálech AS (inv. č. 169, f. 20a).

Útěk souvisí s případy M15/2 a M15/24.

(M15) 4. + OM AS

Časové rozpětí případu:

1745, 10. 10. - 1. 3. 1746

140 dní

Obviněný:

Vavřinec Heřmánek, okolo 30 let, ženatý, cizopanský (panství Chotějšov), bělkovský skoták

Případ:

Krádež - šaty z truhly. Zadržen kvůli krádeži u šenkýře - v noci se podkopali do komory, z truhly ukradli zelenou sukni, červenou a modrou šněrovačku, plátno, plášť, 2 prostěradla, 12 vajec - obviněný stál na vartě, jeho žena s bratrem a Tomášem Krejčím nosili za stodolu na hromadu. Skupina dále ukradla 4 ovce, Vavřinec svůj podíl - jednu ovci - zabil a snědl, dvě prodali. Otázka, proč se účastnil krádeží a zlodějskou bandu neudal - „poníženě prosím, vzácné právo, obával jsem se, že by na mě naříkali aneb něco mě udělali.“

Spolupachatelé (místo pobytu) - Tomáš Krejčí (Kolín), žena Vavřince Heřmánka (Michovice), ratajský slouha Jozífek (Zásmuky)

Rozsudek:

AS - půl roku nucených prací v železech na obecním.

Doklady:

dopis krajských hejtmanů 10. 10. (29b), výslech Vavřince Heřmánka 9 otázek 14. 10. (30a-32a), dopis rady AS - provedení výslechu 16. 10. (32b), dopis AS radě - ukládá zjistit, zda je Vavřinec schopný vojenské služby 7. 1. 1746 (33a), dopis rady AS - Vavřinec je „pro skrovnost a nízkost postavy“ k vojenské službě nevhodný 3. 2. (33b), misiv a rozsudek AS 1. 3. (34a), výčet nákladů (34b)

Poznámka:

Soudní výlohy 17 zl. 11 kr. (AS proplatil pouze 12 zl. 30 kr.).

V úvodním dopise k případu se hovoří o spolupachatelích, známo je i místo jejich pobytu, ale zřejmě souzení u jiných soudů - v říčanských pramenech se neobjevují.

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 169, f. 66a).

(M15) 5.

Časové rozpětí případu:

1746, 16. 1. - 15. 2.

28 dní – dle výčtu nákladů

Obviněný:

Joannes Kheller, 40 let, nádeník, ženatý půl roku, cizopanský (Lány)

Případ:

Krádež - kůže z panské koželužny. Skupina pěti zlodějů v noci vylomila mříž do koželužny a ukradla 2 hovězí a 30 telecích kůží, žena koželuha spustila křik, všichni zloději kromě Khellera utekli. Kheller udává své spolupachatele, seznámil se s nimi u svého kmotra Václava Bechyně týden před zločinem - nevěděl, že jsou zloději, říkali že jsou dezertéri.

Rozsudek:

AS - propuštění na revers (při porušení „v moc právu se odsuzují“)

Doklady:

dopis úvalské rady - žádost o přijetí Khellera 16. 1. (35b), výslech Khellera 11 otázek 20. 1. (36a-37b), dopis rady AS - informace o případu včetně zprávy o Khelllerově nemoci 21. 1. (38a), nařízení AS - propustit na revers 31. 1. (38b), revers Schellera 14. 2. (38b-39a), dopis rady hejtmanovi panství - informace o případu i rozhodnutí AS 15. 2. (39a,b), výčet nákladů (40a)

Poznámka:

Václava Bechyně soud označuje za spolupachatele krádeže ovčí (viz M15/1), Kheller se rovněž znal se zlodějem Václavem Jelínkem (věděl, že byl trestaný), který přebýval u Bechyněho.

Kheller dosal během výslechu epileptický záchvat - kvůli nemoci byl propuštěn z habsburské armády, poté sloužil v Bavorsku, rovněž propuštěn.

Soudní výlohy 11 zl. 7 kr.

Rozsudek není v ortelních manuálech AS.

(M15) 6. + OM AS

Časové rozpětí případu:

1746, 28. 8. - 12. 9.

15 dní

Obviněný:

Matěj Nikodým, poddaný (Uhříněves), chalupník

Případ:

Zabití - zbití s následkem smrti. Obviněný Nikodým napadnul mlynářského čeledína Václava Vodičku, protože mu jeho dva volí spásli kus louky. Zbitý přihnal domů, došel orat na pole, zde ho našel hospodář a donesl domů, kde po půlnoci bez zaopatření skonal. Chirurg potvrdil četná vnější i vnitřní zranění. Obviněný tvrdí, že ho „bil jenom rukou, neměl jsem hůl ani proutek, za vlasy jsem jej vzal a třikrát sem jej rukou do hlavy uhodil a o zem s ním uhodil... nekopl sem ho, jenom dvakrát pozadu, když ze země vstával.“ Po napadení došel incident nahlásit rychtáři, chtěl aby rychtář Vodičkovi zabavil voly. Před tímto incidentem žádný spor neměli.

Rozsudek:

AS - 1 rok v putech na obecním nebo panském díle kromě nedělí a svátků.

Doklady:

dopis hejtmana radě - přijetí Nikodýma 28. 8. (40b), dopis od hejtmana - popis případu z 20. 8. na základě výslechu svědků (40b-41a), výtah zprávy jílovského chirurga 22. 8. (41b), výslech mlynáře Vavřince Čiháka - hospodáře zabitého, 5 otázek 2. 9. (41b-42b), výslech ouřenovského souseda Jana Mynde 2 otázky 2. 9. (42b), výslech sousedů Jiřího Šťastného, Jiřího Hrozného a Václava Kaprálka, 1 otázka 2. 9. (43a), výslech obviněného Matěje Nikodýma 13 otázek 2. 9. (43a-44a), dopis rady AS - žádost o instrukce, nedatováno (44b), misiv a rozsudek AS 12. 9. (45a,b), výčet nákladů (45b)

Poznámka:

Soudní výlohy „jsou z jeho mohovitosti městečku zaplacené a nejsou více na král. apelaci likvidirovaný“

AS po zaslání výslechů vytýká, že „budoucne ne skrze slova On aneb Vy, jak při tejto inkvisiti se stalo, nýbrž skrze slovo Ty examinirovati věděti budete“ (45b).

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 169, f. 104b).

(M15) 7.

Časové rozpětí případu:

1746, 4. 12. – 26. 1. 1747

54 dní – dle výčtu nákladů

Obviněný:

Matěj Komárek, přes 30 let, ženatý, bezdětný, poddaný - podruh ze Škvorce

Martin Svatoš, 42 let, ženatý, 3 děti, poddaný - podruh ze Škvorce

Případ:

Krádež - obilí z panského dvora. Oba obvinění byli kvůli krádeži obilí od žní v arestu, následně 14 dní (do 15. 10.) na nucených pracích na panském. Už 6. 11. se znovu vloupali do stodoly v Limuzích, kde už kradli před tím - objevil je poklasný se skotákem, zloději utekli, ale v noci se vrátili a ukradli 1 strych žita a 2 strychy pšenice.

Po noční krádeži šli vrchnostenská na jisto k pachatelům domů - ti ale byli pryč. Nejprve odešli do Prahy k Milosrdným, kde se přiznali ke krádeži a žádali sepsání memorialu o milost, zde odmítnuti, proto se vydali do Vídně, memoriál si nechali sepsat za 17 kr. v Německém Brodě, odkud se vrátili domů, zde potom zadrženi.

K činu se po zadržení dobrovolně přiznali, dále vypověděli, že podíl z ukradeného dávali i šafáři, poklasnému a ponocnému, aby je neprozradili.

Rozsudek:

AS - po ostrém napomenutí propustit.

(Rozsudek vzbudil nevoli hejtmana panství, který v dopise do Říčan píše: „... a bez dalšího trestu propuštění býti mají, ačkoliv ostřejší ortel sem očekával a věřiti měl, že apelati takové zloděje jiným na příklad s ostřejší pokutou by oblažil, aby budoucně se více zlodějství nestalo, nicméně poněvadž to tak uznali, žádnéj proti tomu co činiti nemůže a přitom nechati musíme.“)

Doklady:

dopis hejtmana radě - informace o případu, zajistit zloděje, odeslat spisy AS, 4. 12.

(46a,b), dopis rady hejtmanovi - provedou nařízení 5. 12. (47b), výslech obviněného

Matěje Komárka, 19 otázek 6. 12. (48a-50b), výslech obviněného Martina Svatoše, 16

otázek 6. 12. (50b-52b), dopis rady hejtmanovi o provedení výslechů - zároveň odeslali

AS, žádají o provedení výslechů osob jmenovaných obviněnými 11. 12. (53a), dopis

hejtmana - souhlas s dalšími výslechy (53b), výslech mlatce Tomáše Černého - o ničem

neví, 2 otázky 11. 12. (53b-54a), výslech ponocného Matěje Formánka - přiznává přijetí

části obilí od zlodějů, 9 otázek 11. 12. (54a-55b), výslech poklasného Matěje Procházky,

14 otázek 11. 12. (55b-61b), dopis rady hejtmanovi o výsleších ponocného a poklasného

14. 12. (62a), dopis hejtmana - nemá další nařízení, v kanceláři má další 2 výpovědi, kopie

může poskytnout 17. 12. (62b), dopis rady AS 20. 12. (62b-63a), rozsudek AS 19. 1. 1747

(63b), dopis rady hejtmanovi o obdržení rozsudku a žádost o proplacení nákladů 26. 1.

1747 (64a), odpověď hejtmana - nespokojen s mírným rozsudkem 26. 1. 1747 (64b), výčet nákladů (65a)

Poznámka:

Objevují se latinské právnické termíny pro označení zločinů (např. „ex capite furti“) - v M15 a částečně i M14 celkem pravidelně, rovněž odkazy na příslušné články Josefiny (nejen v rozsudcích AS, ale i dopisech rady).

Při zabavení majetku u Matěje Komárka nalezeno 50 zl. v hotovosti - mělo se jednat o peníze sirotka Tomáše Andrličky, část byla za krávy, původ peněz z trestné činnosti se neprokázal.

Soudní výlohy 30 zl. 34 kr.

Zloději předání do Říčan kvůli opakovaným krádežím - nejdřív se řešilo v rámci panství rozhodnutím hejtmana, při opakované krádeži předání soudu, potažmo AS jako odstrašující příklad pro ostatní zloděje. AS ovšem rozhodl velmi mírně a záměr hejtmana tak nedošel naplnění (což vzbudilo jeho nevoli, nicméně rozsudek respektoval).

Rozsudek není v ortelních manuálech AS.

(M15) 8. + Vs

Časové rozpětí případu:

1746, 14. 6. - 27. 9. 1748 (!)

23 dní v arestu (celá kauza včetně doby obviněného na útěku 2 roky 3 měsíce)

Obviněný:

Josef Šťastný, 28 let, ženatý, 3 děti, poddaný

Případ:

Zabití - hádka žen na poli, po zásahu manželů zabití manžela hánkyně manželem pohaněné. Čtrnáctiletý syn Michala Musila Jan pásal kobyly, které se polekaly zajíce a vběhly do žita. Spozorovala to podruhně Anna Pechatá, která se na Jana osopila „bodejž ti hrom hlavu srazil, že děláš v obilí škodu“, manželka Jana Šťastného Anna se přidala „bodejž vás čerti vzali i s tou chalupou“. Jana Musila se zastala jeho šestnáctiletá sestra Kateřina Musilová („což vás čert bere“), načež jí Šťastná vynadala do kurev a zfackovala. Kovářka, která šla kolem, upozornila rodiče Musilovi, že jim bijou děti. Michal Musil po příchodu na pole Šťastné „domlouval, řkouc: copak ty čupko můj dítě pereš, a dal jí dva pohlavky a z hlavy čepec srazil“. Podruhně Anna, sestra Jana Šťastného, běžela o Musilově útoku na jeho manželku informovat bratra. Šťastný se rozběhl na pole, ženu potkal na půli cesty domů - přemlouvala ho, aby šli domů, muž ale „mě poslechnouti nechťic anobřž pravil Dyť ti blázne vždycky dělají.“ Šťastný se po příchodu na pole zeptal Musilové „tak je moje žena kurva?“ - po kladné odpovědi Musilová jí Šťastný „hned vejtraskama, který sobě hned z domu vzal, nejprv uhodil a do žeber jí uhodíc, ona na zem upadla. Když jí uhodil, nebožtík ale její muž Michal Musil chápal se mu po těch vejtraskách, on ale chtíc jej přes ruku uhodit, do hlavy jenom jednou těmi vejtraskami jej uhodil, on ale upadl.“ Šťastný se pak ještě rozběhl k Musilové, kterou dvakrát přetáhl po zádech, až se vejtrasky rozlomily. (Vejtrasky Šťastná doma hodila k plotně, její otec řekl, že je má schovat jako důkaz - když je chtěla sebrat, už tam nebyly, možná vyhodil manžel.) Když se Šťastný dozvěděl o závažnosti Musilova zranění, začal se bát trestu („Stál vždycky tak smutný a plakal a povídal Kam se obrátím já smutný pacholek. A ještě

v neděli ráno mě řekl: Ženo, děvčecko, jsou tam ty kořínky, uvař muži na vocťě, neb jedna doktorka povídala, že aby na smrt psotník byl, že to spomůžě.“). Zraněný ležel od pátku do neděle, po Musilově smrti v neděli Šťastný uprchl. Vydal se do Prahy, ve vsi Kateřinkách se stavil u „zrzavého krejčího“, který po vsích prodával šněrovačky, a vyprávěl mu svůj příběh. Krejčí ho dovedl do františkánského kláštera, kde ale bylo plno, pokračovali k trinitářům na Novém Městě, kde se Šťastného ujali a pobýval u nich 2 roky. Ze spisů nevyplývá, čím se živil, ani jakým způsobem byl zadržen, nicméně v srpnu 1748 se objevuje znovu před říčanským soudem. AS nařizuje vykonání výsledků dalších svědků, posléze Šťastného odsuzuje k jednoročnímu trestu, po odpykání poloviny je mu zbytek prominut.

Dle výpovědi svědků i rychtářů mezi sebou oba muži nikdy neměli spory, den před incidentem spolu byli se dřevem v Praze. Jejich ženy se ovšem vadily často, zejména o drůbež. (Rychtář Martin Šťastný: „Za mého rychtářství ono se to často škorpívalo a hampejšovalo, však ale jejich ženy mezi sebou, který také častokráte obě trdlici trestem od jich vlastních mužů bejvaly. „)

Rozsudek:

AS - 1 rok ostrého žaláře, po odpykání půlky trestu vyhověno žádosti o milost.

Doklady:

výslech Anny Šťastné - manželky obviněného, 7 otázek 14. 6. 1746 (66a-67b),
výslech podruhně Anny Pechaté - sestry obviněného, 2 otázky 14. 6. 1746 (67b),
výslech Jana Musila - syna zabitého, 3 otázky 14. 6. 1746 (68a),
výslech Kateřiny Musilové - dcery zabitého, 3 otázky 14. 6. 1746 (68b-69a),
výslech Anny Musilové - manželky zabitého, 7 otázek 1746 (69b-70b),
výslech dubečských rychtářů Martina Šťastného (bývalý rychtář) a Jakuba Fialy (současný rychtář), 3 otázky 14. 6. 1746 (70b-71a),
osvědčení chirurga - na nařízení krajských hejtmanů provedl 5. 6. ohledání mrtvého 8. 6. 1746 (71a),
dopis rady AS - informují, že uprchlý Šťastný se údajně nachází u trinitářů na Novém Městě 7. 6. 1747 (71b),
dopis AS - výtky ohledně nezajištění doličných předmětů (vejtraska), chybí vyjádření chirurga, zda Musil od rány musel umřít, poslední dva svědkové nebyli vzati do přísahy, dále zjistit, zda rychtář Martin Šťastný není příbuzný obviněného 17. 6. (72a),
dopis AS - nařízení o doplnění výsledků v kauze Šťastného, nedatováno (88a),
dopis rady chirurgovi do Jílového - původní zpráva určená AS se ztratila na krajském úřadě v Kouřimi 26. 7. 1748 (89a), dopis z Jílového - chirurg před třičtvrtě rokem zemřel 1. 8. (89b),
všechny výsledky svědků 4. 8. 1748 - výslech dubečského souseda Jakuba Fialy - o incidentu nic neví, zná jen z vyprávění (89b), výslech rychtáře Martina Šťastného - AS se zajímal, zda není příbuzný obviněného (není), protože nešel incident okamžitě vyšetřovat (začal až po smrti Musila) (90b), výslech Anny Habšové - kmotra Šťastného dětí, oznámila mu incident s Musilovými (91a), výslech Jana Šťastného - otce obviněného (92a),
dopis rady AS - provedení výsledků svědků 8. 8. 1748 (93a),
dopis AS - informují o zadržení Šťastného právem Nového Města, předání obviněného do Říčan 28. 8. 1748 (93b), dopis rady AS 29. 8. 1748 (94a), výslech obviněného Šťastného 2. 9. 1748 (94b), dopis rady AS - provedení výsledku Šťastného 3. 9. 1748 (92b), rozsudek

AS 13. 9. /přijato 27. 9./ 1748 (93a), výčet nákladů (93b), rozhodnutí AS o propuštění - prominutí zbytku trestu 6. 3. 1748 (94a)

Poznámka:

Soudní výlohy 9 zl. 32 kr.

Rychtář Martin Šťastný se sice o případu dozvěděl, ovšem nic nepodniknul, protože „nikdo s tím za mnou nepřišel“ (zřejmě pro jeho nečinnost AS nařídil vyšetřit, zda není příbuzný obviněného Šťastného).

Ve smolných spisech velkostatku (kart. 19) species facti – popis kauzy sousedského sporu z 5. 6. 1746, tzn. jde o záznam konfliktu, který o necelé dva týdny později vyústil v konflikt a zabití Musila.

Rozsudek není v ortelních manuálech AS.

(M15) 9. + ŘSS

Časové rozpětí případu:

1747, 23. 1. - 22. 5. (útěk), administrativní řešení až do 1. 8.

119 dní – dle výčtu nákladů (ten zachován pouze ve smolných spisech)

Obviněný:

Matěj Záhořanský, 20 let, svobodný (z Prahy), neženatý, řeznický učedník u švagra

Případ:

Krádež - 48 ovcí. Obviněný se podílel 18. 1. na krádeži spolu se svým švagrem Janem a jeho známým Matějem Doubkem. Krást se vydali právě z iniciativy jeho společníků, cíl nebyl jasně stanoven - na prvním místě ještě domácí nespali, na druhém se nemohli dostat do chlíva, teprve u šenkýře v Březím se krádež povedla. Stádo odehnali do Zlatník k Doubkovu známému, hned upadli v podezření rychtáře. Výmluvu, že ovce koupili v Tvorčovicích nechal rychtář okamžitě ověřit, Záhořanského švagr rychtáři řekl, že „zatím půjde do hospody k panu páterovi“ a jak vyšel ven, hned utekl, utéct z rychty se podařilo i Doubkovi.

Rozsudek:

AS - předat obviněného do káznice, neuvedeno na jak dlouho. Obviněný uprchl z říčanské šatlavy a trest nenastoupil.

Doklady:

dopis hejtmana - předání obviněného 22. 1. (73a), výslech Záhořanského, 14 otázek 23. 1. (73a-75b), dopis rady hejtmanovi o provedení výslechu 26. 1. (75b), dopis kontribučního - vznesl dotaz, zda má být obviněný poslán na vojnu, ale krádež příliš závažná - předat AS, nedatováno (76a), přísaha okradeného šenkýře Jana Schertzla (76a), dopis rady AS - informace o případu 23. 1. (76b), nařízení AS - obviněného postavit za rekruta, provést dotaz na šenkýře, zda se krádež stala za použití násilí - poškození dveří, oken 6. 2. (77a), výslech poškozeného šenkýře Schertzla, 4 otázka 8. 3. (77b-78b), druhá přísaha šenkýře Schertzla - výpověď je pravdivá (78b), dopis rady AS - Záhořanský nemůže být postaven

za rekruta, komplicové zatím nedopadení 28. 4. (80a), dopis AS - Záhořanského předat do pražské káznice 15. 5. (80b), dopis AS - opakované nařízení urychleně poslat delikventa 13. 6. (81a), dopis rady AS - Záhořanský utekl z arestu 1. 8. (81b), dopis AS - nařízení náležitě opravit a zajistit šatlavu 3. 8. (81b), výčet nákladů (81b)

V říčanských smolných spisech tyto doklady:

osvědčení z Tvorčovic, že odtud nebyl žádný ovčí dobytek prodán (23. 1), nařízení AS předvést k výslechu poškozeného šenkýře Jana Schertzla/Hertzla (8. 3.), výslech poškozeného Jana Schertzla (8. 3.), výslech obviněného Záhořanského, 11 otázek 7. 1., druhý výslech obviněného Záhořanského, 14 otázek 23. 1., dopisu soudu na AS (25. 1.) – zpráva o případu a výsleších, dopis rady hejtmanovi (26. 1.) – zpráva o vyšetřování, nařízení AS poslat obviněného do káznice, protože nemohl být postaven za rekruta (15. 5.), AS žádá vysvětlení, proč dosud nebyl obviněný předán do káznice (dopis z 13. 7., v Říčanech přijato 28. 7.), výčet nákladů na Záhořanského (14 zl. 24 kr. – přeškrtnuto), výčet nákladů na Záhořanského 40 zl. 48 kr., dopis od krajských hejtmanů (27. 7.) – předávají misivy od AS týkající se Záhořanského, druhý Josefa Šťastného

Poznámka:

Záhořanský utekl z vězení splu s pytlákem Blažkem (viz M15/11).

Soudní výlohy – v manuálu nevyčísleny, pouze poznámka, že hrazeny panským kontribučním úřadem, nikoliv AS (dle výčtu nákladů v říčanských smolných spisech celkem 21 zl. 46 kr., náklady na Blažka 9 zl. 13 kr., pátrání po uprchlících Záhořanském a Blažkovi 9 zl. 49 kr., celková suma 40 zl. 48 kr.).

Rozsudek není v ortelních manuálech AS.

(M15) 10.

Časové rozpětí případu:

1747, 21. 4.

Obviněný:

Jiří Pancziř, podrobnosti neuvedeny

Případ:

Krádež - tažný vůl v ceně cca 25 zl. Obviněný ukradl v noci vola ze stáje Josefa Chaloupeckého. Dopaden v Kouřimi a vsazen do vězení, říčanský soud zajistil přísahu poškozeného o utrpěné ztrátě.

Rozsudek:

Bez rozsudku - říčanský soud pouze opatřuje podklady pro řízení v Kouřimi.

Doklady:

zápis o vykonání přísahy na žádost z Kouřimi (79a), přísaha poškozeného Josefa Chaloupeckého (79a)

Poznámka:

(M15) 11. + RSS

Časové rozpětí případu:

1747, 14. 4. - 27. 5.

35 dní – dle výčtu nákladů (ten zachován pouze ve smolných spisech)

Obviněný:

Jan Blažek, 33 let, svobodný, žije v Mezný u krejčího Svatoše, ženatý, bezdětný

Případ:

Pych - lovení ryb. Během 2 let pytláčil asi osmkrát, vždy měl společníka. Ryby většinou prodávali Židovi Samkovi, který se neptal, odkud je mají. Z ryb dostával třetinový podíl, když nějaká zbyla, tak jí uvařili. Spolupachatelé jsou částečně na vojně, slyšel že dva sedí v arestu v Načeradci, jeden prý musel zaplatit odškodné 40 zl. Blažek peníze nemá a škodu nemůže uhradit. Vypovídá ochotně a podrobně, všechny výpravy si pamatuje přesně, uvádí přesné počty ryb i druh. Udal ho jeho společník Martin Novák, se kterým byl 3x chytat (když se dal na vojnu, řekl o Blažkovi, že chodil na ryby s Francem Svatošem - další spolupachatel). Pytlácké vybavení už nemá, spálila mu ho žena. Pytláčili většinou v soukromých rybnících, nikoliv panských.

Před vynesením rozsudku obviněný Blažek uprchl 22. 5. z vězení se spoluvězněm Matějem Záhořanským (viz M15/9). Právní posel vypověděl, že když šel ráno se ženou na mši, seděli oba delikventi v kládě a řetězech. Poté však zámky bez porušení odemkli, vylomili kachle na kamnech, vylezli komínem a spustili se ze střechy. Při tom je uviděla jakási žena, která běžela do kostela a ztropila povyk, přestože se za uprchlými pustili všichni lidé z kostela, nechtyli je.

Rozsudek:

Bez rozsudku – řešil AS, ale obviněný utekl z vězení.

Doklady:

dopis krajských hejtmanů z Kouřimi - posílají zadrženého Blažka do Říčan, nařizují jeho výslech 14. 4. (82a), výslech obviněného Blažka, 16 otázek 17. 4. (82b-84b), dopis rady do Kouřimi - výslech proveden, žádají další instrukce 24. 4. (85a), odpověď z Kouřimi - výslech poslat na apelaci 26. 4. (85b), dopis rady AS - posílají výslech Blažka 28. 4. (86a), dopis rady AS - zpráva o útěku Blažka 27. 5. (86b), popis uprchlých delikventů Jana Blažka a Matěje Záhořanského (viz M15/9) (87b), žádost posla právního o propuštění z vězení - po útěku delikventů byl zavřen a vsazen do želez 21. 6. (87b)

Poznámka:

Další případ útěku z vězení zaznamenaný v tomto manuále - již čtvrtá kauza kvůli útěku neuzavřena (delikventů uteklo 5).

Blažek utekl spolu se zlodějem Záhořanským (M15/9).

Soudní výlohy 9 zl. 13 kr. (výčet pouze v říčanských smolných spisech).

V říčanských smolných spisech dopis od krajských hejtmanů (24. 5.) – nařizují předání Blažka do Načeradce. Rovněž zde výčet nákladů na Blažka (spolu se Záhořanským), které nebyly předány AS kvůli útěku delikventů.

(M15) 12.

Časové rozpětí případu:

1747, 21. 9. - 24. 10.

54 dní – dle výčtu nákladů

Obviněný:

Jiří Příbyl, 30 let, cizopanský poddaný (Tábor) - z domova odešel před 9 lety, 8 let sloužil na dobříšském panství, 1 rok v Kyjích

Případ:

Krádež - kuň. Hospodáři obviněného Bartoloměji Sadilovi se ze stáda ztratil valach. Příbyl si vzal hnědou klisnu s tím, že ho půjde hledat, ale odjel k Mělníku a chtěl klisnu prodat Židovi. Příbyl žádal 45 zl., Žid dával 20 zl., posléze Příbyl souhlasil s 30 zl. - v tom Žid odhalil, že se jedná o kradeného koně, protože měl vyšší cenu než 30 zl. Příbyl zatčen a předán do Říčan.

Z rodného panství Příbyl odešel, protože „vrchnost chtěla, abych se ženil a byl sedlákem a já jsem nic do začátku neměl a byli jsme 3 bratři a 3 sestry a tak jsme se sem tam rozešli, protože mě strašili, když sem z panství odešel, že mě jinde na vojnu vezmou.“

Rozsudek:

AS - postavit za rekruta na domovském panství (předání odsouzeného domů).

Doklady:

dopis krajských hejtmanů o zadržení Příbyla 21. 9. (96a), dopis hejtmana panství radě - nařizuje přijetí obviněného a provedení výslechu 22. 9. (96b), výslech obviněného Příbyla, 12 otázek 23. 9. (97a-98a), výslech poškozeného Bartoloměje Sadila, 2 otázky 23. 9. (98b), dopis krajským hejtmanům do Kouřimi - provedení výslechů 24. 9. (99a), odpověď z Kouřimi - výslechy poslat AS 27. 9. (99b), dopis rady AS - informace o případu, žádost o naučení 30. 9. (100a), rozsudek AS - obeslat Příbylovu vrchnost a nechat ho postavit za rekruta (v případě potíží mohou postavit sami Říčanští) 9. 10. (100b), dopis rady na panství Červené Záhoří - Oblajovic 14. 10. (101a), kladná odpověď z Oblajovic - přijedou Příbyla vyzvednout 17. 10. (101b), zápis o předání Příbyla rychtáři z Oblajovic 24. 10. (102a), výčet nákladů (102b), dopis rady AS - předání Příbyla (103a)

Poznámka:

Soudní výlohy 16 zl. 3 kr. (dle rozhodnutí AS má zaplatit vrchnost obviněného).

(M15) 13. + Vs

Časové rozpětí případu:

1747, 14. 9. - 3. 12.

79 dní – dle výčtu nákladů

Obviněný:

Jan Rameš, 33 let, krejčí, svobodný (z Domaslavic u Českého Dubu), ženatý, 3 děti, čtení a základy psaní pochytil od poustevníka v Oujezdě

Václav Košťál, 40 let, poddaný z Kralovic (Uhříněves), ženatý, 6 dětí, číst a psát se naučil ve škole v Uhříněvsi

Případ:

Čarodějnictví – „pověřčivost“. Tři poddaní se pokoušeli za pomoci zaklínadel z knihy o sv. Kryštofovi přičarovat tři sta tisíc zlatých (pozoruhodné je, že návod na získání peněz obsahoval i instrukce na další nakládání s penězi – jeden díl měl být věnován františkánům a kapucínům, druhý na kostely a na chudé, teprve třetí díl si mezi sebou mohli rozdělit ti, kdo si peníze přičarovali). Po neúspěšné seanci jeden z pověřčníků konstatoval, že k navázání kontaktu s vyššími mocnostmi je zapotřebí „spiritusa“. Začali se tedy mezi známými poptávat, kde pomocného ducha opatřit a po nějaké době skutečně dostali doporučení na jistého kočího, který spiritusa kdysi vlastnil. Kočí si vyžádal jako zálohu 20 zlatých a poslal poddané na Rakovnicko k jednomu kováři, který jim ducha předá – kovář skutečně za dalších 20 zlatých vydal ducha uvězněného v bochníku chleba. Bochník opatroval kočí, který společníky ke kováři přivedl, na zpáteční cestě ale i s bochníkem upadl, chleba se rozlomil a kočí nešťastným pověřčníkům oznámil, že duch uprchl. Při líčení svojí anabáze s duchem v hospodě se přátelé pověřčníkům vysmáli, zpráva o jejich snažení navíc prosákla k faráři a nešťastníci stanuli před soudem.

Rozsudek:

AS - 6 neděl prací v železech na obecním, ostré napomenutí.

Doklady:

dopis hejtmana radě 14. 9. (104a), výslech obviněného Jana Ramše, 23 otázek 13. 10. (104b-108a), výslech obviněného Václava Košťála, 19 otázek 13. 10. (108b-112a), dopis rady hejtmanovi - provedení výslechů 14. 10. (112a), dopis rady AS - provedení výslechů, žádost o další instrukce 17. 10. (112b), misiv a rozsudek AS 13. 11. /podklady obdrželi 7. 11./ (112b), výčet nákladů (113a), dopis rady hejtmanovi - informace o rozsudku AS, žádají o určení prací pro odsouzené 4. 12. (113a,b)

Poznámka:

Soudní výlohy 19 zl. 33 kr.

Ve smolných spisech velkostatku (kart. 19) dopis rady hejtmanovi z 14. 10. 1747 (tzn. originál dopisu, jehož opis je v manuálu).

Rozsudek není v ortelních manuálech AS.

(M15) 14. + OM AS

Časové rozpětí případu:

1748, 23. 7. - 16. 12.

Obviněný:

Anna Synecká, asi 28 let (ve zprávě o výsledku ve škvoreckém zámku uvedeno, že neví, jak je stará – věk tedy odhadnut u říčanského soudu), poddaná (Uhříněves), děvečka u Švarce v Břežanech, podruhé zmrhaná

Případ:

Infanticidium – podezření. Obviněná děvečka Anna Synecká otěhotněla se svým hospodářem, vdovcem Švarcem, který jí slíbil sňatek (přiznala u říčanského soudu, při výpovědi na škvoreckém zámku po zadržení uvedla pacholka Václava od Kolína). Ke styku došlo kolem Vánoc, od Hromnic „svůj měsíční čas více neměla“, ve čtvrtek po svatodušních svátcích se vydala na cestu za bratrem do Poříčan a cestou potratila – porodila mrtvé dítě, které zahrabala u cesty. K potratu zřejmě došlo v důsledku těžké fyzické práce, kterou musela několik dní před tím vykonávat („pacholkovi kamení nakládati pomáhala a hlínu kopati musela, ona bolest cítila a třetí den potom plod potratila“).

Do vězení na škvorecký zámek se obviněná dostala na udání lidí z Břežan, kteří poznali, že rodila. Obviněná projevila ochotu ukázat místo, kde mrtvolku zahrabala (záznam výsledku ze Škvorce odeslán do Říčan, zde proveden další výslech, některé údaje doplněny a opraveny – např. věk, otec dítěte aj.).

Obviněná vypověděla, že jedno nemanželské dítě již porodila („muže nemám, vzácní páni, sem zmrhaná... to bylo po druhý“) – poprvé otěhotněla „před francouzskou wojnou“ s pacholkem z Nedvěže, dítě zemřelo a je pochováno v Uhříněvsi, za trest pracovala 4 týdny na panském díle ve Škorci. Hospodáři Švarcovi o svém nynějším těhotenství neřekla, protože Švarc se o masopustě oženil a Anna od něj odešla („já jsem mu nepovídala, neb sem před Velikonoci na 4 neděle od něho odešla a s nim nic nemluvíla, poněvadž on ve dvou nedělích o masopustě se oženil a já tam nechtěla bejt“).

Péči o první dítě se snaží vyvrátit podezření, že potrat vyvolala záměrně, za jedinou svou chybu považuje, že mrtvolku tajně zahrabala („co bych ho mordovala, poněvadž jsem prvnímu dítěti nic neučinila, v tomto vim, že jsem chybila, poněvadž v širém poli bylo, nevěděla jsem, kam ho mám dát, a tak jsem chtěla, aby to pro jich mezi sebou zlou vůli v tajnosti zůstalo“).

Případ předán AS, který poukázal na četné procesní chyby (neprovedení ohledání mrtvolky felčarem, nevzetí svědků pod přísahu) a přikázal útrpný výslech – obviněná trvala na své nevinně („já jsem to neučinila, raději bych jich 10 živila“), po přestání tří stupňů tortury propuštěna.

Rozsudek:

AS – osvobozena z obvinění z infanticidia, za smilstvo 6 týdnů práce v poutech na obecním nebo panském díle.

Doklady:

dopis hejtmana panství 23. 7. (114a), výslech obviněné Anny Synecké - nikoliv formou otázek a odpovědí, nýbrž shrnutý do souvislého textu ve 3. osobě 1. 7. (114b), dopis hejtmanovi - rada informuje o žádosti k AS o exhumaci mrtvolky dítěte 24. 7. (114b-115a), nález chirurga Johanna Georga Riekera 26. 7. (115b), druhá zpráva chirurga 31. 7. (116a), výslech obviněné Anny Synecké, 22 otázek 31. 7. (116a-118a), dopis rady AS -

zpráva o provedeném výsledku, žádost o instrukce, nedatováno (118b), nařízení AS - důkladně vyslechnout svědky, opatřit přísahami dle zákona 22. 8. (119a), dopis rady hejtmanovi - zpráva o výtkách AS 10. 9. (119b), druhá přísaha felčara Jozefa Mylnera 12. 9. (120a), dopis rady AS - odeslání nově (správně) vykonaných přísah, nedatováno (120b), nařízení AS o dalším postupu - zaslání otázek, povolení užít mučení 26. 9. (121a), druhý výslech obviněné Anny Synecké, 8 otázek 30. 10. (122b-123b), výslech Anny Synecké s představením mučících nástrojů, 8 otázek (123b-124b), útrpný výslech Anny Synecké, 2 x 8 otázek (vazba, palečnice) 31. 10. (124b-126b), dopis rady AS - zpráva o provedení útrpného výsledku 31. 10. (127a), misiv a rozsudek AS 7. 11. (127b), výčet nákladů (128b), dopis rady hejtmanovi panství - zpráva o ukončení případu a nákladech 16. 12. (129a)

Poznámka:

Soudní výlohy 27 zl. 23 kr. (od AS proplaceno 10. 3. 1749 20 zl. 50 kr.)

Záznam první výpovědi obviněné nikoliv obvyklou responsoriální formou, nýbrž celkové shrnutí ve 3. osobě („Sumarskej Examen“).

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 170, f. 127a).

(M15) 15.

Časové rozpětí případu:

1748, 30. 4. - 11. 11.

195 dní (6,5 měsíce)

Obviněný:

Václav Slavík, 37 let, poddaný z Roztoklat (Škvorec), ženatý

Případ:

Kacířství. Obviněný je veden jako „odedávna podezřelý“ z kacířství, na škvorecké panství přišel z Pardubicka, oženil se zde. Dle obžaloby tuklatského faráře Slavík již mnoho let drží kacířské knihy, které šíří mezi poddané a veřejně schvaluje (popsány jsou čtyři případy, nejstarší se udál před 8 lety). Při výslechu před soudem uvedl, že luteránské knihy četl buď sám nebo s Ondřejem z Nové Vsi, chodil k němu ve svátek či neděli a skrytě si četli na maštali, získal od něj i jednu knihu vydanou v Žitavě (sám v Žitavě ani Berlíně nikdy nebyl). Jednou se zúčastnil křtin u Pavla Nejedlého v Břežanech, kde se sešlo asi 15 nekatolíků. Knihy měl ukryté na různých místech, např. ve vrbě u potoka, několik i doma – manželka (katolička) mu je ale zakazovala a jednu sama donesla na faru.

Rozsudek:

Říčanský soud - nařízení hejtmana obviněného propustit z důvodu neúnosných nákladů na jeho držení ve vězení (případ byl předán AS, který ho dále předal na konzistoř - půl roku nepřišlo žádné rozhodnutí).

Doklady:

dopis hejtmana - informace o Slavíkovi 30. 4. (130a), soupis kacířství - obžaloba tuklatského faráře, nedatováno (130a-131b), výslech obviněného Slavíka, 23 otázek 3. 5. (131b-135a), dopis rady AS - zpráva o provedení výsledku 4. 5. (135a), dopis AS - spis

postoupen arcibiskupské konzistoři 18. 5. (136a), dopis kontribučního radě - nemožné dále platit stravu Synecké a Slavíka 7. 10. (136a), dopis rady hejtmanovi - žádost o 20 zl. na stravu vězňů 9. 10. (137a), výčet nákladů (137b), nařízení hejtmana - propuštění Slavíka 11. 10. (138a)

Poznámka:

Obviněný propuštěn z ekonomických důvodů na nařízení hejtmana panství (zmiňuje se výslovně, že kacířství není hrdelní zločin a proto může být propuštěn na revers - 136a).

(M15) 16. + ŘSS + Vs

Časové rozpětí případu:

1749, 15. 6. - 4. 8.

47 dní – dle výčtu nákladů

Obviněný:

Salomon Simon, Žid z Běchovic, přes 36 let, ženatý, původem ze Zlonic (panství Kinských)

poškozená Marie Budešínská, 25 let, poddaná (Uhříněves), vdaná za slouhu ve vsi Hájků

Případ:

Krádež - záměna drahokamu. Marie Budešínská, manželka slouhy ze vsi Hájků, zdělila po své matce drahý kámen, který zase ona dostala od své matky. Žádná z nich nevěděla přesně, o jaký kámen se jedná, její matka jej jednou v Praze nesla k zlatníkovi, aby jí ho zasadil ke korálům - ten jí řekl, že ho nemůže nosit, protože k němu nemá šaty, nabídl jí za něj 20 zl. a kámen odnesl (vrátil ho až po zásahu přítomného studenta). S kamenem doma pro obveselení návštěv řezali sklo, když k nim v posteli přišel syn Žida Samoela, žádali ocenění kamene. Mladý Žid vyslovil domněnku, že by se mohlo jednat o diamant a v tom případě by mohl mít cenu až 300 zl., sám se ale ve věci nevyzná, je třeba se zeptat otce. Samuel kámen přijal a po Velikonocích donesl s tím, že je bezcenný - podle žaloby poškozené ale vrátil jiný kámen („tmavej pleskatej a nižší, proti němu a jest menší a můj byl větší, když jej na ruku položil, dával světlost okolo sebe“). Salomon nařčení odmítá - kámen chtěl nechat určit v Praze, cestou ale potkal nějaké Židy (nezná je), kteří mu řekli, že se jedná o „turnovskej kámen a kolik za groš že jest jich“.

Soud provedl četné výslechy svědků a případ předal AS, který rozhodl o povinnosti Žida zaplatit 20 zl.

Rozsudek:

AS - nařizuje zaplatit Salomonovi poškozené 20 zl. (částka, na kterou ocenil kámen zlatník její matce před 13 lety), vykonat revers a zaplatit soudní výlohy (30 zl. 45 kr.)

Doklady:

výslech poškozené Marie Budešínské, 18 otázek 18. 6. (138b-140a), výslech Matěje Budešínského, 16 otázek 18. 6. (140b-142a), výslech svědkyně Kateřiny Voborníkové - potvrzuje, že jde o jiný kámen, 7 otázek 18. 6. (142a,b), výslech svědka Josefa Kodedy - potvrzuje, že jde o jiný kámen, 12 otázek (143a,b), výslech svědka Václava Kroupy - potvrzuje, že jde o jiný kámen, 7 otázek (144a,b), výslech obviněného Salomona Simona,

12 otázek 12. 6. (144b-145b), konfrontace Salomona se svědky 12. 6. (146a,b), dopis rady AS - zpráva o výsleších 3. 7. (147a-148a), rozsudek AS 4. 8. (148b), revers Salomona 4. 8. (149a), výčet nákladů (149b), dopis hejtmana radě - povolení propustit Salomona, pokud zaplatil soudní výlohy 5. 8. (150a)

Poznámka:

Soudní výlohy 30 zl. 45 kr. (dle rozsudku AS platí obviněný).

Ve smolných spisech velkostatku (kart. 20) rozsáhlá dokumentace – výslechy poškozené, svědků i obviněného, obsahově v podstatě totožné se záznamy výslechů v manuálech, vše ale datováno už v březnu 1749:

výslech 1. 3. 1749 Matouše Budešínského (19 otázek), výslechy 20. 3. 1749 poškozené Maři Budešínské (21 otázek), svědky Josefa Kodedy (8 otázek), svědkyně Kateřiny Valentové (6 otázek), svědka Václava Kroupy (6 otázek), obviněného Salomona Žida Běchovského (10 otázek),

species facti – shrnutí případu 5. 5. 1749, zápis výpovědi (souvislý text, nikoliv výslech) poškozené Maři Budešínské 8. 5. 1749,

dopis rady hejtmanovi z 2. 7. – žádost o proplacení útrat a dotaz, zda případ předat apelačnímu soudu,

rozsudek AS z 4. 8. 1749

V říčanských smolných spisech duplikáty výslechů a korespondence zaznamenaných v manuálu (včetně soupisu soudních výloh).

Rozsudek není v ortelních manuálech AS.

(M15) 17.

Časové rozpětí případu:

1749, 3. 10. - 6. 4. 1750

Obviněný:

Josef Kuchař, 48 let, šenkýř v Horuších na panství Sedlec, svobodný
Kateřina Kuchařová, dcera Josefa, 20 let

Případ:

Krádež - 500 zlatých. Kateřina Kuchařová, dcera šenkýře Josefa Kuchaře, vyslechla při sázení řepy rozhovor děvečky Běty, která jakémusi muži vyprávěla, že „má Svobodka veliký peníze v truhle v komoře a že je má zabeďněný“. Při prokopské pouti do Čestlic, když nebyla majitelka doma, vlezla podlahou do komory vdovy Mařeny Svobodové, která měla v truhle po muži 500 zl. Peníze zakopala na zahradě, ukradla je, protože „myslila sem, když sem nemocná byla a otec mě na službu vyháněl, že z nich živá budu.“ Za několik dní řekla o krádeži matce a potom otci, který jí zbil „a dobrého slova nedal“, otec peníze schoval do hráze rybníka (z výslechu Kuchaře ovšem vyplývá, že dceru ke krádeži navedl). Kateřina o zločinu pověděla zpovědníkovi v klášteře sv. Josefa, který jí uložil peníze vrátí - měla mu je přinést. S penězi se k sv. Josefu vypravila matka, která byla zadržena při průchodu Žitnou branou s 265 zl. (tvrdí, že víc peněz nebylo). Peníze nevrátili rovnou, protože „se zrady báli, že o ten kus chleba přijdeme, a tak ne skování, alebrž k navrácení sem je nesla“.

Rozsudek:

AS - Josef Kuchař trest smrti provazem, dcera Kateřina Kuchařová trest smrti mečem, manželka Kateřina Kuchařová osvobozena.

AS - druhý rozsudek po žádosti o milost - Josef Kuchař 2 roky práce na obecním, každého čtvrt roku 30 ran karabáčem, dcera Kateřina Kuchařová 1 rok práce na obecním, každého čtvrt roku 15 ran karabáčem.

Doklady:

dopis hejtmana sedleckého panství - zpráva o případu, dodání obviněného Kuchaře do Říčan 3. 10. (150b), výpis z výsledku zlodějky Mařeny Slavičkové - vězněna v Českém Brodě 28. 6. (151a), výslech obviněného Josefa Kuchaře - tvrdí, že chce vše vrátit (151a), dopis hejtmana - zpráva o zadržení Kuchařovy ženy v Praze 16. 10. (151b), výpověď poškozené Mařeny Svobodové (152a-153a), dopis hejtmana - zpráva o obstavení majetku Kuchaře 3. 10. (153a), výslech poškozené Kateřiny Svobodové, 23 otázek 5. 10. (154a-156b), výslech obviněného Kuchaře - vše popírá, 16 otázek 5. 10. (157a-158b), dopis rady hejtmánovi - zpráva o výsledcích 6. 10. (159a), výslech obviněné Kateřiny Kuchařové, dcery Kuchaře - přiznává krádež peněz, 13 otázek 19. 10. (159b-161a), výslech obviněné Kateřiny Kuchařové, manželky Kuchaře, 13 otázek 19. 10. (161a-162b), druhý výslech obviněného Josefa Kuchaře - ke krádeži navedl dceru on, po krádeži chtěl peníze vrátit, 14 otázek 19. 10. (163a-164a), druhý výslech dcery Kateřiny Kuchařové, 7 otázek nedatováno (164b), druhý výslech manželky Kateřiny Kuchařové, 5 otázek nedatováno (165a,b), dopis rady AS - zpráva o výsledcích, útraty platí okradená Kateřina Svobodová 25. 10. (165b-166b), misiv k rozsudku AS - kdyby se odsouzení chtěli odvolat, předat spisy příteli právnímu, kdyby nebyl k dispozici, sdělit žádost o milost písaři a dvěma komisařům 16. 3. (167a), rozsudek AS 17. 2. (167b), žádost Josefa Kuchaře a dcery Kateřiny o milost 22. 3. (168a), zdůvodnění („pohnutky“) žádosti o milost 22. 3. (168b-169b), dopis rady AS - zaslání žádosti o milost 23. 3. (170a), druhý rozsudek AS 6. 4. (171a)

Poznámka:

Hlavní „pohnutky“ žádosti o milost: Josef Kuchař tvrdí, že krádež „učinil z veliké chudoby“, chtěl jenom 2 zl. na 1 strych žita, zločinu lituje, oplakává ho, peníze měl v úmyslu vrátit, krádež se nestala překonáním žádné překážky, stačilo vlézt dírou v komoře (o vylomení truhly se nezmiňuje).

Dcera Kateřina „je v rozumu nedostatečná“, podruhně jí svou informací o uložení peněz dala příležitost ke krádeži, otec i matka jí „od sebe odháněli a abych někam do služby šla, že mnoho jiných dítek nedospělých na krku mají“ - chtěla rodičům něčím přispět a „nějaké potěšení jim učiniti“.

Rozsudek není v ortelních manuálech AS.

(M15) 18. + ŘSS

Časové rozpětí případu:

1750, 11. 6. - 25. 8. (do rozsudku AS)

89 dní – dle výčtu nákladů

Obviněný:

Jan Černý, není specifikováno

Případ:

Krádež. Podrobnosti nejsou uvedeny. Jedná se o delikventa - člena zlodějské bandy souzené v Benešově, na základě rozhodnutí krajských hejtmanů Jan Černý předán do Říčan kvůli zmenšení nákladů benešovského soudu. Černý si má odpykat rok nucených prací, po necelé půlce trestu propuštěn na žádost o milost podanou manželkou.

Rozsudek:

AS - 1 rok nucených prací.

Manželka Magdaléna Černá podala žádost o milost, kterou AS 7. 1. zamítnul.

Opakovaná žádost o milost podána v březnu 1751, rozhodnuto o propuštění Černého po Velikonocích.

Doklady:

dopis krajských hejtmanů z Kouřimi 11. 6. (173a), misiv a rozsudek AS 25. 8. (174a),

dopis rady AS - žádost o proplacení nákladů 8. 9. (174b), rozhodnutí AS o zamítnutí

milosti pro Černého 7. 1. 1751 (175b), rozhodnutí AS o zkrácení trestu 18. 3. /v Říčanech 28. 3., vyhlášeno 1. 4./ (175b)

Poznámka:

Obviněný z případu příslušícímu soudu v Benešově.

Soudní výlohy 9 zl 92 kr.

V říčanských smolných spisech rozsudek AS (25. 8.), dopis radě od AS (7. 1.) – zamítnutí žádosti o milost.

Rozsudek není v ortelních manuálech AS.

(M15) 19.

Časové rozpětí případu:

1750, 25. 8. - 8. 10. (předání do Nového Města Pražského)

44 dní

(z trestně-právního hlediska případ uzavřen předáním podezřelých novoměstskému soudu, výlohy za podezřelé a administrativa spojená se zabavením majetku jednoho z podezřelých se dořešila až 18. 3. 1753)

Obviněný:

Jan Randa neboli Čarka - již jednou souzený zloděj, uprchl z vězení spolu s kacíři Pavlem Novákem a Václavem Žezulou - viz M15/3 a M15/2

Jakub Bareš, 32 let, ženatý, 6 dětí, svobodný

Ondřej Schleinhof, asi 40 let, ženatý, 2 děti, svobodný

Případ:

Krádež - podezření. V hospodě Na Chvalech jakýsi muž poznal Jana Randu - Čarku, delikventa již jednou souzeného v Říčanech pro krádež, ale uprchlého. Randa zadržen spolu se svými společníky Jakubem Barešem a Ondřejem Schleinhostem, bylo u nich nalezeno dláto a další nástroje, které úřady považovaly za zlodějské náčiní - podezřelí předáni říčanskému soudu. Zde několik výslechů, podrobné dotazy na dosavadní život podezřelých, konkrétní obvinění ale nepadlo. Součinností s AS a krajským úřadem vyšlo najevo, že podezřelý Ondřej Schleinhost byl už jednou zadržen v Novém Městě, pro nedostatek důkazů ale propuštěn, novoměstský soud považoval Schleinhosta za podezřelého z několika dalších krádeží - dle rozhodnutí AS podezřelí předáni do Nového Města.

Nejsou záznamy o odsouzení podezřelých, kteří byli ještě několik dalších měsíců či let drženi v novoměstském vězení. Vyplývá to z opakovaných žádostí manželky Ondřeje Schleinhosta, kterému říčanský soud zabavil movitý majetek - manželka si stěžuje, že jí i dětem schází oblečení. (Není jasné, zda se Kateřina věcí nakonec domohla, spíše ne - Řičanští na výtku AS z roku 1753 odpověděli, že věci předali do Nového Města už 1751, Novoměstští ovšem jejich převzetí popřeli.)

Ad Randa – Čarka: Soud se důkladně dotazuje i na okolnosti útěku z vězení roku 1745 - Randa tvrdí, že s útekem vlastně neměl nic společného, celou akci naplánovali Novák s Žezulou, kteří ho jen vzali s sebou. Pilkou v noci přerežali pouta (během řezání promazávali, aby nevrzalo a nevzbudilo právního posla), pak vylomili díru do kamen (neví jak a čím) a utekli.

Po útěku byl dva a půl roku u šafáře v Podbabě, jeden a půl roku dělal šafáře Na Cibulce, pak se rok živil jako ledař, dále pracoval na pražských šancích, sekal seno a v poslední době vedl handl s tabákem.

Rozsudek:

AS - předat podezřelé do Prahy - Nového Města.

Doklady:

dopis hejtmana - nařizuje výslechy zadržených 25. 8. (176a), výslech obviněného Jana Randy - Čarky, 22 otázek 27. 8. (177a-178a), výslech obviněného Jakuba Bareše, 15 otázek 27. 8. (178a-179b), výslech obviněného Ondřeje Schleinhosta, 14 otázek 27. 8. (180b),

výslech svědkyně Anny Felipový - dotaz na Ondřeje Schleinhosta, který u ní bydlí, 8 otázek 2. 9. (181a), výslech hostivického rychtáře Václava Tupého, 3 otázky 2. 9. (181b), druhý výslech obviněného Ondřeje Schleinhosta, 12 otázek 2. 9. (181b-183b), dopis rady AS - zpráva o provedení výslechů 29. 8. (184a), nařízení AS - předat obviněné do Nového Města 14. 9. (184b), dopis rady krajským hejtmanům - zpráva o zadržení podezřelých Randy, Bareše a Schleinhosta,

žádost o proplacení nákladů na jejich výživu, spolu s delikventy Josefem Kuchařem a Janem Černým se nevejdou do arestu 31. 8. (184b-185b), odpověď z krajského úřadu v Praze - Jakuba Bareše předat do Ondřejova, zbylé delikventy nechat v Říčanech 16. 9. (185b), dopis soudu Nového Města Pražského - dotaz, zda jsou k dispozici doličné předměty zadržené u podezřelých a zabavený nábytek Ondřeje Schleinhosta 13. 3. 1751 (186a), dopis rady do Nového Města - potvrzují držení doličných předmětů i nábytku 6. 4. 1751 (186b),

nařízení AS - provést další výslech Jana Černého, o kterém Ondřej Schleinhofst vypověděl, že ho dobře zná a vypověděl i o jeho dalších krádežích 6. 4. 1751 (186b), výslech Jana Černého - odmítá nařčení, 2 otázky 7(?). 4. 1751 (187a,b), dopis z Nového Města - doplňující dotazy k výslechu Ondřeje Schlenhosta a soupisu jeho majetku 7. 4. 1751 (189a), odpověď rady do Nového Města 17. 4. 1751 (189a), dopis z Nového Města - doplňující dotazy k Randovi - Čarkovi, zaslat výsledky 6. 11. 1751 (189b), odpověď rady do Nového Města - zasílají původní rozsudek nad Randou 9. 11. 1751 (190a), dopis AS - informace o stížnosti Ondřeje Schleinhofsta drženého v novoměstském arestu, že je v Říčanech zadržován jeho majetek 22. 9. 1752 (191a), odpověď rady AS - odkazují na nařízení krajských hejtmanů, kteří nařídili zadržení mobilii Schleinhofsta /viz f. 185b/ 2. 10. 1752 (191b), soupis zabaveného majetku Ondřeje Schleinhofsta - oceněno na 20 zl. 6 kr. (191b-193a), výčet nákladů na trojici podezřelých Randa - Schleinhofst - Bareš 30 zl. 24 kr. (193a,b), dopis AS - napomenutí za špatné účtování nákladů, správně má být rozepsáno pro každého obviněného zvlášť 12. 2. 1753 (194a), odpověď rady AS - zdůvodnění, proč je obtížné rozepsat náklady jednotlivě, nedatováno (194-195a), dopis AS - tlumočí stížnost ženy Ondřeje Schleinhofsta na zadržování majetku jejího muže včetně oblečení dětí 7. 9. 1753 (195b), odpověď rady AS - zadržené věci předali 7. 4. 1751 novoměstskému soudu 6. 10. 1753 (196a,b), dopis z Nového Města - vyjádření k záležitosti zadržovaných věcí, popírají jejich přijetí 28. 10. 1753 (197a), dopis rady AS - provedli rozepsání útrat na jednotlivé obviněné 28. 3. 1753 (197b-198a), rozpis výdajů na Randu, Schleinhofsta a Bareše včetně soupisu Schleinhofstova zadrženého majetku (198b-200b)

Poznámka:

AS nařídil předání trojice podezřelých do Nového Města 13. 9. 1750 - k předání došlo 8. 10. 1750, ovšem o předání chybí zápis, datum uvedeno až ve výčtu nákladů na výživu obviněných (193a).

Soudní výlohy 30 zl. 24 kr.

Poslední číslované folio je 192 - následuje 8 folií bez číslování, zachycujících korespondenci ohledně správného vyúčtování nákladů na vyživování vězňů a spor o zadržený majetek Ondřeje Schleinhofsta. Po těchto listech následuje list s číslem 193, kde začíná popis dalšího případu.

Rozsudek není v ortelních manuálech AS.

(M15) 20. + OM AS

Časové rozpětí případu:

1753, 5. 1. - 16. 2.

95 dní – dle výčtu nákladů

Obviněný:

Anna Sobotníková, 28 let, poddaná (Škvorec), vdaná (muž odešel před 6 lety na vojnu), děvečka

Martin Pospíšil (Pospíchal), 30 let, cizopanský poddaný (Staré Hrady), neženatý, pacholek

Případ:

Infanticidium - podezření. Obviněná Anna Sobotníková počala na sv. Ducha dítě s pacholkem Martinem Pospíšilem, s nímž sloužila u Matěje Šťastného. Sobotníková byla vdaná, muž ale odešel před 6 lety na vojnu a Pospíšil jí tvrdil, že muž je mrtvý a že si jí vezme. Porodní bolesti na ní přišly v noci, vyšla ven a porodila ve stoje na prahu dveří, dítě nechala ležet venku a šla do postele. Když dítě ráno sebrala, bylo mrtvé – uložila ho do slámy (od úterý do soboty) a hodlala odnést na hřbitov nekřtěňátek. Případ postoupen AS, který nařídil útrpný výslech – obviněná trvala na své nevinně i při mučení.

Ve spolupráci s krajským hejtmanstvím vyhledán a předeveden Martin Pospíšil.

Vypověděl, že vinni jsou oba stejně, ani jeden nedal ke smilstvu podnět, potvrzuje slib manželství, že je muž mrtvý ovšem tvrdila sama Sobotníková (za kterou navíc už v předchozí službě chodil Novákův pacholek).

Rozsudek:

AS - zproštění obžaloby z infanticidia.

Cizoložství, smilstvo - Sobotníková půl roku nucených prací na obecním, Pospíšil čtvrt roku.

Doklady:

dopis kouřimských hejtmanů - zpráva o případu, vyslechnout obviněnou a zpravit AS 5. 1. (193b), nález chirurga Antonína Kamenického - dítě se narodilo živé 3. 1. (194a), výslech obviněné Anny Sobotníkové, 12 otázek 9. 1. (194b-195b), dopis rady AS - zpráva o výsledku 15. 1. (196a), dopis AS - doplňující otázky, v případě zapírání užít útrpného výsledku /vazba, palečnice, žebřík, oheň nepoužívat - delikventka by však neměla poznat, že se oheň nepoužije/ 23. 1. (196b-197b), doplňující otázky od AS (197b-198a), druhý dobrovolný výslech obviněné Sobotníkové, 9 otázek 7. 2. (198b-199b), výslech s předvedením mučících nástrojů, 8 otázek 7. 2. (199b-200a), útrpný výslech Sobotníkové, 3 x 9 otázek 8. 2. (200b-202b), dopis rady krajskému hejtmanovi - dotaz na další postup ohledně výsledků svědků, od AS nemají instrukce 2. 2. (202b), dopis rady hejtmanovi panství - dotaz na další postup ohledně výsledků svědků, od AS nemají instrukce 2. 2. (203a), výslech obviněného Martina Pospíšila, 8 otázek 7. 2. (203a-204a), dopis rady AS - zpráva o výsledku obviněného Pospíšila 11. 2. (204a,b), misiv a rozsudek AS 16. 2. - zproštění obvinění z infanticidia, za cizoložství Sobotníková půl roku, Pospíšil čtvrt roku nucených prací (205a), výčet nákladů (list vložen mezi f. 204 a 205)

Poznámka:

Soudní výlohy za Sobotníkovou 25 zl. 19 kr. - 6. 1. - 10. 4. (95 dní)
(list vložen mezi f. 204 a 205)

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 172, f. 15a – Sobotníková)

(M15) 21. + OM AS

Časové rozpětí případu:

1753, 17. 10. - 21. 3. 1754

188 dní – dle výčtu nákladů

Obviněný:

Dorota Šťastná, 30 let, poddaná (Uhříněves), vdova (vdaná byla za Stárkova otčíma), 2 děti, vejminkářka v Dubči

Pavel Stárek, 52 let, poddaný (Uhříněves), ženatý, 2 děti, podruh v Dubči – zemřel ve vězení

Případ:

Infanticidium - podezření. Vdova se dvěma dětmi Dorota Šťastná smilnila s podruhem Pavlem Stárkem (byla provdána za Stárkova otčíma Martina Šťastného, proto čin označen jako „adulterium et incestus“). O těhotenství Stárkovi řekla, ten jí odpověděl „když bude dítě, inu bude“, odmítá nařčení z navádění k infanticidiu. Stárek na otázku soudu „Jsouce v takovém starém věku a majíce svou ženu, co jsi myslel, žeš proti přikázání božímu zhřešil“ odpovídá „Sám ďábel mě v tom oslepil“. Obviněný Stárek během čekání na rozsudek ve vězení zemřel.

Šťastná porodila v noci tajně údajně mrtvé dítě. Před porodem měla nehodu, propadla se s ní podlaha na půdě, ale nikomu o této nehodě dříve neřekla, protože se bála (propadnutí půdy potvrdil pohůnek). O těhotenství obviněné se vědělo, byla k ní poslána porodní bába, ta jí ale nikdy nevyšetřila, protože se bála jejího hrozného klení a výhrůžek („Mě se nepřiznala, nebo kdykoliv se řeklo, že jí budou přihledávat, ona za své přísloví měla, že mě kudlou píchne“). Po porodu mrtvolka zahrabána do ovsu, potom jí obviněná donesla hrobníkovi k pohřbení. K porodu se přiznala na faře při hodině katechismu.

Rozsudek:

AS - zproštěna obvinění z infanticidia, za smilstvo 1 rok v káznici.

Doklady:

dopis rady AS - odeslání výsledků, žádost o naučení 30. 10., výslech obviněného Pavla Stárka, 15 otázek 17. 10. (206b-207a), výslech obviněné Doroty Šťastné, 26 otázek 17. 10. (207b-208b), výslech dubeckého rychtáře Pavla Kvapila, 6 otázek 30. 10. (209a-210a), výslech baby Anny Procházkové, 9 otázek 30. 10. (210b-211b), dopis rady AS - jak naložit s obviněným Pavlem Stárkem, který v arestu zemřel 6. 12. (211b-212a), dopis AS - zemřelého Stárka řádně pochovat 7. 12. (212a), dopis AS - nařízení vyslechnout svědky úrazu Šťastné v maštali, pitva mrtvolky dítěte 4. 12. (212a,b), dopis rady AS - zpráva o výsledku svědků a exhumaci dětské mrtvolky, která nepřinesla výsledek, protože tělo bylo „schnilé a prolezlé červama“ 30. 12. (212b-213a), výslech a přísaha svědka - hrobaře Martina Zimy, který dítě uložil do své truhličky, ve které míval krapet obilí, 7 otázek 28. 12. (213b-214a), výslech a přísaha svědkyně - hrobařky Magdaleny Zimové, 5 otázek 28. 12. (214a,b), odkaz na výslech svědkyně - baby Anny Procházkové z 30. 12. (215a), výslech svědka - pohůnka Tomáše Kvapila - potvrzuje propadnutí podlahy v maštali, 3 otázky 28. 12. (214a), výslech svědkyně - Mařeny Kvapilové, 5 otázek 28. 12. (215b), druhý výslech obviněné Doroty Šťastné, 5 otázek (216a-217a), dopis AS - ostrá výtky, že mrtvolka dítěte nebyla včas ohledána chirurgem, příště se okamžitě zachovat dle nařízení Josefiny 25. 3. 1754 (227a), dopis AS - zpráva o zaslání útrat za odsouzenou Dorotu Šťastnou 30. 5. 1754 (227a), misiv a rozsudek AS 21. 3. (227b), výčet nákladů (228a)

Poznámka:

Dokumentace případu v manuálu rozdělena - první část 206b-217a, druhá 227a-228a

Soudní výlohy 17 zl. 42 kr.

Obviněný Pavel Stárek zemřel ve vězení.

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 172, f. 60b) – Pavel Stárek,
OM AS (inv. č. 173, f. 13a) – Dorota Šťastná.

(M15) 22. + OM AS

Časové rozpětí případu:

1754, 26. 2. - 22. 5. (sdělení rozsudku z 7. 5.)

71 dní

Obviněný:

Dorota Müllerová (Minářová), 22 let, poddaná (Škvorec), nevdaná, děvečka
Jakub Tuček, 26 let, poddaný (Škvorec), neženatý, ovčácký pacholek z Břežan

Případ:

Infanticidium. Obviněná Dorota Müllerová otěhotněla s ovčáckým pacholkem Jakubem Tučkem, po prvé na sv. Ducha. Nikdo na ní těhotenství nepoznal, Tučkovi o něm také neřekla (ten vypověděl, že kdyby řekla, byl by si jí vzal). Obviněná přiznala, že dítě chtěla po porodu odložit („I já pány třikrát pro boha prosím i pravdu jim povím, že můj oumysl byl takovej, když to dítě na svět přijde, že ho nechám ležet a že od něj odejdu“), při porodu ale omdlela a když se probudila, bylo dítě mrtvé („když sem ho porodila, velkou mdlobou sem se převrhla, já nemůžu dobrým svědomím říct, byloli živý nebo mrtvý“). Mrtvolku schovala nejprve do slámy, potom do telecího chlívku pod žlab, kde tělo našel mlátec a případ oznámil.

Případ postoupen AS, útrpný výslech obviněné nenařízen.

Rozsudek:

AS - Dorota Müllerová 1 rok v káznici.

Jakub Tuček - 6 týdnů nucených prací na obecním.

Doklady:

dopis krajských hejtmanů - nařízení přijmout obviněnou 26. 2. 1754, výslech obviněné Doroty Müllerové, 11 otázek 28. 2. (217b-219a), dopis rady AS - odeslání výslechu, žádost o instrukce 28. 2. (219b), dopis AS - provést výslech souložníka Jakuba Tučka 12. 3. (220a), výslech obviněného Jakuba Tučka, konfrontace s obviněnou Müllerovou, 10 otázek 27. 3. (220a-221a), dopis rady AS - odeslání výslechu obviněného Tučka 24. 3. (221b), misiv a rozsudek AS 7. 5. /obviněným sdělen 22. 5./ (222a), dopis rady AS - zpráva o provedení rozsudku 26. 5. (222b)

Poznámka:

Korespondence s AS částečně německy.

Rozsudek v ortelních manuálech AS (inv. č. 173, f. 13a).

(M15) 23.

Časové rozpětí případu:

1755, 2. 2. - 15. 3. 1757

760 dní (25 měsíců)

Obviněný:

Henryk Salomon, 35 let, Žid, 5 dětí, žije v Kozarovicích (Rakovnický kraj) v podruží u Filipa Jakuba

Filip Jakub, 30 let, Žid, ženatý, bezdětný, z Boleslavského kraje, nyní žije v Kozarovicích (Rakovnický kraj)

Případ:

Krádež. Kauza rozsáhlé zlodějské bandy Židů působící v Rakovnickém kraji. Z bezpečnostních i ekonomických důvodů obvinění rozdělení k několika soudům (Kostelec nad Labem, Roudnice, Unhošť, Říčany), v Říčanech 2 obvinění - zloděj Henryk Salomon a jeho švagr Filip Jakub, který měl v případě jen okrajovou roli.

Rozsudek:

AS - 3x představení na pranýři, přečtení článku P30 práv městských, vyřezání písmen P.B.O. na hřbetě, vykonání hrdelního reversu a vyhnanství ze všech císařských zemí.
Milost - hrdelní revers.

Doklady:

dopis krajského úřadu - nařízení přjmout dva obviněné 2. 2. (223a), soupis zadržených lupičů - celkem 10 osob, u každého soudu 2 osoby (223a), výslech obviněného Filipa Jakuba, 17 otázek 3. 2. (223b-224b), výslech obviněného Henryka Salomona, 17 otázek 3. 2. (224b-225b), druhý výslech Henryka Salomona, 17 otázek 27. 2. (226a,b a 232a - výslech rozdělen vložení spisů k případu Doroty Šťastné), dopis od soudu ve Velvarech - kopie výslechu obviněného Šimona Noe, 10 otázek 4. 3. /výslech proveden 2. 3./ (232b-233b), konfrontace Šimona Noe a Henryka Salomona ve Velvarech, 79 otázek 9. 4. (233b-240b), konfrontace Matěje Nápravníka a Henryka Salomona v Kostelci nad Labem, 8 otázek 8. 4. (240b-244b), dopis rady AS - informace o vyšetřování případu, doličné předměty (klíče, hůl, larvy) jsou v Kostelci n. Labem 8. 4. (244b-245a), dopis AS - instrukce k vyšetřování případu 13. 2. (245b), dopis AS - instrukce k vyšetřování případu 13. 3. (246a), misiv a rozsudek AS 9. 12. 1746 (246b-247a), dopis rady AS - informace o vyhlášení rozsudku, odsouzený žádal o milost 27. 12. (247b), dopis AS - instrukce ohledně sepsání žádosti o milost 7. 1. 1757 (248a), dopis rady AS - zpráva o žádosti o milost podané odsouzeným Filipem Jakubem 20. 1. (248b), motivy a pohnutky odsouzeného Filipa Jakuba k žádosti o milost 20. 1. (249a-250a), misiv AS k žádosti o milost Jakuba Filipa 4. 3. 1757 (250b-251a), rozsudek AS 15. 3. 1757 (250b), dopis AS - proplacení soudních výdajů 35 zl. 23 kr. 18. 10. (251b)

Poznámka:

Soudní výlohy 35 zl. 23 kr.

Dokumentace případu v manuálu rozdělena - první část 223a-226b, druhá 232a-251b.

Rozsudek není v ortelních manuálech AS.

(M15) 24. + ŘSS + OM AS

Časové rozpětí případu:

1745, 21. 7. – 7. 10.

77 dní

Obviněný:

Jakub Holík, poddaný – říčanský posel právní

Případ:

Zanedbání povinností. Poslu právnímu Jakubu Holíkovi je kladena vina za útěk tří delikventů – podezřelých z kacířství Žezuly a Nováka a lupiče Randy-Čárky, kteří přepilovali pouta a uprchli komínem; soud ho shledal vinným ze zanedbání povinností.

Rozsudek:

AS – 6 neděl na obecním.

Doklady:

dopis rady AS - zpráva o útěku vězňů, dotaz na další postup 21. 7. (20b-21a), dopis AS - zjistit kdo vězňům pomohl a vyslechnout 27. 8. (21b), dopis rady hejtmanovi panství - žádost o povolení vyslechnout příbuzné a přátele Nováka a Žezuly 25. 9. (22a,b), výslech říčanských rychtářů Jiřího Kaliny a Mikoláše Krause - o útěku nic neví, rozhodně odmítají přijetí úplatku, domnívají se, že do útěku byla zapojena „baba Anna Bečvaříková, která vězňům nosila jídlo“, 4 otázky 27. 9. (23a,b), výslech říčanského posla právního Jakuba Holíka - odmítá přijetí úplatku, Nováková matka mu poslala jen „krapet mlíka“, pilník někdo hodil oknem nebo donesla Anna Bečvaříková, lámání zdi neslyšel, protože byl pro deputát v Uhříněvsi, 6 otázek 27. 9. (24a-25a), výslech Anny Bečvaříkové - zůstává u Novákovy matky, nosila vězňům jídlo, předchozí právní posel dodávky kontroloval, tento nikoliv, odmítá ale, že by donesla nářadí, odkazuje na Novákovu přítele Vojtěch Balšánka, 6 otázek 27. 9. (25a-26a), výslech škvoreckého kominíka Vojtěch Balšánka - Novák na něj byl vždy hodný, proto ho nechával pozdravovat, posílal mu jídlo a peníze, útěku rozhodně nenapomáhal, 3 otázky 27. 9. (26a,b), výslech Václava Nováka, bratra obviněného - ve vězení byl pouze za přítomnosti rychtářů zařizovat rukojemství, 4 otázky 27. 9. (26b-27b), dopis rady AS - odeslání výsledků 29. 9. (28a,b), misiv AS k rozsudku nad Jakubem Holíkem 7. 10. (28b), rozsudek AS nad říčanským právním poslem Jakubem Holíkem 7. 10. (29a)

Poznámka:

Souvisí s případy M15/2 a M15/3.

V říčanských smolných spisech rozsudek AS (7. 10. 1745).

Rozsudek nad Jakubem Holíkem v ortelních manuálech AS (inv. č. 169, f. 40b).

Útěk vězňů souvisí s případy M15/2 a M15/3.